

İMAM GAZÂLÎ

KALPLERİN KEŞFİ

[MÜKÂŞEFETÜ'L-KULÛB]

SEMERKAND

İ M A M G A Z Â L Î

KALPLERİN KEŞFİ

[M Ü K Â Ş E F E T Ü ' L - K U L Û B]

TERCÜME EDEN

ALİ KAYA

Gavs-ı Sânî Şeyh Seyyid Abdülbaki Elhüseyni (k.s.) Hazretlerinin

Sadaka-i Cariyesidir

SEMERKAND
İstanbul 2007

SEMERKAND:38

Tasavvuf Klasikleri: 3

yayin@semerkand.com

ISBN: 975-8466-78-X

Yazan : İmam Gazâlî

Tercüme Eden : Ali Kaya

Kapak : Semerkand

İç Düzen : Semerkand

Baskı : Sistem Matbaacılık
Davutpaşa Cad.
Yılanlı Ayazma Sok. No: 8
Davutpaşa/İstanbul
Tel: 0212 482 11 01
(yaygın dağıtım)

Şubat 2007, İstanbul
6. Baskı

GENEL DAĞITIM

pozitif dağıtım

Eyüp Sultan Mah. Osmangazi Cd. Esma Sk. No: 4
Samandıra – İSTANBUL
Tel: 0 216 311 13 35 Faks: 0 216 311 83 03
online alışveriş: pozitifpazarlama.com

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

Hidayetiyle bizi bu nimete kavuşturan Allah'a hamd olsun! Allah bizi doğru yola iletmeseydi kendiliğimizden doğru yolu bulacak değildik.[1] Allah-'ın en güzel ve en mükemmel salât ve selamları, kendisine uyulanların ve izinden gidilenlerin en hayırlısı, yaratılmışların en şereflisi, peygamberlerin efendisi Hazret-i Peygamber'e, O'nun şerefli ailesine, ashabına ve kıyamete kadar O'nun izinden gidenlere olsun.

Her medeniyet içinde, eserleri ve düşünceleriyle bıraktıkları tesir bakımından o medeniyeti bütün yönleriyle temsil eden simge şahsiyetler vardır. Grek (Eski Yunan) medeniyetini Aristo, Batı medeniyetini Descartes yahut Kant temsil ederken, İslâm medeniyetini bu manada temsil etme şerefi İmam-ı Gazâlî hazretlerine nasib olmuştur. O büyük alim, yazdığı eserleri ve bıraktığı tesir itibariyle İslâm medeniyetinin bu manada simge şahsiyeti olmuştur.

Yüzyıllardır İslâm aleminde **Hüccetü'l-İslâm** (İslâm'ın sağlam delili) ve **Zeynüddin** (dinin süsü) unvanlarıyla yad edilen İmam-ı Gazâlî hazretleri, eşsiz değere sahip çok sayıda eserler vermiş Rabbânî alimlerin başında gelir. Yazdığı eserleriyle, Hazret-i Peygamber'e gerçekten varis olduğunu ortaya koymuştur. Zâhirle bâtını, şeriatla hakikati bağdaştıran sûfî-mütefekkir İmam-ı Gazâlî rh.a. 450 civarında eser vermiştir.

İmam-ı Gazâlî hazretleri, kaynakların ittifakla belirttiği gibi olağanüstü bir zeka ve hafızaya sahipti. Orta halli bir ailenin çocuğu olarak Tûs'ta dünyaya geldi. İmam-ı Gazâlî'nin babası vaaz ve sohbetlere devam eden dindar, hassas ruhlu sûfî meşrep biriydi. Babası vefatından önce İmam-ı Gazâlî ile kardeşi Ahmed'in eğitimlerini sûfi bir dostuna emanet etmişti. Bu bakımdan küçük yaşlardan itibaren tasavvufî hayat ile içiçe olmuş onları tanıma fırsatı bulmuştu. Kaynaklar, sohbetlerinde bulunduğu Ebû Ali el-Farmedî'yi onun şeyhi olarak kayd ederler.

---

1 A'râf, 43.

Genç yaşta başta fıkıh olmak üzere hadis, akaid, lügat gibi temel İslâm ilimlerni tahsil etmişti. Devrinin büyük alimlerinden İmamu'l-Harameyn Cüveynî'ye talebelik yaptı. Kısa sürede onunla birlikte dersler vermeye başladı.

Büyük devlet ve siyaset adamı Selçuklu Veziri Nizamülmülk tarafından davet edildi. Niamülmülk tarafından saygı ve ihtiramla karşılanan İmam-ı Gazâlî hazretleri 34 yaşında Bağdad Nizamiye Medresesi'ne müderris (profesör) olarak tayin edildi. Burada halifenin de yoğun ilgi ve desteğini gördü.

Nizamiye Medresesi'nde yaptığı dört yıllık müderrislik, hayatının en verimli yıllarını oluşturdu. Bu dönem eser telifi bakımından da oldukça verimli geçmiş yirmi beş civarında eseri burada yazmaya muvaffak olmuştu.

Şöhret ve itibarı bütün İslâm alemini sarmış olduğu halde, hatta halife ve vezirleri dahi geride bırakacak bir saygınlığına ulaşmasına rağmen, içinde bulunduğu durum İmam-ı Gazâlî hazretlerine huzur vermiyor, tatmin etmiyordu. Kırk yaşına kadar çeşitli ilim dallarında derinleşti ancak bu alanların kendisini tatmin etmediğini görünce tasavvufu daha derinden incelemeye karar verdi.

Önce tasavvufla ilgili nazari bilgileri öğrenmekle işe başladı. Tasavvuf konusunda kendisinden önce yaşamış ve bu konuda temel eserler vermiş olan İmam Kuşeyrî, Hâris el-Muhâsibî, Ebû Talib el-Mekkî, Cüneyd-i Bağdâdî, İmam Şiblî, Bâyezid-i Bistâmî (Allah hepsine rahmet eylesin) gibi tasavvuf önderlerinden gelen tasavvuf mirasını ve eserleri inceledi. Bu sayede tasavvuf konusundaki bütün bilgileri elde ederek bunları mükemmel bir şekilde kavradı.

Bu nazari bilgileri elde ettikten sonra şu anlayışa sahip oldu: Tasavvufun gizli ve derin noktalarına ulaşmak, sûfilerle kelamcılar, fıkıhçılar ve felsefeciler arasındaki temel özellikleri anlamak sırf nazari bilgiyle değil; tadarak ve yaşayarak, kötü sıfatları iyileriyle değiştirmekle mümkün olabilir. Yani sûfilik söze ve anlatıma değil, yaşamaya ve halleri değiştirmeye dayanmaktaydı. Böylece tasavvufi bilgi, yaşanmış ve tecrübe edilmiş bilgi demek oluyordu.

Bu noktada bir nefis muhasebesi yapan İmam-ı Gazâlî hazretleri davranışlarının muhlisane ve samimi olmadığını, şöhret ve makam peşinde olduğunu fark etti. Müderrisliği, yani kendisi için kazanılabilecek dünyevi

en yüksek makamı kendi arzusuyla bıraktı, Şam'a geldi. Burada, nazari bilgilerini mükemmel olarak elde ettiği tasavvufi hayatı yaşamaya yöneldi. Zikrüllah ile kalbi tasfiye, ahlakı tehzib ve nefsi tezkiye ile meşgul oldu. Bu uğurda mücahedeler ve riyazetler yaptı, ibadet ve tefekküre devam etti. Bu manada on yıl boyunca Şam, Kudüs ve Mekke şehirlerini gezerek dolaştı. Sonunda ömrünün son yıllarını geçirdiği memleketi Tus şehrine döndü. Tus'ta evinin yanında bir medrese ve bir de hankah yaptırdı. Ve son yıllarını ilim öğreterek, gönül ehliyle sohbetler yaparak geçirdi.

Bu tasavvufi tecrübeden sonra bütün çabasını ve dehasını tasavvufu müslümanların gözünde meşrulaştırmak ve yüceltmek için harcadı. Çünkü kendisinin eriştiği yüce hakikatlere bütün din kardeşlerinin de erişmesini istiyordu. Yani kendisi için istediğini mümin kardeşleri için de arzu ediyordu. Bu gayretlerinde büyük oranda da başarılı oldu.

Kendisinden bir asır önce aynı bölgede yaşamış olan büyük mutasavvıf İmam Kuşeyrî rh.a., sûfiliğin yok olmak üzere bulunduğundan yakınmakta, halkı sûfiliğe ve sûfileri de şeriata uymaya çağırmaktaydı. Ancak bu çağrıyı hayata geçirmek İmam-ı Gazâlî hazretlerine nasip oldu. Onun, tasavvufi fikirlerin ve hayatın İslâm'a uygunluğunu gösterme çabası başarıyla hedefine ulaştı.

İmam-ı Gazâlî hazretlerinden sonra tasavvuf ehl-i sünnet muhitinde kendisine geniş bir zemin buldu. Kendisinden sonra bu zemin genişleyerek ve güçlenerek devam etti. Tasavvufi hayat etrafındaki tereddütlerin kalkmasını sağladığı gibi, bu yolun gelişme ve yaygınlık kazanmasında çok büyük katkılarda bulundu.

Tasavvufun ilim ve amelle tamamlanacağını savunarak bunu hayatında uyguladı. Ona göre İslâm, amel dini idi. Toplumdan uzaklaşmayı, nefse eza vermenin her türlüsünü, ibadet yapmamayı (istiğnâ), şeriatın hükümlerine uymamayı öğreten ve telkin eden sûfileri reddetti ve eleştirdi. İmam-ı Gazâlî rh.a., tasavvufu İslâm'ın ruhuna yani Kitap ve Sünnet'e hürmet ve itaat eder hale getirdi.

O zâhirle bâtını, şeriatla hakikati bağdaştıran sûfî-mütefekkir şahsiyete sahipti. Zahiri ve şer'î ilimlerde geniş bilgiye sahip olması, müfrit sûfileri ve tasavvufi görüşleri şeriat sınırları dahilinde eleştirmesi, zahir ulemasının da ona saygı duymasını sağlamış ve hakkındaki itirazları etkisiz hale getirmiştir.

İmam-ı Gazâlî rh.a. zahiri şeriata uygun ılımlı sünnî tasavvufu savunmakta, ahlaki değerlere ve dini ilimlere canlılık getirmeye çalışmakta; dini ihya ve tecdid hareketinin bu tasavvufi zeminde gerçekleşeceğini düşünmekteydi. İnsanları Allah c.c. ve Rasûl'üne itaat etmeye çağırmakta, dinin çizdiği sınırların gözetilmesini ısrarla savunmakta; İslâm'a bağlılığı arttırmak, ruhları arıtarak salih amellerin yoluna taşımak gibi hedefleri gerçekleştirmek istemekteydi.

Kendisini bütün ilim dallarında yetiştirip geliştiren İmam Gazâlî hazretleri bu ilim dallarının hemen hepsinde değerli eserler verdi. İmam Nevevî'nin hocası olan Tiflîsî, İmam Gazâlî'nin yazdığı eserleri ile ömrünü saydığını ve bu büyük imamın her gününe kırk sayfa düştüğünü söyler. Eser yazdığı ilim dallarına bakacak olursak; Fıkıh, Fıkıh Usûlü, Kelâm, Mantık, Felsefe, Tasavvuf, Ahlak, Terbiye gibi hemen hemen bütün ilim dallarında eser vermiş olduğunu görürüz.

Sahip olduğu ansiklopedik şahsiyeti ile bütün ilim dallarında yetkin eserler veren İmam-ı Gazâlî hazretleri, İslâm düşüncesinin hemen bütün disiplinlerinde kendisinden sonra gelen düşünürleri etkilemiş ve İslâm dünyasında büyük bir iz bırakmıştır. Bunun yanında geniş halk kesimleri tarafından en çok okunan ve benimsenen bir alim olmuştur. Bu bakımdan o İslâm ümmeti tarafından Hicrî V. asrın müceddidi kabul edilmiştir.

İslâm coğrafyasının her tarafında yaşayan bütün müslümanlar, onun bıraktığı birbirinden güzel eserleri almış, okumuş, benimsemiş ve istifade etmişlerdir. Bu bakımdan, bu büyük imamın eserinin girmediği ev yok dense yeridir.

Bu büyük imamın değerli okuyucuların istifadesine sunmakta olduğumuz bu eseri, benzersiz ve mükemmel bir şekilde tasnif edilmiş olan ***"Mükâşefetu'l-Kulûb, el-Mukarrib ilâ Allâmi'l-Ğuyûb"*** isimli kitabıdır. Kitabı aslına uygun olarak ***"Kalplerin Keşfi"*** şeklinde isimlendirdik.

Tercümede üç nüshayı karşılaştırarak, mümkün olduğunca eksik ve hatalardan uzak durmaya çalıştık. Gerçekten de bu nüshalar arasında farklılıklar ve eksiklikler olduğunu tesbit ettik. Bu eksiklikler bazen bir paragrafı, bazen yarım sayfa hatta bir iki sayfayı bulmaktaydı. Bu eksiklerin bugüne kadar yapılan tercümelerde de bulunduğunu gördük. Tercümenin tam ve eksiksiz olması için yorucu olmasına rağmen üç nüsha üzerinden çalışmayı tercih ettik. Bu yol aynı zamanda daha önceki tercümelerin düştüğü hatalardan ve atlamalardan salim kalmanın da yoluydu.

Tercümede kullanılan nüshalar:

1. Mükâşefetü'l-Kulûb, Tahkîk, Yusuf el-Hâc Ahmed, Mektebetü'l-İlmi'l-Hadîs, et-Tab'atu'l-Ûlâ, 1422/2001.
2. Mükâşefetü'l-Kulûb, Tahkîk, Dr. Abdullah el-Hâlidî, Dâru'l-Kalem, Beyrut.
3. Mükâşefetü'l-Kulûb, Ta'lîk, Abdülmecid Ta'me Halebî, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, et-Tab'atu'r-Râbi'a, Beyrut, 1422/2001.

Bu tercümemizin diğer bir özelliği ise ayet ve hadislerinin tahriclerinin yapılarak kaynaklarının gösterilmiş olmasıdır. Yoğun bir mesainin ardından tahric işlemini de tamamlayabildik. Bu eserde yaklaşık bin iki yüz elli civarında hadis-i şerif bulunmaktadır.

"Mükâşefetü'l-Kulûb" tercümesinde okuyucularımıza sunduğumuz diğer bir hizmet ve kolaylık da, kapsamlı bir şekilde hazırlamış olduğumuz analitik indeksidir. Bu indeks oldukça kapsamlı ve geniş tutulmuş olup altı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde *"Konu ve Kavram İndeksi"*, ikinci bölüm *"İsimler İndeksi"*, üçüncü bölüm *"Kitaplar İndeksi"*, dördüncü bölüm *"Ayet-i Kerimeler İndeksi"*, beşinci bölüm, *"Hadis-i Şerifler İndeksi"* ve altıncı bölüm eserde geçen *"Kıssalar İndeksi"* şeklinde konularına göre düzenlenmiş bulunmaktadır. Kitapta geçen bütün şiirler de ayrıca şiir başlığı altında indekslenmiştir.

Bu ayrıntılı indeks, kişiye istediği konuya rahatlıkla ulaşma imkanı verecek, dilediği zaman tekrar en kolay yoldan erişmeyi sağlayacak; vaaz, sohbet, ders vermek isteyenler için de, konularıyla ilgili ayet, hadis, hikmetli sözler ve kıssalara ulaşabilme bakımından başucu kitabı olacak niteliktedir.

Bu nadide eserin öncelikle kendimize ve bütün mümin kardeşlerimize kalp azığı olmasını, kalplerimizin keşfine ve inkişafına vesile olmasını temenni ederiz. Çalışmak bizden, başarı ve hidayet Yüce Mevlâ'mızdandır. Dualarımızın sonu, Allah'a hamd etmektir.

06 Safer 1424
08 Nisan 2003 Salı
Yenibosna/İstanbul

Ali Kaya

BİRİNCİ BÖLÜM

KORKU

Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

"Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve her nefis yarın için ne hazırladığına baksın. Allah'tan korkun, çünkü Allah yaptıklarınızdan haberdardır."[3]

Yani, Allah'a karşı haşyet içerisinde olun ve her insan kıyamet günü için ne tür ameller işlediğine baksın. Tasaddukta bulunun, Allah'a itaat üzere bulunun ve kulluğun gereği olan amelleri işleyin ki yarın kıyamet gününde onların sevaplarını karşınızda bulasınız. Cenab-ı Hak c.c. gerek hayır ve gerekse şer işlediğiniz bütün amellerden haberdardır. Hiç şüphesiz melekler, gök, yer, gece ve gündüz insanoğlunun işlediği hayır ve şerre, sevap ve günaha şahitlik edecektir. Hatta insanın bütün azaları bile kendi aleyhine şahitlikte bulunacaktır.

Yeryüzü mümin ve zahid için şahitlikte bulunarak şöyle diyecektir: "Bu kişi benim üzerimde namaz kıldı, oruç tuttu, hac yaptı ve cihad etti!" Bu güzel şahitlikten dolayı mümin ve zahid sevinç duyar. Aynı şekilde kafir ve günahkarların aleyhinde şahitlikte bulunur ve şöyle der: "Bu kişi benim üzerimde şirk koştu, zina yaptı, içki içti, haram yedi..." Merhametlilerin en merhametlisi bir kişiyi inceden inceye hesaba çekecek olursa vay o kişinin haline! Mümin kişi, bütün azaları ile Cenab-ı Hak'tan c.c. korkan kimsedir. Tıpkı büyük alim Ebu'l-Leys'in söylediği gibi: Allah'tan korkmanın alameti yedi yerde tezahür eder:

---

3 Haşr, 18.

Birincisi: Dilde tezahür eder ve Allah korkusu kişiyi yalandan, gıybetten, söz taşımaktan, iftiradan ve lüzumsuz sözlerden alıkoyar. Onu Allah'ın zikrine, Kur'ân-ı Kerîm tilavetine ve ilim öğrenmeye yöneltir.

İkincisi: Kalpte tezahür eder. Allah korkusu kalpten düşmanlığı, iftirayı, kardeşlerini çekememeyi çıkarır. Zira kıskançlık bir hadis-i şerifte de belirtildiği gibi yapılan iyilikleri yok eder. *"Tıpkı ateşin odunu yiyip bitirdiği gibi hased de iyilikleri yer bitirir."*[4] Şunu iyi bilmelisin ki, hased kalpteki büyük hastalıklardan biridir. Kalbin hastalıkları da ancak ilim ve amel ile tedavi edilebilir.

Üçüncüsü: Gözlerde tezahür eder. Haram olan yiyecek, içecek, giyecek ve diğer şeylere bakmaz. Dünyaya bakışı rağbet ve arzu gözüyle değil, ibret nazarıyla olur. Bakılması kendisi için helal olmayan şeylere asla bakmaz. Bir hadis-i şerifte şöyle buyurulur:

"Kim gözlerini haramla doldurursa kıyamet gününde Allah Teala onun gözünü ateş ile doldurur."[5]

Dördüncüsü: Midede tezahür eder. Karnına asla haram lokma girmez. Haram yemek büyük günahtır. Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Âdemoğlunun boğazına haram bir lokma girdiğinde, o lokma midesine kaldığı sürece yerdeki ve gökteki bütün melekler ona lanet eder! Eğer o hal üzere ölürse varacağı yer cehennem olur."[6]

Beşincisi: Ellerde tezahür eder. Allah korkusu taşıyan kişi ellerini harama uzatmaz. Ancak Allah'a taat ve sevap olana el uzatır. Ka'bu'l-Ahbâr şöyle der: "Allah Teala yeşil zebercetten bir köşk yaratmıştır. Onun içinde yetmiş bin konak vardır, her konağın içinde yetmiş bin oda vardır. Ona ancak, kendisine bir haram arz edilince sadece Allah korkusu sebebiyle onu terk edenler girebilir!"

Altıncısı: Ayaklarda tezahür eder. Allah Teala'nın yasakladıklarına ve günah olan şeylere adım atmaz. Sadece hayır yolunda, Allah'ın rızasına uygun olan yolda, alimlerle ve salihlerle sohbet etmek için yürür.

Yedincisi: Taatında tezahür eder. İbadet ve taatını sırf Allah'ın rızası için yapar. Riya ve nifaktan korkar ve sakınır.

---

4 Ebû Dâvûd, 4903; İbnu Mâce, 4210.

5 Allâme el-Fettenî bunu Et-Tezkire'sinde zikreder ve aslını bulamadığını belirtir.

6 Bu lafızla bulunamamıştır. İhyâu Ulûmi'd-Dîn'in hadislerini tahric eden el-Irâkî, benzer lafızla Müsnedü'l-Firdevs'de İbnu Mes'ûd r.a.'dan bir hadis rivayet edildiğini belirtir.

Eğer böyle yaparsa, Cenab-ı Hakk'ın şu ayetlerle tavsif ve taltif buyurduğu kimselerden olur:

"Ahiret ise, Rabb'inin katında muttakilere mahsustur."[7]

"Takva sahipleri, mutlaka cennetlerde ve pınar başlarında olacaklar."[8]

"Şüphesiz muttakiler cennetlerde ve nimet içindedirler."[9]

"Muttakiler ise, hakikaten güvenilir bir makamdadırlar."[10]

Cenab-ı Hak bu ayetlerle şu hususu vurgular: Onlar kıyamet gününde mutlaka cehennemden kurtulmuşlardır. Mümine yaraşan tavır ise korku ile ümit arasında olmaktır. Mümin, Allah Teala'nın rahmetinden ümitvar olmalı, rahmetten asla ümit kesmemesidir. Aynen şu ayet-i kerimede buyurulduğu gibi: ***"Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin!"***[11] Mümin, çirkin fiillerini terk ederek Allah'a ibadet eder ve onlardan dolayı tevbe ederek tekrar Allah'a yönelir.

Hikaye:

Davud a.s. mescidinde oturmuş Zebur okuyor iken toprak üzerinde kırmızı bir kurtçuk görür. Kendi kendine şöyle der: "Acaba bu kurtçuğu yaratmakla Allah Teala ne murad buyurmuş olabilir?" Cenab-ı Hak kurtçuğa izin verir, o da dile gelerek şöyle der: "Ey Allah'ın nebisi! Gündüzümü öğrenmek istersen, Allah Teala her gün bin defa *"Subhânellâhi ve'l-hamdu li'llâhi ve lâ ilâhe illallâhu vellâhu ekber"* (Allah Teala'yı her türlü eksiklikten tenzih ederim, her türlü hamd u senâ Allah'a aittir, Allah'tan başka bir ilah yoktur ve en büyük olan Allah Teala'dır) dememi ilham etti. Gecemi öğrenmek istersen, her gecede de bin defa *"Allahumme salli alâ Muhammedini'n-Nebiyyi'l-Ümmiyyi ve alâ âlihi ve sahbihi ve sellim"* (Allahım, ümmi peygamberin Muhammed'e, O'nun ailesine ve ashabına salât u selam eyle) dememi ilham etti. Acaba sen hangi şeyleri söylüyorsun, onları söylesen de biz de senden istifade etsek?" Bunun üzerine Davud a.s., kurdu küçümser tarzda söylediklerine pişman oldu, Allah'tan korktu, yaptığından tevbe ederek O'na tevekkül etti.

---

7 Zuhrûf, 35.

8 Hicr, 45.

9 Tûr, 17.

10 Duhân, 51.

11 Zümer, 53.

Allah'ın Halili İbrahim a.s. hatalarını hatırladığı zaman kendinden geçer ve kalbindeki şiddetli çarpıntı duyulurdu. Bu hali üzerine Allah Teala c.c. ona Cibril a.s.'ı gönderdi. İbrahim a.s.'ın yanına gelerek şöyle dedi:

– Cebbâr olan Allah c.c. sana selam ediyor ve "Sen hiç dostundan korkan bir dost gürdün mü?" buyuruyor! Bunun üzerine İbrahim a.s. şöyle der:

– Ey Cebrail, hatalarımı hatırlayıp bunların karşılığında başıma gelecekleri düşününce dostluğumu unutuyorum!

İşte peygamberlerin, salihlerin ve zahidlerin halleri böyledir. Bunlar üzerinde iyi düşün ve ibret al!

İKİNCİ BÖLÜM

ALLAH KORKUSU

Ebu'l-Leys rh.a. der ki:

Allah Teala'nın yedinci kat gökte melekleri vardır. Cenab-ı Hakk'ın onları yarattığı andan beri kıyamete kadar secde halindedirler, Allah korkusundan tir tir titrerler. Kıyamet günü olunca başlarını secdeden kaldırırlar ve şöyle derler: "Allahım seni bütün eksikliklerden tenzih ederiz, sana hakkıyla ibadet edemedik!" Şu ayet-i kerimede bu husus anlatılır:

"Onlar üstlerindeki Rab'lerinden korkarlar ve kendilerine emrolunanı yaparlar."[12] Yani, bir göz açıp kapayıncaya kadar Allah'a isyan etmezler. Rasûlullah s.a.v. de şöyle buyurur:

"Allah Teala'ya duyduğu haşyet ile kulun vücudu ürperdiği zaman, tıpkı kurumuş ağaç yapraklarının döküldüğü gibi günahları dökülüverir."[13]

Hikaye edilir ki:

Adamın biri bir kadına tutulur. Kadın bir ihtiyacı için yola çıkar. Adam da onun kervanına katılır. Çölde kervandakiler uyuyup da kadın ile başbaşa kalınca ona sırrını açar. Kadın ona der ki:

– Git de bak bakalım insanların hepsi uyumuşlar mı?

Kadının bu sözü üzerine adam sevinir ve kadının isteğine olumlu cevap vereceğini zanneder. Kalkar kafilenin etrafında bir tur atar, bütün insanların uyuduğunu görerek kadının yanına gelir ve:

– Evet, kafilenin hepsi uykuda! der. Bunun üzerine kadın:

– Peki Allah Teala hakkında ne dersin, acaba O da şu anda uykuda mıdır? diye sorunca adam der ki:

---

12 Nahl, 50.

13 el-Bezzâr, el-Müsned, 4/148; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 1/491; el-Hakîm, en-Nevâdir, 1/395

– Şüphesiz Allah Teala uyumaz! O'nu ne uyku tutar, ne de uyuklama! Bunun üzerine kadın der ki:

– Her ne kadar insanlar bizi görmüyorsa da, hiçbir zaman uyumayan Allah Teala bizi görüyor. Bizim her halimizi gören Allah'tan korkmamız daha evladır!

Bunun üzerine adam yüce yaratıcıdan korkarak kadının yanından ayrılır, tevbe eder ve vatanına geri döner. Vefat ettikten sonra onu rüyada görürler ve: "Cenab-ı Hak sana nasıl muamele etti?" diye sorarlar. "Allah'tan korkup o günahı terk etmem sebebiyle beni affetti!" diye cevap verir.

Yine hikâye edilir ki:

İsrailoğulları içinde çoluk çocuğu kalabalık abid bir kişi var idi. Bu kişi darlığa düşerek çocukları ile açlığa duçar oldu. Çocuklarını doyuracak bir şeyler istemek üzere karısını dışarı gönderdi. Kadın bir tüccarın kapısına gelerek, ondan çocuklarının karnını doyuracak bir şeyler istedi. Adam "Peki veririm, fakat sen de kendini bana teslim edeceksin!" dedi. Kadın bu teklifi kabul etmedi ve dönüp evine geldi. Evde çocukların şu feryatları ile karşılaştı:

– Anneciğim, açlıktan ölüyoruz! Ne olur bize yiyecek bir şeyler ver!

Evinden çıkarak tekrar o zengin kişiye gitti ve çocuklarının perişan halini anlatarak yiyecek istedi. Adam:

– İsteğim yerine gelecek mi? diye sordu. Kadın çaresiz:

– Evet! diye karşılık verdi.

Kadınla başbaşa kalınca, kadının azalarının adeta yerinden çıkacak derecede titrediğini gördü ve bunun sebebini sordu. Kadın:

– Allah'tan korktuğum için! diye cevap verdi. Bu cevap karşısında adam:

– Sen bu derece ihtiyaç içinde olduğun halde Allah'tan korkuyorsan, benim daha fazla Allah'tan korkmam gerekir! dedi ve kötü arzusundan vazgeçti. Kadının ihtiyaçlarını temin etti ve kadın da elindeki nimetlerle çocuklarına döndü. Hep birlikte büyük bir sevinç yaşadılar.

Bunun üzerine Musa a.s.'a "Falan oğlu falana, bütün günahlarını bağışladığımı söyle!" diye vahyetti. Musa a.s. adama geldi ve:

– Mutlaka, Allah ile kendi aranda sır olarak kalan bir hayır işlemiş olmalısın! dedi. Zengin kişi, kendisi ile fakir kadın arasında geçenleri Musa

a.s.'a anlattı. Musa a.s. da, "Allah Teala senin bütün günahlarını bağışladı!" diye ona müjde verdi.[14]

Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğu rivayet edilir:

"Cenab-ı Hak buyurur ki: Ben bir kulumda iki korkuyu ve iki emniyeti bir arada bulundurmam; dünyada benden korkanı, ahirette emniyette kılarım, dünyada kendini emniyette göreni de kıyamet gününde korku içinde bırakırım!"[15]

Allah Teala şöyle buyurur:

"İnsanlardan korkmayın, benden korkun!"[16]

"Siz onlardan korkmayın, eğer iman etmiş kişilerseniz benden korkun!"[17]

Hazret-i Ömer r.a. Kur'ân-ı Kerîm'den bir ayet dinlediği zaman yere düşer baygınlık geçirirdi. Bir gün eline bir saman çöpü aldı ve:

– Keşke ben de bir saman çöpü olsaydım da adı anılmaya değer biri olmasaydım! Keşke anam beni doğurmamış olsaydı! dedi.

Hazret-i Ömer r.a. o kadar çok ağlardı ki, gözlerinden akan yaşlar yanaklarında iki siyah hat meydana getirmişti.

Rasûl-i Ekrem s.a.v. şöyle buyurur:

"Memeden çıkan süt, tekrar çıktığı yere dönmedikçe, Allah korkusundan ağlayan kişi de cehenneme girmez!"[18]

Rekâ'iku'l-Ahbâr isimli kitapta şöyle anlatılır:

"Kıyamet günü bir kişi getirilir, günahlarının ağır bastığı görülür ve cehenneme atılması emredilir. Bu sırada kirpiklerden bir tel dile gelir ve şöyle der:

– Ya Rabbi! Senin peygamberin Muhammed s.a.v. *"Kim Allah korkusundan ağlarsa, Allah Teala o gözü cehenneme haram kılar!"*[19] buyurmuştu. Ben de senin korkundan ağlamıştım!"

---

14 Mecma'u'l-Latâ'if.

15 İbnu Hibbân, es-Sahîh, 2/406; et-Taberânî, Müsnedü'ş-Şâmiyyîn, 1/266; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 1/483; Abdullah b. el-Mübârek, ez-Zühd ve'r-Rekâ'ik, s. 51; Ebû Nu'aym, el-Hilye, 1/270; ed-Deylemî, el-Firdevs, 3/174.

16 Mâide, 44.

17 Âlu İmrân, 175.

18 Nesâî, 3108; Tirmizî, 2311; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 10182.

Bunun üzerine Allah Teala onu bağışlar, dünyada iken Allah korkusundan ağlayan bir tel bereketiyle kendisini cehennemden kurtarır. Sonra Cebrail a.s. şöyle nida eder:

– Filan oğlu filan, Allah korkusundan ağlayan bir tel kirpik sayesinde cehennem azabından kurtuldu!

Bidâyetü'l-Hidâye'de şöyle nakledilir:

"Kıyamet günü cehennem getirilir, öyle bir kükrer ki, onun korkusundan bütün ümmetler diz üstü düşer. Bu durum şu ayet-i kerimede anlatılır:

"O gün her ümmeti diz çökmüş bulursun! Her ümmet kendi kitabına çağrılır (onlara şöyle denilir:) «Bugün (dünyada) yaptıklarınızın karşılığı verilecek!»"[20] Cehennemin yanına geldiklerinde; ***"...onun öfkelenişini (müthiş kaynamasını) ve uğultusunu işitirler."***[21]

Cehennemin uğultusu beş yüz yıllık mesafeden işitilir. O zaman bütün insanlar, hatta peygamberler bile "Nefsî! Nefsî!" (Ben ne olacağım?) diyerek kendi başlarının derdine düşerler. Yalnız peygamberlerin seçkini olan Hazret-i Muhammed s.a.v.: "Ümmeti! Ümmeti!" (Ümmetimin hali ne olacak?) diyerek ümmetinin derdine düşer.

Bu sırada cehennemden dağ büyüklüğünde bir ateş kütlesi çıkar. Ümmet-i Muhammed bu ateşi geri döndürmek için şöyle derler:

– Ey ateş! Namaz kılanlar, doğruluktan ayrılmayanlar, Allah'tan korkanlar ve oruç tutunlar hakkı için geri dön!

Fakat ateş kütlesi dönmez. Cibril a.s. şöyle nida eder:

– Ateş kütlesinin kastı, Muhammed s.a.v. ümmetidir!

Sonra bir bardak su getirir, onu Rasûlullah s.a.v.'e vererek şöyle der:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Bunu al ve ateşin üzerine dök!

Efendimiz bardaktaki suyu ateşin üzerine döker dökmez anında söner. Bunun üzerine Rasûl-i Ekrem s.a.v. "Bu su nedir?" diye sorar. Cebrail a.s. şöyle cevaplar:

– Bu, senin ümmetin içindeki günahkarların sırf Allah korkusuyla akıtmış oldukları göz yaşlarıdır! Bunu ateşin üstüne dökerek Allah'ın iz-

---

19 Bu lafızla bulunamamıştır, ancak mana olarak doğrudur. Bundan bir önceki hadis ile mana bakımından uygunluk göstermektedir.

20 Câsiye, 28.

21 Furkan, 12.

niyle onu söndürmek üzere sana vermem için şu anda bana emir verildi!"[22]

Rasûlullah s.a.v. şöyle dua ederdi:

"Allahım, ölmeden önce bana senin korkundan ağlayan iki göz ihsan et!"[23]

Günahlarıma ağlamaz mı gözlerim!
Anlayamadım, elimden uçtu gitti ömrüm!

Yine Peygamberimizden nakledilen bir haberde şöyle denilir:

"Allah korkusundan gözlerinden sinek başı kadar yaş çıkıp da yanaklarına düşen bir mümin kula, asla cehennem ateşi değmez!"[24]

Anlatıldığına göre, Muhammed b. el-Münzir rh.a. ağladığı zaman göz yaşlarını yüzüne ve sakalına sürer ve şöyle derdi:

– Öğrendiğime göre, göz yaşı değen yeri cehennem ateşi yakmazmış!

Mümin kula yaraşan da, Allah'ın azabından korkarak nefsinin arzularından kaçınmaktır. Nitekim Allah Teala buyurur:

"Kim azar (nefsinin arzularına uyar) ve dünya hayatını ahirete tercih ederse, şüphesiz cehennem onun varacağı tek yerdir! Kim de, Rabb'inin makamından korkar ve nefsini kötü arzulardan alıkorsa; şüphesiz onun varacağı tek yer de cennettir!"[25]

Kim, Allah'ın azabından kurtulmak, onun rahmetine ve vaat ettiği sevaplara nail olmak isterse; dünyadaki meşakkatlere karşı sabırlı olsun, ibadetlere devam etsin ve günahlardan uzak dursun!

Zehru'r-Riyâz'da Rasûl-i Ekrem s.a.v.'den şöyle bir haber rivayet edilir:

"Cennet ehli cennete girdikleri zaman, melekler onları türlü türlü hayır ve nimetlerle karşılarlar. Onlar için sedirler kurulur ve tefriş edilir, her çeşit

---

22 Bu metin, burada geçtiği şekliyle bütün olarak meşhur hadis kitaplarında bulunamamıştır. Ancak bazı bölümleri hadis kitaplarından bazılarında geçer. Mesela: «*Hatta peygamberler bile "Nefsî! Nefsî!" (Ben ne olacağım?) diyerek kendi başlarının derdine düşerler. Yalnız peygamberlerin seçkini olan Hazret-i Muhammed s.a.v.: "Ümmeti! Ümmeti!" (Ümmetimin hali ne olacak?) diyerek ümmetinin derdine düşer.*» şeklindeki kısmı için bkz, Buhârî, 3340; Müslim, 194.

23 İbnu Receb, et-Tahvîf mine'n-Nâr, s. 148; Abdullah b. el-Mübârek, ez-Zühd ve'r-Rekâ'ik, s. 165; İbnu Âsım, s. 148. Ayrıca buna yakın bir lafızla; Ebû Nu'aym, el-Hilye, 2/196.

24 İbnu Mâce, 4197; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 10/17; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 1/491.

25 Nâzi'ât, 37-41.

yemekler ve meyveler sunulur. Bütün bu nimetlere rağmen yüzlerinde bir hayret ve durgunluk belirtisi görülür. Bunun üzerine Cenab-ı Hak şöyle buyurur:

– Ey kullarım! Bu durgunluk neden? Burası hayret ve durgunluk yurdu değildir!

Cennetteki kullar şöyle derler:

– Bize yapılmış bir vaat vardı, şimdi onun vakti geldi!

Allah Teala meleklere şöyle buyurur:

– Yüzlerden perdeyi kaldırın!

Melekler şöyle derler:

– Ey Rabb'imiz! Onlar nasıl seni görebilirler, onlar günah işlemişlerdi!

Allah buyurur:

– Perdeleri kaldırın! Onlar dünyada iken, bana kavuşma arzusuyla zikrettiler, secde ettiler, ağladılar!

Bunun üzerine perdeler kaldırılır, müminler cemal-i ilahiyi görünce hemen Allah'a secdeye kapanırlar. Allah Teala şöyle buyurur:

– Başlarınızı kaldırın! Zîrâ burası amel yeri değil ihsan ve mükafat yeridir!

Sonra mümin kullarına keyfiyetsiz olarak tecelli eder ve onların sevincini arttırmak için şöyle buyurur:

– Selam size ey kullarım! Ben sizden razıyım, siz de benden razı mısınız?

Onlar da şöyle cevap verirler:

– Ey Rabb'imiz! Biz senden niçin razı olmayalım ki; sen bizlere hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiçbir beşerin hatırına getiremeyeceği nimetler ihsan ettin!

Nitekim: ***"Onların Rableri katındaki mükafatları, zemininden ırmaklar akan, içinde devamlı kalacakları Adn cennetleridir. Allah onlardan razı olmuş, onlar da Allah'tan hoşnut olmuşlardır. Bu söylenenler hep Rablerinden korkanlar içindir."***[26] *ayeti ile,* ***"O gün cennetlikler, gerçekten nimet içinde safa sürerler. Onlar ve eşleri gölgeler altında tahtlara kurulurlar. Orada onlar için her çeşit meyve vardır.***

---

[26] Beyyine, 8.

Bütün arzuları yerine getirilir. Onlara merhametli Rablerinden söylenen selam vardır!"[27] *ayeti bu hususa işaret eder."*[28]

---

27 Yâsîn, 55-58.

28 Burada nakledildiği şekliyle uzunca olarak bulunamadı. Ancak Buhârî ve Müslim'de şu lafızla rivayet edilen bir hadis-i şerif vardır:

"Resûlullah s.a.v. buyurdular ki: "Allah Teâla hazretleri cennet ehline; "Ey cennet ahalisi!" diye seslenir. Onlar: "Ey Rabbimiz, buyur! Emrine âmâdeyiz! Hayır senin elindedir!" derler. Allah Teala: "Razı oldunuz mu? diye sorar. Onlar: "Ey Rabbimiz! Razı olmamak ne haddimize! Sen bize mahlûkatından bir başkasına vermediğin nimetler verdin!" derler. Rab Teâla: "Ben sizlere bundan daha üstün olanı vereyim mi?" der. Onlar: "Bu verdiklerinden daha üstün ne olabilir?" derler. Cenab-ı Hak: "Size rızamı ihsan ettim. Artık, size ebediyen öfkelenmeyeceğim!" buyururlar." Buhârî, Rikâk 51, Tevhid 38; Müslim, Cennet 9, (2829); Tirmizî, Cennet 18, (2558).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SABIR VE HASTALIK

Kim Allah'ın azabından kurtulmak, vaat ettiği sevaba ve rahmetine erişmek ve cennetine girmek istiyorsa; nefsini dünyevî arzulardan alıkoysun, dünyanın zorluk ve musibetlerine karşı da sabırlı olsun! Çünkü Cenab-ı Hak: ***"Muhakkak Allah sabredenleri sever!"***[29] buyurmaktadır.

Sabrın çeşitleri vardır: Allah'a itaat ve ibadet hususunda sabır ve sebat; Allah'ın haram kıldıklarından uzak durmada sabır; musibet, özellikle de musibetin geldiği ilk anda sabır ve metânet!

Kim Allah'a itaat ve ibadette sabır ve sebat gösterirse, Allah Teala kıyamet günü ona üç yüz derece verir; bu derecelerin her biri gök ile yer arası kadardır. Haramlardan uzak durma hususunda sebat gösterenlere de Cenab-ı Hak kıyamet günü, her bir derecesi yedinci kat gök ile yer arası kadar olan altı yüz derece verir. Yine, musibetlere karşı sabırlı olanlara da, her bir derecesi Arş ile yeryüzü arası kadar olan yedi yüz derece verilir.

Anlatıldığına göre, Zekeriyya a.s. bir gün yahudilerden kaçar ve onlar da peşine düşerler. Peşindekiler kendisine yaklaştıklarında bir ağaç görür ve ona "Ey ağaç beni içine al!" der. Ağaç ortadan ikiye ayrılır, içine girer ve ağaç tekrar kapanır. Derken İblis gelir, Zekeriyya a.s.'ın yerini gösterir ve onlara bir testere getirip ağacı ikiye keserek onu öldürmeleri fikrini verir. Yahudiler de İblis'in dediği gibi yaparlar.

Allah'a sığınmayıp ağaca sığınması sebebiyle bu musibet onun başına gelir ve testereyle ikiye biçilir! Nitekim Hazret-i Peygamber'den rivayet edildiğine şöyle buyurur:

---

[29] Âlu İmrân, 146.

"Cenab-ı Hak buyuruyor ki: Bir kulumun başına bela gelip de bana sığındığı zaman; daha o benden istemeden ben ona istediğini veririm, bana dua etmeden icabet ederim! Buna karşılık bir kul, başına bir bela geldiğinde bana değil de benim yarattığım kullardan birine sığınırsa; ona karşı göklerin bütün kapılarını kapatırım!"[30]

Testerenin dişleri Zekeriyya a.s.'ın dimağına ulaşınca haykırır. Bunun üzerine kendisine şöyle denilir: "Ey Zekeriyya, Cenab-ı Hak sana ‹‹Niçin başına gelen belaya sabretmiyorsun da âh diyorsun? Eğer bir daha âh çekersen, peygamberlerin adlarının bulunduğu divandan senin ismini silerim!›› buyuruyor!" Bunun üzerine Zekeriyya a.s. dudaklarını ısırır ve testereyle ikiye biçilinceye kadar sabreder.

Aklı başında olan kişiye yaraşan hareket, belaya karşı sabırlı olup şikayet etmemektir. Böyle yapanlar dünya ve ahiret azabından kurtulurlar. Çünkü en şiddetli bela ve musibetler peygamberlerin ve velilerin başına gelir.

Cüneyd-i Bağdâdî rh.a. şöyle der: "Bela âriflerin kandili, müridlerin uyarıcısı, müminlerin kurtuluşu ve gafillerin helak olma sebebidir! Bir kimse, başına bir bela gelip ona sabrederek rıza göstermedikçe imanın gerçek tadına varamaz!" Bir hadis-i şerifte şöyle buyurulur:

"Bir gece hastalanan, sabrederek Allah'tan gelene rıza gösteren kişi, tıpkı anasından doğduğu günkü gibi günahlarından kurtulur! O halde hastalandığınız zaman iyileşmeyi temenni etmeyin!"[31]

Dahhâk şöyle der:

"Her kırk günde başına bir bela, bir keder ya da bir gam gelmeyen kişi adına Allah katında bir hayır yok demektir!"

Muâz b. Cebel r.a. şöyle der:

"Allah Teala bir kulu hastalığa uğrattığı zaman, kötülükleri ve günahları yazan soldaki meleğe şöyle der:

– Kalemini kaldır, ona bir şey yazma!

Sevab ve hayırları yazmakla görevli sağdaki meleğe de şöyle der:

– Bu kulumun işlemiş olduğu en güzel amelleri onun defterine yaz![32]

---

30 Kıssa hakkında daha geniş bilgi ve rivayet hakkında söylenenler için bkz.; İbnu Kesîr, Kısasu'l-Enbiyâ, s. 481; Elbânî, Da'îfu'l-Câmi', 2114.

31 es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 9044, Hakîm-i Tirmizî'nin Nevâdir'inden naklen.

32 es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 866; Elbânî, ed-Da'îfe, 2711.

Diğer bir hadis-i şerifte şöyle buyurulur:

"Bir kul hastalandığı zaman Allah c.c. ona iki melek gönderir ve:‹‹Bakın bakalım kulum ne diyor?›› der. Eğer kul ‹‹Elhamdülillâh›› diyorsa –Allah c.c. buna vakıf olmakla birlikte– melekler bunu Allah'a bildirirler. Cenab-ı Hak buyurur:

– Eğer kulumu bu hastalıktan öldürürsem, onu cennete koyacağım! Eğer ona şifa verirsem, etini daha hayırlı etle, kanını da daha hayırlı kanla değiştireceğim ve onun günahlarını affedeceğim!"[33]

Anlatıldığına göre, İsrailoğulları içinde günahlara dalmış biri vardı. Günah işlemekten hiç geri durmuyordu. Yaşadığı şehirdeki halk, onun günah işlemesine bir türlü engel olamıyorlardı. Nihayet ondan kurtulmak için Allah'a niyazda bulunmaktan başka çıkar yol göremediler. Bunun üzerine Cenab-ı Hak Musa a.s.'a; İsrailoğulları içinde çok günah işleyen bir gencin bulunduğunu, işlediği günahlar sebebiyle bulunduğu şehre zarar gelmemesi için o günahkarı şehirden çıkarmasını vahyetti.

Musa a.s. o şehre giderek günahkar genci oradan çıkardı. Genç bir köye sığındı. Cenab-ı Hak, genci o köyden de çıkarmayı Musa a.s.'a vahyetti. Musa a.s. genci oradan da sürdü.

Bunun üzerine genç, ne insanların ne bitkilerin ne vahşi hayvanların ve ne de kuşların bulunmadığı ıssız bir yere gitti. Bu ıssız yerde hastalandı. Yanında kendisine yardım edecek bir kimsesi yoktu. Toprağın üzerine uzandı ve başını yere koyup şöyle dedi: "Şimdi annem başucumda olsaydı bana merhamet eder, zillet içindeki şu acıklı halime mutlaka ağıt dökerdi! Şayet babam yanı başımda olsaydı, bana yardım eder ve bütün işlerimi yapardı. Hanımım yanımda olsaydı, ölümüme ağlardı. Evlatlarım yanımda olsaydı, cenazemin arkasından ağlarlar ve: ‹‹Allahım, beldesinden yabancı bir köye sürülmüş, orada barındırılmayarak ıssız bir sahraya kovulmuş ve ıssız yerde her şeyden ümidini keserek dünyadan ahirete göç etmekte olan şu zavallı, günahkar ve âsi babamızı bağışla!›› diye dua ederlerdi! Allahım, beni ana-babamdan, çocuklarımdan ve hanımımdan ayrı düşürdün, fakat rahmetinden ayırma! Onların ayrılık ateşleriyle kalbimi yaktın, fakat günahlarım sebebiyle beni ateşinde yakma!"

Bu hal üzerine Cenab-ı Hak, anası kılığında bir huri, hanımı kılığında bir huri, çocukları kılığına girmiş genç melekler ve babası kılığına girmiş bir melek gönderdi. Bunlar hasta gencin başında oturup kendisi için ağla-

---

33 İmam Mâlik, el-Muvatta',1750; İbnu Ebi'd-Dünyâ, el-Maraz ve'l-Keffârât, 13.

dılar. Ölmek üzere olan genç de: "İşte anam, babam, karım ve çocuklarım benim yanıma gelmişler!" diyerek büyük bir sevinç yaşadı. Bu halde tertemiz ve affa uğramış olarak Allah'ın rahmetine nail oldu. Bu hal üzerine Allah Teala Musa a.s.'a şöyle vahyetti:

– Ey Musa, filan sahradaki filan mevkiye git. Orada veli kullarımdan biri vefat etti, onun arkasından yapılması gerekli işlerini yap ve defnet!"

Musa a.s. emredilen yere gittiğinde, Allah'ın emri ile kendisinin şehirden ve köyden sürgün etmiş olduğu gencin cenazesi olduğunu, etrafında hurilerin bulunduğunu görür. Bu hal karşısında Musa a.s. şöyle der:

– Ya Rabbi, bu genç senin emrin ile benim şehirden ve köyden sürgün etmiş olduğum kişi değil mi?

Cenab-ı Hak Musa a.s.'a şöyle cevap verir:

– Ey Musa, ben onun yere uzanmış halde inleyerek yalvarmasına ve vatanından, ana-babasından, evladından ve karısından ayrı kalmasına acıyarak günahlarını bağışladım. Kendisine ana-babası, çocukları ve hanımı kılığına girmiş melekler gönderdim. Onlar, onun gurbette zelil bir halde vefatını görüp o genç için merhamet dilediler. Hiç şüphesiz gurbette vefat eden bir kişi için göklerde ve yerde bulunanlar merhamet ederek ağlarlar. Ben ise, merhametlilerin en merhametlisi iken nasıl ona merhamet etmeyeyim?

Garip bir kimse vefat etmek üzere iken Cenab-ı Hak şöyle buyurur:

– Ey meleklerim! Bu adam gariptir, yolcudur; evladını, ailesini, ana-babasını terk etmiştir! Öldüğü zaman arkasından ağlayacak, üzüntü duyacak kimsesi yoktur!"

Sonra Cenab-ı Hak meleklerinden birini babası, birini anası, birini çocuğu, birini akrabalarından diğer biri suretine sokar. Bunlar, ölmek üzere olan hastanın yanına girerler. Gözünü açınca ana-babasını aile ve akrabasını yanında görür, kalbi rahat eder. Ve ruhu ferah bir halde ve sevinç içinde çıkar. Daha sonra cenazesi kaldırıldığında onlar cenazesini takip eder ve kıyamete kadar kabri başında ona dua ederler. ***"Allah, kullarına çok lütufkardır..."***[34] ayeti de bu hususa işaret eder.

İbnu Atâ' şöyle der:

"Kişinin gerçek mümin olup olmadığı genişlik ve musibet anlarındaki durumuyla belli olur. Kim bolluk ve genişlik zamanlarında şükreder ve sı-

---

34 Şûrâ, 19.

kıntılı günlerde feryat figan ederse o kişi yalancılardandır, gerçek müminlerden olamamıştır.

Şayet bütün insanların ve cinlerin ilmi bir kişinin şahsında toplanmış olsa ve bu kişi, üzerine bela rüzgarları estiği zaman başına gelenlerden dolayı şikayetçi olup sızlansa; ne ilmi ve ne de ameli kendisine bir fayda verir! Nitekim hadis-i kudsîde Cenab-ı Hak şöyle buyurur:

"Benim takdirime rıza göstermeyen ve verdiğim nimetlere şükretmeyen kimse, kendisine benden başka bir Rab bulsun!"[35]

Vehb b. Münebbih rh.a. anlatır:

"Peygamberlerden biri elli sene Allah'a ibadet eder. Cenab-ı Hak ona, kendisini affettiğini bildirir. Peygamber:

– Ya Rabbi, ben hiç günah işlemedim ki, beni niye affediyorsun? diye sorar. Allah c.c., bir atar damarına emreder ve onun atışından o gece uyuyamaz. Sabah olup da melek yanına gelince, şikayette bulunur ve damarın verdiği rahatsızlıktan yakınır. Melek şöyle der:

– Rabb'in sana diyor ki; elli senelik ibadetin, şu damarın verdiği rahatsızlık dolayısıyla yaptığın şikayete bile denk değildir!"

---

[35] İbnu Hibbân, el-Mecrûhîn, 1/327; el-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 22/320; ed-Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs, 3/169; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id,7/207.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

NEFSİN ARZULARI VE TERBİYESİ

Cenab-ı Hak c.c. Musa a.s.'a şöyle vahyetti:

– Ey Musâ! Eğer benim sana; konuştuğun sözün diline, kalbinden geçenlerin kalbine, ruhunun bedenine, görme gücünün gözüne ve işitme duygunun kulağına olan yakınlığından daha yakın olmamı istiyorsan Hazret-i Muhammed s.a.v.'e çokça salat ve selam getir!

Allah Teala bir ayctte şöyle buyurur:

"Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve herkes, yarına ne hazırladığına baksın. Allah'tan korkun, çünkü Allah, yaptıklarınızdan haberdardır."[36] Burada yarından kastedilen kıyamet günü için yapılması gereken hazırlıktır.

Ey insân, şunu iyi bilmelisin ki; şiddetle kötülüğü emreden nefis, senin için İblis'ten daha büyük bir düşmandır. Zîrâ şeytan ancak nefsin heva ve azgın istekleri ile sana üstünlük sağlayabilir. Sakın ola, nefsin seni kuruntu ve boş emellerle aldatmasın! Çünkü nefis, yapısı gereği kendini güvende görür; gaflet içinde, rahat, tembel ve vurdumduymaz bir hayat sürmek ister. Sürekli olarak boş ve batıl şeylerin peşinde koşar. Ondan kaynaklanan her şey yanlış ve aldatıcıdır. Eğer nefsin isteklerini kabul eder ve onlara tâbi olursan seni helâke sürükler. Onun ince hesaplarından gafil olursan gaflet deryasında boğulursun. Nefsin arzularına dur deyip ona karşı gelmezsen, seni doğru cehenneme götürür.

Nefis için asla hayra dönme ümidi yoktur. O, bütün belaların başı, rezaletlerin kaynağı, İblis'in hazinesi ve bütün kötülüklerin yuvasıdır. Onu, gerçek manasıyla ancak yaratıcısı tanıyabilir: ***"Allah'tan korkun, çünkü Allah, yaptıklarınızdan haberdardır."***[37] Yani insanların işlediği hayır ve

---

[36] Haşr, 18.

[37] Haşr, 18.

şerlerin hepsini bilmektedir. İnsân, ahiret yurdu için neler yaptığı hususunda ömrünün geçen kısmı üzerinde şöyle bir düşünürse; bu tefekkür onun için kalbini yıkayıp temizleme yerine geçer. Nitekim Rasûl-i Ekrem s.a.v. bir hadis-i şerifinde şöyle buyurur:

"Bir saatlik tefekkür, bin yıllık ibadetten hayırlıdır!"[38]

Yukarıdaki ifadeler Ebu'l-Leys'in tefsirinden alınmıştır.

Akıllı kişiye yaraşan şudur; geçmiş günahlarına tevbe etmeli, ahirette kendisini kurtaracak ve Allah'a yaklaştıracak amelleri düşünüp araştırmalı, uzun emelleri bırakmalı, tevbede acele etmeli, Allah'ı çokça zikretmeli, yasak ve haramları terk etmeli, nefsin meşru olmayan isteklerine sabretmeli ve onu sabra alıştırmalı! Nefis gerçekte bir puttur, nefsine kulluk eden gerçekte puta kulluk etmektedir. Allah'a c.c. ihlasla ibadet eden kişi de nefsi tepelemiş demektir!

Rivayet edildiğine göre bir gün Mâlik b. Dînâr rh.a. Basra çarşısında yürüyordu. Dükkanın birinde incir gördü ve canı çekti. Parası olmadığı için ayakkabısını çıkardı ve dükkan sahibine uzatarak şöyle dedi:

– Bana incir ver!

Bakkal ayakkabıyı görünce "Bu bir şey değmez!" diyerek incir vermedi. Bunun üzerine Malik gitti. Sonra orada bulunanlar bakkala:

– Bu kişinin kim olduğunu biliyor musun? diye sordular. Bakkal "Hayır bilmiyorum!" dedi. Oradakiler, o kişinin Mâlik b. Dînâr rh.a. olduğunu söyleyince, bakkal bir tabak incir doldurup hizmetçisine verdi ve:

– Eğer bu inciri senden alıp kabul ederse sen hürsün! diyerek gönderdi. Mâlik b. Dînâr'ın peşinden yetişen hizmetçi tabağı uzatarak:

– Buyurun! dedi. Mâlik'in almakta tereddüt ettiğini görünce:

– Buyurun, lütfen kabul edin, benim hürriyetim bunu kabul etmenize bağlı! dedi. Mâlik b. Dînâr rh.a. ona şöyle cevap verdi:

– Kabul etmem senin azat edilmeni sağlayacak fakat benim azap görmeme sebep olacaktır! Gencin ısrar etmesi üzerine dedi ki:

– Ben, dinimi incir karşılığında satmamaya ve kıyamete kadar incir yememeye yemin ettim!

---

[38] es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 2/81; el-Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ, 1004. es-Suyûtî, *"Bir saatlik tefekkür, altmış yıllık ibadetten daha hayırlıdır." lafzıyla rivayet eder.*

Yine anlatıldığına göre Mâlik b. Dînâr rh.a. döşeğinde yatıyordu. Canı, bir bardak ballı süte sıcak pideyi bandırarak yemek istedi. Hizmetçisi gidip istediğini getirdi. Mâlik b. Dînâr rh.a. onları eline aldı ve bir süre onlara baktıktan sonra:

– Ey utanmaz nefis! Otuz sene sabrettin, şurada azıcık bir ömrün kaldı! dedi ve elindeki bardağı fırlattı, nefsinin isteğine karşı sabretti ve vefat etti.

İşte peygamberlerin, velilerin, sadıkların, aşıkların ve zahidlerin halleri böyle idi.

Süleyman a.s. şöyle der: "Nefsini tepelemiş olan kimse, tek başına bir şehri fetheden kişiden daha büyük kahramandır."

Hazret-i Ali k.v. der ki:

"Ben ve nefsim, çoban ile koyun sürüsüne benzeriz. Çoban sürüyü bir taraftan topladığında diğer taraftan dağılır. Nefsini öldüren kimse rahmet kefenine sarılır ve keramet toprağına gömülür. Kalbini öldüren kimse lanet kefenine dürülür ve azap toprağına gömülür."

Yahya b. Mu'âz er-Râzî rh.a. der ki:

"İbadet ve riyazet ile nefsinle cihad et! Riyazet; az uyumak, az konuşmak, canlıları incitmemek ve az yemektir. Çünkü az uyku, irade duruluğu sağlar; az konuşmak birçok belaları önler; canlıları incitmemek, insanı hedefine ulaştırır ve az uyku nefsin azgın arzularını öldürür. Çok yemek kalbi katılaştırır ve nurunu giderir. Hikmetin nuru açlıkla elde edilir. Oburluk Yüce Allah'tan uzaklaştırır!"

Nitekim Peygamberimiz s.a.v. şöyle buyurur:

"Kalplerinizi açlıkla nurlandırınız! Açlık ve susuzluk silahıyla nefsinizle cihad ediniz! Açlıkla cennetin kapısını çalmaya ısrarla devam ediniz. Zîrâ nefsini terbiye etmek için mücadele edenin mükafatı, Allah c.c. yolunda cihad edenlerin mükafatına denktir. Allah Teala katında, nefsi açlık ve susuzlukla terbiye etmekten daha sevimli bir amel yoktur. Midesini sürekli dolu tutan melekût alemine asla giremez! Oburluğa devam eden ibadetlerden lezzet alamaz!"[39]

Hazret-i Ebû Bekir-i Sıddîk r.a. şöyle buyurur:

---

39 Benzer bir lafızla rivayeti için bkz.; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 11694; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 18216.

"Rabb'ime ibadetin zevkini alabilmek için; müslüman olduğumdan beri doyasıya yemedim. Yine Rabb'ime kavuşma iştiyakından dolayı kana kana su içmedim!"

Çok yemek ibadeti azaltır; zira insan çok yiyince vücut ağırlaşır, gözkapaklarına ağırlık çöker, azalar gevşer. Bu durumdaki bir kimsenin elinden, kendini ne kadar zorlarsa zorlasın, uykudan başka bir şey gelmez, çöplüğe atılmış bir leş gibi olur. Bu ifadeler Minhâcü'l-Âbidîn'de böyle geçmektedir.

Lokman Hekim oğluna şöyle demiştir:

– Oğlum! Çok uyuma, çok yeme! Çünkü bu ikisinde ölçüyü kaçıranlar kıyamet gününe, salih amel yönünden müflis olarak gelirler!

Bu ifadeler Münyetü'l-Müftî'den alınmıştır.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kalplerinizi oburca yiyip içerek öldürmeyin! Çünkü, aşırı derecede sulanan ekinin öldüğü gibi kalp de ölür!"[40]

Salihlerden biri bu durumu şöyle açıklar: Mide, kalbin altında kaynamakta ve buharını kalbe üflemekte olan bir tencere gibidir. Mide ne kadar çok dolu olursa, buharı o derecede çoğalacağından kalbi kirletip karartır. Bunun yanında çok yiyenin anlayışı az olur ve ilim öğrenemez. Çünkü oburluk anlayış ve kavrayışa engel olur.

Rivayet edildiğine göre, Yahya a.s. bir gün İblis'e rastlar, yanında bazı çengeller vardır. Yahya a.s. ona:

– Bunlar nedir? diye sorar. İblis der ki:

– Bunlar, insanları avlamama yarayan hevaî isteklerdir! Yahya a.s.:

– Onların arasında beni avlamaya yarayacak bir şey var mıdır?

İblis şöyle der:

– Hayır, fakat bir gün fazlaca yemiştin, namazda sana ağırlık vermiştik!

Yahya a.s.:

– Öyleyse bundan sonra ben de doyasıya yemem! der.

İblis şöyle karşılık verir:

– O halde ben de bundan sonra asla kimseye nasihat etmem!

---

[40] Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da, bunun aslını bulamadığını söyler.

Ömründe bir defa karnını doyurmuş kimsenin başına bu hal gelirse; acaba ömrü boyunca hiç açlık çekmediği halde ibadete arzulu olduğunu söyleyenlere ne demeli?

Yine Yahya a.s.'dan nakledildiğine göre: Bir gün arpa ekmeği ile karnını doyurmuştu. O gece uyuya kaldı ve gece zikrini yapamadı. Allah Teala ona şöyle vahyetti:

– Ey Yahya, kendin için benim evimden daha hayırlı bir ev mi buldun? Yahut bana yakın olmaktan daha hayırlı bir muhit mi buldun?... İzzetim ve Celalim hakkı için eğer Firdevs cennetine muttali olsaydın ve cehennemi hakikatiyle kavrasaydın; gözlerinden yaş yerine irin akıtarak ağlar ve kumaş yerine demir elbise giyerdin!

BEŞİNCİ BÖLÜM

NEFSİ YENMEK ve ŞEYTANI DÜŞMAN BİLMEK

Akıllı mümine yaraşan, nefsinin arzularını açlıkla söküp atmaktır. Çünkü açlık Allah düşmanını tepelemenin vasıtasıdır. Şeytanın silahları nefsin arzuları, yemek ve içmektir. Nitekim Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Şeytan, insanın kanının dolaştığı yerlerde dolaşır. Sizler açlıkla onun yolunu tıkayın!"[41]

Kıyamet günü Allah Teala'ya en yakın olanlar en fazla aç ve susuz kalanlardır. İnsânoğlu için en büyük tehlike mide ve yeme içme hırsıdır. Âdem a.s. ile Havva validemiz bu yüzden nimet ve rahat yurdu cennetten çıkarıldı, zillet ve ihtiyaç yurdu olan dünyaya gönderildi. Çünkü, Allah Teala onları bir ağacın meyvesini yemekten menetmişti, fakat nefislerinin arzularına uyarak yasak meyveden yediler ve çırılçıplak kaldılar. Gerçekten mide bütün kötü arzuların kaynağıdır.

Ehl-i hikmetten biri şöyle der:

"Kimin nefsi kendisi üzerine hakimiyet sağlarsa, o kişi nefsi arzularının esiri olur; günah zindanında mahsur kalır ve kalbini faydalı şeylerden mahrum bırakır! Vücut tarlasını nefsin arzularıyla sulayan, kalbine nedamet ağacını dikmiş olur!"

Allah Teala canlıları üç sınıf halinde yaratmıştır:

1. **Melekler**: Allah melekleri yaratmış onları yalnız akılla donatmış, onlara nefsin arzularını yerleştirmemiştir.

---

41 Buhârî, 2038, Müslim, 2147. Buhârî ve Müslim'in rivayetinde «*Sizler açlıkla onun yolunu tıkayın!*» bölümü yoktur. Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da, bu kısmın sûfilere ait sözlerden olduğunu söyler.

2. **Hayvanlar**: Allah hayvanlara nefsin arzularını vermiş fakat akıl vermemiştir.
3. **İnsanlar**: Allah insanlara hem aklı ve hem de nefsin arzularını yerleştirmiştir.

O halde; nefsi arzuları aklına üstün gelmiş kişiler hayvanlardan daha aşağıdır. Fakat, aklı nefsi arzularına üstünlük sağlamış kişiler de meleklerden daha hayırlıdır.

İbrahim el-Havvâs anlatır: "Lükâm dağında bulunuyordum. Bir nar ağacı gördüm ve canım nar çekti. Bir nar kopardım ikiye böldüm ve yedim, baktım henüz olgunlaşmamıştı. Narı bıraktım ve yoluma devam ettim. Biraz ileride, başına iri eşek arıları toplanmış olan yere uzanmış bir adam gördüm. Kendisine "Esselâmu aleyküm!" dedim. "Ve aleyke's-selâm ey İbrahim!" diye karşılık verdi. "Beni nereden tanıyorsun?" dedim. Bana "Allah'ı tanıyana hiçbir şey gizli kalmaz!" diye cevap verdi. Ona dedim ki:

– Seni Allah'a yakın birine benziyorsun! Seni şu eşek arılarından kurtarması için Allah'a hiç yalvarmadın mı? Şöyle dedi:

– Ben de seni Allah'a yakın biri olarak görüyorum! Acaba sen, nar yeme hırsından seni kurtarması için Allah Teala'dan dilekte bulunmadın mı? Çünkü nefsin arzusuyla nar yiyen acısını ahirette çeker; fakat eşek arılarının verdiği acı dünyada hissedilir. Hem arılar bedene elem verir; oysa nefsin arzuları kalbe zarar verir!

Bu söz üzerine adamı orada bıraktım ve yürüyüp gittim.

Nefsin arzularına boyun eğmek sultanları köle durumuna düşürür; onlara karşı sabretmek ise köleleri sultan eder. Yusuf a.s. ile Züleyha'nın hikayesini bilmiyor musun? Yusuf a.s. nefsinin arzularına karşı sabrederek Mısır'a sultan oldu. Fakat Züleyha nefsinin arzuları yüzünden zelil, fakir ve gözleri görmez bir ihtiyar haline düştü. Çünkü Züleyha, Yusuf a.s.'a olan aşkına sabır gösterememişti.

Anlatıldığına göre; Ebu'l-Hasan er-Râzî iki sene önce vefat etmiş olan babasını rüyasında görür ve üzerinde katrandan bir elbise vardır. Babasına der ki:

– Ey babacığım, neden üzerinde cehennemliklerin elbisesini görüyorum? Babası şu cevabı verir:

– Yavrum, nefsim beni cehenneme sürükledi! Ey oğlum, nefsinin hilesinden sakın!

Şairin biri şöyle der:

Başıma dört bela sarıldı, bunların pençesine
Aşırı arzularım ve günahlarım sebebiyle düştüm!
Bunlar; şeytan, dünya, nefsim ve hevalardır;
Nasıl kurtulabilirim; hepsi de düşmanım!
Nefsi arzuların ve kuruntuların karanlıklarında,
Bakıyorum nefsim beni tehlikeli düşüncelere çağırıyor!

Hâtem-i Esam rh.a. şöyle der: "Nefsim bana pranga, ilim silahım, günah hüsranım ve şeytan düşmanımdır! Asla onun isteklerine boyun eğmem!"

Ehl-i marifet bir zat şöyle der: Cihad üç kısımdır:

1. Kafirlere karşı yapılan cihad. Bu, açıkta yapılan, gözle görülebilen cihaddır. Şu ayette bu cihaddan bahsedilir: ***"...onlar Allah yolunda cihad ederler..."***[42]
2. Batıl ve sapık düşünce sahiplerine karşı ilim ve delille yapılan cihad. Şu ayet-i kerime ile buna işaret edilir: ***"Rabb'inin yoluna hikmetle ve güzel öğütle davet et. Onlarla en güzel yolla mücadele et!"***[43]
3. Daima kötülüğü emreden ve ona çağıran nefse karşı yapılan cihad. ***"Bizim uğrumuzda cihad edenlere, biz yollarımızı gösteririz!"***[44]

Rasûl-i Ekrem s.a.v. de şöyle buyurur:

"Cihadın en faziletlisi nefsi terbiye etmek için yapılan cihaddır!"[45]

Sahâbe-i kirâm r.a. kafirlerle savaşmaktan döndüklerinde: "Küçük cihaddan büyük cihada döndük!" derlerdi. Onlar nefis, heva ve şeytana karşı yapılan cihadı büyük cihad olarak isimlendirdiler. Çünkü onlara karşı yapılan cihad kesintiye uğramadan sürüp gitmekteydi. Kafirlere karşı yapılan cihad ise bazı zamanlar yapılıyordu.

Kafirlere karşı savaşa katılan mücahid düşmanı görebilir, oysa şeytan görünmez. Bu yüzden gözle görülen kafir düşmanla savaşmak, görünmeyen düşman ile savaşmaktan daha kolaydır. Gene, şeytanın kendi içinde

---

[42] Mâide, 54.
[43] Nahl, 125.
[44] Ankebût, 69.
[45] es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 1247, İbnu'n-Neccâr'dan naklen; Elbânî, Sahîhu'l-Câmi', 1099.

bir yardımcısı vardır ki o da nefsin hevai arzularıdır. Fakat kafirlere karşı senin içinde bir yardımcı yoktur. Bu sebeple nefsin arzularına karşı yapılan cihad daha zorludur. Çünkü karşındaki kafir düşmanını öldürürsen, ona karşı zafer kazanır ve ganimet elde edersin; şayet kafir seni öldürecek olursa şehidlik mertebesini kazanır cennete girersin!

Fakat, şeytanı öldürmeye asla güç yetiremezsin. Eğer şeytan ve nefis seni alt edecek olursa Allah'ın azabına uğrarsın. Şöyle bir söz vardır: "Kimin harp meydanında atı kaçarsa o kişi düşmanın eline düşer. Kimden de iman kaçarsa o kişi Allah Teala'nın gazabına duçar olur!"

İmansız kalmaktan Allah'a sığınırız. Düşmanın eline düşenin ellerine kelepçe takılmaz, ayaklarına pranga vurulmaz, karnı aç ve bedeni çıplak kalmaz. Ancak Allah'ın gazabına uğrayanın yüzü simsiyah olur, elleri boynuna bukağılanır, ayaklarına ateşten pranga vurulur, yiyeceği ateş, içeceği ateş ve giyeceği ateşten olur!...

ALTINCI BÖLÜM

GAFLET

Gaflet pişmanlığı arttırır, gaflet nimetin elden çıkmasına sebep olur ve hizmeti engeller, gaflet hasedi arttırır, gaflet insanın kınanmasına ve nedametine yol açar.

Anlatıldığına göre, salihlerden biri rüyasında hocasını görür. "En büyük pişmanlığınız nedir?" diye sorar. Hocası "Gafletten kaynaklanan pişmanlık!" der.

Yine birisi Zünnûn-ı Mısrî'yi rüyasında görür. "Allah Teala sana nasıl davrandı?" diye sorar. Zünnûn der ki: "Beni huzurunda durdurdu ve şöyle dedi:

– Ey iddiacı, ey yalancı! Beni sevdiğini iddia ettin, sonra benden gafil oldun!

Sen gaflet içindesin, kalbinse yanılmakta,
Ömür geçti, günahlar olduğu yerde durmakta!

Salihlerden biri babasını rüyasında görür. Der ki:

– Babacığım nasılsın, halin nasıl? Babası şöyle der:

– Evladım, dünyada gaflet içinde yaşadık ve gaflet içinde öldük!

Zehru'r-Riyâz'da şöyle anlatılır:

Yakub a.s. ölüm meleği ile kardeş gibi idi ve onunla sürekli görüşürdü. Yine bir defasında Yakub a.s.'ı ziyaret etti, ona dedi ki:

– Ey ölüm meleği, ziyaret için mi yoksa ruhumu almaya mı geldin? Ölüm meleği:

– Sadece ziyaret için geldim! dedi. Yakub a.s.:

– Senden bir isteğim var! Ölüm meleği:

– Nedir o? Yakub a.s.:

– Ecelimin yaklaştığını ve ruhumu almaya geleceğin zamanı bana bildirmeni istiyorum! Ölüm meleği:

– Pekâlâ, sana iki veya üç haberci göndereceğim!

Yakub a.s.'ın eceli tamamlanıp da ölüm meleği ruhunu almaya geldiğinde ona dedi ki:

– Ziyaret için mi yoksa ruhumu almaya mı geldin? Ölüm meleği:

– Ruhunu almaya geldim! Yakub a.s.:

– Bana ecelimin yaklaştığını bildirmek için iki-üç haberci göndermeyecek miydin? Ölüm meleği:

– Ben dediğimi yaptım! Saçların siyah iken beyazlaştı, vücudun önce güçlü kuvvetli iken sonra zayıf düştü, bedenin dimdik iken sonra belin büküldü. Ey Yakub, bunlar ölümden önce insanlara gönderdiğim habercilerdir!

Günler, yıllar geçti; günahlar kaldı sadece elimde,
Ölüm meleğinin habercisi geldi, kalp hala gaflet içinde!
Dünyada elde edeceğin aldanma ve pişmanlık,
Dünyada kalman imkansız ve boş bir kuruntu!

Ebû Ali ed-Dekkâk rh.a. der ki: "Hasta olan salih bir dostumu ziyarete gittim. Büyük şeyhlerdendi, etrafında talebeleri vardı ve ağlıyordu. İyice yaşlanmıştı.

– Ey şeyh, neye ağlıyorsunuz, yoksa dünyaya mı? diye sordum.

– Hayır asla, bilakis kaçırdığım namazlara ağlıyorum! dedi.

– Nasıl olur, siz devamlı namazlarınızı kılardınız! dedim.

– Bu güne kadar geldim hep gaflet içinde başımı secdeye koydum ve gaflet içinde başımı kaldırdım. Şimdi de gaflet içinde ölüyorum! dedi. Sonra derin bir nefes aldı ve şu şiiri söyledi:

Düşündüm; haşrimi, kıyamet günü kalkışımı,
Kabrin içinde ikamet ederek sabahlayacağım süreyi,
Nice izzet ve şereften sonra yapayalnız kalacağımı,
Günahlarıma karşılık rehin tutulup, toprağa yaslanacağımı,
Düşündüm enine boyuna hesaba çekileceğimi,
Amel defterim verilince zelil olacağımı.
Fakat bütün ümidim sendedir ey Rabb'im ve Yaradanım!
Günahlarımı ancak sen affedersin Allahım!

Uyûnu'l-Ahbâr'da, Şakîk-i Belhî rh.a.'den şöyle nakledilir:

"İnsanlar ağızlarıyla şu dört şeyi söylerler, fakat davranışları buna aykırı düşer.

– Biz Allah'ın kuluyuz, derler, fakat başıboşlar gibi hareket ederler. Bu durum sözlerine ters düşer.

– Allah bizim rızkımıza kefildir, derler. Fakat kalpleri ancak dünya malı biriktirmekle tatmin olur. Bu da sözlerine ters düşer.

– Dünyada ölümden kurtuluş yoktur, derler. Ancak hiç ölmeyecekmiş gibi davranırlar. Bu da söylediklerine ters düşer.

– Ey kardeşim! Kendine şöyle bir bak. Hangi bedenle Allah Teala'nın huzurunda duracaksın? Hangi dil ile ona cevap vereceksin? Küçük-büyük her şeyden seni sorguya çektiğinde ne diyeceksin? Sorulara cevap hazırla, cevapların da doğru olsun! Zira Cenab-ı Hak buyuruyor ki:

"Allah'tan sakının, çünkü O (hayır ve şer ne yaptıysanız) yaptığınız her şeyden haberdardır."[46]

Sonra Allah'ın emirlerini terk etmemeleri, açık ve gizli her durumda O'nu tek ilah bilmeleri hususunda nasihatte bulundu."

Nakledildiğine göre Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurmuştur:

"Arş'ın ortasında şöyle yazılıdır: Bana ibadet edenin mükafatını veririm, beni seveni ben de severim, bana dua edene icabet eder, benden af isteyeni affederim."[47]

Akıllı mümin korku ve ihlas ile Allah'a ibadet etmeli, onun takdirine rıza göstermeli, belalara karşı sabırlı olmalı, verdiği nimetlere karşı şükretmeli ve verdiklerine kanaat edip yetinmeli.

Cenab-ı Hak hadis-i kudsîde şöyle buyurur:

"Kim takdirime razı olmaz, belalarıma sabırla katlanmaz, ihsan ettiğim nimetlere şükretmez ve verdiğime kanaat etmezse; o kişi kendisine benden başka bir Rab bulsun!"[48]

Birisi Hasan-ı Basrî rh.a.'e der ki: "Ben yaptığım ibadetlerden lezzet alamıyorum!" O kişiye şöyle cevap verir:

– Belki de sen Allah'tan korkmayan birinin yüzüne bakmışsındır. Allah Teala'ya kulluk, her şeyden sıyrılarak hakkıyla Allah'a yönelmektir!

---

46 Haşr, 18.

47 Bu rivayetin aslı bulunamadı.

48 İbnu Hibbân, el-Mecrûhîn, 1/327; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 22/320; ed-Deylemî, Müsne-dü'l-Firdevs, 3/169; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id,7/207.

Diğer birisi de aynı soruyu Bâyezid-i Bistamî rh.a.'e sorar: "İbadetten zevk alamıyorum!" Bistamî ona şöyle cevap verir:

– Çünkü sen Allah'a ibadet etmiyor ibadete tapıyorsun. Allah'a ibadet et ki ibadetten lezzet alasın!

Adamın biri namaza durur. Fatiha suresine başlayıp ***"Allahım, yalnız sana ibadet ederiz..."*** mealindeki ayete geldiği zaman; gizli bir ses şöyle seslenir: "Yalan söylüyorsun; sen Allah'a değil halka tapıyorsun!" Hemen tevbe eder, insanların değil Allah'ın rızasını düşünerek tekrar namaza durur. Yine Fatiha suresinde ***"Allahım, yalnız sana ibadet ederiz..."*** mealindeki ayete geldiği zaman; gizli bir ses şöyle seslenir: "Yalan söylüyorsun; sen Allah'a değil malına tapıyorsun!"

Bunun üzerine bütün malını fakirlere tasadduk eder ve tekrar namaza başlar. Yine ***"Allahım, yalnız sana ibadet ederiz..."*** mealindeki ayete geldiği zaman; gizli bir ses şöyle seslenir: "Yalan söylüyorsun; sen Allah'a ibadet etmiyorsun, elbiselerinin kölesisin!" Kalkar, vücudunu örtmek için gerekli olanlar dışındaki elbiselerini fakirlere dağıtır ve namaza durur. ***"Allahım, yalnız sana ibadet ederiz..."*** mealindeki ayete geldiği zaman; şu sesi duyar: "Şimdi doğru söylüyorsun, sen gerçekten Allah'a ibadet ediyorsun!"

Revnaku'l-Mecâlis'te şöyle anlatılır:

"Adamın birinin çuvalı kaybolur. Çuvalı kime verdiğini bir türlü hatırlayamaz. Bu sırada namaz kılmaya durur ve namazda çuvalı kimin aldığını hatırlar. Selam verip namazdan çıkınca kölesini çağırır ve "Falan kimseye git çuvalı geri iste!" der. Kölesi ona "Çuvalı ne zaman hatırladınız?" diye sorar. Adam "Namaz kılarken!" der. Köle "Efendim, demek ki siz yaratana ibadet peşinde değil, çuvalın peşinde imişsin!" deyince; bu güzel sözü ve sağlam itikadı sebebiyle köleyi azat eder."

Aklı olan gönlünü dünyadan sıyırır, ileriyi düşünerek Allah'a ibadet eder, ahireti için hazırlık yapar. Nitekim Allah Teala şöyle buyurur: ***"Kim ahiret kazancını isterse, onun kazancını arttırırız. Kim de dünya kârını isterse"*** yani dünyaya ait lezzetleri, giyecekleri, yiyecekleri ve içecekleri isterse; ***"ona da dünyadan bir şeyler veririz. Fakat onun ahirette bir nasibi olmaz."***[49] Yani ahiret sevgisini kalbinden söküp atarız.

49 Şûrâ, 20.

Bu sebepledir ki Hazret-i Ebû Bekir r.a. Hazret-i Peygamber'in getirdiği din uğrunda kırk bin dirhemi gizliden, kırk bin dirhemi açıktan dağıtmış ve kendisine hiçbir şey bırakmamıştı.

Rasûl-i Ekrem s.a.v. ve ailesi dünyadan ve dünyalık arzulardan yüz çevirirlerdi. Yine bu sebeple, Rasûlullah s.a.v., hanımların efendisi Fâtıma-ı Zehrâ r.a.'yı Hazret-i Ali r.a. ile evlendirdiğinde çeyizi; tabaklanmış bir koç derisi ve içi hurma lifleriyle doldurulmuş deri bir yastıktan ibaretti.[50]

50 Ebû Dâvûd, 2125; Nesâî, 3375; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 604.

YEDİNCİ BÖLÜM

ALLAH'I UNUTMAK, FASIKLIK VE MÜNAFIKLIK

Kadının biri Hasan-ı Basrî rh.a.'e gelir ve şöyle der:

– Benim genç bir kızım vardı, vefat etti. Onu rüyamda görmeyi çok istiyorum. Kızımı rüyada görmeme yardımcı olacak bir şeyleri bana öğretmen için sana geldim!

Kadına, kızını görmesini sağlayacak bir şeyler öğretti ve kadın da kızını rüyasında gördü. Kızının üzerinde katrandan bir elbise, boynunda bukağı, ayaklarında pranga vardı. Durumu Hasan-ı Basri rh.a.'e haber verdi, o da bu duruma üzüldü. Aradan zaman geçti, bu sefer Hasan-ı Basri kızı rüyasında cennette gördü. Başında bir taç vardı ve şöyle dedi:

– Ey Hasan, beni tanıdın mı? Ben, sana gelerek şöyle şöyle ricada bulunan kadının kızıyım!

Hasan-ı Basri "Seni bu duruma getiren nedir?" diye sordu. Kız şu cevabı verdi "Adamın biri bizim mezarlığın yanından geçerken Hazret-i Peygamber'e bir defa salât u selâm getirdi. Biz beş yüz elli kişi mezarlarımızda azap görmekteydik. Bunun üzerine "Şu adamın getirdiği salât u selâm hürmetine bu kabirdekilerden azabı kaldırın!" denildi.

Kıssadan alınacak hisse: Güzel ahlak sahibi bir kişinin mezarlıktan geçerken Rasûl-i Ekrem s.a.v.'e getirmiş olduğu bir salavât sayesinde bunca günahkar affedilirse; acaba elli sene boyunca devamlı salât u selâm getiren kişinin kıyamet gönü O'nun şefaatine erişememesi düşünülebilir mi?

Cenab-ı Hak şöyle buyurur:

"Allah'ı unutanlar gibi olmayın..."[51]

Yani Allah'ın emirlerini terk eden, bu emirlerin tam tersini yapan ve günahlara dalarak dünyalık lezzetlerden zevk almaya çalışan ve dünyayı gönüllerine yerleştiren şu münafıklar gibi olmayın, denilmek istenmektedir.

Rasûlullah s.a.v.'e sordular:

– *Mümin ve münafık kimdir? Buyurdu ki:*

– *Müminin bütün işi-gücü namaz ve oruç gibi ibadetlerdir. Münafığın bütün tasası yiyip içmekten ibarettir."*[52]

Yani hayvanlar gibi ibadet ve namazdan uzaktırlar. Mümin sadaka ve istiğfarla meşguldür. Münafığın meşguliyeti ise hırs ve uzun emeldir. Mümin, Allah'tan başka herkesten ümidini keser; münafık ise Allah'tan başka herkese umut bağlar. Mümin dinini değil malını feda eder. Münafık ise malı yerine dinini feda eder. Mümin, Allah'tan başka kimseden çekinmez. Münafık ise, Allah'tan başka herkesten korkar. Mümin, kötülükten sakınıp iyi amel işler, yine de göz yaşı döker. Münafık ise, kötülük ve günah işler, buna rağmen güler. Mümin, yalnızlıktan ve tek başına kalmaktan hoşlanır. Münafık, daima halkın arasına girmekten ve kalabalıktan hoşlanır. Mümin ıslah edicidir, fesattan kaçınır. Münafık yıkıcıdır, ama emeksiz ürün peşinde koşar. Mümin, dininin emri doğrultusunda emreder, yasaklar. Münafık, baş olma uğruna emreder, yasaklar koyar. Hatta bu uğurda iyiliği yasaklar ve kötülüğü emreder. Tıpkı şu ayet-i kerimede buyurulduğu gibi:

"Münafık erkekler ve münafık kadınlar (sizden değil) birbirlerindendir. Onlar kötülüğü emreder, iyilikten alıkoyar ve cimrilik ederler. Onlar Allah'ı unuttular. Allah da onları unuttu! Çünkü münafıklar fâsıkların kendileridir.

Allah erkek münafıklara da kadın münafıklara da kafirlere de içinde ebedi kalacakları cehennem ateşini vâdetti. O, onlara yeter. Allah onlara lanet etmiştir. Onlar için devamlı bir azap vardır."[53]

Yine yüce Allah c.c. şöyle buyurur:

"Elbette Allah, münafıkları ve kafirleri bir araya getirecektir!"[54]

---

51 Haşr, 19.

52 Bu rivayetin aslı bulunamadı.

53 Tevbe, 67-68.

54 Nisa, 140.

Yani, küfür ve nifak üzere öldükleri takdirde cehennemde bir araya getirileceklerdir. Burada münafıklar kafirlerden önce zikredilmiştir ve ikisinin de varacakları yerin cehennem olduğu bildirilmiştir. Çünkü münafıklar kafirlerden daha şerli ve tehlikelidirler.

Yine Rabb'imiz buyuruyor ki:

"Şüphesiz münafıklar cehennemin en alt katındadırlar. Artık onlara asla bir yardımcı bulamazsın!"[55]

"Münafık" kelimesi kök olarak *"Nâfikâ'u'l-Yerbû'"* deyiminden gelir. Şöylece bu manayı kazanmıştır: Tarla faresinin (Yerbû') ininde iki delik vardır; biri ‹‹nâfikâ'›› diğeri ise ‹‹kâsı'â›› isimlerini alır. Fare, bu deliklerden birinden kendisini gösterir ve diğerinden çıkıp gider. İşte münafığa da bu yüzden münafık ismi verilmiştir. Kendisini müslüman kapısında gösterir, fakat İslâm'dan çıkıp küfür kapısına girer.

Hadis-i şerifte şöyle buyurulur:

"Münafık, iki koyun sürüsü arasında, kâh o sürüye kâh diğerine giden, ikisine de yabancı olduğu için hiç birinde barınamayıp arada kalan koyun gibidir!"[56]

İşte münafıkların durumu da böyledir; ne müminlerin yanında tam manasıyla rahat edebilirler, ne de kafirlerin yanında barınabilirler!

Yüce Allah c.c. cehennemi yaratmış ve ona yedi kapı açmıştır. Nitekim şöyle buyurur:

"Muhakkak cehennem onların hepsine vadolunan yerdir. Cehennemin yedi kapısı vardır. Onlardan her kapı için birer gurup ayrılmıştır."[57]

Cehennemin bu kapıları lânetle kapanmış demirdendir. Kapıların dışları bakır, iç tarafları kurşundandır. Temellerinde azap, üzerinde öfke vardır. Arzı ise; bakır, cam ve demirdendir. Cehennemlikler üstten, alttan, sağdan ve soldan ateşle kuşatılmışlardır. Cehennem üst üste duran tabakalar halindedir. En alt tabakası münafıklar için hazırlanmıştır.

Bir gün Rasûlullah s.a.v. Cibril a.s.'a dedi ki: "Ey Cibril! Bana cehennem ateşini ve sıcaklığını anlat!" Cebrail a.s. da şöyle anlattı:

---

55 Nisa, 145.

56 Müslim, 2784; Nesâî, 5037; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 4857.

57 Hicr, 43-44.

– Allah Teala cehennem ateşini yarattı ve onu bin yıl boyunca kıpkırmızı oluncaya kadar yaktı. Sonra bin yıl daha yaktı, bembeyaz oldu. Sonra bin yıl daha yaktı, simsiyah oldu. Cehennem kapkara ve zifiri karanlıktır. Seni hak peygamber olarak gönderen adına yeminle söylüyorum ki, eğer cehennemliklerden birinin üzerindeki elbise, yeryüzündeki insanlara gösterilecek olsaydı hepsi de ölürlerdi. Yine, eğer cehennemliklerin içeceklerinden bir kova yeryüzündeki bütün sulara karıştırılmış olsaydı, ondan tadan derhal ölürdü. Eğer Cenab-ı Hakk'ın ***"Onu yakalayın da, (ellerini boynuna) bağlayın; sonra alevli ateşe atın onu! Sonra da onu yetmiş arşın uzunluğunda bir zincir içinde oraya sokun!"***[58] ayetinde geçen zincirin bir arşını dünyadaki bir dağ üzerine konulsa derhal o dağı eritir. Zîrâ o zincirin bir arşının uzunluğu doğu ile batı arası kadardır. Eğer bir kişi cehenneme girdikten sonra tekrar dünyaya gelecek olsa, onun pis kokusunun keskinliğinden yeryüzündekilerin hepsi helak olurlardı!"[59]

Bu anlatılanlardan sonra Rasûl-i Ekrem s.a.v. Cibril a.s.'a tekrar sordu:

– Ey Cibril! Bana cehennemin kapılarını anlatır mısın? O kapılar bizim şu dünyadaki kapılar gibi midir?

Cebrail a.s. dedi ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Hayır, dünyadaki gibi değiller. Cehennemin kapıları tabaka şeklinde birbirinin üstündedir. Bir kapı ile diğerinin arası yetmiş yıllık yoldur. Her kapı bir öncekinden yetmiş kat daha sıcaktır![60]

Peygamber Efendimiz bu sefer de bu tabakaların ehlini sordu. Bunu da şöyle cevapladı:

– En alt tabakada münafıklar vardır. Bu tabakanın ismi ‹‹**Hâviye**››dir. Nitekim ayet-i kerimede şöyle buyurulur:

"Şüphesiz münafıklar cehennemin en alt katındadırlar. Artık onlara asla bir yardımcı bulamazsın!"[61]

Alttan ikinci tabaka, müşriklere tahsis edilmiştir ve ismi ‹‹**Cahîm**››dir.

Üçüncü tabakaya putperestler (sâbiîler) girecektir. Bu tabakanın ismi ise ‹‹**Sekar**››dır.

---

58 Hâkka, 30-32.

59 et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 2604; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 18573.

60 Bu bölümün aslı bulunamamıştır.

61 Nisâ, 145.

Dördüncü tabaka, lanetlenmiş İblis ve ona tabi olan ateşperestler için ayrılmıştır. Buraya ‹‹**Lezâ**›› denir.

Beşinci tabaka yahudiler için hazırlanmıştır ve ismi ‹‹**Hutame**››dir.

Altıncı tabakada hıristiyanlar vardır ve ismi ‹‹**Sa'îr**››dir.

Bundan sonra Cibril a.s. durakladı. Rasûlullah s.a.v.

– Ey Cibril, yedinci tabakanın sakinlerinden neden bahsetmedin? diye sordu. Cebrail a.s. dedi ki:

– Ey Muhammed! Oraya girecekleri bana sorma! Rasûlullah s.a.v.:

– Oraya girecekleri bana bildir! diye ısrar etti. Bunun üzerine dedi ki:

– Yedinci tabakaya, senin ümmetinden büyük günah işleyip de tevbe etmeden ölenler girecektir!"[62]

Rivayet edildiğine göre, ***"İçinizden, oraya uğramayacak hiçbir kimse yoktur. Bu, Rabb'in için kesinleşmiş bir hükümdür!"***[63] ayet-i kerimesi inince, Rasûl-i Ekrem s.a.v.'in ümmeti hakkındaki korku ve endişesi artmış hüngür hüngür ağlamıştı.

Allah'ı hakkıyla tanıyan (ârif-i bi'llâh), O'nun hışmını ve kahrını tam anlamıyla kavrayan kişi; Allah'tan gereği gibi korkar. Henüz bu zorluklarla karşılaşmadan; her şeye hükmünü geçiren Yüce Allah'ın c.c. huzurunda perdeler açılıp hesaba çekilerek ateşe atılmazdan önce nefsinin azgınlıklarına ve sapkınlıklarına ağlar. Cehennemde "Ah ihtiyarlığım!" diye feryat eden nice ihtiyarlar, "Ah gençliğim!" diye figan eden nice gençler, "Ah rezaletlerim ve yırtılan sır perdelerim!" diye çırpınan nice kadınlar vardır. Oradakilerin yüzleri ve vücutları simsiyah, belleri kırılmıştır. Ne büyüklere saygı gösterilir ne de küçüklere merhamet edilir ne de kadınları örtülüdür!

Allahım, bizi ateşten, ateşin vereceği azaptan, bizi ateşe yaklaştıracak her türlü işten kurtar ve uzaklaştır. Ey her şeye güç yetiren ve bağışlayıcıların en yücesi, bizleri iyilerle beraber cennetine koy!

Allahım, ayıplarımızı ört! Bizi korkumuzdan emin kıl! Hatalarımızı görmezden gel! Bizi, kendi huzurunda rezil etme, ey merhametlilerin en merhametlisi! Efendimiz Muhammed'e, onun şerefli ailesine ve ashabına salât u selâm olsun!

---

62 Bu kısmın da aslı bulunamamıştır. el-Kurtubî, et-Tezkire'de (2/34) cehennemin tabakalarını sayar, ancak burada merfû' bir hadis zikretmez.

63 Meryem, 71.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

TEVBE

Tevbe, kadın erkek her müslümana vacibtir. Yüce Allah c.c. şöyle buyurur:

"Ey iman edenler! Samimi bir tevbe ile Allah'a tevbe edin. Umulur ki Rabb'iniz sizin kötülüklerinizi örter. Peygamberi ve O'nunla birlikte iman edenleri utandırmayacağı günde Allah sizi, içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokar. Onların önlerinden ve sağlarından (amellerinin) nurları aydınlatıp gider de, «Ey Rabb'imiz! Nûrumuzu bizim için tamamla, bizi bağışla; çünkü sen her şeye kâdirsin!» derler."[64] Ayette geçen "tevbe edin" emri vücûb içindir.

Yine Allah c.c. buyurur:

"Allah'ı unutan ve bu yüzden Allah'ın da onlara kendilerini unutturduğu kimseler gibi olmayın. Onlar fâsıkların (yoldan çıkan kimselerin) ta kendileridir."[65]

Kulların Allah'ı unutması, O'na verdikleri ahdi unutmaları, gönderdiği ilahi Kitab'ı bir kenara atmalarıdır. Allah'ın onlara kendilerini unutturması ise; Allah'a verdikleri ahdi ve Kur'ân-ı Kerîm'i bir kenara atan kimselere içinde bulundukları hali unutturması ve bu sebeple içinde bulundukları kötü durumdan çıkıp hayırlı ameller işleyecek anlayıştan mahrum olmaları demektir.

Sevgili Peygamberimiz s.a.v. şöyle buyurur:

"Kim Allah'a kavuşmaktan hoşlanırsa, Allah da ona kavuşmaktan hoşlanır. Kim de Allah'a kavuşmaktan hoşlanmazsa, Allah da ona kavuşmaktan hoşlanmaz."[66]

---

64 Tahrim, 8.

65 Haşr, 19.

Yukarıdaki ayet-i kerimede geçen ***"Onlar fâsıkların ta kendileridir!"***[67] cümlesi ile kastedilen kişiler, Allah'a verdikleri ahdi bozan ve günah işlemeyi tabii bir yol haline getirerek hidayet, rahmet ve mağfiret yolunu terk etmiş kimselerdir.

Fâsıklar iki kısımdır: Kâfir fâsıklar ve fâcir fâsıklar.

Kâfir fâsıklar: Allah'a ve Peygambere inanmazlar, hidayet yolundan çıkarak sapıklık yolunu tutanlardır. Nitekim Rabb'imiz buyurur:

"Hani biz meleklere: Âdem'e secde edin, demiştik; İblis hariç olmak üzere, onlar hemen secde ettiler. İblis cinlerdendi; Rabb'inin emrinden dışarı çıktı."[68] Yani, Rabb'ine iman ederek emrini tutma yolunu terk etti, demektir.

Fâcir fâsıklar: İçki içen, haram yiyen, zina yapan, Allah'a isyan eden ve böylelikle ibadet yolundan çıkarak günahlara dalan, ancak Allah'a şirk koşmayan kimselerdir.

İkisi arasındaki fark: Ölmeden önce kelime-i şehadet getirip tevbe etmedikçe kâfir fâsıkların affa uğrama umudu yoktur. Fâcir fâsıklar ise, ölmeden önce pişman olup tevbe ettikleri takdirde affa uğramaları umulur. Çünkü nefsin heva ve hevesinden kaynaklanan her günahın affedilme umudu vardır. Fakat kibirden kaynaklanan hiçbir günahın affedilme umudu yoktur. İblis'in işlediği günahın aslı kibir ve gurura dayanıyordu.

Ey mümin kardeşim, o halde sana düşen, Allah Teala'nın kabul etmesini umarak ölmeden önce tevbe etmektir. Nitekim Rabb'imiz buyurur:

"O, kulların tevbesini kabul eden, kötülükleri bağışlayan ve yaptıklarınızı bilendir."[69]

Yani tevbeyi kabul etmek suretiyle yaptığınız kötülüklere ceza vermekten vazgeçer. Rasûl-i Ekrem s.a.v. de bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyurur:

"Günahlarına tevbe eden kişi, hiç günah işlememiş gibidir."[70]

Anlatıldığına göre, adamın biri her günah işlediğinde o günahı bir deftere yazardı. Yine bir gün bir günah işler ve yazmak için defterini açar,

---

66 Buhârî, 4553; Müslim, 2683; Tirmizî, 1066; İbnu Mâce, 4264; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 27349; ed-Dârimî, es-Sünen, 2756.

67 Haşr, 19.

68 Kehf, 50.

69 Şûrâ, 25.

70 İbnu Mâce, 4250; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 10/150; el-Kudâ'î, eş-Şihâb, 1/97.

fakat günahlarını kaydettiği defterin sayfalarında şu ayetten başka bir şey bulamaz:

"Ancak tevbe edip iyi davranışta bulunanlar başkadır; Allah onların kötülüklerini iyiliklere çevirir. Allah çok bağışlayıcıdır, engin merhamet sahibidir."[71]

Yani şirkin yerine imanı, günahın yerine affı, masiyetin yerine ibadet ve taati koyar, demektir.

Yine anlatıldığına göre Hazret-i Ömer r.a. bir gün Medine sokaklarında gezerken, elbisesinin içinde içki şişesi taşıyan bir gençle karşılaşır. Hazret-i Ömer r.a. gence:

– Ey delikanlı! Elbisenin altında ne var? diye sorar.

Elbisenin altında şarap bulunmaktadır, ancak utancından şarap olduğunu söyleyemez. İçinden şöyle dua eder: "Allahım, beni Ömer'in karşısında mahcub etme! Rezaletimi ortaya dökme, ayıbımı ört; bundan sonra asla içki içmeyeceğim!" Bunun arkasından delikanlı şöyle der:

– Ey müminlerin emiri! Elbisemin altında taşıdığım sirkedir! Hazret-i Ömer:

– Göster bakayım! deyince, delikanlı elbisesinin altındaki şişeyi çıkarır. Şişenin içindeki gerçekten de sirkedir.

Görüyorsun ki, kuldan korkusundan dolayı samimiyetle tevbe eden kişinin şişesindeki şarabı Cenab-ı Hak sirkeye dönüştürdü. Öyleyse; hiçbir hayırlı ameli bulunmayan müflis bir kul samimi olarak tevbe eder ve işlediği günahlarına pişmanlık duyarsa, Allah Teala tıpkı şişedeki şarabı sirkeye dönüştürdüğü gibi, o kişinin günahlarını da ibadete dönüştürür!

Ebû Hureyre r.a. anlatır:

"Bir gece Rasûlullah s.a.v. ile birlikte yatsı namazını kıldıktan sonra dışarı çıktım. Yolda yürürken önüme bir kadın çıktı. Bana:

– Ey Ebû Hureyre! Bir günah işledim, acaba benim için bir tevbe yolu var mı? diye sordu. Ben:

– İşlediğin günah nedir? diye sordum. Kadın:

– Ben zina yaptım, zinadan doğan çocuğumu da öldürdüm! dedi. Ben dedim ki:

---

[71] Furkân, 70.

– Sen helak oldun, bir canı da helak ettin! Vallahi senin için tevbe yolu yoktur!

Bunun üzerine kadın bayılıp yere düştü, ben de yoluma devam ettim. Sonra giderken kendi kendime "Rasûlullah s.a.v. aramızda duruyorken ben nasıl fetva veriyorum!" dedim. Dönüp Rasûlullah s.a.v.'e geldim ve durumu haber verdim. Buyurdular ki:

– Hem sen mahvoldun hem de o kadını mahvettin! Allah c.c. buyuruyor ki:

«Yine onlar ki, Allah ile beraber (tuttukları) başka bir tanrıya yalvarmazlar, Allah'ın haram kıldığı cana haksız yere kıymazlar ve zina etmezler. Bunları yapan, günahı(nın cezasını) bulur; kıyamet günü azabı kat kat arttırılır ve o azapta alçaltılmış olarak devamlı kalır. Ancak tevbe edip iyi davranışta bulunanlar başkadır; Allah onların kötülüklerini iyiliklere çevirir. Allah çok bağışlayıcıdır, engin merhamet sahibidir.»[72]

– Şu ayetlerde buyurulanlar nerede senin tutumun nerede?

Hemen dışarı çıktım ve "Az önce benden bir konuda fetva isteyen kadının yanına beni kim götürecek?" diye sordum. Çocuklar "Ebû Hureyre delirmiş!" diyorlardı. Nihayet kadını buldum ve Rasûlullah s.a.v.'in verdiği fetvayı kadına bildirdim. Kadın sevincinden bir çığlık attı ve dedi ki:

– Benim bir bahçem var, onu Allah ve Rasûlü için sadaka olarak veriyorum!"[73]

Utbetü'l-Ğulâm adında biri vardı. Bu kişi, günah ve isyan batağına düşmüş; kötülük, sarhoşlukla meşhur olmuş biriydi. Bir gün Hasan-ı Basrî rh.a.'in meclisine geldi. Hasan-ı Basrî rh.a. şu ayet-i kerimeyi tefsir ediyordu:

"İman edenlerin Allah'ı anma ve O'ndan inen Kur'an sebebiyle kalplerinin ürpermesi zamanı daha gelmedi mi? Onlar daha önce kendilerine kitap verilenler gibi olmasınlar. Onların üzerinden uzun zaman geçti de kalpleri katılaştı. Onlardan bir çoğu yoldan çıkmış kimselerdir."[74]

---

72 Furkân, 68-70.

73 İbnu Arrâk, Tenzîhu'ş-Şerî'a, 2/283; İbnu'l-Cevzî, el-Mevdû'ât, 3/120. İbnu'l-Cevzî, bu rivayetin mevzû olduğunu söyler.

74 Hadid, 16.

Yani kalplerinin korkacağı vakit hâlâ gelmedi mi? Hasan-ı Basrî rh.a., ayeti tefsir ederken gayet etkili bir vaaz yaptı ve bütün insanları ağlattı. Aralarından bir genç kalktı ve:

– Ey müminlerin muttakisi! Allah Teala benim gibi fâsık ve günahkar birinin tevbesini kabul buyurur mu? diye sordu. Hasan-ı Basrî rh.a.:

– Evet ey delikanlı, Allah Teala tevbe ettiğin takdirde senin gibi isyankar ve günahkarı da affeder! dedi.

Utbetü'l-Ğulâm bu sözleri duyunca benzi sarardı, bütün vücudunu bir titreme tuttu, bir nara attı ve bayılarak yere düştü. Ayılınca Hasan-ı Basrî rh.a. yanına yaklaştı ve şu beyitleri okudu:

Ey Arş'ın Rabb'ine isyan eden delikanlı!
Bilir misin, nedir günahkarların cezası?
İsyankarlar için alevli ateş, hem alev sesi,
Hem öfke, tutuldukları gün onların nâsiyesi!
Eğer bu ateşe dayanabileceksen isyan et!
Değilse, günahları terk et!
İşlediğin günahlar yüzünden,
Kendini rehin verdin, kurtulmaya çalış!

Bunları dinleyen Utbe daha büyük bir nara attı ve bayılarak yere düştü. Ayılınca dedi ki:

– Ey üstad! Çok esirgeyici olan Allah, benim gibi günah batağına batmış birinin tevbesini kabul eder mi? Hasan-ı Basrî rh.a.:

– Günahkar kulun tevbesini bağışlayıcı Rab'den başka kim kabul edebilir ki? diye karşılık verdi.

Utbetü'l-Ğulâm sonra başını kaldırdı ve üç dua yaptı:

Birincisi: Allahım! Eğer tevbemi kabul buyurup günahlarımı affettiysen; bana anlama ve anladıklarımı hafızamda tutma gücü ver. Böylece Kur'ân-ı Kerîm ve ilim adına dinlediğim her şeyi öğrenip aklımda tutabileyim.

İkincisi: Allahım, bana öyle güzel bir ses ver ki, benim sesimden Kur'ân-ı Kerîm'i dinleyenler, kalpleri kaskatı olsa bile kalplerindeki rikkat artsın.

Üçüncüsü: Allahım bana helal rızk nasib et ve beni ummadığım yerden rızıklandır.

Cenab-ı Hak onun bu üç duasını kabul buyurdu. Anlayışı ve hıfzı artı, onun Kur'ân-ı Kerîm'i okuduğunu dinleyenler hemen tevbe yoluna girdiler.

Her gün kapısı önüne bir tas çorba ve iki pide konurdu. Bunları kimin getirdiğini hiç kimse bilmiyordu. Bu durum ölünceye kadar devam etti.

İşte günahlarını terk edip gönülden bağlanarak Allah'a yönelenlerin hali böyledir. Çünkü Allah Teala iyi amel işlemeye yönelenleri mükafatsız bırakmaz.

Alimlerden birine şöyle sorarlar:

– Bir kişi tevbe ettiğinde, bu tevbenin kabul edilip edilmediğini bilebilir mi?

Alim şöyle cevap verdi:

– Bu konuda kesin bir hüküm verilemez. Fakat kabul edildiğinin bazı alametleri vardır. Bunlar:

1. Kişinin kendisini günah işleme arzusundan uzak görmesi,
2. Kalbindeki ferahın zail olduğunu ve her şeyde Allah'ın varlığını görmesi,
3. İyi ve hayırlı kişilerle birlikte olup günahkarlardan uzak durması,
4. Dünya malının azını çok, ahiret amelinin çoğunu az görmeye başlaması,
5. Kalbin sürekli Allah'ın farz kıldığı amellerle meşgul olması,
6. Dilini lüzumsuz konuşmalardan uzak tutması,
7. Devamlı tefekkür hali üzere bulunması,
8. Geçmişte işlediği günahlardan dolayı devamlı pişmanlık duyması.

DOKUZUNCU BÖLÜM

MUHABBET ve SALAVÂTIN FAZİLETİ

Anlatıldığına göre adamın biri çölde giderken gayet çirkin bir surat görür. "Sen kimsin?" diye sorar. O çirkin surat "Ben senin çirkin amelinim!" der. "Senden kurtulmanın yolu nedir?" diye tekrar sorar. Der ki:

– Hazret-i Peygamber s.a.v.'e salât u selâm getirmek!

Nitekim Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Bana getirilen salât u selâm sırât üzerinde nurdur. Kim bana Cuma günü seksen defa salât u selâm getirirse, Cenab-ı Hak c.c. onun seksen yıllık günahını affeder!"[75]

Yine anlatıldığına göre, Rasûlullah s.a.v.'e salât u selâm getirmekten gafil olan biri rüyasında Efendimizi görür. Fakat Hazret-i Peygamber ona hiç iltifat edip bakmaz. Adam der ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Bana kızgın mısınız? Hazret-i Peygamber:

– Hayır! Adam:

– O halde neden bana bakmıyorsun? Hazret-i Peygamber:

– Çünkü seni tanımıyorum! Adam:

– Beni nasıl tanımazsın! Ben senin ümmetinden bir kişiyim. Halbuki alimler, senin ümmetinden olan birini, ananın evladını tanımasından daha iyi tanıdığını söylerler! Hazret-i Peygamber:

– Alimlerin söylediği doğrudur. Fakat sen salât u selâm getirmek suretiyle beni hiç hatırlayıp anmadın. Çünkü benim ümmetimi tanımam, onların bana getirdikleri salât u selâm nisbetindedir!

---

75 Hadis bu lafızla bulunamamıştır. Ancak Tirmizî şu lafızla rivayet edilmiş bir hadis-i şerif mevcuttur:
Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki: *"Kıyamet günü bana insanların en yakını, bana en çok salavât okuyandır."* Tirmizî, Salât 357, (484).

Adam bu sözler üzerine kendine gelir ve her gün Hazret-i Peygamber'e yüz defa salât u selâm getirmeye söz verir ve bunu da yerine getirir. Bir süre sonra Hazret-i Peygamber'i tekrar rüyasında görür. Efendimiz buyururlar ki "Şimdi seni tanıyorum ve senin için şefaat edeceğim!" Çünkü artık o kişi Hazret-i Peygamber'in sevgisiyle dopdolu olmuştu.

Allah Teala c.c. şöyle buyurur:

"(Rasûlüm!) De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyunuz ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah son derece bağışlayıcı ve esirgeyicidir."[76]

Ayet-i kerimenin iniş sebepleri arasında şu hadise zikredilir: Hazret-i Peygamber Ka'b b. Eşref ve arkadaşlarını İslâm'a davet etmişti. Onlar da şöyle dediler: "Bizler Allah'ın oğulları sayılırız, ve O'nu daha çok severiz!" Onların bu sözleri üzerine bu ayet-i kerime indi. Yani, Allah'ı seven kişi, O'nun dini üzere elçilik görevini yerine getiren peygambere uyması gerekir. Hazret-i Peygamber, Allah'ın bir hücceti ve O'na uymak Allah'a olan sevginin gözle görünür bir göstergesidir. Peygambere uymak, aynı zamanda Allah Teala'nın kulları sevmesinin ve onları bağışlamasının da yoludur.

Müminlerin Allah'ı sevmesi; emirlerine uymak, ibadetleri yerine getirmek ve rızası peşinde koşmakla elde edilir.

Allah'ın müminleri sevmesi ise; engin rahmet ve lütfu ile onları övmesi, onlara sevaplar vermesi, günahlarını affetmesi, onlara bol bol ihsanlarda bulunması şeklinde tecelli eder.

İmam-ı Gazâlî rh.a. İhyâu Ulûmi'd-Dîn isimli eserinde şöyle der: "Şu dört şeyi yapmadan dört şeyi iddia eden kişi yalancıdır:

1. Kim cenneti sevdiğini iddia eder de, ibadetleri yerine getirmezse o kişi yalancıdır!
2. Kim Hazret-i Peygamber'i sevdiğini iddia eder, fakat alimleri ve fakirleri sevmezse, o kişi yalancıdır!
3. Kim cehennemden korktuğunu iddia eder, fakat günahları terk etmezse o kişi yalancıdır!
4. Kim Allah'ı sevdiğini iddia eder, fakat başına gelen belalardan şikayetçi olursa, o kişi yalancıdır!

Nitekim Râbi'atü'l-Adeviyye şöyle der:

---

76 Âlu İmrân, 31.

Allah'a isyan eder, sonra da onu sevdiğini söylersin!
Yemin ederim ki, bu açıkça terstir prensiplerine aklın!
Eğer sevginde sadık olsaydın O'na itaat ederdin!
Elbette, sevdiğine itaat eder seven!

Gerçekten de sevginin alameti, sevdiğine uymak ve sevdiğinin hoşuna gitmeyen hareketlerden kaçınmaktır.

Bir gün İmam Şiblî rh.a.'in yanına bir topluluk gelir. Şiblî onlara sorar:

– Siz kimsiniz?

– Biz senin sevenleriniz! derler.

Şiblî onlara döner ve onları taşlamaya başlar. Yanından kaçmaya başladıklarını görünce sorar:

– Niçin benden kaçıyorsunuz? Eğer beni seven kişiler olsaydınız, benim belamdan kaçmazdınız!

Sonra Şiblî rh.a. şöyle der:

– Muhabbet ehli sevgi kâsesinden içerler, şehirler ve yeryüzü onlara dar gelir. Allah Teala'yı hakkıyla tanır, azametinden korkarlar. Kudreti karşısında şaşırıp kalırlar. O'nun sevgi kâsesinden içerler, O'nun ünsiyet denizinde boğulurlar. O'na münacaat ile zevklere dalarlar!

Sonra şu şiiri söyledi:

Mevlâm! Sevgini hatırlamak sarhoş etti beni!
Sen sevip de sarhoş olmayanı hiç gördün mü?

Söylendiğine göre; deve sevgi ile sarhoş olduğu zaman kırk gün yemek yemez. Önce götürdüğünden daha fazla yük yüklense tınmadan taşır. Çünkü kalbine sevgilisinin muhabbeti düştüğü zaman yemi arzu etmez, sevdiğine kavuşma iştiyakıyla ağır yüklere aldırmaz!...

Ey insân! Görüyorsun ki bir deve sevdiğine kavuşmak için nefsinin arzularını gemleyerek yemeyi içmeyi terk etmekte, ağır yüklere tahammül etmektedir. Acaba sen, haram kılınmış olan arzularını Allah için terk ediyor musun? Allah aşkı için hiç yemeyi içmeyi terk ettiğin oldu mu? Allah aşkı için hiç nefsine ağır yükler yükledin mi? Eğer bu söylenenlerden hiç birini yapmadıysan, sen; ne dünyada, ne ahirette ve ne insanların yanında, ne de Allah katında faydası olmayan manasız boş bir iddia peşindesin!

Hazret-i Ali k.v. şöyle der:

– Cennete arzulu olan hayırlı amellere koşar. Cehennemden korkan, nefsini kötü arzulardan alıkor. Ölümün kaçınılmaz olduğunu bilen dünya lezzetlerini önemsemez!

İbrahim el-Havvâs'a muhabbeti sorarlar. Cevaben der ki:

– Nefisten kaynaklanan istekleri yok etmek, süfli sıfat ve istekleri yakmak ve nefsi işaretler denizinde boğmaktır!

*

[1] Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

Cenab-ı Hak, bir kuş yarattı; bunun bir kanadı doğuda ve bir kanadı ise batıdadır. Başı Arş'ın altında ayakları ise yedinci kat yerin altındadır. Bu kuşun üzerinde, Allah Teala'nın yaratıkları sayısınca tüy vardır. Ümmetimden bir erkek veya bir kadın bana salat u selam getirdiği zaman, Allah Teala, bu kuşa Arş'ın altında bulunan nurdan denize dalmasını emreder. Kuş, nur denizine dalar ve kanatlarını çırpar. Kuşun her bir kanadından bir damla damlar. Allah Teala, bu damlaların her birinden bir melek yaratır ve o kişi için kıyamet gününe kadar istiğfar ederler."[77]

Hikmet sahibi bir zat der ki:

– Bedenin selameti az yemekte, ruhun selameti günahların azlığında ve dinin selameti de Yaratılmışların En Hayırlısına salat u selam getirmektedir!

[2] Kadının biri Hasan-ı Basrî rh.a.'e gelir ve şöyle der:

– Benim genç bir kızım vardı, vefat etti. Onu rüyamda görmeyi çok istiyorum. Kızımı rüyada görmeme yardımcı olacak bir şeyleri bana öğretmen için sana geldim!

Kadına, kızını görmesini sağlayacak bir şeyler öğretti ve kadın da kızını rüyasında gördü. Kızının üzerinde katrandan bir elbise, boynunda bukağı, ayaklarında pranga vardı. Durumu Hasan-ı Basri rh.a.'e haber verdi, o da bu duruma üzüldü. Aradan zaman geçti, bu sefer Hasan-ı Basri kızı rüyasında cennette gördü. Başında bir taç vardı ve şöyle dedi:

– Ey Hasan, beni tanıdın mı? Ben, sana gelerek şöyle şöyle ricada bulunan kadının kızıyım!

---

* Buradan itibaren birden altıya kadar köşeli parantez içinde numaralandırılarak nakledilen kısım, kitabın farklı bölümlerinde geçmiş olup, Rasûlullah s.a.v.'e salat ve selam getirmenin faziletini konu edindiği için bu bölüm altında toplanmıştır.

77 Bu lafızla bulunamamıştır.

Hasan-ı Basri "Seni bu duruma getiren nedir?" diye sordu. Kız şu cevabı verdi "Adamın biri bizim mezarlığın yanından geçerken Hazret-i Peygamber'e bir defa salât u selâm getirdi. Biz beş yüz elli kişi mezarlarımızda azap görmekteydik. Bunun üzerine "Şu adamın getirdiği salât u selâm hürmetine bu kabirdekilerden azabı kaldırın!" denildi.

Kıssadan alınacak hisse: Güzel ahlak sahibi bir kişinin mezarlıktan geçerken Rasûl-i Ekrem s.a.v.'e getirmiş olduğu bir salavât sayesinde bunca günahkar affedilirse; acaba elli sene boyunca devamlı salât u selâm getiren kişinin kıyamet gönü O'nun şefaatine erişememesi düşünülebilir mi?

[3] Enes b. Mâlik r.a. rivayet ediyor; Rasûlullah s.a.v. buyurdu ki:

"Kim benim üzerime bir defa salavat getirirse; Cenab-ı Hak c.c. salavat getiren kişinin nefesinden beyaz bir bulut yaratır. Allah Teala c.c. sonra buluta rahmet deryasından su almasını emreder, daha sonra da yağmur yağdırması emrini verir. Allah Teala c.c. o buluttan yere düşen her damladan altın, dağlara düşen her bir damlasından gümüş yaratır. O buluttan hangi kafirin kafasına bir damla düşerse Cenab-ı Hak c.c. onu iman nimetiyle rızıklandırır!"[78]

[4] Muhammed b. el-Münkedir'den rivayet edilir:

"Babamın şöyle dediğini işittim: Süfyan-ı Sevrî rh.a. tavaf ederken, bir adamın her adımda Rasûlullah s.a.v.'e salât u selam getirdiğini görür. Ona şöyle der:

– Ey kişi! Sen tesbih ve tehlili bırakmış sadece Hazret-i Peygamber s.a.v.'e salât ve selam getiriyorsun! Acaba bu hususta bir bildiğin mi var?

Bu soru üzerine adam şöyle cevap verir:

– Afedersiniz! Acaba siz kimsiniz?

– Ben Süfyan-ı Sevrî'yim!

– Şayet sen zamanının büyük zahidlerinden olmasaydın, halimi sana anlatmaz, sırrımı sana açıklamazdım. Şimdi anlatayım da dinle:

– Babamla birlikte Beytullah'ı haccetmek için yola çıkmıştık. Birkaç menzil yol aldıktan sonra babam hastalandı. Ben de onun yanında kalarak kendisiyle ilgilendim. Nihayet vefat etti ve yüzü simsiyah kesildi. ‹‹İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râci'ûn!›› diyerek yüzünü örttüm. Derken bir uyku bastırdı ve hüzünlü bir şekilde uyudum. Rüyamda ondan daha güzel yüzlü-

78 Bu rivayetin aslı bulunamadı.

sünü, daha temiz giyimlisini ve daha güzel kokulusunu görmediğim birini gördüm. Yavaş yavaş gelerek babamın yanına sokuldu, yüzündeki örtüyü açtı, eliyle yüzünü sıvadı. Babamın yüzü bembeyaz oldu, sonra dönüp gitti.

Ben onun elbisesine asılarak dedim ki:

– Ey Allah'ın kulu! Sen kimsin ki, Cenab-ı Hak c.c. senin vasıtanla şu gurbette babama ihsanda bulundu!...

Buyurdu ki:

– Ben, kendisine Kur'ân-ı Kerîm indirilen Muhammed b. Abdullah'ım! Babanın durumuna gelince, o günahkar biri idi. Fakat bana çokça salât ve selam getirirdi. Başına o hal gelince benden yardım istedi. Ben, bana çokça salât ve selam getirenlerin yardımına koşarım!

Sonra uyandım baktım babamın yüzü bembeyaz olmuştu!"

Ebû Cafer r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Kim bana salavat getirmeyi unutursa cennetin yolunu şaşırır!"[79]

[5] Rivayet edildiğine göre bir gün Cibril a.s. Nebi s.a.v.'e gelerek şöyle dedi:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Gökte taht üzerinde bir melek gördüm, etrafında yetmiş bin melek saf halinde durmuş ona hizmet ediyorlardı. O meleğin her nefesinden Cenab-ı Hak c.c. bir melek yaratmaktaydı. Fakat şimdi o meleği Kâf dağı üzerinde kanadı kırılmış ve ağlar durumda gördüm. Beni görünce dedi ki:

– Benim için şefaatçi olur musun?

– Suçun nedir?

– Miraç gecesi tahtımın üzerinde idim, Muhammed s.a.v. bana uğradığında kalkıp onu karşılamadım. Allah Teala c.c. beni şu görmüş olduğun şekilde cezalandırdı!

Ben de o melek için Allah'a yalvarıp yakardım ve şefaatçi oldum. Bunun üzerine Cenab-ı Hak şöyle buyurdu:

– Ey Cebrail, ona söyle Muhammed s.a.v. üzerine salât ve selam getirsin!

O melek sana salât ve selam getirdi. Allah Teala c.c. da onu affederek kırık kanatlarını tekrar eski haline getirdi.[80]

---

79 İbnu Mâce, 908; Tuhfetü'l-Ahvezî, 3683.

[6] Cenab-ı Hak c.c. Musa a.s.'a şöyle vahyetti:

– Ey Musâ! Eğer benim sana; konuştuğun sözün diline, kalbinden geçenlerin kalbine, ruhunun bedenine, görme gücünün gözüne ve işitme duygunun kulağına olan yakınlığından daha yakın olmamı istiyorsan Hazret-i Muhammed s.a.v.'e çokça salat ve selam getir!

Allah Teala bir ayette şöyle buyurur:

"Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve herkes, yarına ne hazırladığına baksın. Allah'tan korkun, çünkü Allah, yaptıklarınızdan haberdardır."[81]

Burada yarından kastedilen kıyamet günü için yapılması gereken hazırlıktır.

---

80 Bu rivayetin aslı bulunamadı.

81 Haşr, 18.

ONUNCU BÖLÜM

AŞK

Sevgi, insân yapısının haz veren bir şeye meyletmesidir. Eğer bu yönelme güçlenip kuvvetlenirse aşk ismini alır. Bu duygu kişiyi sevdiğine kul yapar ve servetini onun yolunda harcar.

Züleyha'nın Hazret-i Yusuf a.s.'a olan sevgisinin ne derecelere vardığı herkes tarafından bilinir. Malını mülkünü, hatta güzelliğini onun aşkı uğrunda harcadı. Yetmiş deve yükü mücevher ve gerdanlığı vardı. Hepsini de Yusuf a.s.'a olan aşkı için dağıttı. Öyle ki, bugün ben Yusuf'u gördüm diyen kimseye, onu zengin edecek değerde gerdanlık veriyordu. Böyle dağıtarak elinde hiçbir şey kalmadı. Artık her şeyi ‹‹Yusuf›› diye çağırmaya başlamıştı. Aşkı o derece ileri gitmişti ki, ‹‹Yusuf›› kelimesi dışında her şeyi unutmuştu. Başını semaya kaldırdığında yıldızların üzerinde ‹‹Yusuf›› isminin yazılı olduğunu görürdü.

Rivayete göre Züleyha iman edip Hazret-i Yusuf ile evlendikten sonra artık ondan ayrı yaşamaya başlamıştı. Kendisini ibadete vermiş, Allah'tan başka her şeyden ilişkiyi kesmişti. Öyle ki Yusuf a.s. kendisini gece yatağa davet etse gündüze atar, gündüz davet etse geceye erteler ve şöyle derdi:

– Ey Yusuf! Ben, Allah'ı tanımadan önce seni sevmiştim. Ancak O'nu tanıyınca, O'nun sevgisi başkasının sevgisine yer bırakmadı. O'nun yerine hiçbir şeyi koyamam!

Nihayet Yusuf a.s. Züleyha'ya şöyle dedi:

– Seninle evlenmemi bana Allah Teala emretti, senden iki çocuğum olacağını ve onlara peygamberlik verileceğini bana bildirdi!

Bunun üzerine Züleyha dedi ki:

– Mâdem Allah sana böyle bir emir verdi ve beni de buna vasıta olarak seçti, bana da Allah'ın emrine icabet etmek düşer!

Bundan sonra Züleyha kendisini Yusuf a.s.'a teslim etmiştir.

Leyla ile Mecnun'un hikayesi de meşhurdur. Mecnun'a sorarlar:

– İsmin nedir?

– Leyla! diye cevap verir.

Yine bir gün derler ki:

– Leyla ölmedi mi?

– Leyla benim kalbimde, ölmedi! Ben Leyla'yım!

Mecnun bir gün Leyla'nın evinin yanına gelir ve semaya doğru bakar. Derler ki:

– Ey Mecnun! Semaya bakma, Leyla'nın evinin duvarına doğru bak; belki onu görürsün!

– Gölgesi Leyla'nın evi üzerine düşen yıldız bana kâfidir!

Hallâc-ı Mansûr rh.a. on sekiz gün hapsederler. Şiblî rh.a. yanına gelir:

– Ey Mansûr! Muhabbet nedir? diye sorar.

– Bugün sorma, bana yarın sor!

Ertesi günü Hallâc'ı zindandan çıkarırlar ve idam etmek üzere meydana getirirler. Bu sırada Şiblî gelip karşına dikilir. Mansûr ona şöyle seslenir:

– Ey Şiblî! Muhabbetin başı yanmak sonu ise ölümdür!

Hallâc-ı Mansûr'un nazarında, Allah'tan başka her şeyin fani ve batıl olduğu kesin bir kanaat haline gelince, Hakk ve gerçek varlığın sadece Allah Teala olduğunu anlayınca; nefsinde Hakk ismi yerleşmiş olduğundan, kendi ismini unutmuştu. Kendisine:

– Sen kimsin? diye sorduklarında:

– Ben Hakk'ım! diye cevap vermişti.

Gerçek muhabbet-sevgi şu üç şeyde belli olur:

1. Sevdiğinin sözünü başkalarının sözüne tercih eder.
2. Sevdiğinin meclisinde bulunmayı başka meclislerde bulunmaya tercih eder.
3. Sevdiğinin rızasını kazanmayı başkalarının rızasına tercih eder.

el-Müntehâ isimli kitapta böyle geçer.

Denilir ki; aşk, perdeyi yırtmak ve sırları açığa çıkarmaktır. Vecd ise; zikrin tadına varıldığı anda, ruhun şevkteki aşırılığa katlanamamasıdır. Öyle ki, vücudun bir azası kesilse ne duyar ne de hisseder!

Adamın biri Fırat nehrinde yıkanıyormuş. Bu arada bir kişinin: ***"Ayrılın bir tarafa bugün, ey günahkârlar!"***[82] mealindeki ayeti okuduğunu duymuş. Ayetin verdiği korkunun etkisiyle boğularak ölmüş.

Muhammed b. Abdullah el-Bağdâdî anlatır: "Basra'da bir genç gördüm, yüksek bir çatıya çıkmış insanlara şöyle diyordu:

– Aşkı uğrunda ölmek isteyen işte böyle ölür! Uğrunda ölünmeyen aşkın bir değeri yoktur!

Sonra kendisini aşağı attı ve öldü. Halk cenazesini kaldırıp defnetti.

Cüneyd-i Bağdâdî rh.a. der ki:

"Tasavvuf, benlikten kaynaklanan arzu ve görüşü terk etmektir!"

Zehru'r-Riyâz'da anlatıldığına göre;

Zünnûn-ı Mısrî rh.a. bir gün Mescid-i Harâm'a girer. Bir de bakar ki sütunlardan birinin altında bir genç çıplak olarak uzanmış hasta yatmaktadır. Genç, yanık bir kalple inlemektedir. Zünnûn, gence yaklaşır selam verir ve sorar:

– Sen kimsin, ey delikanlı?

– Ben garib bir aşığım!

Ne demek istediğini anlamıştım. Dedim ki:

– Ben de senin gibiyim!

Bunun üzerine ağlamaya başladı, ağlaması beni de ağlattı. Dedi ki:

– Sen de mi ağlıyorsun?

– Ben de senin gibiyim! dedim.

Bu sefer daha yüksek sesle ağlamaya başladı; sonra gayet yüksek sesle büyük bir sayha attı ve o anda ruhunu teslim etti. Elbisemle üzerini örttüm, kefen almak için yanından ayrıldım. Kefen satın alıp geldiğimde genci yerinde göremedim. Kendi kendime "Sübhanallah!" dedim. Sonra gaybden şöyle bir ses işittim:

– Ey Zünnûn! Bu öyle garib biridir ki; onu dünyada şeytan aradı bulamadı, Mâlik aradı göremedi, cennette Rıdvân aradı bulamadı!

---

82 Yâsîn, 59.

– Peki, neredesin o? dedim.

Gaybden şöyle seslenildiğini işittim:

– Muhabbeti, ibadetinin çokluğu ve tevbe etmekte çok acele etmesi sebebiyle, onlar ***"Güçlü ve Yüce Allah'ın huzurunda hak meclisindedir"***[83]

Şeyhlerden birine "Muhabbet nedir, hali nasıldır?" diye sordular. Şöyle cevap verdi:

– İnsanlarla çok az münasebeti olur. Vaktinin çoğunu halvette; Rabb'i ile başbaşa geçirir. Devamlı tefekkür hali üzeredir, görünüşü sessizdir. Baktığı zaman görmez, çağırıldığı zaman işitmez, kendisiyle konuşulduğu zaman anlamaz. Başına bir musibet geldiğinde üzüntü duymaz. Açlığını hissetmez, bir yeri açılsa farkına varmaz, ağır söz söylense de korkmaz. Yalnız kaldığı yerlerde Allah'a nazar eder. O'na ünsiyet eder ve münacaatta bulunur. Dünya ehli ile dünyalık için çekişmeye girmez!

Ebû Türâb en-Nahşebî muhabbet (Allah sevgisi) hakkında şu beyitleri söylemiştir:

Sakın aldanma, muhabbetin alametleri vardır;
Sevene, sevgili tarafından verilmiş bazı armağanlar!
Biri, acı belaları nimet kabul etmesi,
Sevgiliden gelen her şeye sevinç göstermesi!
Onun engel olması, makbul bir atıyye!
Yoksulluk bir ikram, peşin bir hediye!
Delillerden biri, ısrarla azarlansa bile,
Azimli görünmesi, sevgiliye itaatte!
Delillerden biri, güler yüzlü görünmesi,
Kalbi, sevgili hakkında endişeli olsa bile!
Delillerden biri, anlayışlı görünmesi,
Sevgilinin katında itibarlı birinin sözlerini!
Delillerden biri de, zahidâne görünesi,
Söylediği her sözü iyice ölçüp biçmesi!

Bir gün İsa a.s. bahçe sulamakta olan bir gence rastlar. Genç şöyle der:

– Muhabbetinden zerre kadarını bana vermesi için Rabb'inden istekte bulun!

– Sen zerre miktarı muhabbete dayanamazsın!

---

[83] Kamer, 55.

– Zerrenin yarısı kadarını iste!

– Allahım! Bu gence zerrenin yarısı kadar muhabbet ihsan et!

Bu duadan sonra İsa a.s. oradan ayrılır. Uzun bir süre geçtikten sonra o gencin bulunduğu mahalle uğrar ve genci sorar. Derler ki:

– Delirdi dağlara çıktı!

Hazret-i İsa, genci kendisine göstermesi için Allah Teala'ya dua eder. Genci, dağ başında bir kaya üzerinde ayakta semaya yönelmiş olarak bulur. İsa a.s. gence selam verir, fakat genç selamı almaz. "Ben İsa'yım!" der, fakat yararı olmaz.

Bu esnada Hazret-i İsa a.s.'a şöyle vahiy gelir:

– Ey İsa! Kalbinde zerrenin yarısı kadar benim muhabbetim bulunan biri insanların sesini nasıl işitir! İzzetim ve celalim hakkı için, sen onu testereyle ikiye biçsen dahi farkına varmaz!

Şu üç şeyden kendisini kurtarmadan üç şeyi iddia eden kimse kendisini aldatır:

1. Zikrullah'ın çok tatlı olduğunu iddia eder, fakat dünyayı da sever,
2. Amellerde ihlaslı olmaktan hoşlandığını iddia eder, fakat insanların kendisini yüceltmesinden de hoşlanır,
3. Yaratıcıya muhabbet beslediğini iddia eder, fakat nefsini terbiye edip aradan çıkarmaz!

Rasûl-i Ekrem s.a.v. buyurur ki:

"Öyle bir zaman gelecek ki, ümmetim beş şeyi sevecek ve beş şeyi unutacak:

1. *Dünyayı sevecekler, ahireti unutacaklar!*
2. *Dünya malını sevecekler, ahirette hesap vereceklerini unutacaklar!*
3. *Halkı sevecekler, Hâlık'ı (Allah'ı) unutacaklar!*
4. *Günahları sevecekler, tevbeyi unutacaklar!*
5. *Sarayları severler, kabri unuturlar!"*[81]

Mansûr b. Ammâr, bir gence şöyle öğüt verir:

– Ey delikanlı! Gençliğin seni aldatmasın! Nice gençler vardır; uzun emel kurar, ölümü hatırlamaz da «Yarın, ertesi gün tevbe ederim!» der. Fakat o tevbeyi unutup gaflet içinde oyalanırken aniden ölüm meleği karşı-

81 Bu rivayetin aslı bulunamadı.

sına dikilir ve kendisini kabir çukurunda buluverir! Artık ona ne mal, ne hizmetçi, ne evlat, ne ana, ne de baba bir fayda verebilir! Nitekim Yüce Allah c.c. buyurur:

"O gün, ne mal fayda verir ne de evlât. Ancak Allah'a kalb-i selîm (temiz bir kalp) ile gelenler (o günde fayda bulur)."[85]

Allahım! Bizlere ölmeden önce tevbe etmeyi nasib eyle! Gaflete düştüğümüzde bizleri uyar! Peygamberlerin en şereflisi Efendimiz s.a.v.'in şefaatine bizleri nail eyle! Âmin!..

Müminin bariz vasfı şudur: Günah ve kusur işlediğinde hemen gününde, hatta o saatte derhal tevbe eder, işlediği günahtan dolayı pişmanlık duyar. Dünyalık için ihtirasa kapılmaz, karnını doyuracak rızka rıza gösterir. Dünyalıklarla fazla meşgul olmaz; bunun yerine ahirete hazırlık yapar, ihlâsla Allah c.c. için ibadet eder.

Çok cimri ve münafık bir adam var imiş. Bu adam, hiç kimseye sadaka vermemek üzere karısına yemin verdirmiş, verirse boşayacağını söylemiş. Bir gün kapılarını bir dilenci dikilmiş ve "Ey ev halkı, Allah hakkı için bana bir şeyler verin!" demiş. Evin hanımı da kalkıp üç çörek vermiş. O münafık dilenciyi yolda görmüş ve "Bu çörekleri sana kim verdi?" sormuş. Dilenci "Şu evin hanımı verdi!" diye kendi evini göstermiş. Adam hemen eve gelmiş ve kızarak hanımına şöyle demiş:

– Ben sana, kimseye bir sadaka vermemen için yemin verdirmedim mi?

– Allah c.c. için verdim! diye cevaplamış hanımı.

Adam kalkmış tandırı yakmış ve tandır iyice ısınınca hanımına demiş ki:

– Kalk kendini Allah için şu tandıra at bakalım!

Kadın kalkmış, ziynetlerini takınmış. Münafık, ziynetleri bırakmasını isteyince ona demiş ki:

– Seven sevdiği için süslenir. Ben de sevdiğimi ziyarete gidiyorum!

Bu sözlerden sonra tandıra girmiş, münafık koca da tandırın kapağını kapatmış ve gitmiş. Tam üç gün geçtikten sonra, münafık gelip tandırı açmış. Kadının Allah'ın izni ile tandırın içinde yanmadan sapasağlam durduğunu görünce şaşırıp kalmış. Bu sırada gaybden şöyle bir ses işitmiş: "Sevdiklerimizi ateşin yakmadığını bilmiyor musun?"

Anlatıldığına göre, Firavunun karısı Âsiye imanını kocasından gizlemekteydi. Firavun, karısının iman ettiğini anlayınca ona işkence ya-

---

85 Şu'arâ, 88-89.

pılmasını emretti. Firavun karısına "Dininden dön!" diye her türlü işkenceyi yaptırdı, fakat Âsiye dininden dönmedi. Büyük sopalar getirterek, dininden dönmesi için vücuduna vurdu. Âsiye'den şu cevabı aldı:

– Sen ancak bedenime karşı zorbalık yapabilirsin; kalbim Rabb'imin himayesi altındadır! Bütün organlarımı tek tek kessen bile; bu ancak Rabb'ime olan muhabbetimi arttırır!

Tam bu esnada Musa a.s. oradan geçer. Âsiye ona seslenerek der ki:

– Ey Musa! Rabb'im benden razı mı, yoksa öfkeli mi, söyle!

Musa a.s. şu sevabı verir:

– Ey Âsiye! Göklerdeki melekler özlemle seni gözlüyorlar! Allah Teala seninle iftihar ediyor! Ne istiyorsan bana söyle, isteğin mutlaka yerine getirilecektir!

Bunun üzerine Âsiye şu dilekte bulundu:

"Rabb'im! Bana katından, cennette bir ev yap; beni Firavundan ve onun kötü işinden koru ve beni zalimler topluluğundan kurtar!"[86]

Selmân r.a.'dan rivayet edildiğine göre: Âsiye'ye, kızgın güneşin altına bırakılmak suretiyle de işkence yapıyorlardı. Onu güneşin altına bırakıp gittiklerinde melekler kanatlarıyla onu gölgelemekte ve cennetteki evini göstermekteydi.

Ebû Hureyre r.a. şöyle nakleder:

Firavun, karısı Âsiye için yere dört kazık çaktırmış, onu yatırıp bağlatmış ve göğsü üzerine değirmen taşı koydurarak güneşin altına bırakmıştı. Âsiye, bu halde iken başını kaldırmış ***"Rabb'im! Bana katından, cennette bir ev yap..."***[87] diye dua etmişti.

Hasan-ı Basrî der ki: "Allah Teala c.c. ona en şerefli kurtuluşu nasib etti ve cennete yüceltti, orada yiyip içer!"

Bu hadise şunu gösteriyor; başımıza mihnet ve musibet geldiğinde Allah'a sığınıp iltica etmeli ve ihlasla O'ndan kurtuluş istemeliyiz! Bu, tarih boyunca müminlerin ve salihlerin uyguladıkları gelenektir.

---

86 Tahrîm, 11.

87 Tahrim, 11.

ON BİRİNCİ BÖLÜM

ALLAH'A İTAAT, ALLAH VE RASÛLÜNÜ SEVMEK

Yüce Allah c.c. şöyle buyurur:

"(Rasûlüm!) De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyunuz ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah son derece bağışlayıcı ve esirgeyicidir."[88]

Allah'ın rahmeti üzerine olsun! Bilmelisin ki; kişinin Allah'ı ve Rasûl'ünü sevmesi, onlara itaat etmesi ve emirlerine boyun eğmesi demektir. Allah Teala'nın kulu sevmesi ise, ona nimetler ihsan etmesi ve onu bağışlamasıdır.

Denilmiştir ki; bir kişi, hakiki kemalin sadece Allah Teala'ya ait olduğunu, kendisinde veya başkalarında görülen kemalin Allah'tan ve O'nun yardımı ile geldiğini idrak ettiği zaman; muhabbetini de sadece Allah'a tahsis eder, diğerlerini de O'nun rızası için sever! Bu anlayış da, kişiyi Allah'a itaat etmeye ve kendisini Allah'a yaklaştıracak işlere rağbet göstermeye sevk eder.

İşte bu sebeple sevmek, "itaat etme istek ve arzusu" olarak tefsir edilmiştir. Ayrıca bu sevgi, Allah Teala'ya ibadet ederken Rasûlullah s.a.v.'e uymayı zorunlu kılar.

Hasan-ı Basrî rh.a.'in rivayet ettiğine göre; Hazret-i Peygamber s.a.v. zamanında bazı kimseler "Ey Muhammed! Biz Rabb'imizi seviyoruz!" demişlerdi ve ayet bunun üzerine inmişti.

Bişr-i Hâfî rh.a. anlatır: "Rasûl-i Ekrem s.a.v.'i rüyamda gördüm. Buyurdular ki:

---

88 Âlu İmrân, 31.

– Ey Bişr! Allah, seni akranların arasında nasıl yükseltti biliyor musun?

– Hayır bilmiyorum, Ey Allah'ın Rasûlü! dedim.

– Salihlere hizmet ettiğin, mümin kardeşlerine nasihat ettiğin, arkadaşlarına ve sünnetime uyanlara sevgi beslediğin ve benim sünnetime uyduğun için! buyurdular."

Efendimiz s.a.v. buyururlar ki:

"Kim benim sünnetimi ihya eder (yaşayıp hayata geçirirse) beni sever; beni seven de kıyamet günü cennette benimle birlikte olur!"[89]

Yine Şir'atü'l-İslâm'da nakledilen meşhur bir hadis-i şerifte; insanların bozulduğu ve farklı görüşlerin ortaya çıktığı zamanda Rasûl-i Ekrem s.a.v.'in sünnetine sarılanlara yüz şehid sevabı verileceği müjdelenir.

Hazret-i Peygamber diğer bir hadislerinde şöyle buyurur:

"Yüz çevirenler hariç, bütün ümmetim cennete girecektir! Sahâbe-i kirâm:

– Yüz çevirenler de kim? diye sordular. Buyurdu ki:

– Kim bana itaat ederse cennete girer, kim âsi olur (itaat etmezse) o yüz çevirmiş demektir! Sünnetime uygun olarak yapılmayan her amel isyandır!"[90]

Derler ki:

"Birinin havada uçtuğunu ya da deniz üzerinde yürüdüğünü ya da ateşi ağzına alıp yediğini veya bunlara benzer olağanüstü bir şey yaptığını gözlerinizle görseniz; eğer kişi bilerek ve kasten Allah'ın bir farzını veya sünnetlerden birini terk ediyorsa; o kişi yalancı ve sahtekar biridir. Onun bütün bu yaptıkları ise kerâmet değil istidrâctır. Böylesi durumdan Allah Teala'ya sığınırız!"

Cüneyd-i Bağdâdî rh.a. şöyle der:

"Kimse, Allah'ın yardımı olmadan O'nun rızasına kavuşamaz. Allah'ın rızasına kavuşmanın yolu ise, Muhammed Mustafa s.a.v.'e ve onun yoluna uymaktır!"

Şir'atü'l-İslâm'da nakledildiğine göre, Ahmed b. Ebi'l-Hivârî der ki: "Sünnete uymadan yapılan her amel bâtıldır (geçersizdir). Nitekim Hazret-i Peygamber şöyle buyurur:

"*Sünnetimi bozup yozlaştıranlara şefaatim haramdır!"*[91]

---

89 Tirmizî, 2678; es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 8346; Elbânî, Da'îfu'l-Câmi', 5360.

90 Buhârî, 7280; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 8511.

Anlatıldığına göre; adamın biri delilerden birinin işini görür. Bu durumu Ma'rûf-ı Kerhî rh.a.'e haber verir. O da tebessüm eder ve şöyle der:

– Ey kardeşim! Allah'ı sevenler arasında küçüğü var, büyüğü var, akıllısı var delisi var! Senin işini gördüğün şu kişi de o delilerdendir!

Cüneyd-i Bağdâdî rh.a. der ki:

"Bir gün şeyhimiz Seriyyü's-Sakatî rh.a. hastalandı; ne hastalığına bir deva bulabildik, ne de hastalığının sebebini anlayabildik!

Bize mütehassıs bir doktor tarif ettiler. Şeyhimizin idrarından bir miktar şişeye koyarak o doktora götürdük. İdrarı aldı ve uzun uzun inceledi. Sonra "Bu idrar aşık birine aittir!" dedi. Ben bir çığlık atarak bayılmışım ve şişe de elimden düşmüş. Sonra şeyhimin yanına döndüm ve doktorun söylediklerini ona anlattım. Tebessüm etti ve "Allah iyiliğini versin, nasıl da gördü!" dedi. "Ey üstadım, demek muhabbet idrarda bile belli olurmuş?" dedim. "Evet!" diye karşılık verdi.

Fudayl rh.a. şöyle der:

– Sana ‹‹Allah'ı seviyor musun?›› diye sorduklarında, sükût et! Eğer ‹‹Hayır!›› desen, küfre girersin. Şayet Allah'ı sevenlerde bulunması gereken vasıflar sende bulunmadığı halde ‹‹Evet seviyorum!›› desen Allah'ın gazabını üzerine çekmekten sakın!

Süfyan-ı Sevrî rh.a. şöyle der:

– Allah Teala'yı seven kişiyi seven kimse, gerçekte Allah'ı seviyor demektir. Allah Teala'ya hürmet gösteren birine hürmet gösteren kişi de hakikatte Allah'a hürmet gösteriyor demektir!

Sehl rh.a. der ki:

– Allah Teala'yı sevmenin alameti Kur'ân-ı Kerîm'i sevmektir. Allah'ı ve Kur'ân'ı sevmenin alameti Hazret-i Peygamber'i sevmektir. Rasûl-i Ekrem s.a.v.'i sevmenin alameti sünnetini sevmektir. Sünneti sevmenin alameti ahireti sevmektir. Ahireti sevmenin alameti dünyaya buğz etmektir. Dünyaya buğz etmenin alameti, karnını doyuracak ve ahiretini kazanacak amelleri yapmayı sağlayacak kadar dünyalık ile yetinmektir!

Ebu'l-Hasen ez-Zencânî şöyle der:

– İbadetin temeli üç esâs üzerine kurulmuştur; göz, kalp ve dil. Göz, ibret alarak ibadet eder. Kalp, tefekkür ederek ibadet eder. Dil, doğru

[91] Bu rivayetin aslı bulunamadı.

söyleyerek, tesbih çekerek ve zikir yaparak ibadet eder. Nitekim Allah c.c. buyurur:

"Ey iman edenler! Allah'ı çokça zikredin! Ve O'nu sabah akşam tesbih edin!"[92]

Revnaku'l-Mecâlis'te şöyle anlatılır:

Abdullah ve Ahmed b. Harb bir yerde bulunuyorlardı. Ahmed b. Harb yerden bir parça ot kopardı. Abdullah ona dedi ki: "Bu hareketin sana beş şeye mal oldu;

1. Onunla ilgilenmen kalbini Allah'ı tesbih etmekten alıkoydu!
2. Nefsini Allah'ın zikrinden başka bir şeyle meşgul etmeye alıştırdın!
3. Başkalarının da aynı şeyi yapmalarına öncülük ettin!
4. Kopardığın otun Allah'ı tesbih etmesine mani oldun!
5. Kıyamet günü için Allah Teala'ya kendi ellerinle aleyhine bir delil takdim etmiş oldun!

Seriyyü's-Sakatî rh.a. der ki: "Cürcânî'yi sevîk (kavut) yutarken gördüm.

– Neden başka bir yemek yemiyorsun? diye sordum.

– Ben bir yiyeceği çiğnemek ile yutmak arasında yetmiş tesbihlik bir zaman geçtiğini hesapladım; bundan dolayı kırk senedir ekmek çiğnemedim! diye karşılık verdi."

Sehl b. Abdullah on beş günde bir yemek yerdi. Ramazan ayı geldiğinde sadece bir defa yemek yerdi. Bazı zamanlar yetmiş gün yemek yemeden sabrederdi. Yemek yediğinde zayıflar, acıktığı zamanlar kuvvetlenirdi.

Ebû Hammâd el-Esved Mescid-i Harâm'da otuz sene mücâvir olarak ikamet etti. Bu süre içinde hiç yemek yediği ve Allah'ın zikrinden geri kaldığı görülmedi!

Amr b. Ubeyd ancak üç şey için evinden çıkardı:

1. Cemaatle namaz kılmak,
2. Hasta ziyaret etmek,
3. Cenazeye katılmak için!

O şöyle derdi:

---

92 Ahzâb, 41-42.

– Bana göre insanlar hırsız ve eşkıya! Ömür ise paha biçilemeyecek bir mücevher! Bu ömür mücevherini ahirette baki kalacak bir hazine haline getirmek gerekir! Biliniz ki, ahireti arzulayanların dünyadan yüz çevirmeleri gerekir. Ancak böyle yaparlarsa bütün himmetlerini bir noktaya yoğunlaştırabilir, zahirleri (dışları) ile bâtınları (içleri) arasında bir uyumsuzluk olmaz! Bu hali korumak ise, ancak zahir ve bâtını zabt u rabt altına almakla mümkün olur!"

Şiblî rh.a. şöyle der:

"İlk zamanlar uykum geldiğinde gözlerime tuz sürerdim. Daha fazla uyku bastırınca sürme milini ısıtır onunla gözlerimi sürmelerdim!"

İbrahim b. el-Hâkim şöyle der:

"Babamın uykusu geldiğinde denize girer yüzer, denizdeki balıklar etrafında toplanır onunla birlikte yüzerlerdi. "

Anlatıldığına göre, Vehb b. Münebbih rh.a., uyku ihtiyacından kurtulmak için Allah Teala'ya dua etmiş, duası kabul buyurularak kırk sene gece uykusu uyumamıştır.

Hasan b. el-Hallâc, topuğundan dizine kadar on üç pranga vurur ve bu şekilde her gece bin rekat namaz kılardı.

Cüneyd-i Bağdâdî rh.a. de ilk zamanlarında çarşıya gelir, dükkanını açar, perdesini asar, dört yüz rekat namaz kılar ve evine dönerdi.

Habeşî b. Davud da kırk yıl yatsı abdesti ile sabah namazı kılmıştır.

Mümin devamlı abdestli bulunmalı; abdestini her bozduğunda abdestini tazeleyip iki rekat namaz kılmalı. Bulunduğu meclislerde hep kıbleye dönük oturmaya çalışmalı. Kendisini sürekli Rasûlullah s.a.v.'in huzurunda oturuyormuş gibi tasavvur ederek durumuna çeki düzen vermeli; sükûnet, vakar ve murakabe hali üzere bulunmalı. Eza ve meşakkatlere karşı tahammüllü olmalı, yaptığı kötülükler için istiğfar etmeli. Nefsini ve amelini beğenme (ucub) tuzağına düşmemeli. Çünkü ucub şeytana özgü bir ameldir. Alçakgönüllü olup nefsini hep hakir görmeli.

Salihlere saygı ve tazim göstermeli. Zira salihlere gerekli hürmeti göstermeyenleri Allah Teala onların sohbetine dahil olmaktan mahrum bırakır. Ve her kim ibadete gösterilmesi gereken hürmeti yerine getirmezse, Allah Teala ibadet zevkini onun kalbinden alır.

Fudayl b. İyâz rh.a.'e sordular:

– İnsân ne zaman salih sıfatını kazanır?

– Kişinin niyetinde başkalarına nasihat etmek olduğu, kalbinde korku olduğu, dilinde doğruluk olduğu ve azalarında salih amel olduğu zaman!

Yüce Allah c.c. Mirâçta Rasûlullah s.a.v.'e buyurdu:

– Ey Ahmed! Eğer insanların en muttakisi olmak istersen, dünyada zahid ol, ahirete rağbet et!

– Ya Rabbi! ! Dünyada nasıl zahid olayım?

– Dünyadan sadece ihtiyacın kadar olan yiyecek-içecek ve giyecek al, geri kalanını terk et, yarın için bir şeyler biriktirme ve zikrime devam et!

– Ya Rabbi! Zikrine nasıl devam edeyim?

– İnsanlardan uzaklaş, halvete çekil; uykun namaz, azığın açlık olsun![93]

Nitekim Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Zühd insanın kalbine ve bedenine huzur verir. Dünyaya fazla rağbet göstermek ise üzüntü ve kederi arttırır. Dünyaya düşkünlük bütün hataların başı; zühd ise her türlü iyilik ve ibadetin temelidir."[94]

Salihlerden biri bir cemaatin yanından geçiyordu. Baktı ki, orada bir doktor hastalıkları ve devalarını sayıyor. Ona dedi ki:

– Ey vücutları tedavi eden, kalpleri de tedavi ediyor musun?

– Evet ediyorum! Bana kalbinin hastalığını söyle!

– Kalbimi günahlar kararttı, katılaştırdı ve kuruttu! Bunun bir ilacı var mı?

– Böyle bir kalbin ilacı; gece gündüz Allah'a tazarru ve niyazda bulunmak, istiğfar etmek, derhal Aziz ve Ğaffar olana ibadete yönelmek, Melik ve Cebbâr olana tevbe edip özür dilemektir! Hasta kalplerin ilacı budur, şifayı verecek olan Allah Teala'dır.

Salih zat bu sözler üzerine bir çığlık attı ve ağlayarak yürüyüp gitti. Giderken şöyle diyordu:

– Sen ne güzel doktorsun, kalbimin hastalığına doğru teşhis koydun!

Doktor da şöyle karşılık verdi:

– Bu yol, tevbe ederek Tevvâb olan Allah Teala'ya yönelenlerin kalplerinin tedavi yoludur!

---

93 Bu rivayetin aslı bulunamadı.

94 el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 7/347; el-Kudâ'î, eş-Şihâb, 1/188; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 6/177; Ebû Nu'aym, el-Hilye, 6/288; İbnu Hacer, Lisânu'l-Mîzân, 6/243; Ukaylî, ed-Du'afâ', 459.

Anlatıldığına göre, adamın biri bir köle satın aldı. Köle efendisine dedi ki:

– Efendim üç şartım var! Birincisi: Vakti geldiğinde farz namaz kılmama engel olmayacaksın. İkincisi: Gündüz bana dilediğini emredebilirsin. Gece bir şey emretmeyeceksin. Üçüncüsü: Evinde bana bir oda ayıracaksın, oraya benden başka kimse girmeyecek!

– Bu şartlarını kabul ediyorum. Hadi evi gez kendine bir oda seç!

Köle evi dolaştı ve kendisine harabe bir oda buldu ve "Bunu seçtim!" dedi. Adam dedi ki:

– Ey delikanlı! Harabe bir oda seçtin!

– Efendim, Allah ile beraber olunca harabe yerlerin bağ-bahçe olduğunu bilmiyor musun?

Genç gündüzleri efendisine hizmet ediyor, geceleri de Rabb'ine ibadetle geçiriyordu. Günler böyle geçip giderken, bir gece efendisi evi gezerken gencin odasına ulaştı. Baktı ki oda aydınlık içinde, genç secde halinde, gencin başı üzerinde gök ile yeryüzü arasında asılmış bir kandil ve genç bu halde Rabb'ine şöyle niyazda bulunmakta:

– Allahım! Gündüzleri efendimin haklarını ve hizmetini üzerime yükledin! Eğer bu sorumluluğum olmasaydı gecemi gündüzümü sana ibadetle geçirirdim; mazeretimi kabul buyur Ya Rabbi!

Kölesinin bu halini gören efendisi sabah tan yeri ağarana kadar ona baktı. Sabah olunca kandil geri alındı ve evin tavanı kapandı. Adam geri döndü ve durumu hanımına haber verdi. İkinci gece olunca hanımını elinden tutarak gencin odasına kadar geldiler. Genç yine secde halinde ve başında kandil duruyor. Onun kapısı önünde durup sabah oluncaya kadar ağlayarak onu seyrettiler. Sabah olunca genci çağırdı ve şöyle dedi:

– Sen Allah rızası için azatsın! Artık gece ve gündüzünü mazeret beyân ettiğin Rabb'ine tam olarak ibadete verebilirsin!

Köle ellerini semaya kaldırdı ve şu beyti söyledi:

Ey sırların sahibi! Artık sır oldu ayan!
Şöhret olduktan sonra yaşamak istemez kulun!

Sonra genç ellerini açtı ve "Allahım! Senden ölüm diliyorum!" dedi, vefat ederek yere düştü. İşte salihlerin, aşıkların ve Allah'ı arzulayanların halleri böyleydi.

Zehru'r-Riyâz'da şöyle anlatılır: Musa a.s.'ın çok samimi bir arkadaşı vardı. Bir gün Musa a.s.'a der ki:

– Ey Musa! Allah'a dua et, kendisini bana tam manasıyla tanıtsın!

Musa a.s. dua eder ve duası kabul edilir. Arkadaşı dağlara düşer, vahşi hayvanlarla birlikte yaşamaya başlar. Musa a.s. arkadaşını kaybedince şöyle der:

– Ya Rabbi! Arkadaşımı, cân dostumu kaybettim!

Kendisine şöyle cevap gelir:

– Ey Musa! Beni hakkıyla tanıyanlar asla insanlarla dost olup onlarla bir arada bulunmazlar!

İsa a.s. ile Yahya a.s. çarşıda yürüyorlarken aralarından bir kadın ikisine çarparak geçer. Yahya a.s. şöyle der:

– Vallahi bu kadının çarpmasını hissetmedim! İsa a.s. der ki:

– Sübhanallah! Vücudun benim yanımda, peki kalbin nerede?

– Ey teyzem oğlu! Eğer göz açıp kapayasıya kadar kalbim Allah Teala'dan başkası ile mutmain olsa, Allah'ı tanımadığımı düşünürüm!

Denilmiştir ki: Hakikaten Allah'ı tanımak (gerçek marifetullah); dünya ve ukbâdan soyutlanarak sadece Mevla'ya yönelmek, muhabbet şarabıyla sarhoş olup, ancak cemalini görünce Rabb'inin nuru içinde olduğu halde ayılmaktır.

ON İKİNCİ BÖLÜM

İBLİS VE AZABI

Yüce Rabb'imiz buyuruyor ki:

"De ki: Allah'a ve Rasûlüne itaat edin! Eğer yüz çevirirlerse, bilsinler ki Allah kafirleri sevmez!"[95]

Eğer Allah'a ve Rasûlüne itaatten yüz çevirirlerse Allah c.c. onları bağışlamaz ve tevbelerini kabul etmez. Nitekim Cenab-ı Hak c.c. küfrü ve kibri sebebiyle İblis'in tevbesini kabul etmemiş, fakat Âdem a.s.'ın tevbesini kabul buyurmuştu. Çünkü Âdem a.s. kendi ağzıyla hatasını itiraf etmiş, bundan dolayı pişman olmuş ve nefsini kötülemişti. Üstelik Âdem a.s.'ın işlediği hata gerçekte bir günah değildi. Çünkü peygamberler masumdur ve ne peygamberliklerinden önce ne de peygamberliklerinden sonra onlardan asla bir günah sadır olmaz! Âdem a.s.'ın işlediği kusur, sadece görünüşte ve şeklen günaha benzemektedir. Bundan dolayı o Havva anamızla birlikte şöyle dua etmişlerdi:

"Ey Rabb'imiz! Biz kendimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz." [96]

Her ikisi de yaptıkları hataya hemen pişman olmuş ve tevbe etmekte acele etmişlerdi. Allah'ın rahmetinden ümitlerini kesmemişlerdi. Nitekim Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

"De ki: Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin! Çünkü Allah bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki O, çok bağışlayan, çok esirgeyendir."[97]

---

95 Âlu İmrân, 31.

96 A'râf, 23.

97 Zümer, 53.

İblis ise, ne işlediği günahı itiraf etti, ne ondan dolayı pişman oldu, ne kendi nefsini kötüledi ve ne de tevbede acele etti! Tersine Allah Teala'dan ümit kesti ve kibre kapıldı.

Kimin tutum ve davranışı İblis'in haline benzerse tevbesi kabul edilmez. Her kimin tutum ve davranışı Âdem a.s.'a benzerse, Allah Teala c.c. onun tevbesini kabul buyurur. Zira, nefsin arzularından kaynaklanan her günahın bağışlanması ümit edilebilir. Fakat kibir ve gururdan kaynaklanan hiçbir günahın bağışlanması ümidi yoktur. Âdem a.s.'ın kusuru da nefsinin arzusundan kaynaklanmıştı. İblis'in günahı ise kibre dayanıyordu.

Anlatıldığına göre İblis bir gün Musa a.s.'a geldi ve şöyle dedi:

– Allah'ın kendisi için elçi olarak seçtiği ve kendisiyle konuştuğu kimse sen misin?

– Evet benim! Fakat sen kimsin ve ne istiyorsun?

– Ey Musa! Rabb'ine de ki: "Senin yarattıklarından biri sana tevbe etmek istiyor!"

Allah Teala c.c. Musa a.s.'a şöyle vahyetti:

– Ey Musa! Ben senin bu dileğini kabul ettim. Fakat ona Âdem a.s.'ın kabrine secde etmesini emret. Eğer secde ederse tevbesini kabul ederim ve günahını bağışlarım!

Musa a.s. durumu bildirince İblis kibre kapıldı ve şöyle dedi:

– Ben cennette Âdem'in dirisine secde etmedim, şimdi onun ölüsüne neden secde edeyim?

Rivayete göre cehennemde İblis'in azabı arttırılır. Kendisine "Allah'ın azabını nasıl buldun?" diye sorulur. "Olabileceğin en ağırı!" diye karşılık verir. Denilir ki:

– Âdem şu anda cennet bahçelerindedir. Ona secde et ve özür dile de bağışlanasın!

Fakat İblis bunu kabul etmekten yüz çevirir. Bunun üzerine cehennemdeki azabı diğer azap görenlerden yetmiş bin kat daha arttırılır.

Rivayet edildiğine göre, Allah Teala c.c. her yüz bin senede bir İblis'i cehennemden ve Âdem a.s.'ı cennetten çıkarır; Âdem a.s.'a secde etmesini emreder, fakat o yüz çevirir, sonra İblis'i tekrar cehenneme gönderir.

Din kardeşlerim! Eğer İblis'ten kurtulmak istiyorsanız Allah'ın dinine sarılınız ve onun şerrinden Yüce Mevlâ'ya sığınınız!

Çünkü kıyamet günü ateşten bir kürsü konulur ve üzerine lanetlenmiş olan İblis oturur. Bütün şeytanlar ve kafirler onun etrafına toplanırlar. Sesi anıran merkep sesi gibidir, şöyle der:

– Ey cehennemlikler! Allah'ın size vaat ettiklerini bugün nasıl buldunuz?

– Hepsi gerçekmiş!

– Bugün benim merhametten ümit kestiğim gündür!

Cenab-ı Hak meleklere, ateşten topuzlarla onları dövmelerini emreder. Ebediyyen çıkarılma emri duymaksızın kırk sene burada kalıp azap çekerler. Bu duruma düşmekten Allah'a sığınırız.

Yine anlatıldığına göre İblis kıyamet günü getirilir ve ateşten bir kürsü üzerine oturması emredilir. Boynunda lanet halkası vardır. Allah c.c., onu çekip cehenneme atmaları için zebanilere emir verir. Onu cehenneme atmak için zebaniler asılırlar fakat buna güçleri yetmez. Sonra Allah c.c., Cebrail a.s.'a seksen bin melekle birlikte emir verir; onlar da güç yetiremez. Daha sonra İsrafil ve Azrail ile birlikte ve her birine seksen bin melek yardım ederek atmaları emredilir; onlar da atamazlar. Bunun üzerine Allah Teala c.c. şöyle buyurur:

– Onun boynunda lanet halkası varken, yaratmış olduğum bütün meleklerin birkaç katı bir araya gelseler bile onu cehenneme taşıyamazlar!

Rivayet edildiğine göre; İblis'in ismi dünya semasında «**Âbid**», ikinci kat semada «**Zâhid**», üçüncü kat semada «**Ârif**», dördüncü kat semada «**Velî**», beşinci kat semada «**Takî**», altıncı kat semada «**Hâzin**», yedinci kat semâda «**Azâzîl**» ve Levh-i Mahfûz'da «İblis» olarak yazılı idi. Fakat başına geleceklerden habersiz idi.

Allah Teala c.c. onun Âdem a.s.'a secde etmesini emretti. Şöyle karşılık verdi:

– Ben ondan daha hayırlı olduğum halde onu bana üstün mü tutuyorsun? Beni ateşten yarattın! O ise çamurdan yaratıldı!

Allah Teala c.c. "Ben dilediğimi yaparım!" buyurdu. İblis kendisini üstün gördü. Bütün melekler emredildikleri secdeyi yaparlarken, o burun kıvırdı ve kibre kapılarak Âdem a.s.'a arkasını döndü, ayakta bekledi. Melekler başlarını kaldırıp da onun secde etmediğini gördüklerinde, kendileri secde ettikleri için ikinci defa şükür secdesi yaptılar. İblis ise, onlardan yüz çevirmiş olarak, onlara uyma niyeti göstermeden ve secde etmediği için pişmanlık duymadan onlara bakıyordu.

Bunun üzerine Allah Teala onun yakışıklı vücudunu değiştirdi ve onu bir domuza çevirdi. Başı deve başına, göğsü büyük deve hörgücüne, yüzü ikisi arasında maymun yüzüne döndürüldü. Gözleri, yüzü boyunca uzanan iki yarık haline geldi. Burun delikleri hacamat çanağı gibi açıldı. Dudakları öküz dudağı halini aldı. Köpek dişleri, domuzların dişleri gibi dışarı çıktı. Sakalında sadece yedi kıl kaldı. Onu cennetten kovdu, hatta semadan ve yeryüzünden de kovarak adalara sürdü. Yeryüzüne ancak gizlice gelebilir. Kıyamete kadar onu lanetledi. Çünkü o kafirlerden oldu.

Yakışıklı bir vücuda sahip, dört kanadı olan, çok fazla ilmi bulunan, çokça ibadet etmiş, meleklerin tavusu ve en büyüğü, mukarreb meleklerin efendisi ve daha pek çok özellikleri bulunan İblis'in başına nelerin geldiğine şöyle bir bakın!... Sahip olduğu bu özelliklerin hiç biri kendisini kurtaramadı.

"Şüphesiz bunda akıl sahipleri için öğüt vardır!" [98]

Rivayet edilir ki, İblis'in başına musibet gelince Cebrail a.s. ile Mikâil a.s. ağlar. Cenab-ı Hak c.c. onlara "Sizi ağlatan nedir?" diye sorar. "Ey Rabb'imiz! İblis'in başına gelen musibetin bizim de başımıza gelmeyeceğinden emin değiliz!" derler. Allah Teala c.c. da "İşte böyle olun, başınıza tarafımdan gelebilecek musibetlerden kendinizi güvende görmeyin!" buyurur.

İblis, başına gelen bu musibet üzerine şöyle dedi:

– Ya Rabbi! Beni Âdem a.s. yüzünden cennetten çıkardın. Halbuki ben, senin yardımın olmazsa kendi başıma ona musallat olamam, intikamımı alamam!

– Onun evlatları üzerine musallat olmana izin veriyorum. Çünkü peygamberler benim korumam altındadır!

– Daha ver!

– Âdem'in neslinden doğan her çocuğa karşılık senin soyun iki kat artacak!

– Daha ver!

– O'nun soyundan gelenlerin gönülleri senin meskenindir, kanlarının dolaştığı damarlarında dolaşabilirsin!

– Daha ver!

---

98 Zümer, 21.

– ***"Atlıların ve yayalarınla onları yaygaraya boğ! Mallarına ve evlatlarına ortak ol, kendilerine vaatlerde bulun!"***[99]

Yani atlı ve yaya yardakçılarınla yardımlaşarak üzerlerine git. Haram yollardan kazanıp haram yerlere harcamalarını sağlayarak mallarına ortak ol. Yine zina gibi haram yollardan veya hayızlı iken cinsel ilişkiye girmek suretiyle günah yollardan çocuk peydahlamalarını sağla; bu çocuklara putperestlik ve sapıklığı hortlatan isimler vermelerine yardımcı; batıl dinlere, aşağılık mesleklere ve çirkin fiillere yönlendirmek suretiyle saptırmaya çalışarak çocuklarına ortak ol!.. Yine onlara boş vaatlerde bulun. Mesela, sahte ilahların şefaatleri olacağını söyle! Babalarının iyiliklerinden ve iyi hallerinden yararlanacaklarını söyleyerek buna güvenmelerini sağla! Uzun emel sahibi olmalarını ve tevbeyi ertelemelerini öğütle!

Cenab-ı Hakk'ın c.c. bütün bu tavsiyeleri şu ayet-i kerimede olduğu gibi tehdit yolu ile gerçekleşmiştir:

"Âyetlerimiz hakkında doğruluktan ayrılıp eğriliğe sapanlar bize gizli kalmaz. O halde, ateşin içine atılan mı daha iyidir, yoksa kıyamet günü güvenle gelen mi? Dilediğinizi yapın!... Kuşkusuz O, yaptıklarınızı görmektedir!"[100]

Bunun üzerine Âdem a.s. şöyle dedi:

– Ya Rabbi! Onu benim evlatlarıma musallat ettin. Senin yardımın olmazsa, onlar İblis'e karşı kendilerini savunamazlar!

– Senin soyundan gelen her çocuğun başına bir koruyucu melek veriyorum!

– Daha ver!

– Yaptıkları bir iyiliğe karşılık on kat sevap vereceğim!

– Daha ver!

– Canları tenlerinde bulundukça tevbelerini kabul edeceğim!

– Daha ver!

– Üzerinde fazla durmadan işledikleri günahları affedeceğim!

– Bunlarla yetiniyorum!

Bunun üzerine İblis tekrar der:

---

99 İsrâ, 64.

100 Fussilet, 40.

– Ya Rabbi! Âdemin neslinden peygamberler yarattın ve onlara kitaplar indirdin. Peki benim peygamberlerim kimlerdir?

– Kâhinler!

– Peki kitaplarım nedir?

– Dövmeler!

– Benim hadisim, kendime ait sözlerim nedir?

– Yalan!

– Kur'ân'ım nedir?

– Şiir!

– Müezzinim nedir?

– Çalgı aletleri!

– Mescidim nedir?

– Çarşı ve pazarlar!

– Evim neresidir?

– Hamamlar!

– Yemeğim nedir?

– Besmelesiz kesilen ve yenen şeyler!

– İçeceğim nedir?

– Sarhoşluk veren şeyler!

– Tuzaklarım nedir?

– Kadınlar!

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EMANET

Yüce Rabb'imiz buyuruyor ki:

"Biz emaneti, göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten çekindiler, (sorumluluğundan) korktular. Onu insan yüklendi. Doğrusu o çok zalim, çok cahildir."[101]

Yani; gökler, yer ve dağlar emanetin hakkını verememekten ve bu sebeple cezaya çarpılmaktan korktular yahut emanete hıyanet etmekten korktular ve bu yüzden emaneti kabullenmek istemediler. Burada söz konusu olan emanet; yerine getirenlere sevap ve yapmayanlara ceza terettüp eden ibadet ve farzlardır.

el-Kurtubî şöyle der:

"En doğru görüşe göre emanet, bütün dini vazifeleri kapsar. Bu, alimlerin çoğunluğunun görüşüdür. Fakat ayrıntılar konusunda farklı görüşler vardır.

İbnu Mes'ûd r.a.'a göre ayet-i kerimede söz konusu olan emanet, bir başkasına geçici olarak emanet bırakılan mal vs. ile ilgilidir. Yine İbnu Mes'ûd r.a.'dan gelen bir rivayete göre, bütün farzlar emanet kapsamına girer. Bunların en ağırı ise emanete bırakılan maldır.

Ebu'd-Derdâ r.a. "Cenazeyi yıkamak emanettir!" der.

İbnu Ömer[102] r.a. der ki: "İnsân bedeninde ilk yaratılan uzuv cinsiyet organıdır. Onun için ‹‹Bu, kadın ve erkeklere benim tevdi ettiğim emanettir; sadece yerinde kullanın. Onu koruduğunuz sürece ben de sizi korurum!›› denilmiştir."

---

101 Ahzâb, 72.

102 el-Kurtûbî'nin tefsirinde bu söz Abdullah b. Amr b. Âs r.a.'a atfen rivayet edilir. Bkz., el-Kurtubî, el-Câmi' li-Ahkâmi'l-Kur'ân, 14/254.

Demek ki cinsiyet uzvu emanettir, kulak emanettir, gözler emanettir, dil emanettir, karın emanettir. Eller emanettir, ayaklar emanettir! Emanete sahip olmayanın imanı da yoktur!"

Hasan-ı Basrî rh.a. şöyle der:

"Emanet göklere, yere ve dağlara arz edildi. Hepsi de içindekilerle beraber korkudan titrediler. Cenab-ı Hak onlara şöyle demişti: ‹‹Eğer emaneti iyi kullanırsanız size mükafat veririm!›› Fakat onlar ‹‹Hayır, emaneti kabul etmiyoruz!›› dediler."

Mücâhid rh.a. şöyle der:

"Cenab-ı Hak c.c. Âdem a.s.'ı yarattı, emaneti ona teklif etti ve şartlarını söyledi. Âdem a.s. ‹‹Emaneti yükleniyorum!›› dedi. Şüphesiz göklere, yere ve dağlara emanetin teklif edilmesi onları kabul edip etmemekte serbest bırakmak suretiyle yapılmıştı. Eğer onları mecbur tutmuş olsaydı, ‹‹hayır›› diyemezlerdi." [103]

Kaffâl ve daha başkaları şöyle der:

"Ayetteki teklif konusu temsilidir. Yani gökler, yer ve dağlar o kadar büyük olmalarına rağmen teklifi yüklenmeleri caiz olsaydı bile, karşılığında sevap ve ceza bulunması sebebiyle şeriatın esaslarını taşımaları onlara ağır gelirdi. Yani teklifi yüklenip taşımak, göklerin ve yerin yüklenip taşımaktan kaçınacakları kadar gerçekten önemli ve büyük bir iştir. Ayet-i kerimede belirtildiği gibi insân bu emanet yükünün altına girmiştir.

"Onu insan yüklendi."

Yani Âdem a.s. tohum aleminde belinden zürriyeti çıkarılıp emanet teklif edildiği zaman, hakkını yerine getirmek üzere teklifi kabul etti ve Cenab-ı Hak c.c. da bu konuda onlardan misâk aldı.

"Doğrusu o (insan) çok zalim, çok cahildir."

Yani insân bu yükü yüklenirken nefsine zulmetmiştir. Ne kadar ağır bir yükün altına girdiğinin farkında değildir. Yahut Rabb'inin emirlerinin ne olduğu hakkında çok cahildir."

İbnu Abbâs r.a. şöyle der:

"Emanet Âdem a.s.'a teklif edildi ve denildi ki:

– Bu emaneti içindekilerle birlikte al. Eğer itaat edersen seni bağışlarım, şayet isyan edersen sana azap ederim!

---

[103] el-Kurtubî, el-Câmi' li-Ahkâmi'l-Kur'ân, 14/254-255.

– Emaneti içindekilerle birlikte kabul ediyorum!

Bu ifadelerle Âdem a.s. emaneti yüklendi. Henüz emaneti yüklendiği günün ikindi ile akşam arası kadar bir vakit geçmemişti ki, o ağaçtan yedi. Ancak Cenab-ı Hak c.c. hemen rahmetini arkasından yetiştirdi, tevbe ederek doğru yola girdi."

‹‹Emanet›› kelimesi ‹‹İman›› ile aynı kökten gelir. Kim Allah'ın c.c. emanetini muhafaza ederse Allah Teala da onun imanını muhafaza eder.

Hazret-i Peygamber s.a.v. şöyle buyurur:

"Emaneti muhafaza etmeyenin dini yoktur, ahdinde durmayan kişinin de dini yoktur!"[104]

Şair şöyle der:

Hırsından hıyanete rıza gösterenin boynu vurulsun!
Ve emaneti korumaktan uzaklaşıp bir yanda duran!
Dini, insanlığı bir kenara atıp gidenleri,
Takip eder zamanla birlikte bela ve musibetleri!

Başka bir şair şöyle der:

Başkalarına hıyanete rıza göstermeyi huy edinenler,
Zamanla sıranın kendilerine geldiğini görürler!
Belalar hiç durmadan kötülükleri başına yağdırır,
Ahdinde durmayıp zimmetindekini çiğneyenlere!

Rasûl-i Ekrem s.a.v. buyuruyor ki:

"Mümin, hıyanet ve yalan bulunmayan her ahlakı kendisine huy edinebilir."[105]

Efendimiz s.a.v. diğer bir hadis-i şerifinde şöyle buyuruyor:

"Ümmetim, emaneti ganimet ve sadaka vermeyi angarya kabul etmedikçe hayır üzere olmaya devam eder!"[106]

Yine şöyle buyurur:

"Size emanet bırakanların emanetlerine riayet edin. Size hıyanet edene siz hıyanet etmeyin!"[107]

---

[104] Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 3/135; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 1/422; el-Bezzâr, el-Müsned, 3/61.

[105] Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 21666; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id,

[106] İbnu Abdilber, el-İstî'âb, 2880; İbnu Hacer, el-İsâbe, 7/52.

[107] Ebû Dâvûd, 3534; Tirmizî, 1264; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 14998; ed-Dârimî, es-Sünen, 2597.

Sahihayn'da (Buhârî ve Müslim) Ebû Hureyre r.a.'dan rivayet edilen bir hadis-i şerifte Hazret-i Peygamber s.a.v. şöyle buyurur:

"Münafığın alameti üçtür:

1. *Konuştuğu zaman yalan söyler.*
2. *Verdiği sözde durmaz.*
3. *Kendisine bir emanet verildiğinde hıyanet eder."*[108]

Yani kendisine birisi güvenip bir sır verse ona hıyanet eder ve bütün insanlara onu yayar. Yahut kendisine mal, eşya ve para gibi maddi bir emanet bırakılsa; onu inkar etmek, muhafaza etmemek ve izinsiz kullanmak gibi yollarla emanete hıyanet eder.

Emaneti koruyup muhafaza etmek mukarreb meleklerin, peygamberlerin sıfatları, ebrâr ve muttakilerin huylarıdır.

Yüce Rabb'imiz c.c. şöyle buyurur:

"Allah size, mutlaka emaneti ehli olanlara vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder. Allah size ne kadar güzel öğütler veriyor. Şüphesiz Allah her şeyi işiten, görendir."[109]

Müfessirler, bu ayet-i kerimenin şeriatın temel prensiplerinden pek çoğunu ihtiva ettiğini, ayetin yöneten ve bunların dışında kalan bütün mükelleflere hitap ettiğini söylerler.

Öyleyse mazluma yardım edip hakkını almak, hakkı gözeten yönetici üzerine düşen bir görevdir ve bu bir emanettir. Yine müslümanların mallarını, özellikle de yetimlerin mallarını korumak emanettir. Ayrıca halka dinlerinin hükümlerini öğretmek de alimlerin vazifesidir. Bu görev alimlerin muhafazasına verilmiş bir emanettir. Ana-babanın da çocuklarını güzel bir şekilde terbiye ederek yetiştirmeleri gerekir. Çünkü çocuklar da onların yanında bir emanettir.

Nitekim Rasûl-i Ekrem s.a.v. şöyle buyurur:

"Hepiniz çobansınız ve hepiniz sürünüzdekilerden sorumlusunuz!"[110]

Zehru'r-Riyâz'da şunlar vardır:

"Kıyamet günü bir kul getirilir ve Cenab-ı Hakk'ın c.c. huzurunda durdurulur. Allah c.c. sorar:

---

108 Buhârî, 33; Müslim, 59; Tirmizî, 2631; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 8470.

109 Nisâ, 58.

110 Buhârî, 893; Müslim, 1829; Ebû Dâvûd, 2928; Tirmizî, 1705; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 4481.

– Filan kişinin emanetini geri verdin mi?

– Hayır Ya Rabbi!

Allah Teala c.c. meleğe emreder, onu elinden tutup cehenneme götürür. Melek, cehennemin dibine düşmüş olan emaneti adama gösterir. Onu cehenneme atar, dibine varıncaya kadar yetmiş sene aşağı doğru düşer. Sonra emaneti alıp yukarı çıkar. Cehennemin en üst tarafına varınca ayağı kayar ve yine yetmiş sene cehennemin dibine kadar düşer. Sonra yine yukarı çıkar ve tekrar düşer. Cenab-ı Hakk'ın lütfu ile peygamberimizin şefaati sayesinde emanet sahibini razı edip çıkıncaya kadar adamın çıkışı ve düşüşü devam edip durur."[111]

Ebû Seleme r.a.'dan şöyle rivayet edilir:

"Bizler Rasûlullah s.a.v.'in yanında oturuyorduk. O esnada namazı kılınmak üzere bir cenaze getirildi. Rasûlullah s.a.v. sordu:

– Borcu var mı?

– Hayır! dediler.

Bunun üzerine Rasûlullah s.a.v. onun namazını kıldırdı. Sonra başka bir cenaze getirdiler. Yine sordu:

– Borcu var mı?

– Evet var!

– Peki geriye bir şey bırakmış mı?

– Üç dinar bırakmış!

Onun da namazını kıldırdı. Sonra üçüncü bir cenaze getirdiler. Rasûlullah s.a.v. yine sordu:

– Borcu var mı?

– Evet var!

– Peki geriye bir şey bırakmış mı?

– Hayır!

– Arkadaşınızın namazını siz kılın!"[112]

Katâde r.a. rivayet eder:

"Bir adam geldi ve şöyle sordu:

---

111 Bkz., Tefsîru İbnu-i Kesîr, 3/524; et-Taberî, 22/56.

112 Buhârî, 2391; Nesâî, 1961; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 16075.

– Ey Allah'ın Rasûlü! Ben Allah yolunda sabırla, sırf onun rızasını kazanmak için, geriye dönüp kaçmadan savaşırken öldürülürsem, ne buyurursunuz Allah benim günahlarımı bağışlar mı?

– Evet bağışlar!

Rasûl-i Ekrem s.a.v. bu cevabı verince adam kalkıp gitmek istedi. Onu çağırdı ve şöyle buyurdu:

– Allah c.c., kul borçları hariç şehidlerin bütün günahlarını bağışlar!"[113]

---

[113] Müslim, 1885; Nesâî, 3156; Tirmizî, 1712; İmam Mâlik, 1003; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 22120; ed-Dârimî, es-Sünen, 2412.

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

NAMAZI HUŞÛ İLE KILMAK

Allah Teala c.c. şöyle buyuruyor:

"Gerçekten müminler kurtuluşa ermiştir! Onlar ki, namazlarında huşû içindedirler!"[114]

Bilmelisin ki alimlerimizden bazıları ‹‹huşû››u, korkma ve ürperme gibi kalbin eylemlerinden sayarlar. Bazı alimler ise ‹‹huşû››u sükûnet, sağa-sola bakmamak ve boş şeylerle ilgilenmemek gibi vücudun azalarının eylemlerinden sayarlar.

Ayrıca alimler, ‹‹huşû››un namazın farzlarından mı yoksa faziletlerinden mi olduğu konusunda iki farklı görüşe ayrılmışlardır. Farz olduğunu söyleyenler *"Kulun namazdan payına düşen anlayıp idrak ettiği kadarıdır!"*[115] hadis-i şerifini ve ***"Beni zikretmek (hatırlamak) için namaz kıl!***[116]***"*** ayet-i kerimesini delil olarak ileri sürerler. Halbuki gaflet ile zikir (hatırlama) birbirine zıttır. Bu yüzden Cenab-ı Hak c.c. ***"Sakın gafillerden olma!"***[117] buyurmuştur.

el-Beyhakî'nin rivayetine göre Muhammed b. Sîrîn rh.a. şöyle der:

---

114 Mü'minûn, 1-2.

115 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der:
"Bu lafızla merfû olarak bulamadım. Muhammed b. Nasr el-Mervezî, Ta'zîmu Kadri's-Salât isimli kitabında mürsel olarak şu lafızla rivayet eder: *"Allah Teala, kulun bedeniyle birlikte kalbinin hazır bulunmadığı bir amelini kabul etmez!"* ed-Deylemî el-Müsned'inde Ka'b r.a.'dan, Abdullah b. el-Mübârek de ez-Zühd ve'r-Rekâ'ik isimli kitabında Ammâr r.a.'dan mevkûf olarak; *"Kişinin namazında sehv yaptığı kısmı kendisi için (sevap olarak) yazılmaz..."* lafzıyla rivayet etmiştir."

116 Tâhâ, 14.

117 A'râf, 205.

"Bana bildirildiğine göre, Rasûlullah s.a.v. namaz kılarken gözlerini semaya dikiyormuş ve bunun üzerine ayet-i kerime inmiş." [118]

Abdurrezzâk bunu şu ilave ile rivayet eder:

"... ve Allah c.c. kendisine huşûu emretti. Bundan sonra Rasûlullah s.a.v. secde mahalline bakmaya başladı." [119]

el-Hâkim ve el-Beyhakî Ebû Hureyre r.a.'dan şöyle rivayet ederler: "Rasûlullah s.a.v. namaz kılarken gözlerini semaya dikerdi. Onun üzerine bu ayet indi ve O da hemen başını eğmeye başladı."

Hasan-ı Basrî rh.a.'den rivayete göre Rasûl-i Ekrem s.a.v. şöyle buyurur:

"Beş vakit namaz, tıpkı sizden birinizin kapısının önünden akan suyu bol bir nehirde her gün beş defa yıkanması gibidir. Acaba böyle bir kişi üzerinde hiç kir kalır mı, ne dersiniz?"[120]

Yani beş vakit namaz kişiyi günahlardan temizler. O kimse üzerinde büyük günahlardan başka günahlardan iz kalmaz. Ancak kılınan namaz huşû ve kalp huzuru ile kılınırsa bu durum söz konusudur. Bu şekilde kılınmayan namaz zaten sahibine geri iade edilir.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kim, bütün dünyevi düşüncelerden sıyrılarak iki rekat namaz kılarsa, Allah c.c. onun geçmiş bütün günahlarını bağışlar!"[121]

"Namaz, hac, tavaf ve usulleri belirlenmiş diğer ibadetlerin hepsi Allah'ı c.c. zikretmek için farz kılındılar."[122]

O halde, kişinin maksûdu ve hedefi olan zikredilen zâtın yüceliği ve heybeti zikredenin kalbinde bulunmazsa, bu zikrin ne kıymeti olabilir?

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kıldığı namaz kişiyi çirkin ve kötü davranışlardan alıkoymazsa; ancak Allah'tan uzaklaşmasını arttırır!"[123]

---

[118] el-Beyhakî.es-Sünenü'l-Kübra, 3354; el-Hâkim, el-Müstedrek, 2/426.

[119] Şevkânî, Neylu'l-Evtâr, Ebvâb-ı Sıfatı's-Salât, s. 184.

[120] Buhâri, Mevâkîl 6; Müslim, Mesâcid 282, (666); Tirmizî, Emsâl 5, (2872); Nesâî, Salât 7, (1, 231); İmam Mâlik, el-Muvatta', Sefer 91, (1,174); Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 13863; ed-Dârimî, es-Sünen, 1182.

[121] Buhârî, 160; Müslim, 226; Nesâî, 84; Ebû Dâvûd, 106; İbnu Mâce, 285; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 402.

[122] Ebû Dâvûd, 1888; Tirmizî, 902; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 23830; ed-Dârimî, es-Sünen, 1853; el-Hâkim, el-Müstedrek, 1/630.

Bekir b. Abdullah şöyle der: "Ey insanoğlu! Eğer Allah'ın huzuruna girmek ve tercümansız konuşmak istersen bu senin için mümkündür! Dediler ki:

– Bu nasıl olabilir?

– Abdestini mükemmel şekilde alırsın. Sonra namazgâhına geçer namaza durursun. İşte böylece Rabb'inin huzuruna izinsiz girmiş ve tercümansız konuşmuş olursun!"

Hazret-i Aişe r.a. validemiz şöyle der:

"Rasûlullah s.a.v. bizimle konuşur, biz de onunla konuşur sohbet ederdik. Fakat namaza durunca, Allah Teala'nın azameti ile o derece meşgul olurdu ki, sanki ne O bizi tanıyor ne de biz O'nu tanıyor gibi olurdu."[124]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kişinin bedeniyle birlikte kalbinin de hazır olmadığı namaza Allah Teala bakmaz!"[125]

Halilullah İbrahim a.s. namaza durduğu zaman iki mil uzaktan kalbinin atışı duyulurdu.

Said et-Tenûhî rh.a. namaz kılarken gözlerinden sakalına süzülen gözyaşları hiç kesilmezdi.

Rasûl-i Ekrem s.a.v. bir kişinin namazda sakalıyla oynadığını gördü. Buyurdu ki:

"Eğer bu adamın kalbi huşû içinde olsaydı azaları da huşû içinde olurdu!"[126]

Anlatıldığına göre Hazret-i Ali k.v. namaz vakti gelince titremeye başlar ve yüzünün rengi değişirdi. "Size ne oldu ey müminlerin emiri?" diye sorulduğunda şöyle derdi: "Allah Teala'nın göklere, yere ve dağlara teklif

---

[123] et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 11/54; el-Kudâ'î, Müsnedü'ş-Şihâb, 508; ed-Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs, 3/622; es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 9014; el-Heysemî, 3557.

[124] İhyâ'nın hadislerini tahric eden Hafız Irâkî, bu hadisi el-Ezdî'nin ed-Du'afâ'da rivayet ettiğini söyler.

[125] İhyâ'nın hadislerini tahric eden Hafız Irâkî, hadisi bu lafızla bulamadığını söyler. Ancak Muhammed b. Nasr el-Mervezî bunu Kitâbu's-Salât isimli eserinde mürsel olarak rivayet eder. Ayrıca ed-Deylemî de Müsnedü'l-Firdevs'de rivayet eder.

[126] Hadis alimleri, bunun merfû olarak rivayetinin sahih olmadığını, mevkûf bir hadis olduğunu belirtir. Nitekim Muhammed b. Nasr da Ta'zîmu Ḳadri's-Salât'te (1/194, hadis nu. 150) bunu mevkûf (sahabî sözü) olarak rivayet eder.

edip de onların yüklenmekten çekindiği, sorumluluğundan korktukları ve benim yüklendiğim emanetin yerine getirilmesi vakti geldi!"

Rivayet edildiğine göre Ali b. Hüseyin rh.a. abdest alırken yüzü sararır; ailesi kendisine "Abdest alırken sana ne hal oluyor da böyle sararıyorsun?" diye sorduklarında şöyle derdi:

– Kimin huzuruna durmak üzere olduğumu biliyor musunuz?

Hâtem-i Esam rh.a.'e namazı nasıl kıldığını sorarlar. Şöyle der:

– Namaz vakti girince güzel bir şekilde abdest alırım. Namaz kılmak istediğim yere gelirim. Bütün azalarımla namaza hazır oluncaya kadar orada bir süre otururum. Sonra namazı kılmak için kalkarım. Kâbe iki kaşımın arasında, sırat köprüsü ayaklarımın altında, cennet sağımda, cehennem solumda, ölüm meleği Azrail arkamda farz ederek, kıldığım namazın son namazım olduğu düşüncesiyle, korku ile ümit arası bir halde namaza başlama tekbirini alırım. Usulüne uygun olarak tane tane Kur'ân'ı okurum. Tevazu içinde rükûu yaparım. Huşû içinde secdeye giderim. Sol ayağımın dış kısmını yere yayarak üzerine oturur, sağ ayağımı baş parmağım üzerine dikerim. Bütün bunları ihlâs ile yaparım. Kıldığım namazın kabul edilip edilmediğini de bilemem!"

İbnu Abbâs r.a. şöyle der: "Tefekkürle kılınan orta halli (ne uzun ne de kısa) iki rekat namaz, gaflet içinde bir kalp ile gece boyunca kılınan namazdan daha hayırlıdır!"

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Ahir zamanda ümmetimden öyle insanlar gelecek ki, bunlar mescidlere gelecekler, halka kurup oturacaklar. Dillerinden dünyayı ve dünya sevgisini düşürmeyecekler. Onların halkalarına katılıp oturmayın, Allah'ın onlara hiçbir ihtiyacı yoktur!"[127]

Hasan-ı Basrî rh.a.'in rivayetine göre; "Rasûl-i Ekrem s.a.v. şöyle buyurmuştur:

– *Size hırsızların en kötüsünü haber vereyim mi?*

– *Kimdir onlar, Ey Allah'ın Rasûlü?*

– *Namazlarından çalanlardır!*

– *Namazdan nasıl çalınır?*

[127] İbnu Hibbân, es-Sahîh, 15/163; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 3/87; İbnu Ebî Şeybe, 7/198.

– Rükû ve secdeleri eksik yaparak!"[128]

Rasûlullah s.a.v. buyurur:

"Kıyamet günü kulun ilk hesaba çekileceği ameli namazdır. Eğer namazın hesabını tam olarak verebilirse, Allah Teala onun hesabını kolaylaştırır. Namazdan eksiği ve kusuru çıkarsa Cenab-ı Hak c.c. meleklere şöyle buyurur:

– Kulumun kılmış olduğu nafile (farzlara ilave olarak kıldığı) namazları yok mu; eksik olan farz namazlarını onlarla tamamlayın!"[129]

Hazret-i Peygamber s.a.v. buyurur:

"Bir kula, iki rekat namaz kılması için izin vermekten daha değerli bir hediye verilemez!"[130]

Hazret-i Ömer r.a. namaz kılmaya kalkacağı zaman bütün vücudu titrer, dişleri zangırdardı. "Sana ne oluyor?" dedikleri zaman şöyle karşılık verirdi:

– Emaneti eda etmenin ve farzı yerine getirmenin vakti geldi! Onu nasıl eda edeceğimi bilemiyorum!

Anlatıldığına göre Halef b. Eyyub'u namaz kılarken bir eşek arısı soktu. Kanı akmaya başladı, fakat o bunun farkında değildi. Derken İbnu Said çıkageldi ve durumu kendisine bildirdi de o da elbisedeki kan lekesini yıkadı. Denildi ki:

– Seni eşek arısı soktu, kanın aktı; sen bunları hissetmedin mi?

– Melik ve Cebbâr olan Allah'ın huzurunda duran, başına ölüm meleği Azrail dikilmiş, solunda cehennem, ayaklarının altında sırat köprüsü bulunan birisi böyle bir şeyi duyabilir mi?

Zühd ve takvada hayli ileri derecede olan Ömer b. Zerr'in eli kangren olmuştu. Doktorlar dediler ki:

– Bu eli kesmekten başka çaremiz yok!

– Kesin o halde!

---

128 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 22136; İbnu Huzeyme, es-Sahîh, 1/331; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 5/209; el-Hâkim, el-Müstedrek, 1/353; ed-Dârimî, es-Sünen, 1/350; İmam Mâlik, el-Muvatta', 1/167; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 5/59,

129 Ebû Dâvûd, 864; Nesâî, 465; Tirmizî, 413; İbnu Mâce, 1425; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 9210, 16178; ed-Dârimî, es-Sünen, 1355.

130 Tirmizî, 5/176; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 5/268; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 8/151; İbnu Ebî Şeybe, 2/158.

– Seni iple bağlamadan bu eli kesemeyiz!

– Hayır, bağlamanıza gerek yok! Ben namaza durduğumda elimi kesersiniz!

Namaza durunca elini kestiler ve o bir şey hissetmedi.

ON BEŞİNCİ BÖLÜM

İYİLİĞİ EMREDİP KÖTÜLÜĞE ENGEL OLMAK

Enes b. Mâlik r.a. rivayet ediyor; Rasûlullah s.a.v. buyurdu ki:

"Kim benim üzerime bir defa salavat getirirse; Cenab-ı Hak c.c. salavat getiren kişinin nefesinden beyaz bir bulut yaratır. Allah Teala c.c. sonra buluta rahmet deryasından su almasını, daha sonra da yağmur yağdırması emrini verir. Allah Teala c.c. o buluttan yere düşen her damladan altın, dağlara düşen her bir damlasından gümüş yaratır. O buluttan hangi kafirin kafasına bir damla düşerse Cenab-ı Hak c.c. onu iman nimetiyle rızıklandırır!"[131]

Allah Teala c.c. şöyle buyurur:

"Siz, insanlar için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz; iyiliği emreder, kötülüğe engel olur ve Allah'a inanırsınız..."[132]

Kelbî der ki: Bu ayet-i kerime Ümmet-i Muhammed'in durumunu ve diğer ümmetlerden üstün olduğunu beyân eder. Ayette ayrıca bu ümmetin mutlak manada diğer bütün ümmetlerden üstün olduğuna delil vardır. Diğer ümmetlere karşı olan bu üstünlük ümmetin başı ile sonu arasında müşterektir. Bu ümmetin başının sonuna göre daha hayırlı olması da ayrı bir husustur. Nitekim sahabenin, ümmetin diğer fertlerinden üstün olduğuna dair pek çok hadis-i şerif vardır.

Ayet-i kerimedeki ***"Siz, insanlar için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz..."*** cümlesi; bu ümmetin, insanların hayrı ve maslahatı için tarih sahnesine çıkarıldığını belirtir. Ayet-i kerimenin devamındaki ***"...iyiliği emreder, kötülüğe engel olursunuz..."*** cümlesi ise; birinci

---

131 Bu rivayetin aslı bulunamadı.

132 Âlu İmrân, 110.

cümleden bağımsız ve ayrı bir cümle olup, onların ne şekilde diğer ümmetlere üstünlük sağladığını ve bu üstünlüklerini devam ettirmenin hangi sıfata bağlı olduğunu açıklar. Eğer ümmet iyiliği emretme ve kötülüğe engel olma vasfını kaybederse, üstünlük vasıfları da ortadan kalkar.

Cenab-ı Hak c.c. Ümmet-i Muhammed'i insanların en hayırlıları kılmıştır. Çünkü onlar iyiliği emreder, kötülüğe engel olurlar. İnsanların İslâm'a girmesi için Allah c.c. yolunda savaşırlar ve başkalarına yararlı olurlar. Nitekim Hazret-i Peygamber s.a.v. şöyle buyurur:

"İnsanların en hayırlısı insanlara faydalı olandır. İnsanların en kötüsü de insanlara zarar verendir!"[133]

Ayet-i kerimedeki ***"ve Allah'a inanırsınız..."*** cümlesinin manası; Allah Teala'nın birliğini (tevhidi) tasdik eder ve bu inanç üzere sebat edersiniz ve Muhammed s.a.v.'in Allah'ın peygamberi olduğunu ikrar edersiniz, demektir. Zira Muhammed s.a.v.'in Allah'ın peygamberi olduğunu tasdik etmeyen kişi Allah'a iman etmiş sayılmaz. Peygambere iman etmeyen kişi, sanki O'nun getirdiği mucizeleri reddederek, onları kendi yanından uydurduğunu iddia etmiş gibidir.

Efendimiz s.a.v. şöyle buyurur:

"Sizden kim bir kötülük görürse onu eliyle düzeltsin. Buna gücü yetmezse diliyle düzeltsin. Buna da gücü yetmezse kalbiyle buğz etsin. Bu kadarı imanın en zayıf mertebesidir."[134]

Yani, ehl-i iman içinde imanı en zayıf olanların yaptığı iş kalple buğz etmektir.

Bazı alimler der ki: El ile düzeltmek yöneticilerin, dil ile düzeltmek alimlerin ve kalp ile buğz etmek halkın görevidir.

Bazı alimler de şöyle der: Kötülük ile karşılaşan kişi kim olursa olsun, bu üç yoldan hangisine gücü yetiyorsa onu yerine getirmekle yükümlüdür. Nitekim Yüce Allah c.c. şöyle buyurur:

"Bir de iyilik ve takva (yasaklardan sakınma) üzerine yardımlaşın; günah ve düşmanlık üzerine yardımlaşmayın! Allah'tan korkun, çünkü Allah'ın cezası çetindir!"[135]

---

133 el-Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ, 1254; el-Ezherî, Tahzîru'l-Müslimîn, s. 153; es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 2/10. es-Suyûtî: *"İnsanların en hayırlısı, insanlara en çok faydalı olan kişidir!"* lafzıyla rivayet eder.

134 Müslim, 49; Ebû Dâvûd; 1140; Tirmizî, 2173; Nesâî, 5008; İbnu Mâce, 1257; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 11068.

Ayet-i kerimede emredilen yardımlaşmaya; imkan ölçüsünde iyiliği teşvik etmek, hayırların işlenmesini ve yollarını kolaylaştırmak, kötülüklerin ve düşmanlığın yollarını kapamak gibi hususlar da girer.

Efendimiz diğer bir hadisinde şöyle buyurur:

"Kim bir bid'at sahibinin bid'atına mani olursa, Allah Teala onun kalbini iman ve güvenle doldurur. Kim bir bid'at sahibinin bid'atına değer vermeyip onu alçaltırsa, Allah Teala ona en korkulu günde emniyet ihsan eder. Kim de iyiliği emreder, kötülüğe engel olursa; o kişi yeryüzünde Allah Teala'nın halifesi, Kitab'ının halifesi ve Rasûl'ünün halifesidir!"[136]

Huzeyfe r.a. der ki:

"Öyle bir zaman gelecek ki, aralarında iyiliği emredip kötülüğe engel olan bir müminin bulunmasından bir merkep leşinin bulunması insanlara daha sevimli gelecek!"

Musa a.s. şöyle der:

– Ya Rabbi! Kardeşini çağırıp ona iyiliği emredip kötülükten men eden bir kişinin alacağı karşılık nedir?

– Onun her kelimesine bir yıllık ibadet sevabı yazarım ve ateşimle ona azap etmekten haya ederim!

Bir hadis-i kudsîde Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

"Ey Âdemoğlu! Tevbeyi erteleyenlerden, uzun emel peşinde koşanlardan ve ahirete amelsiz eli boş gelenlerden olma! Âbidlerin sözlerini söyleyip münafıkların amellerini işleyenlerden olma! Böyle kişiler; kendilerine verilene kanaat edip yetinmezler, yokluk halinde sabretmezler, salihleri severler fakat onlar gibi olmazlar! Münafıklara buğz ederler fakat onlar gibi olurlar! İyiliği emrederler fakat kendileri yapmazlar, kötülüğü yasaklarlar fakat kendileri kaçınmazlar!"[137]

Hazret-i Ali k.v. Rasûl-i Ekrem s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Ahir zamanda öyle düşük çeneli, aklı kıt bir takım adamlar gelecek ki; insanların en hayırlısının sözlerini (Rasûl-i Ekrem s.a.v.'in hadislerini)

---

135 Mâide, 2.

136 İbnu Arrâk, Tenzîhu'ş-Şerî'a, 1/314; el-Fevâ'idü'l-Mecmû'a, 1394; es-Suyûtî, el-Le'âli'e'l-Masnû'a, 1/250; el-İlelu'l-Mütenâhiye, 2/1023.

137 Bu lafızla bulunamamıştır. Ancak mana ve benzer lafızlarla çok sayıda hadis varid olmuştur.

söyleyecekler, fakat söyledikleri hançerelerinden aşağıya inmeyecek! Onlar, okun yaydan fırlayıp çıktığı gibi dinden çıkacaklar!"[138]

Yine Rasûl-i Ekrem s.a.v. buyurur ki:

"Mirâç gecesi bazı insanlar gördüm. «Bunlar kimdir ey Cebrail?» diye sordum. Dedi ki:

– Bunlar ümmetinin hatipleridir! İnsanlara iyiliği emreder fakat kendileri yapmazdı! Nitekim Yüce Allah c.c. şöyle: ***"Sizler Kitab'ı okuduğunuz halde, insanlara iyiliği emredip kendinizi unutuyor musunuz? Aklınızı kullanmıyor musunuz?"***[139] *buyurur."*[140]

Yani, sizler Allah'ın Kitab'ını okuyorsunuz fakat içindekilerle amel etmiyorsunuz. Onlar sadaka vermeyi emrediyorlar fakat kendileri sadaka vermiyorlardı.

İyiliği emretmek, kötülüğe engel olmak ve kendi nefsinden başlayarak bu esasa uymak her müslümanın üzerine vaciptir. Nitekim Yüce Allah c.c. şöyle buyurur:

"Mümin erkeklerle mümin kadınlar da birbirlerinin velileridir. Onlar iyiliği emreder, kötülükten alıkorlar, namazı dosdoğru kılarlar ve zekatı verirler, Allah ve Rasûlüne itaat ederler. İşte Allah onlara rahmet edecektir. Şüphesiz Allah azizdir, hikmet sahibidir."[141]

Cenab-ı Hak c.c., burada müminleri «iyiliği emrederler» diye vasıflandırmaktadır. Öyleyse iyiliği emretme niteliğini terk edenler, Cenab-ı Hakk'ın bu ayette vasıflandırdığı kişilerin dışına çıkmış olur.

Nitekim Allah Teala c.c. iyiliği emretme ve kötülüğe engel olma vazifesini terk eden toplumları kötülemiştir. Bu manada buyurur ki:

"Onlar, işledikleri kötülükten birbirlerini vazgeçirmeye çalışmazlardı. Yaptıkları şey ne kadar da kötüydü!"[142]

İçlerinde kötülük yapanların kötülüklerine göz yumuyor, onlara engel olmuyorlardı, demektir.

Ebu'd-Derdâ r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

---

138 Buhârî, 6930, Müslim, 1066. Buhârî'nin rivayetinde fazlalık vardır.

139 Bakara, 44.

140 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 13103; İbnu Ebi'd-Dünyâ, Kitâbu's-Sumt, 513; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 53; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 1773;

141 Tevbe, 71.

142 Mâide, 79.

"Ya iyiliği emreder ve kötülüğe engel olursunuz, yahut Allah Teala sizin başınıza zalim bir idareciyi musallat eder. O zalim idareci sizin ne büyüklerinize saygı gösterip değer verir ve ne de küçüklerinize merhamet eder! İçinizdeki hayırlı insanlar dua ederler fakat duaları kabul edilmez! Allah'tan yardım isterler ama kendilerine yardım gelmez! Günahlarının bağışlanmasını dilerler fakat bağışlanmazlar!"[143]

Hazret-i Aişe r.a. Rasûl-i Ekrem s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Allah Teala, içinde on sekiz bin kişi bulunan bir şehri helak ederek azap etti! Onların hepsi de peygamberlerin amellerine sahip idi!

– Ey Allah'ın Rasûlü! Bu nasıl olur?!...

– Onlar Allah için buğz etmez, iyiliği emretmez ve kötülüğe engel olmazlardı!"[144]

Ebû Zerri'l-Ğıfârî r.a. Ebû Bekir r.a.'den nakleder. Der ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Müşriklerle savaşmanın dışında cihad var mıdır?

– Evet vardır ey Ebû Bekir! Allah'ın yeryüzünde şehidlerden daha üstün bir takım mücahidleri vardır. Onlar hayattadır, rızıklanırlar ve yeryüzünde dolaşırlar. Allah Teala melekle karşı onlarla iftihar eder. Ümmü Seleme (Rasûlullah s.a.v.'in hanımı) nasıl Rasûlullah için süsleniyorsa cennet de onlar için süslenir!

– Ey Allah'ın Rasûlü! Kimdir onlar?

– İyiliği emredip kötülüğe engel olanlar, Allah için sevip Allah için buğz edenler! Nefsimi kudretinde tutan Allah'a yemin olsun ki, bu vasıftaki kişi şehidlerin sahip olduğu köşklerden daha yüksek köşklere sahip olacak. Köşklerinin üç yüz kapısı bulunacak, kapıları yakut ve yeşil zümrütten olacak. Her kapının üzerinde nur bulunacak. Bu kişilerden her biri üç yüz huri ile evlendirilecek. O huriler sadece eşlerinin gözlerinin içine bakacaklar. Hurilerden herhangi birine baktığı zaman «İyiliği emredip kötülüğe engel olduğun filan günü hatırlıyor musun?» diyecek. Diğer birine dönecek olsa

---

143 Tirmizî, 2169. Buradakine yakın bir lafızla rivayet eder.

144 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ', 2/31. Irakî şöyle der: "Hadisi bu lafızla merfû olarak bulamadım. İbnu Ebi'd-Dünyâ ve Ebu'ş-Şeyh; şu lafızla rivayet eder:

"Allah Teala, Yûşâ b. Nûn'a şöyle vahyetti: «Senin kavminin hayırlılarından kırk bin ve şerlilerinden altmış bin kişiyi helak edeceğim.» Yûşâ a.s., «Ya Rabbi, şerli olanların durumunu anladım, peki hayırlı olanların helak olma sebebi nedir?» diye sordu. Allah Teala, «Onlar, benim öfkelendiğim şeylere (şerlere ve şerli kişilere) öfke duymadılar; onlarla birlikte olup beraber yiyip içtiler!» buyurur."

‹‹İyiliği emredip kötülüğe engel olduğun filan yeri hatırlıyor musun?›› diyecek."[145]

Haberde geldiğine göre Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

– Ey Musa! Sırf benim için yaptığın bir amelin var mı?

– Ya Rabbi! Senin için namaz kıldım, oruç tuttum, rızan için sadaka verdim, secde ettim, sana hamd ettim, kitabını okudum ve seni zikrettim!

– Ey Musa! Namaz senin için kılavuz, oruç sana kalkan, sadaka sana gölgeliktir. Yaptığın tesbihler cennette senin için ağaç, benim için kitabımı okuman senin için huri ve saray, beni zikretmen de senin için nurdur! Benim için hangi ameli yaptın?

– Ya Rabbi! Senin rızan için olan bir ameli bana göster, onu işleyeyim!

– Ey Musa! Bir dostu hiç benim için dost edindin mi? Yine bir düşmanı hiç benim için düşman belledin mi?

Musa a.s., Allah dostlarını sırf Allah için sevmenin ve düşmanlarına da sırf O'nun rızası için buğz etmenin en üstün amel olduğunu anladı.

Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh r.a. anlatır: "Dedim ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Allah Teala c.c. katında şehidlerin en değerlisi hangisidir?

– Zalim bir valinin (yöneticinin) karşısına dikilip iyiliği emrederek kötülüğe engel olmaya çalışan ve bu sebeple öldürülen kişi! Eğer öldürülmezse ne kadar yaşarsa yaşasın, kalem artık onun için günah yazmaz!"[146]

Hasan-ı Basrî rh.a. Rasûl-i Ekrem s.a.v.'den rivayet ediyor:

"Ümmetimin şehidleri içinde en faziletlisi, zalim yöneticinin karşısına çıkarak ona iyiliği emredip kötülüğe engel olmaya çalışan ve bu sebeple öldürülen kişidir. Bu sebeple şehid edilen kişinin derecesi cennette Hamza ile Cafer'in arasındadır."[147]

Cenab-ı Hak c.c. Yûşâ b. Nûn a.s.'a şöyle vahyetti:

– Ey Yûşâ! Kavminin içindeki hayırlılardan kırk bini ve şerlilerinden altmış bini helak edeceğim!

– Ya Rabbi! Şu şerlilerin helak edilmesini anladık; fakat iyilerin günahı ne ola ki?

---

145 Bu lafızla bulunamadı.

146 el-Bezzâr, el-Müsned, 4/110; el-Münzirî, et-Terğîb ve't-Terhîb, 3/168.

147 el-Hâkim, el-Müstedrek'te yakın bir lafızla rivayet eder.

– Çünkü o iyiler, benim rızam için kötülere buğz etmediler, aralarında hiçbir şey yokmuş gibi birlikte yiyip içtiler!

Enes b. Mâlik r.a.'dan rivayet edilir: "Biz Rasûlullah s.a.v.'e dedik ki:

– *Ey Allah'ın Rasûlü! Bütünüyle kendimiz yapmadıkça bir iyiliği emretmeyelim, yine bütünüyle kendimiz terk etmedikçe bir kötülüğe engel olmayalım mı?*

– *Hayır öyle yapmayın! Kendiniz tamamını işlemeseniz bile iyiliği emredin, tamamından kaçınmasanız bile siz kötülüğe engel olmaya çalışın!*"[148]

Seleften biri oğluna şöyle tavsiyede bulunur: "Biriniz iyiliği emretmeye hazırlanınca, kendini sabırlı olmaya hazırlasın! Ve sevabını Allah'tan beklesin! Sevabı Allah'tan bekleyen kişi, maruz kalacağı sıkıntıların acısını hiç duymaz!"

---

[148] et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 6/365; el-Mu'cemu's-Sağîr, 981.

ON ALTINCI BÖLÜM

ŞEYTANIN DÜŞMANLIĞI

Mümin kişinin alimleri ve salihleri sevmesi, onların meclislerine devam etmesi, mutlaka bilmesi gerekli konuları sorup öğrenmesi, alimlerin nasihatlerini tutması, çirkin davranışlardan kaçınması ve şeytanı düşman bellemesi gerekir. Nitekim Cenab-ı Hak şöyle buyurur:

"Şeytan sizin düşmanınızdır, siz de onu düşman tutun. O, kendi taraftarlarını ancak ateş ehlinden olmaya çağırır!" [149]

Yani; Allah'a ibadet ederek şeytana düşmanlık edin! Allah'a isyan ederek şeytana itaat etmeyin! Kalpten samimi olarak bütün hallerinizde, davranışlarınızda ve inançlarınızda şeytandan sakının! Yaptığınız her işinizde şuurlu ve bilinçli olun! Çünkü yaptığınız o amele şeytan riya katabilir, çirkin ve kötü davranışları size süslü gösterebilir! Ona karşı galip gelebilmek için Allah'tan yardım isteyin!

Abdullah b. Mes'ûd r.a. şöyle der:

"Rasûl-i Ekrem s.a.v. eliyle bize bir çizgi çekti ve şöyle buyurdu:

– Bu Allah'ın yoludur!

Sonra bu çizginin sağından ve solundan bir çok çizgiler çizdi ve buyurdu ki:

– Bu yandaki yollar da, her birinin başında bir şeytanın çağırdığı yollardır!

Sonra Rasûlullah s.a.v. şu ayet-i kerimeyi okudu:

"Şüphesiz bu, benim dosdoğru yolumdur. Buna uyun. Başka yollara uymayın. Zira o yollar sizi Allah yolundan ayırır. İşte sakınmanız için Allah size bunları emretti." [150]

---

149 Fâtır, 6.

Böylece Rasûlullah s.a.v. bize şeytanın yollarının çok olduğunu açıklamış oldu."[151]

Hazret-i Peygamber s.a.v.'den şöyle nakledilir:

"İsrailoğulları içinde bir rahib vardı. Şeytan bir genç kızı boğmaya yeltendi. Sonra da ailesine gelerek rahibin kızı tedavi edebileceğini söyledi. Ailesi kızı alıp rahibe götürdüler. Rahib kızı tedavi etmeye yanaşmadıysa da ailesi kabul edinceye kadar ısrar ettiler. Kız rahibin yanına bırakılınca şeytan rahibe gelerek kıza tecavüz etmesi için rahibi tahrîk etti. Bir süre direndiyse de sonunda tahriklere dayanamayıp kıza tecavüz etti ve kız rahipten hamile kaldı. Sonra tekrar rahibe gelerek

– Bir rezalet işledin, yakında kızın ailesi gelir durumu öğrenir. Sen kızı öldür, ailesi gelip sorunca öldü, dersin! diye vesvese verdi.

Bunun üzerine rahip kızı öldürdü ve gömdü. Sonra şeytan kızın ailesine gelerek onlara da vesvese verdi.

– Rahip kızınızı hamile bıraktı, sonra da öldürüp toprağa gömdü! diyerek kalplerine şüphe bıraktı.

Kızın ailesi rahibe geldiler ve kızlarını sordular. Rahip, kızın öldüğünü söyledi. Kızlarına karşılık onu öldürmek üzere rahibi götürmeye geldiler. Şeytan tekrar gelerek rahibe sokuldu ve şöyle vesvese verdi:

– Kızın hastalığına sebep olan benim. Tedavi olması için sana getirmelerini ailesinin kalbine düşüren de benim. Bana itaat et kurtul, ben seni onlardan kurtarırım! Rahip:

– Neye karşılık beni kurtaracaksın? diye sordu. Şeytan:

– Bana iki defa secde edeceksin! dedi, rahip de denileni yaptı.

Bunun üzerine şeytan "Ben senden uzağım!" diyerek oradan kaçtı. Bununla ilgili olarak Cenab-ı Hak c.c.: ***"Münafıkların durumu tıpkı şeytanın durumu gibidir. Çünkü şeytan insana ‹‹İnkar et›› der. İnkar edince de ‹‹Ben senden uzağım, çünkü ben âlemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım!›› der."***[152] buyurur."[153]

Rivayet edildiğine göre İmam-ı Şâfiî Hazretlerine İblis şöyle sorar:

---

[150] En'âm, 153.

[151] İbnu Mâce, 11; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 4131.

[152] Haşr, 16.

[153] Bunu et-Taberî tefsirinde buna yakın lafızlarla İbnu Mes'ûd r.a. ve İbnu Abbâs r.a.'dan, Haşr suresinin 16. ayetinin tefsirinde rivayet eder.

– Beni dilediği gibi yaratan, dilediği amelleri işlememi sağlayan, bundan sonra da beni dilerse cennete ve dilerse cehenneme sokacak olan Allah hakkında ne dersin? Yaptığı bu şey adalete uygun mu, yoksa zulüm mü?

İmam-ı Şâfiî rh.a. bu söz üzerinde düşünür ve şöyle cevap verir:

– Be hey adam! Eğer seni sen istedin diye yarattıysa sana zulmetmiş olur! Şayet O, seni kendi isteğiyle yaratmış ise, O yaptığından asla sorumlu tutulmaz!

Bu cevap karşısında şeytan şaşırıp kalır, sonra kendisini toparlayarak şöyle der:

– Ey Şâfiî! Vallahi bu soru ile ben yetmiş bin âbidin zihnini bulandırarak kulluk divanından çıkarttım ve zındıklar divanına yazdırdım!"

Şunu iyi bilmelisin ki, kalp bir kale ve şeytan ise o kaleye girip işgal etmeye ve ona hükümran olmaya çalışan düşman gibidir. Kalenin düşmandan korunması ancak kapılarda, giriş noktaları ve gediklerde muhafızlar bulundurmakla mümkün olabilir. Bu konularda bilgisi olmayanlar muhafızlık görevini yerine getiremezler. Kalbi şeytanın vesveselerinden korumak gereklidir; her müslümanın üzerine farz-ı ayndır. Farz olan bir vazifeyi yapmaya vasıta olan şeyler de aynı şekilde farzdır. Şeytanı ve zararlarını savuşturup ondan kurtulmak, onun kalbe giriş noktalarını bilmeden mümkün olmaz. O halde şeytanın kalbe sızma noktalarını öğrenmek de farz olmaktadır. Bu sızma ve giriş noktaları insana ait bazı sıfatlardır ve bunlar pek çoktur. Bunlardan bazılarını şöylece sıralayabiliriz:

1. Öfke

Öfke, aklı örtüp kapatan bir örtü gibidir. Akıl zayıf düşünce şeytanın askerleri hücuma geçer. İnsân ne zaman öfkelense, tıpkı çocuğun topla oynaması gibi şeytan da onunla oyar.

Anlatıldığına göre, velilerden biri İblis'e "Âdemoğlunu nasıl alt ettiğini bana göster!" demiş. İblis de "Öfkesi ve arzuları kabardığı zaman onu ele geçiririm!" diye karşılık vermiş.

2. Hased ve Hırs

İnsân bir şeye hırsla sarılınca, o hırs kendisini adeta kör ve sağır hale getirir. İşte o zaman şeytanın askerleri harekete geçer. Aslında kötü ve çirkin de olsa arzu ettiği sonuca ulaşacağı her vasıta hırslı kişiye güzel gelir.

Nakledildiğine göre Nuh a.s. gemiye binince, Cenab-ı Hakk'ın emrettiği gibi her canlıdan birer çift gemiye aldı. Bir de baktı ki gemide tanımadığı bir ihtiyar var. Ona, gemiye niçin girdiğini sordu. "Dostlarının kalplerini çelmek için. Böylece kalpleri benimle, bedenleri seninle olacak!" diye cevap verdi. Nuh a.s. onun kim olduğunu anladı ve ona:

– Gemiden defol! Ey Allah'ın düşmanı sen lanetlisin!" dedi. İblis şöyle dedi:

– Şu beş şey ile insanları yoldan çıkarırım. Bunların üçünü sana söyleyeyim, ikisini açıklamam!

Bu esnada Allah Teala c.c. Nuh a.s.'a, o üçüne ihtiyacı olmadığı, diğer ikisinin açıklamasını istemesini vahyetti. Bunun üzerine Nuh a.s. diğer ikisini söylemesini istedi. İblis dedi ki:

– O iki silah öyle özelliğe sahiptir ki, beni hiç yalancı çıkarmadı. O iki silahımla hiçbir hedefimden geri kalmadım. O iki silahla insanları mahvederim. Onlar **hırs** ve **hased**dir. Ben hased yüzünden lanetlendim ve Allah'ın rahmetinden kovuldum. Hırsa gelince, Âdem a.s.'a bir ağaç dışında cennetteki bütün ağaçlardan yemesi serbest bırakılmıştı. Hırs sayesinde o yasak ağaçtan yemesini sağladım ve gayeme ulaştım!

3. Oburluk-Tokluk

Yenen yemekler helal ve temiz olsa da, tokluk şehevî arzuları arttırır. Şehevî arzular ise şeytanın silahıdır.

Rivayete göre Yahya a.s. İblis ile karşılaştı. Elinde her şeyden yapılmış çengelli bir tomar vardı. İblis'e, o çengellerin ne olduğunu sordu. İblis dedi ki:

– Bunlar Âdemoğlunu avladığım şehvetlerdir.

– Onlar arasında benim için de bir şey var mı?

– Yok, fakat bir defasında fazlaca yiyip karnını doyurmuştun, bu yüzden namazda ve zikir esnasında sana bir ağırlık çökmüştü!

– Bundan başka bir şey var mı?

– Hayır yok!

– Allah adına yeminle söylüyorum ki bundan böyle asla midemi yemekle doldurmayacağım!

– Ben de Allah adına yemin ediyorum ki bundan sonra hiçbir müslümana nasihat etmeyeceğim!

4. Ev Eşyası, Elbise ve Evde Süse Düşkünlük

Şeytan, bir insanın kalbinde ev eşyası, elbise ve evde süse düşkünlük görünce oraya yerleşip yurt edinir. Onun bu zaaflarından yararlanmaya bakar. Hemen onu, evini yenilemeye davet eder; tavanlarını ve duvarlarını süslemesini, binaları genişletmesini ister. Güzel elbise ve binitlerle süslenmeye çağırır. O kişiyi artık ömrü boyunca emrine amâde kılar. Zaten bu yoldan şeytanın bir defa tuzağına düşen kişi için ikinci bir tuzağa gerek kalmaz. Çünkü bu zaaflar hep birbirini çeker. Eceli gelip ölünceye kadar bu şekilde şeytanın yolunda ve hevâî arzuların peşinde koşar durur. Böylesi kimselerin kötü akıbete uğramalarından korkulur. Allah bizleri böylesi kötü akıbetten korusun!

5. İnsanlara Umut Bağlamak

Safvân b. Süleym'den nakledilir: "Bir gün İblis Abdullah b. Hanzala'ya görünür ve şöyle der:

– Ey Hanzala'nın oğlu! Sana bir şeyler öğreteyim, onları iyi belle!

– Benim ona ihtiyacım yok!

– Bir bak, eğer hayırlı ise alırsın, yok eğer şer ise reddedersin! Ey Hanzala'ının oğlu! Allah'tan başka hiç kimseden ümit bağlayarak bir şey isteme! Öfkelendiğin zaman haline bir bak, nasıl oluyorsun! Çünkü ben, öfkelendiğin zaman sana hakim olurum!

6. Sebatı Terk Edip Acele Etmek

Hazret-i Peygamber s.a.v. şöyle buyurur:

"Acele şeytandan ve teenni (tedbirli ve sabırlı olma) ise Allah Teala'-dandır."[154]

Zira acele edildiği zaman, şeytan hiç anlamadığı bir yerden insana şerrini kabul ettirir.

Rivayet edildiğine göre; Hazret-i İsa a.s. doğunca, İblis'in yandaşları olan şeytanlar gelerek ona şöyle dediler:

– Bütün putlar yüz üstü düştüler!

– Bu yeni bir hadisedir, siz yerinizde durun, işinize devam edin!

İblis onlara böyle dedikten sonra doğudan batıya yeryüzünün her tarafının dolaşır fakat bir şey bulamaz. Nihayet İsa a.s.'ın doğduğunu öğ-

---

[154] Tirmizî, 2012; Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 7/247; İshâk b. Râhaveyh, 1/428: el-Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 10/104.

renir. Bütün meleklerin etrafını kuşattığını görür. Dönüp yandaşlarına gelir ve şöyle der:

– Dün bir peygamber doğmuş! Halbuki her gebelik ve doğum hadisesinde ben hazır bulunur ve haberdar olurdum. Fakat bundan haberim olmadı. Bu geceden sonra insanların putlara tapmasından ümidi kesin. Artık onlara acelecilik ve hafif meşreplik yönlerinden gelerek saptırmaya çalışın!

7. Mal-Mülk ve Para düşkünlüğü

İnsanın yiyecek-içecek ve zaruri ihtiyacından fazla olan her türlü mal, mülk, akar, para ve hayvanat gibi şeyler insanın azmasına sebep olur. Bunlar şeytanın karargahıdır.

Sâbit el-Bünânî şöyle der: "Rasûl-i Ekrem s.a.v. peygamber olarak gönderilince, İblis şeytanlarına şöyle dedi:

– Önemli bir hadise gerçekleşmiş, araştırın bakalım nedir!

Bu talimat üzerine şeytanlar yorgun düşünceye kadar her tarafı araştırdılar ve İblis'e gelip «Ne olduğunu anlayamadık!» derler. İblis:

– Ben şimdi ne olduğunu öğrenir size bilgi getiririm! diyerek gider, araştırması sonucunda şöyle der:

– Allah c.c., Muhammed s.a.v.'i peygamber olarak görevlendirmiş!

İblis, bundan sonra şeytanlarını Rasûlullah s.a.v.'in ashabına göndermeye başlar. Fakat her seferinde de şeytanlar elleri boş olarak dönerler ve şöyle derler:

– Bunlar gibisi ile şimdiye kadar hiç karşılaşmadık. Onları tuzağa düşürüp günah işletiyoruz, sonra kalkıp namaz kılıyorlar ve günahlardan kurtuluyorlar!

Şeytanların bu sözleri üzerine İblis şöyle der:

– Biraz bekleyin bakalım! Nasıl olsa ilerde Allah c.c. onlara dünyanın kapılarını açacak; biz de onlara dünyalık noktasından sızar isteklerimizi yaptırırız!"

Rivayet edildiğine göre; İsa a.s. bir gün başının altına bir taşı yastık yapıp uzanır. Bu esnada İblis yanına gelerek ona şöyle der:

– Ey İsa, dünyaya rağbet mi gösteriyorsun?

Bu söz üzerine İsa a.s. başının altına koyduğu taşı fırlatır ve şöyle der:

– Dünya ile birlikte bu da senin olsun!..

8. Fakirlik Korkusu ve Cimrilik

Pintilik ve fakir düşme korkusu, insanı hem kendi ihtiyaçlarına harcamaktan hem de fakirlere tasadduk etmekten alıkoyar. Bu kötü huylar insanı aşırı şekilde mal-mülk biriktirmeye, biriktirdiklerini kasalarda saklamaya sevk eder. Bunun sonucu ise elem verici azaptır!...

Cimriliğin getirdiği tehlikelerden biri de, mal biriktirmek için sürekli çarşı-pazar dolaşmaktır. Buralar ise şeytanların yuvalandıkları yerlerdir.

9. Taassub

Şeytanın giriş noktalarından biri de, kendi görüşünde olmayanlara karşı körü körüne kin beslemek ve onlara küçümseyici gözle bakmaktır. Böylesine kör bir taassuba düşmüş toplumlardaki günahkarlarla birlikte abidler de helâke sürüklenir.

Hasan-ı Basrî rh.a. şöyle der:

"Bize ulaşan bilgilere göre İblis şöyle demiş: ‹‹Muhammed Ümmetini ayartarak çeşitli günahlara düşürdüm, fakat onlar istiğfar ederek belimi kırdılar. Ben de onları istiğfar etmeyecekleri bir günaha uymaya yönlendirdim. O da nefsin boş arzu ve heveslerine uyarak onun peşinde gitmektir.›› Lânetlenmiş şeytan doğru söylüyor; böyle kişiler kendilerinin günaha doğru sürüklenip gittiklerini bilmezler ki, dönüp de istiğfar etsinler!...

10. Müslümanlara Karşı Sû-i Zan Beslemek

Müslümanlara karşı sû-i zandan, hatta kötü insanları bile töhmet altında bırakmaktan sakınmak gerekir. Kusurları ortaya çıkarmak için nerede insanlara karşı sû-i zan besleyen birini görürsen, bilmelisin ki o kişinin içi kötülük doludur ve içindeki o kötülük dışına aksetmektedir.

O halde insanın üzerine düşen, insanın kalbine sızabileceği bu kapıları şeytanın yüzüne kapatmaktır. Bu hususta şeytana karşı Allah'ı bolca zikrederek kalbine yardımcı olmalıdır.

Rasûlullah s.a.v.'in Hicreti

İbnu İshâk şöyle der:

Kâfirler Sahâbe-i kirâmın Medine'ye hicretlerini görünce ve Rasûlullah s.a.v.'in onların dışında diğer taraftarlar edindiğini anlayınca, Efendimiz s.a.v.'in Mekke'yi terk etmesi onları korkuttu. Orada ordu toplayıp kendilerine karşı savaşacağını Mekke müşrikleri anlamışlardı.

Ne yapacaklarına karar vermek için ‹‹Dâru'n-Nedve›› olarak isimlendirilen Kusay b. Kilâb'ın evinde toplandılar. Burası Mekke müşriklerinin toplantı merkeziydi. Kureyş (Mekke'nin yöneticileri) mutlaka bütün kararları burada alırlardı. Burada yapılan toplantılara Kureyş dışından kırk yaşını doldurmamış kişiler katılamazdı. Fakat Kureyş'ten olanlar için kırk yaşını doldurma şartı yoktu. Ebû Cehil'i içeri aldılar, toplantıyı Cumartesi günü yaptılar. Bunun için ‹‹Cumartesi günü hile ve tuzak günüdür!››[155] denilmiştir.

Aralarında Necidli bir ihtiyar kılığında İblis de vardı. İçeri girişi şöyle oldu: İblis, kıymetli bir elbise giyinmiş ve başında sarığı ile güzel görünümlü bir ihtiyar olarak kapıda duruyordu. ‹‹Bu ihtiyar kimdir?›› diye sorduklarında ‹‹Necidlidir. Niçin toplandığınızı duydu ve söyleyeceklerinizi dinlemek için geldi. Görüşlerinden ve samimi fikirlerinden sizleri mahrum bırakmayacağını ümit edebilirsiniz!›› diye karşılık verdi.

Bu cevap karşısında ‹‹Buyur gir!›› dediler o da girdi. Hazret-i Peygamber s.a.v.'e ne yapacaklarını görüşüyorlardı ve sayıları yüz kişi idi. Daha zayıf bir rivayete göre ise sayıları on beş kişiden ibaretti. İçlerinden Bedir'de kâfir olarak öldürülmüş olan Ebu'l-Buhterî söz alarak şöyle dedi:

– Onu demir parmaklıklar arasına koyun, kapısını üzerine kilitleyin. Sonra, daha önce onun benzeri şairlerin başına gelmiş olanın (ölümün) onun da başına gelmesini gözleyin!

Bunun üzerine Necidli ihtiyar dedi ki:

– Bu güzel bir fikir değil! Vallahi siz onu zincire vurup hapsetseniz de, dışarıdaki arkadaşları onun durumunu haber alırlar, size baskın düzenleyerek onu elinizden kurtarırlar, sonra sizi mağlup edinceye kadar sizinle uğraşırlar! Bu isabetli bir görüş değil! Başka bir çare düşünün!

Bunun üzerine Ebu'l-Esved b. Rabî'a b. Amr Âmirî söz aldı ve dedi ki:

– Onu içimizden çıkaralım, ülkemizden sürelim, nereye giderse gitsin karışmayalım!

Necidli ihtiyar –Allah c.c. ona lanet etsin– bu görüşe de karşı çıktı:

– Vallahi bu da isabetli bir görüş değil! Sözlerinin ne kadar güzel olduğunu, mantığının ne kadar güçlü olduğunu ve anlattığı şeylerin insanların kalbini nasıl cezbettiğini görmüyor musunuz? Eğer onu sürgün edecek olursanız, vallahi şundan emin olamazsınız; gider Arapların bulunduğu bir

155 es-Sehâvî, el-Makâsidu'l-Hasene, 1354.

bölgeye yerleşir. Sahip olduğu özellikleri sayesinde onları kendisine inandırır. Onları toplayıp size karşı savaşa girişir, sizleri yenilgiye uğratır ve elinizden idareyi alır. Sonra size istediğini yapar! Siz bundan başka bir çare bulmaya bakın!

Bu esnada Ebû Cehil söz alır ve şöyle der:

– Vallahi, benim bir fikrim var ama sizin onu kabul edeceğinizi zannetmiyorum. Görüşüm şudur; her kabileden yiğit, kuvvetli, soylu, becerikli birer delikanlı seçelim. Bunların her birinin eline birer keskin kılıç verelim. Hepsi bir üzerine çullanıp bir kişi vuruyormuş gibi hepsi bir anda vurup onu öldürsünler. Böylece biz de ondan kurtulmuş oluruz! Sonra diyeti kabileler arasında paylaştırılır. Çünkü Abdu Menâf Oğulları bütün kabileleri karşılarına alarak kan davası için savaş açamazlar. Diyeti kabul etmek zorunda kalırlar. Biz de diyetini öderiz!

Ebû Cehil'in sözü bitince Necidli ihtiyar –Allah c.c. ona lanet etsin– dedi ki:

– En isabetli söz işte budur! Bunun dışındakiler çözüm olamaz!

Nihayet o toplantıda Rasûlullah s.a.v.'i öldürmeye karar vererek dağıldılar. Bunun üzerine Cebrail a.s. Hazret-i Peygamber s.a.v.'e gelerek şöyle dedi:

– Bu gece her gece yattığın yatakta yatma!

Gece olunca, suikastçılar kapıda toplaşarak uyumasını gözlemeye başladırlar. Uyuduğu anda üzerine atlayıp öldüreceklerdi. Efendimiz s.a.v., Hazret-i Ali r.a.'a kendi yerinde yatmasını emir buyurdular. O da emredilen yere yattı ve üzerine Rasûlullah s.a.v.'in yeşil bürdesini örtündü.

Efendimiz s.a.v. bu hadiseden sonra o bürdeyi Cuma ve bayram namazlarında giyer oldu. Böylece Hazret-i Ali k.v. canını Allah'a satan ve canını fedayı göze alarak Rasûlullah s.a.v.'in hayatını kurtaran ilk kişi oldu. Hazret-i Ali k.v. bunu bir şiirle şöyle anlatır:

Canımla korudum toprağa basanların en hayırlısını!
Beytü'l-Atîk'i ve Hacerü'l-Esved'i tavaf edeni!
Kurulan tuzaktan çekinen Allah Elçisini,
Korudu O'nu her şeye erişen Allah'ın kudreti!
Rasûlullah s.a.v. mağarada güvenle geceledi,
Güvenli mekanda; yanında Allah'ın himaye ve perdesi!
Ben ise, onları ve bana ne yapacaklarını düşünerek geceledim,
Ben böylece kendi canımı ölüme ve esarete adamıştım!

Sonra Rasûlullah s.a.v. silahşörlerin önünde kapıdan çıktı. Allah Teala c.c. onların gözlerinden görme özelliğini aldı ve hiç biri O'nu göremediler. Rasûl-i Ekrem s.a.v. onların başlarına avucuna almış olduğu toprağı serperek Yâsin Sûresinin şu ayetlerini okudu:

"Yâsîn! Hikmet dolu Kur'ân hakkı için, Sen şüphesiz peygamberlerdensin. Doğru yol üzerindesin.

Bu (Kur'ân) üstün ve çok merhametli Allah tarafından indirilmiştir. Ataları uyarılmamış, bu yüzden kendileri de gaflet içinde kalmış bir toplumu uyarman için indirilmiştir.

Andolsun ki onların çoğu gafletlerinin cezasını hak etmişlerdir. Çünkü onlar iman etmiyorlar.

Biz onların boyunlarına halkalar geçirdik. O halkalar çenelere kadar dayanmaktadır. Bu yüzden kafaları yukarı kalkıktır. Önlerinden bir set ve arkalarından bir set çektik de onları kapattık, artık göremezler."[156]

Böylece evinden çıkarak dilediği tarafa doğru gitti. Kapıda gözcülük yapanların yanında olmayan biri yanlarına gelerek onlara dedi ki:

– Burada ne bekliyorsunuz?

– Muhammed'i! diye cevap verdiler. Onlara dedi ki:

– Allah sizi gerçekten hayal kırıklığına uğrattı. Vallahi aranızdan çıkıp gitti, giderken de hepinizin başına toprak saçtı ve kendi yolunu tuttu. Ne hale geldiğinizi görmüyor musunuz?

Herkes başını şöyle bir yokladı, hepsinin başı toprak olmuştu. Sonra pusudan çıkarak evi araştırmaya başladılar ve Hazret-i Ali k.v.'nin Rasûlullah s.a.v.'in bürdesine bürünmüş olarak yatmakta olduğunu görünce şöyle dediler:

– Vallahi işte buradaki Muhammed'dir, üzerine bürdesini çekmiş uyuyor!

Bu düşünceyle sabahladılar. Sabahleyin yataktan Hazret-i Ali k.v. çıkınca:

– Geceleyin bizimle konuşan kişi bize doğru söylemiş! dediler."[157]

Bu hususta şu ayet-i kerime inmiştir:

---

156 Yâsîn, 1-9.

157 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 3241; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 6/51; 7/27.

"Hatırla ki, kafirler seni tutup bağlamaları veya öldürmeleri yahut seni yurdundan çıkarmaları için sana tuzak kuruyorlardı. Onlar sana tuzak kurarlarken Allah da onlara tuzak kuruyordu. Çünkü Allah tuzak kuranların en iyisidir!"[158]

Tasalanma, zorluğun arkası kolaylıktır,
Her şeyin bir vakti ve takdiri vardır!
Her şeyi takdir eden halimizi görüyor,
Bizim tedbirimizin ötesinde Allah'ın da bir tedbiri vardır!

Bu esnada Allah Teala c.c. Hazret-i Peygamber s.a.v.'e hicret etmesi için izin verdi.

"Yine de ki: Rabb'im! Gireceğim yere doğrulukla girmemi sağla; çıkacağım yerden de doğrulukla çıkmamı sağla! Bana katından yardım edici bir kuvvet ver!"[159] ayet-i kerimesi ile ilgili olarak İbnu Abbâs r.a. şöyle der:

"Cebrail a.s., Rasûlullah s.a.v.'e hicret ederken yanına Hazret-i Ebû Bekir r.a.'ı almasını emretti."

el-Hâkim, Hazret-i Ali r.a.'dan Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu nakleder:

"Cibril'e ‹‹Benimle beraber kim hicret edecek?›› diye sordum, ‹‹Ebû Bekir-i Sıddîk!›› diye cevap verdi."[160]

Hazret-i Peygamber s.a.v., hicret edeceğini Hazret-i Ali k.v.'ye haber verdi. İnsanların kendisinin yanına bırakmış oldukları emanetleri sahiplerine geri vermek üzere onu yerine bıraktı.[161]

et-Taberânî, hicret hakkında Esmâ bt. Ebû Bekir r.a.'dan şöyle rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v., Mekke'de iken bize her gün biri sabah biri akşam vakti olmak üzere iki defa gelirdi. Hicret edeceği gün ise öğle vakti geldi. Ben babam Ebû Bekir r.a.'a dedim ki:

– Babacığım, bak Rasûlullah s.a.v. başını sarmış bize geliyor! Halbuki bu saatte bize gelmezdi!

---

158 Enfâl, 30.

159 İsrâ, 80.

160 el-Hâkim, el-Müstedrek, 3/6; ed-Deylemî, 1/404; İbnu Adiy, el-Kâmil, 6/289; et-Taberî, er-Riyâdu'n-Nadra, 2/161.

161 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 3241.

Ebû Bekir r.a. dedi ki:

– Anam babam onun yoluna fedâ olsun! Vallahi önemli bir iş O'nu bu saatte gelmeye sevk etmiştir!

Hazret-i Aişe r.a. der ki:

"Rasûlullah s.a.v. geldi, içeri girmek için izin istedi, Ebû Bekir r.a. izin verince girdi. Hazret-i Ebû Bekir oturduğu sedirden kenara çekilerek Rasûlullah s.a.v.'e yer verdi. Efendimiz s.a.v. Ebû Bekir r.a.'a ‹‹Yanındakileri dışarı çıkar!›› buyurdu. Ebû Bekir r.a. ‹‹Bunlar – yani Aişe ve Esmâ– senin aile halkındır!›› dedi.

Diğer bir rivayete göre ise şöyle demiştir: ‹‹Yabancı kimse yok, onlar benim iki kızımdır!›› Bunun üzerine Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– Hicret ederek Mekke'den çıkmama izin verildi! Ebû Bekir r.a. dedi ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Anam babam senin yoluna feda olsun, sana yol arkadaşı olmamı mı istiyorsun? Rasûlullah s.a.v.:

– Evet! diye cevap buyurdular.

Hazret-i Aişe r.a. der ki: "Ebû Bekir r.a. ağlamaya başladığını gördüm. Bir kişinin sevinçten ağlayacağını hiç düşünmemiştim." Daha sonra Ebû Bekir r.a. şöyle dedi:

– Anam babam senin yoluna feda olsun, şu iki binek hayvanımdan birini kendine al!

– Hayır, ancak ücretini almayı kabul edersen alabilirim![162]

Diğer bir rivayette şöyle der:

– Eğer istersen ücretini verir alırım!

Bineğini bedelini ödeyerek almak istemesinin sebebi şuydu: Rasûl-i Ekrem s.a.v., Allah c.c. yolunda yapacağı hicretin faziletinin mükemmel olmasını arzu ettiğinden, bu hicretin canı ve malıyla yerine getiren bir ibadet olmasını istiyordu.

Hazret-i Aişe der ki: "En hızlı şekilde onların yol hazırlıklarını yaptık. Yol azığı hazırlayıp torbalarına koyduk."

el-Vâkıdî'nin rivayetinde şu ilaveler vardır: "Azık torbalarında pişmiş bir koç vardı. Esmâ r.a. kuşağından bir parça keserek torbanın ağzını bağladı. Bundan dolayı kendisine ‹‹İki Kuşaklı›› diye isim verildi."

---

162 Buhârî, 2138; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 25246.

Sonra Rasûlullah s.a.v. Ebû Bekir r.a. ile Sevr mağarasına gittiler ve orada üç gece kaldılar. Burası Mekke civarında bir dağ olup, ilk defa Sevr b. Abdi Menât ona çıktığı için onun adına nisbetle isimlendirilmiştir.

Bir rivayete göre, geceleyin Rasûlullah s.a.v. ile Ebû Bekir r.a. evin arkasında bulunan küçük bir kapıdan çıkarak mağaraya gittiler.

Yolda giderlerken karşılarına Ebû Cehil çıkmış, fakat Cenab-ı Hak c.c. onun gözlerini görmez hale sokarak ikisi birlikte yanından geçip gitmişlerdi.

Esmâ bt. Ebî Bekir r.a. der ki: "Ebû Bekir r.a. beş bin dirhem olan malının tamamını yanına alarak yolculuğa çıkmıştı. Kureyşliler Rasûlullah s.a.v.'i ellerinden kaçırdıklarını anlayınca, O'nu bulmak için Mekke'nin altını üstüne getirdiler, dört bir tarafa çok maharetli izciler saldılar. Sevr mağarası tarafına giden izciler Rasûlullah s.a.v.'in izine rastladılar. İzleri takip ederek, izlerin kesildiği mağaranın önüne kadar geldiler. Rasûlullah s.a.v.'i ellerinden kaçırmaları Kureyşlilere çok ağır gelmişti. Bundan dolayı çok öfkelendiler ve O'nu geri getirene yüz deve vaat ettiler."

Kâdî Iyâz'ın rivayetine göre: "Sebîr dağı Rasûlullah s.a.v.'e şöyle nida eder:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Benim üzerimden kaç! Üzerimde öldürülmenden ve bu yüzden azap görmekten korkuyorum!

Buna karşılık Sevr dağı ise:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Bana gel! diye çağırır."

Rivayet edildiğine göre Rasûlullah s.a.v. mağaraya girince, Allah Teala c.c. mağaranın önünde ‹‹Ümmü Gaylân›› diye bilinen ağacı bitirdi. Ağaç onları kafirlerin gözünden korudu. Yine Cenab-ı Hak c.c., mağaranın ağzını ağıyla örmesi için örümceğe emir buyurdu. Ayrıca iki yabani güvercine, mağaranın ağzına gelip yuva kurmalarını emretti.

Bütün bunlar, Rasûlullah s.a.v. ve mağara arkadaşını düşmanların gözünden korumak içindi. Şu anda harem-i şerifte bulunan güvercinlerin, mağara ağzına yuva yapan yabani güvercinlerin neslinden geldiği söylenir. Rasûlullah s.a.v.'i düşmandan korumalarına karşılık, nesillerinin artması ve harem-i şerifte avlanma tehlikesinden uzak güven içinde hayatlarını sürdürmekle mükafatlandırıldılar.

Daha sonra Kureyş'in her boyundan seçilmiş gençleri ellerine sopa, mızrak ve kılıçlarını alarak takibe başladılar. Bir kısmı mağaraya kadar geldiler. Mağaranın ağzında iki tane yabani güvercin gördüler ve tekrar

arkadaşlarının yanına döndüler. Mağaradan dönenlere ne gördüğünü sorduklarında "Mağaranın önünde iki yabani güvercinin yuva yapmış olduğunu gördüm ve içinde olmadığını anladım!" diye cevap verdi. Rasûlullah s.a.v. mağaranın içinde bu konuşulanları duyuyordu. Cenab-ı Hakk'ın c.c. kendisini düşmandan kurtardığını anlamıştı.

Orada bulunan gençlerden biri "Mağaranın içine girip bakın!" dedi. Ümeyye b. Halef ona şu karşılığı verdi:

– İçeri girip de ne yapacaksınız? Mağaranın ağzı daha Muhammed doğmadan önce örümcek ağı tarafından kapatılmış. Şayet mağaraya girmiş olsaydı, güvercin yumurtalarının kırılması ve mağara ağzındaki örümcek ağının parçalanmış olması gerekirdi!" [163]

Cenab-ı Hakk'ın c.c., iki güvercin ve bir örümcek ağı ile sağladığı koruma, askeri güçle yapılan korumadan çok daha etkili olmuştu. Şu yapılan hikmetli işleri iyice düşün! Mağaranın ağzı ağaç tarafından kapatılarak arayanlar nasıl şaşırtıldı ve arananlar nasıl himaye altına alındı!...

Sonra bir örümcek geldi ve tam da aranacak yer olan mağaranın ağzını ağını örerek kapattı!... Dokuduğu ağ şeklindeki elbise ile av peşinde olan izcilerin gözlerini adeta görmez hale getirdi!... Böylelikle o değersiz örümcek Rasûlullah s.a.v.'i koruma gibi bir şeref kazandı!

İbnu'n-Nakîb'in şu sözleri bunu ne güzel ifade eder:

İpek böceği ne de güzel ipek dokur,
Ondan yapılmış her elbiseye giyimi yakışır!
Fakat örümcek ondan daha üstündür,
O, Peygamber'in mağarasına ağ örmüştür!

Buhârî ve Müslim Enes b. Mâlik r.a.'dan rivayet ederler:

"Hazret-i Ebû Bekir r.a. der ki: Biz mağarada iken Rasûlullah s.a.v.'e dedim ki:

– İzcilerden biri ayağının ucuna baksa bizi görecek!

Buyurdular ki:

– Üçüncüleri Allah c.c. olan iki kişiyi sen ne sanıyorsun?" [164]

Siyer yazarlarından birine göre Hazret-i Ebû Bekir r.a. yukarıdaki soruyu sorunca Rasûlullah s.a.v. şöyle der:

---

163 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 3241.

164 Buhârî, 3653; Müslim, 2381; Tirmizî, 3096; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 12.

– Onlar o taraftan bize doğru gelirse, biz de bu taraftan gideriz!

Hazret-i Ebû Bekir r.a., Rasûlullah s.a.v.'in gösterdiği tarafa bakınca; o taraftan bir denizin açıldığını, bir geminin sahile demir atmış olarak kendilerini beklediğini gördü.

Hasan-ı Basrî rh.a.'den rivayet edildiğine göre:

Ebû Bekir Sıddîk r.a. Rasûlullah s.a.v. ile birlikte mağaraya doğru geceleyin giderlerken, Efendimiz'in bazen önünde bazen arkasında yürüyordu. Rasûlullah s.a.v. niçin böyle yaptığını sorunca dedi ki:

– Koruma görevini düşününce arkandan yürüyorum, kılavuzluk görevini düşününce önünden yürüyorum!

Rasûl-i Ekrem s.a.v. tekrar şöyle sordu:

– Bir hadise olsaydı benim için canını seve seve feda eder miydin?

– Seni hak din ile gönderene yemin ederim ki, evet ederdim!

Mağaraya vardıklarında Hazret-i Ebû Bekir r.a. şöyle dedi:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Sen burada dur, ben mağarayı senin için temizleyeyim!

Sonra mağarayı temizlemeye koyuldu. Eliyle etrafı yoklamaya başladı; bulduğu her deliği elbisesinden bir parça keserek tıkadı. Böyle yapa yapa üzerine aldığı üst elbisesini bitirdi. Fakat tek bir delik kalmıştı. Oradan bir haşarat çıkıp Rasûlullah s.a.v.'e zarar vermesin diye o deliği de topuğunu koyarak tıkadı. Sonra Rasûlullah s.a.v. mağaraya girdi, Hazret-i Ebû Bekir r.a. dizine başını koyarak uyudu. Topuğuyla tıkadığı delikten bir hayvan Ebû Bekir r.a.'yu ısırdı. Fakat O, buna rağmen Rasûlullah s.a.v.'i uyandırmamak için ayağını kımıldatmadı. Ancak gözyaşları Efendimiz'in yüzüne damlayınca buyurdular ki:

– Ey Ebû Bekir! Sana ne oldu?

– Anam babam senin yoluna feda olsun ey Allah'ın Rasûlü! Ayağımı bir şey ısırdı!

Rasûlullah s.a.v., ısırılan yere tükürüğünü sürünce acısı geçti.

Hassân b. Sâbit r.a. bu konuyu bir şiirinde şöyle dile getirir:

O, yüksek mağaradaki iki kişinin ikincisi idi,
Dağa tırmandıklarında düşman etraflarını sarmış idi!
Rasûlullah s.a.v.'in O'na olan sevgisi herkesin malumu idi,
İnsanlar içinde O'nun başka bir dengi yok idi!

Rasûl-i Ekrem s.a.v. Perşembe günü Mekke'den çıkmıştı. Pazartesi günü de mağaradan ayrıldılar. Çünkü mağarada üç gece kalmışlardı. Bütün bunlar Rebiülevvel ayının başında cereyân etmişti. Rebiülevvel ayının on ikinci Cuma günü Medine'ye vardılar.

Anlatıldığına göre, Zekeriyya isminde zahid biri vardı. Bu zat şiddetli bir hastalığa yakalandı. Ölüm anı yaklaştığında bir arkadaşı yanına gelir ve kendisine "Lâ ilâhe illallâh Muhammedün Rasûlullâh" diyerek kelime-i şehadeti telkin eder. Zahid, yüzünü çevirir ve bunu kabul etmez. Arkadaşı ikinci defa telkini tekrarlar, fakat zahid yine yüzünü çevirir. Üçüncü defa telkini tekrarlayınca, zahid ‹‹Hayır söylemiyorum!›› diye karşılık verir ve bayılarak arkadaşının kucağına düşer.

Daha sonra kendisine gelip gözlerini açınca zahid şöyle der:

– Siz bana bir şey söylediniz mi?

– Evet, sana üç defa kelime-i şehadeti telkin ettik. Sen ise iki defasında yüzünü çevirdin, üçüncü defasında ise ‹‹Hayır söylemiyorum!›› dedin!

Zahid bunun üzerine der ki:

– O esnada lanetlenmiş İblis yanıma geldi. Elinde bir bardak su vardı, sağımda durdu ve elindeki bardağı göstererek ‹‹Su ister misin?›› diye soruyordu. Ben de, evet isterim, dedim. Bu sefer bana ‹‹İsa Allah'ın oğludur de!›› dedi, ben de ondan yüzümü çevirdim. Sonra bana ayak ucumdan geldi ve aynı teklifi bir daha yaptı, ben yine yüzümü çevirdim. Üçüncü defa gelip bana aynı teklifi yapınca, ona ‹‹Hayır söylemiyorum!›› dedim.

Bunun üzerine elindeki su bardağını yere çarptı, arkasını dönerek uzaklaşıp gitti! Ben, İblis'in teklifini reddetmiştim, sizin teklifinizi değil! Ben şimdi şehadet getiriyorum: *Eşhedü en lâ ilâhe illallâh ve eşhedü enne Muhammeden abduhû ve Rasûlüh!*"

Ömer b. Abdülaziz r.a.'ın şöyle söylediği rivayet edilir:

"Salihlerden biri, şeytanın insanoğlunun kalbinin neresinde olduğunu göstermesi için Rabb'ine niyazda bulunur. Rüyasında, vücudunun içi dışarıdan görünen şeffaf bir insân vücudu görür. Şeytanı, kurbağa şeklinde sol omuzu ile sol kulağı arasında oturmuş olarak görür. Uzun ve ince bir hortumu var, onu sol omuzu üzerinden kalbe sokmuş vesvese veriyor. Allah'ı zikredince kayboluyor.

Allahım! Serkeş şeytanı ve hasetçi insanları bizlere musallat eyleme! Peygamberlerinin sonuncusu olan Muhammed Mustafa s.a.v. hürmetine, zikirde ve şükürde bize yardımcı ol!

ON YEDİNCİ BÖLÜM

EMANET VE TEVBE

Muhammed b. el-Münkedir'den rivayet edilir:

"Babamın şöyle dediğini işittim: Süfyan-ı Sevrî rh.a. tavaf ederken, bir adamın her adımda Rasûlullah s.a.v.'e salât u selam getirdiğini görür. Ona şöyle der:

– Ey kişi! Sen tesbih ve tehlili bırakmış sadece Hazret-i Peygamber s.a.v.'e salât ve selam getiriyorsun! Acaba bu hususta bir bildiğin mi var?

Bu soru üzerine adam şöyle cevap verir:

– Afedersiniz! Acaba siz kimsiniz?

– Ben Süfyan-ı Sevrî'yim!

– Şayet sen zamanının büyük zahidlerinden olmasaydın, halimi sana anlatmaz, sırrımı sana açıklamazdım. Şimdi anlatayım da dinle:

– Babamla birlikte Beytullah'ı haccetmek için yola çıkmıştık. Birkaç menzil yol aldıktan sonra babam hastalandı. Ben de onun yanında kalarak kendisiyle ilgilendim. Nihayet vefat etti ve yüzü simsiyah kesildi. ‹‹İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râci'ûn!›› diyerek yüzünü örttüm. Derken bir uyku bastırdı ve hüzünlü bir şekilde uyudum. Rüyamda ondan daha güzel yüzlüsünü, daha temiz giyimlisini ve daha güzel kokulusunu görmediğim birini gördüm. Yavaş yavaş gelerek babamın yanına sokuldu, yüzündeki örtüyü açtı, eliyle yüzünü sıvadı. Babamın yüzü bembeyaz oldu, sonra dönüp gitti.

Ben onun elbisesine asılarak dedim ki:

– Ey Allah'ın kulu! Sen kimsin ki, Cenab-ı Hak c.c. senin vasıtanla şu gurbette babama ihsanda bulundu!...

Buyurdu ki:

– Ben, kendisine Kur'ân-ı Kerîm indirilen Muhammed b. Abdullah'ım! Babanın durumuna gelince, o günahkar biri idi. Fakat bana çokça salât ve

selam getirirdi. Başına o hal gelince benden yardım istedi. Ben, bana çokça salât ve selam getirenlerin yardımına koşarım!

Sonra uyandım baktım babamın yüzü bembeyaz olmuştu!"

Amr b. Dînâr, Ebû Cafer r.a.'dan Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Bana salât u selam getirmeyi unutan kimse, cennetin yolun şaşırır!"[165]

Ey okuyucu! Bilmelisin ki ‹‹**Emânet**›› kelimesi ‹‹**Emn**›› kökünden gelir. Zira ‹‹**emanet**››in bulunduğu yerde ‹‹**hakk**››ın engellenmesi ve zayi olması korkusu yoktur. ‹‹Emanet››in zıddı ‹‹**Hıyânet**››tir. Bu da eksiltmek manasına gelen ‹‹**Havn**›› kökünden gelir. Zira birisine hıyanet eden, onun bir şeylerini eksiltmiş olur.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Hile, aldatma ve hıyanet fiillerini işleyenler cehennemdedir!"[166]

Yine şöyle buyurur:

"Kim insanlarla muamelesinde onlara zulmetmez, konuştuğunda onlara yalan söylemez ise; o kişi mürüvveti kemale ermiş, adaletli olduğunu ortaya koymuş ve kendisiyle kardeşlik yapılması vacip olmuştur!"[167]

Bedevi biri bir topluluğu şu sözlerle metheder:

– Emanete riayet hususunda aşırı derecede titizler, sorumluluklarına aldıkları hiçbir emanete gadretmezler. Hiçbir müslümanın hakkını çiğnemezler, onların üzerinde kimsenin hakkı kalmaz. Onlar insanların en hayırlısıdır!

Ben de diyorum ki: Şu bedevinin övgüyle bahsettiği o kişiler şimdi nerede? Onların soyu kesildi! Bizim zamanımızda sadece insân kılığına girmiş kurtlar mevcut! Tıpkı şairin dediği gibi:

İnsân yapmaya niyet ettiği işte kime güvensin?
Mert ve iyi kişiler nereden dost bulabilsin?
Çok azı hariç insanların hepsi değişmiş,
Hepsi de kurt; bedenlerine elbise geçirilmiş!

Diğer bir şair de şöyle der:

---

165 İbnu Mâce, 1/294, hadis nu. 908; el-Münâvî, et-Teysîr, 2/445.

166 el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 4/324; el-Hâkim, el-Müstedrek, 4/650; el-Kudâ'î, eş-Şihâb, 1/175; İshâk b. Râhaveyh, el-Müsned, 1/370.

167 Bunun aslı bulunamadı.

Yok artık, ayrıldıklarında şöyle söylenen;
Keşke yer yarılsa da çıksa yerden!

Huzeyfe r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"İleride emanete riayet ortadan kalkacak. İnsanlar birbirleriyle alış-veriş yapacaklar, fakat neredeyse hiçbiri emanete riayet etmeyecek. İnsanlar öyle bir hale gelecek ki «Falanca ailede emin biri var!» diyecekler!"[168]

Aziz okuyucu! Tevbe, ayet ve hadislerle bütün müminlere yüklenmiş bir vazifedir. Yüce Allah c.c. şöyle buyurur:

"Ey müminler! Hep birden Allah'a tevbe ediniz ki kurtuluşa eresiniz!"[169]

Bu, bütün müminleri içine alan genel bir emirdir. Yine şöyle buyurur:

"Ey iman edenler! Samimi bir tevbe (tevbe-i nasûh) ile Allah'a tevbe edin (dönün)! Umulur ki Rabb'iniz sizin kötülüklerinizi örter. Peygamberi ve onunla birlikte iman edenleri utandırmayacağı günde Allah sizi, içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokar. Onların önlerinden ve sağlarından (amellerinin) nûrları aydınlatıp gider de «Ey Rabb'imiz! Nûrumuzu bizim için tamamla, bizi bağışla, çünkü sen her şeye kadirsin» derler."[170]

Tevbe-i nasûhun manası; samimiyetle, sırf Allah için olan ve buna aykırı her türlü şaibeden uzak tevbe demektir. Şu ayet-i kerimedeki ifadeler tevbenin fazileti için yeterlidir:

"Şunu iyi bilin ki, Allah çokça tevbe edenleri sever, çokça temizlenenleri de sever!"[171]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Günahlarından tevbe eden, Allah'ın sevgilisidir. Günahlarından tevbe eden kişi hiç günah işlememiş gibi olur!"[172]

Diğer bir hadis-i şerif şöyledir:

"Allah Teala c.c. mümin kulun tevbesine şu adamdan daha çok sevinir:

Adam, yanında bineği ve bineğinin üzerinde yiyecek-içeceği bulunduğu halde oldukça büyük ve tehlikeli bir çölde konaklar. Yere uzanır ve

---

[168] Tirmizî, 2179; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 22744.
[169] Nûr, 31.
[170] Tahrîm, 08.
[171] Bakara, 222.
[172] İbnu Mâce, 4250.

kısa bir süre uyur. Uyandığında bir de bakar ki bineği yanından gitmiş. Açlık ve susuzluktan bunalıncaya kadar bineğini arar fakat bulamaz. Sonunda;

– Bineğimi kaybettiğim yere gideyim, ölünceye kadar orada uyuyayım! der. Sağ kolu üzerine başını uzatıp ölüm uykusuna yatar. Uyandığında bir de bakar ki bineği başı ucunda bekliyor. Üstelik bütün yiyecek ve içeceği de üzerinde duruyor!

İşte Allah Teala c.c., mümin kulun tevbe etmesine, şu adamın bineğini bulmasından daha çok sevinir!"[173]

Hasan-ı Basrî rh.a.'den şöyle rivayet edilir:

"Cenab-ı Hak c.c., Âdem a.s.'ın tevbesini kabul buyurunca melekler kendisini tebrik ettiler. Cebrail ve Mikâil a.s. yanına gelerek şöyle dediler:

– Ey Âdem! Gözün aydın olsun, Allah Teala c.c. tevbeni kabul buyurdu!

Bunun üzerine Âdem a.s. Cebrail a.s.'a şöyle der:

– Ey Cebrail! Tevbem kabul buyurulduğuna göre bundan sonraki durumumu öğrenmek istiyorum!

Bundan sonra Yüce Allah c.c. Âdem a.s.'a şöyle vahyeder:

– Ey Âdem! Soyundan gelecek olanlara yorgunluk ve meşakkati miras bıraktın. Ayrıca tevbeyi de miras bırakmış oldun. Kim bana yönelerek dua ederse, senin duanı kabul ettiğim gibi onun da duasını kabul ederim. Kim benden affını isterse, ben ona karşı cimri davranmam dileğini kabul ederim. Çünkü ben kullarıma çok yakınım ve dileklerini kabul buyururum. Ey Âdem! Ben tevbe edenleri kabirlerinden sevinçli ve güler yüzlü olarak kıyamet yerine sevk eder, onların dualarını da kabul ederim.

Rasûl-i Ekrem s.a.v. şöyle buyurur:

"Allah Teala c.c., güneş battığı yerden doğuncaya (kıyamet kopuncaya) kadar, gece günah işleyenlerin sabaha kadar, gündüz günah işleyenlerin geceye kadar tevbe etmeleri için (rahmet) elini uzatır."[174]

Burada geçen "elini uzatır" ifadesi tevbe etmeyi istemekten kinayedir. Çünkü "istemek", "kabul etmek"ten daha üstündür. Nice kabul edenler vardır ki o kabul edişi istekli değildir. Ama her istekli olan mutlaka kabul eder!

---

173 Buhârî, 6308; Müslim, 2744; Tirmizî, 2498.

174 Müslim, 2759; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 19035.

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Göklere varıncaya kadar günah işleseniz ve sonra pişman olup tevbe etseniz yine Allah Teala c.c. tevbenizi kabul eder!"[175]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kul bir günah işler ve o günah ile cennete girer! Sahâbe-i kirâm r.a. sorar:

– Bu nasıl olur Ey Allah'ın Rasûlü! Efendimiz s.a.v. şöyle buyurur:

– Günahın cezasını göz önünde tutar, ondan kaçarak tevbe eder ve cennete girer!"[176]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Günahın keffareti pişmanlıktır!"[177]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Günahına tevbe eden kişi hiç günahı olmayan gibidir!"[178]

Rivayet edildiğine göre Habeşli biri şöyle der:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Ben çirkin işler işledim; acaba benim için tevbe yolu var mı?

– Evet!

Bu cevap üzerine Habeşli dönüp gitti, sonra geri gelerek şöyle dedi:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Ben o çirkin işleri yaparken Allah c.c. beni görüyor mu?

– Evet!

Bu sevap üzerine Habeşli bir sayha attı ve orada ruhunu teslim etti.[179]

Rivayet edildiğine göre İblis Allah'ın c.c. rahmetinden kovulunca Allah Teala'dan süre istedi. Allah c.c. da ona kıyamete kadar süre verdi. Bunun üzerine İblis dedi ki:

– İzzetin ve celalin hakkı için insanın ruhu bedeninde durdukça onun kalbine vesvese vermekten uzak durmayacağım!

Buna karşılık Yüce Allah c.c. şöyle buyurur:

---

175 İbnu Mâce, 4248. Buna yakın bir lafızla rivayet eder.

176 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Abdullah b. el-Mübârek, ez-Zühd ve'r-Rekâ'ik'te, Ebû Nu'aym, el-Hilye'de, İbnu Ebi'd-Dünyâ et-Tevbe'de rivayet etmiştir.

177 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 2618.

178 İbnu Mâce, 4250.

179 İhyâ'nın hadislerini tahric eden Hafız Irâkî, hadisin aslının bulunmadığını belirtir.

– İzzetim ve Celalim hakkı için ben de onların ruhu bedenlerinde olduğu sürece tevbesini kabul edeceğim![180]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Suyun kiri giderdiği gibi iyilikler de kötülükleri giderir!"[181]

"Şunu bilin ki Allah, kötülükten yüz çevirerek tevbeye yönelenleri son derece bağışlayıcıdır!"[182]

Said b. el-Müseyyib rh.a.'den nakledildiğine göre yukarıdaki ayet-i kerime hakkında şöyle der: Bu ayet, günah işleyip sonra tevbe eden, tekrar günah işleyip sonra yine tevbe eden kişiler hakkında inmiştir!

Fudayl b. Iyâz rh.a. şöyle der:

"Allah Teala c.c. şöyle buyurur: Günah işleyen kullarıma, tevbe ederlerse tevbelerini kabul edeceğimi müjdeleyin. Sıddîk kullarıma da, eğer kendilerine adaletle muamele edecek olursam onlara azap ederim, diye uyarıda bulunun!"

Abdullah b. Ömer r.a. şöyle der:

"Kim işlemiş olduğu bir günahı hatırlar, ondan üzüntü duyar ve kalbi titrerse, o günahı Asıl Kitap'tan (Ümmü'l-kitab) silinir."

Anlatıldığına göre peygamberlerden biri bir hata işler. Allah Teala c.c. ona şöyle vahyeder:

– İzzetim ve Celalim hakkı için eğer bir daha yaparsan seni azaba çarptırırım.

– Ya Rabbi! Sen Rab'sin ben ise bir kulum! Eğer beni korumazsan yine o hatayı işleyebilirim!

Bu cevap üzerine Cenab-ı Hak c.c. onu bir daha o kusuru işlemekten korur.

Adamın biri İbnu Mes'ûd r.a.'a gelerek şöyle dedi:

– Beni üzüntüye sevk eden bir günah işledim. Bundan pişman olup Allah'a tevbe etsem günahım affedilir mi?

---

180 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 11331; Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 2/530; el-Hâkim, el-Müstedrek, 4/290.

181 Bu lafızla varid olmamıştır, ancak manası doğrudur. Tirmizî, buna yakın bir lafızla rivayet eder. Hûd suresinin 114. ayeti de bu manayı doğrular:
"Gündüzün iki ucunda ve gecenin de ilk saatlerinde namaz kıl. Çünkü iyilikler kötülükleri (günahları) giderir. Bu, öğüt almak isteyenlere bir hatırlatmadır."

182 İsrâ, 25.

İbnu Mes'ûd r.a. adamdan yüzünü çevirdi. Sonra adama dönüp baktığında gözlerinden yaşlar boşanıyordu. Ona dedi ki:

– Cennetin sekiz kapısı vardır, hepsi de açılır ve kapanır. Fakat tevbe kapısı hiç kapanmaz. Onun açık tutulması için bir melek görevlendirilmiştir. Ümitsiz olma, tevbe et ve hayırlı amel işle!

Anlatıldığına göre: İsrailoğullarından bir genç yirmi sene Allah'a ibadet eder, sonra yirmi sene Allah'a isyan eder. Sonra bir gün aynaya baktığında sakalında beyaz bir kıl görür, buna canı sıkılır ve şöyle der:

– Allahım! Sana yirmi sene ibadet ettim. Sonra yirmi sene günah işledim. Tevbe edip tekrar sana yönelsem, acaba beni kabul eder misin?

Bu esnada şöyle bir ses işitir:

– Sen bizi sevdin, biz de seni sevdik. Sen bizi terk ettin biz de seni terk ettik. Şayet bize geri dönersen biz de seni kabul ederiz!

İbnu Abbâs r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Kul tevbe edince, Allah Teala c.c. meleklere onun işlediği günahları unutturur. Azalarına da işlediği günahları unutturur. Ayrıca kıyamet günü hiçbir mahlukatın aleyhinde şahitlik edememesi için günahın işlendiği mekana ve bulunduğu semaya da o günahı unutturur!"[183]

Hazret-i Ali k.v. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

*"Allah Teala c.c. mahlukatı yaratmazdan dört bin yıl önce Arş'ın etrafında «**Şu da muhakkak ki ben, tevbe eden, inanan ve yararlı iş yapan, sonra (böylece) doğru yolda giden kimseyi bağışlarım!**»[184] diye yazılıdır!"*[185]

Ey ahiret yolcusu! Şunu iyi bilmelisin ki, büyük ve küçük günahlardan hiç vakit geçirmeden tevbe etmek her müslüman üzerine farz-ı ayndır. Zira küçük günahlarda ısrar ederek işlemeye devam etmek onları büyük günah sınıfına sokar. Nitekim Yüce Allah c.c. şöyle buyurur:

"Onlar, bir kötülük yaptıklarında, ya da kendilerine zulmettiklerinde Allah'ı hatırlayıp günahlarından hemen tevbe-istiğfar ederler.

---

183 es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 513, (İbnu Asâkir, Târîhu Dımaşk'ından naklen); Elbânî, Da'îfu'l-Câmi', 421.

184 Tâhâ, 82.

185 ed-Deylemî, 4/122.

***Zaten günahları Allah'tan başka kim bağışlayabilir ki! Bir de onlar, işledikleri kötülükte bile bile ısrar etmezler."*[186]**

Tevbe-i Nasûh:

Tevbe-i nasûh, kulun zahiri ve batını ile günahlarına pişman olarak ve bir daha günah işlememeye azimli olarak tevbe etmesidir. Sadece zahiri/dış görünüşü ile günahlara tevbe eden kişinin durumu, çöplüğün üzerini ipek örtü ile örtmeye benzer. İnsanlar ona bakınca durumunu çok beğenirler, fakat üzerindeki örtüyü kaldırılacak olsa hepsi de ondan yüz çevirip kaçar. Tıpkı bunun gibi halk da zahiren ibadet yapanlara imrenerek bakarlar. Fakat perdeler açılıp gizli sırlar ortaya çıktığı zaman, şu ayet-i kerimede belirtildiği gibi melekler onlardan kaçarlar:

***"Gizlenenlerin ortaya çıktığı gün..."*[187]**

Bundan dolayıdır ki Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Allah Teala c.c. sizin dış görünümünüze ve kalıbınıza bakmaz; sadece kalplerinize ve niyetlerinize bakar!"[188]

İbnu Abbâs r.a. şöyle der:

"Tevbe eden nice kimseler vardır ki kıyamet günü tevbe edenlerden olmadığı ortaya çıkacaktır." Çünkü bu kişiler tevbenin geçerli olması için gerekli olan şu şartları yerine getirmemişlerdir:

- İçten bir pişmanlık ile günahlara tevbe etmek!
- Bir daha günah işlememeye azimli olmak!
- Haklarını yediği kişilere mümkün ise haklarını geri vermek!
- Üzerine hakkı geçen kişilerden helalleşmek!
- Hak sahiplerine haklarını vermek ve onlarla helalleşmek mümkün değilse, hem kendisi ve hem de hak sahipleri için bol bol istiğfarda bulunmak! Böylece umulur ki Allah'ın yardımı ile hak sahipleri kendisinden razı olur ve haklarını helal ederler!

İnsanın işlediği günahları unutması onun için en büyük musibettir. Akıllı ve olgun insan nefsini sürekli hesaba çeker. Aynen şu şiirde söylendiği gibi:

Ey günahlarını sayıp döken günahkar!

---

186 Âlu İmrân, 135.

187 Târık, 9.

188 Müslim, 4/1986; İbnu Mâce, 2/1388; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 2/284; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 2/119;

Günahlarını unutma, önce işlediğin günahlar da var!
Ölüm gelmeden Allah'a tevbe et, günahlara son ver!
Eğer itiraf edeceksen günahlarını itiraf et ey günahkar!

Fakih Ebu'l-Leys şöyle nakleder:

"Hazret-i Ömer r.a. ağlayarak Rasûlullah s.a.v.'in yanına girdi. Rasûlul-lah s.a.v. ona sordu:

– Sen ağlatan nedir ey Ömer?

– Ey Allah'ın Rasûlü! Kapıda ağlayan bir genç var, onun ağlayışı kalbimi yaktı!

– Ey Ömer, onu içeri al!

Ömer r.a. genci içeri alır ve genç ağlamaya devam eder. Rasûlullah s.a.v. ona sorar:

– Seni ağlatan nedir ey delikanlı!

– Ey Allah'ın Rasûlü! Günahlarımın çokluğuna ağlıyorum, Cebbâr olan Allah'ın bana öfkelenmiş olmasından korkuyorum!

– Allah Teala'ya şirk mi koştun?

– Hayır!

– Haksız yere bir insanın canına mı kıydın?

– Hayır!

– Günahların yedi kat gök, yer ve dağlar kadar bile olsa Allah onları affeder!

– Ey Allah'ın Rasûlü! Benim günahım bundan daha büyük!

– Senin günahın mı daha büyük, yoksa Kürsü mi?

– Benim günahım daha büyük!

– Senin günahın mı daha büyük, yoksa Arş mı?

– Benim günahım daha büyük!

– Senin günahın mı daha büyük, yoksa Allah'ın affı mı?

– Şüphesiz Allah'ın affı daha büyük ve geniştir!

– O derece büyük olan günahı, ancak her şeyden yüce ve büyük olan Rab c.c. affeder!

Sonra Rasûlullah s.a.v. delikanlıya dedi ki:

– Ne günah işlediğini bana söyle bakalım!

– Ey Allah'ın Rasûlü! Sana söylemekten haya ediyorum!

– Hayır utanma, günahının ne olduğunu söyle!

– Ey Allah'ın Rasûlü! Ben yedi senedir kabirlerden kefen soygunculuğu yapıyordum. Nihayet geçenlerde Ensâr'dan bir genç kız vefat etti. Gittim kabrini açarak onun da kefenini soydum. Oradan fazla uzaklaşmamıştım ki, şeytanın iğvasına uydum ve kıza tecavüz ettim. Henüz yanından ayrılmamıştım ki kız kabrinden kalkarak şunları söyledi:

– Yazıklar olsun sana ey delikanlı! Sen, her mazlumun hakkını zalimlerden alacak olan Allah Teala'dan utanmıyor musun? Beni burada kabir halkı arasında çırılçıplak ve Allah'ın huzurunda cünüp bıraktın!

Delikanlı bunları söyledikten sonra Rasûlullah s.a.v. ayağa fırladı ve genci iterek buyurdular ki:

– Ey fâsık, seni ateşe daha yakın görüyorum, çık yanımdan!

Genç oradan çıkıp gitti kırk gece Allah'a sürekli tevbe etti. Kırkıncı gece tamamlanınca başını semaya kaldırarak şöyle dua etti:

– Ey Muhammed s.a.v.'in, Âdem a.s.'ın ve İbrahim a.s.'ın Rabb'i olan Allahım! Eğer benim günahımı bağışladıysan, bunu Muhammed s.a.v.'e ve ashabına bildir. Yok bağışlamadıysan, gökten bir ateş gönder ve beni onunla yak! Böylece beni ahiret azabından kurtar!

Bu esnada Cebrail a.s. Hazret-i Peygamber s.a.v.'e gelerek şöyle dedi:

– Ey Muhammed! Rabb'in sana selam söylüyor ve «Mahlukatı sen mi yarattın?» diye soruyor!

– Şüphesiz beni de bütün mahlukatı da yaratan, benim ve bütün mahlukatın rızkını veren Allah Teala'dır!

Cebrail a.s. şöyle devam eder:

– Cenab-ı Hak sana «Ben o delikanlının tevbesini kabul ettim ve onu affettim!» buyuruyor.

Bunun üzerine Rasûlullah s.a.v. o genci çağırtır ve tevbesinin kabul edildiğini müjdeler.[189]

Yine anlatıldığına göre Musa a.s. zamanında, tevbesinde sebat etmeyen, her tevbeden sonra tevbesini bozan biri vardı. Böylece yirmi yıl geçirir. Sonra Allah Teala c.c. Musa a.s.'a şöyle vahyeder:

– Falan kuluma söyle, kendisine gazaplandım!

---

189 Bu rivayetin aslı bulunamadı.

Musa a.s., kendisine bildirilen emri ilgili kişiye ulaştırır. Bu haber üzerine adam üzüntüsünden çöllere düşer ve şöyle der:

– Allahım! Senin rahmetin mi tükendi, yoksa işlediğim günahlar sana bir zarar mı verdi? Yoksa af hazinelerin mi bitti? Yoksa kullarına karşı cimri davranmaya mı başladın? Hangi günah senin affından daha büyük olabilir? Kullarına lütufta bulunmak senin kadim sıfatındır! Günahlarla kirlenmek ise benim için sonradan oluşmuş bir sıfat! Benim sonradan edinilmiş olan sıfatım senin kadim sıfatına üstünlük sağlayabilir mi? Sen kullarına kapını kaparsan, onlar kimden dilekte bulunabilirler? Sen onları kapından kovarsan, hangi kapıya gidebilirler? Allahım! Eğer bana karşı rahmetin sona ermiş ve beni mutlaka azabına çarptıracaksan, bütün kullarının azabını benim üzerime yükle. Ben kendimi onlara feda ediyorum!

Bu yakarış üzerine Cenab-ı Hak c.c. Musa a.s.'a: "Ey Musa! O kuluma git ve «Benim kudretimi, affımı ve rahmetimi tam manasıyla tanıdığına göre; günahların yeryüzünü doldursa bile onları bağışlıyorum!» de!" diye vahye-der.

Rasûl-i Ekrem s.a.v. şöyle buyurur:

"Allah katında en sevimli ses, günahkar bir kulun tevbekar olarak «Ya Rabbi» diye seslendiği yakarıştır. Allah Teala c.c. da kuluna «Buyur ey kulum! Ne istiyorsan söyle! Sen benim katımda bazı meleklerim gibisin. Ben daima seninle birlikteyim ve kalbinde gizlediklerinden sana daha yakınım! Ey meleklerim, sizler şahit olun! Ben bu kulumun günahlarını bağışladım!» der."[190]

Zünnûn-ı Mısrî rh.a. şöyle der:

"Allah'ın öyle kulları vardır ki, onlar günah ağaçları dikerler. Sanki günaha sırf kalplerinde bir meyil oluşmuştur. O ağacı tevbe suyu ile sularlar. Ondan pişmanlık ve hüzün meyveleri devşirirler. Deli olmadıkları halde delirmiş görünürler. Bilinenin dışında konuşup anlaşırlar.

Aslında onlar etkili ve düzgün konuşmasını bilen, Allah ve Rasûl'ünü hakkıyla tanıyanlardır. Safa kadehinden içmişler, uzun süren belalara rağmen sabrı miras almışlardır. Melekût alemine kalpleri hayran kalır, ilahi

---

[190] Bu lafızla bulunamadı. Ancak İhyâ'da şu lafızla bir hadis-i şerif vardır: *"Allah Teala, genç yaşta kendisini ibadete veren kişiler ile meleklerine karşı övünür ve «Ey benim rızam için arzularını terk ederek gençliğini bana adayan genç! Sen benim katımda bazı meleklerim gibisin!» buyurur."* Hâfız Irâkî, bu hadisi İbnu Adiy'in İbnu Mes'ûd r.a.'dan rivayet ettiğini belirtir.

kudretin perdeleri arasında fikirleri cevelan eder. Pişmanlık çardağının altında gölgelenirler. Günah sayfalarını okurlar ve nefislerini üzüntü ve eleme varis sayarlar. "Verâ" merdivenine tırmanarak "zühd" zirvesine erişirler.

Dünyadan ayrılığın acısını tatlandırır, kabrin sertliğini yumuşatırlar. Böylece kurtuluş ipini ele geçirmiş ve selamet kulpunu tutmuş olurlar. Ruhları öylesine yüceliklere erişir ki "Naîm" bahçelerinde gezinir, hayat denizine dalar, hüzün hendeklerini doldurup heva köprüsünden geçerek ilim bahçelerine inip konaklarlar.

Orada hikmet pınarlarından kana kana içerler. Firâset gemisine biner, kurtuluş rüzgarıyla selamet denizine yelken açarlar. Nihayet rahat bahçelerine, izzet ve ikram kaynağına erişirler!"

ON SEKİZİNCİ BÖLÜM

MERHAMETİN FAZİLETİ

Hazret-i Peygamber s.a.v. şöyle buyurur:

"Cennete ancak merhametli olan girer! Sahâbe-i kirâm dediler ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Hepimiz merhametliyiz!

– Sadece kendisine karşı merhametli olan kişi merhametli sayılmaz. Merhametli kişi, hem kendi nefsine hem de başkalarına merhamet eden kişidir!"[191]

İnsanın kendi nefsine merhamet etmesinin manası; Allah'ın yasaklarını terk etmek ve işlediği günahlara tevbe etmek suretiyle kendisini azaptan esirgemesi, Allah'ın emirlerini ve ibadetleri ihlasla yerine getirmesidir. Başkasına merhamet etmenin manası ise; hiçbir şekilde mümin kardeşine eziyet etmemesidir. Nitekim Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Müslüman, elinden ve dilinden bütün insanların emin olduğu kimsedir."[192]

Sadece insanlara merhamet etmekle kalmaz, hayvanlara da merhamet eder ve onlara güçlerinin üstünde yük yüklemez. Zira Rasûlullah s.a.v. şöyle bir hadise nakleder:

"Adamın bir yolculuk yaptığı esnada aşırı derecede susar. Bir kuyu bulur ve içine inerek bolca içip susuzluğunu giderir. Yukarı çıkınca, kuyunun başında susuzluktan dili dışarı sarkmış bir köpeğin bulunduğunu görür. Onu gören adam «Şu köpek de tıpkı benim biraz önce susadığım gibi susamış!» der ve tekrar kuyuya iner. Ayakkabısını su ile doldurur, ağzıyla

---

191 el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 13477; es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 9961, (el-Beyhakî'nin Şu'abu'l-Îmân'ından naklen).

192 Buhârî, 10; Müslim, 40; Nesâî, 4996; Ebû Dâvûd, 2481; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 7046; ed-Dârimî, es-Sünen, 2716.

tutarak yukarı çıkarır ve köpeği sular. Onun bu davranışı Allah Teala'nın çok hoşuna gider ve o kişinin bütün günahlarını bağışlar.

Tam bu esnada Sahâbe-i kirâm derler ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Hayvanlara yaptığımız iyilik karşılığında da bizim için sevap var mıdır?

– Can taşıyan her mahluka yaptığınız iyilik için size ecir/mükafat vardır!"[193]

Enes b. Mâlik r.a. şöyle nakleder:

"Hazret-i Ömer r.a. bir gece devriye gezerken, bir kafilenin konakladığını görür ve onlara karşı hırsızlık yapılmasından endişe eder. O esnada Abdurrahman b. Avf ile karşılaşır ve der ki:

– Ey müminlerin halifesi! Gecenin bu saatinde seni buraya getiren nedir?

– Gece devriye gezerken konaklamış bir kafileye rastladım. Gece uyuduklarında hırsızların eşyalarını çalmasından korktum. Gel beraber onların eşyalarını bekleyelim!

Kafiledekilere yakın bir yere otururlar ve onlara bekçilik yaparlar. Fecir doğup sabah namazı vakti girince Hazret-i Ömer r.a. şöyle seslenir:

– Ey kafiledekiler, namaz vakti!

Yolcuların kalkmaya başladığını görünce yanlarından ayrılırlar."

Bizim üzerimize düşen Sahâbe-i kirâmı örnek almaktır. Cenab-ı Hak c.c. onları şöyle övüyor:

"Muhammed Allah'ın elçisidir. Beraberinde bulunanlar da kafirlere karşı çetin, kendi aralarında merhametlidirler..."[194]

Onlar müslümanlara karşı merhametli olduğu gibi bütün mahlukata karşı da merhametli idiler. Aynı zamanda idareleri altındaki gayr-i müslimlere (ehl-i zimmete) bile merhametle muamele ederlerdi.

Hazret-i Ömer r.a. bir gün ehl-i zimmetten yaşlı birinin kapı kapı dolaşarak insanlardan bir şeyler dilendiğini görür. Ona şöyle der:

– Sana karşı insaflı davranmadık! Gençliğinde senden cizye aldık, fakat yaşlanınca seni perişan halde bıraktık!

---

193 Buhârî, 2363; Müslim, 2244; Ebû Dâvûd, 2550; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 8657; İmam Mâlik, el-Muvatta', 1729.

194 Fetih, 29.

Sonra o ihtiyarın zorunlu ihtiyaçlarının devlet hazinesinden karşılanması emrini verir.

Hazret-i Ali k.v.'den şöyle rivayet edilir: "Bir gün Hazret-i Ömer r.a.'ı sabah erkenden bir devenin sırtına binmiş vadiye doğru giderken gördüm ve kendisine sordum:

– Ey müminlerin Halifesi! Böyle sabah sabah nereye gidiyorsun?

– Zekat develerinden biri kaçmış, onu yakalamaya gidiyorum!

– Ey Ömer! Senden sonra gelecek olan halifeleri zelil ettin!

– Sakın beni kınama ey Ali! Hazret-i Muhammed s.a.v.'i peygamber olarak gönderene yemin ederim ki, Fırat kenarında bir oğlak nehre düşse, kıyamet günü bunun hesabı Ömer'den sorulur. Çünkü müminlerin haklarını korumayan yöneticiye ve müminlere korku salan fâsık amire itaat yoktur!"

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur

"Ümmetimin Ebdâlleri (erenleri), çokça namaz kılmaları veya çokça oruç tutmaları sebebiyle cennete girecek değillerdir! Fakat onlar, herkese karşı temiz kalpli, cömert gönüllü ve bütün müslümanlara karşı merhametli olmaları sebebiyle cennete gireceklerdir."[195]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Merhametli olanlara Rahmân olan Allah c.c. da merhamet eder. Siz yeryüzündekilere merhamet edin ki, göktekiler de size merhamet etsin!"[196]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Merhamet etmeyene merhamet olunmaz. Başkalarının kusurlarını bağışlamayanın işlediği kusurlar da (Allah c.c. tarafından) bağışlanmaz!"[197]

Enes b. Mâlik r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Şu dört şey, müslümanların senin üzerindeki haklarındandır:

- *İyilerine yardımcı olacaksın,*
- *Günahkarları için Allah Teala'dan af dileyeceksin,*
- *Hastalarını ziyaret edeceksin,*

---

195 Hadis hakkında geniş bilgi ve benzer rivayeller için bkz., el-Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ, 1/25-28.

196 Ebû Dâvûd, 4941; Tirmizî, 1924; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 6458.

197 Hadisin ilk bölümü şu eserlerde mevcuttur: Buhârî, 5997; Müslim, 2318; Tirmizî, 1911; Ebû Dâvûd, 5218; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 7018. Hadisin tamamı et-Taberânî'nin el-Mu'cemu'l-Kebîr'inde mevcuttur. Ayrıca Bkz., Elbânî, Sahîhu'l-Câmi', 6600.

- *Günahlarına tevbe edenlerini seveceksin!"*[198]

Rivayet edildiğine göre Musa a.s. demiştir ki:

– Ya Rabbi! Beni hangi sebeple seçkin bir kul kabul buyurdun?

– Yarattıklarımın hepsine merhametli davrandığın için!

Sahâbe-i kirâmdan Ebu'd-Derdâ r.a. çocukları takip eder, onların yakaladıkları kuşları satın alır ve onları serbest bırakarak "Haydi gidin hür bir şekilde yaşayın!" derdi.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Birbirlerine karşı merhametli davranmakta, karşılıklı sevgi göstermekte ve ilişkilerinde müminlerin durumu, tıpkı bir vücut gibidir; vücudun bir azası hastalandığı zaman bütün vücut o hastalığı hisseder, ateşi yükselir ve uykusuz kalır!"[199]

Anlatıldığına göre, İsrailoğulları içinde bir abid biri vardı. Halkın büyük bir açlık ve kıtlık çektiği sırada, yolda giderken büyük bir kum tepesine rastladı ve kendi kendine şöyle dedi:

– Eğer şu kum yığını un olsaydı onunla şu insanları doyurur açlıklarını giderirdim!

Bunun üzerine Cenab-ı Hak zamanın peygamberine şöyle vahyetti:

– Falan kişiye git ve de ki «Allah Teala c.c. senin niyetinin karşılığında ecrini verdi; o kum yığını un olsaydı ve onu dağıttığında elde edeceğin sevab amel defterine yazılmıştır!»

İşte bu sebepledir ki Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Müminin niyeti amelinden daha hayırlıdır."[200]

Rivayet edildiğine göre İsa a.s. bir gün dışarı çıkar. Dışarıda İblis ile karşılaşır, bir elinde bal vardır diğerinde ise kül. Ona sorar:

– Ey Allah'ın düşmanı! Bu bal ve kül ile ne yapıyorsun?

– Balı gıybet yapanların ağızlarına sürüyorum ki dilleri takılmadan çok etkili konuşabilsinler. Külü de yetimlerin yüzlerine serpiyorum ki insanlar onlardan nefret etsinler ve merhamet etmesinler!

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

---

198 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da, ed-Deylemî bunu Müsnedü'l-Firdevs'te zikretmiştir, der.

199 Buhârî, 6011; Müslim, 2586; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 17907.

200 et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 6/185; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 1/61; el-Kudâ'î, eş-Şihâb, 1/119; Hakîm, en-Nevâdir, 4/83; ed-Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs, 4/285.

"Bir yetim dövüldüğü zaman, onun ağlamasından Rahman'ın Arş'ı titrer ve Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

– Ey meleklerim! Ana-babasını toprak altında gizlediğim şu yetimi kim ağlatıyor?"[201]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kim bir yetimi yanında barındırır, yedirir ve içirirse Allah Teala ona cenneti vacip kılar!"[202]

Ravdatu'l-Ulemâ'da şöyle nakledilir: Hazret-i İbrahim a.s. yemek yiyeceği zaman bir-iki mil yürüyerek birlikte yemek yiyebileceği birini arardı.

Bir gün Hazret-i Ali k.v. ağlar. Ona ne için ağladığını sorarlar. Der ki:

– Yedi gündür bana misafir gelmedi. Allah Teala katında gözden düşmüş olmaktan korkuyorum!

Rasûl-i Ekrem s.a.v. şöyle buyurur:

"Kim Allah Teala'nın rızasını kazanmak niyetiyle aç birini doyurursa, cennet ona vacip olur! Kim de aç birini doyurmaktan kaçınırsa, Cenab-ı Hak da onu kıyamet günü ihsanından mahrum bırakır ve onu cehennem azabına çarptırır!"[203]

Rasûl-i Ekrem s.a.v. şöyle buyurur:

"Cömert kişi Allah'a yakındır, cömert kişi cennete yakındır, cömert kişi insanlara yakındır; cömert kişi cehennemden uzaktır! Cimri kişi Allah'tan uzaktır, cimri kişi cennetten uzaktır, cimri kişi insanlardan uzaktır; cimri kişi cehenneme yakındır!"[204]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Cömert olan cahil kişi, Allah c.c. katında cimri olan âbidden daha sevimlidir!"[205]

Yine şöyle Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kıyamet günü şu dört grup insan hesaba çekilmeden cennete girer:

---

201 Bu rivayetin kaynağı bulunamadı. Ancak mana olarak, ***"Öyleyse yetimi sakın ezme!"*** mealindeki Duhâ suresinin 9. ayetine uygundur.

202 Tirmizî, 1917; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 18546; Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 4/342; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 11/216; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 6/196.

203 et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 22/376; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 4723.

204 Tirmizî, 1961; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 7/427; ed-Deylemî, 2/341; İbnu Adiy, 3/403; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 3/127.

205 Tirmizî, 1961.

- *İlmiyle amel eden alim kişi,*
- *Hac yapıp ölünceye kadar kimseyle didişmeyen ve günah işlemeyen,*
- *Savaş meydanında İslâm dini yüceltmek için savaşırken şehid olan,*
- *Helalinden mal kazanan ve gösterişe kapılmadan onu Allah yolunda harcayan!*

Bu dört grup insan, hangimiz daha önce cennete gireceğiz diye birbirleriyle tartışırlar."[206]

İbnu Abbâs r.a. nakleder; Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurdu:

"Allah Teala'nın öyle kulları vardır ki, sırf halka faydalı olmaları için onlara pek çok nimetler verir. Kim bu nimetlerden halkın faydalanmasına cimriliği ile engel olursa, Cenab-ı Hak nimeti onlardan alır başkasına verir!"[207]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Cömertlik, dalları yeryüzüne uzanmış cennet ağaçlardan bir ağaçtır. Kim o dallardan birine tutunursa, o dal onu çeker cennete götürür!"[208]

Câbir b. Abdullah r.a. rivayet eder: "Rasûlullah s.a.v.'e sordular:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Hangi amel daha faziletlidir? Buyurdular ki.

– Sabır ve cömertlik!"[209]

Mikdâm b. Şureyh, babası vasıtasıyla dedesinin şöyle dediğini nakleder: "Rasûlullah s.a.v.'e dedim ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Cennete girmemi sağlayacak bir ameli bana öğretir misin?

– Bol bol yedirmek, selamı yaymak ve insanlara güzel söz söylemek, insanın bağışlanmasını sağlayan sebeplerdendir!"[210]

---

206 Bu lafızla bulunamadı.

207 et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 5/227; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 6/117; Ebû Nu'aym, el-Hilye, 6/115; 10/215; el-Hatîbu'l-Bağdâdî, Târîhu Bağdâd, 9/459; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 8/196.

208 İbnu Hibbân, ed-Du'afâ', 1/245; İbnu Adiy, 1/235; el-Hatîbu'l-Bağdâdî, Târîhu Bağdâd, 3/306; 4/136; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 7/435; ed-Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs, 2/341; ez-Zehebî, Mîzânu'l-İ'tidâl, 2/297.

209 Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 1854; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 198, 210.

210 el-Taberânî, el-Kebîr, 22/180; el-Kudâ'î, eş-Şihâb, 2/180; İbnu Kâni', el-Mu'cem, 3/202; İbnu Hacer, Telhîsu'l-Habîr, 4/94; es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 2499.

ON DOKUZUNCU BÖLÜM

NAMAZDA HUŞÛ‘

Rivayet edildiğine göre bir gün Cibril a.s. Nebi s.a.v.'e gelerek şöyle dedi:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Gökte taht üzerinde bir melek gördüm, etrafında yetmiş bin melek saf halinde durmuş ona hizmet ediyorlardı. O meleğin her nefesinden Cenab-ı Hak c.c. bir melek yaratmaktaydı. Fakat şimdi o meleği Kâf dağı üzerinde kanadı kırılmış ve ağlar durumda gördüm. Beni görünce dedi ki:

– Benim için şefaatçi olur musun?

– Suçun nedir?

– Miraç gecesi tahtımın üzerinde idim, Muhammed s.a.v. bana uğradığında kalkıp onu karşılamadım. Allah Teala c.c. beni şu görmüş olduğun şekilde cezalandırdı!

Ben de o melek için Allah'a yalvarıp yakardım ve şefaatçi oldum. Bunun üzerine Cenab-ı Hak şöyle buyurdu:

– Ey Cebrail! Ona söyle Muhammed s.a.v. üzerine salât ve selam getirsin!

O melek sana salât ve selam getirdi. Allah Teala c.c. da onu affederek kırık kanatlarını tekrar eski haline getirdi.

Hadis-i şeriflerden bize ulaştığına göre, kıyamet günü insanın ilk olarak bakılacak olan ameli namazdır. Namazları tam ve eksiksiz bulunursa diğer amelleri de kabul edilecek. Eğer namazı eksik görülürse, diğer amelleri ile birlikte namazı da reddedilecektir.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Farz namazlar terazi gibidir; eksiksiz tartarak verene karşılığı da eksiksiz verilir (eksiksiz kılana, ecri de eksiksiz verilir)!"[211]

Yezîd er-Rakkâşî şöyle der:

"Rasûlullah s.a.v.'in namazı öylesine düzenli ve dosdoğru idi ki, sanki tartı ile kılıyormuş gibiydi."

Rasûlullah s.a.v. buyurur:

"Ümmetimden iki kişi kalkar namaz kılarlar, onların rükûu birdir. Fakat ikisinin namazı arasında yerle gök arası kadar fark vardır!"[212]

Burada, namazını huşû ile kılan kişi ile huşûa riayet etmeyen kişinin durumuna işaret edilmektedir.

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Namazlarında rükû ile secdeleri arasında belini dimdik doğrultmayan kişinin yüzüne Allah Teala kıyamet gününde bakmaz!"[213]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kim namazını vaktinde kılar, abdestini güzelce alır; rükûunu, secdesini ve huşûunu tam olarak yerine getirirse; o kıldığı namaz bembeyaz parlak bir şekilde göğe yükselir ve kılan kişi için şöyle der:

– Bana karşı titiz davranıp koruduğun gibi Allah da seni korusun!

Bir kimse de namazını vaktinde kılmaz, abdesti güzelce almaz; rükûunu, secdesini ve huşûunu tam olarak yerine getirmezse; onun kıldığı namaz da simsiyah karanlık bir şekilde göğe yükselir ve kılan kişi için şöyle der:

– Senin beni zayi ettiğin gibi Allah da seni zayi etsin!

Allah'ın dilediği gün gelince böyle kılınmış olan namazlar, eskimiş bir paçavra gibi dürülerek sahibinin suratına çarpılır!"[214]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"En kötü hırsız, namazından çalandır!"[215]

İbnu Mes'ûd r.a. şöyle der:

---

211 Abdullah b. el-Mübârek, ez-Zühd ve'r-Rekâ'ik, 1190; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 3151.

212 el-Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ, 2/544; Aliyyü'l-Kârî, el-Masnû', 461.

213 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 10460, 15849.

214 et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 3/0263; Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, 585; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 3/144.

215 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 5/310; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 3283; İbnu Huzeyme, es-Sahîh, 663; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 1888; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 2719.

"Namaz bir ölçek gibidir; ölçeği tam dolduran, karşılığını da tam olarak alır! Ancak eksik bırakanlar Allah Teala'nın ayet-i kerimede ne buyurduğuna iyice dikkat etmeli:

"Ölçüde ve tartıda eksiklik yapanların vay haline!"[216]

Alimlerden biri şöyle der:

"Namaz kılanın hali tüccarın haline benzer. Tüccar, sermayesini kurtarmadıkça kâra geçemez. Namaz kılanın durumu da tıpkı böyledir; farz namazları eda etmedikçe nafile namazları kabul edilmez."

Hazret-i Ebû Bekir r.a., namaz vakti gelince şöyle derdi:

– Kalkın, kendi ellerinizle tutuşturduğunuz Rabb'inizin ateşini söndürün!

Hazret-i Peygamber s.a.v. buyurur ki:

"Namaz sükûnet ve tevazudan ibarettir!"[217]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kıldığı namaz kişiyi çirkin ve kötü davranışlardan alıkoymazsa; ancak Allah'tan uzaklaşmasını arttırır!"[218] Gafletle kılınan namaz elbette kişiyi çirkin işlerden ve kötülüklerden alıkoymaz.

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Gece boyunca namaz kılan niceleri vardır ki, namazlarından ellerine geçecek olan sadece yorgunluk ve bitkinliktir!"[219]

Burada gafillerin kastedildiğinde hiç şüphe yoktur. Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"İnsanın kıldığı namazdan amel defterine yazılacak olanı şuurunda ve anlayarak kıldığı kadarıdır."[220]

Marifet sahipleri şöyle der: Namaz dört şeyden ibarettir;

- Bilerek ve şuurla namaza başlamak,

---

216 Mutaffifin, 1.

217 Ebû Dâvûd, 1325; İbnu Mâce, 1325; Tirmizî, 385.

218 el-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 11/54; ed-Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs, 3/622; el-Kudâ'î, Müsnedü'ş-Şihâb, 508; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 3557; es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 9014.

219 İbnu Mâce, 1690; Nesâî, el-Kübrâ, 2/239; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 9392; ed-Dârimî, es-Sünen, 2720.

220 Buna yakın bir lafızla; Ebû Dâvûd, 896; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 18415; Ebû Nu'aym, el-Hilye, 7/61.

- Haya ile namazda durmak,
- Namaza gerekli tazimi göstermek,
- Korku ile namazı bitirmek.

Allah dostlarından biri şöyle der: Kişi hakiki manada kalbini namaza vermezse namazı geçersizdir!

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Cennette «Efyah» (Hoş Kokulu) diye adlandırılan bir nehir vardır. Nehrin içinde Allah Teala'nın zaferandan yarattığı huriler vardır. Onlar inci ve yakutla oynarlar. Cenab-ı Hakk'ı yetmiş bin lisanla tesbih ederler. Sesleri Davud a.s.'ın sesinden daha güzeldir. Şöyle derler:

– Bizler, namazlarını huşû ve huzûr içinde kılanlar içiniz!

Cenab-ı Hak c.c. da buyurur ki:

– Öylelerini kendi evimde barındırır, beni ziyaret edenler arasına katarım!"[221]

Rivayet edildiğine göre Cenab-ı Hak c.c. Musa a.s.'a şöyle vahyeder:

– Ey Musa! Beni öyle zikret ki zikrederken uzuvların ürpersin. Zikir esnasında kalbin huşû ve huzur içinde olsun. Zikir esnasında dilinden çıkanlar kalbinin derinliklerinden süzülüp gelsin. Huzurumda durduğunda alçak gönüllü bir kulun duruşu gibi dur. Bana ürperen bir kalp ve doğru sözlü bir dil ile niyazda bulun!

Yine rivayet edildiğine göre Allah Teala c.c. Musa a.s.'a şöyle vahyeder:

– Ümmetinin asilerine söyle beni zikretmesinler. Zira beni zikredenleri anacağıma söz verdim. Onlar beni asi halleri ile andıklarında ben de onları lanet ile anarım!

Bu hüküm, zikir esnasında gaflette olmayan asiler için olursa, hem gaflet hem de isyan hali üzere olanların durumunu varın siz düşünün!

Sahabeden biri şöyle der:

"Kıyamet günü insanlar kıldıkları namazlarındaki duruma göre haşr edilir. Namazlarındaki itminan, huzur, huşû ve aldıkları zevke göre haşre sevk edilirler. Hazret-i Peygamber s.a.v., birinin namaz kılarken sakalıyla

---

[221] Bu lafızla bulunamadı.

oynadığını gördü ve «*Şu adamın kalbi huşû içinde olsaydı azaları da huşû içinde olurdu!*»[222] buyurdu."

Rasûlullah s.a.v. buyurur ki:

"Kalbinde huşû olmayanın namazı reddedilir"![223]

Ey kardeşim, şunu iyi bil ki, Yüce Allah c.c. huşû ve tevazû içinde namaz kılanları pek çok ayet-i kerimede övmektedir:

"Gerçekten müminler kurtuluşa ermiştir; onlar namazlarında huşû içindedirler!"[224]

"Ve o müminler namazlarına devam ederler."[225]

"Ki onlar namazlarında devamlıdırlar!"[226]

Derler ki:

Namaz kılan çoktur fakat huşû ile kılanlar azdır. Hacca gidenler çoktur fakat hacdan sonra durumunu muhafaza edenler azdır. Kuşlar çoktur fakat bülbül azdır. Alimler çoktur fakat ilmiyle amel eden azdır. Namaz kalp huzurunun mahalli, tevazû ve huşûun kaynağıdır. Bunlar, namazın makbul olduğunun işaretleridir. Çünkü namazın geçerli olması için bir takım şartlar vardır, fakat makbul olması için de şart vardır.

Namazın geçerli olmasının şartları kitaplarda yazılıdır, onları burada saymayacağız. Kabul edilmesinin bir şartı huşûdur. Nitekim Allah Teala şöyle buyurur:

"Gerçekten müminler kurtuluşa ermiştir; onlar namazlarında huşû içindedirler!"[227]

Namazın makbul olmasının ikinci şartı ise takvadır. Yine Yüce Allah c.c. şöyle buyurur: ***"Allah ancak takva sahiplerininkini kabul eder!"***[228]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kim bütün kalbiyle Allah'a yönelerek iki rekat namaz kılarsa, anasından doğduğu gün gibi günahlarından arınır."[229]

---

222 Muhammed b. Nasr, Ta'zîmu Kadri's-Salât, 1/194. Hadis alimleri, bunun merfû olarak rivayetinin sahıh olmadığını, mevkûf bir hadis (sahabî sözü) olduğunu belirtir.

223 Bu lafızla bulunamadı.

224 Mü'minûn, 1-2.

225 Mü'minûn, 9.

226 Me'âric, 23.

227 Mü'minûn, 1-2.

228 Mâide, 27.

Ey saadet yolcusu! Şunu iyi bilmelisin ki, insanın hatırına gelen ve insanı meşgul eden çeşitli düşünceler, kişinin huşû ve kalp huzuru ile namazını kılmasına engel olur. Bu sebeple bu tür düşünceleri kesinlikle kovmak gerekir. Bunlardan kurtulmanın yolu ise, namaz kılınan yerin sakin olması; insanı meşgul edici ses, nakış, süslü tefrişat gibi şeylerden arınmış olması, süslü elbiseler giyilmemesidir. Çünkü dikkat çekici bu şeyler namazda insanı meşgul ederler.

Nitekim Ebû Cehm Rasûlullah s.a.v.'e süslü bir elbise vermişti. Bu elbiseyi giyerek namaz kılan Efendimiz s.a.v., namazdan sonra elbiseyi çıkararak şöyle dedi:

– Bunu götürün Ebû Cehm'e verin, biraz önce namazda beni meşgul etti![230]

Rasûlullah s.a.v. ayakkabı bağlarının yenilenmesini emir buyurmuştu. Namazda gözü bağcığı yenilenen ayakkabısına takıldı. Sonra yeni bağların çıkarılarak eskilerinin takılmasını emir buyurdular.[231]

Altın haram kılınmazdan önce Rasûlullah s.a.v.'in parmağında altın bir yüzük vardı. Minberde hutbe okurken parmağındaki altın yüzüğü çıkarıp attı ve ‹‹Şu yüzük beni meşgul etti; bir size bakıyorum bir yüzüğe bakıyordum!›› buyurdu.[232]

Rivayet edildiğine göre Sahâbe-i kirâmdan Ebû Talha r.a. kendisine ait bahçede namaz kılıyordu. Bahçedeki ağaca konmuş yapraklar arasından çıkıp uçmaya çalışan bir kuş namazda dikkatini çekti ve kendisini oyaladı. Derken kaç rekat kıldığını şaşırdı. Rasûlullah s.a.v.'e gelerek namazda başına gelenleri anlattı ve sonra şöyle dedi:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Bu bahçem Allah yolunda sadakadır, onu dilediğiniz şekilde dağıtın!

Yine Sahâbe-i kirâmdan diğer biri bahçesinde namaz kılıyordu. Hurma ağaçlarının meyve ile yüklü olduğu mevsim idi. Hurma ağaçlarına baktı ve hurmaların çokluğu hoşuna gitti. Fakat kaç rekat kıldığını şaşırdı. Bu durumu Hazret-i Osman r.a.'a anlattı ve dedi ki: "Bu bahçem sadakadır, onu Allah yolunda dilediğin gibi değerlendir." Hazret-i Osman r.a., bahçeyi beş bin dirheme sattı.

---

229 Bu lafızla bulunamadı.

230 Buhârî, 373; Müslim, 556; Ebû Dâvûd, 4052; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 25108.

231 Abdullah b. el-Mübârek, ez-Zühd ve'r-Rekâ'ik'de mürsel olarak rivayet eder.

232 Nesâî, 5289; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 2955.

Seleften biri şöyle der.

"Dört şey namazda cefadır,

- Namazdan başka şeylerle ilgilenmek, dönmek,
- Yüzünü sıvazlamak,
- Secde yerindeki çer-çöp ve çakılları temizlemek,
- Önünden başkalarının geçebileceği yerde namaz kılmak.

Rasûlullah s.a.v. buyurur ki:

"Namaz kılan kişi başka şeylerle ilgilenip onlara iltifat etmediği sürece Allah Teala'nın nazarı o kişi üzerindedir!"[233]

Hazret-i Ebû Bekir Sıddîk r.a. öyle huşû içinde namaz kılardı ki, namazda direk gibi durur hiç kımıldamazdı.

Sahâbe-i kirâmdan bazıları öyle sakin bir şekilde namaz kılarlardı ki, rükû esnasında kuşlar onları cansız sanıp üzerlerine konarlardı. Ayrıca, yüksek dünyevi makamlarda saygı duyulması gereken mevkideki kişilere saygı göstermek tabii bir durumdur. Acaba sultanların sultanı olan Allah Teala'nın huzurunda duran kişinin nasıl saygı göstermesi gerekir?

Tevrat'ta şöyle yazılıdır:

– Ey Âdemoğlu! Huzurumda durup ağlayarak namaz kılmaktan aciz olma! Çünkü ben, sana kalbinden daha yakınım ve nurumla gaybı gören Allah'ım!

Hazret-i Ömer r.a. bir gün minbere çıktı ve şöyle dedi:

– İnsanoğlu müslüman olarak sakalını ağarttığı halde Allah Teala'nın rızasını kazanacak tam ve mükemmel tek bir namaz dahi kılamamış olabilir!

– Bu nasıl olabilir ey Ömer!

– Adam tam manasıyla Allah'a yönelerek huşu ve tevazu içinde namaz kılmaz ise sonucu böyle olur!

Ebu'l-Âliye'ye şu ayetin açıklamasını sorarlar:

"Ki onlar namazlarında yanılmaktadırlar!"[234]

Şöyle der: Ayet-i kerimede söz konusu olan kaç rekat kıldığını, geriye bir mi yoksa iki rekat mı kaldığını bilmeyen kişilerdir.

---

233 Bu lafızla bulunamadı.

234 Mâûn, 5.

Hasan-ı Basrî rh.a. ise ayet-i kerimede, oyalanarak namazın vaktini geçiren kişilerin kastedildiğini söyler.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Yüce Allah c.c. buyuruyor ki: Kulum benden (azabımdan) ancak farz kıldığım şeyleri eda etmekle kurtulabilir!"[235]

---

235 Bu lafızla bulunamadı.

YIRMİNCİ BÖLÜM

GIYBET VE KOĞUCULUK

Aziz kardeşim! Bilesin ki Cenab-ı Hak c.c. ayet-i kerime ile gıybeti kötülemiş ve gıybet yapanı ölü eti yiyen kişinin durumuna benzetmiştir. Ayet-i kerimede şöyle buyurur:

"Biriniz diğerinizi arkasından çekiştirmesin. Biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz. O halde Allah'tan korkun!"[236]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Her müslümanın diğer müslümana kanı, malı ve ırzı haramdır."[237]

"Gıybetten sakınınız! Çünkü gıybet zinadan daha kötüdür. Zina eden bir kimse tevbe eder ve Allah Teala da onun tevbesini kabul edebilir. Ancak gıybet yapan kişinin, gıybeti yapılan kişi tarafından affedilmedikçe günahının bağışlanması mümkün değildir."[238]

Gıybet eden kişi, orta yere mancınık kurup sağa-sola taş atan kişiye benzer. Böyle yapan kişi iyiliklerini sağa-sola fırlatmış olur.

Rasûlullah s.a.v. buyurur ki:

"Mümin kardeşini lekelemek kastıyla gıybetini yapan kişiyi Cenab-ı Hak kıyamet günü, söylediklerini geri alıncaya kadar cehennem köprüsü (Sırat) üzerinde durdurur."[239]

Yine Rasûlullah s.a.v. buyurur ki:

---

236 Hucurât, 12.

237 Müslim, 2564; Tirmizî, 1927; Ebû Dâvûd, 4882; İbnu Mâce, 3933.

238 İbnu Ebi'd-Dünyâ, Kitabu'l-Ğıybe, 25; es-Sumt, 164; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 8/92; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 6740-6741.

239 Ebû Dâvûd, 4883; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 15222.

"Gıybet, mümin kardeşinin arkasından onun hoşuna gitmeyecek şeyler söylemektir."[240]

Yani, kişinin arkasından ister vücudundaki bir eksikliği, ister soyundaki bir eksikliği, ister davranışındaki bir eksikliği, ister dinindeki bir eksikliği isterse dünyalık bir eksikliğini dile getirsin gıybet yapmış olur. Hatta elbisesi, paltosu veya bineğindeki bir eksikliği söylemek de gıybettir.

Alimlerden biri şöyle der ki, «Falan kişinin elbisesi uzundur! Falan kişinin elbisesi kısadır!» demek bile gıybettir. Bir de kişinin hoşlanmayacağı şeyleri arkasından söylemenin kötülüğünü düşün!

Rivayet edildiğine göre;

"Sahâbe-i kirâmdan kısa boylu bir hanım bir ihtiyacı için Rasûlullah s.a.v.'in yanına geldi. İhtiyacını giderip çıktıktan sonra Hazret-i Aişe r.a. dedi ki:

– Boyu ne kadar da kısa!

Bunun üzerine Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– Ey Aişe! Sen bu sözlerinle gıybet yapmış oldun!"[241]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Sizler gıybetten sakının. Çünkü onda üç afet vardır:

- *Gıybet yapanın duası kabul edilmez,*
- *İyi amelleri kabul edilmez,*
- *Gıybet edenin günahları durmadan birikir."*[242]

Hazret-i Peygamber s.a.v. yine şöyle buyurur:

"Kıyamet günü insanların en şerlileri, birine bir yüzle ve diğerine başka bir yüzle gelen iki yüzlü (koğuculuk yapan) kimselerdir."[243]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Dünyada iken iki yüzlü olanların (koğuculuk yapanların) kıyamet gününde ateşten iki dilleri olacaktır."[244]

---

240 Müslim, 2589; Ebû Dâvûd, 4874; Tirmizî, 1934; Nesâî, 3231; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 8759; ed-Dârimî, es-Sünen, 2741.

241 Tirmizî, 2502; Ebû Dâvûd, 4875; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 25180.

242 Bu lafızla bulunamadı.

243 Buhârî, 7179; Müslim, 2526; Ebû Dâvûd, 4872; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 8008; İmam Mâlik, el-Muvatta',1864.

244 Ebû Dâvûd, 4873; ed-Dârimî, es-Sünen, 2764.

Yine şöyle buyurur:

"Koğuculuk yapanlar cennete giremez!"[245]

Konuşan ve konuşmayan bütün mahlukatın dili olduğu halde acaba balıkların dilsiz olarak yaratmasının hikmeti nedir?

Anlatıldığına göre; Cenab-ı Hak Âdem a.s.'ı yaratınca bütün meleklere O'na secde etmelerini emretmişti. Bütün melekler bu emre uyarak secde etmiş, sadece İblis secde etmemişti. Cenab-ı Hak da onu lanetlemiş, cennetten çıkarmış, güzel şeklini değiştirmiş ve yeryüzüne göndermişti. İblis ilk olarak denize gitti ve balık ile karşılaştı. Balığa, Âdem a.s.'ın yaratıldığını, denizdeki ve karadaki bütün hayvanları avlayarak yiyebileceğini söyledi. Bunun üzerine balık gitti ve denizdeki diğer bütün hayvanlara durumu haber verdi. Bu sebeple Allah Teala c.c. balığı dilsiz hale getirdi.

Amr b. Dînâr anlatır; şehirde oturan bir adamın şehrin kenar mahallesinde bir kız kardeşi vardı. Kız kardeşi hastaydı, yanına ziyaretine gider gelirdi. Nihayet kadın vefat etti, onu kefenleyerek kabre defnetti ve şehirdeki evine döndü. Sonra yanındaki cüzdanının kaybolduğunu ve kabre düşürmüş olduğunu fark etti. Yakın bir dostunu alarak kabrin yanına gittiler ve kabri açtılar. Cüzdanın gerçekten kabirde olduğunu gördü ve onu aldı. Sonra adam arkadaşına dedi ki:

– Sen biraz öteye çekil kız kardeşimin ne durumda olduğuna bir bakayım!"

Kabrin üzerindeki lahitlerden bir kaçını kaldırınca, kabrin ateşler içinde yanmakta olduğunu gördü. Derhal eve dönerek annesine geldi ve kız kardeşinin ne gibi huyları olduğunu sordu. Annesi şunları anlattı:

– Kız kardeşin komşuların kapılarına gider kulak dayar ne söylediklerini dinler, sonra duyduklarını gider başkalarına anlatırdı!

Adam, kız kardeşinin kabirde başına gelenlerin dünyada iken yapmış olduğu bu söz taşıma huyundan kaynaklandığını anlamış oldu. Öyleyse, kim kabir azabından kurtulmak isterse mutlaka koğuculuk ve gıybetten sakınsın!

Ebu'l-Leys el-Buhârî rh.a. hacca gitmek niyetiyle yola çıkar ve cebine iki dirhem koyar. Sonra şöyle yemin eder:

---

[245] Buhârî, 6056; Müslim, 105; Tirmizî, 2026; Ebû Dâvûd, 4871; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 22726.

– Hac yolunda giderken veya gelirken kimsenin gıybetini yaparsam Allah c.c. adına bu iki dirhemi sadaka olarak vermek üzerime borç olsun!

Mekke'ye gider ve hac vazifesini yaparak döner. Döndüğünde iki dirhemi yine cebinde durmaktadır. Durumu soran dostlarına şöyle der:

– Bana göre, yüz defa zina yapmak bir defa gıybet yapmaktan daha hafif bir suçtur!

Ebû Hafs el-Kebîr şöyle der: "Bir insanın gıybetini yapmak, bir yılın Ramazan orucunu tutmamaktan daha ağır bir günahtır! Kim bir alimin gıybetini yaparsa kıyamet günü alnında ‹‹Bu kişi Allah'ın rahmetinden mahrum bırakılmıştır!›› yazısını taşıyarak gelir!"

Enes b. Mâlik r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Mirâç gecesi, tırnaklarıyla yüzlerini tırmalayan ve leş yiyen bir topluluğa rastladım. Dedim ki:

– Ey Cibril! Bunlar kimdir?

– Bunlar dünyada iken insanların etlerini yiyen (gıybet yapan) kimselerdir! diye karşılık verdi."[246]

Hasan-ı Basrî rh.a. der ki:

– Vallahi, gıybet mümin kişinin dinini kangrenin vücudu yiyip bitirmesinden daha çabuk bitirir!

Ebû Hureyre r.a. şöyle der: "Sizden biriniz kardeşinin gözüne kaçan ufak çöp ve tozu görür fakat kendi gözündeki merteği görmez!"

Selman r.a. bir seferde Ebû Bekir ve Ömer r.a. ile birlikte bulunuyor ve onların yemeklerini pişiriyordu. Bir yerde konakladılar. Fakat onlara yiyecek bir şey hazırlayamamıştı. Selman r.a.'ı yiyecek bir şeyler bulması için Rasûlullah s.a.v.'in yanına gönderdiler. Fakat orada da bir şey bulamadan eli boş döndü. Eli boş döndüğünü görünce Ebû Bekir ve Ömer r.a. şöyle dediler:

– Eğer Selman su almak için bir kuyuya varsa kuyunun suyu kurur!

Bunun üzerine şu ayet-i kerime indi:

"Biriniz diğerinizi arkasından çekiştirmesin. Biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz. O halde Allah'tan korkun!"[247]

---

246 Ebû Dâvûd, 4878; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 2320.

247 Hucurât, 12.

Ebû Hureyre r.a. Rasûl-i Ekrem s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Kim bu dünyada bir kardeşinin etini yerse (gıybetini yaparsa), kıyamet günü o kişinin eti kendisine takdim edilir ve şöyle denilir:

– Şimdi bunu ölü olarak ye, çünkü dünyada iken onu diri olarak yemiştin!

O kişinin etini ölmüş olarak yer. Rasûlullah s.a.v. sonra:

"Biriniz diğerinizi arkasından çekiştirmesin. Biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz. O halde Allah'tan korkun!"[248] *ayet-i kerimesini okudu."*[249]

Câbir b. Abdullah el-Ensârî r.a.'dan rivayet edildiğine göre, Rasûlullah s.a.v. zamanında gıybetin kokusu belli olmaktaydı. Bu da gıybetin çok az olmasından kaynaklanıyordu. Fakat şimdiki zamanda gıybet çoğalmış her tarafı kaplamış ve kokusu her tarafı sarmış olduğundan burunlar onun kokusunu hissedememektedirler.

Bu hal tıpkı debbâğlar çarşısına giren bir adamın durumuna benzer. Oranın şiddetli ve ağır kokusu sebebiyle kısa bir süre dahi duramaz. Halbuki o sanatı icra edenler sürekli orada kalır, orada yerler ve içerler; fakat dışardan gelenlerin hissettiği o dayanılmaz kokuyu hiç hissetmezler. Çünkü çarşı halkının burunları artık oranın kokusuna alışmıştır. İşte günümüzdeki gıybet meselesi de böyledir.

Ka'b rh.a. şöyle der: "Bir kitapta okuduğuma göre, yaptığı gıybetten dolayı tevbe edenler cennete en son girecektir. Kim de ısrarla gıybete devam eder ve o hal üzere ölürse cehenneme ilk girenlerden olacaktır."

Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

"Arkadan çekiştirmeyi, yüze karşı eğlenmeyi adet edinenlerin vay haline!"[250]

Arkadan çekiştirmekten kastedilen, birisinin gıybetini yapmaktır. Yüze karşı eğlenmek ise, birini yüzüne karşı el kol hareketleri ile ayıplamaktır. Bu ayet-i kerime Velîd b. Muğîre hakkında inmiştir. Çünkü o, Hazret-i Peygamber s.a.v.'in ve bütün müslümanların yüzlerine karşı hakaret ediyor ve onları alaya alıyordu. Fakat ayetin iniş sebebi özel bir durum olsa da, hüküm benzer bütün durumlar için geçerlidir.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

---

248 Hucurât, 12.

249 İbnu Mirdeveyh, et-Tefsîr.

250 Hümeze, 1.

"Gıybetten sakınınız! Çünkü gıybet zinadan daha kötüdür! Sahâbe-i kirâm;

– Nasıl gıybet zinadan kötü olabilir? diye sordular. Buyurdular ki:

– Zina eden bir kimse tevbe eder ve Allah Teala da onun tevbesini kabul edebilir. Ancak gıybet yapan kişinin, gıybeti yapılan kişi tarafından affedilmedikçe günahının bağışlanması mümkün değildir."[251]

Gıybet eden kişinin Allah Teala'nın hakkından kurtulmak için, yaptığına pişman olması ve tevbe etmesi gerekir. Gıybetini yaptığı kişinin hakkından kurtulmak için de, o kişiden hellalliğini alması ve yaptığı haksızlığı gidermesi gerekir.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kim mümin bir kardeşinin gıybetini yaparsa, kıyamet gününde Cenab-ı Hak onun yüzünü dübürüne çevirir!"[252]

Gıybet yapan kişinin, bulunduğu meclisten kalkmadan ve yaptığı gıybetin çekiştirdiği kişiye ulaşmasından önce Allah Teala'dan bağışlanmasını dilemesi gerekir. Çünkü, yapılan gıybet kişinin kulağına varmadan önce tevbe edilirse tevbesi kabul edilir. Fakat yapılan gıybet kişinin kulağına vardıktan sonra, ancak çekiştirdiği kişiden helallik alınırsa tevbe ile günahından kurtulur. Zina konusunda da durum böyledir. Yani evli bir kadın ile zina eden kişi, kadının kocası durumu öğrenmeden önce tevbe ederse, tevbesi kabul edilebilir. Fakat kadının kocası durumu öğrendikten sonra, tevbe ile zinanın günahından kurtulması için aldatılan kocanın hakkını helal etmesi gerekir.

Ancak namaz, zekat, oruç ve hac gibi farzları terk etmenin günahı tevbe ile ortadan kalkmaz. Bu farzlardan yerine getirilmeyenlerin günahı, ancak kaza edildiği takdirde kişinin sırtından kalkar. Allah en doğrusunu bilir.

---

251 İbnu Ebi'd-Dünyâ, Kitabu'l-Ğıybe, 25; es-Samt, 164; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 8/92.

252 ed-Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs'te değişik bir lafızla rivayet eder.

YİRMİ BİRİNCİ BÖLÜM

ZEKÂT

Yüce Allah c.c. şöyle buyurur:

***"Onlar ki zekatı verirler."*[253]**

Ebû Hureyre r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Altın ve gümüşü olup da bunların zekatını vermeyenler için, kıyamet günü o altın ve gümüşler levhalar haline getirilir, cehennem ateşinde kızdırılarak mutlaka vücudunun yanları ve sırtı onunla dağlanır. Levhalar soğudukça, bir günü elli bin seneye denk gelen bir günde bu işlemler tekrar edilir. Ta ki, insanlar arasında hüküm verilip hesapları bitinceye; cennet veya cehennemden hangisine gidecekleri belli oluncaya kadar!"[254]

Eğer kişinin biriktirdiği paralar çok ise, vücudu da levha haline getirilen paralara göre genişletilir ve her tarafı onunla dağlanır.

Allah Teala c.c. şöyle buyurur:

***"Altın ve gümüşü yığıp da onları Allah yolunda harcamayanlar yok mu, işte onlara elem verici bir azabı müjdele! Bu paralar cehennem ateşinde kızdırılıp bunlarla onların alınları, yanları ve sırtları dağlanacağı gün (onlara): ‹‹İşte bu kendiniz için biriktirdiğiniz servettir. Artık yığmakta olduğunuz şeylerin azabını tadın!›› (denilir)."*[255]**

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kıyamet gününde fakirler karşısında vay o zenginlerin haline ki, fakirler onlara şöyle derler:

– Bunlar, üzerlerine farz kılınan ve bizim hakkımız olan zekatı bize vermeyerek bizlere zulmettiler!

---

253 Mü'minûn, 4.

254 Müslim, 987; el-Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 4/137.

255 Tevbe, 34-35.

Bunun üzerine Cenab-ı Hak şöyle buyurur:

– İzzetim ve Celâlim hakkı için, sizleri kendime yaklaştıracağım ve onları kendimden uzaklaştıracağım!

Daha sonra Rasûlullah s.a.v.:

"Mallarında isteyene ve mahrum kalmışa belli bir hak tanıyanlar."[256] *ayet-i kerimesini okudu."*[257]

Rivayet edildiğine göre;

"Rasûlullah s.a.v. Miraç gecesi, otlamaya götürülür gibi zakkûm yemeye götürülen ve kızgın taş üzerinde sürüklenen önleri ve arkaları yamalı bir topluluğa uğrar. Cebrail a.s.'a sorar:

– Banlar kimdir ey Cebrail?

– Onlar mallarının zekatını vermeyenlerdir. Allah Teala onlara zulmetmiş değildir, zaten Allah c.c. kullarına asla zulmetmez!"[258]

Bir gün tâbiûndan bir grup Ebû Sinan'ı ziyarete giderler. Evine girip yanına oturunca Ebû Sinan şöyle der:

– Hadi kalkın hep birlikte kardeşi vefat eden komşumu ziyaret edelim ve kendisine taziyede bulunalım!

Ziyarete gelenler arasında bulunan Muhammed b. Yusuf el-Firyâbî, bundan sonrasını şöyle anlatır:

Ebû Sinan ile birlikte kalktık, o adamın evine vardık. Adamı ölen kardeşinden dolayı hüngür hüngür ağlarken ve çok üzgün vaziyette bulduk. Kendisine taziyede bulunduk ve teselli verdik. Fakat o, bizim taziye ve teselli sözlerimize hiç iltifat etmiyordu. Kendisine dedik ki:

– Ölümün, her insan için kaçınılmaz bir yolculuk olduğunu bilmiyor musun?

– Evet biliyorum! Fakat ben kardeşimin gece ve gündüz çektiği azaba ağlıyorum!

– Allah Teala sana gaybı mı bildirdi ki?

– Hayır, fakat kardeşimi defnedip toprağını düzelttikten sonra insanlar oradan ayrıldılar. Ben kabrin yanında biraz daha kaldım. Bir de baktım kabirden «Eyvah, beni tek başıma azap ile başbaşa bırakıp gittiler! Halbuki

---

256 Me'âric, 24-25.

257 et-Taberânî, el-Mu'cemu's-Sağîr, 2/13; el-Mu'cemu'l-Evsat, 3/62.

258 el-Bezzâr, Keşfu'l-Estâr, 55; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 1/67.

ben orucumu tutardım, namazımı kılardım!›› diye sesler geliyor. Onun bu sözleri beni ağlattı. Durumunu öğrenmek için kabrini açtım. Baktım ki kabirde bir ateş parlıyor ve kardeşimin boynunda da ateşten bir halka var. Kardeşim olduğu için durumuna acıdım, halkayı boynundan çıkarmak için elimi uzattım. Parmaklarım ve ellerim yandı.

Adam ellerini çıkarıp bize gösterdi, gerçekten de elleri yanma sebebiyle kararmıştı. Sonra anlatmaya şöyle devam etti:

– Sonra toprağı tekrar üzerine kapattım ve oradan ayrıldım. Kardeşimin haline nasıl ağlamayayım, durumuna nasıl üzülmeyeyim?

– Kardeşin ölümünden önce dünyada ne gibi işler yapardı? diye sorduk.

– Malının zekatını vermezdi! diye karşılık verdi. Biz de dedik ki:

– Bu durum şu ayet-i kerimede bildirilenleri doğrulamaktadır:

"Allah'ın, kereminden kendilerine verdiklerini (infakta) cimrilik gösterenler, sanmasınlar ki o, kendileri için hayırlıdır; tersine onlar için pek fenadır. Cimrilik ettikleri şey de kıyamet gününde boyunlarına dolanacaktır. Göklerin ve yerin mirası Allah'ındır. Allah bütün yaptıklarınızdan haberdardır."[259]

– Demek ki kardeşinin azabı kıyamet gününe bırakılmayarak –kıyamete kadar sürmek üzere– hemen kabirde başlamış!

Sonra Muhammed b. Yusuf el-Firyâbî şöyle devam eder:

Derken adamın yanından çıkıp Rasûlullah s.a.v.'in ashabından Ebû Zer r.a.'ın yanına geldik ve adamın durumunu ona anlattık. Dedik ki:

– Ölen yahudi ve hıristiyanların başına neden böyle şeyler gelmiyor?

Bize şöyle cevap verdi:

– Onların cehennem azabında olduklarında hiçbir şüphe yoktur. Fakat Allah Teala c.c., müminlerin bu durumlarını ibret almanız için sizlere gösteriyor! Çünkü Cenab-ı Hak buyuruyor ki:

"Doğrusu size Rabb'inizden basiretler (idrak kabiliyeti) verilmiştir. Artık kim hakkı görürse faydası kendisine, kim de kör olursa zararı kendinedir. Ben üzerinize bekçi değilim!"[260]

Hazret-i Peygamber s.a.v.'in şöyle buyurduğu rivayet edilir:

---

259 Âlu İmrân, 180.

260 En'âm, 104.

"Mallarının zekatını vermeyenler Allah katında yahudi ve hıristiyan gibidir. Öşür zekatını vermeyenler de mecusi gibidir."[261]

Malının zekatını ve öşrünü vermeyenler, Rasûlullah s.a.v.'in ve meleklerin diliyle lanetlenmiştir. Böylesi kimselerin şahitlikleri de geçerli değildir.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Malının zekatını ve öşrünü ödeyenlere ne mutlu! Zekattan dolayı kendisine azap edilmeyecek olanlara, kıyamet günü azaba uğramayacak olanlara ne mutlu! Kim malının zekatını verirse, Cenab-ı Hak ondan kabir azabını kaldırır, onun bedenini cehenneme haram kılar, hesapsız olarak cennete girmeyi ona vacip kılar. Kıyamet gününün şiddetli susuzluğunu o kişi yaşamaz."[262]

---

261 Bu lafızla bulunamadı.

262 Bu lafızla bulunamadı.

YİRMİ İKİNCİ BÖLÜM

ZİNA

Cenab-ı Hak şöyle buyurur:

"Ve onlar ki, iffetlerini korurlar..."[263]

Yani, ırzlarını muhafaza ederler ve helal olmayan şeylerden çekinirler.

"De ki: Gelin Rabb'inizin size neleri haram kıldığını okuyayım: O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın, ana-babaya iyilik edin, fakirlik korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin, sizin de onların da rızkını biz veririz. Kötülüklerin açığına da gizlisine de yaklaşmayın ve Allah'ın yasakladığı cana haksız yere kıymayın! İşte bunlar size Allah'ın emrettikleridir. Umulur ki düşünüp anlarsınız."[264]

Bu ayet-i kerimede de, kötülüklerin zina gibi büyüğünden; öpmek ve dokunmak, helal olmayan yerlere bakmak gibi küçüklerinden de sakınılması emir buyuruluyor. Nitekim Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Eller zina eder, ayaklar zina eder ve gözler de zina eder. Nitekim Allah Teala:

"Müminlere söyle: Gözlerini (harama bakmaktan) sakınsınlar, ırzlarını korusunlar. Böyle yapmaları onlar için daha temizdir. Şüphesiz Allah, onların yapmakta olduklarından haberdardır."[265] *Buyurmaktadır."*[266]

Allah Teala c.c., hem erkeklere hem de kadınlara harama bakmamalarını, namuslarını korumalarını emir buyurmuştur. Bu sebeple Yüce Allah

---

263 Mü'minûn, 5.

264 En'âm, 151.

265 Nûr, 30.

266 Ebû Dâvûd, 2152; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 8321.

c.c. pek çok ayet-i kerimede zinayı haram kılmıştır. Bu ayetlerden birinde şöyle buyurur:

"Ve onlar ki, Allah ile beraber (tuttukları) başka bir tanrıya yalvarmazlar, Allah'ın haram kıldığı cana haksız yere kıymazlar ve zina etmezler. Bunları yapan günahı(nın cezasını) bulur."[267]

Yani zina suçunu işleyenler cehennemde cezasını çekerler. Zina edenlerin cehennemde özel bir vadide cezalandırılacakları söylenir. Yahut cehennemde bir kuyu içinde cezalandırılırlar ki, o kuyunun ağzı açıldığında cehennemde bulunanlar onun kokusunun kötülüğünden çığlık atarlar.

Sahâbe-i kirâmdan birinin şöyle dediği nakledilir:

"Zinadan sakının, çünkü onda altı kötülük vardır. Bunlardan üçü dünyada üçü de ahirettedir. Dünyada olan kötülükler şunlardır:

- Rızkı daralır ve geçim sıkıntısı çeker,
- Ömrü kısalır,
- Yüzü kararır.

Ahiretteki üç kötülük ise şunlardır:

- Zina yapan kul, Allah Teala'nın gazabına uğrar,
- Hesabı çetin olur,
- Cehenneme girmesine sebep olur.

Hazret-i Musa a.s. şöyle der:

– Ya Rabbi! Zina edenin cezası nedir?

– Ona ateşten öyle bir zırh giydiririm ki, eğer yüce bir dağın üzerine konsa onu küle çevirir!

Yine nakledildiğine göre, kötü yola düşmüş fahişe bir kadın şeytan için bin günahkar erkekten daha sevimlidir.

El-Mesâbîh isimli eserde geçtiğine göre Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kul zina yaptığı zaman, iman onu terk eder ve başının üstünde gölgelik gibi durur. O kötü fiilden uzaklaşınca iman tekrar kişiye döner."[268]

El-İknâ' isimli kitapta da şu hadis-i şerif vardır:

---

267 Furkân, 68.

268 Tirmizî, 2625; Ebû Dâvûd, 4690; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 4/352; el-Hâkim, el-Müstedrek, 1/72.

"Allah Teala katında, bir erkeğin kendisine helal olmayan bir kadının rahmine akıttığı meniden daha büyük bir günah yoktur!"[269]

Livata (erkeğin erkek ile cinsel ilişkisi) zinadan daha kötü bir günahtır. Enes b. Mâlik r.a.'ın Rasûlullah s.a.v.'den rivayet ettiği şu hadis-i şerif buna işaret eder:

"Livata cürmünü işleyen kişi cennetin kokusunu dahi alamaz. Halbuki cennetin kokusu beş yüz yıllık mesafeden duyulur!"[270]

Nakledildiğine göre Abdullah b. Ömer r.a. evinin kapısı önünde oturuyordu. O esnada oradan geçmekte olan güzel yüzlü bir erkek çocuğu gördü. Hemen koşarak evine girdi ve kapıyı kapattı. Bir süre bekledikten sonra ‹‹Acaba şu fitne gitti mi yoksa gitmedi mi?›› diye sordu. ‹‹Gitti!›› dediler. Sonra evinden dışarı çıktı. Kendisine dediler ki:

– Ey Abdullah! Sana ne oldu? Yoksa bu hususta Rasûlullah s.a.v.'den bir şey mi duydun?

Cevaben dedi ki:

– Evet, öylelerine bakmak haramdır, onlarla konuşmak haramdır, onlarla birlikte oturmak haramdır![271]

İmam el-Kâdî şöyle der: Meşayihten birinin şöyle dediğini duymuştum: "Her kadının yanında bir şeytan, her parlak oğlanın yanında ise sekiz şeytan vardır."

Rivayet edildiğine göre; "Bir parlak oğlanı şehvetle öpen kişiye Cenab-ı Hak cehennemde beş yüz sene azap eder. Yine kim bir kadını şehvetle öperse, sanki yetmiş bakire ile zina yapmış gibidir. Bakire biriyle zina yapan kişi de yetmiş bin dul ile zina etmiş gibi olur."[272]

Revnaku't-Tefâsîr'de şöyle denilir:

"el-Kelbî der ki: Livata fiilini ilk defa uygulayan ve öğreten İblistir. Lût a.s.'ın kavmine, parlak yüzlü bir oğlan kılında görünerek onları kendisi ile cinsel ilişki kurmaya çağırdı. Onlar da isteğine karşılık verdiler ve böylece erkek erkeğe münasebet onlar arasında yaygınlık kazandı. Aralarına gelen her yabancıya bu çirkin fiili uygularlardı. Cenab-ı Hak onlara Lût a.s.'ı peygamber olarak gönderdi.

---

269 İbnu'l-Cevzî, Zemmu'l-Hevâ, s. 190.

270 Bu lafızla bulunamadı.

271 Bu lafızla bulunamadı.

272 Hadis alimleri bu rivayetin mevzu olduğunu söyler. Bkz., el-Fettenî, Tezkiretü'l-Mevdû'ât, s. 181; İbnu'l-Cevzî, el-Mevdû'ât, 3/112; eş-Şevkânî, el-Fevâ'id, s. 226.

Hazret-i Lût a.s., onları bu çirkin adeti terk etmeye ve Allah Teala'ya ibadet etmeye çağırdı. O çirkin fiilde ısrar etmeleri halinde onları Allah Teala'nın azabına uğramakla tehdit etti. Fakat kötü fiile alışanlar bu tehdide aldırmadılar ve şöyle dediler:

"(Yaptıklarımızın kötülüğü ve azaba uğrayacağımız konusunda) doğru söyleyenlerden isen, hadi Allah'ın azabını getir bize!"**[273]**

Bunun üzerine Lût a.s., bu sapıklara karşı Cenab-ı Hak'tan yardım diledi:

"(Lût) Şu fesatçılar güruhuna karşı bana yardım eyle Rabb'im! dedi."**[274]**

Bunun üzerine Yüce Allah c.c., semaya o sapıkların üzerine taş yağdırmasını emir buyurdu. Her taşın üzerinde kimin üzerine düşeceği yazılı idi. Lût kavmine yağdırılan taşlardan bahseden şu ayetler bu hususa işaret eder:

"Emrimiz gelince, onların altını üstüne getirdik ve üzerlerine (balçıktan) pişirilip istif edilmiş taşlar yağdırdık. O taşlar Rabb'in katında işaretlenerek (yağdırılmıştır). Onlar zalimlerden uzak değildir."**[275]**

"Rabb'in katında işaretlenerek" denilmesi, gökten yağan taşların nişanlı olduğunu, yahut Allah Teala'nın ezeli hükmünde veya ilminde birer alamet bulunduğunu gösterir.

Anlatıldığına göre, Lût a.s.'ın kavminden bir tüccar helak esnasında Mekke'de bulunuyordu. O Harem-i Şerifte iken taş ona isabet etmek üzere geliyordu ki, melekler o taşa şöyle dediler:

– Geldiğin yere geri dön! Çünkü bu adam şu anda Harem-i Şerifte Allah Teala'nın himayesi altında bulunuyor!

Bunun üzerine taş geri döndü, Harem-i Şerifin dışında, o tüccar işini bitirinceye kadar gök ile yer arasında kırk gün bekledi. Adam işini bitirip Harem-i Şerif dışına çıkınca taş gidip onu buldu ve helak etti.

Lût a.s. da, Allah'ın emri gereği ailesini ve kendisine inananları şehrin dışına çıkarmış; peşinden gelenlere asla arkalarına bakmamalarını söylemişti. Sadece Lût a.s.'ın karısı, azabın geleceğini duyunca dönüp arkasına bakmış ve şöyle demişti:

---

273 Ankebût, 29.

274 Ankebût, 30.

275 Hûd, 82-83.

– Eyvah, kavmim!

Tam bu esnada ona da bir taş yetişti ve başına isabet ederek onu öldürdü.

Mücâhid rh.a. şöyle der:

"Cebrail a.s., o gün sabahleyin onların şehrine geldi. Şehrin yerle irtibatını sağlayan temellerini kopardı. Kanatlarını şehrin altına soktu, şehri içindekilerle birlikte yerden kaldırdı sonra semaya yükseltti. Öyle ki gökte bulunanlar onların horozlarının ötüşünü, köpeklerinin havlamasını duyuyorlardı. Daha sonra onların altını üstüne getirdi. Yere ilk önce evlerinin tavanları düştü.

Bu kavmin uğradığı felakete hiçbir kavim uğramadı. Cenab-ı Hak c.c., ilk önce onların gözlerini kör etti, sonra da şehirlerini alt üst etti. Bu kavim beş şehirden ibaret idi ve en büyük şehir Sodom idi. Berâe (Tevbe) suresinde bahsi geçen, alt-üst edilerek felakete uğradığı bildirilen yerler buralardır[276]. Helak edilen bu şehirlerde o zamanlar dört milyon insanın yaşamakta olduğu söylenir.

---

[276] Söz konusu ayet, Tevbe suresinin şu mealdeki 80. ayet-i kerimesidir:
"Onlara kendilerinden evvelkilerin, Nuh, Âd ve Semûd kavimlerinin, İbrahim kavminin, Medyen halkının ve altüst olan şehirlerin haberi ulaşmadı mı? Peygamberleri onlara apaçık mucizeler getirmişti. Demek ki, Allah onlara zulmedecek değildi, fakat onlar kendi kendilerine zulmetmekte idiler."

YİRMİ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AKRABALARLA İLİŞKİ ve ANA-BABA HAKKI

Cenab-ı Hak şöyle buyurur:

"Adını kullanarak birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah'tan ve akrabalık bağlarına riayetsizlik etmekten sakının. Şüphesiz Allah sizin üzerinizde gözetleyicidir."[277]

Yani, akrabalık bağlarını kesmekten sakınılması buyurulmaktadır.

Yüce Allah c.c. şöyle buyurur:

"Geri dönerseniz, yeryüzünde bozgunculuk yapmaya ve akrabalık bağlarını kesmeye dönmüş olmaz mısınız?"[278]

Yüce Allah c.c. şöyle buyurur:

"Onlar öyle (fâsıklar) ki, kesin söz verdikten sora sözlerinden dönerler, Allah'ın ziyaret edilip hal ve hatırının sorulmasını emrettiği kimseleri ziyaretten vazgeçerler ve yeryüzünde fitne ve fesat çıkarırlar. İşte onlar gerçekten zarara uğrayanlardır."[279]

Yüce Allah c.c. şöyle buyurur:

"Allah'a verdikleri sözü kuvvetle pekiştirdikten sonra bozanlar, Allah'ın riayet edilmesini emrettiği şeyleri (akrabalık bağlarını) terk edenler ve yeryüzünde fesat çıkaranlar; işte lanet onlar içindir. Ve kötü yurt (cehennem) onlarındır."[280]

---

277 Nisâ, 1.

278 Muhammed, 22-23.

279 Bakara, 27.

280 Ra'd, 25.

Buhârî ve Müslim Ebû Hureyre r.a.'dan rivayet eder. Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurdu:

"Cenab-ı Hak bütün mahlukatı yarattı, yaratma işini bitirdikten sonra akrabalık bağı ayağa kalktı ve şöyle dedi:

– Ya Rabbi! Burası akrabalık bağlarını kesmekten sana sığınanların makamıdır!

– Evet! Akrabalık bağlarına riayet edene yakın olmama ve o bağı kesenlerden benim de alakayı kesmeme razı olmaz mısın?

– Elbette razı olurum!

– Öyleyse bu haslet sana verildi!

Bundan sonra Rasûlullah s.a.v. buyurdu ki:

– İsterseniz ***"Geri dönerseniz, yeryüzünde bozgunculuk yapmaya ve akrabalık bağlarını kesmeye dönmüş olmaz mısınız?"***[281] *ayetini okuyun!"*[282]

Büyük hadis alimi İmam Tirmizî, hadisin "hasen-sahih" olduğunu, yine büyük hadis alimlerinden İbnu Mâce ve el-Hâkim hadisin isnadının sahih olduğunu söylerler.

Ebû Bekre r.a. Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Zulüm ve akrabalık bağını kesmek suçlarına, ahirette ayrıca ceza hazırlanmakla birlikte, dünyada Allah Teala c.c. tarafından acele olarak ceza verilir. Dünyada acil olarak cezası verilmeye bu iki suçtan daha layık olanı yoktur!"[283]

Buhârî ve Müslim şöyle rivayet eder:

"Akrabalık bağlarını kesen kişi cennete giremez!"[284]

İmam Ahmed güvenilir (sikâ) ravilerden şu hadis-i şerifi rivayet eder:

"İnsanoğlunun ameli her Perşembe günü yani Cuma gecesi Cenab-ı Hakk'a arz edilir. Ancak akrabalık bağlarını kesenlerin amelleri kabul edilmez!"[285]

---

281 Muhammed, 22-23.

282 Buhârî, 5987; Müslim, 2554; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 8752.

283 Tirmizî, 2511; Ebû Dâvûd, 4902; İbnu Mâce, 4211.

284 Buhârî, 5948; Müslim, 2556; Tirmizî, 1909; Ebû Dâvûd, 1696; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 16291.

285 Buhârî, el-Edebü'l-Müfred, s, 35; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 9902; el-Taberânî, 2/116; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 6/224.

İmam el-Beyhakî de Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Cebrail a.s. bana gelerek şöyle dedi:

– Bu gece, Şaban ayının on beşinci (Berât) gecesidir. Cenab-ı Hak c.c., bu gece Kelb kabilesinin sürüsündeki koyunların kılları sayısı kadar kişiyi cehennemden azat eder. Fakat şunların yüzlerine bile bakmaz; müşrikler, kin tutup küs duranlar, akrabalık bağını kesenler (sıla-i rahim yapmayanlar), kibir ve kendini beğenmişlik duygusuyla süslü elbise giyenler, ana-babasına isyan edenler ve içki müptelâsı olanlar."[286]

Hazret-i Peygamber s.a.v. şöyle buyurur:

"Şu üç zümre cennete giremez: İçki müptelası olanlar, akrabalık bağını kesenler, sihirbazları (büyücüleri) tasdik edenler."[287]

Yine Hazret-i Peygamber s.a.v. şöyle buyurur:

"Bu ümmetten bir zümre gelecek yiyip içip eğlenip herkes gibi akşamlayacaklar. Sonra maymunlar ve domuzlar suretinde sabahlayacaklar. Onlara yerin altına batma ve taşlama isabet edecek. Hatta sabahleyin insanlar onlar hakkında şöyle diyecekler:

– Bu gece falanın evi batmış! Bu gece filan aile batmış!

Lût a.s.'ın kavminden bazı kabilelere taş yağdığı gibi onlardan da bazılarına gökten taş yağacak. Yine onlardan bir kısmı, Âd kavminden bazılarını helak eden kavurucu kasırga gibi bir kasırgaya tutulacaklar. Bütün bu felaketler onların başlarına şu günahlar; alkollü içki içmeleri, erkeklerinin ipek elbise giymeleri, çalgıcı ve şarkıcı kadınlar edinmeleri, faiz yemeleri ve akrabalık bağını kesmeleri sebebiyle gelecektir."[288]

Câbir b. Abdullah r.a. şöyle rivayet eder: "Bir gün biz toplanmış iken Rasûlullah s.a.v. yanımıza çıkageldi ve buyurdu ki:

– Ey müslümanlar topluluğu! Allah'tan korkun ve akrabalık bağlarını devam ettirin. Çünkü, sevabı akrabalık bağını devam ettirmekten daha süratli verilen iyi bir amel yoktur. Zulümden de sakının! Çünkü, cezası zulümden daha süratli verilen bir günah yoktur. Ana-babaya karşı isyan etmekten de sakının! Şüphesiz cennetin kokusu bin yıllık mesafeden

---

286 el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân. 3/384.

287 İbnu Hibbân, es-Sahîh, 6137.

288 el-Hâkim, el-Müstedrek, 5/329; Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, 1137; Abdullah b. Ahmed b. Hanbel, ez-Zevâ'id ale'l-el-Müsned, 5/329.

duyulur. Ancak ana-babasına karşı gelenler, akrabalık bağını kesenler, yaşlı olduğu halde zina edenler ve komşusuna karşı büyüklük taslamak için süslü elbiseler giyinenler vallahi asla cennetin kokusunu bile duyamazlar! Azamet ve büyüklük sadece alemlerin Rabb'i olan Allah Teala'ya aittir."[289]

Yine Câbir b. Abdullah r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v.'in meclisinde oturuyorduk. Buyurdular ki:

– Akrabalık bağını kesenler bugün meclisimizde bizimle birlikte oturmasın!

Derken bir genç kalktı, aralarında biraz kırgınlık olan teyzesinin yanına gitti. Teyzesinden özür diledi, teyzesi de onu affetti. Sonra dönüp meclise geldi. Bunun üzerine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

– Akrabalık bağını kesen birinin bulunduğu topluluğa Allah'ın rahmeti asla inmez!"[290]

Yukarıdaki hadis-i şerif, Ebû Hureyre r.a.'dan nakledilen şu rivayeti destekler mahiyettedir:

"Ebû Hureyre r.a., Rasûlullah s.a.v.'den bahsederken bir defasında ‹‹Akrabalık bağını kesenler bugün bizimle birlikte oturmasın, meclisimizden kalksın gitsin!›› buyurduğunu nakletti. Bunun üzerine mecliste bulunan bir genç kalktı, yıllardır akrabalık ilişkisini kestiği halasının yanına gitti. Halasıyla barıştı ve onu ziyaret etti. Halası gence, bunun sebebini sordu. Genç, Ebû Hureyre r.a.'ın söylediklerini nakletti. Halası gence, gidip meseleyi iyice öğrenmesini istedi. Genç gelip Ebû Hureyre r.a.'a meseleyi sorunca dedi ki: Ben Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu işittim:

– Akrabalık bağını kesen kişilerin bulunduğu bir topluluğa Allah'ın rahmeti inmez!"[291]

et-Taberânî'deki rivayet şöyledir:

"Aralarında akrabalık bağını kesenlerin bulunduğu bir topluluğa melekler inmez!"[292]

Yine et-Taberânî nakleder: "İbnu Mes'ûd r.a., bir gün sabah namazından sonra bir mecliste oturuyordu. Dedi ki:

---

289 el-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 6/18; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 8/149.

290 Buhârî, el-Edebü'l-Müfred, 63.

291 Buhârî, el-Edebü'l-Müfred, 63.

292 Buhârî, el-Edebü'l-Müfred, 73; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 13452.

– Allah adına yemin ederek söylüyorum ki, akrabalık bağını kesenler aramızda varsa kalksın gitsin. Çünkü biz Rabb'imize dua etmek istiyoruz. Akrabalık bağını kesenlerin bulunduğu yere gök kapıları kapalıdır (duaları kabul edilmez)!

Buhârî ve Müslim şöyle rivayet eder:

"Akrabalık bağı (sıla-i rahim) Arş'ta asılı olarak şöyle der:

– Akrabalık bağını gözetenleri Allah da gözetsin, akrabalık bağını kesenlerle Allah Teala da ilişkiyi kessin!"[293]

Abdurrahman b. Avf r.a. nakleder. Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu işittim:

"Cenab-ı Hak c.c. buyurdu ki:

– Ben Allah'ım ve ben Rahmân'ım! Sıla-i rahmi (akrabalık bağını) yarattım ve ona kendi ismimden[294] *bölerek isim verdim. Kim onu gözetirse, ben de onu gözetirim, kim de akraba ile ilişkiyi keserse ben de ona rahmetimi keserim!"*[295]

İmam Ahmed'in sahih bir senedle rivayetine göre Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Faizin en katmerlisi, bir müslümanın ırz ve namusuna haksız yere sataşmaktır. Sıla-i rahim (akrabalık bağı) ile Allah'ın Rahmân ismi, birbirine kenetlenip bir şebeke oluşturmuş damarlar gibidir. Kim akrabalık bağını keserse Allah Teala c.c. ona cenneti haram kılar."[296]

İmam Ahmed Müsned'inde ve İbnu Hibbân es-Sahîh'inde Hazret-i Peygamber s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Akrabalık bağı (sıla-i rahim) Allah Teala'nın Rahmân isminden alınmıştır; onunla kan yakınlığı ve akrabalık bağı vardır. O şöyle diyecektir:

– Ya Rabbi, beni çiğnediler! Ya Rabbi, bana kötülük yaptılar! Ya Rabbi, bana zulmettiler! Ya Rabbi, ... Ya Rabbi, ...

Cenab-ı Hak c.c. ona şöyle cevap verecek:

---

293 Müslim, 2555; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 6488.

294 Burada, Cenab-ı Hakk'ın ismi ile akrabalık bağının aynı asıldan geldiğine işaret edilmektedir. Gerçekten de Allah Teala'nın isimlerinden biri olan Rahmân ile, akrabalık bağı manasına gelen sıla-i rahmin kök olarak Arapçadaki «RA-Hİ-ME» fiilinden türetilmiş isimlerdir. Hadis-i şerif, akrabalık bağına riayet edip saygı göstermenin, Cenab-ı Hakk'ın ismine hürmet göstermek gibi olduğuna dikkat çekmekle, ve biz müslümanları bu konuda uyarmaktadır.

295 Tirmizî, 1907; Ebû Dâvûd, 1694; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 1662.

296 Ebû Dâvûd, 4876; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 1654.

– Seni gözeteni benim de gözetmeme, seninle ilişkiyi keseni rahmetimden mahrum bırakmama razı değil misin?"[297]

el-Bezzâr Hasen bir isnadla Hazret-i Peygamber s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Sıla-i rahim (akrabalık bağı), Arş'a kuvvetle yapışmış bir halkadır. Beliğ ve keskin bir dille şöyle der:

– Allahım, beni gözeteni sen de gözet! Benimle ilişkiyi kesene sen de rahmetini kes!

Yüce Allah c.c. ona şöyle buyurur:

– Ben Rahmân ve Rahim'im! Sıla-i rahime kendi (Rahim) ismimden isim verdim. Kim onu gözetirse ben de onu (rahmetimle) gözetirim. Kim de onu çiğnerse ben de onu rahmetimden mahrum bırakırım!"[298]

Yine el-Bezzâr Hazret-i Peygamber s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Üç şey Arş'ta asılı olarak şöyle der:

- *Sıla-i Rahim: ‹‹Allahım ben seninleyim, hiç bağımı kesmem!››*
- *Emânet: ‹‹Allahım ben seninleyim, asla ihanet etmem!››*
- *Nimet: ‹‹Allahım ben seninleyim, asla nankörlük etmem!››*[299]

el-Bezzâr ve el-Beyhakî Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Mühür Arş'ın direğinde asılıdır. Sıla-i rahim bir kimse hakkında şikayette bulunduğunda, bir kimse günah işlediğinde ve Allah Teala'ya karşı cür'et gösterdiğinde; Allah Teala c.c. mührü gönderir ve o kişinin kalbini mühürler. O kişi, bundan sonra yaptığı kötülüklerin hiç farkına varmaz!"[300]

Buhârî ve Müslim Rasûl-i Ekrem s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Kim Allah'a ve ahiret gününe iman ediyorsa, misafirine ikramda bulunsun! Kim Allah'a ve ahiret gününe iman ediyorsa, akrabalık bağını gözetsin! Kim Allah'a ve ahiret gününe iman ediyorsa, hayır söylesin yahut sussun!"[301]

Yine Buhârî ve Müslim Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

---

297 Buhârî, 5988; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 7872.

298 el-Bezzâr, el-Müsned, 1895; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 13446, 13448.

299 el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 8/149; es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 3470; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 6/216.

300 el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 5/444; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 7/269.

301 Buhârî, 6018; Müslim, 47; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 7571.

"Kim rızkının bol olmasını ve ömrünün uzun olmasını arzu ederse, akrabalık bağını gözetsin!"[302]

Ebû Hureyre r.a.'dan Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğu rivayet edilir:

"Rızkının bol ve ömrünün uzun olmasını arzu eden kimse, akrabalık bağını gözetsin!"[303]

Buhârî ve Tirmizî Rasûl-i Ekrem s.a.v.'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Akrabalık bağını gözetmenize yetecek kadar akrabalarla ilgili bilgileri öğrenin. Çünkü akrabalık bağını gözetmek aile içinde muhabbetin artmasına, mal bakımından zengin olmaya ve ömrün uzun olmasına sebeptir!"[304]

Abdullah b. Ahmed b. Hanbel Zevâ'idü'l-Müsned'de, el-Bezzâr ve el-Hâkim Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Ömrünün uzun olmasını, rızkının geniş olmasını ve son nefeste imansız gitmekten korunmayı arzu eden kimse; Allah Teala'ya karşı takvalı olsun (haramlardan kaçınsın) ve akrabalık bağını gözetsin!"[305]

el-Bezzâr ve el-Hâkim Hazret-i Peygamber s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Tevrat'ta şöyle yazılıdır: Kim ömrünün ve rızkının artmasını arzu ederse, akrabalarıyla ilişkisini düzeltsin!"[306]

Ebû Ya'lâ Hazret-i Peygamber s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Sadaka ve akrabalık bağını gözetmek şüphesiz ömrü uzatır, son nefeste imansız gitmeye mani olur, insandan çirkin ve mahzurlu şeyleri defeder."[307]

Yine Ebû Ya'lâ şöyle rivayet eder:

"Has'am kabilesinden bir kişi Nebi s.a.v.'in yanına geldi. Nebi s.a.v. Sahâbe-i kirâmdan birkaç kişi ile birlikte bulunuyordu. Dedi ki:

– *Allah'ın Rasûlü olduğunu iddia eden sen misin?*

---

302 Buhârî, 5986; Müslim, 2557; Ebû Dâvûd, 1693; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 12178.

303 Buhârî, 2067; Müslim, 2557; Ebû Dâvûd, 1693; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 12178.

304 Tirmizî, 1979; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 8651.

305 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 1217; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 8/152; el-Bezzâr ve et-Taberânî'nin el-Mu'cemu'l-Evsat'ından naklen.

306 el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 8/153; el-Bezzâr'dan naklen.

307 Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 7/139; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 8/151.

– Evet!

– Ey Allah'ın Rasûlü! Hangi ameller Allah katında daha sevimlidir?

– Allah'a iman etmek!

– Ey Allah'ın Rasûlü! Sonra hangisi?

– Akrabalık bağını gözetmek!

– Allah'ın en çok nefret ettiği ameller hangisidir, Ey Allah'ın Rasûlü!

– Allah'a şirk koşmak!

– Sonra hangisi Ey Allah'ın Rasûlü!

– Akrabalık bağını kesmek!

– Sonra hangisi Ey Allah'ın Rasûlü!

– Kötülüğü emretmek ve iyiliğe engel olmak!"[308]

Buhârî ve Müslim Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v. bir seferde iken yoluna bir bedevi çıktı devesinin yularını yahut dizginini tuttu ve şöyle dedi:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Beni cennete yaklaştıracak ve cehennemden uzaklaştıracak ameli bildir!

Rasûl-i Ekrem s.a.v., bir süre durdu sonra Sahâbe-i kirâma bakarak şöyle dedi:

– Bu adam gerçekten muvaffak oldu, doğru yolu buldu!

Sonra adama ‹‹Ne demiştin?›› diye sordu. Adam sorusunu tekrarlayınca Rasûlullah s.a.v. buyurdu ki:

– Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmadan ibadet etmen, namazı kılman, zekatı vermen, akrabalık bağını gözetmendir! Devemin yularını bırak yoluma devam edeyim!

Adam dönüp gittikten sonra Rasûlullah s.a.v. buyurdu ki:

– Kendisine emrettiğim şeyleri tutarsa cennete girer!"[309]

et-Taberânî hasen bir isnadla Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Allah Teala c.c. yarattığından beri buğz ederek yüzlerine bakmadığı bir kavmin yurdunu mamur eder ve mallarını çoğaltır.

Sahâbe-i kirâm sorar:

---

308 Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 12/229; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 8/151.

309 Buhârî, 1396; Müslim, 13; Nesâî, 468; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 23027.

– Bu nasıl olur Ey Allah'ın Rasûlü!

– Akrabalık bağını gözetmeleri sayesinde!"[310]

İmam Ahmed de ravileri sikâ fakat munkatı' bir senedle Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Kendisine rıfk (yumuşaklık) verilmiş kişi dünya ve ahiret hayrından payını almış demektir. Akrabalık bağını gözetmek, iyi komşuluk ve güzel ahlak; ülkenin mamur olmasına ve ömrün uzun olmasına sebeptir!"[311]

Ebû Şeyh, İbnu Hibbân ve el-Beyhakî rivayet eder: "Rasûlullah s.a.v.'e sordular:

– Ey Allah'ın Rasûlü! İnsanların en hayırlısı kimdir?

– Rabb'ine karşı en muttaki olan, akrabalık bağını en fazla gözeten, en çok iyiliği emreden ve kötülüğü yasaklayan kimse!"[312]

et-Taberânî ve İbnu Hibbân es-Sahîh'inde Ebû Zer r.a.'dan şöyle rivayet eder:

"Dostum Rasûlullah bana şu hayırlı hasletleri tavsiye buyurdular:

- *Bana, benden yukarda olanlara bakmamamı, benden aşağıda olanlara bakmamı tavsiye ettiler.*
- *Bana, yoksulları sevmemi ve onlara yakın olmayı tavsiye buyurdular.*
- *Akrabalarım sırt dönmüş olsalar bile, bana akrabalık bağını gözetmemi tavsiye ettiler.*
- *Allah yolunda kimsenin kınamasından çekinmememi tavsiye ettiler.*
- *Acı da olsa hakkı söylememi bana tavsiye buyurdular.*
- *Çok sık olarak ‹‹Lâ havle ve lâ kuvvete illâ bi'llâh›› dememi tavsiye etti. Çünkü bu cümle cennet hazinelerinden bir hazinedir."*[313]

Buhârî ve Müslim ile diğer muhaddislerin rivayetine göre;

---

310 el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 8/152; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 12/86.

311 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 24731; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 8/153.

312 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 26888; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 24/257; el-Beyhakî, ez-Zühdü'l-Kebîr, 2/327.

313 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 20906; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 449; et-Taberânî, el-Mu'cemu's-Sağîr, 268; el-Mu'cemu'l-Kebîr, 1648; el-Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 10/91; el-Bezzâr, el-Müsned, 3309; Ebû Nu'aym, el-Hilye, 1/159.

"Hazret-i Peygamber s.a.v.'in zevcelerinden Meymûne r.a. Rasûlullah s.a.v.'e danışmadan bir cariye azat etti. Rasûlullah s.a.v.'in kendisinin yanında kalma günü gelip, beraber olduğu zaman dedi ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Câriyemi azad ettim, fark ettiniz mi?

– Gerçekten bunu yaptın mı?

– Evet!

– Keşke onu dayılarına verseydin, senin için sevabı daha büyük olacaktı!"[314]

İbnu Hibbân ve el-Hâkim şöyle rivayet eder:

"Adamın biri Rasûlullah s.a.v.'e geldi ve şöyle dedi:

– Ben büyük bir günah işledim. Benim için tevbe edip bu günahtan kurtulma imkanı var mı?

– Annen sağ mı?

– Hayır!

– Peki, teyzen var mı?

– Evet var!

– Öyleyse ona iyilik yap!"[315]

Buhârî ve diğerlerinin rivayetlerine göre Rasûlullah şöyle buyurur:

"Akrabalık bağını gözetene aynen karşılık veren kişi gerçek manada akrabalık bağını gözetmiş sayılmaz. Akrabalık bağını gözetmenin asıl manası, seninle ilişkisini kesen ile akrabalık bağını devam ettirmektir."[316]

Tirmizî Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Başkalarının peşine takılarak «İnsanlar bize iyilik yaparlarsa, biz de onlara iyilik yaparız. Eğer bize haksızlık yaparlarsa, biz de onlara haksızlık yaparız!» diyen zayıf ahlaklı kimseler gibi olmayın. Fakat, insanlar size iyilik ederse siz de onlara iyilik etmeye; eğer size kötülük ederlerse anlara kötülük etmemeye kendinizi alıştırın!"[317]

Müslim rivayet eder; sahabeden biri Rasûlullah s.a.v.'e şöyle der:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Benim bazı akrabalarım var, ben onlara karşı akrabalık bağını gözetiyorum. Fakat onlar bana karşı akrabalık bağını gö-

---

314 Buhârî, 2592; Müslim, 999; Ebû Dâvûd, 1690; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 26277.

315 Tirmizî, 1905; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 4610; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 435.

316 Buhârî, 5991; Tirmizî, 1908; Ebû Dâvûd, 1697; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 6488.

317 Tirmizî, 2007.

zetmiyorlar! Ben onlara iyilik ediyorum, fakat onlar bana kötülük ediyorlar! Ben onlara karşı yumuşak ve nazik davranıyorum; onlar ise bana cahilce ve kaba davranıyorlar!

Rasûlullah s.a.v. bunları dineldikten sonra buyurdu ki:

– Eğer söylediğin gibi isen, sen onların yüzüne sıcak kül serpiyorsun demektir. Böyle olmaya devam ettiğin sürece, Allah'ın yardımı sürekli seninle birlikte olacaktır!"[318]

et-Taberânî, İbnu Huzeyme es-Sahîh'inde ve el-Hâkim, Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Sadakanın en faziletlisi, içinde düşmanlığını gizleyen akrabaya verilen sadakadır."[319]

Bu hadis-i şerif, *"Sana karşı akrabalık bağlarını savsaklayana, sen akrabalık bağını gözet!"*[320] hadisini teyid etmektedir.

el-Bezzâr, et-Taberânî ve el-Hâkim, Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Üç haslet vardır ki kimde bulunursa Allah Teala c.c. onun hesabını kolaylaştırır ve kendisini rahmetiyle cennete sokar!

Rasûlullah s.a.v.'in bu beyanı üzerine Sahâbe-i kirâm sordular:

– Bu üç haslet nedir, ey Allah'ın Rasûlü!

– Seni mahrum bırakana senin vermen! Sana karşı akrabalık bağlarını savsaklayana, senin akrabalık bağını gözetmen! Sana karşı haksızlık yapanı affetmen! İşte bu hasletlere sahip olup onlarla amel edersen, Allah Teala c.c. seni cennetine koyar!"[321]

Ahmed b. Hanbel, sahabeden Ukbe b. Âmir r.a.'dan şöyle rivayet eder:

"Bir gün Rasûlullah s.a.v. ile karşılaştım. Elinden tuttum ve dedim ki:

---

318 Müslim, 2557; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 7932.

319 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 14896; İbnu Huzeyme, es-Sahîh, 4/77; el-Hâkim, el-Müstedrek, 1/564; ed-Dârimî, es-Sünen, 1679; el-Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 7/27; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 3/320.

320 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 16999; el-Hâkim, el-Müstedrek, 2/563; el-Bezzâr, el-Müsned, 7/162; el-Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 10/235; er-Rûyânî, 157; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 17/269; el-Mu'cemu'l-Evsat, 5/364; el-Kudâ'î, eş-Şihâb, 2/248.

321 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 16999; el-Hâkim, el-Müstedrek, 2/563; el-Bezzâr, el-Müsned, 7/162; el-Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 10/235; er-Rûyânî, 157; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 17/269; el-Mu'cemu'l-Evsat, 5/364; el-Kudâ'î, eş-Şihâb, 2/248.

– Ey Allah'ın Rasûlü! Bana faziletli amellerin hangileri olduğunu bildir!

Buyurdu ki:

– Ey Ukbe! Akrabalık bağını çiğneyene karşı sen akrabalık bağını gözet! Seni mahrum bırakana sen ver! Sana karşı haksızlık yapanı sen bağışla!"[322]

el-Hâkim'in rivayet ettiği hadis-i şerifte şu fazlalık vardır:

"Dikkat edin! Kim ömrünün uzun ve rızkının bol olmasını arzu ediyorsa, akrabalık bağını gözetsin!"[323]

et-Taberânî, Hazret-i Peygamber s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Size dünya ve ahiretin en üstün ahlakını bildireyim mi?Bunlar; akrabalık bağını çiğneyene karşı akrabalık bağını gözetmek, seni mahrum bırakana vermek, sana zulmedeni bağışlamaktır!"[324]

Yine et-Taberânî, Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Faziletli amellerin en üstünü; akrabalık bağını çiğneyene karşı akrabalık bağını gözetmek, seni mahrum bırakana vermek, çirkin ve kötü söz söyleyenleri bağışlamaktır!"[325]

el-Bezzâr'ın rivayet ettiği bir hadis-i şerif şöyledir:

"Allah Teala'nın, dereceleri ne ile yükselttiğini size haber vereyim mi? – lafız et-Taberânî'nin rivayetinde şöyledir; – Allah Teala'nın bir ülkeye şeref bahşettiği ve dereceleri yükselttiği şeyleri haber vereyim mi?

– Evet bildir, ey Allah'ın Rasûlü!

– Sana karşı cahilce ve kaba davranan kimseye yumuşak ve nazik davranman; sana haksızlık yapanı affetmen; akrabalık bağını çiğneyene karşı senin akrabalık bağını gözetmen!"[326]

İbnu Mâce, Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Sevabı en çabuk verilen hayırlar iyilik ve akrabalık bağını gözetmektir. Cezası en çabuk verilen kötülükler de zulüm ve akrabalık bağını kesmektir."[327]

---

322 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 16883.

323 el-Hâkim, el-Müstedrek, 2/563.

324 el-Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 10/235; Şu'abu'l-Îmân, 6/260; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 8/189.

325 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 15191; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 20/188.

326 el-Hâkim, el-Müstedrek, 2/295.

327 İbnu Mâce, 4212.

et-Taberânî şöyle rivayet eder:

"Ahiretteki cezası baki kalmak üzere, Allah Teala'nın dünyada cezasını en çabuk şekilde vermeye layık gördüğü suçlar; akrabalık bağını kesmek, emanete hıyanet etmek ve yalan söylemektir. Sevabı en çabuk verilen iyilikler ise akrabalık bağını gözetmektir. Öyle ki, bir aile hep birlikte günahkar oldukları halde, akrabalık bağını gözetmeleri sayesinde malları arttığı gibi sayıları da çoğalır!"[328]

---

[328] Tirmizî, 2511; Ebû Dâvûd, 4902; İbnu Mâce, 4211.

YİRMİ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ANA-BABAYA İYİLİK ETMEK

Buhârî ve Müslim, İbnu Mes'ûd r.a.'dan rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v.'e sordum:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Hangi amel Allah Teala'ya daha sevimlidir?

– Vaktinde kılınan namaz!

– Sonra hangisi?

– Ana-babaya iyilik yapmak!

– Sonra hangisi?

– Allah yolunda cihad etmek!"[329]

Müslim ve diğerleri rivayet eder:

"Evlat babanın hakkını hiçbir surette ödeyemez. Ancak onu köle olarak bulur, satın alır ve azat ederse babasının hakkını ödeyebilir."[330]

Müslim rivayet eder:

"Adamın biri Rasûlullah s.a.v.'in yanına gelir ve şöyle der:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Allah Teala'dan ecir kazanmak arzusuyla hicret etmek ve cihad yapmak üzere sana biat ediyorum!

Sahabinin bu sözü üzerine Rasûlullah s.a.v. buyurdu ki:

– Ana ve babandan hayatta olan var mı?

– Evet, her ikisi de hayatta!

– Sen gerçekten Allah katından sevap kazanmak istiyor musun?

– Evet istiyorum!

---

[329] Buhârî, 527; Müslim, 85; Nesâî, 610; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 3880.

[330] Müslim, 1510, Tirmizî, 1906; Ebû Dâvûd, 5137; İbnu Mâce, 3659; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 9452.

– O halde ana-babanın yanına dön ve onlara iyi bak!"[331]

Ebû Ya'lâ ve et-Taberânî ceyyid bir senedle rivayet eder:

"Adamın biri Rasûlullah s.a.v.'e geldi ve dedi ki:

– Ben Allah yolunda cihad etmeyi arzu ediyorum ama buna gücüm yetmiyor! (Ne yapmamı tavsiye buyurursun?)

– Ana veya babandan sağ olan var mı?

– Anam sağ!

– Öyleyse ona iyilik yaparak Allah'ın rızasını kazanmaya çalış! Böyle yaparsan hac, umre ve cihad sevabı kazanmış olursun!"[332]

et-Taberânî rivayet ediyor:

"Birisi Rasûlullah s.a.v.'e geldi ve dedi ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Ben Allah yolunda cihad yapmak istiyorum!

– Anan sağ mıdır?

– Evet!

– Öyleyse git onun ayaklarına kapan (hizmetini gör), zira cennet oradadır (anaların ayakları altındadır)!"[333]

İbnu Mâce rivayet eder:

"Sahabeden biri Rasûlullah s.a.v.'e sordu:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Ana-babanın çocuğu üzerindeki hakkı nedir?

– Onlar senin hem cennetin hem de cehennemindir!"[334]

İbnu Mâce, Nesâî ve el-Hâkim rivayet ederler:

"Sahabeden biri Rasûlullah s.a.v.'e geldi, dedi ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Savaşa katılmak istiyorum, seninle istişâre etmeye geldim!

– Senin anan var mı?

– Evet!

– Onun hizmetini gör, çünkü cennet onun iki ayağı altındadır!"[335]

---

331 Müslim, 2549; el-Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 9/26; Şu'abu'l-Îmân, 6/177.

332 Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 2/149; et-Taberânî, el-Mu'cemu's-Sağîr, 1/144; el-Mu'cemu'l-Evsat, 3/199.

333 İbnu Mâce, 2781; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 8/311; Hennâd, ez-Zühd, 2/484.

334 İbnu Mâce, 3662.

335 Nesâî, 3104; İbnu Mâce, 2781; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 15110.

Aynı hadis-i şerifin sahih bir rivayetinde Rasûlullah s.a.v. adama der ki:

– Anan-baban sağ mı?

– Evet!

– Onların hizmetini gör, çünkü cennet onların ayakları altındadır!"[336]

Tirmizî, Ebu'd-Derdâ r.a.'dan rivayet eder:

"Adamın biri bana geldi ve dedi ki:

– Benim bir hanımım var ve anam onu boşamamı istiyor! Bana ne tavsiye edersiniz?

Bunun üzerine Ebu'd-Derdâ r.a. der ki:

– Ben Rasûlullah s.a.v.'in ‹‹Ana-baba cennetin orta kapısıdır! Şimdi sen dilersen bu orta kapıyı zayi et, dilersen muhafaza et!›› buyurduğunu işittim!"[337]

İbnu Hibbân es-Sahîh'inde rivayet eder:

"Adamın biri Ebu'd-Derdâ r.a.'a gelir ve şöyle der:

– Babam halâ benimle beraber kalıyor. Beni evlendirdi, şimdi ise hanımımı boşamamı istiyor! Bana ne yapmamı tavsiye edersiniz!..

– Ben sana, ne babana karşı gelerek onun gönlünü kırmanı, ne de hanımını boşamanı tavsiye edebilirim! Fakat eğer dilersen sana Rasûlullah s.a.v.'den işittiğim bir hadis-i şerif nakledebilirim! Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu işitmiştim:

– Ana-baba cennetin orta kapısıdır! Bu orta kapıyı dilersen muhafaza et, dilersen zayi et!"[338]

Atâ der ki: "Bunun üzerine adam hanımını boşadı!"

Dört sünen sahibi ve İbnu Hibbân es-Sahîh'inde rivayet eder:

"Abdullah b. Ömer r.a. anlatır: Nikahım altında sevdiğim bir hanımım vardı. Fakat babam Ömer r.a. ondan hoşlanmıyordu. Benden, hanımımı boşamamı istedi. Ben bu isteği yerine getirmedim. Ömer r.a., durumu Rasûlullah s.a.v.'e anlattı. Bunun üzerine Rasûlullah s.a.v. bana ‹‹Onu boşa!›› buyurdular!"[339]

İmam Ahmed sahih senedle Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

---

336 et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 2/289; el-Münzirî, 3656.

337 Tirmizî, 1900; İbnu Mâce, 2089; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 21219.

338 İbnu Hibbân, es-Sahîh, 426.

339 Tirmizî, 1189; Ebû Dâvûd, 5138; İbnu Mâce, 2088; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 4697.

"Kim ömrünün uzun ve rızkının bol olmasını arzu ederse, ana-babasına iyilik etsin ve akrabalık bağını gözetsin!"[340]

Ebû Ya'lâ, el-Hâkim ve diğerleri rivayet eder:

"Ana-babasına iyilik yapana müjdeler olsun, Allah c.c. onunu ömrünü uzun eyler!"[341]

İbnu Mâce, İbnu Hibbân ve el-Hâkim rivayet eder:

"Kişinin işlediği günahlar yüzünden rızkı kısılır. Kaderi ancak dua geri çevirebilir. Ömür de ancak yapılan iyilikler ile uzar!"[342]

Tirmizî'nin naklettiği bir rivayet şöyledir:

"Kazayı ancak dua geri çevirebilir, ömrü de ancak (ana babaya) iyilik uzatır!"[343]

el-Hâkim şöyle rivayet eder:

"Başkalarının hanımlarına karşı iffetli olunuz ki, başkaları da sizin hanımlarınıza karşı iffetli olsunlar! Babalarınıza karşı iyilik yapın ki, çocuklarınız da size karşı iyilik yapsınlar! Kime müslüman kardeşi özür dilemeye gelirse; özür dileyen kişi haklı da olsa haksız da olsa onu kabul etsin. Eğer böyle yapmazsa, kıyamet gününde Havz-ı Kevser'in başında benim yanıma gelemez!"[344]

et-Taberânî hasen bir isnadla rivayet eder:

"Babalarınıza iyilik yapın, evlatlarınız da size iyilik yapsın. Sizler iffetli olun, hanımlarınız da iffetli olsun!"[345]

Müslim şöyle rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– Burnu yerde sürünsün! Burnu yerde sürünsün! Burnu yerde sürünsün!

---

[340] Buhârî, 5986; Müslim, 2557; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 1217; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 8/136. Buhârî ve Müslim hadisi muhtasar olarak rivayet eder.

[341] Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 1494; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 8/137; el-Hâkim, el-Müstedrek, 4/154.

[342] İbnu Mâce, 90; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 21881.

[343] Tirmizî, 2139.

[344] el-Hâkim, el-Müstedrek, 4/170.

[345] et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 1/299; İbnu Adiy, el-Kâmil, 5/207; el-Hatîb el-Bağdâdî, Târîhu Bağdâd, 6/310; İmam Buhârî, el-Mecrûhîn, 2/168; el-Kazvînî, 4/91; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 8/138.

– Kimin, ey Allah'ın Rasûlü!

– Ana-babasının veya bunlardan birinin ihtiyarlığına erişip de bunlara iyilik yaparak cennete girmeyi hak edemeyen kimse! Veya, ana-babası kendisini cennete girdiremeyen kimse!"[346]

et-Taberânî rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v. minbere çıktı ve buyurdu ki:

– Âmin! Âmin! Âmin!.. Sonra buyurdular ki:

– Bana Cebrail a.s. geldi ve dedi ki: ‹‹Ey Muhammed! Sağlığında ana-babasından birisine yetişen, ona iyilik yapmayarak ölen kişi cehenneme girsin, ve Allah Teala onu rahmetinden uzak eylesin! Sen de âmin de!›› Ben de âmin dedim.

Sonra ‹‹Ey Muhammed! Ramazan ayına kavuştuğu halde günahlarının bağışlanmasını sağlayamayan ve o hal üzere ölen kişi cehenneme girsin ve Allah'ın rahmetinden uzak olsun! Sen de âmin de!›› dedi. Ben de âmin dedim.

Sonra yine ‹‹Kimin yanında senin ismin anılır da sana salât u selâm getirmezse, öldüğünde cehenneme girsin ve Allah'ın rahmetinden uzak olsun! Sen de âmin de!›› dedi. Ben de üçüncü defa âmin dedim!"[347]

Hadis-i şerifin el-Hâkim'in rivayetinde şu farklılık vardır:

"Cebrail a.s. ‹‹Kim ana-babasına veya bunlardan birine yetişir de bunlara iyilik yapmadan ölürse, cehenneme girsin ve Allah'ın rahmetinden uzak olsun! Sen de âmin de!›› dedi. Ben de âmin dedim!"[348]

el-Hâkim ve diğerleri bu hadis-i şerifi rivayet ederler, hadisini sonu şöyledir:

"Cebrail a.s. üçüncüye gelince: ‹‹Ana-babasının veya bunlardan birinin yaşlılığına erişip onlar sayesinde cennete giremeyen kimse, Allah'ın rahmetinden uzak olsun!›› dedi. Ben de âmin, dedim!"[349]

Hadis-i şerifin et-Taberânî'deki rivayetinde şu lafızlar vardır:

---

346 Müslim, 2551; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 8352.

347 el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 8/139.

348 İbnu Hibbân, es-Sahîh, 907; Buhârî, el-Edebü'l-Müfred, 646; el-Bezzâr, el-Müsned, 3169; İbnu Huzeyme, es-Sahîh, 1888.

349 el-Hâkim, el-Müstedrek, 4/170.

"Cebrail a.s. «Ana-babasına veya bunlardan birisine erişip de iyilik yapmayan cehenneme girsin, Allah onu rahmetinden uzaklaştırsın ve yazıklar olsun ona!» dedi. Ben de âmin, dedim!"[350]

İmam Ahmed'in rivayetinde şu lafızlar yer alır:

"Kim bir müslüman köleyi azat ederse, bu onun için cehennemden kurtuluş fidyesi olur. Kim de ana-babasından birine yetişir de onlara iyilik yaparak günahlarının bağışlanmasını sağlayamazsa Allah'ın rahmetindin uzak olsun!"[351] Hadisin başka bir rivayetinde *"ve ona yazıklar olsun!"* ilavesi vardır.

Buhârî ve Müslim şöyle rivayet eder:

"Sahabeden biri Rasûlullah s.a.v.'e gelerek dedi ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! İyilik yapıp iyi geçinmeme en fazla layık olan kimdir?

– Anan!

– Sonra kim?

– Anan!

– Sonra kim?

– Anan!

– Sonra kim?

– Baban!"[352]

Buhârî ve Müslim, Esmâ bt. Ebû Bekir r.a.'dan rivayet ederler:

"Rasûlullah s.a.v.'in zamanında, o sıralar müşrik olan anam yanıma geldi. Ona nasıl davranmam gerektiğini öğrenmek için Rasûlullah s.a.v.'e danışmaya gittim ve sordum:

– Anam yanıma geldi, henüz İslâm'ı kabul etmiş değil! Ona karşı akrabalık bağını gözeteyim mi?

– Evet, anana karşı akrabalık bağını gözetmelisin!"[353]

İbnu Hibbân ve el-Hâkim şöyle rivayet eder:

---

350 et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 12/83; Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 10/328; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 3/188.

351 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 17551; el-Münzirî, et-Terğîb ve't-Terhîb, 3667.

352 Buhârî, 5971; Müslim, 2547; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 8144.

353 Buhârî, 2620; Müslim, 1003; Ebû Dâvûd, 1668; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 26400.

"Allah'ın rızası, ana-babanın rızasındadır! Allah'ın öfkesi, ana-babanın öfkesindedir!"[354]

et-Taberânî'den gelen bir rivayet ise şöyledir:

"Allah'a itaat, ana-babaya itaate bağlıdır. Ana-babaya isyan Allah'a isyan gibidir!"[355]

el-Bezzâr ise şu lafızlarla rivayet eder:

"Allah Teala'nın rızası, ana-babanın rızasına bağlıdır. Allah Teala'nın öfkesi ise, ana-babanın öfkesindedir!"[356]

Tirmizî, İbnu Hibbân ve el-Hâkim şöyle rivayet eder:

"Bir kişi Rasûlullah s.a.v.'e geldi ve dedi ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Ben büyük bir günah işledim! Acaba benim için tevbe edip bundan kurtulma yolu var mıdır?

– Senin anan sağ mı?

– Hayır!

– Peki, teyzen var mıdır?

– Evet!

– Öyleyse ona iyilik yap!"[357]

Ebû Dâvûd ve Tirmizî rivayet eder:

"Sahabeden biri Rasûlullah s.a.v.'e sordu:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Anam babam vefat ettikten sonra onlar için yapabileceğim bir iyilik var mıdır?

– Evet var! Onlar için dua eder, günahlarının bağışlanması için istiğfar eder, vefatlarından sonra hayatta iken verdikleri sözleri yerine getirir, onlardan yana olan akrabalık bağını gözetir ve onların arkadaşlarına ikramlarda bulunursun!"[358]

Bu hadis-i şerifi İbnu Hibbân şu ilave ile rivayet eder:

"Bunun üzerine adam dedi ki:

– Bunlara bir şey ilave etmeyecek miyim ey Allah'ın Rasûlü, daha başka iyilikler yapacak mıyım!

---

354 Tirmizî, 1899; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 430; el-Hâkim, el-Müstedrek, 4/152.

355 el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 8/136-138.

356 el-Bezzâr, Keşfu'l-Estâr, 1865; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 8/136.

357 Tirmizî, 3975; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 4610.

358 Ebû Dâvûd, 5142; İbnu Mâce, 3664; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 1529.

– Sen bunları yerine getir!"[359]

İmam Müslim şöyle rivayet eder:

"Abdullah b. Ömer r.a., Mekke yolunda bir bedevi ile karşılaşır. Abdullah r.a. ona selam verir, bineğinden inerek onu bindirir. Başındaki sarığını da ona verir. Kafilede bulunan İbnu Dînâr, hadisenin devamını şöyle anlatır:

Abdullah b. Ömer bedeviye bütün bunları yapınca ona dedik ki:

– Allah senin iyiliğini versin! Bunlar bedevidir (çöl insanıdır); azıcık bir şey ile yetinir, memnun olurlar!

Abdullah b. Ömer r.a. bize şu cevabı verdi:

– Bu adamın babası, benim babam Ömer b. Hattâb'ın çok yakın bir dostu idi ve onu çok severdi. Ayrıca ben, Rasûlullah s.a.v.'in ‹‹İyiliklerin en değerlisi, evladın baba dostlarına yaptığı iyiliktir!›› buyurduğunu işitmiştim!"[360]

İbnu Hibbân es-Sahîh'inde Ebû Bürde r.a.'dan şöyle rivayet eder:

"Medine'ye varmıştım, Abdullah b. Ömer r.a. yanıma geldi ve bana dedi ki:

– Sana niçin geldiğimi biliyor musun?

– Hayır!

– Ben Rasûlullah s.a.v.'in ‹‹Kim, vefatından sonra babasıyla akrabalık bağını gözetmek istiyorsa, vefatından sonra baba dostlarıyla olan ilişkiyi gözetsin!›› buyurduğunu işittim! Gerçekten, babam Ömer b. Hattâb ile senin baban arasında bir kardeşlik ve muhabbet vardı. Bun de bu dostluk bağını gözetmek istedim!"[361]

Buhârî, Müslim ve diğer muhaddislerin rivayet ettikleri meşhur bir hadis-i şerif şöyledir:

"Bizden önce yaşamış kavimler içinden üç kişi, ailelerinin geçimlerini temin etmek için yolculuğa çıkmışlardı. Yolda yağmura tutuldular ve dağdaki bir mağaraya sığındılar. Dağdan bir kaya yuvarlanıp mağaranın ağzını kapattı. Bu hal üzerine birbirlerine dediler ki:

---

[359] İbnu Hibbân, es-Sahîh, 419; Buhârî, el-Edebü'l-Müfred, 35. Önceki hadisin dipnotuna da bakınız.

[360] Müslim, 2552; Tirmizî, 1903; Ebû Dâvûd, 5143; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 5621.

[361] İbnu Hibbân, es-Sahîh, 433; İbnu Hacer, el-Matâlibu'l-Âliye, 2518; Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 5669.

– Bizi buradan, daha önce işlediğimiz salih amelleri vesile ederek Allah Teala'ya dua etmekten başka bir şey kurtaramaz!

Diğer bir rivayet ise şöyledir:

Birbirlerine dediler ki:

– Herkes, Allah Teala'nın rızası için yapmış olduğu en salih amelini vesile ederek dua etsin. Belki bu vesile ile Allah Teala mağaranın ağzını açar!

Diğer bir rivayete göre şöyle derler:

– Yağmurdan izlerimiz silindi, kaya da mağaranın ağzını kapadı. Şu anda Allah Teala'dan başka yerimizi bilen kimse yok! Mağaranın ağzındaki kayayı açması için, en çok güvendiğiniz amellerle Allah Teala'ya dua edelim!

Bunun üzerine içlerinden biri ellerini açarak şöyle dua eder:

– Allahım! Benim fazlaca yaşlanmış anam ve babam vardı. Onlara süt vermeden önce ne ev halkıma ve ne de mallarıma bakardım. Bir gün odun toplamak için dışarı çıkmıştım. Biraz geciktim ve döndüğümde onlar uyumuştu. Akşam sütlerini sağdım, yanlarına vardım, baktım ikisi de uyuyordu. Onların sütünü vermeden önce, aileme ve hayvanlarıma bir şey vermeyi hoş görmedim. Süt bardaklarını elime aldım ve onların uyanmalarını bekledim. Sabah tan yeri ağarana kadar böylece bekledim. O zaman uyandılar ve sütlerini içtiler. Allahım! Eğer bu davranışı senin rızanı kazanmak için yaptı isem, şu kaya yüzünden içine düştüğümüz durumdan bizi kurtar!

Adamın yaptığı bu dua üzerine kaya birazcık yerinden kımıldadı ve mağaranın ağzı açıldı. Fakat bu açıklık çıkmalarını sağlayacak kadar değildi."[362]

Diğer bir rivayette duanın sonları şöyle idi:

"... Bakmak zorunda olduğum küçük çocuğum vardı. Eve varıp hayvanların sütünü sağınca, çocuklarımdan önce anam ve babama sütlerini verirdim. Bir gün oduna gittim ve eve geç döndüm. Hava kararmadan dönmem mümkün olmadı. Döndüğümde onları uyur halde buldum. Her zamanki gibi sütlerini sağdım ve baş uçlarına geldim. Ne onları uykularından uyandırmaya ve ne de onlardan önce çocuklarıma süt vermeye gönlüm razı olmadı. Halbuki küçük çocuğum ayağımın dibinde açlıktan ağlamaktaydı. Benim beklemem ve onların uykuları sabah fecir doğana kadar

---

362 Buhârî, 2465; Müslim, 2743; Ebû Dâvûd, 3387; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 5937.

sürdü. Allahım! Sen biliyorsun ki, bütün bunları senin rızanı kazanmak için yapmıştım! Eğer bu senin razı olduğun bir amel ise, bizi şu karanlıktan kurtar ve gökyüzünü görebileceğimiz bir yol aç!

Cenab-ı Hak, adamın bu duası üzerine onların gökyüzünü görebilecekleri kadar bir açıklık sağladı. Fakat bu açıklık dışarı çıkabilecekleri kadar değildi."

İkinci kişi, amcası kızına iffetli davranarak zinadan Allah korkusu için kaçındığını dile getirerek dua etti. Üçüncü şahıs da, çalıştırıp da ücretini almadan giden işçisinin ücretini çalıştırıp çoğalttığını ve tamamını işçisine verdiğini dile getirerek dua etti. Bu dualar üzerine kaya tamamen açıldı ve onlar da yollarına gittiler.

YİRMİ BEŞİNCİ BÖLÜM

ZEKÂT VE CİMRİLİK

Yüce Allah c.c. şöyle buyurur:

"Allah'ın, kereminden kendilerine verdiklerini (infakta) cimrilik gösterenler, sanmasınlar ki o, kendileri için hayırlıdır; tersine onlar için pek fenadır. Cimrilik ettikleri şey de kıyamet gününde boyunlarına dolanacaktır. Göklerin ve yerin mirası Allah'ındır. Allah bütün yaptıklarınızdan haberdardır."[363]

Diğer ayette Cenab-ı Hak şöyle buyurur:

"O müşriklerin vay haline! Onlar zekatı vermezler; ahireti inkar edenler de onlardır!"[364]

Ayet-i kerimede, zekat vermeyenler "müşrik" olarak isimlendirilmiştir.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Zekat ile mükellef olup da bunu yerine getirmeyen her kişiye, kıyamet gününde ödemediği zekat borcu azgın bir yılan haline getirilerek o kişilerin boyunlarına dolanacaktır!"[365]

Rasûlullah s.a.v. yine şöyle buyurur:

"Ey Muhâcirler topluluğu! Beş haslet vardır ki, bunlarla imtihan edilmenizden, bunların sizin aranızda olmasından ve bu kişilere yetişmenizden Allah'a sığınırım!

1. *Bir toplumda fuhuş yaygın hale gelir ve aleni olarak yapılmaya başlarsa; o toplum mutlaka öncekilerde görülmeyen ağrılar, sancılar ve bozulmalara maruz kalır!*

---

363 Âlu İmrân, 180.

364 Fussilet, 6-7.

365 İbnu Mâce, 1784; Nesâî, 2481; İbnu Huzeyme, es-Sahîh, 3/12.

2. *Ölçüde ve tartıda hile yapıp eksik tartıp vermeleri. Bu durumdaki toplumlarda yıllar sürecek kıtlık ve geçim sıkıntısı çekerler. Devlet büyükleri ve yöneticilerin zulmüne maruz kalırlar!*
3. *Mallarının zekatını vermemeleri. Böyle bir toplumda, öncelikle gökten inen yağmur azalır. Eğer yeryüzünde yaşayan hayvanlar bulunmasa, o toplumun üzerine gökten bir damla bile yağmur yağmaz!*
4. *Allah ve Rasûlüne verdikleri ahdi bozmaları. Allah Teala bu toplumun başına dışarıdan bir düşman musallat eder ve ellerinde bulunan bazı şeyleri onlardan alırlar.*
5. *Devlet büyükleri ve yöneticilerin Allah'ın kitabı ile hükmetmemeleri. Allah Teala onların içine huzursuzluk verir; kargaşa ve huzursuzluk içinde birbirleriyle boğuşurlar!"*[366]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Allah Te'âlâ c.c., hayatı boyunca cimrilik yapan fakat öleceği anda cömert davranan kişiye buğz eder!"[367]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Şu iki sıfat bir müminde bulunmaz; cimrilik ve kötü ahlak!"[368]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Allah'ın adına yemin ederim ki, hiçbir cimri cennete giremez!"[369]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Cimrilikten mutlaka sakının! Çünkü cimrilik bir toplumu zekat vermeyi terke, akrabalık bağlarını kesmeye ve birbirlerinin kanını dökmeye sürükler."[370]

Yine Hazret-i Peygamber s.a.v. buyurur:

---

366 İbnu Mâce, 4019; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 3/197; et-Taberânî, Müsnedü'ş-Şâmiyyîn, 2/391, el-Hâkim, el-Müstedrek, 4/583; ed-Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs, 5/288; Ebû Nu'aym, el-Hilye, 8/333.

367 es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 1857, el-Halîbu'l-Bağdâdî'nin el-Buhalâ'sından naklen; Elbânî, Da'îfu'l-Câmi', 1686.

368 Tirmizî, 1962; Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, 2208; Abd b. Humeyd, 996; el-Kudâ'î, eş-Şihâb, 1/211; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 7/423; Buhârî, el-Edebü'l-Müfred, s. 106.

369 es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 6125, İbnu Asâkir'den naklen; Elbânî, Da'îfu'l-Câmi', 4090; ed-Da'îfe, 673.

370 Ebû Dâvûd, 1698; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 6753; İbnu Cerîr et-Taberî'den naklen el-Kenz, 7404.

"Allah Teala kötü tıyneti yarattı; cimrilik ve malı onun etrafında tavaf ettirdi!"[371]

Hasan-ı Basrî rh.a.'e cimriliği sordular. Şöyle cevapladı:

– Cimri, yaptığı her türlü harcamayı kayıp, elinde tutup biriktirdiğini ise şeref bilir! Cimriliğin asıl kaynağı mal sevgisi, fakirlik korkusu ve çocuk sevgisidir (çocuğumun her şeyi olsun, kimseye muhtaç olmasın düşüncesidir). Nitekim hadis-i şerifte ‹‹*Çocuk, insanı korkak ve cimri yapar!*››[372] buyurulur.

Öyle insanlar vardır ki, ne mallarının zekatını verirler, ne de kendilerine ve ailesine rahat bir hayat yaşatırlar! Bütün zevkleri ve arzuları paralarını seyretmek ve onları hep kasasında tutmaktır. Halbuki, her fâni gibi günün birinde öleceğini de gayet iyi bilmektedir.

Böyleleri için şair şöyle der:

Kardeşim! Nice insanlar vardır, hayvandır!
Baktığında sanarsın ki basiretli ve akıllı bir insandır.
Hemencecik anlar, malına bir ziyan gelse!
Hiç aldırış etmez, dini elinden gitse!

Başka bir şair şöyle der:

Cimrilik salgın hastalıktır; yakışmaz,
Mürüvvet sahibine, akıllıya ve dindar olana!
Varlıklı haline ve zenginliğine rağmen cimriliği tercih eden,
Gerçekten de aldanmıştır o kişi, yemin ediyorum ben!
Yazık o kimseye, dünyasını da ahiretini de mahvetti!
Dünyasını sattı, nihayet ahirete de eli boş gitti!

Diğer bir şair de şöyle der:

Bir mal ki, ondan dostlar ve yakınlar faydalanmaz,
Yoksulun derdine o maldan bir çare bulunmaz!
Sonunda o mal, bir gün mutlaka varisin eline geçer!
Mirası bırakan cimri kişiye de ahirette pişman olmak düşer!

Bişr-i Hâfî rh.a. der ki: "Cimri ile karşılaşmak insana keder ve tasa verir. Cimriye nazar etmek kalbi karartır!"

Araplar cimrilik ve korkaklık huylarına sahip kişileri ayıplarlardı.

---

371 Kenz; 7410; el-Bezzâr ve Ebû Nu'aym'den naklen; Müsnedü'l-Firdevs, 2/187.

372 İbnu Mâce, 2/1209; Buhârî, el-Edebü'l-Müfred, s. 43; el-Kudâ'î, 1/49; er-Rûyânî, 2/462; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 3/32; el-Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 10/202.

Şair bu hususta şöyle der:

İnfak et! Malım azalır diye sakın korkma!
Kulların rızkını Rahman ezelde taksim etmiştir, unutma!
Değersiz dünyada cimrilik fayda vermez!
İkbali olana infak etmekten zarar gelmez!

Diğer bir şair şöyle der:

Bakıyorum, bütün insanlar cömerde dost,
Fakat cimri için iki cihanda göremiyorum bir dost!
Cimriliğin, kişinin kendi nefsine bile zarar verdiğini gördüm,
Cimri denilmesin diye, kendi nefsime ikramda bulundum!

Cimri kişiye, başkası için mal biriktirmek, mal biriktirmenin zahmet ve meşakkatini çekmek ve malın hiçbir lezzetini ve hayrını görememek ceza olarak yeter! Bu konuda şair şöyle der: .

Şair Vekî' bu hususta şöyle der:

Değersiz alçak kişi, varisleri için mal biriktirir durur!
Varislere kalacak mala, o sadece bir korucu olur!
Tıpkı av köpeği gibidir, avı yakalar fakat o hep açtır!
Onun aklı hep başkalarını doyurmak için çalışır!

Bu konuda söylenmiş hikmetli sözlerden biri de şöyledir:

"Cimriye, malını ya bir felaketin ya da varislerin yiyeceğini müjdele!"

İmam Ebû Hanife rh.a. şöyle der:

Ben cimri kişiyi emin ve güvenilir bulmam. Çünkü cimrilik onu, her şeyi inceden inceye hesaplamaya ve aldanma korkusuyla hakkından fazlasını almaya sürükler. Bu vasıftaki bir kişi güvenilir ve emanete layık değildir.

Yahya a.s. bir gün İblis ile karşılaşır ve şöyle der:

– Ey İblis! En çok sevdiğin ve en fazla nefret ettiğin insanları bana bildir!

– En çok sevdiğim kişi, cimri olan mümindir! En fazla nefret ettiğim şahıs ise, cömert olan fâsık/günahkar kişidir!

Yahya a.s. tekrar sorar:

– Bunun sebebi nedir?

– Çünkü cimrinin cimriliği benim için yeterlidir. Ancak cömert olan fasığa gelince, Allah Teala'nın cömertliğine bakıp onu affetmesinden korkarım!

Daha sonra İblis döner ve

– Ey Yahya, eğer soruyu soran sen olmasaydın bunları sana açıklamazdım! diyerek yürüyüp gider.

YİRMİ ALTINCI BÖLÜM

UZUN EMEL

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur.

"Sizin için korktuğum şeylerin en korkuncu şu iki şeydir; uzun emel ve nefsin arzularına uymak. Uzun emel, insana ahireti unutturur. Nefsin arzularına uymak ise, haktan saptırır."[373]

Hazret-i Peygamber şöyle buyurur:

"Ben, şu üç şeyin üç şeyi kesin olarak sağlayacağına kefilim:

- *Bütün benliğiyle dünyaya sarılan kişi; öyle fakir (muhtaç) hale gelir ki, ihtiyacı asla bitmez!*
- *Dünyaya karşı hırslı olan kişi; meşguliyeti öyle artar ki, hiç boş vakti kalmaz!*
- *Dünya malına karşı cimri olan kişi; asla kurtulamayacağı bir gam ve tasa içine düşer!"*[374]

Sahâbe-i kirâmdan Ebu'd-Derdâ r.a., Humus şehrini şereflendirdiklerinde şehir halkına şöyle seslendi:

– Ey insanlar! Sizler hiç haya etmez misiniz? İçinde oturamayacağınız binalar yapmaktasınız! Asla erişemeyeceğiniz emeller peşindesiniz! Yiyip bitiremeyeceğiniz dünya malları toplamaktasınız! Sizden önce yaşayan kavimler, sizin yaptıklarınızdan daha sağlam binalar yaptılar! Daha fazla servet biriktirdiler! Sizden daha uzun emeller beslediler! Fakat nihayetinde asıl meskenleri kabir, kurdukları uzun emelleri aldanma ve biriktirdikleri servetleri hep ziyan oldu!

Hazret-i Ali k.v., Hazret-i Ömer r.a.'a der:

---

373 el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 8/370; İbnu Adiy, el-Kâmil, 5/185.

374 Bu lafızla bulunamadı.

"Eğer iki dostuna (Rasûlullah s.a.v. ve Ebû Bekir r.a.) kavuşmak istiyorsan; elbisen yamalı ve ayakkabın tamirli olmalı, uzun emeli terk etmeli ve doyasıya yememelisin!"

Âdem a.s. oğlu Şid a.s.'a şu nasihatte bulunur ve bunları evlatlarına da nakletmesini emreder:

- Evlatlarına, dünyaya güvenip dayanmamalarını söyle. Ben cennetin ebedi olmasına tamah ettim, bu yüzden Allah Teala beni cennetten çıkardı.
- Evlatlarına söyle, kadınların heva-i nefislerine uymasınlar. Ben, hanımımın heva-i nefsine uyarak yasak ağaçtan yedim, sonra pişman oldum.
- Evlatlarına söyle, yapacakları işin sonucunu düşünsünler. Eğer ben yaptığım işin sonucunu düşünseydim, bildiğiniz o musibet başıma gelmezdi.
- Evlatlarına söyle, eğer yapacakları bir iş kalplerine ızdırap veriyorsa ondan uzak dursunlar. Zira ben yasak meyveden yediğim zaman kalbimde bir sıkıntı meydana gelmişti fakat ben yemekten vazgeçmedim. Sonunda da pişmanlık duydum.
- Evlatlarına söyle, yapacağı işleri istişare etsinler. Eğer ben melekler ile istişare etseydim, bildiğiniz musibet başıma gelmezdi.

Mücâhid rh.a. şöyle der: "Abdullah b. Ömer r.a. bana şöyle dedi:

– Sabaha eriştiğin vakit akşama erişmeyi, akşama eriştiğin vakit de sabaha erişmeyi düşünme! Hayatında ölümün için, sağlığında hastalığın için gerekli hazırlıkları yap, tedbir al! Çünkü yarın başına neler geleceğini bilemezsin!"

Rasûlullah s.a.v. Sahâbe-i kirâma sorar:

– Hepiniz cennete girmek ister misiniz?

– Evet, ey Allah'ın Rasûlü!

– Öyleyse uzun emeli terk edin ve Allah Teala'dan hakkıyla haya edin!

– Bizim hepimiz zaten Allah Teala'dan haya ederiz!

– Sizin yaptığınız gerçek manada haya sayılmaz. Gerçek manada haya; kabristanı ve bedenlerin orada çürümelerini tefekkür etmek; içini-

dışını, kalbini ve kafasını haramlardan ve kötü düşüncelerden korumaktır!"[375]

Ahirette itibar ve ikram görmek isteyen kişi, dünya hayatının süsünü ve şatafatını terk etsin. Kulun, Allah Teala'dan hakkıyla haya etmesi böyle olur. Böyle yapan kişi Allah'ın dostluğunu kazanır.

Rasûl-i Ekrem s.a.v. şöyle buyurur:

"Bu ümmetin başında gelenlerinin kurtuluşu; zühd ve yakîn iledir. Sonrakilerin felaketi ise; cimrilik ve uzun emel iledir!"[376]

Ümmü'l-Münzir r.a. şöyle rivayet eder:

"Bir akşam Rasûlullah s.a.v. insanların yanına geldi ve şöyle buyurdu:

– Ey insanlar! Sizler Allah Teala'dan haya etmez misiniz!

– Ey Allah'ın Rasûlü! Neden böyle söylediniz?

– Yiyip bitiremeyeceğiniz kadar servet biriktiriyorsunuz, hiç erişemeyeceğiniz uzun emeller peşinde koşuyorsunuz ve içinde oturmayacağınız meskenler bina ediyorsunuz!"[377]

Ebû Sa'îd el-Hudrî r.a. anlatır: "Usâme b. Zeyd, Zeyd b. Sâbit'ten yüz dinara bir köle satın almıştı ve bedelini bir ay sonra verecekti. Bu durumu haber alan Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurdu:

– Bir ay sonra bedelini vermek üzere alış-veriş yapan Usâme'nin haline şaşırmıyor musunuz? Gerçekten de Usâme kendisini uzun vadeli emellere kaptırmıştır! Varlığımı kudret elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, ben göz kapaklarımı her açışımda, onları geri kapayamadan Allah Teala'nın ruhumu alacağını düşünürüm! Bir yere bakışımı yöneltip her bakışımda, daha gözümü oradan çevirmeden ruhumun kabzedilebileceği aklıma gelir! Ağzıma koyduğum her lokmanın, henüz yutulmadan ölüm gelerek boğazımda kalacağını düşünürüm!

Rasûlullah s.a.v. bunları söyledikten sonra şöyle buyurur:

– Ey insanlar! Eğer aklı başında insanlar iseniz, kendi nefislerinizi ölüler arasında sayın! Nefsimi kudret elinde tutana yeminle söylerim ki,

---

375 Tirmizî, 2458; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 3662.

376 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, ez-Zühd, s. 10; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 7/345; el-Hatîb el-Bağdâdî, Târîhu Bağdâd, 7/186; el-Mizzî, Tehzîbü'l-Kemâl, 5/106; Elbânî, Sahîhu'l-Câmi', 3845.

377 Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da bunu İbnu Ebi'd-Dünyâ ve el-Beyhakî'nin Şu'abu'l-Îmân'da rivayet ettiğini söyler.

gerçekleşeceği size bildirilen şeyler mutlaka gerçekleşecektir; ondan kurtulmaya sizlerin gücü yetmeyecektir!"[378]

İbnu Abbâs r.a. nakleder: "Rasûlullah s.a.v., su kaynağına yakın yerde abdest bozar, su ile temizlenmeden önce taş-toprak ile taharetlenirdi. Ben kendisine dedim ki:

– *Ey Allah'ın Rasûlü! Su kaynağına yakınsınız, su ile taharetlenmeden önce taş ve toprak ile temizlenmeye ne gerek var?*

Buyurdular ki:

– *Nereden bilebilirim ki, belki suya varmadan ruhum kabz olunur!"*[379]

Rivayet edildiğine göre; "Rasûlullah s.a.v. eline üç çubuk aldı. Bunlardan birini önüne dikti, ikincisini yanına sapladı ve üçüncüsünü de uzağa attı. Sonra Sahâbe-i kirâma sordu:

– *Bunların ne olduğunu biliyor musunuz?*

– *Doğrusunu Allah ve Rasûlü bilir!*

– *Şu önümdeki insandır, yanındaki ise onun eceli! Şu uzakta duran ise, insanın uzun vadeli emellerini temsil ediyor. İnsan o emellerin peşinde koşup yakalamaya çalışırken, onları yakalayamadan ecel gelir onu yakalar!"*[380]

İsa a.s. bir yerde oturuyor, bir ihtiyar da elindeki kazma ile toprağı kazıyordu. Hazret-i İsa a.s. ‹‹Allahım, şu adamın içinden uzun emeli çıkar!›› diye dua etti. İhtiyar, kazmayı bıraktı ve toprağın üzerine uzandı. Bir süre geçtikten sonra Hazret-i İsa a.s. ‹‹Allahım, adama uzun emeli geri ver!›› diye dua etti. İhtiyar tekrar kalktı ve çapalamaya devam etti.

İsa a.s. ihtiyarın yanına gelerek işi bırakıp tekrar başlamasının sebebini sordu. İhtiyar şöyle cevap verdi:

– Çalışıyorken bir ara içimden bir sesin bana ‹‹Ne zamana kadar çalışacaksın, sen artık yaşlı bir adamsın!›› diye seslendiğini duydum. Kazmayı yere bıraktım ve uzandım. Sonra yine içimden bir sesin bana ‹‹Vallahi, ömrünün geriye kalan kısmında da sana yiyecek ve içecek gerekir!›› diye seslendiğini işittim. Kalkıp çalışmaya devam ettim.

---

378 İbnu Ebi'd-Dünyâ, Kasru'l-Emel'de; el-Taberânî, Müsnedü'ş-Şâmiyyîn'de; Ebû Nu'aym, el-Hilye'de ve el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân'da rivayet eder.

379 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 2609; el-Taberânî, 12/238.

380 Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da bu hadis-i şerifi İmam Ahmed'in (10748), İbnu Ebi'd-Dünyâ'nın Kasru'l-Emel'de ve Abdullah b. el-Mübârek'in Zühd'de rivayet ettiğini belirtir.

YİRMİ YEDİNCİ BÖLÜM

İBADETE DEVAM VE HARAMLARI TERK

İbadet, Allah Teala'nın farz kıldığı şeyleri yerine getirmek, haram kıldığı şeylerden kaçınmak ve koyduğu sınırları aşmamaktır. Mücâhid rh.a. der ki ‹‹***Dünyadaki nasibini de unutma!***››[381] ayetindeki dünyadaki nasipten kastedilen mana; insanın Allah Teala'ya ibadet etmesidir!

Aziz okuyucu, şunu iyi bilmelisin ki Allah Teala'ya ibadetin temeli Yüce Allah'ı tanımak, Allah Teala'dan korkmak, bütün ümidini Allah'a bağlamak ve kendini her an Allah Teala'nın murakabesi altında hissetmektir. İnsan bu dört hasletten yoksun olduğu zaman imanın hakiki manasına eremez. Çünkü Allah Teala'yı tanımadan; her şeyi yaratan, bilen ve kadir olan bir Rab olduğuna iman etmeden ibadet geçerli olmaz. O, beşeri bilgilerle tam manasıyla kavranamaz ve tasavvur edilemez:

"O, hiçbir şeye benzemez ve O hakkıyla işiten ve görendir!"[382]

Bir bedevi Muhammed b. Ali b. Hüseyin r.a.'a şöyle der:

– Sen Allah'a ibadet ederken hiç O'nu gördün mü?

– Ben görmediğim Rabb'e hiç ibadet etmedim!

– Nasıl O'nu görebiliyorsun?

– O, gözlerin bir şeyi ayan beyân gördüğü gibi görülmez! Fakat kalpler iman hakikatiyle O'nu görebilir! O, hislerle bilinmez, mahlukata benzemez. O, ayetleri ile bilinir, bir takım işaretlerle tanınır. Hükümlerinde asla zulmetmez. İşte bu sıfatlara sahip olan Allah Teala, kendisinden başka bir ilah bulunmayan, yerin ve göklerin yegane Rabb'idir!

Bunları dinleyen bedevi şöyle der:

– Allah Teala, emanetini nereye tevdi edeceğini en doğru şekilde bilir!

---

[381] Kasas, 77.

[382] Şûrâ, 11.

Ariflerden birine «**ilm-i bâtın**»ın ne olduğu sorulur. Şöyle cevap verir:

– O, Allah Teala'nın sevdiği kulların kalplerine açtığı; ne bir meleğe ve ne de bir beşere vermediği bir sırdır!

Ka'bu'l-Ahbâr rh.a. şöyle der:

"Eğer insanoğlu Allah Teala'nın azameti hakkında zerre kadar ilm-i yakîne (kesin bilgiye) sahip olsalardı, deniz üstünde yürür ve rüzgar ile yol alırlardı!"

Kendisini tam olarak idrak etmekten aciz olduğunu itiraf edenlerin bu ikrarını iman sayan Allah Teala'yı tenzih ederiz. Nitekim, kendisine ikram edilen nimetlerin şükrünü hakkıyla eda etmekten aciz olduğunu idrak ve ikrar eden kişilerin bu itiraflarını da şükür kabul etmektedir.

Mahmud el-Verrâk bir şiirinde şöyle der:

Allah'ın verdiği nimete şükretmek bir nimet ise eğer,
Bu nimete karşılık yine şükretmem gerekir!
Günler günlere eklense, katılsa bile ömre ömür,
O'nun lütfu olmadan şükrün hedefine nasıl varılır?
O'ndan bir sevinç geldiğinde, her yere sirayet eder!
Şayet bir sıkıntı gelse O'ndan, ardından ecir gelir!
Sevinçte ve sıkıntıda pek çok nimetler vardır,
Bunları anlamaktan vehimler, karalar ve denizler kadar uzaktır!

Allah Teala hakkında böylesine kesin bilgiye sahip olan kişi, derhal ibadet/kulluk vazifesini yerine getirmeyi benimser. İman kesin olarak kalbe yerleşince, Allah'a ibadet etme gereği kendiliğinden ortaya çıkar.

İman iki kısımdır:

- Zâhirî iman,
- Bâtınî iman.

Zâhirî iman: İnandığını dil ile ifade etmektir.

Bâtınî iman: İman ettiği şeye kalp ile bağlanmaktır.

Müminlerin Allah'a yakınlık dereceleri birbirlerinden farklı, ibadet bakımından da değişik mertebededirler. İman, ilahi lütuftan aldıkları pay nisbetinde onları bir çatı altında toplar. Yine onlar imandan aldıkları paya göre ihlas, tevekkül, Allah'ın hükmüne rıza gibi hususlarda farklı derecelere sahip olurlar.

İhlas

İhlasın asıl manası; kişinin yaptığı ibadet ve hayırlı amelleri için Allah Teala'dan asla bir karşılık talep etmemesidir.

***"Sizi de işlediğiniz amelleri de yaratan Allah Teala'dır!"*[383]**

Eğer ibadet bir sevap elde etmek veya ceza korkusuyla yapılırsa; böyle yapan kişi kamil manada ihlaslı değildir. O kişi ibadeti kendi nefsi için yapmaktadır.

Hazret-i Peygamber s.a.v.'in şöyle buyurduğu nakledilir:

"Sizler, sahibinden korktuğu zaman çalışan kötü köpek ve ücreti verilmediği zaman iş görmeyen kötü işçi gibi olmayın!"[384]

Cenab-ı Hak da şöyle buyurur:

***"İnsanlardan kimi Allah'a yalnız bir yönden kulluk eder. Şöyle ki: kendisine bir iyilik dokunursa pek memnun olur, bir musibete uğrarsa çehresi değişir (dinden yüz çevirir). O, dünyasını da, ahiretini de kaybetmiştir. İşte bu, apaçık ziyanın ta kendisidir."*[385]**

Bizlere lütuf ve ihsanda bulunduğu nimetleri sebebiyle Cenab-ı Hakk'a ibadet ve taatte bulunmamız gerekmektedir. Kaldı ki bizlere ibadeti emretmesi ve karşılığında da mükafat vermesi yine bir lütuf, emrini terk edenleri cezalandırması ise adalettir.

Tevekkül

Tevekkül, ihtiyaç halinde Allah Teala'ya dayanmak, zaruret halinde O'na güvenmektir ve başına bir musibet geldiğinde gönül rahatlığı ve kalp huzuru içinde Allah'a bağlanıp metanet göstermektir. Rablerine tevekkül edenler, başlarına gelen her şeyin Allah Teala'nın takdiri ile meydana geldiğini bilirler. Kendilerini o sıkıntılardan kurtaracak bütün sebepler de yine her şeyi kudretiyle düzenleyen Yüce Yaratıcı'nın hükmü altındadır.

Gerçek manada tevekkül sahibi olanlar ne babalarına, ne evlatlarına, ne servetlerine, ne de sanatlarına güvenirler! Onlar, hangi halde olurlarsa olsunlar, bütün işlerini Rab'lerinin kendilerine telkin ettiği şekilde sadece Allah'a havale ederler ve başka hiçbir güce ve merciye güvenip dayanmazlar.

---

383 Sâffât, 96.

384 Bu lafızla bulunamadı.

385 Hac, 11.

"Kim Allah'a tevekkül ederse, O, ona kafidir!"[386]

Rıza

Rıza ise, Cenab-ı Hakk'ın takdiri ne şekilde cereyan ederse etsin onu gönül hoşluğu içinde karşılayıp kabul etmektir.

Alimlerden biri şöyle der: "İnsanlar içinde Allah'a en yakın olanı, Allah Teala'nın kendisi için takdir ettiği şeye en ziyâde rıza gösterendir!"

Bu konuda söylenmiş hikmetli sözlerden biri şöyledir: "Nice sevinçler, sevindirici şeyler vardır ki aslında hastalık ve musibettir. Nice hastalıklar vardır ki aslında şifa ve hayırdır!"

Nitekim bir şiirde şöyle denilir:

Senin için nice nimetler dürülmüştür,
Belaların en gizli yerlerine!
Üzerine çullanan musibetler arasında,
Sana doğru koşan nice sevinçler var!
Zaman içinde akan hadiselere sabret!
Her işin mutlaka bir sonu var!
Her keder için bir sevinç,
Her sevinç için bir keder var!

Bu hususta bizler için şu ayet-i kerime yeterlidir:

"Hoşunuza gitmediği halde savaş size farz kılındı. Sizin için daha hayırlı olduğu halde bir şeyi sevmemeniz mümkündür. Sizin için daha kötü olduğu halde bir şeyi sevmeniz de mümkündür. Allah bilir, siz bilmezsiniz!"[387]

Şunu iyi bilmelisin ki, kişi dünya sevgisini elinin tersi ile geri çevirmedikçe Allah'a ibadetini mükemmel hale getiremez. Bu konudaki hikmetli sözlerden bazıları şöyledir:

- En tesirli nasihat, bir perde ile engellenmeden kalbe ulaşan nasihattır. Dünyevi arzular ve keyfi istekler, nasihatin kalbe tesirini engelleyen perdelerdir!
- Dünya hayatı bir andır, onu ibadet haline getir!

Ebû Velîd el-Bâcî şöyle der:

Bütün hayatın sadece bir saatten ibaret olduğunu,

---

386 Talâk, 3.

387 Bakara, 216.

Kesin olarak idrak edip anladığın zaman,
Niçin ömrüm hakkında cimrilik yapayım da,
Onu hak ve taat uğrunda harcamayayım!

Sahabeden biri Rasûlullah s.a.v.'e şöyle der:

– *Ben ölümden hoşlanmıyorum!*

– *Senin malın-mülkün var mı?*

– *Evet var!*

– *Malını hayır işlerine harcayarak önden gönder; zira malı nerede ise kişi de oradadır!"*[388]

Rivayet edildiğine göre Hazret-i İsa a.s. şöyle der:

– Bir insanın iyiliği şu üç şeyde belli olur; konuşması, bakışı ve susmasında! Konuşması Allah'ın zikri dışında ise boş sözdür. Bakışı ibret alma dışında ise hatalıdır. Susması da tefekkür etme dışında ise boş vakit geçirmektir!

Dünyayı terk etmek, onun ahvali ile ilgili düşünceleri bir kenara atmakla, dünyevi lezzetlerle ilgili temennileri terk etmekle olur. Çünkü düşünce, insanın kişiliğiyle alakalı olduğundan bir şeyi düşünmek onu talep etmeyi doğurur.

Gözleri serbest bırakarak helal olmayan yerlere bakmaktan korumak gerekir. Çünkü helal olmayan yerlere bakmak, şeytanın fırlattığı hedefine isabet eden bir ok ve insanı etkisi altına alan bir güçtür.

Nitekim Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Bakış, İblis'in oklarından bir oktur. Kim onu Allah korkusundan terk ederse, Allah ona öyle bir iman verir ki hazzını kalbinde duyar!"[389]

Bazı hikmetli sözler de şöyledir:

- Bakışlarını serbestçe sağa-sola salanların üzüntüleri çok olur.
- Sürekli sağa sola bakmak insanın halini ortaya çıkarır, kişiyi rezil eder ve cehennem ateşinde kalma süresini uzatır!
- Gözlerine sahip ol! Eğer onları serbest bırakır sağa sola bakmalarına izin verirsen, hoşlanmayacağın görüntülerle seni

---

388 Bu lafızla bulunamadı.

389 el-Hâkim, el-Müstedrek, 4/349; el-Kudâ'î, eş-Şihâb, 1/195; el-Münzirî, et-Terğîb ve't-Terhîb, 3/23; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 8/63.

karşı karşıya getir. Eğer onlara sahip olursan, bütün azalarına sahip olabilirsin!

- Eflatun'a sormuşlar: "Hangisinin kalbe verdiği zarar daha fazladır; işitmek mi, bakmak mı?" Şöyle cevap vermiş: "Göz ile kulak, kalp için bir kuşun iki kanadı gibidir. Kuş ise ancak iki kanadı ile uçabilir ve yere iki kanat ile konabilir. Bir kanadı kırık kuş, sırf diğerine yükleneceğinden çok fazla yorulur ve zahmet çeker!"
- Muhammed b. Zav' şöyle der: "Kişinin, aklının estiği her şeye bakması, Allah katında bir kusur ve aklı başında insanlar nezdinde değersiz olması için kafidir!

Zahidlerden biri, adamın birinin bir köleye bakarak güldüğünü görmüş. Ona şöyle demiş:

– Behey aklı ve kalbi bozuk adam! Ey gözleri harap olmuş adam! Sen hiç, bütün amellerini yazan, onları kaydedip muhafaza altına alan yazıcı ve koruyucu meleklerden utanmıyor musun? Onlar senin her fiilini ve davranışını yazıyorlar, sürekli sana bakıyorlar. Ve senin gayet açık bir batağa düşmüş bir zavallı olduğunu müşahede ediyorlar. Sen ise, batağın içinde seni seyredenlere aldırış etmeden duran lâubali bir kişilik sergiliyorsun!

Kâdî el-Ercânî şöyle der:

Ey gözlerim, bir bakıştan yararlandınız,
Kalbimi şer girdabına yuvarladınız!
Ey gözlerim! Çekin ellerinizi kalbimden, zira;
İki kişinin bir kişiyi öldürmek istemesi nâmertliktir!

Hazret-i Ali k.v. şöyle der:

"Gözler şeytanın tuzaklarıdır. Göz, organların en süratli etki edeni ve en fazla zarar verenidir. Kim bütün organlarını Allah'a taat yoluna tâbi kılarsa, bütün arzularına ulaşır. Kim de organlarını dünyevi lezzetlere ulaşma uğrunda nefsine tâbi kılarsa, bütün amellerini boşa çıkarmış olur."

Nitekim şair şöyle der:

Müridin gönlü ibadet için duru hale gelince,
Günahlara sürükleyici etkilere meyil kalmayınca,
Bütün azaları ile ibadete yönelince,
İşte bu, o kişi için bir bağış ve nimettir!
Ne zaman ki, günahkar kul bütün kötülükleri ezer,
Sonsuzluk yurdunda ikramlar onu bekler.

Abdullah b. el-Mübârek rh.a. şöyle der:

"İmanın aslı, peygamberlerin getirdiklerini tasdik etmektir. Kur'ân-ı Kerîm'i tasdik eden kişi, onun ahkamıyla amel etmeye yönelir ve ebedi olarak cehennemde kalmaktan kurtulur. Haramlardan kaçınan kişi de, işlediği günahlardan dolayı tevbeye yönelir. İhtiyaçlarını helalinden kazanan kişi takvaya yönelir. Farzları eda eden kişinin müslümanlığı/İslâm'ı geçerli olur. Dili doğru söz söyleyen sıkıntılardan kurtulur. Zulümden kaçınan, karşılığında ceza görmekten kurtulur. Sünnetleri uygulayan kişinin amelleri temiz ve nezih olur. Amellerini sırf Allah için ihlasla yapanın ameli kabul görür."

Ebu'd-Derdâ r.a. Rasûlullah s.a.v.'e şöyle der:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Bana nasihat et!

– Helalinden kazan ve salih amel işle! Allah Teala'dan gündelik rızk iste ve kendini ölülerden say!"[390]

Kişi, yaptığı amelleri beğenmekten kaçınmalıdır. Çünkü bu (ucub), en büyük afetlerden ve amelleri boşa çıkaran en büyük tehlikelerdendir. Çünkü yaptığı amelleri beğenen kişi, bu amellerin kabul edilip edilmediğini bilmeden, Rabb'ini yaptığı amellerle minnet altında bıraktığını zanneder.

Halbuki, insanı hayal kırıklığı ve zillete düşüren nice günah vardır ki, kibir ve kendini beğenme duygusu veren nice ibadetten daha hayırlıdır! Ayrıca işlediğin amellerde riyaya düşmekten sakın. Aşağıdaki ayete ve tefsiri hakkında söylenenlere kulak ver:

"Eğer yerde ne varsa hepsi ve onunla birlikte bir misli daha o zulmedenlerin olsaydı, kıyamet gününde azabın fenalığından (kurtulmak için) elbette bunları feda ederlerdi. Halbuki onlar için, Allah tarafından, hiç hesaba katmadıkları şeyler ortaya çıkmıştır."[391]

Onların hesaba katmadıkları şey hakkında şöyle denilmiştir: Onlar dünyada iken ameller işliyor ve onları iyi amellerden sayıyorlardı. Halbuki işledikleri o amellerin kıyamet günü kötülük olduğunu anlayacaklardır. Selef bu ayeti okuduğu zaman şöyle derdi:

– Riyakarların vay haline!

Yine şu ayet-i kerimede de bu hususa işaret edildiği belirtilir:

"De ki: Ben, yalnızca sizin gibi bir beşerim. (Şu var ki) bana, İlâh'ınızın, sadece bir İlâh olduğu vahy olunuyor. Artık her kim Rabb-

---

390 Bu lafızla bulunamadı.

391 Zümer, 47.

***'ine kavuşmayı umuyorsa, iyi iş yapsın ve Rabb'ine ibadette hiçbir şeyi ortak koşmasın."*[392]**

Ayet-i kerimedeki ***"Rabb'ine ibadette hiçbir şeyi ortak koşmasın!"*** kısmı; ***"Rabb'i için yaptığı ibadeti, ne başkasına gösteriş için açığa çıkarsın ve ne de başkasından utandığı için gizlemeye çalışsın!"*** demektir.

İbnu Mes'ûd r.a.'dan rivayet edildiğine göre son inen ayet-i kerime şudur:

***"Allah'a döndürüleceğiniz, sonra da herkese hak ettiğinin eksiksiz verileceği ve kimsenin haksızlığa uğratılmayacağı bir gün-den sakının!"*[393]**

Muhammed b. Beşîr şöyle der:

Dünkü gün, adil bir şahid olarak artık geride kaldı,
Bugün de sana adaletle şahitlik edecektir!
Eğer dünü bir kötülük ile geçirdiysen,
Bugün, hamd ederek güzellikle iki iyilik işle!
Sakın, iyilik işlemeyi yarına bırakma!
Belki yarın olduğunda sen olmayacaksın!

Diğer bir şair de şöyle der:

Arzularına uyar, günahı hemen işlersin,
Fakat tevbeyi hep ileriye ertelersin!
Halbuki ölüm seni gafil avlar,
Bu yaptığın, akıllı ve tedbirli işi değil!

Hazret-i Davud a.s., oğlu Süleyman a.s.'a şöyle der:

– Müminin takva sahibi olduğuna şu üç şey delalet eder:

- Elde edemediği şeylerde güzel bir şekilde Allah'a tevekkül ediyorsa,
- Nail olduğu şeylere güzel bir şekilde rıza gösteriyorsa,
- Elinden kaçırdığı şeylere güzel bir surette sabır ediyorsa!

Bu hususta söylenen hikmetli sözlerden biri şöyledir:

"Belalara karşı sabır gösteren, muradına tam olarak nail olur!"

Şair şöyle der:

Başına gelince bir bela, sabretmelisin!

Kehf, 110.

Bakara, 281.

Sakın, feryat figan yolunu tutma!
Dünya bütün güzellikleri ile sana yönelse,
Sen sabret! Bu, hayra ve takvaya bir delildir!
Nefsinle sürekli mücahede halinde olursan eğer,
Bir engelle karşılaşmadan elin umduğuna değer!

Diğer bir şair de şöyle der:

Sabır, anahtarıdır bütün dileklerin,
Yardımcısıdır hep hedefe varmanın!
Sabret! Zaman ne kadar uzarsa uzasın!
Sabır, kötü kişileri bile mutlu eder.
Sabır sayesinde öylesi işler olur ki,
Onlar için, heyhat asla olmaz, denilir!

Diğer bir şair de şöyle der:

İmanın en sağlam kulpudur sabır!
Hem şeytanın kışkırtmasına karşı kalkandır sabır!
Sabrın sonunda selamet vardır,
Acelenin sonu ise hüsrandır.
Zaman içinde bir bela ile karşılaşırsan,
Zaten hep belalarla doludur zaman!
Hemen güzelce sabır zırhına bürün!
Zira bil ki, sabır cennetin kılavuzudur!

Sabrın pek çok dalları vardır:

- Farzları en güzel vakitte, mükemmel olarak ve devamlı surette eda etmekte sabır!
- Nafile (farzlara ilave olarak yapılan) ibadetleri yerine getirmekte sabır!
- Arkadaş ve komşulardan gelen eza ve cefaya sabır!
- Hastalıklara karşı sabır!
- Fakirliğe karşı sabır!
- Günahlardan kaçınma hususunda sabır!
- Nefsin arzularına karşı sabır!
- Şüpheli şeylerden kaçınmakta sabır!
- Bütün organların lüzumsuz işlerine vb. şeylere karşı sabır!

YİRMİ SEKİZİNCİ BÖLÜM

ÖLÜMÜ HATIRLAMAK

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur.

"Dünyevi lezzetleri gözden düşüren ölümü çokça anın!"[394]

Yani, ölümü sık sık hatırlamak suretiyle dünyevi lezzetlere karşı olan arzularınızı kırınız. Böylelikle o zevklere karşı bağlılığınız kesilmiş olur ve hakkıyla Allah Teala'ya ibadete yönelebilirsiniz.

Rasûlullah s.a.v. yine şöyle buyurur:

"Eğer hayvanlar ölüm hakkında insanların bildiklerini bilselerdi, sizler hiçbir zaman iyi beslenmiş bir hayvan eti yiyemezdiniz!"[395]

Hazret-i Aişe r.a. validemiz şöyle der:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Acaba şehidlerle birlikte haşr edilecek kimse var mıdır?

– Evet! Kim günde yirmi defa ölümü hatırlarsa, şehidlerle birlikte haşr edilecektir![396]

Bu üstünlüklere sahip olmasının sebebi, ölümü hatırlamanın, aldanma yurdu olan dünyadan insanı soğutması ve ahiret için hazırlık yapmaya sevk etmesidir. Ölümü unutmak da, insanı dünya zevklerine dalmaya iter.

Yine Hazret-i Peygamber s.a.v. buyurur ki:

"Ölüm, mümin için hediyedir!"[397]

---

394 Tirmizî, 2307; Nesâî, 1824; İbnu Mâce, 4258; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 7865.

395 Ebû Nu'aym, el-Hilye, 6/392; ez-Zehebî, Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ, 7/257; Elbânî, Da'îfu'l-Câmi', 4813.

396 el-Kurtubî, el-Tezkire, s. 21.

397 el-Hâkim, el-Müstedrek, 4/355; el-Kudâ'î, 1/120; Abd b. Humeyd, s, 137; el-Hakîm, en-Nevâdir, 1/284; ed-Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs, 1/36; el-Hatîb el-Bağdâdî, Târîhu Bağdâd, 8/284; İbnu'l-Cevzî, el-İlel, 1/380, 2/885; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 2/320.

Rasûl-i Ekrem s.a.v.'in böyle buyurmasının hikmeti şudur: Dünya mümin için zindan hükmündedir. Çünkü nefsinin çeşitli arzularından kaynaklanan sıkıntılar ve şeytan ile sürekli devam eden bir mücadelenin verdiği yorgunluk ve sıkıntılar dünyayı adeta zindana çevirmektedir. Dünyada böylesine zorluk ve sıkıntı çeken insan için ölüm bir kurtuluş gibidir. Kurtuluşu da kendisi için bir hediye yerine geçer.

Nitekim Rasûlullah s.a.v. buyurmuştur ki:

"Ölüm, her mümin için bir keffarettir!"[398]

Rasûlullah s.a.v.'in burada kast ettiği kişi, "müslümanların, elinden ve dilinden selamette kaldığı", İslâm ahlakının canlı örneği olan, küçük günahlar dışında günahlarla kirlenmemiş hakiki manada müslüman ve sadık mümin kişidir. Küçük günahlara gelince, büyük günahlardan sakınan ve Allah'ın emrettiği farzları yerine getirenler için ölüm bir keffarettir.

Atâ el-Horasânî şöyle nakleder: "Rasûlullah s.a.v., kahkaha ile gülenlerin bulunduğu bir meclise uğramıştı. Onlara buyurdu ki:

– *İnsanı dünyevi lezzetlerden soğutan şeyi hatırlayarak meclislerinizi karıştırın (sadece gülerek geçirmeyin)!*

– *Lezzetlerden soğutan şey de nedir?*

– *Ölüm!"*[399]

Enes b. Mâlik r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Ölümü bolca yâd ediniz. Çünkü o, günahları temizler ve dünyadan soğutur!"[400]

Yine Rasûlullah s.a.v. buyurur:

"Sevilenden ayırıcı olarak ölüm yeter!"[401]

Yine Rasûlullah s.a.v. buyurur:

"Nasihatçi olarak ölüm yeter!"[402]

Bir gün Rasûlullah s.a.v. mescide çıkıp gelir. Mescidde bir grubun oturup konuştuklarını ve gülüştüklerini görür. Bunun üzerine buyurur ki:

---

398 el-Kudâ'î, eş-Şihâb, 1/133; ed-Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs, 4/239; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 7/171; Ebû Nu'aym, el-Hilye, 3/121; el-Lisân, 1/211; el-Hatîbu'l-Bağdâdî, Târîhu Bağdâd, 1/347.

399 Bu lafızla bulunamadı.

400 es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 1401, İbnu Ebi'd-Dünyâ'dan naklen.

401 el-Hâris, el-Müsned, (Zevâ'id), 2/854.

402 el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 18204.

– Ölümü çok sık anın! Nefsimi kudret elinde tutana yemin ederim ki, eğer sizler benim bildiklerimi bilseydiniz az güler çok ağlardınız!"[403]

Rasûlullah s.a.v.'in yanında birisini andılar ve onun hakkında fazlasıyla medh u senada bulundular. Bunun üzerine Rasûlullah s.a.v. Sahâbe-i kirâma sordu:

– Bahsettiğiniz arkadaşınız ölümü anar mıydı?

Sahâbe-i kirâm der ki:

– Neredeyse ölümü andığını hiç duymamış gibiyiz!

– Öyleyse arkadaşınız sizin övdüğünüz gibi birisi değil!"[404]

Abdullah b. Ömer r.a. rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v.'in yanında bulunan on kişinin onuncusu olarak meclislerine gittim. Mecliste bulunan Ensar'dan bir zat sordu:

– Ey Allah'ın Rasûlü! İnsanların en iyisi ve en değerlisi kimdir? Rasûlullah s.a.v. buyurdu ki:

– Ölümü en fazla anan ve ölüm için en iyi hazırlık yapan! İşte onlar, insanların en iyileri; dünya şerefini ve ahiret üstünlüğünü yanlarında götüren kimselerdir!"[405]

Hasan-ı Basrî rh.a. şöyle der: "Ölüm, dünyanın değerini düşürdü ve aklı başında olanlarda sevinç bırakmadı!"

Rebî' b. Haysem rh.a. şöyle der:

"Mümin için, kavuşmayı gözlediği ölümden daha hayırlı bir kaybı yoktur! Ölümümü kimseye haber vermeyin, beni hemen Rabb'imin huzuruna gönderin!"

Hikmet sahiplerinden biri kardeşine şöyle yazar: "Ey kardeşim! Ölümü temenni edip de bulamayacağın ahiret yurduna göçmeden önce ölümden kork ve gerekli hazırlığını yap!"

Muhammed b. Sîrîn'in yanında ölümden söz edilince vücudunun bütün organları donakalırdı.

---

403 Buhârî, 4621; Müslim, 2359.

404 el-Bezzâr, el-Müsned, 3622.

405 et-Taberânî, el-Mu'cemu's-Sağîr, 1008; el-Mu'cemu'l-Kebîr, 13536; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 18214.

Ömer b. Abdülaziz rh.a. her gece alimleri toplar; hep birlikte ölümü, kıyameti ve ahiret ahvalini müzakere eder, sonra sanki yanlarında cenaze varmış gibi ağlaşırlardı.

İbrahim et-Teymî rh.a. der ki:

"İki şey beni dünyadaki zevk ve lezzetlerden kesti: Ölümü hatırlamak ve hesap vermek üzere Cenab-ı Hakk'ın huzuruna çıkacak olmak!"

Ka'b rh.a. da şöyle der:

"Ölümü bilen kişiye dünyadaki musibet ve acılar kolay gelir!"

Mutarrif b. Abdullah rh.a. şöyle der:

"Rüyamda biri bana Basra mescidinin ortasında sanki şöyle diyordu: Ölümü hatırlamak, Allah Teala'dan korkanların kalplerini parça parça eder! Vallahi ben onların ne yapacaklarını şaşırmış olduğunu görüyorum!"

Eş'as rh.a. şöyle der:

"Biz zaman zaman Hasan-ı Basrî'nin rh.a. yanına giderdik. Bize cehennem ve ahiret ahvalini hatırlatır, ölümü unutmamamızı öğütlerdi!"

Safiyye r.a. şöyle der:

"Bir hanım geldi ve Hazret-i Aişe r.a., kalbinin katılığından şikayet etti. Hazret-i Aişe r.a. ona şöyle dedi:

– Ölümü çokça an, kalbin yumuşar!

Kadın Hazret-i Aişe r.a.'nın dediği gibi yaptı ve gerçekten de kalbi yumuşadı. Daha sonra Hazret-i Aişe r.a.'a geldi ve kendisine teşekkür etti!"

Hazret-i İsa a.s.'ın yanında ölüm anıldığı zaman cildinden kan damlardı.

Hazret-i Davud a.s.'ın yanında ölüm ve kıyametten söz açılınca, sanki vücudunun organları birbirinden ayrılıp dağılacakmış gibi ağlar ve ancak Allah Teala'nın rahmetinden bahsedilince kendisine gelirdi.

Hasan-ı Basrî rh.a. şöyle der:

"Görmüş olduğum aklı başında herkesin ölümden sakındığına ve ondan dolayı hüzünlendiğine şahit oldum."

Ömer b. Abdülaziz rh.a. alimlerden birine şöyle der:

– Bana nasihat et!

– Sen, ölümü tadacak ilk halife değilsin!

– Nasihate devam et!

– Âdem a.s.'dan bu yana gelen bütün ataların ölüm tattı! Şimdi ölümü tatma sırası sana geldi!

Bu sözler üzerine Ömer b. Abdülaziz ağlamaya başladı.

Rebî' b. Haysem rh.a. evinde kabir şeklinde bir çukur kazmıştı. Her gün o çukurun içine birkaç defa girer yatar, böylelikle ölüm vakasını zihninde canlı tutmaya çalışırdı. Bunun sebebini soranlara şöyle derdi:

– Ölüm düşüncesi kalbimden bir an bile kaybolsa kalbim fesada uğrar!

Mutarrif b. Abdullah rh.a. şöyle der:

"Şu ölüm denen hadise, nimet sahiplerine nimetleri zehir etti! Öyleyse sizler ölümle son bulmayan nimete talip olunuz!"

Ömer b. Abdülaziz rh.a., Anbese'ye şöyle der:

– Ölümü çok sık an. Eğer bol imkanlar içinde yaşıyorsan, bu hatırlama seni mütevazı bir hayata yöneltir. Eğer sıkıntılı bir hayat içindeysen, ölümü hatırlamak senin içinde yaşadığın şartları daha iyi anlamanı sağlar.

Ebû Süleyman ed-Dârânî rh.a., Ümmü Harun'a şöyle der:

– Ölümü seviyor musun?

– Hayır!

– Neden?

– Bir insana verdiğim sözü yerine getirmemiş olsaydım onunla karşılaşmak istemezdim. Ben Allah'a verdiğim sözü tutamadım, isyan ettim; onunla buluşmayı nasıl isteyebilirim ki?

Ebû Musa Temîmî der ki; Ferazdak'ın hanımı vefat etti. Basra'nın ileri gelenleri cenazede hazır bulundular. Bunlar arasında Hasan-ı Basrî rh.a. de vardı, şöyle dedi:

– Ey Ferazdak! Bugün (ölüm) için ne hazırladın?

– Altmış senedir söylediğim "Eşhedü en lâ ilâhe illallâh ve eşhedü enne Muhammeden abduhû ve rasûlüh" cümlesi!

Ferazdak, hanımını defnettikten sonra kabri başında şu beyitleri söyler:

Korkarım, kabir ötesinde, eğer beni affetmezsen,
Kabirden daha yakıcı ve dar olandan kurtulamam!
Kıyamet günü, beni götürecek olan geldiği zaman,
Sert ve kaba sevk edici Ferazdak'a geldiği zaman!
Âdemoğlu olanlar arasında şunlar hüsrana uğrar;
Boyunları bukağılanmış olarak cehenneme götürülenler!

Kabir ehli hakkında söylenen bir şiir şöyledir:

Kabristana vardığında dur ve şöyle seslen:
Aranızdan kimler karanlığa gömüldü!

Kabir çukuru içinde hangileriniz ikram içinde!
Büyük korkudan kurtulup güven ve huzura kavuşmuş!
Dışardan bakan için mezarlıkta sükunet vardır,
Kabirde yatanlar arasındaki farklar görülmez.
Eğer konuşup sana cevap verebilselerdi,
Her biri içinde bulundukları durumun hakikatını,
Taat ehli olanlar cennet bahçelerine konmuştur,
Dolaşırlar dilediklerince yeşillikler arasında!
Azgın günahkarlar ise kıvranıp dururlar,
Yılanlara yuva olan çukurlarında!
Akrepler de saldırır onun üzerine hep,
Ruhu, onların ısırmasından duyar şiddetli azap!

Mâlik b. Dînâr der ki: "Bir kabristana uğradım, kabirdekiler için şu şiiri söyledim!"

Mezarlığa vardım ve seslendim;
Nerede! Büyüklenenler ve küçümseyenler!
Nerede! Saltanatına güvenenler!
Nerede! Övündüğü zaman alkışlananlar!

Bu şiiri okuduktan sonra, sahibini göremediğim şöyle bir ses işittim:

Hepsi yok oldu, fakat haber veren yok!
Hepsi öldü, haberleri de ölüp gitti!
Kabristanın böcekleri gece gündüz çalışıyor,
Durmadan o vücutların güzelliklerini bitiriyor!
Ey göçüp gidenleri soran kişi!
Sen bu gördüklerinden ibret almıyor musun?

Bir mezar taşında şunlar yazılı idi:

Kabirdekiler, dilsiz oldukları halde sana sesleniyor!
Sakinleri toprak altında sessiz olarak yatıyor!
Ey, doymak bilmeden dünyalık yığan kimse!
Kimin için yığıyorsun, halbuki öleceksin!

İbnu Semmâk şöyle der: Bir kabristana uğradım, kabrin birinde şunlar yazılı idi:

Yakınlarım gelip kabrimin yanından geçiyorlar!
Sanki o yakınlarım beni tanımıyor gibiler!
Mirasçılarım mallarımı paylaşıyorlar,
Borçlarıma gelince, tereddütsüz reddediyorlar!

Herkes payını almış, afiyetle yiyorlar!
Aman Ya Rabbi! Ne de çabuk unuttular beni!

Diğer bir kabrin üzerinde şunlar yazılı idi:

Dostlar hep birer birer yok oluyor,
Ne kapıcı ne de bekçi ölüme engel olabiliyor!
Peki, dünya ve lezzetleri ile nasıl seviniyorsun!
Ey sözleri ve nefesleri sayılı olan kimse!
Ey gafil! Günahlara batmışsın!
Ömrünü dünya lezzetleri ile harcamışsın!
Cahil kişi kandı diye ölüm ona merhamet etmez!
Başkalarına ilim dağıtan kişiye de acımaz!
Başında durduğun nice kabirlerin içindekileri,
Cevap veremez dilsize çevir de ölüm!
Köşkün çok mamur ve muhteşemdi,
Kabrin ise, mezarlıkta unutulmaya yüz tuttu!

Bir kabrin üzerinde de şunlar yazılı idi:

Dostların kabirleri başında durdum,
Kabirleri rehin atlar gibi dizildiği zaman!
Gözlerim ağlayıp da yaşlar boşanınca,
Gözlerim onlar arasındaki yerini gördü!

Bir kabrin üzerinde de şunlar yazılı idi:

Bana, Lokman toprak oldu,
Diye seslenildiği vakit,
Tıbbı ile meşhur kişi nerede, dedim.
Bütün ustalığı ve ihtisası yok oldu!
Heyhat, dedim, başkasını savunamaz,
Kendini savunamayan kimse!

Bir tabibin kabri üzerinde de şunlar yazılı idi:

Ey insanlar! Benim de bir emelim vardı,
Ecelim ona ulaşmaktan alıkoydu beni!
Şu kişi Allah Teala'dan korksun ki,
Yaşarken ona amel etme fırsatı verilmiştir!
Gördüğün yere taşınmış olan yalnız ben değilim,
Bütün herkes böylesi bir yere taşınacaktır!

YİRMİ DOKUZUNCU BÖLÜM

GÖKLER ve MUHTELİF CİNSLERİN YARATILIŞI

Rivayet edildiğine göre, Allah Teala c.c. ilk olarak cevheri yarattı. Sonra ona heybet nazarı ile bakınca cevher Allah korkusundan titredi, eridi ve su oldu. Sonra cevhere rahmet nazarı ile baktı. Onun yarısı dondu ve ondan Arş'ı yarattı. Arş da titreyip sarsılmaya başladı. Bunun üzerine Cenab-ı Hak üzerine *"Lâ ilâhe illallâh Muhammedün Rasûlullâh"* cümlesini yazdı ve Arş sakinleşti. Kalan suyu, kıyamete kadar kendi halinde sarsılıp titremeye bıraktı. Şu ayet-i kerime bu hususa işaret eder:

"O, hanginizin amelinin daha güzel olacağı hususunda sizi imtihan etmek için, Arş'ı su üzerinde iken, gökleri ve yeri altı günde yaratandır..."[406]

Sonra su birbirine çarpıp dalgalanmaya başladı. Ondan dumanlar çıktı ve birbiri üzerine yığılarak yükseldi. Suyun köpüğü vardı. Allah Teala ondan gökleri ve yeri kat kat yarattı; onlar önceleri bitişik idi. Onların içinde rüzgarı yarattı, göklerin ve yerin tabakalarını tertip edip birbirinden ayırdı. Şu ayet-i kerime de bu hususa işaret eder:

"Sonra duman halinde iken göğe yöneldi, ona ve yerküreye: «İsteyerek veya istemeyerek, gelin!» dedi. İkisi de «İsteyerek geldik!» dediler."[407]

---

406 Hûd, 7.

407 Fussilet, 11. Konuyla doğrudan ilgisi bakımından şu ayet-i kerimeyi de burada zikretmek gerekir: ***"İnkar edenler, göklerle yer bitişik halde iken bizim, onları birbirinden kopardığımızı ve her canlı şeyi sudan yarattığımızı görüp düşünmediler mi? Yine de inanmazlar mı?"*** Enbiya, 30.

Ehl-i hikmet der ki: Allah Teala, gökleri buhardan yaratmayıp dumandan yarattı. Çünkü dumanın parçaları (cüzleri) birbiriyle bağlantılıdır ve sonuncusu sabittir. Buhar ise istikrarlı değil sürekli dönüşüm halindedir. Bu şekilde yaratılmış olması Yüce Allah'ın ilim ve hikmetinin kemalinin bir sonucudur. Daha sonra, hadis-i şerifte de geçtiği gibi Cenab-ı Hak, suya rahmet nazarı ile baktı ve su da donuverdi.

Dünya seması ile yerküre arasında ve yine her bir gök arasında beş yüz yıllık yol vardır. Ayrıca her gök katının kalınlığı da yine beş yüz yıllık yoldur. Göğün birinci katının sütten beyaz olduğu söylenir. Yeşil görünmesinin sebebi, kâf dağının yeşilliğinin oraya yansıması sebebiyledir. Birinci gök tabakasının ismi ‹‹**Rakî'a**››dır.

İkinci kat gök demirdendir ve pırıl pırıl parlar. İsmi ‹‹**Feydûn**›› veya ‹‹**Mâ'ûn**››dur.

Üçüncü kat bakırdandır ve ona ‹‹**Melekût**›› veya ‹‹**Hâriyyûn**››denilir.

Dördüncü kat ise beyaz gümüştendir ve parlaklığı neredeyse gözleri alacak gibidir. İsmi ‹‹**Zâhira**››dır.

Beşinci kat gök ise kızıl altındandır. ‹‹**Müzeyyene**›› veya ‹‹**Müsehhere**›› diye isimlendirilmiştir.

Altıncı kat gök de pırıl pırıl parlayan cevherden yaratılmıştır. Altıncı kat gök de ‹‹**Hâlisa**›› diye isimlendirilmiştir.

Yedinci kat gök kırmızı yâkuttan yaratılmıştır. ‹‹**Lâbiye**›› veya ‹‹**Dâmi'a**›› diye isimlendirilmiştir.

‹‹**Beytü'l-Ma'mûr**›› göğün yedinci katında bulunur ve dört rüknü vardır. Bu rükünlerin biri kızıl yâkuttan, biri yeşil zebercetten, biri beyaz gümüşten ve diğeri de kırmızı altındandır.

Yine bir hadis-i şerifte belirtildiğine göre, Beytü'l-Ma'mûr akikten olup, kıyamet gününe kadar her gün ona yetmiş bin melek girer ve geri dönmezler.[408]

Sağlam olan görüşe göre, yeryüzü gökten daha üstündür. Zira peygamberler yeryüzünde yaratılmışlar ve yine yeryüzüne defnedilmişlerdir. Yer küre tabakalarının en üstünü de, belirttiğimiz sebebe dayanılarak yine en üstteki tabakadır. Ayrıca bu tabaka insanların her şeyinden faydalandıkları yer küre tabakasıdır.

---

[408] Müslim, 162; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 12096. Uzun olarak rivayet edilen Miraç hadisi içinde geçer.

İbnu Abbâs r.a.'dan rivayet edildiğine göre; gök tabakalarının en faziletlisi, tavanında Rahman'ın Arş'ı bulunan gök tabakasıdır. Arş'a yakınlığından dolayı buna Kürsü denilir. Ayrıca, yedi gezegen hariç kendisinden istifade edilen bütün yıldızlar bu gök katında bulunurlar. Yedi gezegen ise yedi kat göğe dağılmış olarak bulunurlar. Zühal yedinci kat göktedir ve Cumartesi gününe tekabül eder. Müşeterî, altıncı kat göktedir ve Perşembe gününe tekabül eder. Merih, beşinci kat göktedir ve Salı gününe tekabül eder. Güneş, dördüncü kat göktedir ve Pazar gününe tekabül eder. Zühre, üçüncü kat göktedir ve Cuma gününe tekabül eder. Utarit, ikinci kat göktedir ve Çarşamba gününe tekabül eder. Ay, birinci kat göktedir ve Pazartesi gününe tekabül eder.

Latif bir nükte:

Cenab-ı Hakk'ın eşsiz yaratma kudretindeki hikmete bakınız ki, yedi kat göğün hepsini de dumandan yarattığı halde hiçbiri diğerine benzemez. Gökten suyu indirir ve o su ile renkleri ve tatları birbirinden tamamen farklı bitkiler ve meyveler bitirir. Tıpkı şu ayet-i kerimede bildirildiği gibi:

"Yeryüzünde birbirine komşu kıtalar, üzüm bağları, ekinler, bir kökten ve çeşitli köklerden dallanmış hurma ağaçları vardır. Bunların hepsi bir su ile sulanır. Böyle iken yemişlerinde onların bir kısmını bir kısmından üstün kılarız. İşte bunlarda akıllarını kullanan bir toplum için ibretler vardır."[409]

Cenab-ı Hak yine Âdemoğlunu çeşitli tabakalarda yaratmıştır. Hepsinin aslı ve atası Âdem a.s. olduğu halde, kimi beyaz kimi siyah, kimi yumuşak huylu kimi sert mizaçlı, kimi mümin kimi kafir, kimi alim kimi cahildir.

Her yaptığını mükemmel yapan Allah Teala'yı noksanlıklardan tenzih ederiz!

---

[409] Ra'd, 4.

OTUZUNCU BÖLÜM

KÜRSÜ, ARŞ, MELÂİKE-İ MUKARRABÎN, RIZIK ve TEVEKKÜL

Kürsü ve Arş

Cenab-ı Hak şöyle buyurur:

"O'nun Kürsü'sü gökleri ve yeri içine alır, onları koruyup gözetmek kendisine zor gelmez. O, yücedir, büyüktür."[410]

Ayet-i kerimede geçen Kürsü kelimesinin tefsiri hakkında alimlerden bazıları, bunun Allah Teala'nın ilmini mecaz olarak ifade ettiğini söyler. Bazı alimler bunun Cenab-ı Hakk'ın mülküne işaret ettiğini, bazıları da bunun belli bir gök cismi olduğunu söylemişlerdir.

Hazret-i Ali k.v. der ki:

Kürsü incidendir ve uzunluğunu Allah Teala'dan başka kimse bilemez.

Bir hadis-i şerifte geçtiğine göre;

"Göklerle birlikte yerlerin Kürsü'ye karşı durumu, koca sahrada bir halka gibidir."[411]

İbnu Mâce'nin rivayet ettiği bir hadis-i şerif de şöyle denilir:

"Gökler, Kürsü'nün kapsadığı boşlukta; Kürsü ise Arş'ın önündedir."[412]

İkrime rh.a. şöyle der:

"Güneş, Arş'ın yetmiş cüzünden bir cüzdür. Arş da perdelerin nurunun, yani hicapların yetmişte biri kadardır."

Yine rivayet edildiğine göre;

---

[410] Bakara, 255.

[411] el-Kurtubî, et-Tefsir, 3/278; et-Taberî, 3/10; İbnu Kesîr, 1/31.

[412] Bu lafızla bulunamadı.

"Kürsü'yü taşıyan melekler ile Arş'ı taşıyan melekler arasında karanlıktan yetmiş perde ve nurdan yetmiş perde vardır. Bu perdelerden her birinin arası beş yüz yıllık yoldur. Eğer böyle olmasaydı, Kürsü'yü taşıyan melekler Arş'ın nurundan yanarlardı."

Arş, nurânî ve ulvî bir varlıktır. Kürsü'nün üstündedir ve ondan ayrı bir varlıktır. Hasan-ı Basrî rh.a. ise bu görüşe katılmaz. Arş'ın kırmızı yakuttan yahut yeşil cevherden ya da beyaz inciden veya nurdan olduğunu söyleyenler vardır. Bu konuda söylenecek en doğru söz, Arş'ın mahiyeti hakkında kesin konuşmaktan kaçınmaktır. Astronomi alimleri Arş'ı; dokuzuncu gezegen, en üstün gezegen, gezegenler gezegeni (felekü'l-eflâk), atlas gezegeni yani yıldızların bulunmadığı gezen olarak isimlendirirler.

Çünkü, önde gelen astronomi alimlerine göre, bütün felekler burçlar feleği olarak da isimlendirilen sekizinci feleğe sabittir. Şeriat alimlerine göre de, Kürsü ve Arş varlıkların üst sınırıdır. Ve hiçbir varlık onun sınırları dışına çıkamaz. Bu aynı zamanda insanların bilgi alanının da sınırını çizmektedir. Beşer ilmi buradan ötesini idrak etmekten aciz olduğu gibi bundan fazlasını istemek de yersizdir. Nitekim Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

"Eğer yüz çevirirlerse de ki: Allah bana yeter. O'dan başka ilah yoktur. Ben sadece O'na güvenip dayandım. O, yüce Arş'ın sahibidir."[413]

Cenab-ı Hak c.c., bu ayet-i kerimede Arş'ı "yüce" olarak isimlendirmiştir. Çünkü Arş, mahlukatın en yücesidir. Diğer taraftan Hazret-i Peygamber s.a.v., emredildiği şekilde tevekkülü tam manasıyla yerine getirmiş ve bu yüzden Tevrat ve diğer kitaplarda "mütevekkil" (tevekkül eden) olarak isimlendirilmiştir.

Tevekkül, tevhid ve marifetin bir dalıdır. Rasûlullah s.a.v. de muvahhid-lerin seyyidi ve ariflerin serdarıdır. Tevekkül sahibi olmak, pek çoklarının yanlış bir düşünce eseri olarak zannettikleri gibi sebeplere sarılmaya engel değil; tersine bu emredilen bir husustur.

"Bir bedevi gelerek Rasûlullah s.a.v.'e sordu:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Devemi bağlayayım mı, yoksa serbest bırakıp tevekkül mü edeyim?

Efendimiz s.a.v. buyurdular ki:

---

413 Tevbe, 129.

– *Deveni bağla ve Allah'a tevekkül et!"*[414]

Rasûlullah s.a.v. yine buyururlar ki:

"Eğer Allah Teala'ya gereği gibi tevekkül etmiş olsaydınız; sabahleyin kursakları boş olarak gidip akşama tok olarak dönen kuşlar gibi sizleri rızıklandırırdı!"[415]

Anlatıldığına göre; İbrahim b. Edhem ile Şakîk-i Belhî Mekke'de karşılaşırlar. İbrahim b. Edhem Şakîk'e şöyle der:

– Seni rızk temini için çalışmayı terk etmeye iten sebep nedir?

– Çölde yolculuk yaparken yerde kanatları kırık bir kuş gördüm. Kendi kendime ‹‹Şu kuşun nereden rızıklandığına bir bakayım!›› dedim ve bir kenara saklanarak beklemeye başladım. Derken, gagasında çekirge bulunan bir kuş belirdi ve çekirgeyi getirip kanatları kırık olan kuşun gagasına bıraktı. Bu durumu görünce ben de kendi kendime ‹‹Şu kanatları kırık kuşa diğer bir kuşu sebep kılarak besleyen Allah Teala, nerede olursam olayım beni de rızıklandırmaya kadirdir!›› deyip, rızk temini için çalışmayı bıraktım. Kendimi tamamıyla ibadete verdim.

Bu ifadeler üzerine İbrahim b. Edhem şöyle der:

– Peki sen neden o sakat kuşu besleyen sağlam kuş gibi daha şerefli ve üstün olmak istemiyorsun? Sen Rasûlullah s.a.v.'in *"Yukarıdaki (veren) el aşağıdaki (alan) elden daha hayırlıdır!"*[416] buyurduğunu işitmedin mi? Ayrıca, her işinde en üstün ve yüksek dereceyi elde etmeye çalışmak müminin alametlerindendir. Ebrâr (iyiler) derecesine ancak bu yolla yükselebilir!

Bu sözler üzerine Şakîk, İbrahim b. Edhem'in elini öptü dedi ki:

– Ey İbrahim b. Edhem! Sen bizim üstadımızsın!

Ancak, insan rızkını temin için sebeplere yöneldiği zaman sadece bu sebeplere bağlanıp kalmamalı, neticeyi bundan ibaret sanmamalı. Fakat asıl rızkı verenin, bu sebeplerin ötesinde olan Mevlâ'sı olduğunu daima aklında tutmalı, bütün dikkatini ve nazarını ona dikmelidir. Bir misal ile açıklayacak olursak, durum aynen dilencinin haline benzer. Dilenci elinde

---

414 Tirmizî, 2517; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 2/510; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 2/80; Elbânî, Sahîhu'l-Câmi', 1068.

415 Tirmizî, 2344; İbnu Mâce, 4164; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 372.

416 Buhârî, 1428; Müslim, 1033; Tirmizî, 680; Nesâî, 2531; Ebû Dâvûd, 1648; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 4460; ed-Dârimî, es-Sünen, 1652; İmam Mâlik, el-Muvatta',1881.

tuttuğu kaba değil, ellerini uzatarak kendisine bir şeyler verenlere bakar. Bir hadis-i şerifte şöyle buyurulur:

"İnsanların en zengini olmak kimin hoşuna giderse, kendi elindekilerden çok Allah Teala'nın katında olanlara güvensin!"[417]

Huzeyfe el-Mar'aşî uzun müddet İbrahim b. Edhem'in hizmetinde bulunmuştu. Kendisine sordular:

– Onun yanında şahit olup da en çok şaşırdığın hadise nedir?

– Bir defasında Mekke yolunda günlerce yiyeceksiz kalmıştık. Sonra Kûfe'ye girdik ve yıkık bir mescide sığındık. Bu sırada İbrahim b. Edhem yüzüme bakarak ‹‹Ey Huzeyfe! Sende açlık belirtisi görüyorum!›› dedi. Ben de ‹‹Durum şeyhin gördüğü gibidir!›› dedim. Benden kalem ve kağıt istedi, istediklerini getirdim. Besmeleden sonra şöyle yazdı: ‹‹Her hâl u kârda maksat sensin. Her manada işaret edilen sensin!››

Bundan sonra şu şiiri yazdı:

Benim hamd eden, benim şükreden, benim zikreden!
Benim aç olan, benim kaybolan, benim çıplak olan!
Altı haslet saydım; bunların yarısına ben kefilim!
Ya Rabbi! Diğer yarısına da sen kefil ol!
Senden başkasına hamd etmem, cehennem alevine dalmamdır!
Öyleyse biçare kullarını ateşe düşmekten koru!

Sonra yazılı kağıt parçasını elime verdi ve dedi ki:

– Çık, kalbini Allah Teala'dan başka kimseye bağlama ve bu kağıt parçasını karşılaştığın ilk kişiye ver!

Dışarı çıktım, ilk olarak katırına binmiş gitmekte olan birisi ile karşılaştım. Kağıdı kendisine uzattım. Kağıdı aldı, açıp içindekileri görünce ağlamaya başladı ve bana dedi ki:

– Bu yazının sahibi şu anda ne yapıyor?

Ben de kendisine ‹‹İlerde filan mescidde!›› diye cevap verdim. Bunun üzerine adam bana, içinde altı yüz altın bulunan bir kese uzattı. Daha sonra başka biri ile karşılaştım. O kişiye, katıra binmiş giden kişinin kim olduğunu sordum. O kişinin bir hıristiyan olduğunu söyledi. Sonra İbrahim b. Edhem'in yanına geldim ve durumu kendisine anlattım. Bana dedi ki:

– O keseye dokunma, sahibi birazdan buraya gelir!

---

[417] el-Hâkim, el-Müstedrek, 4/301.

Bir süre geçtikten sonra kesenin sahibi hıristiyan geldi. Yanına çöktü, elini öptü ve müslüman oldu.

İbnu Abbâs r.a. der ki: Cenab-ı Hak c.c., Arş'ı taşıyan melekleri yaratınca onlara ‹‹Arş'ımı taşıyın!›› buyurdu. Fakat onlar taşımaya güç yetiremediler. Sonra Cenab-ı Hak c.c., o meleklerden her birinin yanına bütün göklerdeki meleklerin sayısınca melek verdi ve hepsine birden ‹‹Arş'ımı taşıyın!›› buyurdu. Yine taşımaya güç yetiremediler.

Cenab-ı Hak c.c., bunun üzerine onların her birinin yanına göklerdeki meleklerin ve yeryüzündeki yaratıkların sayısınca melek verdi ve onlara tekrar ‹‹Arş'ımı taşıyın!›› buyurdu. Onlar yine taşımaya güç yetiremediler.

Bunun üzerine Allah Teala c.c. meleklere:

– ‹‹***Lâ havle ve lâ kuvvete illâ bi'llâh!*** (Bütün güç ve hareket ancak Cenab-ı Hakk'ın yardımı iledir!) deyin.›› buyurdu.

Melekler, Cenab-ı Hakk'ın telkin ettiği bu cümleyi söyleyince Arş'ı taşıyabildiler. Ancak rüzgarın sırtında, Arş'ı taşıyan meleklerin ayakları yedi kat yeri delip geçti. Ayaklarını koyacak bir yer bulamayınca Arş'a tutundular. Bu arada, tekrar ayaklarının kayması ve yuvarlanıp düşme korkusu ile ‹‹Lâ havle ve lâ kuvvete illâ bi'llâh!›› sözünü söylemeyi dillerinden hiç eksik etmiyorlardı. Onlar Arş'ı taşımakta, Arş da onları taşımaktaydı. Hepsini birden taşıyan ise Cenab-ı Hakk'ın kudreti idi.

Hadiste rivayet edildiğine göre:

"Her kim her sabah ve akşam yedişer defa: Hasbiye'llâhu lâ ilâhe illâ hû, aleyhi tevekkeltü ve hüve Rabbu'l-Arşi'l-azîm! (Allah bana kafidir, ondan başka ilah yoktur. Ben O'na tevekkül ettim. O, yüce Arş'ın Rabb'idir!) derse; o kişinin bu sözü sıdk ile mi yoksa yalandan mı söylediğine bakmaksızın, onun her işinde Allah Teala kendisine yeter."[418]

Diğer bir rivayet ise şöyledir:

"... O kişinin dünya ve ahiret işlerinde Cenab-ı Hak kendisine kafi gelir!"[419]

---

418 Ebû Dâvûd, 5081. Hadis mevkûf olarak Ebu'd-Derdâ r.a.'dan rivayet edilmiştir.

419 Ebû Dâvûd, 5081; İbnu's-Sünnî, 80.

OTUZ BİRİNCİ BÖLÜM

DÜNYA HAYATININ DEĞERSİZLİĞİ

Dünya hayatının geçici ve değersiz olduğu hakkında pek çok ayet-i kerime gelmiştir. Kur'ân-ı Kerîm'e bakıldığında bu ve benzeri ayetlerle dolu olduğu, insanları ona dalmaktan sakındırdığı ve ahiret hayatı için hazırlık yapmaya davet ettiği görülür. Aslında, insanlara gönderilen bütün peygamberlerin asıl gayeleri de budur. Onlar bundan başka bir maksat için gönderilmiş değillerdir.

Bu husus, o kadar açık bir hakikattir ki bununla ilgili ayet-i kerimeleri nakletmeyi lüzumsuz görüyoruz. Sadece bu konuda gelmiş olan bazı hadis-i şerifleri ve selefin önderlerine ait bazı sözleri nakletmekle yetineceğiz.

"Rasûlullah s.a.v. bir gün koyun leşine rastlar ve der ki:

– *Şu ölmüş koyunun sahibi yanındaki değeri nedir?*

– *Değeri olmadığı için onu atmışlar!*

– *Nefsimi kudretinde tutan Allah'a yemin ederim ki, şu koyun leşinin sahibi yanında nasıl değeri yok ise, dünya Allah c.c. katında ondan daha değersizdir. Eğer Allah c.c. katında şu dünyanın sivri sineğin bir kanadı kadar değeri olsaydı, ondan hiçbir kafire bir içimlik su bile vermezdi!"*[420]

Rasûlullah s.a.v. buyurur ki:

"Dünya müminin zindanı, kafirin cennetidir!"[421]

yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

---

420 Tirmizî, 2221; İbnu Mâce, 4110; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 17552.

421 Müslim, 3952; Tirmizî, 22324; İbnu Mâce, 4113; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 8090; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 2/464; el-Hâkim, el-Müstedrek, 3/699; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 9/65; el-Mu'cemu'l-Kebîr, 6/236; Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 11/352; Abd b. Humeyd, s.137.

"Dünya lanetlenmiştir, dünyanın içindekiler de lânetlenmiştir; ancak Allah için olanlar bu lanetin dışındadır."[422]

Ebû Musa el-Eş'ârî Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Dünyasını seven ahiretine zarar verir. Ahiretini seven de dünyasına zarar verir. Siz, baki olanı fani olana (ahireti dünyaya) tercih ediniz!"[423]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Dünya sevgisi bütün kötülüklerin başıdır!"[424]

Zeyd b. Erkâm r.a. şöyle der:

"Hazret-i Ebû Bekir r.a. ile beraberdik. Bir ara su istedi. Kendisine ballı su getirdiler. Suyu ağzına yaklaştırınca ağlamaya başladı ve yanındaki herkesi ağlattı. Herkes ağlamayı kesti, o da kesti. Sonra suyu tekrar ağzına yaklaştırdı ve yine ağlamaya başladı. Öyle ki, yanındakiler neden ağladığını öğrenemeyeceklerini zannettiler. Derken gözlerini sildi, yanındakiler dediler ki:

– Ey Allah Rasûlünün halifesi! Seni ağlatan nedir?

Bu soru karşısında Hazret-i Ebû Bekir r.a. şöyle dedi:

– Rasûlullah s.a.v. ile birlikte idim. Yalınızdı ve yanından bir şeyler kovup uzaklaştırmaya çalışıyordu. Kendisine «Ey Allah'ın Rasûlü! Kendinden kovup uzaklaştırmaya çalıştığın şey nedir?» diye sordum. Buyurdular ki:

– Şu dünya temsili olarak gözümün önüne dikildi. Ben de ona «Yanımdan uzaklaş, defol!» dedim. O da bana döndü «Sen beni başından savdın, ama senden sonra gelenler benden yakalarını kurtaramayacaklar!» dedi."[425]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

---

422 Tirmizî, 2222; İbnu Mâce, 4112; ed-Dârimî, es-Sünen, 222; el-Bezzâr, el-Müsned, 5/145; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 4/236; Müsnedü'ş-Şâmiyyîn, 1/107; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 7/342.

423 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 4/412; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 2/486; el-Hâkim, el-Müstedrek, 4/343; el-Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 3/380; Abd b. Humeyd, s. 412; el-Kudâ'î, eş-Şihâb, 1/258.

424 el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 7/323; el-Müntekâ, 498.

425 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Bu hadis-i şerifi el-Hâkim, İbnu Ebi'd-Dünyâ ve el-Beyhakî rivayet etmişlir.

"Sonsuzluk yurdu olan ahiret hayatını tasdik edip de aldanma yurdu olan dünya peşinde koşanların haline hayret etmek, hem de tam manasıyla hayret etmek gerekir!"[426]

Bir gün Rasûlullah s.a.v. bir çöplüğün önünde durdu ve buyurdu ki:

– Gelin, dünyanın halini görün!

Sonra o çöplükten çürümüş bir bez parçası ile çürümüş bir kemik aldı ve dedi ki:

– İşte dünyanın hali bundan ibarettir!"[427]

Rasûlullah s.a.v.'in bu açıklaması işaret ediyor ki; dünyaya ait süsler ve güzellikler, tıpkı o bez parçası gibi çürüyüp yok olacak; insanların o güzel endamları ve kalıpları da yine çürümüş kemik halini alacaktır.

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Dünya hayatı tatlıdır, yeşilliktir. Allah Teala c.c., yeryüzünü sizin hizmetinize sundu. Sizin nasıl amel işlediğinize bakacak. Dünya nimetleri yahudilerin önlerine serilince, onlar yoldan saptılar; süslere, hoş kokulara ve kadınlara düştüler!"[428]

Hazret-i İsa a.s. şöyle der:

"Sizler dünyayı ilahlaştırırsanız o da sizi köleleştirir. Hazinelerinizi, onu zayi etmeyecek olan Allah Teala'nın katında biriktiriniz. Dünya için hazine biriktiren kişi, onun başına bir afet gelmesinden korkar. Allah c.c. katında hazine biriktiren kişi ise, asla o hazineye bir afet geleceğini düşünmez."

Yine Hazret-i İsa a.s. şöyle buyurur:

"Ey havariler topluluğu! Ben dünyayı sizler için yüz üstü yere vurdum. Benden sonra onu tekrar canlandırmayın. Dünyanın kötülüklerinden biri, orada Allah Teala'ya isyan edilmesidir. Yine dünyanın kötülüklerinden biri, onu terk etmedikçe ahiret hayatının elde edilememesidir.

---

[426] Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Hadis-i şerifi İbnu Ebi'd-Dünyâ rivayet etmiştir.

[427] Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Hadisi İbnu Ebi'd-Dünyâ, Zemmu'd-dünyâ'da, el-Beyhakî ise Şu'abu'l-Îmân'da rivayet etmiştir.

[428] Müslim, 7242; Tirmizî, 2191; İbnu Mâce, 4000; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 10759; İbnu Huzeyme, es-Sahîh, 3/99; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 8/10; el-Hâkim, el-Müstedrek, 4/551; ed-Dârimî, es-Sünen, 2/400; Nesâî, el-Kübrâ, 5/400; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 4/140; el-Humeydî, 2/331; Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, s. 286; Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 2/115.

– Ey havarilerim! Dünyayı, ahirete erişmenizi sağlayan bir köprü kabul edin; onu kalıcı bir yurt sanıp imar etmeye kalkmayın. Bütün günahların temelinin dünya sevgisi olduğunu iyi bilin. Nefsin arzusuna uygun olarak yaşanmış bir anlık zaman, bazen sahibine uzun sürecek bir üzüntü verir!

– Ey havarilerim! Ben dünyayı yere serdim ve sırtına çıkıp oturdum. Sakın onu elde etmek için krallar ve kadınlarla yarışa ve münakaşaya girmeyin. Çünkü dünya perestleri dünyaları ile baş başa bıraktığınız sürece size dokunmazlar. Kadınlara gelince namaz ve oruca devam etmek suretiyle onlardan kaçının!

– Dünyayı isteyenler ve dünya tarafından istenenler vardır. Ahirete talip olan kişiyi dünya ister ve peşinden koşar ki; kendisi üzerindeki rızkını tamamlasın. Dünyaya talip olanı da ahiret ister. Ta ki ölüm gelip de onu boynundan yakalayıncaya kadar!"

Musa b. Yesâr r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Yüce Allah c.c.'nun yaratıkları içinde dünyadan daha çok nefret ettiği bir varlık yoktur. Yarattığından beri onun yüzüne bakmamıştır!"[429]

Rivayet edildiğine göre Süleyman a.s., bir gün kendisini gölgeleyen kuşlar, sağında ve solunda insanlarla cinlerden oluşan maiyeti ile geçiyorken İsrailoğullarından bir abide rastlar. Abid ona şöyle der:

– Ey Süleyman! Vallahi, Allah Teala sana gerçekten büyük bir saltanat ihsan buyurdu!

Süleyman a.s. bu sözü işitince abide şu cevabı verdi:

– Müminin amel defterine yazılan bir tesbih, Süleyman'a verilen şu saltanattan daha değerlidir. Zira, Süleyman'a verilen bu saltanat geçici, amel defterine yazılan tesbih ise bakidir!

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Mal biriktirip onun çokluğuyla övünme hırsı sizi aldattı. İnsanoğlu «malım, malım» der. Ey insanoğlu! Acaba yiyip tükettiğinden ve giyip eskittiğinden ve tasadduk edip ebedileştirdiğinden başka malından sana ait olanı var mı?"[430]

Hazret-i Peygamber s.a.v. şöyle buyurur:

---

429 Hâfız Irâkî, bu hadis-i şerifi İbnu Ebi'd-Dünyâ ve el-Beyhakî'nin Şu'abu'l-Îmân'da rivayet ettiği söyler.

430 Müslim, 2958; Tirmizî, 2342; Nesâî, 3613; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 15870.

"Dünya, yurdu olmayanların yurdu ve malı olmayanların servetidir. Dünya için aklı olmayanlar varlık biriktirir, onun için cahiller birbiriyle çekişir, onun için anlayışı olmayanlar kıskançlığa kapılır ve ancak hakiki imana sahip olmayanlar onun peşinde koşarlar."[431]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kim sabahladığında en büyük kaygısı dünya ve dünyalık ise, o kişinin Allah Teala katında hiçbir değeri yoktur. Allah Teala c.c. şu dört hasleti onun kalbinden hiç çıkarmaz:

- *Asla kurtuluşu olmayan bir endişe,*
- *Asla kurtuluşu olmayan bir meşguliyet,*
- *Asla kurtuluşu olmayan bir fakirlik hali,*
- *Asla sonu gelmeyen bir uzun emel ve ihtiras!"*[432]

Ebû Hureyre r.a. nakleder:

"Rasûlullah s.a.v. bana buyurdu ki:

– Ey Ebû Hureyre! Şu dünyayı sana bütün içindekilerle birlikte göstereyim mi?

Bu sorusu üzerine ben de ‹‹Evet göster, ey Allah'ın Rasûlü!›› dedim. Elimden tuttu beni Medine'nin kurumuş derelerinden birine götürdü. İnsan kafatasları, tersleri, paçavralar ve kemiklerden oluşan bir çöplük karşımızda duruyordu. sonra buyurdu ki:

– Ey Ebû Hureyre! Şu kafatasları da sizin gibi ihtiras sahibi ve sizin gibi uzun emel peşinde koşmakta idi. Fakat onlar bugün derisiz birer kemik haline geldiler ve sonra da toz haline gelecekler. Şu gördüğün pislikler de, onların nereden ve nasıl kazandılarsa kazandıkları ve midelerine indirerek yiyip tükettikleri yiyeceklerinin tersleridir. Onlar şimdi, insanların tiksinti ile kaçıştığı bir pislik haline geldiler. Şu çürümüş paçavralar onların süslü giyim kuşamları idi. Şimdiyse rüzgarın önünde uçuşuyor. Şu kemikler de, sırtlarında belde belde dolaştıkları hayvanlarına ait idi. Bu hali ile kim dünyaya ağlamak istiyorsa ağlasın!"

Rasûlullah s.a.v. bunları anlatıp bitirince ağlamamızın şiddeti arttı."[433]

---

431 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 6/71; ed-Deylemî, el-Müsned, 2/230; es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 4274.

432 el-Hâkim, el-Müstedrek, 7889; el-Hatîbu'l-Bağdâdî, Târîhu Bağdâd, 9/373; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 7/361; el-Müntekâ, 1036.

433 Hâfız Irâkî, bu rivayet için aslı yoktur, der.

Rivayet edildiğine göre Allah Teala c.c., Âdem a.s.'ı yeryüzüne indirdiği zaman ona buyurdu ki:

"Yıkılmak üzere bina yapın, ölmek üzere çocuk doğurun!"[434]

Davud b. Hilal der ki: İbrahim a.s.'a indirilen sahifelerde şunlar yazılır:

"Ey dünya! Sen, süslenip de gözlerine girmeye çalıştığın iyi (ebrâr) kullarımın gözünde ne kadar da değersizsin! Çünkü ben onların kalplerine sana karşı nefret ve senden yüz çevirme duygusunu yerleştirdim. Yarattığım varlıklar içinde en değersiz olanı sensin. Bütün işlerin küçük ve yok olmaya mahkumdur. Seni yarattığım gün, sonlu olmana ve hiç kimsenin elinde baki kalmamana hükmettim. Sana sahip olanlar ne kadar cimrilik ve pintilik ederlerse etsin bu hüküm böyledir değişmez. Kalplerinden rıza göstererek, gönülden bağlılık ve doğruluk üzere olanlara ne mutlu! Müjdeler olsun onlara! Kabirlerinden kaldırılıp heyetler halinde huzuruma gelecekleri gün mükafat olarak, rahmetimi onlara müjdeleyene kadar, önlerinde bir nur ile yürüyecekler ve melekler de etraflarında onlara eşlik edecektir!"

Rasûl-i Ekrem s.a.v. şöyle buyurur:

"Dünya, Allah Teala onu yarattığı günden beri yer ile gök arasında kendi halinde durmaktadır ve Allah Teala ona hiç nazar kılmamıştır. Dünya kıyamet günü şöyle der:

– Ya Rabbi! Bugün beni dostlarından en düşük rütbelisine pay olarak ver!

Cenab-ı Hak c.c. onun bu dileğine şöyle cevap verir:

– Ey bir hiç olan, sen sus! Ben dünyada iken seni onlara layık görmemiştim, bu günde layık görür müyüm hiç?"[435]

Rivayet edildiğine göre, Âdem a.s. yasak ağaçtan yediği zaman, midesi içindeki ağırlığı çıkarmak için hareketlendi. Halbuki o ağacın dışında hiçbir cennet yiyeceği midesini o şekilde bozmamıştı. Zaten yemelerinin yasak olmasının sebebi de bu idi.

Midesi bozulan Âdem a.s. cennetin içinde dolanmaya başladı. Allah Teala c.c., onunla konuşması için bir meleğe emir verdi. O meleğe, Âdem a.s.'a şunu söylemesini emir buyurdu: ‹‹Ne istiyorsun?›› Âdem a.s. ‹‹Mi-

---

434 el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 7/396; el-Isbehânî, el-Azametu, 3/996; ed-Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs, 4/51; Elbânî, Da'îfu'l-Câmi', 5189.

435 Hâfız Irâkî bunun aslını bulamadığını belirtir.

demde bana eziyet veren şeyi dışarı atmak istiyorum!›› dedi. Cenab-ı Hak c.c. o meleğe şöyle söylemesini emretti: ‹‹Onu hangi yere atmak istiyorsun? Yatağına mı, yoksa yaygılar üzerine mi, yoksa nehirlere mi, yahut ağaçların altındaki gölgelere mi? Burada onu atmaya uygun bir yer görebiliyor musun? Derhal dünyaya in!››

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kıyamet günü Allah Teala'nın huzuruna öyle kimseler gelecek ki Tihâme dağı kadar amel işlemişlerdir. Fakat onların cehenneme atılmaları emredilir.

Sahâbe-i kirâm sordular:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Bu kimseler namazlarını kılıyorlar mıydı?

– Evet, onlar namazlarını kılar, oruçlarını tutar ve gecenin bir kısmını ibadet ile geçirirlerdi; fakat kendilerine bir dünyalık verildiği zaman hemen üzerine çullanırlardı!"[436]

Rasûlullah s.a.v. bir hutbesinde şöyle buyurur:

"Mümin iki korku arasındadır; biri geçip giden ömrüdür ki, Cenab-ı Hakk'ın bununla ilgili olarak kendisine ne yapacağını bilmemektedir. Diğeri de kalan ecelidir ki, yine bu konuda Allah Teala'nın ne hüküm vereceğini bilmemektedir. O halde kişi kendi nefsi ile yine kendi nefsi için azık hazırlasın; dünyasında ahireti için, hayatında ölümü için, gençliğinde ihtiyarlığı için hazırlık yapsın. Zira dünya sizin için yaratıldı, siz ise ahiret için yaratıldınız. Nefsimi kudret elinde tutana yeminle söylerim ki ölümden sonra bir yorgunluk, dünyadan sonra da cennet veya cehennemden başka yurt yoktur!"[437]

İsa a.s. şöyle der: "Su ile ateş aynı anda bir kapta nasıl barınamazsa, dünya ve ahiret sevgisi de bir müminin kalbinde öylece barınamaz!"

Cebrail a.s. Nuh a.s.'a sorar:

– Ey peygamberlerin en uzun ömürlüsü, dünyayı nasıl buldun?

Nuh a.s. şöyle cevap verir:

– İki kapılı bir ev gibi; birinden girdim diğerinden çıktım!

İsa a.s.'a ‹‹İçinde barınacağın bir ev edinsen!›› derler. O da ‹‹Bizden öncekilerin yıkıntıları bizim için kafidir!›› diye cevap verir.

---

436 Hâfız Irâkî, bu hadisi Ebû Nu'aym'ın el-Hilye'de ve Ebû Mansûr ed-Deylemî'nin rivayet ettiğini belirtir.

437 el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 7/630.

Efendimiz s.a.v. şöyle buyurur:

"Dünyadan sakının! Zira o, insanları sihirleri ile etkileyen Hârût ve Mârût'tan daha büyük sihirbazdır!"[438]

Hasan-ı Basrî rh.a. nakleder:

"Bir gün Rasûlullah s.a.v. Sahâbe-i kirâmın yanlarına çıkmıştı. Buyurdu ki:

– *Aranızda Cenab-ı Hakk'ın kendisini körlükten kurtararak görür hale getirmesini isteyen var mı?!..*

Öyleyse beni iyi dinleyin! Dünyaya aşırı derecede rağbet gösteren ve onunla ilgili uzun emeller kuranların kalplerini, Allah Teala dünyaya gösterdikleri tutkunluk ve emelleri nisbetinde kör eder! Kim de dünyada zühd hayatı yaşar ve uzun emel sahibi olmazsa; Cenab-ı Hak ona tahsil görmeden bir ilim ve bir rehber olmadan hidayet bahşeder!

Beni iyi dinleyin! Sizden sonra öyle bir toplum gelecek ki; saltanatları cinayet ve zulüm olmadan yürümeyecek, zenginlikleri günah ve cimrilik ile elde edilecek, sevgileri ise nefsin azgın arzularına uymaktan ibaret olacak!

Sözlerimi iyi dinleyin! İçinizden kim bu zamana erişir ve (meşru olmayan yollardan) zengin olmaya muktedir iken fakirliğe sabrederse, (nefsin arzularına uyarak) insanların sevgisine mazhar olabilecek iken onların nefretlerine sabrederse, izzet ve şeref elde edebileceği halde zillete katlanırsa; bütün bunları sırf Allah Teala'nın rızasına erişmek için yaparsa, Cenab-ı Hak o kişiye elli Sıddîk sevabı verir!"[439]

Rivayet edildiğine göre, bir gün İsa a.s. çok fazla şimşek ve gök gürültüsü içinde sağanak bir yağmura tutulur. Bu sırada sığınacak bir yer arar. Uzaktan gözüne bir çadır ilişir, çadırın yanına varır ve içinde bir kadın bulunduğunu görünce oraya girmek istemez. Nihayet dağda bir mağara bulur. İçine girer, fakat mağarada bir aslan bulunmaktadır. Elini aslanın üzerine koyar ve şöyle der: "Allahım, her canlıya sığınacak bir yuva bahşettin, fakat bana bir sığınak lütfetmedin!"

Bunun üzerine Cenab-ı Hak ona şöyle vahyetti: "Senin sığınağın benim rahmetimin karargahıdır. Kıyamet günü seni kendi ellerimle yarattığım yüz huri ile evlendireceğim. Düğününde dört bin yıl ziyafet vereceğim,

---

438 Hakîm-i Tirmizî, 1/266; es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 245; el-Münâvî, Feyzu'l-Kadîr, 1/139, 1/189; el-Müntekâ, 39.

439 Hâfız Irâkî, bu hadis-i şerifi İbnu Ebi'd-Dünyâ'nın ve el-Beyhakî'nin Şu'abu'l-Îmân'da rivayet ettiğini söyler.

onun her bir günü dünyanın ömür kadardır. Sonra emir vereceğim bir münâdi: ‹‹Dünyadaki zahidler nerede? Dünyada iken zühd hayatı yaşayan İsa b. Meryem a.s.'ın düğün yemeğine buyurun!›› diye nida edecek."

İsa a.s. şöyle der: "Dünyaya tapanlara yazıklar olsun. Nasıl ölüp de dünya ve içindekileri terk edecekler? Dünya kendilerini aldattığı halde onlar dünyaya güveniyor, kendilerini rezil ettiği halde ona halâ bağlanıp kalıyorlar! Dünyaya aldanmış olanlara yazıklar olsun. Halbuki dünya, onları hoşlanmadıkları şeylerle karşı karşıya getiriyor, sevdiklerinden ayırıyor ve korkutuldukları şeyleri başlarına getiriyor. Bütün çabası dünya için olan ve ameli hata ve günahlarla dolu olan kişiye yazıklar olsun! Yarın günahları yüzünden nasıl rezil olduğunu görecektir!"

Cenab-ı Hak c.c. Musa a.s.'a şöyle vahyeder:

"Ey Musa! Zalimler yurdu dünyadan sana ne! Orası sana göre bir yurt değil. Dünya ile ilgili endişelerden kurtul, aklını o anlayıştan kurtar. Dünya ne kötü bir yurttur. Ama dünyada salih amel işleyenler için öyle değil! Onlar için ne iyi bir yurttur. Ey Musa! Ben mazlumun hakkını alıncaya kadar zalimi tarassut altında tutarım!"

"Rasûlullah s.a.v. Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh r.a.'yu göndermişti. O da Bahreyn'den çok miktarda mal ile geldi. Ensâr, Ebû Ubeyde'nin gelişini işittiler. Hep birlikte sabah namazını Rasûlullah s.a.v.'in arkasında kılmak için mescide koştular. Namaz kılındıktan sonra Rasûlullah s.a.v.'in etrafında toplandılar ve durumu kendisine arz ettiler. Rasûl-i Ekrem s.a.v. onların bu halini görünce tebessüm etti ve buyurdu ki:

– Zannediyorum Ebû Ubeyde'nin bir şeyler getirdiğini duydunuz!

– Evet, ey Allah'ın Rasûlü!

– Sevinin ve sizi sevindirecek şeyler temenni edin! Vallahi ben sizin hakkınızda fakirlikten korkmuyorum. Benim asıl korkum, sizden öncekilere dünya nimetlerinin ardına kadar açıldığı gibi size de dünya nimetlerinin açılması ve öncekilerin ondan daha fazla pay elde etmek için yarıştıkları gibi sizlerinden yarışa kapılmanız ve nihayet öncekilerin helake sürüklendikleri gibi sizin de felakete sürüklenmenizdir."[440]

Ebû Sa'îd el-Hudrî r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle nakleder:

---

[440] Buhârî, 4015; Müslim, 2961; Tirmizî, 2462; İbnu Mâce, 3997; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 16783.

"Sizin için en çok korktuğum şey, Allah Teala'nın yeryüzünde sizin için çıkardığı bereketlerdir! Sahâbe-i kirâm:

– Yeryüzünün bereketleri nedir? diye sordular. Efendimiz buyurdular ki:

– Her türlü dünya güzellikleri ve süsleri!"[441]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Dünya düşüncesi ve tasası ile kalplerinizi meşgul etmeyiniz!"[442]

Görüldüğü gibi Rasûlullah s.a.v., dünyaya göz koymak bir yana, onu anmayı bile yasaklamaktadır.

Ammâr b. Said der ki: İsa a.s. havarileri ile birlikte bir köye uğrar. Köy halkının sağa sola ve yollara serilmiş ölü vaziyette yattıklarını görür. Şöyle der:

– Ey havarilerim! Bu köy halkı Allah Teala'nın gazabına uğrayarak ölmüş olsalar gerek. Eğer böyle olmasaydı birbirlerinin cenazelerini defnederlerdi.

Havariler dediler ki:

– Ey Allah Teala'nın kendi ruhundan üflemiş olduğu İsa! Biz, bu köy halkının başına gelenin ne olduğunu öğrenmek istiyoruz!

Bunun üzerine İsa a.s. Allah Teala'ya yalvardı. Yüce Allah c.c. ‹‹Gece olunca onlara sor, başlarına geleni sana bildirirler!›› diye kendisine vahyetti.

Gece olunca yüksek bir tepeye çıktı ve onlara şöyle seslendi:

– Ey köy halkı!

İçlerinden biri şöyle cevap verdi:

– Buyur ey Rûhullâh!

– Sizler ne haldesiniz, başınıza neler geldi?

Köy halkı şöyle cevap verdiler:

– Akşam sıhhat ve afiyet içinde yattık, sabahleyin kendimizi cehennem çukurunda bulduk!

– Nasıl oldu bu durum?

– Dünyaya karşı duyduğumuz sevgi ve günahkarlara uyup itaat etmemiz sebebiyle bunlar başımıza geldi.

---

441 Buhârî, 6427.

442 el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 7/361; es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 9704.

– Dünyaya karşı olan sevginiz nasıldı, neden ibaretti?

– Küçük çocuğun anasına duyduğu sevgi gibi!... Dünya bize yönelip nimetlerini bol bol verdiği zaman sevinir, bize arkasını dönüp kendisinden mahrum bıraktığı zaman üzülür ağlardık.

– Peki arkadaşların haline ne oldu, onlar neden cevap vermiyorlar?

– Çünkü onlara cehennem ateşinden gemler vurulmuş ve gemlerin ucu da haşin ve güçlü olan meleklerin ellerinde bulunuyor!

– Peki onların arasından sen nasıl oldu da cevap verebildin?

– Çünkü ben, onların arasında bulunuyordum fakat onlar gibi değildim. Ancak umumi azap inince beni de içine aldı. Ben şu anda cehennemin ağzında asılı vaziyetle duruyorum! Ondan kurtulacak mıyım yoksa yüz üstü içine atılacak mıyım, bilemiyorum!...

Bunlardan sonra İsa a.s. havarilerine şöyle dedi:

– Dünya ve ahiret afiyeti için, kuru tuza batırılmış arpa ekmeği, kaba kıldan dokunmuş elbise ve bir çöplük kenarında uyumak çoktur bile!

Enes b. Mâlik r.a. anlatıyor: "Rasûlullah s.a.v.'in devesi Azbâ'yı hiçbir deve geçemezdi. Bir bedevinin getirdiği deve Azba'yı geçince, bu durum Sahâbe-i kirâma ağır gelmişti. Bu durum üzerine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurdu:

– *Dünyada yükselttiği şeyi bir gün alçaltmak Allah Teala'nın kaçınılmaz bir hükmüdür!"*[443]

İsa a.s. şöyle der: "Kim denizin dalgaları üzerine ev kurmak ister!... İşte sizin dünyanızın hali bundan ibarettir, onu yurt ve karargah edinmeyin!"

İsa a.s.'a "Bize Allah Teala'nın sevgisini kazanmamızı sağlayacak bir ilim öğret!" derler. Der ki: "Dünyaya buğz edin, Allah Teala da sizi sevsin!"

Ebu'd-Derdâ r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Eğer benim bildiklerimi bilseydiniz az güler çok ağlardınız, dünya gözünüzde çok değersiz olur, hep ahireti tercih ederdiniz!"[444]

Ebu'd-Derdâ r.a., bu hadisi naklettikten sonra kendisi de şunları eklerdi:

---

443 Buhârî, 2872; Nesâî, 3588; Ebû Dâvûd, 4802; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 11599.

444 Buhârî, 1044; Müslim, 901; Tirmizî, 2312; Nesâî, 1474; İbnu Mâce, 4190; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 7447; İmam Mâlik, el-Muvatta', 444; ed-Dârimî, es-Sünen, 2735.

– Eğer benim bildiklerimi bilseydiniz başınızı alıp yüksek dağlara çıkar Allah'a niyazlarda bulunur ve kendi halinize ağlardınız. Mallarınızın başına bir bekçi bırakmadan ve bir daha dönmemek üzere, zaruri ihtiyacınız dışındaki bütün mallarınızı terk ederdiniz. Fakat uzun emeller kalplerinizden ahiret kaygısını silmiş, bütün emellerinizin hedefi dünya olmuş! Bu yüzden hiçbir şey bilmeyenlerin durumuna düşmüşsünüz. Bazılarınız, yaptıklarının sonundaki cezasını düşünemeden nefsinin arzularına uyan hayvanlardan daha şerlisiniz.

Sizlere ne oluyor da, Allah'ın dinine göre birbirinizin kardeşleri olduğunuz halde birbirinizi sevmiyor ve birbirinize karşı samimi davranıp öğüt vermiyorsunuz!... Her birinizin arzularının farklı olmasının sebebi, içinizin bozuk olmasından kaynaklanıyor. Halbuki iyilik üzerinde ittifak etseydiniz birbirinizi severdiniz.

Neden dünya işlerinde birbirinize destek oluyor ve samimi davranıyorsunuz da ahiret işlerinde aynı samimiyeti göstermiyorsunuz? Hatta sizden biriniz, sevdiği ve yardımda bulunduğu kişiye bile ahiret konusunda nasihatte bulunmuyor. Bunun tek sebebi kalplerdeki imanın azlığıdır. Eğer sizler ahiretin kar ve zararına, dünyanın kar ve zararına inandığınız gibi inanmış olsaydınız, her durumda ahireti tercih ederdiniz. Çünkü ahiret sizi daha çok ilgilendirmektedir.

Sizler "Yakın ve peşin olan menfaati sevmek tabii bir temayüldür" diyebilirsiniz. Ancak biz, ileride elde edeceğiniz dünyevi bir menfaat için elinizdeki menfaati feda ettiğinize şahit olmaktayız.

Hatta bazen uzun vadeli emeller için veya asla elde edemeyeceğiniz gelecek bir menfaat için büyük meşakkatlere katlanıyorsunuz.

Sizler ne kadar kötü bir toplumsunuz. İmanın hakikati anlaşılabilecek şekilde imanınızı tezahür ettiremiyorsunuz. Eğer Muhammed s.a.v.'in getirdiği iman esaslarından şüphe içinde iseniz, bize gelin onları size açıklayıp izah edelim. Ve sizin kalbinizi tatmin edecek derecede ondaki nurları sizin gözlerinizin önüne serelim.

Vallahi sizler akıl yönünden eksik değilsiniz ki mazur görülesiniz. Çünkü dünyanızla ilgili konularda eğriyi doğrudan ayırabiliyor ve işlerinizde isabetli karar verebiliyorsunuz.

Size ne oluyor ki, elde ettiğiniz küçük bir dünya menfaati için seviniyor ve kaybettiğiniz azıcık bir dünyalık için üzülüyorsunuz!... Bunun görüntüsü

yüzünüzde açıkça ortaya çıkıyor, ayrıcı dilinizle de bunu ‹‹musibet›› olarak ifade ediyorsunuz. Bundan dolayı da matem tutuyorsunuz.

Fakat çoğunuzun dininde ağır kayıpları olduğu halde, buna ait hiçbir üzüntü ve keder belirtisi yüzünde görünmüyor ve halinde bir değişiklik hissedilmiyor!...

Benim kanaatime göre Allah Teala c.c., sizin gibilerden ilgisini kesmiştir. Çünkü birbirini tanıyanlar birbirini sevinçle karşılar; karşı tarafın da aynı şekilde karşılık vermesinden çekinerek, dostunu hoşlanmadığı bir şekilde karşılamaktan kaçınır. Sizler Allah Teala ile münasebetlerinizde aynı hassasiyeti gösteremeyecek kadar büyük bir aldanış içine düştünüz. Mer'alarınızda uzun emelden başka şeyler yeşermiyor. Ölümü yok saymakta hemfikir olmuş gibisiniz. Allah Teala'dan, beni sizlerden kurtarmasını, görmek istediğime beni kavuşturmasını diliyorum. Eğer hayatta olsaydı sizin bu gidişatınıza asla göz yummazdı.

Eğer sizde hayra yönelik bir arzu varsa, ben sizlere gerekli duyuruyu yaptım. Allah c.c. katında olan sevabı elde etmek isterseniz, kolaylıkla ona erişebilirsiniz. Gerek kendi adıma ve gerekse sizin hesabınıza Allah Teala'dan yardım diliyorum!"

İsa a.s. şöyle der:

– Ey havariler topluluğu! Dünyaya tapanlar nasıl dünya nimetleri karşısında dinlerinin perişanlığına rıza gösteriyorlarsa, sizler de dininizin selameti uğrunda dünya nimetlerine değer vermeyin!

Bu manada şairin biri şöyle der:

İnsanlar görüyorum; zayıf bir din ile kanaat ediyorlar,
Lakin, bakıyorum zayıf bir dünyalığa rıza göstermiyorlar!
Sen, din uğruna kralların dünyasına bîgâne kal!
Tıpkı kralların dünyalık için dine bîgâne kaldıkları gibi!

İsa a.s. da şöyle der:

Ey, dünya peşinde koşan kendi iyiliği için!
Onu terk etmen daha hayırlıdır senin için!

Peygamber Efendimiz s.a.v. de şöyle buyurur:

"Benden sonra öyle bir dünya hayatı ile karşı karşıya kalacaksınız ki, ateşin odunu yiyip bitirdiği gibi sizlerin imanını yiyip bitirecek!"[445]

Cenab-ı Hak c.c. Musa a.s.'a şöyle vahyetti:

---

445 Hâfız Irâkî, bu rivayetin aslının olmadığını söyler.

– Ey Musa! Sakın dünya sevgisine saplanıp kalma! Zira, huzuruma ondan daha büyük bir günah gelemezsin!

Musa a.s. bir yerden geçiyorken bir kişinin ağlamakta olduğunu görür. Dönüşünde aynı kişinin ağlamaya devam ettiğine şahit olur der ki:

– Ya Rabbi! Falan kulun senin korkundan ağlıyor!

Cenab-ı Hak'tan şöyle hitap gelir:

– Ey İmran'ın oğlu Musa! Onun göz yaşlarıyla birlikte beyni de ağlamaktan aksa, iki eli yorgunluktan yere düşünceye kadar yalvarsa, o kişi dünyaya muhabbet beslediği sürece ben onu bağışlamam!

Hazret-i Ali k.v. şöyle der:

"Şu altı haslet kimde bir araya gelirse, cennet için isteyecek bir şey ve cehennemden kaçınacak bir şey bırakmamış olur:

- Allah Teala'yı tanıyıp emirlerine itaat etmek,
- Şeytanı tanıyıp ona karşı çıkmak,
- Hakk'ı tanıyıp ona täbi olmak,
- Batılı tanıyıp ondan kaçınmak,
- Dünyayı tanıyıp ondan yüz çevirmek,
- Ahireti tanıyıp ona yönelmek!"

Hasan-ı Basrî rh.a. şöyle der:

"Şu dünyayı bir emanet olarak görüp, onu kendilerine emaneten teslim eden sahibine iade ederek dünyadan yüksüz ve günahsız olarak göçüp gidenlere Allah Teala rahmet eylesin!

Birisi seninle din konusunda yarışa girişirse sen de onunla yarış. Ancak dünya ve dünyaya ait şeyler konusunda yarışa girişirse, onu dünyası ile baş başa bırak!"

Lokman a.s. oğluna şöyle nasihatte bulunur:

"Yavrucuğum, dünya engin derinlikte bir deryadır. Orada çok insanlar boğuldu. O engin denizde takvayı kendine gemi edin. Gemiye yükleyeceğin eşya Allah Teala'ya iman olsun. Geminin yelkeni de Allah'a tevekkül etmek olsun. Böyle yaparsan belki kurtuluşa erersin, başka da kurtuluş yolu görmüyorum."

Fudayl rh.a. der ki: Şu ayet-i kerime beni çok düşündürdü:

"Biz, yeryüzünde bulunan her şeyi, insanlardan hangilerinin daha güzel iş işlediklerini denemek için yeryüzüne süs kıldık. Bununla

beraber yine biz, yerin üzerindekileri (vakti gelince) elbette çorak bir toprak haline getireceğiz."[446]

Ehli hikmetten biri şöyle der:

"Dünyada karşılaştığın her şeyin senden önce bir sahibi olduğu gibi hepsinin de senden sonra bir sahibi olacaktır. Senin dünyadaki nasibin sadece bir akşam yemeği ile bir günlük gıdadır. Öyleyse birkaç öğün yemek uğruna kendini mahvetme. Dünyada oruçlu gibi ol ki ahirette iftar edesin. Zira dünya hayatının sermayesi nefsin arzuları, kazancı ise cehennem ateşidir."

Bir rahibe sorarlar:

– Zamanı hakkında ne düşünüyorsunuz?

– Vücutları eskitir, emelleri yeniler. Ölüme yaklaştırırken arzulanan hedeflerden uzaklaştırır!

– Peki dünyada yaşayanlar hakkındaki görüşün nedir?

– Dünyayı ele geçiren yorgun düşer, elinden kaçıran var gücüyle peşinden koşup bitkin düşer!

Bu konuda şair şöyle der:

Mutlu bir hayat sürmek için dünyayı öven şu kişi!
Yemin ederim, çok geçmeden onu kınamaktır ilk işi!

Yine ehl-i hikmetten bir şöyle der:

"Ben yok iken de bu dünya vardı, dünya yok olurken yine ben üzerinde olmayacağım. Dünyada kalıcı değilim. Çünkü hayatı sıkıntı ve zorluk, en duru hali keder ve üzüntüdür. Dünyada yaşayanlar, ya nimet elden kaçacağından, ya başa beklenmedik bir bela geleceğinden yahut da ömürleri sona ereceğinden sürekli bir endişe içindedirler."

Diğer biri şöyle der:

"Dünyanın en büyük kusuru şudur; hiç kimseye hak ettiğini vermez. Ya hakkından biraz fazla, ya da hak ettiğinden daha azını verir!"

Süfyan-ı Sevrî rh.a. şöyle der:

"Dünya nimetlerinin sanki ilahi gazaba uğramış gibi ehli olmayanların elinde olduğunu görmüyor musun!"

Ebû Süleyman ed-Dârânî şöyle der:

---

[446] Kehf, 7-8.

"Dünyaya tutkunlukla bir şey isteyene istediği verilse daha fazlasını ister. Ahirete tutkun olana ahirete ait bir arzusu verilse o da daha fazlasını ister. Ne dünyaya talip olanların ne de ahirete talip olanların isteklerinin sonu gelmez!"

Adamın biri Ebû Hâzim'e rh.a. şöyle der:

– Dünyada bir evim olmadığı halde, dünyaya olan bağlılık ve sevgimden şikayetçiyim!

– Allah Teala'nın dünyadan sana ayırmış olduğu paya dikkat et; onu helal yoldan elde etmeye bak, sadece meşru yerlere harca! O zaman dünya sevgisinin sana bir zararı olmaz!

Ebû Hâzim adama bu şekilde cevap verdi; çünkü, dünya sevgisinden dolayı onu kınayacak olsaydı, ölümü isteyecek derecede adamı dünyadan soğutup üzebilirdi.

Yahya b. Mu'âz rh.a. şöyle der:

"Dünya, şeytanının ticarethanesidir. Ticarethanesinden bir şey çalma ki, onu senden istemeye gelip elinden almasın!"

Fudayl b. Iyâz rh.a. şöyle der:

"Eğer dünya gelip geçici altından, ahiret ise baki kalıcı balçıktan olsa idi, bize yakışan baki kalan balçığı fani olan altına tercih etmek olmalıydı. Halbuki biz, fani olan balçığı baki kalan altına tercih ediyoruz; acaba halimiz ne olacak!..."

Ebû Hâzim rh.a. şöyle der:

"Dünyaya meftun olarak yaşamaktan sakının. Çünkü bildiğim kadarıyla dünyayı gözünde yücelten kimse kıyamet günü Allah Teala'nın huzuruna getirilecek ve kendisine «İşte bu adam Allah Teala'nın hakir gördüğünü yüceltti!» denilecektir."

İbnu Mes'ûd r.a. şöyle der:

"Şu dünyada bulunan herkes bir misafir, malı ise emanettir. Elbette ki misafir gelip-geçici, emanet ise sahibine iade edilecektir."

Şair bu konuda şöyle der:

Mal ve çoluk-çocuk sadece birer emanettir!
Emanet için gereken, elbet onu bir gün geri vermektir!

Bir gün dostları Râbi'atü'l-Adeviyye'yi ziyarete gelirler. Sözü döndürüp dünya konusuna getirirler ve onu kötülemeye başlarlar. Bu hal üzerine Râbi'a şöyle der:

– Yeter, dünyadan söz etmeyi artık kesin! Eğer dünya kalbinizde yer etmemiş olsaydı, ondan bu kadar söz etmezdiniz! İyi bilin ki, bir şeyi çok seven onu çokça zikreder!

İbrahim b. Edhem rh.a.'e "Nasılsın?" diye sorarlar, şöyle der:

Yamadık dünyamıza bölerek dinimizden!
Nihayet dünya da gitti din de gitti elimizden!
Ne mutlu şu kişiye ki, Rabbi olan Allah'ın yolunu seçti!
Dünya ile mücadele etti, hevasından vazgeçti!

Diğer bir şiirde şöyle der:

Bakıyorum, dünyaya talip olan ömrü çok çok uzun da olsa...
Dünyada büyük mutluluklara ve nimetlere de nail olsa...
Bu kişi tıpkı şöyledir; oturmak için ev yapar bitirir!
Ancak, oturmak için içine girince evi başına çöküverir!

Diğer bir şiirde şöyle der:

Diyelim ki, dünya sana bir bağış olarak verildi,
Bunun akıbeti de yok olmak değil mi?
Senin dünyalığın sadece bir gölgeden ibarettir!
Seni birazcık gölgelendirir, nihayetinde gidecektir!

Lokman a.s. oğluna şöyle der:

– Yavrucuğum, ahiretin karşılığında dünyanı sat! Böylelikle her ikisini de kazanmış olursun. Sakın dünyan karşılığında ahiretini satma! Bu takdirde hem dünyada hem de ahirette zarar edenlerden olursun!"

Mutarrif b. Abdullah rh.a. şöyle der:

"Kralların şaşaalı hayatlarına ve parlak giyimlerine bakma! Asıl onların çabucak göçüp gidişlerine ve kötü akıbetlerine bak!"

İbnu Abbâs r.a. şöyle der:

"Cenab-ı Hak dünyayı üç kısma ayırmıştır: Bir parçası müminin, bir parçası münafığın, bir parçası da kafirindir. Mümin payına düşeni ahiret azığı yapar, münafık payı ile süslenir ve kafir de payına düşen ile sonuna kadar yararlanmaya bakar!"

Büyüklerden biri şöyle der:

"Dünya bir leştir! Ondan pay almak isteyen köpeklerle birlikte yaşamaya kendini hazırlasın!"

Şair bu konuda şöyle der:

Ey, kendisine eş olarak dünyaya talip olan kişi!
Onu istemekten vazgeç ki, düzeltesin bütün işi!
Eş olarak seçmek istediğin çok gaddar biridir!
Düğün merasimi ile matemi birbirine girmiş gibidir!

Ebu'd-Derdâ r.a. der ki:

"Dünyanın Allah c.c. katında ne kadar değersiz olduğunu şuradan anlayın: Allah Teala'ya ancak dünyada isyan edilebilir. Allah katındaki yüksek derecelere ancak dünyadan vazgeçilerek erişmek mümkün olabilir."

Şair bu konuda şöyle der:

Dünyaya basiret gözüyle bakan hemen anlar;
Karşısına, dost postuna bürünmüş bir düşman çıkar!

Diğer bir şair de şöyle der:

Ey gecenin başında sürur ile uykuya dalan kişi!
Hadiseler hep seherde kapıyı çalar!
Refahla geçen nice asırları sona erdirir!
Günler ve geceler bazen ikballe gelir bazen sırt döner!
Zamanın akışı nice mülkü sona erdirdi,
Halbuki o mülk uzun bir süre fayda ve zarar vermişti!
Ey dünya ile boyun boyuna sarılmış kişi, o baki değil!
Sabah akşam ona pek çok misafir gelir geçer, bir sen değil!
Ne dersin, dünya ile sarmaş dolaş olmaktan vazgeçer misin?
Firdevs cennetindeki bakirelerle sarmaş dolaş olmak için!
Ebedi cennetlere konmak istiyor isen eğer,
Kendini ateşten kurtulmuş biri görmemen gerekir!

Ebû Ümâme el-Bâhilî r.a. şöyle der:

"Muhammed s.a.v. peygamber olarak gönderilince, İblis'in askerleri etrafına toplandı ve şöyle dediler:

– Yeni bir peygamber gönderildi ve yeni bir ümmet ortaya çıkıyor!

İblis sordu:

– Bu ümmet dünyayı seviyor mu?

– Evet!

– Eğer dünyayı seviyorlarsa, putlara tapıp tapmamaları benim için hiç önemli değil. Ben gece-gündüz onlara sokulur üç yönden onları ayartırım:

- Haksız yoldan kazanç elde etmek,
- Kazancı helal olmayan yerlere harcamak,

- Malın hakkı olan yerlere harcanmasının önüne geçmek!

Zaten bütün kötülüklerin kaynağında bu üç esâs vardır!"

Adamın biri Hazret-i Ali k.v.'ye şöyle der:

– Ey müminlerin emiri! Bize dünya hayatının neden ibaret olduğunu anlatır mısın!..

– Ben size dünya hayatını nasıl anlatabilirim ki; onda sıhhatli olan hastadır, kendini güvende gören pişman olur, muhtaç durumda olan üzülür, zengin olanlar belaya uğrarlar! Dünyada helalinden kazanılan malın hesabı, haramın cezası ve şüpheli olanlardan dolayı da azarlanma vardır!

Aynı soru kendisine yine sorulduğunda der ki:

– Cevabı uzun mu olsun kısa mı?

– Kısa olsun!

– Dünyanın helali için hesap, haramı için de azap vardır!

Mâlik b. Dînâr rh.a. der ki:

"Sihirbaz dünyadan sakının! Çünkü o alimlerin bile kalplerini büyüler!"

Ebû Süleyman ed-Dârânî rh.a. şöyle der:

"Ahiret arzusu ve sevgisi bir kalpte bulununca, dünya gelip onu sıkıştırmaya ve yerini almaya çalışır. Fakat bir kalpte dünya sevgisi yer etmiş ise ahiret arzusu gelip onunla yerini almak için mücadele etmez. Zira ahiret izzet ve şeref sahibi, dünya ise değersiz ve alçaktır."

Dünya ile ahiret zıtlaşması konusunda bu çok ağır bir hüküm gibi görünmektedir. Seyyâr b. Hakem'in şu ifadesinin doğruya daha yakın olduğunu söyleyebilirim:

"Dünya ve ahiret sevgisi kalpte bir araya geldiği zaman, bunlardan hangisi güçlü ise diğeri ona tâbi olur!"

Mâlik b. Dînâr der ki:

"Dünya için duyduğun endişe nisbetinde ahiret endişesi kalbinden çıkar gider. Ahiret için ne kadar endişe duyarsan, o derecede dünya kaygısı da kalpten çıkar gider!"

Bu ifadeler sanki Hazret-i Ali'nin şu sözünden iktibas edilmiş gibidir:

"Dünya ve ahiret birbirine kuma iki kadın gibidir; birini hoşnut ettiğin derecede diğerini kızdırırsın!"

Hasan-ı Basrî rh.a. şöyle der:

"Allah'a yemin ederim ki, benim içinde yaşamış olduğum öyle bir toplum vardı ki, onların nazarında ayaklarıyla çiğnedikleri toprak kadar dünyanın değeri yoktu. Dünyalıkların doğudakilere ya da batıdakilere yönelmesi, falancanın eline geçmesi ya da başka birinin serveti haline gelmesi hiç umurlarında değildi!"

Adamın biri Hasan-ı Basrî rh.a.'e şöyle der:

– Şu adam hakkında ne dersin: Allah Teala kendisine bol bol mal vermiş; bu maldan hem sadaka veriyor ve hem de akrabalarını kolluyor. Böyle birisi malını çokça harcayarak bolluk içinde yaşayabilir mi?

– Hayır! Dünyanın tamamına sahip olsa bile, ihtiyacı kadarını harcaması, kalanını ihtiyaç duyacağı kıyamet günü için değerlendirmesi gerekir.

Fudayl b. Iyâz rh.a. şöyle der:

"Eğer dünya her şeyiyle birlikte helal olarak ve ahirette hesap sorulmamak üzere bana verilseydi, bir kimsenin elbisesine bulaşmasın diye önüne çıkan leşten tiksinip kaçındığı gibi ben de kaçınırdım!"

Nakledildiğine göre Hazret-i Ömer r.a. Şam'a geldiği vakit, Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh r.a. kendisini, sade bir iple yularlanmış deve ile karşılamıştı. Selam verip hatırını sorduktan sonra Ebû Ubeyde'nin evine gitti. Evde kılıç, kalkan ve binek takımlarından başka bir şey göremedi. Ömer r.a. Ebû Ubeyde'ye dedi ki:

– Biraz mal edinseydin!

– Bu durum hakkımızda söz söylenmesine sebep olur!

Süfyan-ı Sevrî rh.a. şöyle der:

"Dünyadan bedenin için, ahiretten de kalbin için al!"

Hasan-ı Basrî rh.a. şöyle der:

"Vallahi İsrailoğulları, dünyaya bağlılıkları sebebiyle önceleri Allah Teala'ya ibadet ediyorlarken sonradan putlara tapmaya başladılar!"

Vehb rh.a. şöyle der:

"Bir kitapta şunları okudum: Dünya aklı başında kimseler için ganimet, cahiller için gaflet yeridir. Cahiller, dünyadan ayrılıncaya kadar onu tanıyamazlar. Ayrıldıktan sonra oraya geri dönmek isterler fakat dönemezler!"

Lokman a.s. oğluna şöyle der:

– Yavrum! Dünyaya geldiğin andan beri her gün ondan bir adım daha uzaklaşıyor ve ahirete yaklaşıyorsun! Öyleyse her gün bir adım daha yaklaştığın ev, her gün bir adım daha uzaklaştığın evden sana daha yakındır!

Said b. Mes'ûd şöyle der:

"Dünyevi arzuları ve hırsları artan, buna karşılık ahiret kaygısı azalan ve bu duruma memnun olan birini gördüğünde bil ki, bu kişi yüz üstü süründüğü halde farkına varmayan aldanmış biridir."

Amr b. Âs r.a. bir gün minberden şöyle der:

– Allah'a yemin ederim ki, Rasûlullah s.a.v.'in uzak durduğu şeylere sizin kadar rağbet gösteren bir toplum görmüş değilim! Vallahi Rasûlullah s.a.v.'in yanına gelen üç kişinin biri almak için gelse ikisi mutlaka bir şeyler vermek için gelirdi!

Hasan-ı Basrî rh.a. şu ayeti okur:

"Ey insanlar! Allah'ın va'di şüphesiz haktır. Dünya hayatı sizi aldatmasın. Şeytan da Allah'a güven yolu ile sizi aldatmasın!"[447]

Ayet-i kerimeyi okuduktan sonra şöyle derdi:

– Bu sözü söyleyen kim? Dünyayı yaratan ve onu en iyi bilen bunu söylüyor. Sakın dünya meşguliyetlerine kendinizi kaptırmayın. Zira dünya meşgaleleri o kadar çoktur ki, bir meşgale açsan onun arkasından hemen on meşgale kapısı daha açılır!

– Zavallı İnsanoğlu! Helalinin hesabı olduğu, haramının azabı olduğu bir yurda rıza gösterir. Helalinden kazansa da hesap vereceğini, haramdan dolayı da azap göreceğini hiç aklına getirmez. Kazandığı malı azımsar fakat amellerini azımsamaz. Diniyle ilgili bir musibet başına geldiğinde sevinir, fakat dünyevi işleriyle ilgili bir musibete uğradığında feryadı basar.

Hasan-ı Basrî rh.a. Ömer b. Abdülaziz'e r.a. yazdığı mektupta şöyle der:

"Allah'ın selamı senin üzerine olsun! Sanki sen, ölümlü olup ölen son kişisin!"

Ömer b. Abdülaziz r.a. ona şöyle cevap verdi:

"Sanki sen, dünyadasın fakat orada değil gibisin! Sanki sen ahirette gibisin, oradan hiç ayrılmamışsın!"

Fudayl b. Iyâz rh.a. şöyle der:

---

447 Fâtır, 5.

"Dünyaya girmek çok kolay fakat çıkmak zor bir iştir!"

Ehl-i hikmetten biri şöyle der:

"Şaşmak gerekir; ölümün hakikat olduğunu bilen bir kişi nasıl sevinebilir!... Cehennemin gerçek olduğunu bilip de gülen kişiye hayret ederim! Dünyanın insanları nasıl değiştirdiğini gördüğü halde ona güvenip rıza gösterenlere şaşarım! Kaderin hak olduğunu bildiği halde hırsla çalışıp kendisini yorgun düşürene şaşarım!..."

Yüz yaşındaki ihtiyar bir Necranlı Muaviye r.a.'ın yanına gelir. Muaviye r.a., ihtiyara dünyayı nasıl bulduğunu sorar. İhtiyar şu cevabı verir:

– Bolluk yılları sıkıntılı yılları, günler günleri, geceler geceleri kovaladı! Doğanlar doğdu, ölenler öldü! Doğanlar olmasa insan soyu tükenir, ölenler olmasa dünya insanlara dar gelir!

Bu sözler üzerine Muaviye r.a. ihtiyara dedi ki:

– Ne dileğin varsa söyle!

– Geçen ömrü geri getirebilir, yahut yaklaşan eceli savabilir misin?

– Buna benim gücüm yetmez!

– O halde benim sana ihtiyacım yok!

Davud-ı Tâî rh.a. şöyle der:

– Ey Âdemoğlu! Emeline kavuştuğun için seviniyorsun. Halbuki her emelin seni eceline bir adım daha yaklaştırıyor! Fakat, ameller başkasının yararına imiş gibi her gün onları erteliyorsun!

Bişr-i Hâfî rh.a. şöyle der:

"Allah Teala'dan dünyalıklar isteyen kişi, kıyamet günü huzurunda hesap için daha uzun süre kalmak istiyor demektir!"

Ebû Hâzim rh.a. şöyle der:

"Dünyada insanı sevindiren her şeye Allah Teala mutlaka insanı üzecek bir şey eklemiştir!"

Hasan-ı Basrî rh.a. şöyle der:

"İnsan dünyadan mutlaka şu üç şeyin hasreti ile ayrılır:

- Biriktirdiklerine doymaz,
- Emeline kavuşamaz,
- Gitmekte olduğu yere (ahirete) yeterince azık hazırlayamaz!"

Âbidlerden birine

– Artık zenginliğe kavuştun! derler. Cevap olarak der ki:

– Asıl zenginliğe kavuşanlar dünyaya köle olmaktan kurtulabilenlerdir!

Ebû Süleyman ed-Dârânî rh.a. şöyle der:

"Dünyevi arzulara karşı ancak kalplerinde ahiret meşgalesi ve arzusu olanlar katlanabilirler!"

Mâlik b. Dînâr şöyle der:

"Hep birlikte dünya sevgisi üzerinde anlaştık; ne birbirimize iyiliği emrediyoruz, ne de birbirimizi kötülüklerden alıkoyuyoruz! Allah Teala c.c. bizi bu hal üzere bırakmaz. Başımıza ne türlü bir azap ineceğini ah bir bilebilseydim!"

Ebû Hâzim rh.a. şöyle der:

"Azıcık dünyalık, insanı fazlasıyla ahiret amelinden alıkoyar!"

Hasan-ı Basrî rh.a. şöyle der:

"Dünyaya önem vermeyiniz! Vallahi, dünya ancak kendisine önem vermeyenlere yaramıştır!

Allah Teala c.c., bir kul için hayır murad ederse ona bir miktar dünyalık verir, sonra bir süre arkasını keser. Verilen bitince bir daha verir. Kul dünyalıklara önem vermez olunca artık bol bol dünyalık verir!"

Âriflerden bazıları şöyle dua ederlerdi:

– Ey senin iznin olmadan dünyaya bir şey düşmesin diye gökleri tutan Allahım! Dünyayı tut ki benim üzerime gelmesin!

Muhammed b. Münkedir rh.a. şöyle der:

"Bir kimse bütün yılı oruçlu geçirse, bütün geceleri hiç uyumadan ibadetle ihya etse, malının tamamını tasadduk etse, Allah yolunda cihad yapsa, Allah'ın haram kıldığı şeylerden uzak dursa... Fakat bu kişi kıyamet günü Allah Teala'nın huzuruna getirildiğinde kendisine;

– Bu adam Allah Teala'nın küçülttüğünü (dünyalıkları) büyütmüş, Allah'ın büyüttüğünü (ahireti) de küçültmüştür! diye kendisine hitap edilirse halinin ne olacağını biliyor musunuz? İçimizden kaç kişinin durumu böyle değildir, gözümüzde dünyalıklar ahiret amellerinden daha büyük yer tutmamaktadır? Kaldı ki, bizlerin hayatı hata ve günahlarla dopdoludur!..."

Ebû Hâzim rh.a. şöyle der:

"Dünya kazancı da ahiret kazancı da çetin hale geldi. Ahiret kazancının zorluğunu ifade edecek olursak; bu yolda kendine hiç yardımcı bulamazsın. Dünya kazancının çetinliğine gelince; hangi işe elini atsan, mutlaka senden önce o işe el atmış fâsık ve facirlerin bulunduğunu görürsün."

Ebû Hureyre r.a. şöyle der:

"Dünya yaratıldığı günden beri gök ile arz arasında eskimiş bir torba gibi durmaktadır. Yok edileceği güne kadar sürekli olarak der ki:

– Ya Rabbi, Ya Rabbi! Niçin beni hor görüyorsun?

Cenab-ı Hak c.c. kendisine ‹‹Ey bir hiç olan, sen sus!›› diye cevap verir."

Abdullah b. el-Mübârek rh.a. şöyle der:

"Bir yandan dünya sevgisi diğer yandan günahlar kalbi kuşatmış! İyilikler nasıl yolu bulup da ona ulaşabilsin!..."

Vehb b. Münebbih rh.a. şöyle der:

"Bir dünyalığa kalbi sevinen kişi hikmetten sapmış, nefsin azgın arzularını ayaklar altına alan kişi de şeytanın gölgesinden kurtulmuş olur. Kimin ilmi nefsinin arzularına üstün gelirse o kişi başarıya ulaşmış demektir."

Bişr-i Hâfî rh.a.'e derler ki:

– Falan kişi öldü!

– Dünyalık biriktirdi ahirete göçüp gitti, kendine çok yazık etti!

– Ama o kişi şöyle şöyle iyilikler de yapardı!

– O adam dünyalık peşinde koşan biri olduğundan bu saydıklarınızın ona bir faydası olmaz!

Âriflerden biri şöyle der:

"Dünya bizden nefret ettiği halde biz onu seviyoruz. Acaba bizi sevseydi halimiz nice olurdu?"

Ehl-i hikmetten biri şöyle der:

– Dünya kimler içindir?

– Onun peşinden koşmayı terk edenler içindir!

– Ahiret kimler içindir?

– Onu isteyip peşinden koşanlar içindir!

Ehl-i hikmetten biri yine şöyle der:

"Dünya bir harabedir. Onu imar etmeye çalışanın kalbi dünyadan daha harabedir. Cennet ise mamur bir yurttur. Onu talep edip peşinden koşanın kalbi ise daha mamurdur!"

Cüneyd-i Bağdâdî rh.a. der ki:

"İmam-ı Şâfiî rh.a., dünyada hakkı dile getiren şahsiyetlerden biri idi. Bir kardeşini Allah Teala'nın azabından korkutarak yaptığı bir nasihatte şöyle demişti:

– Ey kardeşim! Dünya insanların ayağını kaydıran gelip geçici ve zillet yurdudur. Ne kadar imar edilse de nihayetinde yıkılıp gidecektir. Dünyada sakin olanların hepsi de mezarlık yolcusudur. Düzeninin sonu dağınıklık, zenginliğinin sonu fakirliktir. Oradaki bolluk aslında kıtlık, sıkıntı ve kıtlık ise aslında bolluktur! Ey kardeşim, Allah Teala'dan kork ve sana vermiş olduğu rızka rıza göster. Fâni alemden bâki aleme hazırlıksız gitme. Yaşamakta olduğun yurdun gölgesi geçici, duvarı yıkılıp gidicidir. Sen amelini çoğalt ve emellerini azaltmaya bak!

İbrahim b. Edhem rh.a. birine şöyle der:

– Rüyanda bin lira görmeyi mi yoksa uyanıkken eline geçen bir lirayı mı tercih edersin?

– Elbette uyanıkken elime bir dinar geçmesini tercih ederim!

– Yalan söyledin! Çünkü dünyada elde etmeyi arzuladığın her şey, rüyada sahip olduğun şey gibidir. Buna karşılık tercih etmediğin her ahiret ameli de uyanık iken sahip olduğun bir dinar gibidir.

İsmail b. Ayyâş şöyle der:

"Dostlarımız dünyayı domuz olarak isimlendirirler ve ‹‹Bizden ırak ol domuz!›› derlerdi. Eğer dünya için daha çirkin bir isim bulabilselerdi onunla isimlendirirlerdi."

Ka'b rh.a. şöyle der:

"Dünyaya öyle bir sevgiyle tutulacaksınız ki ona ve ehline adeta köle olacaksınız!"

Yahya b. Mu'âz er-Râzî rh.a. şöyle der:

"Akıllı kimseler üç kısımdır:

- Dünya kendisini terk etmeden kendisi dünyayı terk eden,
- İçine girmeden önce kabri için hazırlık yapan,
- Rabb'ine kavuşmadan önce yaratıcısının rızasını kazanan!"

Yine şöyle der:

"Dünya peşinde koşmak öylesine uğursuzdur ki, onu temenni etmek bile insanı Allah'a ibadet etmekten alıkoyar. İnsan o hayatın içine dalarsa acaba hali ne olur?"

Bekir b. Abdullah şöyle der:

"Dünyadan dünyevi şeylerle kurtulmak isteyen kişinin durumu, yangını saman ile söndürmeye kalkışan kişinin durumu gibidir."

Bundâr rh.a. şöyle der:

"Dünya peşinde koşanları zühd hakkında konuştuklarını görürsen bil ki onlar şeytanın maskarası olmuşlardır!

Dünya, peşinde koşanları ateşiyle yani hırsıyla yakar küle çevirir! Kim de ahirete yönelirse ahiret aşkı onu, insanların istifade ettikleri saf külçe altın haline getirir. Kim de Allah'a yönelirse tevhid ateşi onu öylesine yakar ki paha biçilmez bir cevher haline gelir."

Hazret-i Ali k.v. şöyle der:

"Dünya hayatı altı şeyden ibarettir:

1. Yenilenler,
2. İçilenler,
3. Giyilenler,
4. Binilenler,
5. Nikahlananlar,
6. Koklananlar.

Yenilenlerin en değerlisi olan bal sivrisineğin yiyeceğidir. İçeceklerin en iyisi sudur, onda da iyilerle kötüler müsavidir. Giyeceklerin en değerlisi ipektir, onu da dokuyan bir böcektir. Bineklerin en güzeli atlardır, ama erkekler genellikle onun üzerinde öldürülür. Nikahlanılanların en değerlisi kadındır, o da çiş yeri içindeki çiş yeridir. Kadın, en güzel yeri olan yüzünü süsler, fakat en kabih yeri arzu edilir. Kokuların en güzeli misktir, o da kandan oluşmaktadır!...

OTUZ İKİNCİ BÖLÜM

YİNE DÜNYA HAYATININ DEĞERSİZLİĞİ

Âriflerden biri şöyle der:

– Ey insanlar! Amellerinizi düşünerek acele etmeden işleyin, Allah korkusunu devamlı kalbinizde taşıyın! Ölümü unutarak ve uzun vadeli emellere kapılarak kendinizi aldatmayın. Sakın ola dünyaya bel bağlamayın; o çok aldatıcı ve hilebazdır. Yaldızlı görünüşüyle sizi aldatır. Çeşitli emellerle sizi tuzağına düşürür. Görücüye çıkmış kız gibi süslenir, alımlı bir gelin gibi görünür. Bütün gözler onun üzerindedir. Kalpler ona tutkun, gönüller ona aşık olur. Onun yolunda nice aşıkları ölmüş, niceleri yüzüstü kalmıştır.

– Ey insanlar! Ona hakikat gözüyle bakın! O, sayısız felaketlerin yurdudur. O bizatihi yaratıcısı tarafından kötülenmiştir. Yenisi yıpranıp eskir, mülkü elden gidip kaybolur, orada aziz olan zelil olur, çoğu azalır, sevgisi ölür ve iyiliği kaybolur!

– Ey insanlar! Allah Teala sizlere merhamet eylesin, gaflet uykusundan uyanın! İnsanlar hakkınızda «Falanca hasta, yahut müzmin hasta, yahut çok ağır hasta; acaba hastalığı için bir çare var mı? Acaba doktora yetiştirmenin bir yolu var mı? » demeden uykunuzdan silkinip kalkın. Sonra hasta için doktor çağrılır, fakat hastanın iyileşme umudu kalmadığı görülür. Bu durumda «Falanca vasiyetini yaptı, malları sayılıp döküldü, artık dili ağırlaştı, dostları ile konuşamıyor, komşularını tanımıyor!» denilir. Bu esnada alnından terler boşanmaya başlar, iniltiler peş peşe gelir. Artık sonunun geldiğini iyice anlamaya başlarsın. Gözlerin fal taşı gibi bir noktaya dikilir, önceden tahmin ettiğin şeylerin gerçekleşmek üzere olduğunu anlarsın. Dilin düğümlenir, etrafındaki dostların ağlamaya başlar. Kendisine:

– Şu falanca oğlun, şu falanca kardeşin! denilir. Fakat bunlara karşılık hiçbir söz söyleyemez, artık dili üzerine mühür vurulmuştur. Sonra Allah'ın hükmü gerçekleşir, rûh azalardan alınıp göklere yükseltilir. O zaman yakınları başına toplanır; kefeni hazırlar, onu yıkar ve kefenlerler. Bundan sonra artık ziyaretçiler gelmez. Onu çekemeyenler rahata kavuşur. Yakınları geride kalan mirası paylaşmaya giderler. Ölen kişi de amelleri ile başbaşa kalır.

Âriflerden biri sultanlardan birine şöyle der:

"İnsanlar içinde dünyaya en fazla buğz edip ondan nefret etmesi gerekenler, dünyada bolluk içinde yaşayıp her ihtiyaçları yerine getirilenlerdir. Çünkü varlıklı kişi sürekli şu tehlikelerle karşı karşıyadır. Her an bir felaket gelip bütün servetini süpürüp götürebilir, biriktirdiklerini darmadağın edebilir, kurduğu düzeni temellerinden söküp dağıtabilir, vücuduna bir mikrop sızıp onu ölüm döşeğine düşürebilir, yahut sevdiklerinden kıskançlıkla esirgediği malından ansızın ayrı düşebilir!

Öyleyse dünya, asıl böyle kimseler için en fazla horlanmaya layıktır. Çünkü verdiğini alan, hibe ettiğini geri isteyen odur. O, sahibine gülücükler dağıtırken, bir taraftan da başkalarına kaş göz eder. Biri için ağlarken, biraz sonra ağladığı kişiye sevinenler arasına katılır. Vermek için elini uzatıyorken, peşinden hemen almak için elini uzatır. Bugün sahibinin başına taç kondururken, yarın aynı kişi için mezar kazar. Giden gitmiş, kalan kalmış; onun için hiç önemli değildir. Kalanları gidenlerin halefi olarak kabul edip hemen benimser, herkesin yerine herkesi kabul edebilir."

Hasan-ı Basrî rh.a. Ömer b. Abdülaziz rh.a.'e yazdığı mektupta şöyle der:

"Dünya, bir ikamet yeri değil, sonunda bırakılıp gidilecek olan bir konaklama yeridir. Allah Teala c.c., Âdem a.s.'ı cennetten dünyaya bir ceza olarak indirmişti. Ey müminlerin yöneticisi, öyleyse sen de dünyadan sakın!

Dünyada hazırlanabilecek en iyi azık onu terk etmek, en büyük serveti fakirliğe rıza göstermektir. O, her an birinin kanına girer, onun yüceltliği zelil olur, onda mal biriktiren fakirleşir. O, yutanın farkına varmadığı zehirli bir hap gibidir. Yutanı mutlaka öldürür. Orada yarasını tedavi eden biri gibi davran. Yaralı olan uzun sürecek acılardan kaçınmak için kısa süreli nöbetlere katlanır. Hastalığın uzun sürmesinden korkarak ilacın acısına dayanır.

Bu gaddar, insafsız, aldatıcı ve süsleriyle baştan çıkarıcı dünyadan sakın. Aldatıcı görünümüyle insanı kandırır, boş emellerle insanın içine sızar ve taliplilerini oyalayıp durur. Onların gözüne alımlı bir gelin gibi görünür. Herkesin gözü onun üzerinde, gönlü ona aşık ve kalbi ona tutkundur. Herkes dünyayı kendisine yâr zanneder, fakat o bütün eşlerini yüz üstü bırakır. Ne kalanlar geçip gidenlerden ibret alır, ne de sonrakiler öncekileri engeller ve ne de ârifler onun hakkında yapılan nasihatleri anlar!

Dünyaya aşık olanlar bir muratlarına erdiklerinde gurura kapılır, çalımlarından geçilmez, iyice yoldan çıkarak ahireti unutur. Aklı fikri hep onunla meşgul olur. Fakat günü gelip de ayağı kayıverince, pişmanlığı muazzam, hayıflanması çok büyük olur. Ölüm halinin ağırlığı ve acısı başına üşüşür. Hevesleri kursağında kalır. O dünyalıklara heves eder, fakat istediklerinden hiçbirini elde edemez. Ruhu hiç yorgunluktan kurtulamaz. Ahiret için azık hazırlayamadan çıkıp gider. Hazırlık yapmadığı bir diyara doğru gider.

Ey müminlerin halifesi! Dünyanın bu hallerine aldanmaktan sakın. Bu aldatıcı dünyada bulunduğun halde ondan en çok sakınanlardan ol. Dünyaya tutkun olanlar ne zaman bir nimete mazhar olsalar, o nimet kendilerini sonradan mutlaka bir kötülüğe götürür. Yani dünyadaki zararlı şeyler de yararlı şeyler de sonunda insanı zarara sürükler. Dünyadaki bolluk sonunda insanın başını belaya sokar. Orada durmak yok oluşa doğru sürüklenmektir. Onun sevinçleri hep hüzünlerle karışıktır. Oradan arkasını dönüp giden bir daha geri dönmez. İstikbalin ne getireceği bilinmediğinden, hep yalancı ümitleri ve batıl emelleri bekler durur. Nimetleri bir keder, yaşantısı sıkıntılıdır ve insanoğlu dünya üzerinde hep tehlike ile karşı karşıyadır.

İnsan aklını kullanır şöyle bir bakarsa; dünya nimetleri içinde tehlikede, belalar yüzünden korku içinde olduğunu görebilir. Cenab-ı Hak c.c., çeşitli vasıtalarla insanları haberdar etmese ve uyarmasa bile; şu dünya insanları uyarmaya ve gaflettekileri kendine getirmeye yeterli olurdu. Halbuki, bu konuda insanları uyaran ve sakınmaları yolunda pek çok ayet göndermiştir. Buna rağmen insan nasıl olur da hala uyanıp kendisine gelmez!... Allah Teala c.c. katında dünyanın bir değeri olmadığı gibi onu yaratalıdan beri semtine dahi bakmış değildir.

Dünya bütün anahtarları ve hazineleri ile birlikte Hazret-i Peygamber s.a.v.'e arz edilmiş ve bütün bunlar Allah Teala'nın hazinesinden bir sivrisineğin kanadı kadar bir şey eksiltmeyeceği halde, Rasûl-i Ekrem s.a.v.

bunu kabul etmeyip yüz çevirmişti. Çünkü Allah Teala'nın emirlerine muhalefet etmemek, O'nun sevmediğini sevmemek ve alçalttığını yüceltmemek Rasûlullah s.a.v.'in en bariz vasıflarından idi. Allah Teala c.c., imtihan maksadıyla salih kullarını dünya nimetlerinden mahrum bırakır, aldanmaları için de düşmanlarının önüne dünya nimetlerini bol bol verir. Dünyaya aldanan ve bu nimetlere sahip olanlar, şerefli kişiler oldukları için kendilerine bu nimetlerin ihsan edildiğini zannederler. Bütün yaratılmışların en şereflisi olan Muhammed s.a.v., açlıktan karnına taş bağladığında Cenab-ı Hakk'ın kendisine nasıl muamelede bulunduğunu bilmez.

Rivayet edildiğine göre Cenab-ı Hak vahiy yoluyla Hazret-i Musa a.s.'a buyurmuştur ki:

"Dünya nimetlerinin sana yöneldiğini görürsen ‹‹Cezası peşin verilen bir günah!›› de. Fakirliğin sana yöneldiğini görürsen ‹‹Allah'ın salih kullarının alameti, merhaba!›› de.

Dilersen bu konuda, Allah Teala tarafından bir rûh ve kelime olan Meryem oğlu İsa a.s.'a uy. O şöyle derdi: "Katığım açlık, şiarım korku, elbisem kaba işleme, kışın ısı kaynağım güneşin doğuşu, lambam ay, bineğim ayaklarım, yemeklerim ve meyvelerim yeryüzünün bitirdikleridir. Akşamlarım bir şeyim yok, sabahlarım yine bir şeyim yoktur! Yeryüzünde benden daha zengini/ihtiyaçsız olanı yoktur!"

Vehb b. Münebbih rh.a. şöyle der:

"Allah Teala c.c., Musa a.s. ile Hârun a.s.'ı Firavuna gönderdiğinde onlara şöyle buyurdu: ‹‹Onun giydiği debdebeli elbiseler sizi ürkütmesin. O, her şeyiyle benim elimdedir. Benim iznim olmadan ne konuşabilir, ne gözünü çevirebilir ve ne de nefes alabilir! Sahip olduğu dünya nimetleri gözlerinizi kamaştırmasın. Onlar dünyanın gelip geçici süsleri, yolunu sapıtanları oyalayıcı şeylerdir.

Eğer dileseydim, Firavun gördüğünde benzerini elde etmeye güç yetiremeyeceğini anlayacağı derece sizlere dünya süslerini vermek isteseydim, verebilirdim. Fakat sizin öyle olmanızı istemedim ve sizleri öyle olmaktan sakındırıyorum. Dostlarıma hep böyle davranırım. Sürüsüne karşı müşfik bir çoban, sürüsünü tehlikeli yerlerde otlatmaktan nasıl alıkoyarsa, ben de sizleri öyle korurum. Ben sizleri, şefkatli çobanın develerini tehlikelerden koruduğu gibi dünya zevklerine dalmaktan korurum.

Bunları dostlarıma değer vermediğim için değil, tersine ihsan ve ikramımdan tam ve eksiksiz olarak nasiplensinler diye yaparım. Benim velî

kullarım tevazu, tazarruda zirveye çıkarak, takvayı kalplerinde kökleştirerek benim için süslenirler. Bu vasıfların alametleri azalarında açıkça görülür. Bu nitelikler, onların giyindikleri bir elbise, takındıkları bir nişan, etkilendikleri duygu, başarı reçetesi ve elde etmeyi umdukları dilekleri gibidir. Bu onların övündükleri şanları ve tanınmalarını sağlayan nişanlarıdır. Onlarla karşılaştığında kendine çeki düzen ver, kalbin ve dilin onlara karşı mütevazı olsun. Benim veli kullarımdan birini korkutan kimse, bana karşı savaş açmış demektir. Kıyamet günü onun intikamını kendim alırım."

Hazret-i Ali r.a. bir gün hutbede şunları söyledi:

– İyi bilin ki hepiniz öleceksiniz ve öldükten sonra tekrar diriltileceksiniz. Amellerinizle yüzleştirilecek ve amellerinizin karşılığını alacaksınız. Sakın ola dünya hayatı sizi aldatmasın. Dünya nimetleri belalarla dolu, sonlu olmakla maruf ve gaddarlıkla vasıflıdır. Dünyadaki her şeyin bir sonu vardır; sürekli birinden diğerine geçer. Bir hal üzere devam edip gitmez. İnsanlar onun kötülüklerinden, ansızın gelen felaketlerinden güvende olamazlar.

– Bir bakarsın dünyada yaşayanların bazıları bolluk ve sevinç içerisinde iken diğer taraftan bazıları da bela ve felaketlere uğramışlardır. İnsanların halleri farklı farklıdır ve hep değişkendir. Dünyadaki keyfi yaşayış yerilmiştir. Oradaki bolluk ve rahatlık sürekli değildir. Dünyada yaşayanlar dünya için hep birer hedeftir, sürekli onlara oklar fırlatır. Sonra onları yakalar ve öldürür. Orada yaşayan herkesin ölümü kesindir; dünyadaki payını alır ve gider.

– Ey Allah'ın kulları! Şunu iyi bilin ki, şu dünyada sizin durumunuz sizden önce yaşayanlardan farklı değildir. Onlar sizden daha uzun ömür sürdüler, sizden çok daha güçlü ve kuvvetli idiler. Yurtları sizinkilerden daha mamur idi, daha fazla eser bıraktılar. Fakat onların ocakları söndü sesleri kesildi. Bedenleri çürüdü, mamur olan yurtları kabristana döndü. İhtişamlı köşklerdeki süslü yataklar üzerindeki güzel yastıklar yerine, şimdi kabristandaki taşları yastık olarak kullanıyorlar. Mezarları eski köşklerine yakındır, fakat mezarların sakinleri yapayalnızdır. Şimdiki mamur binalarda yaşayanlar da onlara yabancıdır, eski sakinleri hiç düşünmezler bile. Onların eski mamur yerlerle bir ilişkileri kalmamıştır.

– O kabristanda yaşayanlar birbirlerine çok yakın yerde bulunmalarına rağmen, bu mekan yakınlığından dolayı aralarında komşuluk, kardeşlik ve dostluk ilişkileri görülmez. Nasıl görülebilsin ki!... Geçen zaman onları un gibi öğütmüş, böcekler ve toprak bedenlerini yiyip bitirmiş... Bir zamanlar

dünya üzerinde yaşıyorlardı, şimdi ise ölü durumdalar. Canlılığın parlaklığından sonra kuruyup toz oldular. Dostları onların cenazelerinde toplanıp üzüldüler, o dostları bırakıp toprağın altına göçtüler. Fakat onlar artık geri dönecek değillerdir. Cenab-ı Hak c.c. onlar hakkında şöyle buyurur:

"Nihayet onlardan birine ölüm gelip çattığında: «Rabb'im! Beni geri gönder; ta ki boşa geçirdiğim dünyada salih amel işleyeyim.» der Hayır! Onun söylediği bu söz boş bir laftan ibarettir. Onların gerisinde, yeniden dirilecekleri güne kadar (süren) bir berzah vardır."[448]

– Artık kendinizi de onlar gibi olmuş sayabilirsiniz. Onların vardığı çürüme yurduna varacak, toprak yatağa siz de yatacaksınız. Orada amellerinize göre muamele göreceksiniz. Her şeyin içyüzü sizlere olduğu gibi göründüğünde, kabirlerdeki eşilip dışarı çıkarıldığında, göğüslerde olanlar toplanıp bir araya getirildiğinde; sizler de, yaptıklarınızın karşılığını almak için Yüce Sultan'ın huzurunda durdurulduğunuz zaman haliniz nasıl olacak!...

– Kalpler, işlemiş olduğu günahlar sebebiyle neredeyse yuvalarından fırlayacak duruma gelecek. Perdeler ve örtüler yırtılıp kaldırılacak, bütün ayıplarınız ve sırlarınız ortaya dökülecek. Orada her nefis yaptıklarının karşılığını alacak. Nitekim Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

"Göklerde ve yerde bulunanlar hep Allah'ındır. Bu, Allah'ın, kötülük edenleri yaptıklarıyla cezalandırması, güzel davrananları da daha güzeliyle mükafatlandırması içindir."[449]

"Kitap ortaya konmuştur: Suçluların, orada yazılı olanlardan korkmuş olduklarını görürsün. «Vay halimize! Bu nasıl kitapmış! Küçük büyük hiçbir şey bırakmaksızın (yaptıklarımızın) hepsini sayıp dökmüş!» derler. Böylece yaptıklarını karşılarında bulmuşlardır. Senin Rabb'in hiç kimseye zulmetmez."[450]

Allah Teala c.c. bizleri ve sizleri yüce kitabına göre amel eden, dostlarının yoluna uyan, ahirette de lütfu ile cennetine yerleştirdiği kullarından eylesin. O, her türlü övgüye layık, her türlü şan ve şeref O'na aittir.

Ehl-i hikmetten biri şöyle der:

"Günler birer ok, insanlar ise birer hedeftir. Zaman her gün üzerine bir ok atar, gece gündüz seni delik deşik etmek, bütün azalarını kalbura çevir-

---

448 Mü'minûn, 99-100.

449 Necm, 31.

450 Kehf, 49.

mek ister. Geceler gündüzler peş peşe birbirini kovalarken, sen vücudunun sağlığını nasıl koruyabilirsin? Eğer günlerin senden götürüp eksilttikleri gözler önüne serilseydi, geçirdiğin her gün korkun daha da artar, her geçen saat sana daha da ağır gelirdi. Fakat Allah Teala'nın tedbiri, kulların hislerinin fevkindedir.

İnsan dünya gailelerini unuttuğu zaman dünyadaki hazlardan lezzet alır. Aslında dünya, kimyagerin ebucehil karpuzundan yaptığı macundan daha acıdır. Gören gözler için dünyanın kusur ve ayıpları saymakla bitmez. Fakat dünyanın acayip halleri basiretli kişileri bile hayrete düşürecek derecede çoktur. Allahım, sen bizleri doğru yola sevk et!"

Hikmet sahibi zatlardan biri dünyanın halini şöyle ifade eder:

"Dünya, içinde bulunduğun, gözünü açıp kapadığın andır. Çünkü geçmiş olan zamanı geriye getiremezsin. Gelecek hakkında ise bir bilgiye sahip değilsin. Zaman öyle bir şeydir ki, gündüzü gecesinin ölüm haberini getirir, saatlerin bittiğini haber verir. Zaman içinde cereyan eden hadiseler insanı sürekli değiştirir ve ondan bir şeyler eksiltir. Zaman toplulukları dağıtmak, düzenleri bozmak, nimet ve fırsatları elden ele taşımakla görevlidir. Emeller uzun ömür ise kısadır. Her şey dönüp sonunda Allah'a dayanır."

Ömer b. Abdülaziz rh.a. bir hutbesinde şöyle der:

"Ey insanlar! Siz bir iş için yaratıldınız; eğer onu tasdik ederseniz ahmaksınız, şayet yalanlarsanız helak olursunuz! Sizler burada ebediyen kalmak için yaratılmadınız, fakat sizler bir yurttan diğerine intikal halindesiniz.

– Ey Allah'ın kulları! Sizler öyle bir diyarda yaşıyorsunuz ki, orada yiyip içmeniz sıkıntılara katlanmanıza bağlıdır. Elde ettiğiniz için sevindiğiniz her nimet, kaybettiğinize üzüldüğünüz diğer bir nimete karşılıktır. Nereye doğru gitmekte olduğunuzu ve ebedi olarak nerede kalacağınızı iyi öğrenin!" Ömer b. Abdülaziz rh.a. rh.a. bu son cümleyi söyledikten sonra ağlaması arttı ve kürsüden indi.

Hazret-i Ali k.v. bir hutbesinde şöyle der:

"Ey Allah'ın kulları! Sizlere Allah'tan korkmayı, sizi terk edecek olan dünya peşinde koşmamayı tavsiye ederim! Her ne kadar siz onu terk etmeyi istemiyorsanız da, o sizin ömrünüzü çürütmekte, siz ise tekrar onun peşinde koşma sevdasındasınız.

– Sizin ile dünyanın misali şuna benzer: Bir kafile bir hedefe varmak için yola çıkar, bir süre yol alır. Yolculuğun ilk durağında kendilerini hedeflerine varmış zannederler. Halbuki hedefe varmaları için kim bilir daha ne kadar yol almaları gerekir!...

– Nice insanlar vardır ki, dünyada birkaç günlük ömürleri kalmıştır fakat göçüp gidene kadar hırsla dünyalık peşinde koşar. Dünyada başınıza gelen sıkıntı ve kötülüklere üzülüp feryat etmeyin. Çünkü mutlaka bir gün sona erecektir. Nimet ve güzelliklerine de çok sevinmeyin. Onlar da bir gün son bulacaktır. Ölüm kendisini kovalarken, kendisi dünyalık peşinde koşan, kendisi gafil fakat ölüm kendisinden gafil olmayan kişiye şaşarım!"

Muhammed b. Hüseyin rh.a. şöyle der:

"İlim, fazilet, marifet ve edep sahipleri Allah Teala'nın dünya hayatına değer vermediğini, onu dostlarına layık görmediğini, onun hakir ve değersiz olduğunu, Rasûl-i Ekrem s.a.v.'in de dünyaya değer vermediğini, ashabını da onun fitnelerinden sakındırdığını, dünyadan sadece ihtiyaçları kadarı ile yetindiklerini, fazla kalanı ile ahiret için hazırlık yaptıklarını, ondan sadece ihtiyaçlarına yetecek miktarı aldıklarını, kendilerini oyalayacak olanı terk ettiklerini görüp anladılar. Kendileri de avret yerlerini örtecek elbise ile yetindiler, yiyeceklerin en değersizlerini yediler. Sadece açlıklarını gidermek için beslendiler.

Dünyaya ibret nazarıyla bakıp onun fani olduğunu, ahiretin ise baki olduğunu anladılar. Dünyada bir yolcu gibi azık hazırladılar. Dünyalarını harap etmeye karşılık ahiretlerini imar ettiler. Kalp gözü ile bakıp ahireti gördüler, bir gün onu baş gözü ile de göreceklerine kesin olarak inandılar. Bir gün bedenleri ile ahirete göçeceklerine kesin olarak inandıklarından kalpleri ile dünyadan ahirete göçtüler.

Dünyada azıcık zahmet çektiler, fakat ahirette uzun sürecek bir nimete mazhar oldular. Bütün bunlar cömert ve ihsanı bol olan Rab'lerinin bir ikramıdır. Allah'ın kendileri için sevdiğini sevdiler, sevmediklerini terk ettiler."

OTUZ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KANAATİN FAZİLETİ

Bilmek gerekir ki, fakir olanın kanaatkar olması, başkasının elindekinde tamah etmemesi, onların elindekilerde gözü olmaması gerekir. Ne yoldan olursa olsun kazanıp zengin olayım, diye hırsa kapılmamalıdır. Bunu sağlamak da ancak şöyle mümkün olabilir: yiyecek, giyecek ve meskenin zorunlu olanları ile, en azı ve en ucuz olanları yetinmelidir. Uzun emelli olmamalı, günlük veya aylık ile yetinmelidir. Daha uzun süreli ihtiyaçları düşünerek kalbini meşgul etmemelidir.

Eğer gönlünde çok mal biriktirme arzusu, yahut uzun emel belirirse; bu durumda kanaatkar olma şerefini kaybetmiş olur. Bu durumda kaçınılmaz olarak başkasının elindekine tamah etme, hırs zilletine düşmek gibi kötülüklerle kirlenmiş olur. Hırs ve tamah da kendisini düşük ahlaklı olmaya, insanın şerefini lekeleyen kötülükleri işlemeye iter. Zaten insanoğlu yaratılıştan hırs, tamah ve kanaat azlığına yatkın bulunmaktadır.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"İnsanoğlunun iki vadi dolusu altını olsa hemen bir üçüncüsünü ister. İnsanoğlunun gözünü ancak toprak doyurur! Allah c.c., tevbe edenlerin tevbesini kabul buyurur."[451]

Ebû Vâkıd el-Leysî r.a. anlatır:

"Rasûlullah s.a.v.'e vahiy indiğinde, bizler onun yanına giderdik, inen vahiyleri bize öğretirdi. Yine bir gün Rasûlullah s.a.v.'in yanına gittim. Efendimiz s.a.v. buyurdu ki: Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor:

– Biz insanlara, namaz kılsınlar ve zekat versinler diye malı verdik. İnsanoğlunun bir vadi dolusu altını olsa, bir ikincisini ister. Eğer iki vadi dolusu altını olsa, bu durumda üçüncüsünü ister. İnsanoğlunun gözünü an-

---

451 Buhârî, 6436; Müslim, 1048; Tirmizî, 2338; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 8/30; ed-Dârimî, es-Sünen, 2/410; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 3/122; Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 6/28.

cak toprak doyurur! Allah Teala c.c., tevbe edenlerin tevbesini kabul buyurur!"[452]

Ebû Musa el-Eş'ârî r.a. anlatır:

"Berâe (Tevbe) suresi büyüklüğünde bir sure indirilmişti, bu sure daha sonra kaldırıldı. O sureden hatırda kalanlardan biri şu idi: Şüphesiz Allah Teala bu dini fazla malı olmayan bir toplum ile güçlendirecektir. "Eğer insanoğlunun iki vadi dolusu altını olsa üçüncü bir vadiyi ister. Âdemoğlunun gözünü ancak toprak doyurur. Allah, tevbe edenlerin tevbesini kabul eder."

Hazret-i Peygamber s.a.v. şöyle buyurur:

"İki heves asla doymak bilmez; ilim hevesi ve mal hevesi!"[453]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"İnsanoğlu yaşlanır fakat iki şey onunla birlikte hep genç kalır; uzun emeller ve mal sevgisi!"[454]

Bu açıklamalardan, mal hırsı ve tamahkarlığın insanın yaradılışından gelen, onun sapmasına, helak olmasına sebep olan bir özellik olduğu anlaşıldığından; Allah Teala c.c. ve Rasûlullah s.a.v. kanaatkar olmayı övmüşlerdir. Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Allah Teala'nın İslâm dinine hidayet ettiği kişiye müjdeler olsun. Onların geçimi (zaruri ihtiyaçlarına) yetecek kadar olur ve buna kanaat ederler."[455]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Gerek fakir olsun gerekse zengin herkes kıyamet günü, sadece zaruri ihtiyaçlarının verilmiş olmasını temenni edecekler!"[456]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

---

452 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 5/218; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 3/247; el-Mu'cemu'l-Evsat, 3/52; el-Kudâ'î, eş-Şihâb, 2/318; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 7/272.

453 el-Hâkim, el-Müstedrek, 1/169; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 10/180; Ma'mer, el-Câmi', 11/256; ed-Dârimî, es-Sünen, 1/108.

454 Buhârî, 6421; Müslim, 1047; Tirmizî, 2339; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 11732; İbnu Mâce, 4234; İbnu Hibbân; 8/25; Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 6/29; el-Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 3/368; el-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 8/355.

455 Tirmizî, ; 2349; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 23462; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 2/480; el-Hâkim, el-Müstedrek, 1/90.

456 İbnu Mâce, 4140; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 11753; Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 7/353; Abd b. Humeyd, s. 370; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 7/299.

"Zenginlik mal çokluğunda değildir; asıl zenginlik gönül zenginliğidir (hiçbir şeye ihtiyaç duymamasıdır)."[457]

Yine Rasûl-i Ekrem s.a.v. aşırı ihtirasa kapılmaktan ve doyumsuz isteğe kapılmaktan ümmetini menetmiştir. Bu manada buyurur ki:

"Ey insanlar! Sözümü iyi dinleyin! Bir şey istediğinizde bu isteğinizi güzel yollarla yapın. Çünkü insanın eline geçecek olan, sadece onun için yazılmış olan miktardır. Hiçbir kul, dünyada kendisi için yazılmış olanı, istemese bile tüketmeden göçüp gitmez."[458]

Rivayet edildiğine göre Musa a.s. Rabb'ine şöyle sorar:

– Ya Rabbi, kullarından hangileri daha zengin?

– Benim kendisine verdiğime en çok kanaatkar olanı!

– Peki en adaletli olanı hangileridir?

– Kendi nefsine karşı insaflı ve hakkaniyete uygun davranan!

İbnu Mes'ûd r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Rûhulkudüs (Cebrail) a.s. kalbime şöyle üfledi (bildirdi): Hiç kimse kendisi için takdir edilen rızkını tamamlamadan ölmez. Öyleyse rızk konusunda Allah Teala'dan korkun ve onu güzel yollarla talep edin!"[459]

Ebû Hureyre r.a. da Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v. bana buyurdu ki:

– Ey Ebû Hureyre! Çok fazla acıktığında sana bir pide ile bir bardak su yeter. Şu dünya yok olsun!"[460]

Yine Ebû Hureyre r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Takva sahibi ol, insanların en âbidi olursun. Kanaatkar ol, insanların en çok şükredeni olursun. Kendin için arzu ettiğin şeyi bütün insanlar için de iste, o zaman (hakiki) mümin olursun!"[461]

---

457 Buhârî, 6446; Müslim, 1051; Tirmizî, 2373; İbnu Mâce, 4137; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 7274.

458 Benzer lafızlarla rivayeti için bkz., el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 6286, 6287, 6292, 6293.

459 İmam-ı Şâfiî, el-Müsned, s. 233; Ma'mer b. Râşid, el-Câmi', 11/125; el-Bezzâr, el-Müsned, 7/315; el-Kudâ'î, eş-Şihâb, 2/185; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 2/67; Hennâd, ez-Zühd, s. 281; el-el-Hakîm, en-Nevâdir, 2/288. Ebû Nu'aym, el-Hilye, 10/27.

460 Hâfız Irâkî, bunu ed-Deylemî'nin rivayet ettiğini söyler.

461 İbnu Mâce, 4217; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 5/53; Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 10/260; el-Kudâ'î, 638.

Hazret-i Peygamber s.a.v. tamahın kötü olduğunu bildirerek ashabını bundan meneder.

Ebû Eyyûb el-Ensârî r.a. nakleder:

"Bir bedevi Rasûlullah s.a.v.'in yanına geldi ve şöyle dedi:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Bana nasihat et, fakat özlü olsun!

– Namazını kıldığın zaman, (ölmek üzere olup da) son namazını kılan kimse gibi kıl! Yarın pişman olup özür dileyeceğin bir sözü söyleme! İnsanların elinde olanlardan ümidini kes (elindeki ile kanaat et)!"[462]

Avf b. Mâlik el-Eşca'î r.a. şöyle anlatır:

"Rasûlullah s.a.v.'in yanında yedi, sekiz veya dokuz kişi idik. Efendimiz buyurdu ki:

– Allah Rasûl'üne biat etmeyecek misiniz?

Bunun üzerine biz dedik ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Biz sana biat etmedik mi!...

Sonra tekrar şöyle buyurdu:

– Allah Rasûl'üne biat etmeyecek misiniz?

Bunun üzerine ellerimizi uzattık ve biat ettik. İçimizden biri dedi ki:

– Biz daha önce sana biat etmiştik. Şimdi ne için biat ediyoruz?

– Hiçbir şeyi ortak koşmadan Allah'a ibadet etmek, beş vakit namazı kılmak, aldığınız emirleri dinleyip itaat etmek, sırları açığa vurmamak ve insanlardan bir şey istememek (kanaatkar ve tevekkül sahibi olmak) üzere biat edeceksiniz!"[463]

Hadisi rivayet ettikten sonra Avf b. Mâlik el-Eşca'î r.a. şöyle der: "O biat edenlerden bazıları, hayvan üzerinde kamçısını düşürse bile onu başkasından istemez, iner kendisi alırdı!"

Hazret-i Ömer r.a. şöyle der:

"Başkasının elindekine tamah etmek fakirlik (zengin olsa bile ihtiyaçlı olduğunun) alametidir. Başkalarından ümidi kesmek zenginliktir. Zira başkalarının elindekinden ümidini kesen kişi artık onlara ihtiyaç duymaz!"

Hikmet sahibi birine sorarlar:

– Zenginlik nedir?

---

462 İbnu Mâce, 4171; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 22987.

463 Müslim, 1043; Nesâî, 460; Ebû Dâvûd, 1642; İbnu Mâce, 2867.

– Az şey istemek, ihtiyaç miktarına rıza göstermek!

Şair bu konuda şöyle der:

Hayat, sadece geçip giden saatler,
Her gün tekrarlanan olaylardır...
Kanaat et, rıza göster yaşadığın hayata!
Sıyrıl boş arzulardan, sonra hep hür yaşa!

Muhammed b. Vâsi', kurumuş ekmeği su ile ıslatarak yer ve şöyle derdi:

– Buna kanaat eden hiç kimseye muhtaç olmaz!

Süfyan-ı Sevrî rh.a. der ki:

"Dünyanın en hayırlı varlığı müptelâ olmadığınız şeydir. Müptelâ olduğunuzun en hayırlısı da elinizden çıkandır."

İbnu Mes'ûd r.a. şöyle der:

"Mutlaka her gün bir melek ‹‹Ey Âdemoğlu! İhtiyaçlarını giderecek azıcık mal, seni azgınlığa ve isyana götüren çok maldan daha hayırlıdır!›› diye nida eder:"

Sumeyt b. Aclân rh.a. şöyle der:

"Ey Âdemoğlu! Karnının eni boyu bir karıştır; içini neden ateş ile dolduruyorsun?"

Hikmet sahibi birine sorarlar:

– Malın neden ibarettir?

– Dış görünüş olarak (zahiren) tok görünmek, iç aleminde kanaatkar olmak ve insanların elindekinden ümidi kesmektir!

Rivayet edildiğine göre Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

– Ey Âdemoğlu! Şayet bütün dünya senin olsa da, bundan senin yararlanacağın zaruri ihtiyacın kadarı gerçekte senin olurdu. Ben sana zaruri ihtiyacını verdikten sonra, geriye kalanın hesap sorumluluğunu başkalarının omuzlarına yüklemekle sana ihsanda bulunmuş olurum![464]

İbnu Mes'ûd r.a. şöyle der:

"Birisinden ihtiyacınızı isterken nezaketle ve yumuşaklıkla isteyin. İstediğiniz kişinin karşına dikilip ‹‹Mutlaka vereceksin! Vermezsen ol-

---

464 Bu lafızla bulunamadı.

maz!...›› diyerek adamın tepesine çıkmayın. Zira elinize geçecek olan sizin için takdir edilmiş olan rızktan başkası değil!"

Emevî halifesi, Ebû Hâzim'e mektup yazarak ihtiyaçlarını bildirmesini, ihtiyaçlarının temin edileceğini bildirir. Ebû Hâzim Halifeye şöyle cevap yazar: "Ben ihtiyaçlarımı Rabb'ime bildirdim; bunlardan verdiklerini alıp kabul ederim, vermediği durumlarda da kanaat ederim!"

Hikmet sahibi zatlardan birini derler ki:

– Akıllı bir kişi için en çok sevinilecek şey ile üzüntüyü en ziyâde giderecek olan şey nedir? Şöyle cevap verir:

– İnsanı en çok sevindirecek şey, işlemiş olduğu salih amellerdir. Üzüntüyü en ziyâde giderecek olan da, Allah'ın takdirini gönül rızasıyla karşılamaktır!

Yine ehl-i hikmetten biri şöyle der:

– İnsanlara baktığımda dertleri en bitmez olanların hasetçiler, en rahat hayata sahip olanların kanaatkarlar, en çok eza ve cefa çekenlerin muhteris ve tamahkarlar, en sıkıntısız hayatı yaşayanların dünyayı bir tarafa atmış olanlar ve en çok pişmanlık duyanların günahkar alimler olduklarını gördüm!

Bu konuda şairin biri şöyle der:

Ne bahtiyardır şu genç ki, kesin olarak inanır;
Rızıkları taksim eden elbet benim rızkımı da verir!
Onun şerefi dokunulmazdır; hiç kirlenmez!
Yüzü aktır hep, asla yıpranıp kararmaz!
Bir defa kanaat deryasına dalarsa kişi,
Hiçbir zaman kötü gitmez onun işi!

Diğer bir şair de şöyle der:

Acaba ne kadar sürecek bu konup göçme!
Ne zaman biter acaba bu düşüp kalkma!
Ne kadar kalacağım, evimden uzakta ve ayrı!
Dostlardan, halimi ve nasıl olduğumu bildirmeden!
Bazen yeryüzünün doğusunda ve batısındayım bazen!
Ölüm hiç hatırıma gelmez ihtirasım yüzünden!
Halbuki kanaatkar olsaydım, rızkım gelirdi elbet!
Asıl zengin, malı çok olan değil kanaatkar olandır elbet!

Hazret-i Ömer r.a. şöyle der:

– Allah Teala'nın malından kendim için ne kadarını helal gördüğümü açıklayayım mı? Biri kışlık ve biri yazlık olmak üzere iki elbise! Hac ve umrede giyinebilmek için sırtımı örtecek olan ihramım! Yiyeceğim ise herhangi bir Kureyşliden farksız; ne onlardan daha fazla ve de onlardan daha az! Vallahi bu kadarının da helal olup olmadığını bilemiyorum!

Görüldüğü gibi Hazret-i Ömer r.a. bu saydıkları miktarın bile, kanaat edilmesi gereken miktardan fazla olabileceğinden endişe ediyordu!...

Bir bedevi, aşırı hırsından dolayı kardeşini şu sözlerle azarlar:

– Ey kardeşim! Sen hem arıyorsun hem de aranıyorsun! (Sen, nasibin olmayan şeylerin peşine düşmüş onları arıyorsun, halbuki nasibin de seni arıyor!) Henüz eline geçmemiş olan rızkın seni arıyor. Sen ise şu anda elinde olanın peşinde koşmakla meşgulsün! Sanki henüz elinde olmayanlar sana ayan beyân olmuş, elindekileri de kaybetmiş gibisin! Her halde sen, hırslı olanların mahrum ve kanaatkar olanların rızıklandıklarını görmemiş gibisin ey kardeşim!

Bu konuda şair bak ne diyor:

Bakıyorum, servetin arttıkça hep artıyor hırsın!
Sanki sen dünyada hiç ölmeyecekmiş gibisin!
Senin bir sınırın olmalı değil mi; bir gün,
Artık yeter, daha istemem, diyebilecek!

Şa'bî rh.a. de şöyle der:

"Bir avcı bir gün bir serçe avlar. Serçe dile gelerek ‹‹Bana ne yapmayı düşünüyorsun?›› diye sorar. Avcı ‹‹Seni kesip yiyeceğim!›› der. Kuş da ‹‹Vallahi benim ne etim lezzetlidir, ne de senin karnını doyurur! Fakat ben sana üç şey öğreteyim, bunlar senin işine beni yemekten daha çok yarar. Bunların birincisini senin elinde iken söyleyeceğim, ikincisini karşıdaki ağaca konunca ve üçüncüsünü de ilerideki tepeye varınca söyleyeceğim!›› der. Avcı ‹‹Birincisini söyle öyleyse!›› der. Kuş şöyle der:

– Elinden kaçırdığın şeyler için asla hayıflanma!

Avcı kuşu elinden bırakır ve ikincisini de söylemesini ister. Kuş ağca konar ve şöyle der:

– Olmayacak bir şeye sakın inanma!

Sonra kuş uçup karşı tepeye konar ve şöyle der:

– Ey bahtsız adam! Eğer beni kesmiş olsaydın, kursağımdan her biri yirmi miskal ağırlığında iki tane inci çıkaracaktın!

Avcı bunları duyunca kaçırdığı fırsatlara hayıflanarak dudaklarını ısırır ve der ki:

– Hadi üçüncüyü de söyle!

– Sana söylediğim ilk iki nasihati unuttun, üçüncüsünü ben sana nasıl söyleyeyim!... Ben sana, elinden kaçırdığın şeye sakın hayıflanma, olmayacak şeylere sakın ha inanma demedim mi? Benim etim, kanım ve tüylerim yirmi miskal ağırlığında gelmezken, nasıl olur da kursağımda her biri yirmi miskal ağırlığında iki inci bulunduğuna inanırsın?!...

Kuş bunları söyledikten sonra uçar ve gözden kaybolur. Bu misal aşırı derecede tamahkar ve hırslı insanın durumunu ortaya koymaktadır. Bu durumdaki kişi basireti kör olur, hakikati göremez. Olmayacak şeyleri olacakmış zanneder.

İbnu's-Semmâk der ki:

"Allah'tan başkasından bir şeyler ummak, kalbin içine uzanan bir bağ, ayakların için de bir prangadır. Kalbindeki bu bağı çöz at, ayaklarındaki pranga da çözülür!"

Ebû Muhammed el-Yezîdî şöyle der:

"Halife Harun Reşid'in yanına girdim. Elindeki altın yaldızlı kağıda bakıyordu, beni görünce tebessüm etti. Kendisine sordum:

– Ey halife Allah sana hayırlar versin! Elindeki faydalı bir şey midir?

– Evet, şu iki beyti Emevilerden kalan bir hazinede buldum. Bunları beğendim, ben de bir beyit ekledim:

Hacetin için başvurduğun kapı yüzüne kapandığında,
Onu bırak, hemen geç başka bir kapıya!
Zira, mide torbasının dolması sana yeter!
Yine işlerin kötülerinden uzak durmak sana yeter!
Sakın şerefini ayaklar altında çiğnetme ve uzak dur,
Günah işlemekten, bunlar azaptan da uzak olur!

Abdullah b. Selâm r.a., Ka'b r.a.'a şöyle der:

– Alimlerin öğrenip iyice hafızalarına yerleştirdikleri ilimleri kalplerinden ne giderebilir?

Ka'b r.a. şöyle cevap verir:

– Hırs, nefsin kötü arzuları ve kazanç peşinde koşmak!

Adamın biri Fudayl rh.a.'e der ki:

– Bana Ka'b r.a.'ın bu sözünü açıkla!

Fudayl rh.a. de şöyle açıklar:

– İnsan bir şeye tamah eder ve peşine düşerse, onun peşinde koşmayım derken dini elden gider. Nefsin azgın ve bitmek bilmeyen isteklerine gelecek olursak; şunu ister, bunu ister.... Öyle ki hiçbir şeyi elinden kaçırmak istemez. Bu durumda nefsinin arzuları senin için bir ihtiyaç haline gelir. Bu ihtiyaçları yerine getirmek için de şuna muhtaç olursun. Onlar senin bu ihtiyaçlarını yerine getirdiler mi, artık burnuna halkayı takar seni istedikleri tarafa sürüp götürürler, canlarının çektiği gibi kullanırlar. Sen de onlara boyun eğmek zorunda kalırsın.

Hal böyle olunca, seni dünyalık için seven kişi ile karşılaştığında ona selam verirsin, hastalandığında ziyaretine gidersin. Ne karşılaştığın kişiye verdiğin selam Allah içindir, ne de hastalan kişiyi ziyaretin Allah için! Demek ki o kişilerden dünyalık bir beklentin olmasaydı senin için daha hayırlı olmuş olurdu!

OTUZ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

FAKİRLERİN FAZİLETİ

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Bu ümmetin hayırlıları fakirler, cennete en önden girip uzanacak olanlar da zayıflardır."[465]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Benim iki mesleğim vardır; kim onları severse gerçekte beni sevmiş olur, kim onlardan nefret ederse gerçekte benden nefret etmiş olur. Bu iki meslek fakirlik ve cihaddır."[466]

Rivayet edildiğine göre Cibril a.s. Rasûlullah s.a.v.'e gelir ve şöyle der:

– Ey Muhammed! Allah Teala sana selam gönderiyor ve şöyle buyuruyor:

– Şu dağları senin için altına çevirmemi ve nereye gidersen seninle birlikte olmasını ister misin?

Bu hal üzerine Rasûl-i Ekrem s.a.v. bir müddet başını önüne eğip bekledi ve sonra şöyle buyurdu:

– Ey Cibril! Dünya, yurdu olmayanların yurdu, malı olmayanların malıdır. Dünya için aklı olmayanlar mal biriktirir!

– Ey Muhammed! Allah seni sâbit bir söz üzerine sebatkâr kılmıştır.[467]

---

465 Cemaluddin el-Fettenî, Tezkiretü'l-Mevdû'ât'ta bunun aslının olmadığını söyler.

466 Hâfız Irâkî, Cemaluddin el-Fettenî ve es-Suyûtî bunun aslının bulunmadığını söyler.

467 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da, bu rivayetin iki hadisin birleşmiş hali olduğunu söyler. Bunlardan biri Tirmizî'nin Ebû Ümâme el-Bâhilî r.a.'dan rivayet ettiği şu hadistir: *"Rabbim bana, Mekke'nin geniş vadilerini benim için altına çevirmeyi teklif etti. Ben de dedim ki: Hayır Ya Rabbi! Ben bir gün tok bir gün aç olmaya razıyım...."* es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 2/62-63. es-Suyûtî, bu hadisi Tirmizî ve Ahmed b. Hanbel'in rivayet ettiğini kaydeder.

İsa a.s. yolculuklarından birinde paltosuna bürünmüş uyumakta olan bir adama rastlar. Onu uyandırarak şöyle der:

– Ey uyuyan kişi, kalk Allah'ı zikret!

– Benden ne istiyorsun? Ben dünyayı onu isteyenlere bıraktım!

– Uyu öyleyse ey dostum!

Musa a.s. da toprak üzerinde uyuyan birine rastlar. Adamın saçı sakalı toz toprak içinde, başının altında bir kerpiç ve üstünde de örtü olarak palto! Bu hal karşısında Musa a.s. şöyle der:

– Ya Rabbi! Şu senin kulun dünyada mahvolmuş!

Cenab-ı Hak c.c. Musa a.s.'a şöyle vahyeder:

– Ey Musa! Ben bir kuluma yüzümü bütünüyle çevirip baktığım zaman onu tamamen dünyadan alıkoyduğumu bilmez misin?

Sahâbeden Ebû Râfi' r.a. şöyle nakleder:

"Rasûlullah s.a.v.'in yanına bir misafir geldi. Evinde misafiri ağırlayacağı bir şey yoktu. Beni Hayber yahudilerinden birine göndererek şöyle söylememi buyurdu:

– Muhammed s.a.v. senden Recep ayına kadar ödünç ya da para karşılığında un istiyor!

Yahudiye vardım ve durumu anlattım. Yahudi şöyle dedi:

– Hayır, vallahi bir rehin almadan vermem!

Bu durumu gelip Rasûlullah s.a.v.'e bildirdim. Efendimiz buyurdu ki:

– Allah'a yemin ederim ki, ben gök ehli arasında da emin olarak bilinen biriyim, yeryüzü ehli arasında emin olarak bilinirim. Eğer unu bana satmış olsaydı yahut ödünç vermiş olsaydı, söz verdiğim gibi ona karşılığın verirdim. Şu zırhımı ona götür ona rehin bırak!

Ben yanından henüz ayrılmadan: ***"Sakın, kendilerini denemek için onlardan bir kesimi faydalandırdığımız dünya hayatının çekiciliğine gözlerini dikme! Rabb'inin nimeti hem daha hayırlı, hem de daha süreklidir!"***[468] *ayet-i kerimesi indi."*[469]

İkinci hadis ise Ahmed b. Hanbel'in rivayet ettiği şu hadistir:

"Dünya, yurdu olmayanın yurdudur. Aklı olmayanlar onun için mal biriktirir!" Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 6/71; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 18078.

468 Tâhâ, 131.

Bu ayet-i kerime, çektiği dünyalık sıkıntılara karşı Rasûlullah s.a.v.'i teselli için gelmişti.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Mümine fakirlik, acem kızının yanağındaki tatlı benden daha güzel yakışır."[470]

Rasûlullah s.a.v. yine şöyle buyurur:

"Biriniz sabahleyin kalktığında sıhhat ve afiyeti yerinde, evinde güvende ve o günkü ihtiyacı da yanında ise, sanki o kişi dünyaya bütün içindekilerle sahip olmuş gibidir!"[471]

Ka'bu'l-Ahbâr şöyle nakleder: "Allah Teala c.c. Musa a.s.'a şöyle buyurdu:

– Ey Musa! Fakirliğin gelmekte olduğunu gördüğünde, salihlerin yaptığı gibi sen de ‹‹Merhaba, hoş geldin!›› de!"

Atâ el-Horasânî şöyle der:

"Peygamberlerden biri sahilde bir balık avlayan birine rastlar ve onun yaptıklarını seyre dalar. Adam, ‹‹Bismillâh, Allah'ın isme ile!›› diyerek ağını atar, fakat bir şey çıkaramaz. Sonra biraz ilerler başka bir avcıya rastlar ve onu da seyreder. Bu avcı da ‹‹Bismi şeytan, şeytanın ismi ile!›› diyerek ağını atar. O kadar çok balık çıkar ki, taşırken balığın çokluğundan dolayı adamın beli kambur olur. Bu durum karşısında peygamber şöyle der:

– Ya Rabbi! Bunların hikmeti nedir? Biliyorum ki bunların ikisi de senin kudretin dahilinde meydana gelmektedir!

Cenab-ı Hak c.c., perdeleri kaldırın ve bu iki kulumun katımdaki derecelerini peygamberime gösterin, diye meleklere emir verir. Peygamber, berikinin ötekine karşı sahip olduğu dereceleri ve ötekinin zelil durumunu görünce ‹‹Ya Rabbi, tatmin oldum!›› der.

Efendimiz s.a.v. şöyle buyurur:

---

el-Bezzâr, el-Müsned, 9/315; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 4/126; er-Rûyânî, 695; et-Taberânî, 1/331.

et-Taberânî, 7/295.

Tırmizî, 2346; İbnu Mâce, 4141; Buhârî, et-Târîhu'l-Kebîr, 5/372; el-Edebü'l-Müfred, s. 112; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 7/293; Ebû Nu'aym, el-Hilye, 5/249; el-Kudâ'î, eş-Şihâb, 1/310; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 2/230; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 2/446.

"Cennet bana gösterildi; cennet ehlinin çoğunluğunun fakirlerden oluştuğunu gördüm! Bana cehennem de gösterildi; cehennemliklerin çoğunun zenginler ve kadınlar olduğunu gördüm!"[472]

Hadisin bir rivayeti şöyledir:

"Cennet bana gösterildi; cennet ehlinin çoğunluğunun fakirlerden oluştuğunu gördüm! Ben

– Peki zenginler nerede? diye sordum. Bana:

– Dünya peşinde koşmaları onları buraya gelmekten alıkoydu! diye cevap verdiler..."[473]

Diğer bir rivayet ise şöyledir:

"... Bana cehennem de gösterildi; cehennemliklerin çoğunun zenginler ve kadınlar olduğunu gördüm! ‹‹Bunlar neden bu duruma düştüler?›› diye sordum. Bana ‹‹Onları iki kırmızı, yani altın ve zaferan meşgul etti!›› diye cevap verdiler."[474]

Hazret-i Peygamber s.a.v. şöyle buyurur:

"Müminin dünyada hediyesi fakirliktir!"[475]

Rasûlullah s.a.v. buyurur ki:

"Peygamberler içinde cennete en son girecek olan, muhteşem saltanatından dolayı Davud a.s.'ın oğlu Süleyman a.s.'dır. ashabım içinde cennete en son girecek olan da, zenginliği sebebiyle Abdurrahman b. Avf'dır!"[476]

Başka bir rivayette Abdurrahman b. Avf r.a. hakkında ‹‹*Onun cennete emekleyerek girdiğini gördüm!*›› buyurulur.[477]

Ehl-i Beyt hakkındaki diğer bir hadis-i şerifte Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Allah bir kulu severse ona belalar verir. O kulu daha çok sevdiği takdirde onu çoluk-çocuk ve maldan yoksun bırakır!"[478]

---

472 Buhârî, 5198; Müslim, 2737; Tirmizî, 2602; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 6574.

473 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 21729. Buna yakın bir lafızla.

474 Hadisin kaynakları için bir önceki hadisin tahricine bakınız.

475 ed-Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs, 2/70; es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 3258.

476 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da, bu hadisi et-Taberânî'nin el-Mu'cemu'l-Evsat'ta rivayet ettiğini söyler.

477 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da, bu hadisi el-Hâkim'in rivayet ettiğini söyler.

478 ed-Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs, 1/250.

Rasûlullah s.a.v. yine şöyle buyurur:

"Fakirliğin sana doğru geldiğini gördüğünde salihlerin yaptığı gibi ‹‹Merhaba, hoş geldin!›› de. Zenginliğin sana yöneldiğini görünce de ‹‹İşlenmiş bir günahın dünyada verilmiş cezası!›› de."[479]

Musa a.s. şöyle der:

– Ya Rabbi! Kulların içinde dostlarının kim olduğunu bana bildir, ben de senin rızan için onları seveyim!

– Bütün fakirler... Bütün fakirler...

"Fakirler" kelimesinin iki defa tekrar edilmesinin sebebi manayı güçlendirmek için olabileceği gibi, fakirler içinde fazlasıyla darda olanlar da kast edilmiş olabilir.

İsa a.s. şöyle der:

"Ben yoksulluktan hoşlanıyorum, zenginlikten nefret ediyorum."

Zaten İsa a.s. da kendisine en çok "Ey miskin, fakir!" diye hitap edilmesinden hoşlanırdı.

Rivayet edildiğine göre: "Arapların ileri gelenleri ile zenginleri Hazret-i Peygamber s.a.v.'e gelerek şöyle dediler:

– Bizim için ayrı bir gün belirle, onlar (fakirler) için de ayrı bir gün belirle. Onlar (fakirler) kendileri için belirlenen günde gelsinler, o gün biz gelmeyelim. Biz de bizim için belirlenen günde gelelim, o gün onlar (fakirler) gelmesinler!

İleri gelenlerle zenginlerin gelmesini istemediği kişiler Bilâl-i Habeşî, Selman-ı Fârisî, Süheyb, Ebû Zer, Habbâb b. Eret, Ammâr b. Yâsir ve Ebû Hureyre gibi fakirler ve Ashâb-ı Suffe'nin fakirlerinden oluşan sahabelerdi. – Allah hepsinden razı olsun– Rasûlullah s.a.v. onların bu isteklerini kabul etti. Onların şikayetleri, fakir sahabelerin kokularından duydukları rahatsızlık idi. Çünkü o fakir sahabiler kaba yünden dokunmuş elbise giymekteydi ve bu elbiseler şiddetli sıcaklarda terlemelerine sebep olmakta ve bu ter kokusu da o zenginleri rahatsız etmekteydi. Bu hususu dile getiren zenginler arasında Akra' b. Hâbis et-Temîmî, Uyeyne b. Hısn el-Fezârî, Abbâs b. Mirdâs es-Sülemî ve daha başka kişiler vardı.

---

[479] Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da, bu hadisi ed-Deylemî'nin Müsnedü'l-Firdevs'te rivayet ettiğini belirtir.

Rasûl-i Ekrem s.a.v., onların durumunu anlayarak tekliflerini kabul etti ve fakirlerle kendilerini aynı mecliste bir araya getirmeyeceğini söyledi. Bu mesele üzerine şu ayet-i kerime indi:

"Sabah akşam Rablerine, O'nun rızasını dileyerek dua edenlerle birlikte candan sebat et. Dünya hayatının süsünü isteyerek gözlerini onlardan çevirme. Kalbini bizi anmaktan gafil kıldığımız, kötü arzularına uymuş ve işi gücü aşırılık olan kimseye boyun eğme. Ve de ki: Hak, Rabb'inizdendir. Öyle ise dileyen iman etsin, dileyen inkar etsin."[480]

Bu ayetlerde "Rablerine, rızasını dileyerek dua edenlerden" fakirler, "dünya hayatının süsünü isteyenler" ve "Allah'ın zikrinden kalbi gafil kılınanlardan" da zenginler kastedilmekteydi."[481]

Yine bir gün Kureyş eşrafından biri Rasûlullah s.a.v.'in yanında iken İbnu Ümmi Mektûm r.a. girmek için izin istedi. Bu durum Hazret-i Peygamber'in canını sıkınca şu ayetler indi:

"Amânın kendisine gelmesinden ötürü yüzünü ekşitti ve arkasını döndü. (Rasûlüm! Onun halini) sana kim bildirdi! Belki o temizlenecek, yahut öğüt alacak da o öğüt ona fayda verecek! Kendini muhtaç görmeyene gelince, sen ona yöneliyorsun."[482]

Burada yüzünü ekşitip dönen ve kendini muhtaç görmeyen kişi, Rasûlullah s.a.v.'in yanında bulunan Kureyş'in eşrafından olan kişi, temizlenip öğüt almak isteyen de İbnu Ümmi Mektûm r.a.'dır."[483]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kıyamet günü Cenab-ı Hakk'ın huzuruna bir kul getirilir. Dünyada insanlar birbirlerinden nasıl özür diliyorlarsa ona benzer şekilde Cenab-ı Hak o kula şöyle der:

– İzzetim ve celalim hakkı için, seni dünyadan uzak tutmam, katımda seni değersiz gördüğüm için değil, tersine sana verdiğim değer ve hazırladığım fazilet içindi! Ey kulum! Şimdi şu insan saflarının arasına çık, onlar arasından benim rızamı kazanmak için seni kim yedirmiş, kim giydirmiş ise elinden tut. Onlar artık seninle birlikte olacaktır.

---

480 Kehf, 28-29.

481 Müslim, 2413; İbnu Mâce, 4127. Müslim, hadisin bir bölümünü rivayet eder.

482 Abese, 1-6.

483 Tirmizî, 3331; İmam Mâlik, el-Muvatta', 475.

Ogün insanlar tere batmış olurlar. Adam safları yararak gider. Kendisini yedirip giydirenleri arar, onları bulur ve birlikte cennete girerler."[484]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Fakirlerle tanışıklığınızı arttırın, onlara el uzatın. Çünkü onlar imtiyaz sahibidir.

Sahâbe-i kirâm sordu:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Onların imtiyazı nedir?

– Kıyamet günü olunca onlara «Kim size bir öğün yemek yedirdi, bir tas su verdi, kim size bir kat elbise giydirdi ise gidin onları bulun, ellerinden tutun ve birlikte cennete girin!» denilecek. İşte onların sahip olduğu imtiyaz budur!"[485]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Cennete girdim, önümde bir ayak sesi duydum. Baktım Bilâl'in ayak sesleri imiş. Cennetin üst derecelerine göz gezdirdim, ümmetimim fakirlerine ve onların evlatlarına ait olduğunu gördüm. Cennetin alt tabakalarına baktım, buralarda zenginlerle az miktarda kadınların bulunduğunu gördüm. Rabb'ime bunun hikmetini sordum. Rabb'im bana: «Kadınların derecesini iki kırmızı yani altın ile ipek düşürdü. Zenginlere gelince, onlarda uzun süren hesaplarla meşgul oldular.» diye cevap verdi.

Sonra sahabilerimi aramaya başladım, Abdurrahman b. Avf'ı göremedim. Bir süre sonra ağlayarak yanıma geldi.

– Neden bu kadar geride kaldın? diye sordum.

– Ey Allah'ın Rasûlü! Sana gelinceye kadar öyle engellerle karşılaştım ki, bir daha seni göremeyeceğimi zannettim!

– Neden?

– Malımın hesabını veriyordum!"[486]

Ey saadet yolcusu! Şu duruma bak da ibret al! Abdurrahman b. Avf r.a. ki o, İslâm'a ilk giren önde gelen sahabilerden, hep Rasûlullah s.a.v. ile birlikte bulunmuş ve ayrıca daha hayatında iken cennet ile müjdelenen on sahabiden biri olma şerefini kazanmış yüce bir şahsiyet idi. O aynı za-

---

484 es-Sehâvî, bu rivayetin bâtıl olduğunu söyler. Bkz., es-Sehâvî, el-Makâsidu'l-Hasene, 17.

485 es-Sehâvî, el-Makâsidu'l-Hasene, 17. es-Sehâvî, bu rivayetin bâtıl olduğunu söyler.

486 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da bunu el-Taberânî'nin Ebû Ümâme el-Bâhilî r.a.'dan rivayet ettiğini belirtir.

manda hakkında Rasûlullah s.a.v.'in *"Şöyle şöyle diyenler müstesnadır"*[487] diye istisna ettiği zenginlerden olmasına rağmen, yine de zenginliğinin bu derece zararını gördü.

Rasûl-i Ekrem s.a.v. bir fakirin yanına girdi. Baktı ki evinde hiçbir şeyi yok, buyurdular ki:

"Eğer bu kişinin nuru yeryüzündekilere dağıtılsa, hepsine kafi gelirdi."[488]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

– Size cennetin sultanlarını bildireyim mi?

– Evet bildir Ey Allah'ın Rasûlü!

– Bütün zayıf, mazlum, üstü başı toz toprak içinde ve eski, kimsenin tarafına bakmadığı kimselerdir. Bu kimseler eğer bir konuda Allah adına yemin etseler, Allah tarafından mahcup edilmezler!"[489]

İmrân b. Husayn r.a. anlatır: "Rasûlullah s.a.v.'in yanında benim bir değer ve itibarım vardı. Bir gün bana gelerek buyurdu ki:

– Ey İmrân! Bizim katımızda senin bir değer ve itibarın var. Benimle birlikte kızım Fâtıma'nın ziyaretine gelir misin?

– Evet gelirim, Ey Allah'ın Rasûlü! Anam babam sana feda olsun!

Rasûlullah s.a.v. ile birlikte kalktık yola koyulduk. Eve varınca durduk, Rasûlullah s.a.v. kapıya vurdu ve

– Esselâmu aleyküm, girebilir miyim? dedi.

– Buyur gir, Ey Allah'ın Rasûlü!

– Yanımdaki arkadaşım da girebilir mi?

– Yanındaki kimdir, Ey Allah'ın Rasûlü!

– İmrân!

– Seni hak peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki üzerimde sadece bir aba var!

– O abayı vücuduna şöyle şöyle yap!

– Tarif ettiğin şekilde vücudumu örteyim, fakat başımı nasıl örteceğim!

---

487 Buhârî, 11/228; Müslim, 2/687.

488 Bu hadisin aslı bulunamadı.

489 Müslim, 2622; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 3/284; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 14/414; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 7/331; el-Hâkim, el-Müstedrek, 4/364.

Rasûlullah s.a.v. belindeki kuşağını çözerek uzattı ve

– Bununla da başını bağla! buyurdu.

Bundan sonra girmemize izin verdi, girdik. Rasûlullah s.a.v.:

– Esselâmu aleyküm, kızım nasıl sabahladın? diye sordu.

– Vallahi sancı ile sabahladım! Yiyecek bir yemeğimin bulunmaması, zaten var olan ağrımı bir kat daha arttırdı. Açlık bana çok dokundu.

Bu hal üzerine Rasûlullah s.a.v. ağladı ve buyurdu ki:

– Ey kızcağızım, üzülme. Allah katında benim derecem senden daha yüksek olmasına rağmen vallahi ben de üç gündür ağzıma lokma koymadım! Eğer Rabb'imden dileseydim beni yedirirdi. Fakat ben ahireti dünyaya tercih ettim.

Sonra elini kızının omuzuna koyarak şöyle buyurdu:

– Müjdeler olsun sana! Sen cennet kadınlarının efendisisin!

– Firavunun karısı Asiye ile Meryem ne oluyor, asıl onlar cennet kadınlarının efendileri değil midir?

– Asiye, kendi devrindeki kadınların cennette efendisi, Meryem de kendi devirlerindeki kadınların efendisidir. Sen ise senin devrinde bulunan kadınların cennette efendisisin! Her üçünüz de cennette köşkler içinde olacaksınız. Orada ne eza, ne ağlama ve ne de yorgunluk vardır.

Sonra Hazret-i Fatıma r.a.'a şöyle dedi:

– Amcamın oğlunun (Hazret-i Ali'nin) yoksulluğuna sabret, kanaatkar ol. Vallahi seni hem dünyada önder, hem de ahirette önder olan biriyle evlendirdim!"[490]

Hazret-i Ali k.v. Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu nakleder:

"İnsanlar fakirleri horladıkları, dünyayı imar etmeye düşkünlük gösterdikleri ve para biriktirmek üzere birbirlerinin üzerine hücum ettikleri vakit, Cenab-ı Hak onlara şu dört belayı musallat eder: Kıtlık, devlet başkanının zulmü, memurların hıyaneti ve düşmanları karşısında korku!"[491]

---

[490] Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da, bunu değişik lafızlarla Ahmed b. Hanbel ve el-Taberânî'nin rivayet ettiğini belirtir.

[491] Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da, bunu Ebû Mansûr ed-Deylemî'nin Müsnedü'l-Firdevs'te rivayet ettiğini belirtir.

Ebû Zer r.a. şöyle der: "İki dirhem sahibinin hesabı veya hesap yerinde bekletilmesi bir dirhem sahibinden daha zor ve çetin olacaktır."

Hazret-i Ömer r.a. halife iken Said b. Âmir r.a.'a bin dinar gönderir. Fakat Âmir eve üzgün ve bitkin olarak döner. Karısı:

– Kötü bir durum mu var? diye sorar. Âmir:

– Daha kötü bir şey oldu! diye cevap verir. Sonra şöyle devam eder:

– Bana eski elbiseni getir!

Sonra hanımının getirdiği eski hırkayı birkaç kese haline getir. Arkasından parayı fakirlere dağıtmak üzere bu keselere paylaştırır. Sonra namaz kılmaya kalkar, sabaha kadar hem namaz kılar, hem de ağlar ve şöyle der:

– Ben Rasûlullah s.a.v.'in ‹‹Ümmetimin fakirleri zenginlerinden beş yüz sene evvel cennete girerler. Öyle ki zenginlerden bazıları fakirlerin kalabalığına karışarak cennete girmek ister. Fakat yakalanarak aralarından çıkarılır!›› buyurduğunu işitmiştim."[492]

Ebû Hureyre r.a. şöyle der:

"Şu üç kimse hesaba çekilmeden cennete girer:

- Giydiği elbiseyi yıkamak isteyip de üstüne giyecek başka elbisesi olmayan kimse!
- Ocağı üzerinde iki tencere kaynamayan kimse!
- İçeceğini istediği zaman kendisine ‹‹Hangisini istiyorsun?›› diye sorulmayan kimse!

Anlatıldığına göre bir gün fakirin biri gelip Süfyan-ı Sevrî rh.a.'in meclisini katılmak istedi. Süfyan-ı Sevrî adama:

– Buyur otur, eğer zengin olsaydın seni yakınıma oturtmazdım! dedi.

Süfyan-ı Sevrî'nin zengin dostları, fakirlere gösterdiği yakın ilgiden ve zenginlere soğuk davranmasından dolayı ‹‹Keşke fakir olsaydık!›› diye hayıflanırlardı.

el-Müemmel der ki:

"Zenginliğin Süfyan-ı Sevrî'nin meclisinden daha zelil olduğu bir meclis, yine fakirliğin onun meclisinden daha izzetli olduğu bir meclis görmedim."

---

[492] Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da, bunu Ahmed b. Hanbel'in ez-Zühd'de rivayet ettiğini belirtir.

Hikmet sahibi bir zat şöyle der:

"Zavallı insanoğlu! Fakirlikten korktuğu gibi cehennemden korksaydı, her ikisinden de kurtulurdu. Yine zenginliği istediği gibi cenneti arzulasaydı, her ikisini de elde ederdi. Eğer dış görünüşü ile insanlardan korkup çekindiği kadar, iç alemi ile Allah Teala'dan korksaydı hem dünyada, hem de ahirette mesut olurdu."

Abdullah b. Abbâs r.a. şöyle der:

– İnsanlara zenginliğinden dolayı hürmet edip fakirliği sebebiyle horlayan kişi melundur!

Lokman a.s. oğluna şöyle der:

"Sakın kimseyi elbisesi eski diye hor görme; senin de onun da Rabb'i birdir!"

Yahya b. Mu'âz rh.a. şöyle der:

"Fakirleri sevmek peygamberlerin ahlakındandır. Meclislerde onlara yer vermek de salih kişilerin adetindendir. Onlar ile sohbetten kaçınmak münafık alametlerindendir!"

Eski mukaddes kitaplarda geçtiğine göre, Cenab-ı Hak c.c. peygamberlerden birine şöyle vahyeder:

"Beni kızdırarak gözümden düşmekten sakın. O takdirde dünyayı sana musallat ederim; dünyalıklar sana sağanak gibi gelir!"

Hazret-i Aişe r.a., bir gün içerisinde kendisine Muaviye r.a., İbnu Âmir ve başkalarının gönderdiği beş yüz dirhemi dağıtırdı. Halbuki üzerindeki elbisesi yamalı idi. Oruçlu olduğu ve iftar edecek bir şeyi bulunmadığı için hizmetçi cariyesi kendisine "Bir dirhem ver de iftar etmen için sana biraz et alayım" dediğinde, ona "Eğer daha önce söylemiş olsaydın sana para ayırıp verirdim" diye cevap vermişti.

Zira Rasûlullah s.a.v. kendisine şöyle tavsiyede bulunmuştu:

"Eğer bana kavuşmak istiyorsan fakirler gibi yaşa ve zenginlerle birlikte bulunmaktan sakın. Sırtındaki elbiseyi de, yamayıp giymeden eskidi diye çıkarıp atma!"[193]

Adamın biri İbrahim b. Edhem rh.a.'e getirip on bin dirhem verir. Fakat İbrahim b. Edhem kabul etmek istemez. Kabul etmesi için adam ısrar eder. Bunun üzerine İbrahim b. Edhem şöyle der:

---

[193] Tirmizî, 1839; el-Hâkim,4/347.

– On bin dirhem yüzünden ismimi fakirler divanından sildirmemi mi istiyorsun! Hayır, bunu asla yapamam!

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Allah Teala'nın İslâm dinini nasip ettiği ve zorunlu ihtiyaçlarını karşılayacak bir hayat yaşamasına rağmen buna kanaat eden kişiye müjdeler olsun!..."[494]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Ey fakirler! Sizin için takdir ettiği şey için Allah Teala'ya kalpten hoşnutluk besleyin ki fakirliğinizin sevabını elde edesiniz! Aksi takdirde fakirliğiniz sebebiyle sevap elde edemezsiniz."[495]

Birinci hadis-i şerifte "kanaat" dile getirilirken ikincisinde "Allah'ın takdirine rıza" gösterilmesi ifade ediliyor. Bu iki hadis de ana fikir olarak haris olan fakirin, bulunduğu fakirlik sebebiyle sevap kazanamayacağını beyân ediyor. Fakat konuyu ileride tahkik ettiğimizde görülecektir ki, her fakir durumuna belli derecede sevap elde edebilmektedir.

Burada söz konusu edilen "hoşnutsuzluk/rıza göstermeme" ile, Cenab-ı Hakk'ın kulu dünyevi servetlerden uzak tutması fiilinden hoşnutsuzluk kast edilmiş olabilir. Zira nice mal ve servet peşinde koşanlar vardır ki, onlar yoksullukları sebebiyle Allah'a isyan etmeyi veya kendisi için takdir edileni çirkin görmeyi kalplerinden geçirmezler. İşte fakirlerin sevabı kaybetmelerine sebep olan hoşnutsuzluk bu tür hoşnutsuzluklardır.

Ömer b. Hattâb r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Her şeyin bir anahtarı vardır; cennetin anahtarı da hallerine sabreden yoksulları ve fakirleri sevmektir. Onlar kıyamet gününde Cenab-ı Hakk'ın meclisine yakın kimselerdir."[496]

Hazret-i Ali k.v. de Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Allah katında en sevimli kul rızkına kanaat eden ve bundan dolayı Allah Teala'dan hoşnut olan kişidir."[497]

---

494 Tirmizî, 2349, Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 23426; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 2/480; el-Hâkim, el-Müstedrek, 1/90.

495 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da, bunu Ebû Mansûr ed-Deylemî'nin Müsnedü'l-Firdevs'te rivayet ettiğini belirtir.

496 Bu rivayetin mevzu olduğu belirtilir. Bkz., İbnu Adiy, el-Kâmil, 6/2375; İbnu Hibbân, ed-Du'afâ', 1/146; İbnu'l-Cevzî, el-Mevdû'ât, 3/141.

497 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da, bunu İbnu Mâce'nin *"Allah Teala fakir olup iffetli davrananı sever."* lafzıyla rivayet ettiğini belirtir.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Allahım, Muhammed neslinin rızkını zorunlu ihtiyaçlarına yetecek kadar kıl!"[498]

Yine Hazret-i Peygamber s.a.v. şöyle buyurur:

"Kıyamet günü zengin-fakir herkes, keşke dünyadaki nasibim zaruri ihtiyaçlarıma yetecek kadar olsaydı, diye temennide bulunur."[499]

Cenab-ı Hak c.c., İsmail a.s.'a şöyle vahyeder:

– Beni, kalbi kırık kullarımın yanında ara!

– Kalbi kırık kullar kimlerdir?

– Hallerine sabreden fakirler!

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Halinden hoşnut olduğu takdirde, fakirden daha üstün kimse yoktur!"[500]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kıyamet günü Cenab-ı Hak şöyle buyurur:

– Benim seçkin kullarım nerede?

Melekler sorar:

– Ey Rabb'imiz! Senin seçkin kulların kimlerdir?

– Verdiğime kanaat eden ve takdirime rıza gösteren müslüman fakirlerdir. Onları cennete sokun!

Bu emir üzerine cennete girerler; insanlar hesap vermek için sağa sola koşuşurken onlar cennette yiyip-içmekle meşgul olurlar!"[501]

Bu müjdeler ve mükafatlar verilene kanaat eden ve rıza gösteren fakirler içindir. Bir de elindekine bile rağbet etmeyen ve bunlardan el etek çeken fakirler (zahidler) vardır. Onların üstünlüklerini de inşaallah ileride inceleyeceğiz.

---

[498] Buhârî, 6460k; Müslim, 1055; Tirmizî, 2361; İbnu Mâce, 4139; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 9461.

[499] Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 11753; Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 7/303; Abd b. Humeyd, s. 370; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 7/299; İbnu'l-Cevzî, el-Mevdû'ât, 3/131.

[500] Bu lafızla bulunamadı.

[501] Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da, bunu ed-Deylemî'nin Müsnedü'l-Firdevs'te rivayet ettiğini belirtir.

Rıza ve kanaat hakkında pek çok eser ve menkıbeler vardır. Kanaatin zıddının tamahkarlık olduğunu herkes bilir. Bu mananda Hazret-i Ömer r.a. şöyle der:

– Tamahkâr fakir, tokgözlü ise zengindir. Zira insanların elindekinden ümidini kesen ve elindekine kanaat eden kimse başkasına muhtaç olmaktan kurtulur!

İbnu Mes'ûd r.a. şöyle der:

"Mutlaka her gün Arş'ın altında bir melek insanlara şöyle seslenir:

– Ey insanoğlu! İhtiyaçlarına yeterli az mal, azmana sebep olan çok maldan senin için daha hayırlıdır!"

Ebu'd-Derdâ r.a. şöyle der:

"Her insanın durumuna göre aklında bir derece noksanlık vardır. Çünkü fazladan bir dünyalık elde ettiğinde hemen sevinip neşelenmeye başlar. Halbuki günler ve geceler akıp gitmekte ömrünü törpüleyip bitirmektedir. O ise bundan bir üzüntü duymamaktadır. Ey insanoğlu yazıklar olsun sana! Azalan ömre artan malın ne faydası olur ki!..."

Ehl-i hikmetten birine sorarlar:

– Zenginlik nedir?

– Az istemek, yeterli olana rıza göstermek!

Anlatıldığına göre İbrahim b. Edhem rh.a., Horasan'ın ileri gelen zenginlerinden idi. Köşkünün balkonundan dışarıyı seyrederken, sarayın avlusunda bulunan biri gözüne ilişir. Adam elinde bulunan pideyi yemektedir. Pideyi yedikten sonra uykuya dalar. İbrahim b. Edhem hizmetçilerinden birini adama gönderir ve uyanınca yanına getirmesini söyler. Adam uykudan uyanınca hizmetçi adamı efendisinin yanına getirir. Sonra İbrahim b. Edhem ile adam arasında şu konuşma geçer:

– Ey kişi, pideyi yediğinde aç mıydın?

– Evet!

– Yiyince doydun mu?

– Evet iyice doydum!

– Peki rahat uyudun mu?

– Evet!

Bu hal üzerine İbrahim b. Edhem nefsine şöyle der:

– Nefis bu kadarıyla yetiniyorsa ben dünyayı ne yapayım?

Âmir b. Abdülkays baklayı tuza batırıp yerken yanına bir adam gelerek şöyle der:

– Ey Allah'ın kulu, dünyadan bu kadarlık paya razı mısın?

– Sana bundan daha kötüsüne rıza gösterenleri bildireyim mi?

– Kimdir onlar?

– Ahirete karşılık dünyaya razı olanlar!

Muhammed b. Vâsi' rh.a. çantasından kuru ekmeği çıkarır, su ile ıslatır, tuz ile yer ve şöyle derdi:

"Bu kadar dünyalığa razı olan kişi, kimseye muhtaç olmaz!"

Hasan-ı Basrî rh.a. şöyle der:

"Cenab-ı Hak yemin ederek söz verdiği halde ona inanmayanlara Allah lanet etsin!" sonra şu ayeti okur:

"Semada da rızkınız ve size vâdedilen başka şeyler vardır. Göğün ve yerin Rabb'ine andolsun ki bu vaat, sizin konuşmanız gibi kesin ve gerçektir. (sizin birbirinizle konuşmanız nasıl gerçekse bu da öyle gerçektir. Buna kendi sözünüz gibi güvenebilirsiniz)."[502]

Ebû Zer r.a. bir gün insanlar arasında otururken hanımı çıkıp gelir ve kendisine şöyle der:

– Sen bu insanların arasında ne oturuyorsun? Vallahi evde ne bir lokma yiyecek ne de bir damla içecek var!

– Behey kadın! Önümüzde öyle sarp bir geçit var ki ondan ancak hallerini gizleyenler kurtulabilir!

Bu sözler üzerine hanımı haline rıza gösterir ve dönüp gider.

Zünnûn-ı Mısrî rh.a. şöyle der: "İnsanlardan küfre en yakın olanı, fakir olup da sabırsız olandır!"

Ehl-i hikmetten birine sorarlar:

– Halin neden ibarettir?

– Dışa karşı güzel görünmek, içerde iktisat üzere olmak ve insanların elindekilerden ümidi kesmek!

Rivayet edildiğine göre eski semavi kitaplardan birinde Cenab-ı Hak şöyle buyurur:

Zâriyât, 22-23.

– Ey Âdemoğlu! Dünyanın tamamı senin olsa da, gerçekte senin olanı zaruri ihtiyaçlarını giderdiğin kadarıdır. Öyleyse ben senin zaruri ihtiyaçlarını sana verip kalan dünya varlıklarının hesabını başkalarının omuzuna yüklemekle sana ihsanda bulunmuş oluyorum!

Kanaat hakkında şair şöyle der:

Allah'a yalvar, insanlara el açma sakın!
Kanaatkar ol; zira izzet kanaattedir!
Akraba ve hısımlarına bel bağlama!
Zenginlik, insanlara bel bağlamamaktır!

Yine kanaat hakkında diğer bir şair şöyle der:

Ey mal biriktiren ve başkasına bir şey vermeyen,
Zaman içinde ihtiyaç kapılarını kapayayım diyen!
Ve tefekkür eden; acaba ölüm bana hangi halde gelecek!
Bir sabah baskınıyla mı, yoksa gece mi kapıyı çalacak!
Mal biriktirdin, söyle bana; ey mal biriktiren kişi,
Bir gün ayrılmak için mi biriktirdin bunca serveti?
Yanındaki birikmiş mal bil ki sadece varislerin için!
Malından infak ettiğin kadarı ancak olur senin için!
Ne bahtiyardır şu genç ki, kesin olarak inanır;
Rızıkları taksim eden elbet benim rızkımı da verir!
Onun şerefi dokunulmazdır; hiç kirlenmez!
Yüzü aktır hep, asla yıpranıp kararmaz!
Bir defa kanaat deryasına dalarsa kişi,
Hiçbir zaman kötü gitmez onun işi!

OTUZ BEŞİNCİ BÖLÜM

ALLAH'TAN BAŞKASINI DOST EDİNMEK ve ARASAT

Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

"Zulmedenlere meyletmeyin; sonra size ateş dokunur (cehennemde yanarsınız). Sizin Allah'tan başka dostlarınız yoktur. Sonra (O'ndan da) yardım göremezsiniz!"[503]

Tefsirciler şöyle der: Ayet-i kerimede geçen ‹‹**rükn**›› kelimesinin, azına çoğuna bakılmaksızın mutlak olarak ‹‹**meyil**›› manasına geldiğinde bütün dil bilginleri görüş birliği içindedir.

Abdurrahman b. Zeyd şöyle der:

"Ayette geçen ‹‹**rükn**›› kelimesi yardakçılık ve dalkavukluk manasınadır. Çünkü bu durumdaki kişiler zalimlerin küfrüne karşı ses çıkarmazlar. İkrime r.a. ise ayet-i kerimedeki yasağın, onlarla işbirliği yapılmaması yönünde olduğunu söyler.

Ayet-i kerimeden açıkça anlaşılıyor ki, müşriklere ve fâsık müslümanlara meyletmek genel olarak yasaklanmıştır.

en-Neysâbûrî ise tefsirinde şöyle der: "Muhakkik alimler ayette yasaklanan meyletmenin; zalimlerin tutumlarına rıza göstermek, onların yollarını beğenmek ve başkalarına güzel göstermek, onların herhangi bir zulmüne ortak olmak olduğunu belirtirler. Yine bu görüş sahipleri, bir zarara engel olmak veya acilen gerekli bir menfaati elde etmek için başvurulan meyletmenin bu kapsama girmediğini söylerler.

en-Neysâbûrî devamla şöyle der: Ben derim ki: Bence bu görüş hayatın zorluklarını giderme ve ruhsat yoludur. Takvanın gereği ise zalimlere

---

503 Hûd, 113.

meyletmekten her durumda kaçınmaktır. Zaten Cenab-ı Hak da şöyle buyurur:

"Allah kuluna kafi değil midir? Seni O'ndan başkasıyla korkutuyorlar. Allah, kimi saptırırsa artık onun yolunu doğrultacak biri yoktur!"[504]

Bence de doğru olan elbette en-Neysâbûrî'nin söylediğidir. Zalimlere meyletmekten tamamen kaçınmak evladır. Özellikle de kötülükleri yasaklamanın ve iyilikleri emretmenin mümkün olmadığı zamanımızda bu husus daha da gerekli hale gelmektedir. Zira zalimlere meyletme pek çok aldanma ve aldatmayı ihtiva etmektedir. Bazı yönlerden zulme bulaşmış kişilere belli belirsiz meyletmek, bu şekilde insanın ateşe sürüklenmesine sebep oluyor ise, peki o halde zulmün içine dalmış ve haksızlık girdabına kapılmış kişilere tam manasıyla teslim olup onlarla dost olan, onların nedimeliğini yapan, o şerirlerle ünsiyet peyda eden, verdikleri rütbelerle iftihar eden, onların geçici saltanatlarına gözleri kamaşarak bakan, gerçek manada buğday tanesi kadar hafif ve sineğin kanadı kadar kıymetsiz olan o kişilere verilmiş geçici nimetlere imrenenlere ne demeli!... Bunlar ancak onlara yürekten taraftar olmaktan gelebilir. Gerçekte meyleden de meyledilen de Allah'a karşı ne kadar zayıftır...

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kişi dostunun dini üzeredir; öyleyse herkes kiminle dost olduğuna dikkat etsin!"[505]

Rasûlullah s.a.v. diğer bir hadis-i şerifte şöyle buyurur:

"İyi ve salih kişilerle dostluk yapanın durumu misk taşıyanla beraber olmaya benzer. Mis taşıyan kişi sana misk vermese bile kokusu mutlak sana bulaşır. Kötü biriyle dostluk da körük çekenle beraber olmaya benzer. Ateşi seni yakmasa bile pis dumanı mutlaka sana bulaşır."[506]

Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

---

504 Zümer, 36.

505 Tirmizî, 2378; Ebû Dâvûd, 4/259; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 7968; İshâk b. Râhaveyh, 1/352; el-Hâkim, el-Müstedrek, 4/188; Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, s. 335; Abd b. Humeyd, s. 418; el-Kudâ'î, eş-Şihâb, 1/141; Abdullah b. Ahmed b. Hanbel, el-Vera', s. 89; el-Hatîbu'l-Bağdâdî, Târîhu Bağdâd, 4/115.

506 Buhârî, 2101; Müslim, 2628; Ebû Dâvûd, 4829; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 1927.

"Allah'tan başka dostlar edinenlerin durumu, örümceğin durumu gibidir. Örümcek bir yuva edinir; halbuki yuvaların en çürüğü şüphesiz örümcek yuvasıdır. Keşke bilselerdi!"[507]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Bir zengine zenginliğinden dolayı saygı ve hürmet gösteren dininin üçte birini kaybeder."[508]

"Bir fâsık övüldüğü zaman Allah Teala öfkelenir ve arş titrer."[509]

Yüce Allah c.c. şöyle buyurur:

"Her insan topluluğunu imamları ile çağıracağımız o günde kimlerin amel defterleri sağından verilirse, onlar, en küçük bir haksızlığa uğramamış olarak amel defterlerini okuyacaklar."[510]

Ayet-i kerimede geçen ***"Her insan topluluğunu imamları ile çağıracağız..."*** cümlesindeki imam kelimesinin ne olduğu hususunda tefsir alimleri farklı görüş belirtmişlerdir.

İbnu Abbâs r.a. ve bazıları şöyle der: İmam, her insanın amellerinin yazılı olduğu defterdir. Yeni "Herkes amel defteri ile çağrılacak" denilmektedir. Bunu şu ayet de destekler:

"Kitabı sağ tarafından verilen: Alın kitabımı okuyun; doğrusu ben, hesabımla karşılaşacağımı zaten biliyordum, der."[511]

İbnu Zeyd rh.a. şöyle der:

"Ayette geçen imamdan kast edilen mana Allah tarafından indirilen kitaptır. Buna göre kıyamet gününde insanlar, ‹‹Ey Tevrat'a iman edenler! Ey İncil'e iman edenler! Ey Kur'ân-ı Kerîm'e iman edenler!›› diye çağrılacaklardır."

Mücâhid ve Katâde rh.a. şöyle der:

"İmam, ümmetlerin bağlı oldukları peygamberlerdir. Buna göre insanlar ‹‹İbrahim a.s.'a tâbi olanları getirin! Musa a.s.'a tâbi olanları getirin! İsa

---

507 Ankebût, 41.

508 el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 7/213; İbnu Ebî Âsım, ez-Zühd, s. 85; es-Suyûtî, ed-Dürer, 405; el-Hakîm, en-Nevâdir, 4/99; ed-Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs, 3/427; Ebû Nu'aym, el-Hilye, 3/46.

509 İbnu Hacer, el-Feth, 10/487; ez-Zehebî, el-Mîzân, 3/161; İbnu Hibbân, el-Mecrûhîn, 1/267; Ukaylî, ed-Du'afâ', 1/250; el-Müntekâ, 158.

510 İsrâ, 71.

511 Hâkka, 19-20.

a.s.'a tâbi olanları getirin! Muhammed s.a.v.'e tâbi olanları getirin!›› diye çağrılacaklardır."

Hazret-i Ali k.v. ise şöyle der:

"Ayette geçen imam, her devirde yaşayan kişilerin tâbi oldukları imam demektir. Buna göre herkes emir ve yasaklarına uydukları devirlerinde yaşayan imamları ile birlikte çağrılacaktır."

Abdullah b. Ömer r.a.'ın rivayet ettiği bir hadis-i şerifte Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kıyamet günü Cenab-ı Hak evvelki ve sonraki bütün ümmetleri bir araya toplar, her vefasız haini tanıtmak için bir sancak dikilir ve şöyle denilir: Bu falan oğlu falanın vefasızlığıdır!"[512]

Tirmizî ve diğer hadisçiler Ebû Hureyre r.a.'dan şöyle rivayet eder: Rasûlullah s.a.v. bu ayet-i kerimenin tefsirinde buyurdular ki:

İnsanların içinden biri çağrılır ve defteri sağından verilir. Boyu altmış zirâ olacak şekilde uzatılır ve yüzü bembeyaz yapılır. Başına inciden pırıl pırıl parlayan bir taç konulur. Adam dostlarının yanına doğru koşar. Dostları onu uzaktan görünce, yanlarına varıncaya kadar şöyle dua ederler:

– Allahım, bu adamı bizim yanımıza getir! Onu bizim hakkımızda uğurlu eyle!

Adam onların yanlarına varınca şöyle der:

– Müjdeler olsun! Hepiniz benim gibi taç giyeceksiniz!

Fakat kafirler; yüzleri kapkara yapılır, boyları Âdem a.s. gibi altmış zirâ olarak uzatılır. Başına bir taç giydirilir. Ona gören dostları şöyle der:

– Allahım, bunun şerrinden sana sığınırız. Allahım bizi bundan ırak eyle!

Adam onların yanına gelince derler ki:

– Allahım bunu zelil eyle!

Buna karşılık adam da onlara şöyle der:

– Allah sizi uzak eylesin! Hepiniz bu akıbete uğrayacaksınız!"[513]

Cenab-ı Hak şöyle buyurur:

---

[512] Buhârî, Edeb, 99, Cizye 22, Hiyel 9, Fiten 21; Müslim, Cihad 10, (1735); Ebû Dâvûd; Cihad 162, (2756); Tirmizî, Siyer 28, (1581); Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 4824; İbnu Mâce, 4203.

[513] Tirmizî, 5/302; el-Hâkim, el-Müstedrek, 2/265; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 16/346.

"Yeryüzü kendine has sarsıntıyla sallandığı, toprak ağırlıklarını dışarı çıkardığı ve insan «Ne oluyor buna!» dediği vakit, işte o gün yeryüzü Rabb'inin ona bildirmesiyle bütün haberlerini anlatır. O gün insanlar amellerini görmeleri (karşılığını almaları) için darmadağınık geri dönüp gelirler. Kim zerre miktarı hayır yapmışsa onu görür. Kim de zerre miktarı şer işlemişse onu görür."[514]

İbnu Abbâs r.a. şöyle der:

"Bu ayet-i kerimede belirtildiğine göre, yeryüzü alttan sarsılarak içindeki ölüleri ve defineleri dışarıya çıkaracaktır."

Ebû Hureyre r.a. şöyle rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v. ***«O gün yeryüzü Rabb'inin ona bildirmesiyle bütün haberlerini anlatır.»*** ayetini okudu ve buyurdu ki:

– *Yeryüzünün bildireceği haberler nedir biliyor musunuz?*

– *Allah ve Rasûlü en doğrusunu bilir!*

– *Yeryüzünün vereceği haber, her erkek ve kadının işlediği amele şahitlik etmesidir!"*[515]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Yerden kendinizi koruyun. O sizin ananızdır. Yeryüzü, üzerinde işlenen hayır veya şer her türlü ameli mutlaka haber verecektir."[516]

Bu hadis-i şerif et-Taberânî rivayet etmiştir.

---

514 Zilzâl, 1-8.

515 Tirmizî, 2329; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 8650.

516 es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 3660; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 1242.

OTUZA LTINCI BÖLÜM

SUR'A ÜFLEME ve KABİRLERDEN HAŞRE GİDİŞ

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Nasıl rahat bir hayat sürebilirim ki; sura üfürmekle görevli olan (İsrafil a.s.) boru şeklindeki boynuzu ağzına dayamış, yüzünü çevirmiş, kulak kesilmiş ne zaman sura üfürme emri verilecek diye beklemekte!"[517]

Mukâtil b. Süleyman rh.a. şöyle der:

"Sur boynuz gibidir. İsrafil a.s. boru şeklindeki bu boynuzu ağzına dayamış olup, boynuzun ağzının genişliği gökleri ve yeri içine alacak kadar büyüktür. İsrafil a.s. gözünü arşa dikmiş, ne zaman sura birinci üfleme emri verilecek diye beklemektedir. Sura üflendiğinde, göklerde ve yerde bulunan bütün canlılar kendinden geçerler. Yani Allah Teala'nın diledikleri dışındaki bütün canlılar korkunun şiddetinden ölürler. Canlı kalanlar sadece Cibril, Mikâil, İsrafil ve ölüm meleği olan Azrail a.s.'dır.

Sonra Cenab-ı Hak ölüm meleğine emir verir, sırasıyla Cibril, Mikâil ve İsrafil a.s.'ın ruhlarını alır. Bundan sonra Azrail a.s.'a ölmesini emreder, nihayet o da ölür. Sura ilk defa üflendikten sonra bütün canlılar öylece berzah aleminde kırk yıl kalırlar. Bunun ardından Allah Teala İsrafil a.s.'ı diriltir ve ikinci defa sura üflemesini emreder. Bu durum Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle anlatılır:

"Sura üflenince, Allah'ın diledikleri müstesna olmak üzere göklerde ve yerde ne varsa hepsi ölecektir. Sonra ona bir defa daha üflenince, bir de ne göresin, ayağa kalkmış bakıyorlar!"[518]

---

517 Tirmizî, 2478; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 1/326; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 5/196.

518 Zümer, 68.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Bana peygamberlik görevi verildiğinde sura üfürmekle görevli melek geldi, suru ağzına aldı, ayağının birini öne diğerini de arkaya koydu; üfleme emri ne zaman verilecek diye bekliyor! Aman sura üflenmesinden sakının (gerekli hazırlıkları yapın)!"[519]

O halde sen de, kabirlerinden kalkarken daha birinci üflemeden dolayı üzerlerindeki korkuyu atamamış olan canlıların, haklarında verilecek olan hükmün said mi yoksa şaki mi olacağı endişesinden dolayı yaşayacakları zilleti, hayal kırıklığını ve çaresizliklerini şimdiden düşünmeye başla! Çünkü sen de onların arasında bulunacak; hatta dünyada iken varlıklı kişilerden ve nimet içinde yüzen zenginlerden olsan bile, onlarla birlikte hayal kırıklığı yaşayacak, hayretler içinde şaşırıp kalacaksın. Yeryüzünün zalim hükümdarları o gün insanların en zelili, en alçağı ve değersizi olacak, karıncalar gibi ayaklar altında çiğneneceklerdir.

Bu esnada bütün vahşi hayvanlar, önceki durumlarının aksine insanlardan ürkmeden sakin olarak, başları öne eğik, günahsız halde dağlardan ve çöllerden gelerek insanların arasına karışarak mahşer yerine yönelirler. İnsanlardan korkup ürken bu canlılar, sura üflenmesinin verdiği dehşetin şiddetinden kalkıp mahşer yerine doğru sürüklenir ve insanlardan ürkmeyi unuturlar. Nitekim Cenab-ı Hak c.c. Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyurur:

"Vahşi hayvanlar diriltilip bir araya toplandığı zaman..."[520]

Bundan sonra şeytanlar ve azgın kafirler görünür. Dünyadaki azgınlık ve isyanlarından sonra yaşanan dehşet karşısında ürpererek ve boyun eğerek gelirler. Şu ayet-i kerime bunu tasdik eder:

"Öyle ise Rabb'ine andolsun ki, muhakkak surette onları şeytanlarla birlikte mahşerde toplayacağız; sonra onları diz üstü çökmüş vaziyette cehennemin çevresinde hazır bulunduracağız."[521]

Sen de o mahşer yerinde halini ve kalbinin durumunu iyi tefekkür et. Sonra bütün canlıların, diriltilerek kabirlerinden çıkartıldıktan sonra nasıl çırılçıplak, yalın ayak ve sünnetsiz olarak mahşer yerine sevk edildiklerini düşün. Mahşer yeri bembeyaz, dümdüz, engebesiz ve açık bir yerdir.

---

[519] Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da, bunu Buhârî'nin et-Târîhu'l-Kebîr'de ve İbnu Hibbân'ın da Kitâbu'l-Azame'de rivayet ettiğini belirtir.

[520] Tekvîr, 5.

[521] Meryem, 68.

Orada ne arkasına saklanabilecek bir tümsek ve ne de insanların gözlerinden gizlenecek bir çukur bulabilirsin. Orası olabildiğince düz ve geniş, her tarafı aynı durumda olan bir meydandır.

Birinci üflemeden sonra sura ikinci defa üflenmesi ile, aralarındaki bütün farklılıklara rağmen yeryüzündeki bütün canlı türlerini toplayıp mahşer yerine sevk eden Cenab-ı Hak c.c. bütün noksan sıfatlardan yücedir.

O günde kalplerin sarsılması ve gözlerin yuvalarından fırlaması gayet tabiidir.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kıyamet günü insanlar beyaz, bembeyaz, has unun çöreği gibi bir yerde haşr olacaklar. Orada hiç kimsenin bir işareti (evi, bağı vs.) olmayacak."[522]

Sakın bu mahşer meydanının yeryüzü gibi olduğunu düşünme, mahşer meydanı ile yeryüzündeki meydanlar arasında sadece isim benzerliği var. Nitekim Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

"Yer başka bir yer, gökler de (başka gökler) haline getirildiği, (insanlar) bir ve gücüne karşı durulamaz Allah'ın huzuruna çıktıkları gün (Allah bütün zalimlerin cezasını verecektir)."[523]

İbnu Abbâs r.a. şöyle der:

"Yeryüzünün bazı yerlerine ilaveler yapılır, bazı yerlerinden eksiltme. Yeryüzünde bulunan ağaçlar, onların dalları, dağlar, vadiler ve içinde bulunan diğer şeyler giderilir. Tabaklanmış Ukâz derisi gibi dümdüz uzatılır, üzerine hiç kan damlamış gümüş gibi bembeyaz ve üzerinde hiç günah işlenmemiş bir düzlük şeklindedir. Göklerdeki güneş, ay ve yıldızlar yok edilir."

– Ey zavallı insan! Şu günün korkusuna ve korkunun şiddetine bak! Bütün canlılar o meydanda toplandığında, gökteki bütün yıldızlar saçılıp dökülür, ay ve güneş karanlığa gömülür. Bütün ışık kaynakları yok olacağı için yeryüzü koyu bir karanlığa gömülür. İnsanlar burada anlatıldığı gibi toplanmış halde iken, onların başları üzerinde beş yüz yıl boyunca döner, bütün sağlamlığı ve salâbetine rağmen gökler paramparça olurlar. Bu esnada meleklerin bir kısmı göklerin zirvesinde ve bir kısmı da eteklerinde bulunurlar. Bu büyüklükteki ve sağlamlıktaki göklerin parçalanırken kulak-

---

[522] Buhârî, Rikâk 44 (6156); Müslim, Münâfikûn 28, (2790, 2861).

[523] İbrahim, 48.

larda bırakacağı korkunç gürültüyü bir düşün! Sonra gökler ve içindekiler tamamen çöker, erimiş ve sarılık bulaşmış gümüş gibi akar. Kızarmış yağ gibi gül rengini alır. Gökler erimiş maden ve dağlar da atılmış pamuk şekline gelir. İnsanlar, ateşin etrafını sarmış pervaneler gibi sağ sola dağılmış; yalınayak, çırılçıplak ve sünnetsiz haldedir.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"İnsanlar yalınayak, çırılçıplak ve sünnetsiz olarak diriltilirler. Ter içinde kalırlar, terleri kulak memelerine kadar ulaşır.

Hadisi rivayet eden Rasûlullah s.a.v.'in hanımı Sevde r.a. validemiz sorar:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Herkesin avret yerleri ne olacak, insanlar bir birine bakacak mı?

*– O gün insanlar başkalarına bakabilecek durumda değildir! Zira Cenab-ı Hak **"Ogün herkesin kendine yetip artacak bir derdi vardır."**[524] buyurmaktadır.'*[525]

O gün ne dehşetli bir gün ki, herkesin avret yerleri açıkta olduğu halde başını çevirip kimse kimseye bakamaz. Nasıl baksın ki, kimisi karnı üzere, kimisi yüzü üstü sürünerek gitmekten gözünü çevirip başkasına bakmaya takat getiremez.

Ebû Hureyre r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Kıyamet günü insanlar üç sınıf halinde haşr edilir:

1. *Binitli olanlar,*
2. *Yaya olanlar,*
3. *Yüzüstü olanlar.*

Sahâbe-i kirâmdan biri sordu:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Yüzüstü olanlar nasıl yürürler?

– Onları ayakları üzere yürütmeye kadir olan yüzüstü yürütmeye de kadirdir!"[526]

Alışkın olmadığı ve gözleriyle görmediği şeyleri inkar etmek insanın tabii özelliğidir. Eğer yılanın karnı üzere gittiğini, hem de şimşek gibi yol aldığını görmeseydi, İnsanoğlu ayaklar dışında diğer yürüme şekillerini

---

524 Abese, 37.

525 Buhârî, 6162; Müslim, 2759.

526 Tirmizî, 3142; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 8433.

tasavvur etmeden mutlaka inkar ederdi. Aynı şekilde ayaklar üzerinde yürümeye şahit olmamış biri için de ayaklar üzerinde yürümeyi kabul etmek imkansızdır.

Ey insan! O halde, kıyamet gününün sana garip gelen hadiselerini dünyaya kıyas ederek çabucak inkara yeltenme! Eğer insanoğlu dünyada yaşadığı bir takım şaşırtıcı hadiselere şahit olmadan bunlar kendisine sunulacak olsaydı, bunları da hemen şiddetle inkar ederdi.

Öyleyse çırılçıplak, zelil, hor ve hakir, şaşkın bir halde hakkında verilecek said veya şaki hükmünü, yani ebedi saadet veya bedbahtlığın hakkında verilecek hükmü beklerken kendi halini gözlerinin önüne bir getiriver! Çünkü bu durum her türlü tarifin üzerinde öneme sahip bir haldir.

Şunları da aklından hiç çıkarma! Yedi kat göklerde ve yerlerde bulunan ne kadar melek, cin, insan, şeytan, vahşi ve yırtıcı hayvan, kuş varsa hepsi bir araya toplanıp büyük bir izdiham oluşturur. Güneş, o bildiğimiz sıcaklığından ısısı kat kat arttırılmış olarak mahlukatın üzerine iki yay mesafesi kadar yaklaştırılır. Bu mahşer yerinde Allah'ın arşından başka hiçbir şeyin gölgesi kalmaz. Arşın gölgesine de ancak belli ibadetleri işleyerek Allah'a yakın olma şerefini kazanmış olanlar alınır. Arşın gölgesinde bulunanlar ile güneşin yakıcı harareti altında bulunanlar arasındaki fark, onların yüzlerindeki baygın halden açıkça belli olur. Sıkıntı ve dehşet tasavvurların üzerindedir.

Bütün bunların yanında, şiddetli izdiham sebebiyle mahlukat itiş-kakış halinde olduğundan herkes birbirini itip çeker, birbirlerinin üzerine basar. Bunlara ilaveten bir de alemlerin Rabb'inin huzuruna çıkmanın verdiği utanç, mahcubiyet, rezillik ve perişanlık yaşanan sıkıntıyı daha da arttırır.

Güneşin kor ateşi, nefeslerin harareti ile karışır, kalpler utanç ve korku ateşiyle kavrulur. Bedendeki her tüyün dibinden sel gibi terler boşanıp mahşer meydanına akar. Boşanan terler her insanın Allah katındaki derecesine göre yükselir; kimi dizlerine kadar, kimi beline kadar, kimi kulak memesine kadar ter içinde, kimi de neredeyse kaybolacak kadar ter deryasında kalır.

Abdullah b. Ömer r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Kıyamet günü insanlar alemlerin Rabb'i olan Allah'ın huzuruna dikilir, neredeyse yarı kulak hizasına kadar ter içinde kalırlar."[527]

---

527 Buhârî, 4938; Müslim, 2862; Tirmizî, 2322; İbnu Mâce, 4278; Ahmed b. Hanbel,4599.

Ebû Hureyre r.a. da Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Kıyamet günü insanlar öylesine terler ki, bir yandan terleri yetmiş kulaç yerin dibine sızarken bir yandan da (konuşmalarını engelleyecek şekilde) ağızlarına gem vurur ve onları kulak hizasına kadar ter içinde bırakır."[528]

Diğer bir hadis-i şerifte şöyle buyurulur.

"... kırk yıl gözlerini semaya dikmiş olarak beklerler. Öyle ki, üzüntü ve sıkıntılarının şiddetinden, konuşamayacak derecede ağızlarına kadar ter içinde kalırlar!"[529]

Ukbe b. Âmir r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Kıyamet günü güneş yere yaklaştıkça yaklaşır. Güneşin yakınlığından insanlar öyle terler ki, insanlardan kiminin teri topuğuna, kiminin teri dizinin yarısına, kiminin teri dizine, kiminin teri kalçasına ve kiminin teri de (Rasûlullah s.a.v. bu sırada eliyle işaret eder ve ağzını kapatır) ağzına kadar ulaşır, bazıları terin içine gömülür (Rasûlullah s.a.v. bu esnada şu şekilde başına vuruyordu)."[530]

Ey zavallı insan! Mahşer yerinde toplananların çekecekleri büyük sıkıntıları ve bu sebeple de dökecekleri teri düşün. Oradaki insanlardan bazıları ‹‹Allahım, beni cehenneme gönderecek bile olsan bu sıkıntı ve beklemeden kurtar!›› diye yalvarır. Bütün bu çekilenler henüz hesaba çekilmeden ve herhangi bir cezaya çarptırılmadan önceki durumdur. Sen de bu sıkıntıyı yaşayanlardan birisin ve nerene kadar terin içine gömüleceğini bilemiyorsun!

Şunu iyi bilmelisin ki hac, cihad, oruç, ibadet, müslümanların ihtiyaçlarını gidermek gibi Allah yolunda çekilen yorgunluklarda dökülmeyen terler. iyiliği emretmek ve kötülüğü yasaklamak uğrunda çekilen meşakkatlerde akıtılmayan terler, elbette mahşer yerindeki toprağa mahcubiyet ve korku içinde dökülecektir. O kişilerin uzun süre korku yaşamalarına yol açacaktır.

Eğer insanoğlu cehalet ve gururdan kurtulup doğru yolu bulabilse; dünyadaki zorluk ve sıkıntılara katlanarak ibadetleri yerine getirmenin, kıyamet gününde korku ve sıkıntı içinde ter döküp beklemekten hem daha kolay ve hem de daha kısa olduğunu rahatlıkla anlayabilir. Çünkü kıyamet gününün hem dehşeti çok büyük ve hem de sıkıntının süresi çok uzundur.

---

528 Buhârî, 6532; Müslim, 2863; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 9144.

529 el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 9/357.

530 Müslim, 2864, Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 16986.

OTUZ YEDİNCİ BÖLÜM

MAHLUKAT ARASINDA VERİLECEK HÜKÜM

Ebû Hureyre r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

– Müflis kimdir, bilir misiniz?

Sahabe r.a. şöyle der:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Bize göre müflis, kâr ettiği parası pulu olmadığı gibi malı da kalmamış kişidir!

– Benim ümmetimin asıl müflisleri; kıyamet gününde Cenab-ı Hakk'ın huzuruna namaz, zekat, oruç vs. ibadetleri yapmış olarak gelir. Bunun yanında falana küfretmiş, filana iftira etmiş, şunun malının yemiş, öbürünün kanını dökmüş, bir başkasını dövmüştür. Böyle yaptığı için; işlediği bütün hayırlar haksızlık yaptığı şuna buna dağıtılır. Hak sahiplerinin alacağı bitmeden kendisinin iyilikleri bitince, hak sahiplerinin günahlarından alınır haksızlık yapan kişiye yüklenir ve böylece cehenneme atılır (işte asıl müflis budur).'[531]

Sen de böylesi bir hesap gününde günahlarını ve başına gelecekleri şöyle bir düşün. Çünkü riya afetinden ve şeytanın tuzaklarından kurtulabilmiş bir iyiliğin yok. Uzun bir süre içinde bu afetlerden ve şeytanın tuzaklarından kurtulmuş bir iyiliğin olsa bile, onu da kendisine haksızlık yaptığın kimseler gelip elinden kapar.

Gündüzleri sürekli oruç tutan ve geceleri hep ibadet eden biri olsan da, kendi kendini şöyle bir hesaba çektiğinde, hemen her gün ibadetlerinin sevabını silip süpürecek derecede müslümanların gıybetini yaptığını rahatlıkla görebilirsin. Müslüman kardeşlerin hakkında yaptığın bir gıybet bütün iyiliklerini götürürse, ya geride kalan haram ve şüphelileri yemek, ibadetlerdeki taksiratların durumu ne olacak? Boynuzsuz koyunun boy-

---

531 Müslim, 2581; Tirmizî, 7969; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 2418.

nuzlu koyundan hakkını alacağı bir hesap gününde yaptığın haksızlıklardan kurtulmayı nasıl umabilirsin?

Ebû Zer r.a. rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v. birbiriyle toslaşan iki koç gördü ve buyurdu ki:

– Ey Ebû Zer! Şu iki koçun ne sebeple toslaştıklarını biliyor musun?

– Hayır bilmiyorum!

– Fakat Allah Teala biliyor ve kıyamet gününde ikisinin arasında hüküm verecektir!"[532]

Ebû Hureyre r.a. şu ayet-i kerimesi hakkında şöyle der:

"Yeryüzünde yürüyen bütün hayvanlar ve (gökyüzünde) iki kanadıyla uçan bütün kuşlardan ne varsa hepsi ancak sizin gibi birer ümmettir. Biz o kitapta hiçbir şeyi eksik bırakmadık. Nihayet hepsi toplanıp Rablerinin huzuruna getirilecekler."[533]

"Hayvanlar ve kuşlar da dahil olmak üzere bütün canlılar kıyamet gününde diriltilerek mahşer yerinde toplanırlar. Boynuzsuz koyunun boynuzlu koyundan hakkını alacak şekilde hassas bir biçimde ilahi adaletten bütün canlılar nasiplerini alırlar. Sonra Cenab-ı Hak c.c., hayvanlara «Şimdi toprak olun!» buyurur. İşte kafirler de o zaman ***«Keşke biz de toprak olsaydık!»***[534] diye temennide bulunurlar."

Ey zavallı insan! Uzun yorgunluklarla işlediğin iyiliklerin amel defterinde bulunmadığını gördüğün o günde halinin nasıl olacağını, hiç düşündün mü? O zaman sen şöyle soracaksın:

– Benim yaptığım iyi ameller nerede? Sana şöyle cevap verilecek:

– Senin iyiliklerin, haksızlık yaptığın kişilerin defterlerine kaydedildi!

Sen ise, uzun süre ve büyük sıkıntılara katlanarak işlemekten kaçındığın günahlarla defterinin dolu olduğunu göreceksin. Bunları görünce diyeceksin ki:

– Ya Rabbi! Bunlar benim hiç işlemediğim kötülüklerdir! O zaman sana şöyle cevap verilecek:

– Bunlar senin gıybetini yaptığın, sövdüğün, kötülük yapmaya kast ettiğin, alış-verişte, komşuluk ilişkilerinde, konuşmalarında, tartışmala-

---

532 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 5/162; Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, 480.

533 En'âm, 38.

534 Nebe', 40.

rında, ders verirken ve diğer ilişkilerin esnasında zulmettiğin insanların kötülükleridir!

İbnu Mes'ûd r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Şeytan artık müslümanların bulunduğu yerlerde puta tapılmasından ümidini kesmiştir. Fakat o, bunun dışında sizi küçük düşürücü günahları işlemenizi yeterli görür. Onlar ise insanı helake götüren günahlardır. Öyleyse gücünüz yettiğince zulümden sakının.

Bir kul kıyamet gününde dağlar büyüklüğünde ibadetlerle gelir. Bu ibadetlerle kurtuluşa erdiğini düşünür. Çok geçmeden biri çıkıp gelir ve şöyle der:

– Ya Rabbi! Falan kişi bana haksızlık yaptı!

Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

– Git onun iyiliklerinden hakkını al!

Adamın iyilikleri bitinceye kadar bu şekilde hak talep edenlerin arkası kesilmez. Bu adamın durumu şuna benzer: Çölde yolculuk yapan bir kafile bir yerde konaklarlar. Fakat yakmak için yanlarında hiç odunları yoktur. Dört bir yana dağılır odun toplayıp gelirler. Topladıkları odunu getirip yakarlar. İşte günahlar da böyledir (ateşin odunu yaktığı gibi iyilikleri yer bitirir)."[535]

"Muhakkak sen de öleceksin, onlar da ölecekler. Sonra şüphesiz, siz de kıyamet günü Rabb'inizin huzurunda davalaşacaksınız."[536]

Yukarıdaki ayet-i kerime inince Zübeyr r.a. şöyle dedi:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Birbirimizin arasında geçen ve kişiler için günah konusu olan konular yeniden dava konusu olacak mı?

– Evet, hepsi yeniden ele alınacak ve her hak sahibine hakkı teslim edilecek!

– Vallahi durum çok çetin![537]

Ey biçare insan! Öyleyse sen de, yanlış atılan bir adıma müsamaha edilmeyen, bir lokmanın ve bir kelimenin bile olsa hesabı sorularak zalimden mazlumun hakkının alınacağı günün vereceği sıkıntının şiddetini ve önemini iyi kavra!

---

535 Müslim, 4/2169; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 3/313. İmam Müslim'in rivayeti muhtasardır.

536 Zümer, 30-31.

537 Tirmizî, 3234; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 1/167; Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 2/31; Ebû Nu'aym, el-Hilye, 1/91-92; el-Hâkim, el-Müstedrek, 2/472.

Enes b. Mâlik r.a. anlatıyor: "Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu işittim:

– Allah Teala kıyamet günü insanları çırılçıplak, toz toprak içinde ve bilinmez şekilde mahşer yerinde toplar!

– Ey Allah'ın Rasûlü! Bilinmez şekilde ne demek?

– Yanında kimse bulunmadığı halde. Sonra Rableri, hem yakındakilerin hem de uzaktakilerin duyacakları bir ses ile kullarına şöyle seslenir:

– Ben hem Sultan ve hem de Yargılayıcıyım! Cennetlik bir kimse, eğer üzerinde cehennemlik bir kimsenin hakkı varsa, bu hak kendisinden alınıp hak sahibine verilmeden cennete giremez. Cehennemlik bir kimse de, eğer üzerinde cennetlik birinin hakkı var ise, bu hak kendisinden alınarak hak sahibine verilmeden cehenneme girmez. Yapılan haksızlık bir tokat bile olsa!

Sahâbe-i kirâm sordular:

– (Bu ödeşme) nasıl olur? Hani bizler çırılçıplak, toz toprak içinde ve yapayalnız Allah Teala'nın huzuruna gideceğiz!

– (Oradaki hakların ödeşmesi) sevaplar ve günahlar ile olur!"[538]

Ey Allah'ın kulları! İnsanların mallarına el koyarak, ırzlarına saldırarak, kalplerini kırarak ve ilişkilerinde kötü davranarak insanlara haksızlık yapmaktan sakının. Çünkü sadece kul ile Allah arasında kalan günahların affedilmesi daha çabuk ve kolay olur. Başkalarına haksızlık yapmış ve üzerinde kul hakkı bulunan kişiler, öncelikle bundan dolayı tevbe etmelidir. Eğer hak sahipleri ile helalleşmek zor ise, herkesin hakkını alacağı güne hazırlıklı olmak için çokça iyi amel işlemeli. Bu hasenatın bir kısmını da ihlasla ve sırf kendisi ile Allah c.c. arasında kalacak şekilde gizli olarak yapmalı. Bu ibadetlere Allah'tan başka kimse muttali olmamalı ki, böylelikle Allah Teala'ya yakınlık kazanarak, haksızlığa uğrayanların isteklerini karşılamak üzere, Allah'ın müminler arasında sevdiği kulları hesabına hazırlamış olduğu bağışlardan pay alması ümit edilebilir.

Enes b. Mâlik r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Bir gün Rasûlullah s.a.v.'in yanında oturuyorken, azı dişleri görünecek şekilde Rasûlullah s.a.v.'in güldüğünü gördük. Ömer r.a. sordu:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Anam babam sana feda olsun, seni güldüren nedir?

---

538 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 3/495.

– Ümmetimden iki kişi Allah Teala'nın huzuruna geldi diz çöktü. İçlerinden biri şöyle dedi:

– Ya Rabbi, bu kardeşimden hakkımı al!

Cenab-ı Hak da diğerine şöyle buyurur:

– Kardeşine hakkını ver!

İkinci kişi şöyle dedi:

– Hiçbir iyi amelim kalmadı!

Cenab-ı Hak alacaklı olana şöyle der:

– Ne yapacaksın, hiç iyi ameli kalmamış!

– Ya Rabbi, o halde hakkım kadar günahımdan yüklensin!

Bu esnada Rasûlullah s.a.v.'in gözlerinden yaşlar aktı ve buyurdu ki:

– O gün öyle büyük bir gündür ki, her günahkar o gün günahlarını yüklenecek birilerini arar!

Cenab-ı Hak alacaklı olana şöyle der:

– Başını kaldır ve şu cennetlere doğru bir bakıver!

Adam başını kaldırıp bakar ve şöyle der:

– Ya Rabbi, gümüşten bir takım yüksek şehirler, incilerle süslenmiş altından saraylar görüyorum! Bunlar hangi peygambere veya sıddıka yahut şehide ait acaba?

– Bu gördüklerin bana bedelini ödeyenlere verilecek!

– Ya Rabbi, bunun bedelini ödemeye kimin gücü yetebilir ki!

– Sen bunun bedelini ödeyebilecek güçtesin!

– Nedir o?

– Bunun bedeli, şu kardeşin üzerindeki hakkını bağışlamak!

– Ya Rabbi, onun üzerindeki bütün hakkımı bağışladım!

Allah Teala ona şöyle buyurur:

– Kardeşinin elinden tut ve onu cennete sok!

Bu sözlerden sonra Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurdu:

– Allah'tan korkun ve birbirinizin arasını düzeltin. Gördüğünüz gibi Allah da müminlerin arasını düzeltiyor!"[539]

---

539 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da, bunu el-Harâ'itî'nin Mekârimu'l-Ahlâk'ta rivayet ettiğini belirtir.

Bu hadis-i şerif, helalliği alınmamış hak sahipleri arasında Allah Teala'nın arabuluculuğuna nail olmanın, ancak dünyada Allah'ın ahlakı ile ahlaklanmak sayesinde mümkün olabileceğini uyarı mahiyetindedir. Bunlar ise insanların arasını düzeltmek vb. güzel ahlaklardır.

Şimdi kendi kendine iyice düşün. Eğer kıyamet gününde amel defterinde haksızlıklar bulunmazsa, yahut Allah'ın lütfuna mazhar olarak affa uğrar ve ebedi saadeti elde etmen kesinleşirse; nasıl büyük bir sevinç ile mahkeme yerinden ayrılırsın! Artık rıza elbisesini giymiş, sonrasında bedbahtlık olmayan bir saadet ve asla yok olma tehlikesi bulunmayan nimetler elde etmiş olursun. İşte o zaman kalbin sevinç ve neşeden uçacak gibi olur, yüzün ayın on dördündeki gibi parlak ve aydınlık olur.

O zaman başın dik, günahlardan kurtulmuş ve misk gibi güzel kokularla mahlukat içinde çalım satarak salına salına yürüyüşünü tasavvur et. Mutluluğun belirtisi yüzünde parlar. Dünyanın başından sonuna kadar gelip geçmiş bütün insanlar sana ve haline bakar, senin güzelliğine ve elde ettiğin mutluluğa gıpta ederler.

Melekler önünde ve arkanda yürürken sana eşlik eder ve şahitler huzurunda şöyle ilan ederler:

– Bu falan oğlu falandır, Allah ondan razı olmuş ve onu da razı etmiştir! Artık sonunda bedbahtlık olmayan bir saadete kavuşmuştur!

Bu mertebeyi, dünyada riyakarlık, yaltakçılık ve yapmacık hareketlerle insanların kalbinde elde ettiğin itibar ve makamdan daha büyük değil mi?

Eğer bu mertebenin daha üstün ve hayırlı olduğunun bilincinde isen, hatta ikisinin birbiriyle mukayesesinin bile yersiz olduğunu anlamış isen; Allah ile muamelelerinde saf ihlâs ve niyetini her şeyde O'na yöneltmek suretiyle bu mertebeye ulaşmanın yollarını ara. Bu mertebeye ancak ihlas ile ve niyeti sağlam tutmakla erişilebilir.

Allah korusun, bir de bunun tersi olursa!... Yani, amel defterinde senin önemsiz gördüğün fakat Allah katında büyük cürüm olan günahlar çıkar ve Allah'ın gazabına uğrarsan, vay haline! O zaman sana şöyle hitap eder:

– Ey kötü kul! Lanetim sana olsun, senin ibadetlerini kabul etmiyorum!

Bu azarı işitir işitmez yüzün kapkara olur. Sonra Allah'ın gazabına uğradığın melekler de sana gazap eder ve şöyle derler:

– Hem bizim ve hem de bütün mahlukatın laneti senin üzerine olsun!

O zaman zebaniler, Rablerini öfkelendirdiğinden dolayı gazapla sana yönelir; bütün hiddet, kötülük ve ürküntü verici görüntüleriyle üzerine yürürler. Seni alnından yakalayarak bütün mahlukatın gözleri önünde yüzüstü sürüklemeye başlarlar. Herkes senin yüzünün kararmış halini ve perişanlığını seyreder. Sen ise «Keşke ölsem de yok olsam!» diye feryad edersin. Zebaniler bu feryadına şöyle karşılık verir:

– Bugün bir defa değil defalarca ölümü isteyeceksin!

Bu arada melekler şöyle nida ederler:

– Bu filan oğlu filandır. Allah Teala bunun kötülüklerini ve çirkin işlerini ortaya döktü ve yaptığı kötülükler sebebiyle onu lanetledi. Artık bu kişi, sonunda asla mutluluk olmayan sonsuz bir bedbahtlığa mahkum olmuştur.

Belki de bu kötü akıbet, dünyada iken insanlardan korktuğu veya insanların gözüne girmek için ya da insanların gözünde küçük düşmemek için işlediği bir günah sebebiyle başına gelmiş olabilir. Dünyanın hem geçici ve hem de ahirettekine göre çok az olan kalabalığı karşısında utanç verici duruma düşmekten kaçınıp da ahiretin muazzam kalabalığı karşısında rezil duruma düşmekten çekinmemek ne büyük bir cehalet! Üstelik bunun sonunda Allah Teala'nın gazabına maruz kalarak acı bir azaba çarpılmak ve zebanilerin elinde cehennemi boylamak var. İşte ahirette karşılaşacağın durumlar bunlar! Ancak sen tehlikenin ve büyüklüğünün farkında bile değilsin!

OTUZ SEKİZİNCİ BÖLÜM

DÜNYA MALININ DEĞERSİZLİĞİ

Yüce Allah c.c. şöyle buyurur:

"Ey iman edenler! Mallarınız ve çocuklarınız sizi Allah'ı anmaktan alıkoymasın. Kim bunu yaparsa işte onlar ziyana uğrayanlardır."[540]

"Doğrusu mallarınız ve çocuklarınız sizin için bir imtihandır. Büyük mükafat ise Allah'ın yanındadır."[541]

Öyleyse, Allah c.c. katındaki mükafat yerine malını ve çoluk-çocuğunu seçen kişi gerçekten büyük zarara uğramış olur!

"Kim, dünya hayatını ve ziynetini istemekte ise, işlerinin karşılığını orada onlara tam olarak veririz ve orada onlar hiçbir zarara uğratılmazlar.

İşte onlar, ahirette kendileri için ateşten başka hiçbir şeyleri olmayan kimselerdir; (dünyada) yaptıkları da boşa gitmiştir; yapmakta oldukları şeyler (zaten) batıldır."[542]

Allah'ın yardımı ve takdiri olmadan ne bir güç ne de kuvvet vardır!

"Gerçek şu ki, insan kendini kendine yeterli görerek azar!"[543]

"Çokluk kuruntusu sizi oyaladı!"[544]

Rasûlullah s.a.v. de şöyle buyurur:

"Mal ve şöhret hırsı, suyun yeşillikleri bitirip yetiştirdiği gibi kalpte nifakı yeşertir!"[545]

---

540 Münâfikûn, 9.

541 Teğâbûn, 15.

542 Hûd, 15-16.

543 Alak, 6-7.

544 Tekâsür, 1.

545 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da, bunu bu lafızla bulamadığını belirtir.

Yine Rasûlullah s.a.v. de şöyle buyurur:

"Şöhret, mal ve ikbal hırsı, koyun sürüsüne salıverilmiş aç gözlü iki kurdun sürüye verdiği zarardan daha fazla müslümanın dinine zarar verir!"[546]

Rasûlullah s.a.v. de şöyle buyurur:

"Çok mal biriktirenler helak oldular! Ancak kendisi hakkında «Falana şu kadar verdi, filana şu kadar verdi!» denilen kişiler müstesna. Ancak bunların sayısı da oldukça az!"[547]

"Rasûlullah s.a.v.'e sordular:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Ümmetinin şerlileri kimlerdir?

– Zenginler!"[548]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Sizden sonra bir kısım insanlar gelecek; dünyadaki çeşit çeşit ve en nefis yiyecekleri yiyecekler, binitlerin her çeşidinden en iyilerine binecekler, her tipten en güzel kadınlarla evlenecekler, en güzelinden çeşit çeşit elbiseler giyecekler. Küçücük karınları vardır, fakat doymak nedir bilmez! Nefisleri çok mala bile kanaat etmez. Dünyaya bağlanıp kalırlar; sabahleyin dünyalık peşine düşerler, akşam döndüklerinde yine akıllarında dünya vardır. Allah'ı bırakıp dünyayı tanrı edinirler, gerçek Rabb'i bırakıp onu rab edinirler. Sadece onun emirlerine boyun eğerler ve hevalarına uyarlar.

Sizden sonra geleceklerden o kişilere erişecek olanlara Abdullah oğlu Muhammed s.a.v.'den tavsiye şudur: Onlara selam vermesinler, hastalarını ziyaret etmesinler, cenazelerine katılmasınlar ve onların büyüklerine saygı göstermesinler. Kim bu söylediklerimi yapmazsa, İslâm'ın yıkılmasına yardım etmiş olur."[549]

Rasûlullah s.a.v. de şöyle buyurur:

"Dünyayı, ona düşkün olanlara bırakın. Kim dünya malından ihtiyacından fazlasını alırsa, farkına varmadan kendi felaketini hazırlamış olur!"[550]

---

546 Tirmizî, 2376; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 3/460; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 3218; el-Münzirî, et-Terğîb ve't-Terhîb, 2553, 4257, 44748.

547 İbnu Mâce, 4129; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 3/52; Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 1083; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 4668, 4671.

548 Hâfız Irâkî, bu lafızla bulunamadığını söyler.

549 et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 7512. 7513; el-Mu'cemu'l-Evsat, 2372; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 17836.

550 es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 4220.

Rasûlullah s.a.v. de şöyle buyurur:

"İnsanoğlu «Malım, malım!» der. Acaba yiyip tükettiğinden veya giyip eskittiğinden yahut tasadduk ederek ahiret için ayırdığından başka senin malın var mı!..."[551]

"Sahâbeden biri Rasûlullah s.a.v.'e sordu:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Ben ölümden hoşlanmıyorum, acaba nedendir?

– Malın var mı?

– Evet var, Ey Allah'ın Rasûlü!

– Malını (Allah yolunda sarf ederek) önden gönder. Çünkü insanın kalbi malı ile beraberdir. Onu önden gönderirse, kendisi de ona kavuşmayı arzular. Eğer geride (dünyada) bırakırsa, kendisi de onunla birlikte dünyada kalmayı arzular."[552]

Rasûlullah s.a.v. de şöyle buyurur:

"Âdemoğlunun dostu üçtür: Biri ruhu kabzedilinceye kadar kendisi ile birlikte olur. İkincisi kabrine kadar onu takip eder. Üçüncüsü ise mahşer yerine kadar onun peşinden ayrılmaz. Ruhu kabzedilinceye kadar onunla birlikte olan malı, kabre kadar kendisini takip eden ailesi ve yakınları, mahşer yerine kadar peşinden ayrılmayacak olan ise amelidir."[553]

Havariler Hazret-i İsa a.s.'a şöyle derler:

– Neden sen su üzerinde yürüyebiliyorsun da bizler yürüyemiyoruz?

– Sizin gözünüzde dünyalıkların ve paranın-pulun değeri nedir?

– Bunlar bizim nazarımızda güzel şeylerdir!

– Fakat benim nazarımda çamurdan farksızdır!

Selmân-ı Fârisî r.a. Ebu'd-Derdâ r.a.'a bir mektup yazarak şöyle der:

"Ey kardeşim! Şükrünü yerine getiremeyeceğin mal biriktirmekten sakın. Çünkü ben Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu işittim:

– Mal-mülk sahibi olup bunu Allah'a itaat yolunda kullanan kişi kıyamet günü getirilir. Malı önündedir. Sıratı geçmek istediği zaman malı ona şöyle seslenir:

Müslim, 2958; Tirmizî, 2342; Nesâî, 3613; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 15870.

Hâfız Irâkî bu lafızla bulunamadığını belirtir.

el-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 2539; el-Bezzâr, el-Müsned, 3226; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 17844, 17845; el-Münzirî, et-Terğîb ve't-Terhîb, 4728. Buhârî ve Müslim ise buna benzer bir lafızla ve muhtasar olarak rivayet eder: Bkz., Buhârî, 6514; Müslim, 2960.

– Yürü, çünkü sen dünyada iken benim üzerimdeki Allah'ın hakkını yerine getirdin!

Sonra dünyada iken mal-mülk sahibi olup da bunu Allah yolunda kullanmayan kişi getirilir. Malı sırtına yüklenmiştir. O kişi sıratı geçmek isteyince malı şöyle seslenir:

– Yazık sana! Allah'ın benim üzerimdeki hakkını yerine getirmen gerekmez miydi?

Bu sözler arkası kesilmeden kendisine söylenmeye devam eder. Nihayet o kişi kendi kendine öyle hayıflanır ki yok olmayı ister."[554]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Bir insan öldüğü zaman, melekler ‹‹Acaba önden ne hayırlı amel gönderdi?›› der, insanlar ise ‹‹Acaba geriye ne kadar mal bıraktı!›› derler."[555]

"Arazi edinmeyin, sonra dünyaya muhabbet beslemeye başlarsınız!"[556]

Ebu'd-Derdâ r.a. bir adama iyilik yapar, fakat ondan kötülük görür. Bunun üzerine ona şöyle beddua eder:

– Allahım! Bana kötülük yapana sıhhat ver, ömrünü uzun eyle ve çokça mal ver!

Bak, ey saadet yolcusu! Ebu'd-Derdâ r.a., vücut sağlığı ve uzun ömürle birlikte fazla malı nasıl da belaların en büyüğü sayıyor! Çünkü fazla mal, Allah yolunda harcanmadığı takdirde sonunda insanı mutlaka azgınlığa götürür!

Hazret-i Ali k.v. eline para koyar ve şöyle der:

– Sen var ya! Elimden çıkmadıkça bana bir faydan dokunmaz!...

Rivayet edildiğine göre, Hazret-i Ömer r.a., Hazret-i Peygamber'in hanımlarından Zeyneb bt. Cahş r.a.'a hazineden bir miktar ihsan gönderir. Zeyneb r.a. validemiz parayı getiren kişiye sorar:

– Bu nedir?

Parayı getirenler derler ki:

---

554 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da, bunu el-Beyhakî'nin Şu'abu'l-Îmân'da rivayet ettiğini belirtir.

555 el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 8/328.

556 Tirmizî, 3539; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 2328.

– Bunu sana Halife Ömer r.a. gönderdi!

Zeyneb r.a. validemiz «Allah Ömer'i mağfiret etsin!» diye dua ettikten sonra eski bir perdeyi indirip para keseleri haline getirir. Gönderilen paraları bu keselere koyar; sonra aile efradına, hısımlarına ve yetimlere dağıtır. Bundan sonra ellerini kaldırarak şöyle dua eder:

– Allahım! İçinde bulunduğum şu seneden başka Halife Ömer'in ihsanını nasip etme!

Ondan sonra hanımları içinde Hazret-i Peygamber s.a.v.'e ilk kavuşan Hazret-i Zeyneb r.a. validemiz olur.

Hasan-ı Basrî rh.a. şöyle der: "Vallahi paranın yüceltliği kişiyi Allah Teala mutlaka zelil eder!"

Şöyle bir söz vardır: "Dünyada altın ve gümüş parayı ilk defa İblis bastı. Sonra onu alnına koydu, arkasından onu öptü ve şöyle dedi:

– Sizi seven gerçekten benim kulumdur!"

Sumeyt b. Aclân şöyle der: "Para münafıklar için yular gibidir, onunla tutulup cehenneme yönlendirilirler."

Yahya b. Mu'âz rh.a. şöyle der:

"Para akrep gibidir. Eğer ondan güzel bir şekilde korunmayı becereme-yeceksen ona hiç elini sürme! Çükü eğer ısıracak olursa zehri seni öldürür. Kendisine «Ondan korunmanın yolu nedir?» diye sordular. «Helalinden kazanmak ve yerinde kullanmak!» diye cevap verdi."

Alâ b. Ziyâd der ki: "Dünya bütün ihtişam ve cazibesiyle gözümün önünde canlandı. Dedim ki:

– Senin şerrinden Allah'a sığınırım!

Dile gelerek bana şöyle cevap verdi:

– Benim şerrimden kurtulmanın sırrı, Allah Teala'nın seni benden korumasıdır. Öyleyse sen de paraya pula bağlanma!

Burada ifade edilen konu gerçekten doğrudur. Çünkü bütün dünyalıkların temeli para ve servete dayanır. İnsan dünyadaki her şeye bunlarla erişir. Para ve servet hırsından uzak duranlar, dünyanın şerrinden de uzak kalırlar.

Bu konuda şair şöyle der:

Ben takvayı şu parada buldum, sakın,
Başka şeyde bulduğumu sanmayın!

Önce ona sahip oldum, sonra terk ettim!
Evet, işte budur müslümana yakışan takva!

Diğer bir şair şöyle der:

Sakın aldatmasın seni,
Adamın gömleğinin yaması!
Ya da topuğunun üstünde elbisesi,
Kısa ve yukarda durması!
Veya alnında durmakta olan,
Secdeden kalma izleri!
Ona parayı göster, anlarsın,
Muhabbet ve takvasını!

Rivayet edildiğine göre, Halife Ömer b. Abdülaziz rh.a. hasta döşeğinde yatarken Emevi hanedanından Mesleme b. Abdülmelik yanına girer ve şöyle der:

– Ey müminlerin halifesi! Senden önce hiç kimsenin yapmadığı bir iş yaptın; çocuklarını geride parasız pulsuz bıraktın!

Ömer b. Abdülaziz rh.a.'in on üç çocuğu vardı, bu söz üzerine ‹‹Beni oturtun!›› dedi ve oturduktan sonra şunları söyledi:

– Çocuklarıma para pul bırakmadığımı söylüyorsun. Ben ne onların bir hakkına engel oldum ve ne de başkasının hakkını onlara verdim! Benim çocuklarım şu iki çeşitten biri olurlar: Ya Allah'ın emrine uygun yaşarlar; bu durumda Cenab-ı Hak onların bütün ihtiyaçlarına kafidir. Zira Allah Teala salih kulların koruyucusudur. Ya da Allah'a isyan içinde yaşarlar; bu takdirde içine düşeceği durum beni ilgilendirmez!

Muhammed b. Ka'b el-Kurazî büyük servet sahibi idi. Kendisine ‹‹Malını senden sonra çocuklarına bırakmak üzere saklasan!›› derler. Bunu söyleyenlere şöyle cevap verir:

– Hayır, bunun yerine servetimi kendim için Rabb'imin yanında saklayacağım. Rabb'im de kendi hazinesinden evlatlarıma rızk hazırlamıştır!

Rivayet edildiğine göre birisi Übey Abdirabbih'e şöyle der:

– Ey kardeşim! Evlatlarına hayır (mal) bırakarak kendin şer (günahlar) ile gitme! (Servetin ile dünyada iken hayır işlemeye bak).

Bunun üzerine Übey, servetinden yüz bin dirhem ayırır ve bunu tasadduk eder.

Yahya b. Mu'âz rh.a. şöyle der: "Ölüm anında insanın başına gelen şu iki musibeti hiç kimse ne duymuş ne de görmüştür!"

– Nedir o iki musibet!

– Önce servetinin tamamı elinden alınır, sonra tamamından dolayı hesaba çekilir!...

OTUZ DOKUZUNCU BÖLÜM

AMELLER, MİZAN ve CEHENNEM AZABI

Ey kardeşim! Amellerin mizanda değerlendirileceğinden, amel defterinin sayfalarının sağa sola uçuşacağını tefekkür etmekten sakın gafil olma! İnsanlar mahşer yerinde hesaba çekilip sorgulandıktan sonra üç gruba ayrılırlar:

Birinci grubun iyilik namına yaptıkları hiçbir şeyleri yoktur. Böyleleri için cehennemden simsiyah bir boyun çıkar ve kuşun taneyi aldığı gibi onları alır ve sarılarak onları cehenneme çeker. Cehennem ateşi de onları hemen yutuverir. Bunlar hakkında şöyle bir ilan yapılır:

– Sonunda asla saadet bulunmayan bir bedbahtlığa uğradınız!

İkinci gruba girenlerin hiç günahları yoktur. Bunlar hakkında da şu ilan yapılır:

– Her halükârda Allah'a hamd edenler ayağa kalksın!

Bu kısma giren insanlar hemen ayağa kalkar ve cennete yolcu edilirler. Sonra geceleri ibadetle ihya edenler hakkında, bunların peşinden dünya ticareti ve alış verişi kendilerini Allah'ın zikrinden alıkoymayanlar hakkında aynı muamele tekrar edilir. Peşinden şu duyuru yapılır:

– Sonunda asla bedbahtlık bulunmayan bir saadete kavuştunuz!

Geriye üçüncü grup kalır; bunlar insanların çoğunluğunu oluşturur. Bu gruba girenler hem salih amel işlemişler, hem de kötülük ve şer işlemişlerdir. Sevaplarının mı yoksa günahlarının mı çok olduğunu bilemezler, fakat Allah onların durumunu bilir. Bununla birlikte Cenab-ı Hak, affedildikleri takdirde bunun kendilerine bir lütuf olduğunu, cezaya çarptırıldıkları takdirde ise adaletinin tecelli ettiğini kulların bilmesini arzu eder. Amel defterinin sayfaları uçuşur, sayfalar sevaplarla ve günahlarla doludur. Mizan

kurulur, gözler amel defterlerine dikilir. Acaba sağ kefesi mi ağır basacak, yoksa sol kefesi mi? Sonra gözler mizanın diline odaklanır; günah tarafı mı ağır basıyor yoksa sevap tarafı mı? Bu, insanların akıllarına durgunluk verecek derecede korkunç bir hal ve andır!

Hasan-ı Basrî rh.a. şöyle nakleder:

"Rasûlullah s.a.v. bir gün Hazret-i Aişe validemizin dizine başını koyarak uyuklar. Bu sırada Hazret-i Aişe r.a., ahiret ahvalini düşünmeye başlar, ağlar ve gözlerinden yaşlar dökülür. Göz yaşları Rasûlullah s.a.v.'in yüzüne damlayınca O'nu uyandırır. Rasûlullah s.a.v. sorar:

– *Ey Aişe, seni ağlatan nedir?*

– *Ahiret ahvalini düşünüyordum; acaba siz erkekler orada ailelerinizi hatırlar mısınız?*

– *Nefsimi elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, insan şu üç yerde kendi nefsinden başka hiçbir şeyi düşünemez:*

- *Ameller mizana konulup tartıldığı zaman; ta ki sevaplarının ağır mı yoksa hafif mi geldiğini öğreninceye kadar!*
- *Amel defterleri dağıtılırken; defterini sağdan mı yoksa soldan mı aldığını görünceye kadar!*
- *Srat'ı geçerken!"*[657]

Sahabeden Enes b. Mâlik r.a. şöyle der:

"Kıyamet günü insanoğlu getirilir, mizanın iki kefesi arasında durdurulur. Yanında görevli bir melek bulunur. Sevapları ağır basarsa melek, bütün insanların duyacağı şekilde şöyle ilan eder:

– Filan oğlu filan, sonunda asla bedbahtlık olmayan ebedi bir saadete kavuşmuştur!

Eğer sevapları hafif gelirse, görevli melek yine bütün insanların duyabileceği bir sesle şöyle ilan eder:

– Filan oğlu filan sonunda asla saadet olmayan ebedi bir bedbahtlığa uğramıştır!

Sevap kefesi hafif geldiği takdirde, ellerinde demir topuz ve üzerlerinde ateşten elbiseler bulunan zebaniler (azap melekleri) onları karşılar, tutup doğruca cehenneme götürür.

Rasûlullah s.a.v. kıyamet günü hakkında şöyle buyurur:

---

[657] Ebû Dâvûd, 4755; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 24175.

"Kıyamet günü Cenab-ı Hak c.c. Âdem a.s.'a şöyle buyurur:

– Ey Âdem! Kalk ve cehennem kafilesini gönder!

– Ya Rabbi, cehennem kafilesi ne kadardır?

– Her bin kişiden dokuz yüz doksan dokuz kişi!

Sahâbe-i kirâm bunları işitince öylesine çok üzüldüler ki, ağızlarını bıçak açmaz oldu. Rasûlullah s.a.v. onların bu halini görünce şöyle buyurdular:

– Siz iyi amelleri işlemeye devam ediniz ve sevinçli olunuz. Muhammed'in nefsini elinde tutana yemin ederim ki, sizinle birlikte iki halk kesimi vardır ki, bunlar hangi ümmetin devrinde yaşasalar, o ümmetin sayısını ölen her kişi için insanların ve cinlerin sayısınca çoğaltırlar.

– Ey Allah'ın Rasûlü! Kimdir onlar?

– Ye'yüc ve Me'cüc!

Bu sözler üzerine Sahâbe-i kirâm üzerindeki korku ve endişe kayboldu. Rasûlullah s.a.v. buyurdu ki:

– Siz iyi amelleri işlemeye devam ediniz ve sevinçli olunuz. Muhammed'in nefsini elinde tutana yemin ederim ki, siz kıyamet gününde devenin karnındaki bir ben yahut atın ayağındaki bir yara kadar olacaksınız."[558]

Ey şu yıkılıp sona ermek üzere olan dünyanın meşgalelerine nefsi aldanmış olan kişi! Terk edip gideceğin şu dünya meşgalelerini kafandan sil. Artık, gideceğin yer hakkında tefekkür etmeye yönel. Şu ayet-i kerimede, cehenneme herkesin uğrayacağı elbette ki haber verilmiştir:

"İçinizden, oraya uğramayacak hiçbir kimse yoktur. Bu, Rabb'in için kesinleşmiş bir hükümdür! Sonra biz Allah'tan sakınanları kurtarırız; zalimleri de diz üstü çökmüş olarak orada bırakırız."[559]

Öyleyse senin de cehenneme uğrayacağın kesin bir hakikattir. Ancak oradan kurtulanlar arasında olman şüphelidir. Şimdi sen, cehenneme uğramanın o korkunç halini kalbinde değerlendir ve tefekkür et; belki oradan kurtulabilmek için hazırlık yapmanın yollarını aramaya başlarsın!

O gün insanların içinde bulunacağı hali bir düşün! Kıyamet gününün ne kadar zahmet ve korkusu varsa hepsi de üzerlerinde açıkça görülür.

---

558 Buhârî, 3348; Müslim, 222; Tirmizî, 3169; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 10892.

559 Meryem, 71-72.

Onlar o korkular ve musibetler arasında bekleşirken, başlarına nelerin geleceğini düşünür, kendilerine şefaat edecek şefaatçiler ararlar. Cehennemin kavurucu alevlerinin karanlıkları günahkarları kuşatmış, kavurucu yalazı üzerlerine bir gölge gibi çökmüştür. Cehennemin günahkarlara karşı duyduğu kin ve nefretten dolayı çıkardığı gürültü ve çatırtıları işitirler. İşte o zaman günahkarlar başlarına çöken felaketin hakikatini anlarlar. Bütün ümmetler diz üstü çöktürülürler. Bu manzara karşısında iyiler bile kötü bir akıbete uğramaktan korkarlar. Zebaniler arasından biri çıkar ve şöyle ilan eder:

– Nerede o, dünyada iken iyi amelleri ileride yaparım diye uzun emellerle nefsini oyalayıp ömrünü kötü amellerle harcayan falan oğlu falan!...

Zebaniler, ellerindeki demir topuzlarla hemen ona doğru yönelirler. Ağır tehditlerle onu yakalayarak çetin azaba doğru sürüklerler. Cehennemin derinliklerine doğru başını eğerler ve şöyle derler:

"Tat bakalım! Hani sen kendince üstündün, şerefliydin!"[560]

Sonra zebaniler onu dar, yolları karanlık, tehlikeleri belirsiz bir yere kapatırlar. Orada sürekli esir olarak kalır. Orada kavurucu ateş yakılır, içeceği ise kaynar su ve barınağı «Cahîm» denilen cehennem tabakasıdır. Zebaniler onları bir taraftan demir topuzlarla döverken, diğer bir cehennem tabakası olan «Hâviye» onları toplar. Bütün umutları ölüp yok olmaktır. Halbuki oradan asla kurtuluş yoktur. Ayakları sağlam bir şekilde alınlarına bağlanır. Günahların zulmetinden yüzleri simsiyah kesilir. Cehennemin kenarlarından nida eder, ortasında ve kenarında sayha atarak şöyle derler:

– Ey Mâlik (zebanilerin başı), Allah'ın bize vâdettiği azap gerçekleşti! Ey Mâlik, artık demir topuzlara katlanamaz olduk! Ey Mâlik, derilerimiz yandı! Ey Mâlik, bizi buradan çıkar; bir daha asla günah işlemeyiz!

Zebaniler onlara şöyle cevap verir:

– Heyhat, aman dileme vakti artık geçti! Bu zillet yuvasından size çıkış yolu yok. Sinin orada, hiç konuşmayın! Eğer buradan çıkarılmış olsanız tekrar size yasaklanan şeyleri yaparsınız.

Bu sözleri işitince ümitlerini keserler. Allah'ın emrine karşı gelerek işledikleri günahlara hayıflanırlar. Fakat ne pişmanlıkları onları kurtarır ve ne de hayıflanmaları dertlerine bir çare olur. Tersine zincirlere vurulmuş olarak yüzüstü yere kapanırlar. Üstlerinde ateş, altlarında ateş, sağlarında

560 Duhân, 49.

ateş ve sollarında hep ateş vardır. Ateş tarafından kuşatılmışlardır. Yiyecekleri ateş, içecekleri ateş, elbiseleri ateş, yatakları ateştir. Ateş kütleleri arasında, katrandan gömlekler içinde, demir topuzlar altında, zincirlere bağlı olarak orada kalırlar. Orada sıkıntılar içinde debelenir, cehennemin aşağı derekelerinde ezilir, felaketleri içinde ızdırap çekerler.

Ocağın tencereyi kaynattığı gibi ateş onları kaynatır. "Ah, eyvah!" gibi sözlerle feryat eder, yok olmak isterler. Fakat her feryat ve figan edişlerinde, başlarından aşağı iç organlarını ve derilerini eritip akıtan kaynar sular dökülür. Kendilerine demir topuzlar hazırlanmıştır. Bunlarla alınları topuzla dövülür; ağızlarından irin akar. Susuzluktan ciğerleri dökülür. Gözbebekleri sıcaktan eriyip yuvalarından yanaklarına akar, yanaklarının etleri düşer, etrafa saçları ve derileri saçılır. Derileri yanıp döküldükçe, yeni derilerle değiştirilir. Etleri eriyip döküldüğü için kemikleri çıplak kalır. Ruhları sadece damarlara tutunmuş ve sinirlere asılı kalmıştır. Ateşin harareti içinde fokur fokur kaynar; bu hal içinde ölmek isterler fakat ölemezler.

Onları bu halde görsen acaba ne hale düşersin! Suyun sıcaklığı yüzünden yüzleri kapkara, gözleri kör olmuş, dilleri tutulmuş, belleri kırılmış, kemikleri dağılmış, kulakları kesilmiş, derileri parçalanmış, elleri boyunlarına bukağılanmış ve ayakları alınlarına zincirlenmiştir. Yüzüstü ateş üzerinde yürürler, demir çubuklarla gözlerine dürtülür. Ateşin alevi iç organlarını dağlar. Cehennemin yılanları ve akrepleri de vücutlarının dışına yapışmıştır.

Burada anlattıklarımız, cehennemliklerin acıklı hallerinden sadece bazılarıdır. Şimdi o cehennemdekilerin tafsilatlı durumuna bak ve aynı zamanda cehennemin bölümleri üzerinde tefekkür et!

Hazret-i Peygamber s.a.v. şöyle buyurur:

"Cehennemde yetmiş bin vadi ve her vadinin yetmiş bin kolu vardır. Her bir vadi kolunda yetmiş bin yılan ve yetmiş bin akrep vardır. Kafir ve münafıklar bu vadilerden tek tek geçmeden yerlerine varamazlar!"[561]

Hazret-i Ali k.v. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Hüzün kuyusu veya hüzün vadisinden Allah'a sığının!

– Ey Allah'ın Rasûlü! Hüzün kuyusu veya hüzün vadisi nedir?

---

561 Buhârî, et-Târîhu'l-Kebîr, 8/124; el-Beyhakî, el-Ba'su ve'n-Nüşûr, 526, 527; el-Münzirî, et-Terğîb ve't-Terhîb, 5383.

– Cehennemde bir vadidir ki, cehennem her gün yetmiş defa ondan Allah'a sığınır! Allah Teala onu riyakar Kur'ân okuyucuları için hazırlamıştır.'[562]

İşte bunlar cehennemin genişliği ve vadilerinin kollarıdır. Onların sayısı yeryüzündeki vadiler, vadi kolları ve nefsin insanı günaha sürükleyen azgın istekleri sayısıncadır. Cehennemin kapılarının sayısı ise, insanın günah işlediği yedi azası kadardır. Cehennem kapıları üst üstedir. En üstteki "Cehennem", sonra "Sakar", sonra "Lezâ", sonra "Hutame" sonra "Sa'îr", sonra "Cahîm" sonra da "Hâviye" sıralanır.

Şimdi cehennemin derinliklerini bir düşün! Onun derinliklerinin sınırı yoktur. Tıpkı dünyevi arzuların derinliğinin sınırsızlığı gibi... Nasıl dünyevi istekler hiç son bulmuyor ve her istek daha büyük bir istek için basamak oluyorsa; cehennem vadileri de öyle; her derin çukur, daha derin bir çukurun başlangıcı durumundadır.

Ebû Hureyre r.a. nakleder: "Rasûlullah s.a.v. ile birlikte idik. Düşmeden kaynaklanan bir ses işittik. Rasûlullah s.a.v. sordu:

– Bunun ne olduğunu biliyor musunuz?

– Allah ve Rasûlü bilir!

– Bu, yetmiş sene önce cehenneme bırakılmış ve cehennemin dibine şu anda ulaşmış olan bir taşın çıkardığı sestir!"[563]

Ayrıca cehennemdeki derece farklılıklarına da dikkat et. Çünkü ahiret dereceleri hem çok daha fazla ve hem de çok ayrıntılıdır. Nasıl ki, insanların dünyaya dalışları farklılık gösteriyor; kimileri boğulurcasına, kimileri belli bir ölçüde dünyaya dalıyorlarsa; cehennemin günahkarları kapıp yutması da öylece farklılık gösterir. Çünkü Allah Teala zerre kadar zulmetmez. Bu yüzden, cehennemlik olanların hiçbirinin azabı diğeri ile aynı olmaz. Her günahkarın azabı isyan ve günahına göre farklılık arzeder. Ancak, cehennemde azabın en aşağı derecesine uğrayan kişi, bütün varlığı ile birlikte dünyaya sahip olsa, çektiği azabın şiddetinden kurtulmak için hepsini fidye olarak vermek ister.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

---

[562] el-Beyhakî, el-Ba'su ve'n-Nüşûr, 530; el-Münzirî, et-Terğîb ve't-Terhîb, 5379.

[563] Müslim, 2844; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 8622.

"Kıyamet günü cehennem azabının en aşağı derecesine çarptırılan kişiye ateşten bir çift ayakkabı giydirilir; ayakkabının hararetinden dimağı fokur fokur kaynar!"[564]

Şimdi sen, cehennemde en az azaba çarptırılan kişinin durumuna bak. Buna bakarak şiddetli azaba çarptırılan kişinin durumunu bir düşün! Her ne zaman cehennem azabının şiddeti konusunda bir tereddüde düşersen, parmağını birazcık ateşe yaklaştır ve cehennem ateşini onunla kıyas et. Sonra yaptığın kıyaslamada hataya düşeceğini de iyi bil! Çünkü dünyadaki ateşin harareti ile cehennem ateşinin harareti asla kıyas edilemez. Ancak dünya azabının en ağırı bu ateşle yanma olduğundan, cehennem azabı onunla tarif edilir.

Ama heyhat, cehennemin en hafif tabakasında bulunanlar, dünyadaki gibi ateş bulsalar, içinde bulundukları ateşin şiddetinden kurtulmak için gönüllü olarak onu isterlerdi. Bundan dolayıdır ki bazı haberlerde bildirilen şu ifadelerden ibret almak gerekir: "Dünya ateşi, dünyada yaşayanların dayanabilmeleri için yetmiş defa rahmet suyu ile yıkanmıştır."

Bizzat Rasûlullah s.a.v. cehennem ateşini şöyle açıklar:

"Cenab-ı Hak cehennem ateşinin bin yıl yakılmasını emretti, nihayet ateş kıpkırmızı kesildi. Sonra bin yıl daha yakıldı, ateş bembeyaz oldu. Sonra bin yıl daha yakıldı ve ateş simsiyah oldu. Cehennem ateşi şu anda simsiyah ve karanlıktır."[565]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Cehennem ateşi Rabb'ine şikayet ederek şöyle dedi:

– Ya Rabbi, bir kısmım bir kısmımı yiyor!

Bunun üzerine Cenab-ı Hak, biri yazın ve diğeri kışın olmak üzere yılda iki defa cehennemin nefes almasına izin verdi. Sizin, yazın şiddetli sıcaklarında duyduğunuz hararet cehennemin sıcaklığından ve kışın hissettiğiniz soğuklar da onun zemherisindendir."[566]

Enes b. Mâlik r.a. şöyle der:

---

564 Müslim, 211; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 11330.

565 Tirmizî, 2591.

566 Buhârî, 3660; Müslim, 617; Tirmizî, 2592; İbnu Mâce, 4319; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 7206; İmam Mâlik, el-Muvatta', 27; ed-Dârimî, es-Sünen, 2845.

"Kıyamet günü kafirlerin en müreffeh olanı getirilir. Cenab-ı Hak, onu bir defa cehennem ateşine daldırıp çıkarmalarını emreder. Sonra kendisine sorulur:

– Sen hiç nimet gördün mü?

– Hayır!

Sonra dünyada iken en sıkıntılı hayatı yaşamış olan (mümin) getirilir. Bir defalık cennete daldırıp çıkarılması emredilir. Sonra kendisine sorulur:

– Sen hiç sıkıntı çektin mi?

– Hayır!"[567]

Ebû Hureyre r.a. şöyle der:

"Şu mescidde yüz bin veya daha fazla insan bulunsaydı ve cehennemde bulunan biri buraya nefesini verseydi, hepsi de ölürdü!"

"Ateş yüzlerini yakar; orada suratları çirkin ve gülünç bir halde bulunurlar."[568]

Alimler bu ayet hakkında şöyle derler: Cehennem ateşi onları bir defa yalayınca, bütün etleri eriyip topuklarına akarak kemikler çıplak kalır.

Şimdi de, cehennemliklerin bedenlerinden akacak olan ve kendilerini boğacak olan "ğassâk" denilen irinin pis kokusuna dikkatini çevir.

Ebû Sa'îd el-Hudrî r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Ğassâk denilen cehennem irininden bir kova dünyaya dökülse, dünyadaki her şeyi kokuturdu."[569]

İşte cehennemliklerin içeceği budur. Onlar susuzluktan kavrulup su istedikleri zaman şöyle sulanırlar:

"Ardından da (o inatçı zorbaya) cehennem vardır; kendisine irinli su içirilecektir! Onu yudumlamaya çalışacak, fakat boğazından geçiremeyecek, ve ona her yandan ölüm gelecek, oysa o ölecek değildir (ki azaptan kurtulsun). Bundan ötede şiddetli bir azap da vardır."[570]

"Ve de ki: Hak Rabb'indendir. Öyle ise dileyen iman etsin, dileyen inkar etsin. Biz zalimlere öyle bir cehennem hazırladık ki, onun duvarları kendilerini çepeçevre kuşatmıştır. Susuzluktan imdat isteye-

---

Buna yakın bir lafızla bir rivayeti için Bkz., Müslim, 2807; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 12699.

Mü'minûn, 104.

Tirmizî, 9997; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 27621.

İbrahim, 16-17.

cek olsalar imdatlarına, erimiş maden gibi yüzleri haşlayacak olan bir su ile cevap verilir. Ne fena bir içecek ve ne fena bir kalma yeri!"[571]

Şimdi bir de onların yiyeceklerine bak. Cenab-ı Hakk'ın buyurduğu gibi onların yiyecekleri zakkûmdur:

"Sonra siz ey sapıklar, yalancılar! Elbette bir ağaçtan, zakkûm ağacından yiyeceksiniz. Karınlarınızı ondan dolduracaksınız. Üstüne de kaynar sudan içeceksiniz. Susamış develerin suya saldırışı gibi içeceksiniz."[572]

"Zira o, cehennemin dibinde bitip yetişen bir ağaçtır. Tomurcukları sanki şeytanların başları gibidir. (Cehennemdekiler) ondan yerler ve karınlarını ondan doldururlar. Sonra zakkûm yemeğinin üzerine onlar için, kaynar su karıştırılmış bir içki vardır. Sonra kesinlikle onların dönüşü, çılgın ateşe olacaktır."[573]

"Kızgın ateşe girer. Onlara kaynar su pınarından içirilir."[574]

"Hiç şüphesiz bizim nezdimizde (onlar için hazırlanmış) boyunduruklar, yakıcı bir ateş, var. Boğazdan geçmez bir yiyecek ve elem verici bir azap var."[575]

İbnu Abbâs r.a., Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Zakkûmun bir damlası yeryüzündeki denizlere düşseydi, dünyadaki bütün yiyecekleri ifsad ederdi."[576]

Yiyecekleri zakkûmdan ibaret olanların halini artık sen düşün!

Enes b. Mâlik r.a. Hazret-i Peygamber s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Allah Teala'nın sizi teşvik ettiği şeye rağbet gösterin, Allah'ın sizi azabıyla ve cezasıyla korkuttuğu cehennemden sakının ve korkun! Zira, cennetten bir katre içinde bulunduğunuz şu dünyaya düşseydi, içindeki her şey sizin için güzel olurdu. Yine, eğer şu dünyanıza cehennemden bir damla akmış olsaydı, bütün dünyayı bozar berbat ederdi!"[577]

Ebu'd-Derdâ r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

---

571 Kehf, 29.

572 Vâkı'a, 51-55.

573 Sâffât, 64-68.

574 Ğâşiye, 4-5.

575 Müzzemmil, 12-13.

576 Tirmizî, 2585; İbnu Mâce, 4325; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 2730.

577 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da, bunu bulamadığını belirtir.

"Cehennemde bulunanlar öyle bir açlığa mahkum edilirler ki, çektikleri azaba denk gelir. "Yemek! Yemek!" diye yalvarırlar. Kendilerine yiyecek olarak, ne besleyici ve ne de susuzluklarını giderici olan kuru diken verilir. Tekrar "Yemek! Yemek!" diye yalvarmaya başlarlar. Bu sefer kendilerine boğazlarında düğümlenip kalan bir yemek verilir. Sonra, dünyada iken boğazlarına takılan yemeği su ile yutabildiklerini hatırlarlar ve bu sefer de "Su, su!" diye yalvarmaya başlarlar. Kendilerine içecek olarak demir kıskaçlar ile kaynar su verilir. Ağızlarına yaklaştırdıkları zaman yüzlerini kavurur. Bu su karınlarına girdiği zaman, bütün iç organlarını parçalar. Bu sırada şöyle derler:

– Bize cehennem bekçilerini çağırın!

Bekçileri çağırırlar, bekçilere derler ki:

"– Ateşte bulunanlar cehennem bekçilerine: Rabb'inize dua edin, bizden, bir gün olsun azabı hafifletsin! diyecekler."[578]

Bekçiler onlara şöyle cevap verir:

"– (Bekçiler:) Size peygamberleriniz açık açık deliller getirmediler mi? derler. Onlar da: Getirdiler, cevabını verirler. (Bekçiler ise): O halde kendiniz yalvarın, derler. Halbuki kâfirlerin yalvarması boşunadır."[579]

Bu sefer cehennemlikler derler ki:

– Bize Mâlik'i (zebanilerin başını) çağırın!

Onu çağırırlar, ona şöyle derler:

"– Ey Mâlik! Rabb'in bizim işimizi bitirsin![580]*" Mâlik de:*

"– Siz böyle kalacaksınız!"[581] *diye cevap verir."*[582]

A'meş der ki: "Cehennemlikler Mâlik'i çağırdıktan sonra, soru sormaları ile cevap almaları arasında bin yıl geçer."

Hiçbir yerden fayda göremeyince cehennemlikler bunun üzerine birbirlerine derler ki:

– Rabb'inize yalvarın, sizin için Rabb'inizden hayırlısı yoktur!

Şöylece Rablerine yalvarırlar:

---

578 Mümin, 49.

579 Mümin, 49.

580 Zuhruf, 77.

581 Zuhruf, 77.

582 Tirmizî, 2586; İbnu Ebî Şeybe, 7/49.

"Derler ki: Rabb'imiz! Azgınlığımız bizi alt etti; biz, bir sapıklar topluluğu idik. Rabb'imiz! Bizi buradan çıkar. Eğer bir daha (ettiklerimize) dönersek, artık belli ki biz zalim insanlarız."[583]

Cenab-ı Hak onlara şöyle cevap verir:

"Buyurur ki: Alçaldıkça alçalın orada! Bana karşı konuşmayın artık!"[584]

Aldıkları bu son cevap üzerine hiçbir kurtuluş ümidinin kalmadığını anlarlar. Sonra pişmanlık duyarak hayıflanmaya ve acı acı feryat etmeye başlarlar.

Ebû Ümâme el-Bâhilî r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

‹‹Ardından da (o inatçı zorbaya) cehennem vardır; kendisine irinli su içirilecektir! Onu yudumlamaya çalışacak, fakat boğazından geçiremeyecek!››[585]

"Rasûlullah s.a.v. bu ayet-i kerime hakkında şöyle der:

– Cehennemlik kişiye irinli su yaklaştırılınca ondan tiksinir. Ağzına yaklaştırdığı zaman yüzü kavrulur ve başının derisi eriyip dökülür. Onu içince bağırsakları parçalanır ve dübüründen çıkar.

Cenab-ı Hak bu hususu şöyle beyân eder:

"Muttakîlere vâdedilen cennetin durumu şöyledir: İçinde bozulmayan sudan ırmaklar, tadı değişmeyen sütten ırmaklar, içenlere lezzet veren şaraptan ırmaklar ve süzme baldan ırmaklar vardır. Orada meyvelerin her çeşidi onlarındır. Rablerinden de bağışlama vardır. Hiç bu, ateşte ebedî kalan ve bağırsaklarını parça parça edecek kaynar su içirilen kimselerin durumu gibi olur mu?"[586]

Diğer bir ayet-i kerimede ise: ***"Susuzluktan imdat isteyecek olsalar imdatlarına, erimiş maden gibi yüzleri haşlayacak olan bir su ile cevap verilir. Ne fena bir içecek ve ne fena bir kalma yeri!"***[587] *buyurulur."*[588]

---

583 Mü'minûn, 106-107.

584 Müminûn, 108.

585 İbrahim, 16-17.

586 Muhammed, 15.

587 Kehf, 29.

588 Tirmizî, 2583; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 21782; el-Hâkim, el-Müstedrek, 2/368, 457; et Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 8/90.

İşte cehennemliklerin acıktıklarında yiyecekleri ve susadıklarında içecekleri bundan ibaret. Şimdi de cehennemdekilere musallat olacak olan yılanlarla akreplere, onların zehirlerinin şiddetine, iriliklerine, görünümlerinin korkunçluğuna bir göz atalım. Bu akrep ve yılanlar kışkırtılarak cehennemliklerin üzerine salınır; hiç durmadan onları ısırmaya ve zehrini akıtmaya devam eder.

Ebû Hureyre r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Allah Teala kime mal verir de o kişi bunun zekatını vermezse; kıyamet günü Cenab-ı Hak onun malını üzerinde iki ben bulunan güçlü bir yılana çevirir, bu yılan onun boynuna dolanır ve çenelerinden yakalar."[589]

Kişiyi çenelerinden ısıran yılan ona şöyle der:

– Ben senin malınım, ben senin biriktirdiğin hazinelerinim! Nitekim ayet-i kerimede Yüce Allah c.c. şöyle buyurur:

"Allah'ın, kereminden kendilerine verdiklerini (infakta) cimrilik gösterenler, sanmasınlar ki o, kendileri için hayırlıdır; tersine bu onlar için pek fenadır. Cimrilik ettikleri şey de kıyamet gününde boyunlarına dolanacaktır. Göklerin ve yerin mirası Allah'ındır. Allah bütün yaptıklarınızdan haberdardır."[590]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Cehennemde deve boynu kalınlığında yılanlar vardır. Cehennemlikleri bir defa ısırdığı zaman onun acısı kırk yıl sürer. Yine cehennemde semerlenmiş katır büyüklüğünde akrepler vardır. Onlar da cehennemlikleri bir defa ısırdığı zaman acısı kırk yıl sürer."[591]

İşte bu yılanlar ve akrepler dünyada iken cimrilik, kötü ahlak ve insanlara eziyet etmeyi alışkanlık haline getirmiş olanların üzerine salınır. Bu kötülüklerden kendilerini koruyanlar, kendilerine bu yılanlar ve akreplerden de korumuş olurlar ve onlarla karşılaşmazlar bile.

Ayrıca bu anlatılanlara ilave olarak bir de cehennemliklerin bedenlerinin büyütüleceklerini düşün! Cenab-ı Hak c.c., azaplarının şiddeti artsın diye onların bedenlerini enine ve boyuna büyütür. Böylelikle cehennemin yakızını, yılan ve akreplerin sokmalarını vücutlarının her noktasında devamlı olarak hissederler.

---

[589] Buhârî, 1403; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 8447.

[590] Âlu İmrân, 180.

[591] Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 4/191; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 16/512; Ziyâ el-Makdisî, el-Muhtâre, 9/212.

Ebû Hureyre r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Cehennemde kafirin azı dişi Uhud dağı ve derisinin kalınlığı ise üç günlük yol kadardır."[592]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Cehennemde kafirin üst dudağı göğsüne kadar sarkık, alt dudağı ise yüzünü kapayacak kadar kalkık olur!"[593]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kıyamet günü kafirin dili cehennemde öylesine uzar ki, insanlar ayaklar altında onu çiğnerler."[594]

Cehennemlik olanların bedenleri böylesine irilikleri ile sürekli olarak ateşte yanıp erir, fakat her yanmadan sonra etleri ve derileri her defasında yenilenir.

"Şüphesiz âyetlerimizi inkâr edenleri gün gelecek bir ateşe sokacağız; onların derileri pişip acı duymaz hale geldikçe, derilerini başka derilerle değiştiririz ki acıyı duysunlar! Allah daima üstün ve hakîmdir."[595]

Bu ayet-i kerime hakkında Hasan-ı Basrî rh.a. şöyle der:

"Cehennemlikleri ateş günde yetmiş bin defa yer bitirir. Fakat ateşin kendilerini her yiyişinde onlara ‹‹Eski halinize dönün!›› denilir ve onlar da hemen eski şekillerine dönerler.

Şimdi de cehennemliklerin ağlamaları, haykırışlarını; "Ah, eyvah, keşke yok olup kurtulsak!" diye hayıflanışlarını dile getirip üzerinde tefekkür edelim. Onlar bu duruma cehenneme girer girmez düşerler.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kıyamet günü cehennem yetmiş bin halat ile getirilir. Her halatı yetmiş bin melek çeker."[596]

Enes b. Mâlik r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Cehennemlikleri öyle bir ağlama tutar ki, gözyaşları kuruyuncaya kadar ağlarlar. Sonra yine ağlamaya devam ederler, bu sefer gözlerinden

---

592 Müslim, 2851; Tirmizî, 2579; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 8145.

593 Tirmizî, 3226. Buna yakın bir lafızla.

594 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 5638.

595 Nisâ, 56.

596 Müslim, 2842; Tirmizî, 2573.

kan akar. Öyle ki göz çukurları kan gölüne döner; içine gemi bırakılsa yüzecek duruma gelir."[597]

Onlar ağlayıp figan ettikleri, ah vah çektikleri, keşke yok olsaydık dedikleri vakitlerde de birazcık rahatlarlar. Ancak daha sonra kendilerine bu da yasak edilir.

Muhammed b. Ka'b der ki:

"Cehennemliklerin yapacağı dört çağrıyı da Cenab-ı Hak cevaplandırır, beşinciden sonra artık ebediyyen konuşmaya dilleri varmaz. Bu husus Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle bildirilir:

İlk çağrıda cehennemlikler şöyle derler:

"Rabb'imiz, bizi iki defa öldürdün, iki defa diriltin. Biz de günahlarımızı itiraf ettik. Bir daha (bu ateşten) çıkmaya yol var mıdır?"[598]

Allah Teala c.c. onlara şöyle cevap verir:

"(Onlara denir ki:) İşte bunun sebebi şudur: Tek Allah'a ibadete çağrıldığı zaman inkâr edersiniz. O'na ortak koşulunca (bunu) tasdik edersiniz. Artık hüküm, yücelerin yücesi Allah'ındır."[599]

Cehennemlikler ikinci çağrıda şöyle der:

"Rabb'imiz! Gördük duyduk, şimdi bizi (dünyaya) geri gönder de, iyi işler yapalım, artık kesin olarak inandık!"[600]

Allah Teala c.c. onlara şöyle cevap verir:

"Daha önce, sizin için bir zevâl olmadığına, yemin etmemiş miydiniz?"[601]

Üçüncü çağrıda cehennemlikler şöyle der:

"Rabb'imiz! Bizi çıkar, (önce) yaptığımızın yerine iyi işler yapalım!"[602]

Allah Teala c.c. onlara şöyle cevap verir:

---

597 İbnu Mâce, 4324; Elbânî, Sahîhu'l-Câmi', 8083.
598 Mü'min, 11.
599 Mü'min, 12.
600 Secde, 12.
601 İbrahim, 44.
602 Fâtır, 37.

"Size düşünecek kimsenin düşünebileceği kadar bir ömür vermedik mi? Size uyarıcı da gelmedi mi? (Niçin inanmadınız?) Şimdi tadın (azabı)! Zalimlerin yardımcısı yoktur." [603]

Dördüncü defa cehennemlikler şöyle yakarırlar:

"Rabb'imiz! Azgınlığımız bizi alt etti; biz, bir sapıklar topluluğu idik. Rabb'imiz! Bizi buradan çıkar. Eğer bir daha (ettiklerimize) dönersek, artık belli ki biz zalim insanlarız" [604]

Allah Teala c.c. onlara şöyle cevap verir:

"Alçaldıkça alçalın orada! Bana karşı konuşmayın artık!" [605]

Bundan sonra artık ebediyen konuşmaya cesaret edemezler. İşte o zaman çektikleri azap zirveye varır.

Mâlik b. Enes rh.a. şöyle der: "Zeyd b. Eslem rh.a. şu ayet-i kerime hakkında der ki:

"Şimdi sızlansak da sabretsek de birdir. Çünkü bizim için sığınacak bir yer yoktur." [606]

– Cehennemlikler yüz sene sabrederler, sonra yüz sene feryat ederler, sonra yine yüz sene sabrederler. Sonra derler ki:

"Şimdi sızlansak da sabretsek de birdir. Çünkü bizim için sığınacak bir yer yoktur." [607]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kıyamet günü ölüm semiz bir koç şeklinde getirilir ve cennet ile cehennem arasında boğazlanır. Sonra şöyle denilir:

– Ey cennet halkı! Ölümsüz olarak orada ebedi kalacaksınız! Ey cehennem halkı! Siz de ölümsüz olarak orada ebedi kalacaksınız!" [608]

Hasan-ı Basrî rh.a. der ki: "Cehennemde bin sene yanıp azap çektikten sonra birisi çıkacak. Keşke ben, cehennemden çıkan o kişi olsaydım!"

Hasan-ı Basrî'yi rh.a. bir köşede oturmuş ağlıyorken görürler. Niçin ağladığını sorarlar. Şöyle der:

---

603 Fâtır, 37.
604 Mü'minûn, 106-107.
605 Mü'minûn, 108.
606 İbrahim, 21)
607 İbrahim, 21.
608 Buhârî, 4730; Müslim, 2849; Tirmizî, 3156; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 8689.

– Cenab-ı Hakk'ın beni cehenneme atıp da bir daha benimle hiç ilgilenmemesinden korkuyorum!

Yukarıda anlattıklarımız, cehennemde çekilecek olan azap çeşitlerinin özetle ifadesidir. Orada çekilecek acıların, hasretlerin, inlemelerin, feryat ve figanların, sıkıntıların ve azapların tafsilatının sınırı yoktur.

Cehennemliklerin karşılaştıkları onca şiddetli azaplara rağmen en büyük acıları cennet nimetlerinden, Allah'a kavuşma zevkinden ve O'nun rızasından mahrum kalmalarıdır. Bir de bu muazzam nimetleri ucuz ve çok değersiz bedeller karşılığında kaybettiklerini bilmeleri acılarına acı katar. Zira bu muazzam nimetler, kısacık günler uğruna, üstelik de saf olmayan ve acı ile karışık, yarım yamalak olan dünyadaki değersiz dünya arzularına karşılık kaybetmişlerdir.

O zaman kendi kendilerine şöyle derler:

– Eyvah! Bizlere yazıklar olsun! Allah'ın emirlerine karşı gelerek neden kendi kendimizi felakete sürükledik! Nasıl oldu da, birkaç günlüğüne nefsimizi sabra zorlayamadık! Eğer o zaman sabretseydik, şimdi o günler geride kalacak, Allah'ın nimetleri ve cennetleri içinde onun komşuluğunu kazanmış olacaktık! Yazıklar olsun o kimselere ki artık kaybettikleri şeyleri tamamen kaybetmişler, uğradıkları belaya da kurtulamayacak şekilde düşmüşlerdir. Artık dünya nimetlerinden yanlarına hiçbir şey kalmadı. Eğer cennet nimetlerini görmemiş olsalardı hasret ve pişmanlıkları o kadar büyük olmazdı. Fakat cennet nimetleri bütün ihtişamıyla onlara gösterilir.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kıyamet günü cehennemliklerden bir grup cennetin yanına getirilir. Cennetin güzel kokusunu teneffüs edecek, saraylarını seyredecek ve Allah Teala'nın cennetliklere hazırladığı diğer nimetleri görecek derece yaklaştıkları zaman kendilerine şöyle denilir:

– Onları uzaklaştırın oradan, onların bu nimetlerden hiç nasipleri yok!

Bu hal üzerine, ne öncekilerin ne de sonrakilerin benzerini bilmediği bir hasret ve pişmanlıkla geri dönerler ve şöyle derler:

– Ey Rabb'imiz! Keşke cenneti ve orada dostlarına hazırladığın nimetleri bize göstermeden cehenneme soksaydın. O zaman azabımız daha hafif olurdu!

Cenab-ı Hak onlara şöyle der:

– Böyle olmasını ben irade ettim. Çünkü siz dünyada kendi başınıza kaldığınızda bana kafa tutuyor ululuk taslıyordunuz. İnsanlarla karşılaştığınız zaman da bunun tersine bir görüntü sergiliyor ve kalplerinizde bana karşı gösterdiğinizin tersine riyakarlık yapıyordunuz. İnsanlardan korkuyor fakat benden korkmuyordunuz. İnsanlara saygı ve tazim gösteriyor fakat bana tazimde bulunmuyordunuz. İnsanların yasaklarına uyuyor fakat benim yasaklarıma uymuyordunuz. Şimdi ben de sizleri sonu gelmez mükafattan mahrum bıraktığım gibi ebediyen sürecek çetin bir azaba çarptırıyorum!"[609]

Ahmed b. Harb der ki:

"Bizler gölgeyi güneşe tercih ediyoruz, fakat cenneti cehenneme tercih etmiyoruz!"

İsa a.s. şöyle der:

"Nice vücudu sıhhatli, çehresi güzel ve tatlı dilli kişiler vardır ki yarın cehennem tabakaları içinde feryat ve figan edecektir!"

Davud-ı Tâî rh.a. şöyle der:

– Allahım! Senin güneşinin hararetine bile benim tahammülüm yok; cehenneminin ateşine nasıl sabredebilirim? Ben senin rahmet sesine bile dayanamıyorum, azap sesine nasıl dayanabilirim?

Ey zavallı insan! Şu korkunç hallere iyice bak! Cenab-ı Hak cehennemi ve onun o korkunç hallerini yarattı. Cehennemlikleri de yine O yarattı; onların sayısı ne artar ne de eksilir! Bu, hükme bağlanmış ve hükmü de kesinleşmiş bir iştir. Nitekim Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

"(Resûlüm!) Sen onları pişmanlık ve üzüntü günü hakkında uyar. Çünkü onlar bir gafletin içine dalmış oldukları halde ve henüz iman etmemişken (bakarsın) iş olup bitmiştir."[610]

Yeminle söylerim ki, bu ayet-i kerimede olup bittiği belirtilen o kıyamet gününe, daha doğrusu ezelde verilip de kıyamet günü açıklanacak hükme işaret etmektedir.

Ancak, ezelde hakkında verilen hükmü bilmediğin halde gülüp oynamana, boş şeylerle eğlenmene, değersiz dünyalıklarla oyalanmana şaşmak gerekir! Eğer «Keşke ezelde hakkımda verilen hükmü; nereye gide-

---

609 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da, bunu Ebû Hedbe'nin Erbe'ûn'da rivayet ettiğini belirtir.

610 Meryem, 39.

ceğimi, akıbetimin ne olacağını bilebilseydim!›› diyecek olursan; bunu öğrenebilmek için göz önüne alıp değerlendirebileceğin bazı ölçüler var!

Sen, ahvalini ve amellerini şöyle bir gözet. Çünkü her insan (cennet veya cehennem) neresi için yaratılmış ise oraya gidecek ameller kendisine kolaylaştırılır. Eğer hayır yolunda yürümek sana kolay geliyorsa sevinip müjdelenebilirsin. Cehennem ateşinden uzak olduğunu düşünebilirsin.

Eğer bir hayırlı işe yöneldiğinde çeşitli engeller çıkıp onu yerine getirmekten seni alıkoyuyor, fakat şerli bir işe giriştiğinde onu kolaylıkla sonuçlandırabiliyorsan; bil ki senin aleyhinde kesin hüküm verilmiştir. İnsanın akıbetine delalet eden bu olaylar, tıpkı yağmurun yeşilliğe ve dumanın ateşe delil olması gibi kesindir. Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

"İyiler muhakkak cennette, kötüler de cehennemdedirler."[611]

Kendini bu iki ayete arzet ve tart; bundan çıkaracağın neticeye göre dünya ve ahiretteki yerini bilebilirsin! Allah en doğrusunu bilir!

---

[611] İnfitâr, 13-14.

KIRKINCI BÖLÜM

İBADETİN FAZİLETİ

Şunu iyi bil ki, Allah Teala'ya itaat ve ibadet bütün hayırları içinde toplar. Cenab-ı Hak, kitabındaki pek çok ayette insanları buna teşvik etmiş, bunun için peygamberler göndermiştir. İnsanlar ibadet ve itaatleri sayesinde nefislerinin karanlıklarından kurtulup Allah'ın nuru ile tanışır, ahirette muttakiler için hazırlanmış olan hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiçbir beşerin hayal edemeyeceği nimetlerden yararlanır. Çünkü insanlar boşuna yaratılmış değillerdir. Kur'ân-ı Kerîm'deki ifadesiyle yaratılışlarının gayesi şudur:

***"Göklerde ve yerde bulunanlar hep Allah'ındır. Bu, Allah'ın, kötülük edenleri yaptıklarıyla cezalandırması, güzel davrananları da daha güzeliyle mükâfatlandırması içindir."*[612]**

Gerçek şu ki, Allah Teala'nın kulların ibadetine ihtiyacı olmadığı gibi onların isyan edip günah işlemeleri de O'na bir zarar vermez ve kemâlâtından bir şey eksiltmez.

Nitekim bir çok ayet-i kerimede şu ifadeler yer alır:

***"Eğer insanlar büyüklük taslarlarsa (bilsinler ki) Rabb'inin yanında bulunan (melekler) hiç usanmadan, gece gündüz O'nu tesbih ederler."*[613]**

***"Kim iyi bir iş yaparsa, bu kendi lehinedir. Kim de kötülük yaparsa aleyhinedir. Rabb'in kullara zulmedici değildir."*[614]**

***"Kim iyi iş yaparsa faydası kendinedir, kim de kötülük yaparsa zararı yine kendinedir. Sonra Rabb'inize döndürüleceksiniz."*[615]**

---

612 Necm, 31.

613 Fussilet, 38.

614 Fussilet, 38.

"İşte sizler, Allah yolunda harcamaya çağırılıyorsunuz. İçinizden kiminiz cimrilik ediyor. Ama kim cimrilik ederse, ancak kendisine cimrilik etmiş olur. Allah zengindir, siz ise fakirsiniz. Eğer O'ndan yüz çevirirseniz, yerinize sizden başka bir toplum getirir, artık onlar sizin gibi de olmazlar."[616]

Ne kadar şaşılacak bir durumdur ki, birisi bir köle satın alınca, fani dünyanın değersiz birkaç kuruşunu ödeyerek sahip olduğu o kölenin, efendisine gerekli hizmeti her an ve seve seve yapmasını, sürekli kendisine bağlılık göstermesini ister. En küçük bir hatasında onu cezalandırır ve kendisine öfkelenir. Hatta işi onun ücretini kesmeye, onu kovmaya veya satmaya kadar götürür.

Öyleyse bize ne oluyor da; bizleri ve bütün mahlukatı yoktan yaratan, yağmur taneleri sayısınca işlediğimiz kusurlara rağmen üzerimizdeki nimetlerini bizden esirgemeyen, yardım ve desteğini bizden kesmeyen gerçek Mevlâmıza itaat edip ibadet yapmıyoruz! Halbuki Yüce Allah c.c. bizi bir tek kusur işlediğimiz anda bile yakalayıp hesaba çekmeye kadirdir. Fakat O, tevbe etmemiz ve tevbelerimizi kabul ederek kusurlarımızı bağışlamak ve ayıplarımızı örtmek için bizlere mühlet veriyor.

Akıl sahibi kişi itaat ve ibadete layık olan Rabb'i tanır ve bütün benliği ile O'na kulluğa yönelir. Her günah işlediğinde hemen tevbe eder ve Yaratıcısına döner. O'nun rahmetinden asla ümidini kesmez. Verdiği nimetlere şükrederek Rabb'inin sevgisini kazanmaya çalışır. Allah'ın sevdiği kullar arasına girmek için bunu sürekli yaparak bir alışkanlık haline getirir. Kendisine ölüm geldiğinde o Rabb'ine müştak ve Mevlâsı da ona kavuşmaya arzulu olarak birbirlerine kavuşurlar.

Ebu'd-Derdâ r.a. Ka'b r.a.'a der ki:

– Bana Tevrat'taki en özlü ayetleri bildir!

Ka'b r.a. şöyle der:

– Cenab-ı Hak buyuruyor ki: "Salih kulların bana kavuşmaya şevkleri arttı. Ben de onlara kavuşmaya daha fazla şevk duyarım." Tevrat'ta bu ayetin yanında şunlar yazılıdır: "Beni kim isterse elbette beni bulur. Benden başkasını isteyen beni asla bulamaz."

---

[615] Câsiye, 15.

[616] Muhammed, 38.

Bunun üzerine Ebu'd-Derdâ r.a.: "Ben Rasûlullah s.a.v.'in aynen bunları söylediğine şahitlik ederim!"[617] der.

Davud a.s. hakkında varid olan haberlere göre Cenab-ı Hak ona şöyle buyurur:

– Ey Davud! Yeryüzünde yaşayan herkese şunu bildir ki, beni seveni ben de severim. Beni zikretmek için oturanın ben de yanındayım. Bana ünsiyet gösterip zikredene ben de yakınlık gösteririm. Bana dostluk gösterene ben de dost olurum. Beni seçeni ben de tercih ederim. Bana itaat edenin dileğini yerine getiririm. Beni kalpten sevdiğinden emin olduğum kişiyi kendime yönlendiririm; onu öyle severim ki yaratıklarımdan hiçbiri onun sevgisinin önüne geçemez.

Kim beni hakkıyla ararsa bulur, benden başkasının peşinde olan beni bulamaz. Ey insanlar! İçinde bulunduğunuz isyan ve gurur halini terk edin. Benim ihsanıma, dostluğuma ve meclisime gelin. Bana yakınlık gösterin ben de size yakınlaşayım ve muhabbetimi sizlere nasip edeyim. Çünkü ben sevdiklerimin tînetini Dostum İbrahim'in, Sırdaşım Musa'nın ve Seçkin kulum Muhammed'in tiynetinde yarattım. Bana müştak olanların kalbini nurumdan yarattım ve onları Celâl'imle nimetlendirdim.

Seleften biri şöyle der: "Allah Teala c.c. sıddıklardan birine şöyle vahyetti:

– Kullarım içinde benim öyle kullarım var ki, onlar beni sever ben de onları severim. Onlar bana müştaktır ben de onlara. Onlar beni zikrederler ben de onları. Onlar bana nazar ederler ben de onlara. Eğer onların yolunu tutarsan seni severim. Onların yolunu terk edersen sana öfkelenirim.

O salih kul sordu:

– Ya Rabbi, o sadık kulların alameti nedir?

– Onlar, müşfik bir çobanın sürüsünü koruduğu gibi gündüzün şerrinden korunurlar. Kuş, nasıl akşam vakti yuvasına kavuşmayı iştiyakla isterse, onlar da gecenin olmasını öyle iştiyakla beklerler. Akşam olur, ortalığı karanlık bürür, yataklar serilir ve divanlar kurulur. Sevenler sevdikleriyle başbaşa kalır. Divana dikilir, yüzlerini yerlere sürer ve benim kelamımla niyazda bulunurlar. Verdiğim nimete karşılık bana bağlılık gösterirler. Bazen ah u zar edip ağlarlar, bazen şikayette bulunurlar. Bazıları ayakta, bazıları oturmuş, bazıları rükûda ve bazıları secdedir. Bütün bun-

617 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da, bunu Firdevs müellifinin rivayet ettiğini belirtir.

lara benim rızam için katlandıkları nazarımdan kaçmaz. Bana olan sevgilerinden dolayı şikayetlerinden haberdarım. Onlara ilk önce şu üç şeyi veririm:

1. Kalplerine nurumdan saçarım. Bu sayede, benim onlardan haberdar olduğum gibi onlar da benden haberdar olurlar.
2. Gökler, yer ve bu ikisinde bulunan her şey onların amel defterlerinde olup kendileri için mizana konulsa, bunu bile onlar için az bulurum.
3. Ona teveccüh ederim. Ben bir kuluma teveccüh ettiğimde ona neler vermeyi murat ettiğimi bilir misin?

Davud a.s. ile ilgili gelen haberler arasında şu da vardır. Cenab-ı Hak ona şöyle vahyeder:

– Ey Davud! Kaç defadır benden cenneti istiyorsun, fakat bana müştak olmayı hiç dile getirmiyorsun!

– Ya Rabbi, sana müştak olanlar kimlerdir?

– Bana müştak olanlar, her türlü kederden arıtıp saf hale getirdiğim, sakınmaları için onları uyardığım, bana nazar kılmaları için kalplerinde yollar açtığım kullarımdır. Onların kalplerini kudretimle taşır, göklere yükseltirim. Sonra seçkin meleklerimi çağırırım. Hepsi huzurumda toplanır ve secdeye kapanırlar. Ben derim ki:

– Sizleri, bana secde etmeniz için çağırmadım. Bana müştak olanları size arz etmek, onların bana duyduğu iştiyak ile sizlere karşı övünmek için sizleri çağırdım. Güneş nasıl yeryüzündekileri aydınlatırsa, onların kalpleri de benim gökteki meleklerimi aydınlatır.

– Ey Davud! Bana müştak olanların kalplerini kendi hoşnutluğumdan yarattım, kendi nurumla besledim, onları kendime sırdaşlar edindim. Onların bedenlerini yeryüzünde nazargahım kıldım. Kalplerinde bana nazar kılabilecekleri yollar açtım. Gün geçtikçe bana olan iştiyakları artar.

Davud a.s. der ki:

– Ya Rabbi, seni seven bu kullarını bana göster!

– Ey Davud! Lübnan tarafına git. Orada on dört kişi var; bunlar arasında gençler, yaşlılar ve orta yaşlılar var. Yanlarına varınca, onlara selamımı şöyle ve de ki: Rabb'iniz size selam gönderdi ve şöyle buyurdu:

– Benden istediğiniz bir ihtiyacınız var mı? Sizler benim sevdiklerim, seçtiklerim ve veli kullarımsınız. Sizin sevinciniz beni de sevindirir, sizi sevindirecek şeyleri hemen yerine getiririm.

Davud a.s. onların yanına varınca, onları bir pınar başında Allah'ın azametini tefekküre dalmış halde bulur. Davud a.s.'ı görünce hemen kalkıp dağılmak isterler. Davud a.s. onlara şöyle der:

– Ben Allah'ın size gönderdiği elçisiyim, Rabb'inizden size bazı şeyleri bildirmek için geldim.

Bu sözler üzerine ona doğru yöneldiler ve söyleyeceklerine kulak verdiler, gözlerini de yere çevirdiler. Davud a.s. dedi ki:

– Ben Allah'ın size gönderdiği elçisiyim. Rabb'iniz size selam ediyor ve buyuruyor ki: ‹‹Benden istediğiniz bir ihtiyacınız var mı? Benden dilekte bulunsanız da seslerinizi ve sözlerinizi işitsem! Sizler benim sevdiklerim, seçtiklerim ve veli kullarımsınız. Sizin sevinciniz beni de sevindirir, sizi sevindirecek şeyleri hemen yerine getiririm. Müşfik ve yumuşak kalpli bir annenin her an yavrusuna baktığı gibi ben de sizlere bakarım.››

Davud a.s.'ın bu sözleri üzerine gözyaşları yanaklarına dökülmeye başlar. Sonra en büyükleri söze başlayarak şöyle der:

– Seni tesbih ve tenzih ederiz! Seni tesbih ve tenzih ederiz! Bizler, senin kulların ve kullarının evlatlarıyız. Ömrümüzün geride kalan günleri içinde kalbimizi senin zikrinden hiç gafil olmadık.

Sonra ikincisi şöyle der:

– Seni tesbih ve tenzih ederiz! Seni tesbih ve tenzih ederiz! Bizler, senin kulların ve kullarının evlatlarıyız. Senin aranla bizim aramızda kalacak şekilde hüsn-i nazar kılarak bizlere ihsanda bulun!

Sonra üçüncüsü söze girerek şöyle der:

– Seni tesbih ve tenzih ederiz! Seni tesbih ve tenzih ederiz! Bizler, senin kulların ve kullarının evlatlarıyız. Bizim işlerimizde hiçbir şeye ihtiyacımız olmadığını bildiğin halde senden bir şey istemeye cesaret edebilir miyiz? Sen bizlere, senin yolunda sürekli yürümeyi nasip et! Böylelikle bizlere lütfettiğin ihsanını tamamla!

Dördüncüsü de şöyle der:

– Senin rızanın peşinde gereği gibi koşamıyoruz. Engin cömertliğinle bizlere bu konuda yardım eyle!

Beşincisi şöyle der:

– Bizleri bir damla sudan yarattın! Yine bizlere, senin azametini tefekkür etme nimetini lütf ettin. Senin azametini ve celâlini tefekkürle meşgul olan biri, sana karşı söz söylemeye cüret edebilir mi? Sen, nuruna bizlerin yakın olmasını istedikten sonra daha ne isteyelim ki!

Altıncısı şöyle der:

– Şanının yüceliği, dostlarına yakınlığın, muhabbetine dalanlara ihsanın öylesine bol ki, dillerin dua ederek bir şey istemesi gereksizdir!

Yedincisi şöyle der:

– Kalplerimizi seni zikretmeye yönelten, bize sadece seninle ilgilenmeyi sağlayan bir kalp duruluğunu ihsan eden sensin! Sana şükretme hususundaki eksiklerimizi bağışla!

Sekizincisi şöyle der:

– Bizim hacetimizin ne olduğunu sen biliyorsun; ihtiyacımız cemaline bakabilmektir.

Dokuzuncusu şöyle der:

– Köle efendisine karşı söz söylemeye nasıl cüret edebilir? Mâdem cömertliğin gereği bizlere dua etmemizi emir buyurdun; bizlere, gök katlarının karanlıkları arasında yolumuzu bulmamıza yarayacak bir nur bağışla!

Onuncusu şöyle der:

– İbadetlerimizi kabul buyurmanı, bu ibadetlere devam edebilmeyi dileriz.

On birinci şöyle der:

– Bizlere bağışta bulunduğun ve cömertliğinin eseri olarak verdiğin nimetlerin tamamına ermesini dileriz!

On ikincisi şöyle der:

– Senin yarattıklarından hiçbir şeye ihtiyacımız yok! Yalnızca bizlere cemalini seyretme nimetini ihsan eyle!

On üçüncüsü şöyle der:

– Ben, gözlerimi dünyaya ve dünya ehline karşı kör eylemeni, kalbimi de yalnız seninle meşgul eylemeni diliyorum!

On dördüncüsü şöyle der:

– Ey şanı yüce ve ulu Allahım! Senin, dostlarını sevdiğini elbette bilirim! Kalbimizi senin dışındaki şeylerden çevirip sadece seninle meşgul olmaya yönelterek bizlere ihsanda bulun!

Böylece hepsinin konuşması bittikten sonra Cenab-ı Hak c.c. Davud a.s.'a şöyle vahyetti:

– Ey Davud! Onlara şu sözlerimi bildir: "Sizin sözlerinizi işittim ve isteklerinizi kabul buyurdum. Şimdi hepiniz birbirinden ayrılsın ve kendine bir sığınak bulsun. Ben sizlerle aramdaki perdeyi kaldıracağım; celalime ve nuruma nazar kılacaksınız!"

Sonra Davud a.s. sordu:

– Ya Rabbi, bunlar ne ile senin katında bu derecelere nail oldu?

– Bu dostlarım benim hakkımda iyi düşündükleri, dünyadan ve dünya ehlinden uzak durmaları, benimle başbaşa kalıp bana yalvarmaları sayesinde bu derecelere eriştiler. Bu öyle bir mertebedir ki, buna ancak dünyayı ve dünya ehlini terk edenler, onunla ilgili hiçbir şeyi dillerine almayanlar, kalplerini sadece bana ayıranlar, beni diğer bütün mahlukata tercih edenler erişebilir. Bunu yapan kullarıma ben de bağışta bulunur, nefsini diğer şeylerle meşgul olmaktan korurum. Nihayet onunla aramızdaki perdeyi kaldırırım. Bir kimsenin gözleriyle bir şeye bakması gibi bana nazar kılmasını sağlarım. Her an keremimi ona gösterir, onu cemalimin nuruna yakınlaştırırım. Hastalandığında, şefkatli bir annenin yavrusuna baktığı gibi ona bakarım. Susadığı zaman susuzluğunu giderir, beni zikretmenin tadını ona tattırırım.

– Ey Davud! Bunları ona yapınca, gözlerini dünyaya ve dünya ehline karşı kör eder, onlara karşı sevgi duymamasını sağlarım. Bir an bile benimle ilgilenmekten geri durmaz. Bir an önce bana kavuşmayı arzular. Onun canını almak benim hoşuma gitmez, çünkü mahlukat içinde o benim nazargâhımdır. Ne o benden başkasını görür ne de ben ondan başkasını!

– Ey Davud! Böyle bir kuluma baktığında nefsinin erimiş, bedeninin süzülmüş ve azalarının narinleşmiş olduğunu görürsün. Fakat benim adımı duyunca kalbi yerinden hoplar. Onunla meleklerime karşı övünürüm. Onu gören gök halkının bana karşı korkusu ve ibadeti artar.

– Ey Davud! İzzetim ve celalime yeminle söylüyorum ki, o kullarımı Firdevs cennetlerine sokacak, gönlü razı oluncaya hatta rızanın da ötesine geçinceye kadar cemalime nazar kılmasını sağlayacağım!

Yine Davud a.s. ile ilgili gelen haberlere göre Cenab-ı Hak c.c. ona şöyle vahyeder:

– Ey Davud! Muhabbetime yönelmiş kullarıma şöyle söyle: "Diğer mahlukat ile aramda perde bulunurken, sizinle benim aramdaki perdeyi

kaldırdığım ve kalp gözlerinizle bana nazar kılmanızı sağladığım zaman size hangi şey zarar verebilir! Dinimi sizlerin önüne serdiğim zaman, sizleri uzak tuttuğum dünya nimetleri nedir ki!... Benim rızam peşinde koşanlara insanların öfkeleri ne zarar verebilir?

Yine Davud a.s. ile ilgili gelen haberlere göre Cenab-ı Hak c.c. ona şöyle vahyeder:

– Ey Davud! Sen beni sevdiğini sanıyorsun! Eğer beni seviyorsan kalbinden dünya sevgisini çıkar. Çünkü benim sevgim ile dünya sevgisi bir kalpte aynı anda bulunmaz.

– Ey Davud! Benim sevdiklerimi sen de candan sev! Dünya ehli ile görünüşü idare edecek kadar birlikte ol. Dinini yaşama hususunda insanları taklit etme, dinin esaslarına harfiyen uy! Benim muhabbetime uygun olduğunu açıkça gördüğün şeylere candan sarıl. Fakat benim sevgimle bağdaşıp bağdaşmayacağı hususunda şüpheye düştüğün yerlerde bana tâbi ol. Ben seni çabucak doğruya yöneltir, senin rehberin ve yol göstericin olurum. Benden bir şey istemeden sana veririm. Sıkıntılı anlarında sana yardım ederim.

– Ben nefsim üzerine yemin ederek dedim ki; kullarım içinde ameli sadece benim için olan ve bana yönelenlerin ameline sevap veririm. Hiçbir kul benden müstağni olamaz, hepsi de bana muhtaçtır. Bu hale geldiğin zaman üzerinden zilleti ve yabancılığı kaldırır, kalbine zenginliği yerleştiririm.

– Ben nefsim üzerine yemin ederek dedim ki; bir kul ameline bakarak bana değil de ameline güvenirse, onu mutlaka ameliyle başbaşa bırakırım. Sen her şeyin Allah'a dayandığını düşün. Amellerinde tezada düşme, sonra başın sıkıntıya girer. Yanındakilerin de sana bir faydası olmaz.

– Marifetullaha (Allah'ı tanımaya) bir sınır koyma, çünkü marifetullahın bir sınırı yoktur. Benden ne zaman bunun artmasını istersen isteğini veririm. Ayrıca, marifet nurunu arttırmama bir sınır bulamazsın.

– Ayrıca İsrailoğullarına şunu bildir; benimle mahlukattan biri arasında herhangi bir nesep bağı yoktur. Benim azametimi onlara anlat, rağbet ve arzuları bana yönelsin ki, onlara hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiçbir beşerin hatır ve hayaline gelmeyen nimetler vereyim.

– İki gözün arasında beni canlandır. Bana kalp gözünle bak; akıllarıyla yaratıcıları arasında perde çekilmiş ve gözleriyle rastgele her şeye bakan böylece sevaptan mahrum olarak kirlettiğim kimselere başındaki gözlerle bakma.

– Ben izzetim ve celalime yemin ettim! Kim deneme için ibadete yönelirse ve ileride yaparım diyerek ibadeti hep geriye atarsa, o kimseye sevap kapılarını açmam! Senden ilim öğrenenlere karşı mütevazı ol, müridlere dil uzatma. Muhabbet ehli olanlar, müridlerin benim katımdaki yerlerini bilmiş olsalardı, üzerlerinde yürümeleri için toprak gibi ayakları altına serilirlerdi.

– Ey Davud! Eğer bir müridi içinde bulunduğu sekir (kendinden geçme) halinden kurtarıp kendine getirirse, o kişiyi nezdimde "gayretli" olarak yazarım. "Gayretli" olarak yazdığım kişi, artık yabancılık çekmez ve mahlukata ihtiyacı kalmaz.

– Ey Davud! Benim kelamıma sarıl, kendin için kendi nefsinden ibret al! Nefsin arzularına uyma ki, seninle muhabbetim arasına perde çekmeyeyim! Rahmetimden kullarımın ümit kesmesine sebep olma. Benim rızam için nefsî arzularını terk et! Ben, nefsin arzularına boyun eğmeyi sadece zayıf iradeli kullarıma mubah kıldım. Güçlü iradeye sahip olanlara ne oluyor da şehvetlerine râm oluyorlar!... Çünkü bu durum, Yaratıcıya münacâtın halâvetini azaltır. Arzularına râm olan güçlü iradelilere vereceğim en hafif ceza, akıllarına perde çekmektir. Çünkü ben, sevdiklerimin dünyevi arzulara râm olmasını istemem, onları dünyalıklardan uzak tutarım.

– Ey Davud! Benim muhabbetim ile arana perde olacak alimleri sokma! Öylesi kişiler, benim muhabbetimin talipleri için yol seken eşkıyalardır. Oruca devam ederek şehevi arzuları kırmaya zemin hazırla. Sakın iftar ederek tecrübeye kalkışma, zira oruca devam etmek benim muhabbetim için bir basamaktır.

KIRK BİRİNCİ BÖLÜM

ŞÜKÜR

Bilesin ki Cenab-ı Hak c.c. ***"Allah'ı zikretmek (ibadetlerin) en büyüğüdür!"***[618] buyurmasına rağmen, şükrü zikirle birlikte zikrederek şöyle buyurur:

"Öyle ise siz beni (ibadetle) anın ki ben de sizi anayım. Bana şükredin; sakın bana nankörlük etmeyin!"[619]

"Eğer siz iman eder ve şükrederseniz, Allah size neden azap etsin! Allah şükre karşılık veren ve her şeyi bilendir."[620]

"Hiçbir kimse yok ki, ölümü Allah'ın iznine bağlı olmasın. (Ölüm), belli bir süreye göre yazılmıştır. Her kim, dünya nimetini isterse, kendisine ondan veririz; kim de ahiret sevabını isterse, ona da bundan veririz. Biz şükredenleri mükâfatlandıracağız."[621]

Yüce Allah c.c. melun şeytanın yapacaklarını bize şöyle haber veriyor:

"İblis dedi ki: Öyle ise beni azdırmana karşılık, and içerim ki, ben de onları saptırmak için senin doğru yolunun üstüne oturacağım."[622]

Ayet-i kerimede belirtilen "doğru yol" (sırât-ı mustakîm) alimlerine belirttiğine göre "şükür yolu"dur. Melun İblis insanlara kötülük kastederek şöyle demiştir:

"Sonra elbette onlara önlerinden, arkalarından, sağlarından, sollarından sokulacağım ve sen, onların çoklarını şükredenlerden bulmayacaksın!"[623]

---

618 Ankebût, 45.

619 Bakara, 152.

620 Nisâ, 147.

621 Âlu İmrân, 145.

622 A'râf, 17.

"Onlar Süleyman'a kalelerden, heykellerden, havuzlar kadar (geniş) leğenlerden, sabit kazanlardan ne dilerse yaparlardı. Ey Davud ailesi! Şükredin. Kullarımdan şükreden azdır!"[624]

Cenab-ı Hak c.c., hiçbir şart belirtmeden, şükredildiği takdirde nimetlerini arttıracağını belirterek şöyle buyurur:

"Hatırlayın ki Rabb'iniz size: Eğer şükrederseniz, elbette size (nimetimi) artıracağım ve eğer nankörlük ederseniz hiç şüphesiz azabım çok şiddetlidir! diye bildirmişti."[625]

Halbuki Allah Teala c.c., beş şeyi istisna ederek ancak dilemesine veya şarta bağlı olarak kabul buyuracağını beyân etmiştir:

1. Zenginlik: Şöyle buyurur:

"Ey iman edenler! Müşrikler ancak bir pisliktir. Onun için bu yıllarından sonra Mescid-i Haram'a yaklaşmasınlar. Eğer yoksulluktan korkarsanız, (biliniz ki) Allah dilerse sizi kendi lütfundan zengin edecektir. Şüphesiz Allah iyi bilendir, hikmet sahibidir."[626]

2. Duaları kabul etmek:

"Bilâkis yalnız Allah'a yalvarırsınız. O da (kaldırılması için) kendisine yalvardığınız belâyı dilerse kaldırır; ve siz ortak koştuğunuz şeyleri unutursunuz."[627]

3. Rızık vermek:

"Kâfir olanlar için dünya hayatı câzip kılındı. (Bu yüzden) onlar, iman edenler ile alay ederler. Oysa ki, (iman edip) inkârdan sakınanlar kıyamet gününde onların üstündedir. Allah dilediğine hesapsız rızık verir."[628]

4. Günahları affetmek:

"Allah, kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz; bundan başkasını, (günahları) dilediği kimse için bağışlar. Allah'a ortak koşan kimse büyük bir günah (ile) iftira etmiş olur."[629]

---

623 A'râf, 17.
624 Sebe', 13.
625 İbrahim, 7.
626 Tevbe, 28.
627 En'âm, 41.
628 Bakara, 212.
629 Nisâ, 48.

5. Tevbeleri kabul etmek:

"Ve onların (müminlerin) kalplerinden öfkeyi gidersin. Allah dilediğinin tevbesini kabul eder. Allah bilendir, hikmet sahibidir."[630]

Ancak şükre (iyi davranışlara) karşılık vermek, Allah Teala'ya has davranışlar arasında gösterilir. Nitekim Yüce Allah c.c. şöyle buyurur:

"Eğer Allah'a (rızası uğruna) ödünç verirseniz, Allah onu sizin için kat kat arttırır ve sizi bağışlar. Allah (yapılan iyiliğe karşılık) çok mükâfat verendir, ceza vermekte acele etmeyendir."[631]

Öte yandan Yüce Allah c.c., cennetliklerin ilk ve son sözlerinin hamd ve şükür olduğunu bildirir.

"Onlar: Bize verdiği sözde sadık olan ve bizi, dilediğimiz yerinde oturacağımız bu cennet yurduna vâris kılan Allah'a hamdolsun. İyi amelde bulunanların mükâfatı ne güzelmiş! derler."[632]

"Onların oradaki duası: "Allah'ım! Seni noksan sıfatlardan tenzih ederiz!" (sözleridir). Orada birbirleriyle karşılaştıkça söyledikleri ise "selâm" dır. Onların dualarının sonu da şudur: Hamd, âlemlerin Rabb'i Allah'a mahsustur."[633]

Şimdi de şükür konusunda gelen hadisleri nakledelim. Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Yediğine şükreden kişi, (açlığa) sabrederek oruç tutan kimse gibidir."[634]

Atâ rh.a. şöyle der: "Hazret-i Aişe validemizin yanına girdim ve kendisine dedim ki:

– Rasûlullah s.a.v.'de gördüğün en şaşırtıcı hadiseyi bize haber ver!

Bunun üzerine ağladı ve şöyle dedi:

– O'nun s.a.v. hangi hali şaşırtıcı değildi ki!... Bir gece yanıma geldi, benimle yatağıma girdi. (diğer bir rivayete göre) Yorganın altına girdi, tenim tenine değdi. Sonra bana şöyle dedi:

---

630 Tevbe, 15.

631 Teğâbün, 17.

632 Zümer, 74.

633 Yunus, 10.

634 Tirmizî, 2486; İbnu Mâce, 1764; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 7747; el-Hâkim, el-Müstedrek, 1/584; İbnu Huzeyme, es-Sahîh, 3/197; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 2/16; Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 11/459.

– Ey Ebû Bekir'in kızı! Beni bırak da Rabb'ime ibadet edeyim!

Ben de dedim ki:

– Senin yakınında olmayı seviyorum ama senin isteğine uymayı tercih ederim!

Kendisine izin verdim, kalkıp su tulumunun yanına vardı. Abdest aldı fakat fazla su harcamadı. Sonra kalktı namaz kıldı. Bir yandan da ağlamaya başladı, gözyaşları göğsüne akıyordu. Rükûa vardı, rükûda da ağladı. Sonra secdeye gitti, secde de ağlamaya devam etti. Sonra secdeden başını kaldırdı. Ağlaması devam ediyordu. Bilâl r.a. gelip sabah ezanı için izin isteyinceye kadar böylece ağlaması devam etti. Bunun üzerine kendisine dedim ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Seni ağlatan nedir; halbuki Allah Teala senin geçmiş ve gelecek günahlarını mağfiret etmedi mi?

Buyurdular ki:

– Çok şükreden bir kul olmayayım mı? Nasıl olmam ki; Cenab-ı Hak c.c.: ***"Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelip gidişinde aklıselim sahipleri için gerçekten açık ibretler vardır. Onlar, ayakta dururken, otururken, yanları üzerine yatarken (her vakit) Allah'ı anarlar, göklerin ve yerin yaratılışı hakkında derin derin düşünürler (ve şöyle derler:) Rabb'imiz! Sen bunu boşuna yaratmadın. Seni tesbih ederiz. Bizi cehennem azabından koru !"***[635] *ayet-i kerimesini indirmiş bulunuyor!"*[636]

Bu husus, ağlamanın kesilmeden devam etmesi gerektiğine işaret etmektedir. Nitekim rivayet edilen diğer bir haber bu sırra işaret eder:

Peygamberlerden biri bir gün yolda giderken küçük bir taş görür. Fakat bu taş parçasından fazlaca su çıkmaktadır. Peygamber bu duruma şaşar. Bunun üzerine o taş Allah'ın izni ile dile gelerek şöyle der:

– Ben Allah Teala'nın ***"Bunu yapamazsanız -ki elbette yapamayacaksınız- yakıtı, insan ve taş olan cehennem ateşinden sakının. Çünkü o ateş kâfirler için hazırlanmıştır."***[637] mealindeki ayetini duyduğumdan beri, cehennem yakıtı olma korkusundan ağlıyorum!

---

635 Âlu İmrân, 190-191.

636 Benzer lafızlarla rivayeti için Bkz., İbnu Hibbân, es-Sahîh, 620; Ahlâku'n-Nebî, s. 186.

637 Bakara, 24.

O peygamber, taşın cehennem yakıtı olmaktan kurtulması için Allah'a yalvardı, Allah da onu cehennem yakıtı olmaktan kurtardı. Fakat peygamber daha sonra o taşı aynı şekilde ağlar vaziyette buldu ve kendisine sordu:

– Peki şimdi neden ağlıyorsun?

– Önceki ağlamam korkudandı, fakat şimdi şükür ve sevinçten dolayı ağlıyorum!

İnsanın kalbi taş gibi, hatta ondan bile katıdır. Bu kasveti de ancak hem korku hem de şükür ve sevinç hallerinde gözyaşı dökmek giderebilir.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kıyamet günü ‹‹Çokça hamd edenler ayağa kalksın!›› diye nidâ edilir. Bu çağrı üzerine bir zümre ayağa kalkar ve onlar için bir sancak açılarak hepsi cennete gönderilir.

Bu ifadeler üzerine Sahâbe-i kirâm sordu:

– Çok hamd edenler kimlerdir? Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– Her halükârda Allah Teala'ya şükredenlerdir!"[638]

Diğer bir lafız ise: *"Onlar, hem bolluk zamanlarında ve hem de sıkıntılı hallerinde Allah'a şükredenlerdir!"* şeklindedir.

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Hamd (şükür) Rahmân'ın ridasıdır!"[639]

Allah Teala c.c., Eyyûb a.s.'a vahiy yoluyla gelen uzunca sözler arasında şunlar vardır:

– Ben, veli kullarımın bana şükür ile karşılık vermelerine razı oldum!

Allah Teala c.c., yine Eyyûb a.s.'a sabredenlerin vasıfları hakkında şunları vahyeder:

– Onların yurtları "Dârusselâm"dır. Oraya girdiklerinde şükretmelerini kendilerine ilham ederim. Şükür, sözlerin en hayırlısıdır. Onlar şükrettikçe kendilerine verdiğim nimeti arttırırım. Bana nazar kılmakla da nimetlerini arttırmış olurum!

---

638 Benzer lafızlarla rivayeti için bkz., et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 12345; el-Mu'cemu's-Sağîr, 288; el-Bezzâr, el-Müsned, 3114; Ebû Nu'aym, el-Hilye, 5/69; Abdullah b. el-Mübârek, ez-Zühd ve'r-Rekâ'ik, 226; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 16883.

639 Bu lafızla bulunamadı.

"Mal biriktirme hakkındaki ayetler[640] inince Hazret-i Ömer r.a. şöyle sorar:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Hangi malı edinelim?

Rasûlullah s.a.v. şöyle der:

– Sizler zikreden birer dil ve şükreden birer kalp edinin!"[641]

Hazret-i Ömer r.a.'ın sorusuna Rasûlullah s.a.v., şükreden bir kalp ile yetinmelerini tavsiye buyurmuştur.

İbnu Mes'ûd r.a. şöyle der:

– Şükür imanın yarısıdır. İyi bil ki şükür, hem kalbi hem dili ve hem de vücudun diğer organlarını ilgilendirir:

- Kalp ile olan şükür; kalpte hayırlı düşünceler taşımak ve bunu bütün yaratılmışları kapsayacak şekilde geniş tutmaktır.
- Dil ile yapılan şükür; Allah Teala c.c. için hamd ve övgü taşıyan sözleri şükür kastıyla dil ile söylemektir.
- Vücudun organları ile yapılan şükür; Allah Teala'nın verdiği nimetleri organların itaat, takva ve günahlardan sakınması yolunda kullanmak! Gözlerin şükrü, müslüman için ayıp olan her şeye karşı gözeri kapamak; kulakların şükrü, mahzurlu olan her şeye karşı kulakları tıkamaktır.
- Vücudun organları ile dinen sakıncalı şeylerden sakınmak, Allah'ın nimetlerine şükür kapsamına girer. Allah'ın takdirine rıza gösterdiğini dil ile ifade etmek de, dil ile yapılması gereken şükürlerden biridir.

"Rasûlullah s.a.v. Sahâbe-i kirâmdan birine sorar:

– Nasıl sabahladın! Sahabi cevap verir:

– Hayırla!

---

640 Bunlar şu ayet-i kerimelerdir:
"Ey iman edenler! (Biliniz ki), hahamlardan ve râhiplerden birçoğu insanların mallarını haksız yollardan yerler ve (insanları) Allah yolundan engellerler. Altın ve gümüşü yığıp da onları Allah yolunda harcamayanlar yok mu, işte onlara elem verici bir azabı müjdele!
(Bu paralar) cehennem ateşinde kızdırılıp bunlarla onların alınları, yanları ve sırtları dağlanacağı gün (onlara denilir ki): "İşte bu kendiniz için biriktirdiğiniz servettir. Artık yığmakta olduğunuz şeylerin (azabını) tadın!" (Tevbe, 34-35).

641 İbnu Mâce, 1856; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 21931.

Rasûl-i Ekrem s.a.v. aynı soruyu tekrar sorar. Nihayet üçüncü defasında sahabi şöyle cevap verir:

– Allah'a hamd ve şükürler olsun hayırla sabahladım!

Bu cevap üzerine Rasûlullah s.a.v. şöyle der:

– İşte bu cevabı vermeni bekliyordum!"[642]

Bizden önce yaşamış salih kişiler, Allah Teala'ya şükretmek niyetiyle birbirlerinin hal ve hatırını sorar, böylece şükreden kişi Allah'a itaat etmiş ve hal-hatır sorarak şükretmesini sağlayan kişi de ibadet işlemiş olurdu. Yoksa onların maksatları karşı tarafa ilgi gösteriyormuş gibi davranıp riyakarlık yapmak değildi.

Hali sorulan her kişi ya şükreder ya şikayetçi olur veya susar. Soruya şükrederek cevap vermek ibadet, şikayetçi olmak dinine saygılı müslüman için çirkin bir masiyettir. Her şeyin gerçek sahibi olan ve her şeye kadir olan Allah Teala'dan, elinden hiçbir şey gelmeyen zavallı bir kulun şikayetçi olması nasıl çirkin olmaz!...

Eğer kişi başına gelen bela ve kazalara sabır gösteremeyecek derecede zaaf içinde ise, hiç olmazsa bu şikayetini Allah Teala'ya yapması daha yerinde olur. Zira kendisine belayı veren de o, kendisinden belayı savabilecek olan da odur. Kulun, Rabb'i karşısında aczini dile getirmesi Mevlası için izzet, Allah'tan başkasına karşı şikayetçi olmak ise zillettir. Hele bir kulun kendisi gibi bir kulun karşısında zillet göstermesi, elbette en çirkin zillettir. Nitekim Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

"Siz Allah'ı bırakıp birtakım putlara tapıyor, asılsız sözler uyduruyorsunuz. Bilmelisiniz ki, Allah'ı bırakıp da taptıklarınız, size rızık veremezler. O halde rızkı Allah katında arayın. O'na kulluk edin ve O'na şükredin. Ancak O'na döndürüleceksiniz."[643]

"(Ey kâfirler!) Allah'ı bırakıp da taptıklarınız sizler gibi kullardır. (Onların tanrılığı hakkında iddianızda) doğru iseniz, onları çağırın da size cevap versinler!"[644]

Sonuç olarak, dil ile şükretmek şükrün çeşitlerinden biridir.

---

642 İmam Mâlik, el-Muvatta', 925; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 12825; 17154.

643 Ankebût, 17.

644 A'râf, 194.

Nakledildiğine göre, bir heyet Halife Ömer b. Abdülaziz rh.a.'i ziyarete gelir. Heyette bulunan bir genç konuşmak için ayağa kalkar. Ömer rh.a. der ki:

– Büyüğünüz konuşsun, büyüğünüz!

Genç şöyle cevap verir:

– Ey müminlerin halifesi! Eğer iş yaşa kalsaydı, müslümanlar içinde senden daha yaşlısı vardı!

Bunun üzerine Ömer b. Abdülaziz rh.a. der ki:

– Peki sen konuş öyleyse!

– Bizler senden bir şey istemek veya herhangi bir konuda himaye istemek için gelmiş bir heyet değiliz! İsteklerimize zaten senin faziletli yönetimin sayesinde kavuştuk. Adaletin de bizi korkularımızdan emin kıldı. Bizler sadece şükran sunmak için gelmiş bir heyetiz; sana bizzat sözlü olarak şükranlarımızı sunup döneceğiz!

KIRK İKİNCİ BÖLÜM

KİBRİN KÖTÜLÜĞÜ

Allah Teala c.c., kibri, kibirlileri ve zorbalığı kitabında pek çok yerde kötülemiştir. Nitekim Cenab-ı Hak şöyle buyurur:

"Yeryüzünde haksız yere böbürlenenleri âyetlerimden uzaklaştıracağım. Onlar bütün mucizeleri görseler de iman etmezler. Doğru yolu görseler onu yol edinmezler. Fakat azgınlık yolunu görürlerse, hemen ona saparlar. Bu durum, onların âyetlerimizi yalanlamalarından ve onlardan gafil olmalarından ileri gelmektedir."[645]

"Kendilerine gelmiş hiçbir delil olmadığı halde Allah'ın âyetleri hakkında mücadele edenler gerek Allah yanında, gerekse iman edenler yanında büyük bir nefretle karşılanır. Allah, büyüklük taslayan her zorbanın kalbini işte böyle mühürler."[646]

"(Peygamberler) fetih istediler (Allah da verdi). Her inatçı zorba da hüsrana uğradı."[647]

"Hiç şüphesiz Allah, onların gizleyeceklerini de açıklayacaklarını da bilir. O, büyüklük taslayanları asla sevmez."[648]

"Bizimle karşılaşmayı (bir gün huzurumuza geleceklerini) ummayanlar: Bize ya melekler indirilmeliydi ya da Rabb'imizi görmeliydik, dediler. Andolsun ki onlar kendileri hakkında kibre kapılmışlar ve azgınlıkta pek ileri gitmişlerdir."[649]

"Rabb'iniz şöyle buyurdu: Bana dua edin, kabul edeyim. Çünkü bana ibadeti bırakıp büyüklük taslayanlar aşağılanarak cehenneme gireceklerdir."[650]

---

645 A'râf, 146.
646 Mü'min, 35.
647 İbrahim, 15.
648 Nahl, 23.
649 Furkân, 21.
650 Mü'min, 35.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kalbinde hardal tanesi ağırlığınca kibir bulunan cennete giremez! Yine kalbinde hardal tanesi ağırlınca iman bulunan kişi cehenneme girmez."[651]

Ebû Hureyre r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Allah Teala c.c. şöyle buyurur:

– Kibriya benim ridam ve azamet gömleğimdir (bunlar sırf bana ait sıfatlardır). Benim bu sıfatlarıma kim ortak olmak isterse hiç aldırmadan onu cehenneme atarım."[652]

Ebû Seleme b. Abdurrahman r.a. şöyle rivayet eder:

"Abdullah b. Amr r.a. ile Abdullah b. Ömer r.a. Safa tepesinde karşılaşır ve bir süre orada dururlar. Sonra Abdullah b. Amr r.a. gider, Abdullah b. Ömer r.a. ise yerinde kalıp ağlar. Kendisine sorarlar:

– Ey Abdullah b. Ömer, seni ağlatan nedir?

O da şöyle cevap verir:

– Bu zat – Abdullah b. Amr'ı kastederek– Rasûlullah s.a.v.'in «*Kalbinde hardal tanesi ağırlığınca kibir bulunan kişiyi Cenab-ı Hak c.c., yüzüstü cehenneme atar!*» buyurduğunu işittim diyor!"[653]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kişi, zorbalardan yazılıncaya kadar nefsinin peşinden gider ve nihayet yazılır. Sonunda da zorbaların çarpıldığı azaba çarpılır."[654]

Hazret-i Davud'un oğlu Süleyman a.s. bir gün kuşlara, insanlara, cinlere ve hayvanlara şöyle der:

– Hepiniz çıkın karşımda toplanın!

Bunun üzerine iki yüz bini insan, iki yüz bini cin olan canlılar çıkarlar. Bunlar göklerdeki meleklerin tesbihlerini duyabilecek kadar göklere yükseltilirler. Sonra ayakları denizlere değecek şekilde aşağı indirilirler. Bu esnada şöyle bir ses duyarlar:

---

651 Müslim, 91; Tirmizî, 1998; Ebû Dâvûd, 4091; İbnu Mâce, 59; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 3779.

652 Müslim, 2620; Ebû Dâvûd, 4090; İbnu Mâce, 4175; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 9410.

653 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 6976.

654 Tirmizî, 2001.

– Eğer arkadaşınızın kalbinde zerre ağırlığınca kibir olsaydı, onu yükselttiğimden daha fazla aşağılara indirirdim!

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kıyamet günü işiten iki kulağı, gören iki gözü ve konuşan dili olan bir boyun cehennemden uzanır ve şöyle der:

– Şu kimseyi yakalamakla görevliyim; inatçı zorbalar, Allah'ın yanında başka tanrılara ibadet edenler ve sûret (heykel) yapanlar!"[655]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Cimriler, zorbalar ve kötü huylular cennete giremez!"[656]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Cennet ile cehennem birbiriyle iddiaya girip çekişirler. Cehennem der ki:

– Bütün kibirliler ve zorbalar benim elime bırakıldı!

Cennet şöyle der:

– Bana da sadece insanların zayıfları, düşkünleri ve acizleri girer!

Bunun üzerine Cenab-ı Hak c.c. cennete şöyle der:

– Sen benim rahmetimsin; kullarımdan dilediğime seninle merhamet ederim!

Cehenneme de şöyle der:

– Sen de benim azabımsın; kullarımdan dilediğime seninle azap ederim! Her iki güruhtan (rahmete ve azaba layık kişilerden) ikiniz de dolarsınız!"[657]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"En büyük Cebbâr olan Allah'ı unutarak ululuk taslayıp zulmeden kişi ne kötü kişidir. En Yüce ve Ulu Allah'ı unutup kibirlenen ve kendini beğenen kul ne fena kuldur! Kabri ve orada çürüyeceğini unutup, gaflete içinde yaşayan ve eğlenceye dalan kul ne değersiz kuldur! Hayatının başlangıcını ve sonunun ne olacağını düşünmeden küstahlaşan ve azgınlaşan kul ne kötü kuldur!"[658]

Sâbit r.a. şöyle rivayet eder: "Birisi hakkında Rasûlullah s.a.v.'e dediler ki:

---

655 Tirmizî, 4/701; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 2/366.

656 Tirmizî, 1963; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 1/94; Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 4/76.

657 Buhârî, 4850; Müslim, 2847; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 2738.

658 Tirmizî, 2448; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 24/157; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 6/287.

– Ey Allah'ın Rasûlü! Falan kişi ammâ da kibirli!

Bunun üzerine Rasûlullah s.a.v. buyurdu ki:

– O kibrin sonu nasıl olsa ölüm değil mi!"[659]

Abdullah b. Amr r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Nuh a.s. ölmek üzere iken iki oğlunu yanına çağırdı ve onlara şöyle dedi:

– Sizlere iki şeyi emrediyorum ve iki şeyi yasaklıyorum! Sizlere şirki ve kibri yasaklıyorum! Sizlere ‹‹Lâ ilâhe illallâh›› demeyi emrediyorum. Zira gökler ile yerler ve bunlarda bulunan ne varsa terazinin bir kefesine konsa, diğer kefesine de ‹‹Lâ ilâhe illallâh›› cümlesi konsa, bu cümle daha ağır basardı. Yine gökler ile yerler ve bu ikisinde bulunanlar bir halka oluştursa ve ‹‹Lâ ilâhe illallâh›› cümlesi onun üzerine konulsa, o çemberi kırar. İkinci olarak size ‹‹Sübhânellâhi ve bi-hamdihî›› kelimelerini söylemenizi emrediyorum. Çünkü bu kelimeler (canlı cansız) her şeyin duasıdır ve hepsi de bu dualarla rızıklandırılır."[660]

İsa a.s. şöyle der:

"Allah Teala'nın kendisine kitabını öğrettiği ve sonra da kibir sahibi olmadan ölen kişiye ne mutlu!"

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Cehennemlik olanlar; bütün haşin zorbalar, caka satanlar, kibirliler ve malı biriktirip hayır yolunda dağıtarak insanları faydalandırmayanlardır. Cennetlikler de; alçak gönüllüler ve az mala sahip olanlardır!"[661]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Bizim için en sevimli olanlarınız ve kıyamet günü bize en yakın olanlarınız, ahlakı güzel olanlarınızdır. Bize en sevimsiz ve en uzak olanlarınız da; gevezelik yaparak lüzumsuz yere fazla konuşup haddi aşan ve mütefeykih olanlarınızdır!

Sahâbe-i kirâm sordu:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Gevezelik yapanları anladık, fakat şu mütefeykih olanlar kimlerdir?

---

659 el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 6/293.

660 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 2/225.

661 Benzer lafızlarla rivayeti için bkz., Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 3/145, 4/175; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 4931, 6589; Ebû Nu'aym, el-Hilye, 76; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 17917, 17922, 17923, 17925, 17926.

Rasûlullah s.a.v. buyurdu ki:

– Onlar kibirli olanlardır!"[662]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kibirli olanlar kıyamet günü karınca şeklinde haşr edilir. Bütün insanlar, karınca şekline çevrilmiş o kibirli insanları ayakları ile çiğner. En küçük şey bile onlardan büyük kalır ve onları çiğner. Sonra cehennemde ‹‹Bûles›› denilen bir zindana hapsedilirler. Ateş onları çepeçevre sarar. Cehennemliklerin vücudundan artan cerahatlardan sulanırlar."[663]

Ebû Hureyre r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Zalimler ve kibirli olanlar kıyamet günü karıncalar şeklinde haşr edilir; Allah katında bir değerleri olmadığından insanlar ayakları altında onları çiğnerler."[664]

Muhammed b. Vâsi' nakleder: "Bilâl b. Ebî Bürde'nin yanına girdim ve kendisine şöyle dedim:

– Ey Bilâl! Senin baban kendi babasından Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu bana rivayet etti: *"Cehennemde ‹‹Hebheb›› denilen bir vadi vardır. Allah Teala c.c. her zorbayı oraya yerleştirmeye kesin karar vermiştir!"*[665] Ey Bilâl! Sakın o vadinin sakinlerinden olma!"

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Cehennemde bir bina vardır, bütün kibirliler içine doldurulur ve kapısı üzerlerine kapatılır."[666]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Allahım, kibrin kokusundan dahi sana sığınırım!"[667]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Ruhu cesedini terk ederken şu üç şeyden uzak olan kişi cennete girer: Kibir, borç ve ihanet!"[668]

---

662 Tirmizî, 2018; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 17278; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 1917.

663 Tirmizî, 2492; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 6639; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 6/288; Abdullah b. el-Mübârek, ez-Zühd ve'r-Rekâ'ik, s. 52; Hennâd, ez-Zühd, 2/427; el-Humeydî, 2/272.

664 Bu hadis-i şerifin tahrici için bir önceki hadisin tahricine bakınız.

665 ed-Dârimî, es-Sünen, 2812; el-Hâkim, el-Müstedrek, 4/639; Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 13/225; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 5/197; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 4/37.

666 el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 6/289.

667 Bu lafızla bulunamamıştır. Bkz., el-Fettenî, Tezkiretü'l-Mevdû'ât, s. 172.

Ebû Bekir-i Sıddîk r.a. şöyle der: "Hiçbiriniz müslüman bir kardeşini hakir görmesin. Çünkü müslümanların küçüğü bile Allah c.c. katında büyük değere sahiptir!"

Vehb b. Münebbih rh.a. şöyle der: "Cenab-ı Hak c.c. Adn cennetini yaratınca ona nazar kıldı ve şöyle buyurdu:

– Sen, kibirli olan herkese haramsın!"

Ahnef b. Kays r.a. Mus'ab b. ez-Zübeyr ile birlikte sedir üzerinde otururlardı. Bir gün Ahnef geldi, Mus'ab da ayaklarını uzatmış oturuyordu. Arkadaşının oturması için ayaklarını toplamadı. Ahnef bu durumda oturunca Mus'ab'a biraz sıkıntı verdi, rahatını bozdu. Rahatsızlığını yüzünde belli edince Ahnef şöyle dedi:

– Şu insanoğluna şaşmak gerekir; halbuki o iki defa (baba ve annenin) idrar yolundan çıkmıştır!

Hasan-ı Basrî rh.a. şöyle der:

"Âdemoğluna hayret ederim; günde bir veya iki defa eli ile pislikleri yıkadığı halde göklerin hakimine kafa tutmaya kalkar. Halbuki şu ayet-i kerime de bu hususa bir işaret vardır:

"Kesin olarak inananlar için yeryüzünde âyetler vardır. Kendi nefislerinizde de öyle. Görmüyor musunuz?"[669]

Muhammed b. Hasan b. Ali şöyle der: "İnsanın kalbinde yer eden her kibir düşüncesi, mutlaka o kişinin aklında eksilmeye sebep. Bu eksilme kibir miktarından birazcık az veya çok olabilir!"

Süleyman el-Havvâs'a sorarlar:

– O bulunduğu müddetçe yaptığı iyilik insana bir fayda sağlamayan kötülük nedir?

Şöyle cevap verir:

– Kibir!

Numan b. Beşîr r.a. bir gün minberde şöyle der:

"İyi bilin ki şeytanın bir takım avlama yerleri ve tuzakları vardır. Allah'ın verdiği nimetlerle Allah Teala'ya karşı şımarmak, övünmek, kibirlenmek, Allah'ın emrinden çıkıp heva-yı nefsin emirlerine uymak şeytanın

---

668 Tirmizî, 1572; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 5/276; ed-Dārimī, es-Sünen, 2/262; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 1/427.

669 Zâriyât, 20-21.

insanları ağına düşürdüğü başlıca tuzaklardır. Yüce Allah c.c.'dan lütuf ve ihsanıyla hem dünyada hem de ahirette af ve afiyet dileriz.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Allah Teala c.c., kibir yüzünden elbisesini yerlerde sürüyenin yüzüne bakmaz!"[670]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Adamın biri cübbesinin içinde caka satarak yürüyorken kendini beğendi ve kibre kapıldı. Bu hali üzerine Cenab-ı Hak c.c. onu yerin dibine geçirdi! Bu kişi kıyamet gününe kadar yere gömülmeye devam eder!..."[671]

"Kim kibirle elbisesini yerde sürüklerse Allah Teala c.c. kıyamet günü onun yüzüne bakmaz!"[672]

Zeyd b. Eslem r.a. şöyle der: "Abdullah b. Ömer r.a.'ın yanına girdim. Üzerinde yeni bir elbise bulunan Abdullah b. Vâkıd yanına girdi. Ona şöyle dedi:

– Yavrum elbiseni yerde sürüme, yukarı çek! Çünkü ben Rasûlullah s.a.v.'in ‹‹Kibirle elbisesini yerde sürükleyenin yüzüne Allah Teala c.c. bakmaz!›› buyurduğunu işittim!"[673]

Rivayet edilir ki: *"Rasûlullah s.a.v. bir gün avucunun içine tükürür, sonra diğer elinin parmaklarını koyarak şöyle der: Allah Teala c.c. buyuruyor ki:*

– Ey Âdemoğlu! Seni bunun gibi bir sudan (meniden) yarattığım halde beni sen mi acze düşüreceksin! Sonra sana şekil verdim, azalarını düzgün bir şekilde yaptım. Sen ise iki elbiseye bürünüp yürüyebildin. (Yürürken yerden ses çıkarıyorsun ama) yeryüzü üzerinde senden daha ağır olanlar var. Dünyada mal biriktirdin ve insanlara dağıtmadın. Can boğazdan çıkmak üzere iken ‹‹Malımı sadaka olarak dağıtıyorum!›› dedin. Sadaka vermenin zamanı şimdi mi?"[674]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

---

670 Buhârî, 5788; Müslim, 2087; İbnu Mâce, 3573; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 8778.

671 Buhârî, 5789; Müslim, 2088; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 10488.

672 Buhârî, 3665; Müslim, 2085; Tirmizî, 1831; Ebû Dâvûd, 4085; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 5328.

673 Buhârî, 5783; Müslim, 2085. Benzer lafızlarla.

674 İbnu Mâce, 2707; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 17387.

"Ümmetim kibirle salına salına yürüdüğü, İranlılar ve Bizanslılar onların hizmetine girdiği zaman, Allah onları birbirine düşürür."[675]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kendini büyük gören ve yürürken çalım satan kişi Rabb'ine kavuştuğu zaman Allah Teala'yı kendisine öfkelenmiş bulur."[676]

Ebû Bekir el-Huzelî der ki:

"Hasan-ı Basrî rh.a.'in yanında oturuyorken, camiin sultan mahfiline doğru gitmek maksadıyla İbnu'l-Ehtem yanımızdan geçti. Sırtında bir cübbe vardı; cübbe kat kat şeklinde topuğuna kadar sarkmış, paltosu ona göre kısa kalmıştı. Bu haliyle kibirle salına salına yürüyordu. Hasan-ı Basrî rh.a. ona şöyle bir baktı ve dedi ki:

– Oh oh! Burnu ne kadar da havalarda! Surat asık, kurumlu, salınarak yürüyor! Ey ahmak adam! Sen, Allah'a karşı şükrü yerine getirilmemiş, Allah'ın emrine göre kullanılmayan ve içindeki Allah hakkı ödenmemiş sayısız nimetler içinde etrafına çalım satarak yürüyorsun! İnsanın her uzvu üzerinde Allah'ın bir nimeti ve şeytanın da onu kötü yönde kullanmaya dönük dürtüsü vardır. Allah'a yemin ederim ki, bir insanın tabii halinde yürümesi yahut deliler gibi sendeleyerek yürümesi böyle yürümesinden daha hayırlıdır!

Bu sözleri işiten İbnu'l-Ehtem dönüp gelerek ondan özür diledi. Özür dilemesi üzerine ona şöyle dedi:

– Benden özür dileme, git Rabb'ine tevbe et ondan özür dile! Sen Allah Teala'nın şu buyruğunu işitmedin mi:

"Yeryüzünde böbürlenerek dolaşma. Çünkü sen** (ağırlık ve azametinle) **ne yeri yarabilir ne de dağlarla ululuk yarışına girebilirsin."[677]

Bir gün yine üzerinde güzel kumaştan yapılmış elbise bulunan bir genç Hasan-ı Basrî rh.a.'in yanından geçer. Hasan-ı Basrî rh.a. ona şöyle der:

– Ey gençliğiyle böbürlenen ve güzel görünmekten hoşlanan Âdemoğlu! Şimdi, kabrin seni içine aldığını, amelinle başbaşa kaldığını düşün!

675 Tirmizî, 2261; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 15/112; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 1/48.

676 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 5959; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 356; Buhârî, el-Edebü'l Müfred, s. 356; es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 8041.

677 İsrâ, 37.

Vah sana, kalbini tedavi et. Çünkü Allah Teala c.c., sadece kulların kalplerinin salih olmasına bakar.

Rivayet edildiğine göre, Ömer b. Abdülaziz rh.a. halife olmazdan önce hacca gider. Çalımlı adımlarla yürürken Tâvûs r.a. kendisini görür. Parmağıyla karnına dürterek şöyle der:

– Bu, karnında pislik taşıyan birinin yürüyüşü değil!

Bu söz üzerine Ömer b. Abdülaziz rh.a. şöyle der:

– Amca, bütün uzuvlarım bu yürüyüşe göre eğitildi, ben de bunu öğrendim!

Muhammed b. Vâsi' oğlunun böbürlenerek yürüdüğünü görür, onu çağırarak şöyle der:

– Sen, kim olduğunu biliyor musun? (Sana kim olduğunu söyleyeyim,) annen, yüz dirheme satın aldığım bir kadın! Babana gelince, Allah c.c. onun gibilerinin sayısını müslümanlar arasında arttırmasın!

Abdullah b. Ömer r.a., birinin elbisesini kibirle yerde sürüdüğünü görür ve şöyle der:

– Elbette şeytanın insanlar arasında pek çok kardeşleri var!

Abdullah b. Ömer r.a. bu cümleyi iki üç defa tekrar eder.

Rivayet edildiğine göre Mutarrif b. Abdullah b. eş-Şahîr, ipek bir cübbe içinde böbürlenen el-Mühelleb'i görür ve kendisine şöyle der:

– Ey Allah'ın kulu! Bu, Allah ve Rasûlünün nefret ettiği bir yürüyüştür.

Bunun üzerine el-Mühelleb şöyle der:

– Yoksa beni tanımıyor musun?

Mutarrif şöyle cevap verir:

– Elbette tanıyorum! Başlangıcın bir damla meni, sonun da kokuşmuş et parçası! Sen ise bu ikisi arasında pislik taşıyıcısın!

Bu cevap karşısında şaşıran el-Mühelleb oradan ayrılır ve caka satarak yürümeyi terk eder.

Şair bu konuda şöyle der:

Şaşarım şu kişiye, görünüşü ile böbürlenir!
Daha dün, bir damla meni olduğunu nasıl unutur!
Ve bu güzel görünüşten sonra, unutur yarın,
Kabir içinde kokuşmuş bir leş haline geleceğini!

Şair Halef el-Ahmer de şöyle der:

Bir dostumuz var, muhalefet etmeye bayılır,
Hatası oldukça çok, doğru işi pek azdır,
Tartışmalarında katırdan daha inatçı,
Yürüdüğünde ise kargadan daha çalımlı!

Diğer bir şari şöyle der:

Dedim ki şu kendini beğenmişe,
"Benim gibisi daha gelmez" deyince,
Ey ölümü pek yakın olan kişi,
Neden tevazu göstermiyorsun ki!

Zünnûn-ı Mısrî rh.a. de şöyle der:

Ey burnu havalarda, boyun eğmeyen!
Biz topraktan yaratıldık, selam olsun!
Şunu bil ki, dünya bir yararlanma yeridir,
Ölüm ile herkesin ayağı aynı hizaya gelir!

Mücâhid rh.a. de ***"Sonra da çalım sata sata yürüyerek kendi ehline (taraftarlarına) gitmişti."***[678] ayetiyle ilgili olarak; burada kastedilenlerin "kibirli bir şekilde çalım satarak yürüyenler" olduğunu söyler.

678 Kıyâme, 33.

KIRK ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÜNLER VE DİĞER MAHLUKATI TEFEKKÜR

Cenab-ı Hak c.c., yüce kitabında sayılamayacak kadar çok yerde tefekkür etmeyi, düşünüp ibret almayı emreder:

"Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelip gidişinde aklıselim sahipleri için gerçekten açık ibretler vardır."[679]

Yani, gece ile gündüzün birbirini takip etmesinde, biri kaybolurken diğerinin onun yerini almasında ibretler vardır.

"İbret almak veya şükretmek dileyen kimseler için gece ile gündüzü birbiri ardınca getiren de O'dur."[680]

Atâ rh.a. der ki: Ayet-i kerimede geçen ‹‹hilfeten›› kelimesi; bir şeyi izleyip onun yerine geçen manasına gelmektedir. Burada kastedilen de, gündüzün aydınlığı ile gecenin karanlığının birbirini takip etmesi, her birinin diğerinin yerine geçmesi ve gece ile gündüzün uzayıp kısalmasıdır.

Bak şair ne güzel söylemiş:

Ey gecenin başında sürur ile uykuya dalan kişi!
Hadiseler çoğu zaman seherde kapıyı çalar!
Gecenin başlangıcı güzel diye, sakın sevineyim deme!
Ateş tutuşmuştur hep nice gecelerin bitiminde!

Diğer bir şair şöyle der:

Konaklama yerleridir canlılar için geceler,
Onun sonunda dürülür ya da devam eder ömürler!
Ömrün kısası kederler ile uzadıkça uzar!
Uzun olanı da sevinç ile kısalır da kısalır!

---

[679] Âlu İmrân, 190.

[680] Furkân, 62.

Cenab-ı Hak c.c., yukarıda zikredilen konular üzerinde tefekkür edenleri överek şöyle der:

"Onlar, ayakta dururken, otururken, yanları üzerine yatarken (her vakit) Allah'ı anarlar, göklerin ve yerin yaratılışı hakkında derin derin düşünürler (ve şöyle derler:) Rabb'imiz! Sen bunu boşuna yaratmadın. Seni tesbih ederiz. Bizi cehennem azabından koru!"[681]

İbnu Abbâs r.a. şöyle der: "Rasûlullah s.a.v., Allah Teala'nın zatı hakkında düşünen, tefekkür eden bazı insanları gördü. Onlara buyurdu ki:

– Allah Teala'nın zatı hakkında değil, O'nun yarattığı mahlukat üzerinde tefekkür edin; zira siz Cenab-ı Hakk'ın zatını gerektiği gibi düşünüp takdir edemezsiniz!"[682]

"Yine bir gün Rasûlullah s.a.v. tefekküre dalmış bir topluluğa rastlar. Onlara der ki:

– Sizlere ne oldu, niçin konuşmuyorsunuz?

– Allah Teala'nın yarattığı şeyler hakkında tefekkür ediyoruz!

– Evet, işte böyle yapın! Allah'ın yarattığı mahlukat üzerinde tefekkür edin, fakat Allah'ın zatı hakkında tefekkür etmeyin! Şu batı cihetinde bir arz (yer) vardır; nurunun aydınlığı beyazından, beyazı da nurundandır. Güneşe uzaklığı kırk günlük yoldur. Allah Teala c.c., orada öylelerini yaratmıştır ki göz açık kapayıncaya kadar Allah'a isyan etmezler!

Sahâbe-i kirâm sordu:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Peki şeytan onlara hiç musallat olmuyor mu?

– Şeytanın yaratılıp yaratılmadığından onların haberi yoktur!

– Peki onlar Âdem a.s.'ın neslinden mi geliyorlar?

– Onlar, Âdem a.s.'ın yaratılıp yaratılmadığını da bilmiyorlar!"[683]

Atâ rh.a. nakleder:

"Bir gün Ubeyd b. Umeyr el-Leysî ile birlikte Hazret-i Aişe r.a.'nın ziyaretine gittik. Bizimle kendisi arasında perde olduğu halde aramızda şöyle bir konuşma geçti. Hazret-i Aişe r.a. dedi ki:

---

681 Âlu İmrân, 191.

682 el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 1/81; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 1/136; es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 3347, 3349.

683 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da, bunu, Abdullah b. Selâm r.a.'a ait bir cüzde rivayet ettiğini belirtir.

– Ey Ubeyd! Bizi ziyaret etmene engel olan nedir?

Ubeyd şöyle cevap verdi:

– Ben Rasûlullah s.a.v.'in «Aralıklı olarak ziyaret et ki muhabbetin artsın!» buyurduğunu işittim. (Bu sebeple aralıklı olarak ziyaret ediyorum). Bize, Rasûiullah s.a.v. üzerinde şahit olduğun en şaşırtıcı hadiseyi anlatır mısın?

Bu ifade üzerine Hazret-i Aişe ağladı ve şöyle devam etti:

– O'nun her işi şaşırtıcı idi! Geceleme sırası benim yanımda olduğu bir gün yanıma geldi, gece benimle birlikte yatağa girdi, (diğer bir rivayete göre: Yorganın altına girdi) tenim tenine değdi. Sonra bana şöyle dedi:

– Beni bırak da Rabb'ime ibadet edeyim!

(Kendisine izin verdim,) kalkıp su tulumunun yanına vardı ve abdest aldı. Sonra kalktı namaza durdu. Sakalları ıslanıncaya kadar ağladı. Sonra secdeye gitti, toprak ıslanacak derecede secdede ağlamaya devam etti. Sonra namazını bitirip yanı üzere uzanmıştı ki Bilâl r.a. sabah ezanı için izin istemeye geldi. Rasûlullah s.a.v.'in üzerindeki ağlama halini görünce Bilâl r.a. şöyle dedi:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Seni bu kadar ağlatan nedir! Allah Teala senin geçmiş ve gelecek günahlarını mağfiret etmedi mi?

Buyurdular ki:

– Yazıklar olsun sana ey Bilâl! Cenab-ı Hak bana bu gece şu: ***"Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelip gidişinde aklıselim sahipleri için gerçekten açık ibretler vardır. Onlar, ayakta dururken, otururken, yanları üzerine yatarken (her vakit) Allah'ı anarlar, göklerin ve yerin yaratılışı hakkında derin derin düşünürler (ve şöyle derler:) Rabb'imiz! Sen bunu boşuna yaratmadın. Seni tesbih ederiz. Bizi cehennem azabından koru !"***[684] *ayet-i kerimesini indirdiğine göre ben neden ağlamayayım ki!.."*

Bu ayetleri okuduktan sonra şöyle buyurdu:

– Bu ayetleri okuyup da üzerinde tefekkür etmeyenlere yazıklar olsun!"[685]

Evzâ'î rh.a.'e sordular:

---

684 Âlu İmrân, 190-191.

685 İbnu Hibbân, es-Sahîh, 620; Ahlâku'n-Nebî, s. 186.

– Bu ayetler üzerinde tefekkürden maksat nedir?

– Ayetleri okuyup, manalarını iyice anlamaktır!

Muhammed b. Vâsi' rh.a. nakleder:

"Ebû Zer r.a. vefat edince, Basralı bir kişi yola çıkar ve Ebû Zerr'in hanımının yanına varır, ona Ebû Zer r.a.'ın nasıl ibadet ettiğini sorar. Onun ibadetini hanımı şöyle anlatır:

– Gün boyunca evin bir köşesine çekilir hep tefekkür ederdi!

Hasan-ı Basrî rh.a. der ki:

– Bir saat tefekkür, bütün geceyi ibadet ile geçirmekten daha hayırlıdır!

Fudayl rh.a. şöyle der:

– Tefekkür, sana iyilik ve kötülüklerini gösteren bir aynadır!

İbrahim b. Edhem'e ‹‹Neden çok uzun tefekkür ediyorsun?›› diye sorarlar. Şöyle cevap verir:

– Tefekkür aklın özüdür!

Süfyân b. Uyeyne rh.a. tefekkür hakkında hep şu şiiri örnek olarak verirdi:

Eğer bir kişi tefekkür sahibi ise,
Her şeyde onun için vardır bir ibret!

Tâvûs rh.a. şöyle der: "havariler İsa a.s.'a şöyle der:

– Ey Rûhullâh! Acaba bugün yeryüzünde senin bir benzerin var mıdır?

– Evet! Kimin konuşması zikir, susması tefekkür ve bakışı ibretlik olursa o kişi tıpkı benim gibidir!

Hasan-ı Basrî rh.a. şöyle der: "Hikmet taşımayan söz gevezelik, tefekkür bulunmayan sükut gaflet ve ibret taşımayan bakış oyalanmadan ibarettir!"

Yüce Allah c.c. şöyle buyurur:

"Yeryüzünde haksız yere böbürlenenleri âyetlerimden uzaklaştıra-cağım. Onlar bütün mucizeleri görseler de iman etmezler. Doğru yolu görseler onu yol edinmezler. Fakat azgınlık yolunu görürlerse, hemen ona saparlar. Bu durum, onların âyetlerimizi yalanlamalarından ve onlardan gafil olmalarından ileri gelmektedir."[686]

---

[686] A'râf, 146.

"...âyetlerimden uzaklaştıracağım!" cümlesini Hasan-ı Basrî rh.a. şöyle tefsir eder: "Benim yarattığım mahlukat üzerinde tefekkür etmekten kalplerini alıkoyacağım!"

Ebû Sa'îd el-Hudrî r.a. şöyle rivayet eder: "Rasûlullah s.a.v. buyurdu ki:

– Gözlerinize ibadetten hak ettikleri payı veriniz!

Sahâbe-i kirâm sordu:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Gözlerin ibadetten hak ettiği pay nedir?

Efendimiz s.a.v. buyurdu ki:

– Mushaf'a (Kur'ân-ı Kerîm'e) bakmak, onun (ayetleri) üzerinde tefekkür etmek ve içindeki şaşırtıcı yönlerinden ibret almaktır!"[687]

Mekke civarında çölde yaşayan hikmet sahibi bir kadın şöyle der:

"Eğer muttakiler, Cenab-ı Hakk'ın kendileri için ahirette hazırlamış olduğu nimetler üzerinde tefekkür etselerdi, dünyadaki hiçbir halden safa bulmaz ve hiçbir başarı ve sevinç karşısında yüzleri gülmezdi!"

Lokman a.s. uzun süre yalnız başına oturup dururdu. Hizmetçisi yanına gelir ve kendisine derdi ki:

– Ey Lokman! Sen sürekli böyle uzun müddet tek başına oturup duruyorsun! İnsanların arasına karışsan, onlar da sana yakın olurlardı!

Lokman a.s. ona şöyle cevap verir:

– İnsanın uzun süre böyle tek başına kalması, sürekli tefekkür etmesini sağlar. Tefekkür ise insanı doğru cennete götürür!

Vehb b. Münebbih rh.a. şöyle der: "Uzun süre tefekkür insanı mutlaka bilgi sahibi yapar. Bilgi de insanı mutlaka amel işlemeye sevk eder!"

Ömer b. Abdülaziz rh.a. şöyle der: "Allah Teala'nın nimetleri üzerinde tefekkür etmek, en faziletli ibadetlerdendir."

Abdullah b. el-Mübârek rh.a., bir gün susmuş tefekkür etmekte olan Sehl b. Ali'ye şöyle der:

– Nereye vardın?

– Sırat Köprüsüne!

Bişr-i Hâfî rh.a. der ki: "Eğer insanlar Allah Teala'nın azametini tefekkür etmiş olsalardı, Cenab-ı Hakk'a hiç isyan etmezlerdi!"

---

[687] el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 2/408; İbnu Hibbân, el-Azametu, 1/226; el-Hakîm, en-Nevâdir, 3/254; ed-Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs, 10/105.

Abdullah b. Abbâs r.a. der ki:

"Tefekkür ile kılınmış orta uzunlukta iki rekat namaz, kalp huzuru olmadan bütün gece boyunca kılınan namazdan daha hayırlıdır!"

Ebû Şüreyh rh.a. yolda yürüyorken birden yere çöktü, elbisesine bürünerek ağlamaya başladı. Kendisine ‹‹Niçin ağlıyorsun?›› diye sordular. Şöyle cevap verdi:

– Tefekkür ettim de; ömrümün çoğunun gittiğini, amelimin çok az olduğunu ve ecelimin yaklaşmakta olduğunu gördüm, ona ağlıyorum!

Ebû Süleyman ed-Dârânî rh.a. şöyle der:

– Gözlerinizi ağlamaya ve kalplerinizi de tefekküre alıştırın!

Yine Ebû Süleyman ed-Dârânî rh.a. der ki:

– Dünya hakkında tefekkür, ahiret için perde, veli kullar için bir cezadır. Ahireti tefekkür etmek insanı hikmet sahibi kılar ve kalpleri de diriltir!

Hâtem-i Esam rh.a. şöyle der:

– İbret almak kişinin ilmini, zikir muhabbetini ve tefekkür de Allah korkusunu arttırır!

Abdullah b. Abbâs r.a. der ki:

– Hayırlı bir konu üzerinde tefekkür, insanı o hayırlı işi yapmaya sevk eder. Kötülüğe pişman olmak da o kötülüğü terk etmeye yöneltir!

Cenab-ı Hakk'ın, ilahi kitaplardan birinde şöyle buyurduğu nakledilir:

– Ben her hikmet sahibinin sözünü kabule şayan görmem! Fakat ben, o sözü söyleyenin asıl maksadına bakarım. Eğer meramı ve maksadı benim rızam ise, onun susmasını tefekkür, sözlerini hamd kabul ederim. İsterse hiç konuşmasın!

Hasan-ı Basrî rh.a. şöyle der:

– Akıl sahibi kişiler sürekli tefekkürden zikre ve zikirden tefekküre geçerler. Nihayet gönülden konuşmaya başlarlar ve hikmetli sözler ederler.

İshak b. Halef rh.a. der ki:

"Davud-ı Tâî rh.a. mehtaplı bir gecede evinin damına çıkar, göklerin melekûtunu ve yerin azametini tefekküre dalar. Sonra semaya bakarak ağlar, nihayet kendisinden geçerek komşusunun evine yuvarlanır. Bu gürültü üzerine komşusu eve hırsız girdiğini zannederek kılıcını kaptığı gibi üstünü giyinmeden üzerine atlar. Fakat karşısındakinin Davud-ı Tâî olduğunu görünce geri çekilir, kılıcını bırakır ve:

– Seni damdan aşağı kim attı? diye sorar. Davud-ı Tâî rh.a.:

– Ben bunun farkında değilim! der.

Cüneyd-i Bağdâdî rh.a. der ki:

– Meclislerin en şereflisi ve en yücesi tevhid meydanında tefekküre dalarak oturmak, marifet meltemlerini solumak, muhabbet kâsesiyle sevgi deryasından içmek, Cenab-ı Hakk'a hüsn-i zan ile nazar kılmaktır. Ey meclislerin en yücesi! Ey içeceklerin en lezzetlisi! Sizden nasiplenen kişilere ne mutlu!

İmam-ı Şâfiî rh.a. der ki:

– Sükut ile konuşmaya, tefekkür ile meseleleri çözmeye yardım edin!

– Meselelere sağlıklı bakış gururdan kurtarır. Fikirde azimli olmak aşırılık ve pişmanlıktan selamete erdirir. Görüş ve tefekkür sahibi olmak zekaya keskinlik ve kıvraklık kazandırır. Hikmet sahibi olanlarla istişare etmek nefse sebat ve basirete güç verir. Öyleyse bir işe azmetmeden önce iyice tefekkür et, harekete geçmeden önce gerekli tedbiri al ve adımını atmadan önce danış!

Yine İmam-ı Şâfiî rh.a. der ki:

– Faziletler dörttür:

- Birincisi hikmettir, bunu ayakta tutan da tefekkürdür.
- İkincisi iffettir, bu da şehvete hakim olmakla ayakta durur.
- Üçüncüsü kuvvettir, bu da öfke ile kaimdir.
- Dördüncüsü adalettir. Bu da nefsin kuvvetleri arasında dengeyi sağlamakla ayakta durur.

KIRK DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÖLÜMÜN DEHŞETİ

Hasan-ı Basrî rh.a.'in rivayetine göre, Rasûlullah s.a.v. ölümü, onun verdiği elem ve dehşeti şöyle tarif etmiştir:

"Ölümün verdiği acı üç yüz kılıç darbesi kadardır!"[688]

Hazret-i Peygamber s.a.v.'e ölümü ve verdiği acıyı sordular. Buyurdular ki:

"En kolay ölüm, yüne batmış pıtrağı çıkarmak gibidir. Yüne batmış pıtrak, yünden bazı parçalar koparmadan çıkar mı hiç?"[689]

Yine Rasûlullah s.a.v. yatmakta olan bir ağır hastayı ziyaretinde buyurur ki:

"Onun neye duçar olduğunu ben biliyorum; şu anda onun bütün damarları ölümün verdiği şiddetli acıyı aynı derecede hissediyor!"[690]

Hazret-i Ali k.v. müminleri savaşa teşvik ederken şöyle derdi:

– Eğer düşmanlarınızı öldüremezseniz siz ölürüsünüz. Nefsimi elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, bin kılıç darbesi benim için yatağımda ölmekten daha hafiftir!

Evzâ'î rh.a. şöyle der: "Bize gelen bilgilere göre ölmüş kişi, kıyamet günü tekrar diriltilip kabirden çıkarılıncaya kadar ölümün acısını hisseder."

Şeddâd b. Evs der ki:

---

688 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Bunu İbnu Ebi'd-Dünyâ el-Mevt kitabında buradaki lafızla mürsel olarak rivayet eder.

689 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Bu hadisi İbnu Ebi'd-Dünyâ mürsel olarak rivayet etmiştir.

690 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Bu ahdisi İbnu Ebi'd-Dünyâ, el-Maraz ve'l-Keffârât'ta rivayet etmiştir.

"Mümin için dünya ve ahiretin en korkunç hadisesi ölümdür. Ölümün acısı testere ile biçilme, makas ile doğranma ve tencerede kaynatılmanın verdiği acıdan daha şiddetlidir. Eğer ölmüş bir kişi dünyaya geri gönderilse ve ölümün verdiği acıyı anlatsaydı, insanlar ne yaşayıp eğlenmekten ne de uykudan bir zevk ve tat alabilirlerdi!

Zeyd b. Eslem babasından şöyle nakleder:

"Eğer mümin kişi ameliyle yüksek dereceler elde edememiş ise, onun için ölümün acısı ve dehşeti arttırılır, bu sayede ameliyle elde edemediği cennette yüksek derecelere erişmesi sağlanır. Eğer bir kafir dünyada iyi şeyler yapmış ise, dünyada iken bütün iyiliklerinin karşılığını görerek doğruca cehenneme gitmesi için kendisine ölüm kolaylaştırılır."

Ehl-i hikmetten bir zat, sekerat (ölüm sarhoşluğu) halindeki kişilerin neler hissettiklerini sormayı alışkanlık edinmişti. Kendisi ölüm döşeğine düştüğünde sordular:

– Sen kendini nasıl hissediyorsun?

Şöyle cevap verdi:

– Sanki gökler kat kat yere çökmüş ve sanki canım iğnenin deliğinden çıkıyor gibi!

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Ani ölüm mümin için rahatlık, fâcir (kafir) için üzüntü kaynağıdır!"[691]

Mekhûl r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Ölünün bir tel saçı gökler ve yer halkı arasına konsa, Allah'ın izni ile hepsi ölürdü. Çünkü saçın her telinde ölüm vardır ve ölüm, bulunduğu yerdeki her şeyi öldürür."[692]

Rivayet edildiğine göre, dünyadaki bütün dağlara ölümün acısından bir katre konulsaydı hepsi de erirdi.

Yine rivayet edildiğine göre İbrahim a.s. vefat edince Cenab-ı Hak c.c. kendisine sorar:

– Ey Halilim! Ölümü nasıl buldun?

– Yaş yüne batırıp sonra geri çekilmiş kebap şişi gibi!

– Üstelik biz ölümün acısını senin için hafiflettik!

' Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 2452; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 7/255.

Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: İbnu Ebi'd-Dünyâ bu hadisi bazı ilavelerle el-Mevt isimli kitabında rivayet elmiştir.

Rivayet edildiğine göre Musa a.s. ruhunu Allah Teala'ya c.c. teslim ettiği zaman Rabb'i kendisine sorar:

– Ey Musa! Ölümü nasıl buldun?

– Kızartılmak üzere diri diri tavaya konmuş, ne ölüp rahata kavuşabilen ne de uçup kurtulabilen bir kuş gibi hissettim!

Diğer bir rivayette Musa a.s. şöyle cevap verir:

-Kendimi, kasabın elinde canlı canlı yüzülen bir koç gibi hissettim!

Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet edilir:

"Vefatı esnasında Rasûlullah s.a.v.'in yanında bir bardak var idi. Bu bardağa elini batırarak yüzünü siliyor ve şöyle dua ediyordu:

– Allahım ölümün verdiği dehşeti bizim için kolaylaştır!

Bu esnada Hazret-i Fâtıma r.a. ‹‹Ah babacığım acı çekiyor!›› deyince, Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– Bu günden sonra baban acı çekmeyecek!"[693]

Hazret-i Ömer r.a., Ka'bu'l-Ahbâr rh.a.'e şöyle der:

– Bize ölümden bahset!

– Peki ey müminlerin halifesi! Ölüm, insan bedenin içine girmiş ve her dikeni bir damara takılmış dikenli bir ağaç dalı gibidir. Sonra bu dalı güçlü bir kişi çekmiş, dikenler aldığını almış bıraktığını da bırakmıştır.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kul ölüm acısını ve sarhoşluğunu tedavi eder. Azalar birbirini selamlayarak ‹‹Sana da selam olsun! Kıyamet gününe kadar birbirimizden ayrılıyoruz!›› derler."[694]

Bahsettiğimiz ölümün bu acı ve sarhoşluğu Allah'ın sevdiği ve veli kullarının başına gelenlerdir. Ya günahlara dalmış olan bizlerin halleri ne olacak? Ölüm sarhoşluğu ile beraber üzerimize diğer felaketler de üşüşecek. Ölümün getirdiği felaketler üçtür:

- **Birinci felaket;** ruhun bedenden ayrılışı anındaki sıkıntı. Bunları yukarıda anlattık.

---

693 Hadisin ilk kısmını şu muhaddisler rivayet eder; Tirmizî, 978; İbnu Mâce, 1623; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 23835; ikinci kısmını ise şu muhaddisler rivayet etmişlerdir; Buhârî, 4462; İbnu Mâce, 1629; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 12026.

694 Bu lafızla bulunamadı.

- **İkinci felaket;** ölüm meleğini açıkça görmek ve bunun kalbe salacağı müthiş korku ve ürpertidir. En güçlü insan bile, günahkar bir kulun ruhunu alırken büründüğü sûrette ölüm meleğini görse onu görmeye takat getiremez.

Rivayet edildiğine göre İbrahim a.s. ölüm meleğine şöyle der:

– Günahkar insanın ruhunu alırken büründüğün şekli bana gösterir misin?

Azrail a.s. ‹‹Bunu görmeye dayanamazsın!›› der. İbrahim a.s. bunda ısrar edince, Azrail a.s. ‹‹Arkanı dön!››der. Sonra yüzünü dönünce; karşısında simsiyah yüzlü, saçları diken gibi havaya kalkmış, pis kokulu, kapkara elbiseli, ağzından ve burun deliklerinden ateş ve duman fışkıran birisiyle karşılaşır. Bu manzara karşısında İbrahim a.s. bayılarak yere düşer. Ayıldığında Azrail a.s.'ı ilk suretinde görür ve ona der ki:

– Ey Azrail! Günahkar kişi ölüm anında bana gösterdiğin o suretten başka bir şey ile karşılaşmasa bile, bu ona felaket olarak yeter!

Ebû Hureyre r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Davud a.s. çok kıskanç bir erkekti. Dışarı çıktığı zaman kapıyı kilitlerdi. Yine bir gün kapıyı kilitler ve dışarı çıkar. Hanımı başını kaldırınca evde tanımadığı bir kişi ile karşılaşır. Ona der ki:

– Sen kimsin? Davud a.s. gelirse senin çekeceğin var!

Davud a.s. da gelir ve o zatı görünce sorar:

– Sen kimsin?

O zat şöyle cevap verir:

– Ben, sultanlardan korkmayan ve onların aldıkları tedbirlerin de bana karşı engel oluşturmadığı biriyim!

Bu cevap karşısında Davud a.s. ‹‹Vallahi öyleyse sen ölüm meleğisin!›› der ve olduğu yere yığılıp kalır."[695]

İsa a.s. bir gün yürürken bir kafatası gördü, ayağı ile ona dokunarak der ki:

– Allah'ın izni ile konuş!

Kafatası Allah'ın izni ile dile gelerek der ki:

– Ey Rûhullâh! Ben, falanca zamanda yaşamış sultanın kafatasıyım. Başımda tacım, etrafımda askerlerim ve hizmetçilerim saltanat tahtında

---

Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 2/412; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 8/207.

oturuyorken bir gün ölüm meleği ansızın karşıma dikildi. Bütün uzuvlarım ve en sonunda da ruhum benden ayrılıp onun yanına gitti. Keşke sahip olduğum bütün o şeyler benden uzak olsaydı! Keşke onlara yakın olmasaydım da onlardan uzakta yalnız başıma yaşamış olsaydım! Bunlar isyankarların başına gelecek ve itaatkar kullara da ibret olacak felaketlerdir.

Peygamberler, ruhun alınması esnasındaki ölüm sarhoşluğu anlatmışlar, fakat ruhu alırken ölüm meleğinin büründüğü sureti görmenin kişi üzerinde bıraktığı korku ve dehşetten hiç bahsetmemişlerdir. Bir kişi ölüm meleğini o şekilde rüyasında görse, ömrünün kalan kısmında yemeden içmeden kesilir. Peki onu o surette ölüm anında gören kimsenin hali acaba nasıl olur?

Allah'ın emirlerine uyup onun gereklerini yerine getirenlere ölüm meleği en güzel ve en işi şekilde gelir.

İkrime rh.a. İbnu Abbâs r.a.'dan şöyle rivayet eder:

"İbrahim a.s. çok kıskanç bir erkekti. Evinde ibadet için müstakil bir odası vardı, hep orada ibadet eder, çıkınca kapısını kilitlerdi. Bir gün ibadet ettiği odasına döndüğünde, odanın köşesinde birinin bulunduğunu gördü. Ona:

– Seni benim evime kim soktu? diye sordu. O da:

– Beni buraya bu evin sahibi (Rabb'i) soktu! diye cevap verdi. İbrahim a.s.:

– Bu evin sahibi benim! dedi. Bu sefer o kişi:

– Beni buraya senden ve benden önce buranın sahibi olan koydu! dedi. Bunun üzerine İbrahim a.s. onun melek olduğunu anladı ve:

– Sen hangi meleksin? diye sordu. O da:

– Ben ölüm meleğiyim! diye cevap verdi. İbrahim a.s.:

– Bana, müminlerin ruhunu alırken büründüğün şekli gösterir misin? diye sordu. Ölüm meleği de:

– Evet gösteririm, arkanı dön! dedi.

İbrahim a.s. arkasını döndü, bir süre sonra yüzünü çevirince karşısında güzel yüzlü, güzel elbiseli ve güzel kokulu bir genç gördü ve şöyle dedi:

– Ey ölüm meleği! Müminler ölüm esnasında senin bu yüzünden başka bir şey görmeseler bile bu güzellik onlara yeter!

Ölüm esnasında karşılaşılacak sıkıntılardan biri de amelleri yazıp muhafaza eden iki meleği görmektir. Vüheyb şöyle der:

"Bize gelen bilgilere göre, hiç kimse amellerini yazan iki meleği (Kirâmen Kâtibîn'i) görmeden ölmez. Vefat eden kişi Allah'a itaatkar bir kul ise iki melek ona şöyle derler:

– Bizden yana Allah Teala sana iyilik versin! Bizleri nice iyi meclislerde oturttun ve nice güzel amellerin işlenişine şahit kıldın.

Eğer ölen kişi günahkar biri ise, iki melek o kişiye şöyle derler:

– Allah Teala bizden yana sana hayır vermesin! Bizleri nice kötü meclislerde beklettin, nice kötü amellerin işlenişine bizleri şahit ettin, nice çirkin sözleri işitmemize sebep oldun! Allah Teala bizden yana sana hayır vermesin!

İşte bu anda ölmek üzere olan kişinin gözleri o iki meleğe dikilir ve dünya ile ilgili başka hiçbir şeyi görmez.

- **Üçüncü felaket;** günahkarların ölmeden önce cehennemdeki yerlerini görmeleri ve onu görmeden önce korkuya kapılmalarıdır. Çünkü onlar ölü anında bütün kuvvetlerinden kesilir, ruhları çıkmak için kendisini teslim olmaya hazırlar.

İnsanlar, ölüm meleğinin şu iki müjdesinden birini duymadıkça ölmezler:

– Ey Allah'ın düşmanı! Sana cehennemi müjdeliyorum!

– Ey Allah'ın veli kulu! Sana cenneti müjdeliyorum!

İşte akıl sahibi insanların ölüm anındaki korkuları bu sebeplere dayanır. Nitekim Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Hiçbiriniz ahiretteki gideceği yeri görmeden, oturduğu yerden cennet veya cehennemi müşahede etmeden dünyayı terk etmez!"[696]

Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da, bunu İbnu Ebi'd-Dünyâ'nın el-Mevt'te Hazret-i Ali k.v.'den mevkuf olarak rivayet ettiğini söyler.

KIRK BEŞİNCİ BÖLÜM

KABİR VE KABİR SUALİ

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Ölü kabre konulduğunda kabir şöyle der:

– Yazıklar olsun sana ey Âdemoğlu! Neye mağrur olup da beni hesaptan çıkardın! Benim fitne yuvası, karanlık evi, yalnızlık diyarı, böceklerin yeri olduğumu bilemedin mi? Benden niçin gafil oldun? Çünkü bana uğradığında ayakların geri geri gidiyordu!

Eğer vefat eden kişi salih amel sahibi biri ise kabre şöyle cevap verir:

– Peki sana gelen kişi iyiliği emreden ve kötülüğe engel olan biri ise tavrın nasıl olur?

Kabir şöyle cevap verir:

– O zaman ben de yeşil bir bahçeye dönerim, cesedi de nura dönüşür ve ruhu da Allah Teala'ya c.c. yükselir!"[697]

Ubeyd b. Umeyr el-Leysî şöyle der:

"Ölen her kişi için içine konulduğu kabir şöyle der:

– Ben karanlık evi, yalnızlık diyarı ve tek başına kalma yeriyim! Eğer hayatta iken Allah Teala'ya itaatkar bir kul idiysen, ben de bugün senin için rahmet olurum. Eğer dünyada iken isyankar biri idiysen, ben de bugün senin için intikam alma yeri olurum! Ben, içime itaatkar olarak giren kulların sevinçle çıktığı ve isyankar olarak girenlerin feryatlarla çıktığı yerim!"

Muhammed b. Sabîh şöyle der:

---

697 Benzer lafızlarla rivayeti için bkz., Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 6870; el-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 22/388; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 4251, 4252.

"Bize ulaşan bilgilere göre, bir insan kabre konulup da kendisine azap edilmeye başlandığında yahut hoşlanmadığı birtakım şeylerle karşılaşınca, kabristanda yatan diğer ölü komşuları ona şöyle der:

– Ey dost ve komşularının ölümünden sonra dünyada kalmış kişi! Senin önünden ölüp gitmemiz senin ibret almanı sağlamadı mı? Bizden daha önce ölmüş olanlar senin düşünmeni sağlamadı mı? Henüz fırsatın var iken, bizlerin öldükten sonra amel defterlerimizin kapandığını anlayamadın mı? Bizim işleme fırsatını kaçırdığımız hayırlı amelleri sen işleyemez miydin?

Ayrıca yer tabakalarından kendisine şöyle hitap gelir:

– Ey dünyanın görünüşüne aldanan kişi! Senden önce yakınların içinde dünyaya aldanmış ve ecellerinin yetişerek kabre çekip götürdüğü kişileri toprağın kaybettiğini görüp bundan ibret alman gerekmez miydi? Halbuki bütün bunlar gözlerinin önünde yaşanmaktaydı. Ölenlerin, sevdikleri tarafından omuzlarda taşınarak herkes için kaçınılmaz son durak olan kabre doğru götürüldüklerini görmekteydin!"

Yezîd er-Rakkâşî şöyle der:

"Öğrendiğime göre, ölü kabre konulunca amelleri başına üşüşüp etrafını kuşatır. Allah'ın izni ile ameller dile gelerek kendisine şöyle der:

– Ey kabir çukurunda tek başına bulunan kul! Dostların, ailen ve yakınların artık seni terk etti. Bugün artık bizden başka yakının yok!"

Ka'bu'l-Ahbâr rh.a. der ki:

"Salih kul kabre konulunca namaz, oruç, hac, zekat, cihad ve sadaka gibi salih amelleri gelip etrafını kuşatır. Azap meleği ayak tarafından yaklaşmak isteyince namaz şöyle der:

– Ondan uzak dur, sizin buradan ona yaklaşmanız mümkün değil! Bu ayaklar üzerinde uzun süre durarak beni (namazı) kılmıştı!

Sonra azap melekleri baş tarafından yaklaşmak ister. Bu sefer de oruç şöyle der:

– Buradan ona yaklaşamazsınız! Çünkü o Allah rızası için uzun süre açık ve susuzluğa dayandı!

Azap melekleri bunun üzerine yanlardan yaklaşmak ister. Bu sefer de hac ve cihad karşılarına dikilerek onlara şöyle der:

– Ondan uzak durun! Nefsini seferber ederek ve bedenini yorarak Allah yolunda hac yaptı ve cihad etti. Buradan ona yaklaşamazsınız!

Bu kez de azap melekleri elleri tarafından sokulmaya çalışır. Nihayet sadaka da dile gelir ve şöyle der:

– Sahibini rahat bırakın! Nice sadakalar şu iki elden çıkıp Allah rızası için fakirlerin ellerine girdi.

Bunun üzerine kabirde yatan o ölüye şöyle denilir:

– Müjdeler olsun sana! Hayatta iken ne güzeldin, ölü iken de ne güzelsin!

Sonra rahmet melekleri gelir kabrini cennet döşekleri ve cennet yaygıları ile tefriş ederler. Kabri, gözünün görebildiği kadar genişletilir, cennetten bir kandil getirilir ve Cenab-ı Hakk'ın kendisini kabrinden tekrar dirilteceği güne kadar onun nuru ile aydınlanır.

Ubeydullah b. Ubeyd b. Umeyr bir cenazede şöyle der: "Bize ulaşan haberlere göre Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurmuştur:

– Cenaze kabre konulur, yukarıdaki ayak seslerini duyar fakat kimse ile konuşamaz. Sadece kabir kendisiyle konuşur ve şöyle der:

– Ey Âdemoğlu! Yazıklar olsun sana! Seni kabre girme konusunda uyaran olmadı mı? Kabrin darlığı, pis kokusu, dehşeti ve böcekleri hakkında seni uyaran olmadı mı? Benim için ne hazırlık yaptın?"[698]

Berâ' b. Âzib r.a. şöyle anlatır:

"Rasûlullah s.a.v. ile birlikte Ensâr'dan birinin cenazesinde bulunduk. Rasûl-i Ekrem s.a.v. başını eğerek kabrin başına oturdu ve sonra şöyle buyurdu:

– Allahım! Kabir azabından sana sığınırım!

Rasûlullah s.a.v. bunu üç defa tekrarladı ve sonra şöyle dedi.

– Mümin kul ahiret yolculuğuna başlarken, Allah Teala c.c. ona meleklerini gönderir. Meleklerin yüzleri güneş gibi parlaktır, yanlarında güzel kokular ve kefen getirerek gözlerinin alabildiğince dizilerek karşısında otururlar. Ruhu çıkınca göklerle yer arasındaki bütün melekler ile semadaki meleklerin tamamı ona dua ederler. Gökteki bütün kapılar açılır ve mümin kulun ruhunun kendisinden girip yükselmesini arzular. Melekler ruhu alıp göğe yükseltince şöyle der:

– Ya Rabbi! Falanca kulunu getirdik!

Cenab-ı Hak şöyle buyurur:

---

[698] Benzer lafızlarla rivayeti için bkz., el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 4252.

*– Onu geri götürün ve kendisine hazırladığım dereceleri gösterin! Çünkü ben ona: «**Sizi topraktan yarattık ve tekrar sizi oraya döndüreceğiz!**»[699] diye söz vermiştim.*

Mezardaki kişi kabirden dönüp gidenlerin ayak seslerini işitir. Tam bu esnada kendisine şu sorular sorulur:

– Ey falanca! Rabb'in kim? Dinin ne? Peygamberin kim?

Bu sorulara şöyle cevap verir:

-Rabb'im Allah c.c., dinim İslâm ve peygamberim Muhammed s.a.v.'dir!

Yukarıdaki soruları sorarken kendisine oldukça sert davranırlar, fakat bu kabirdeki ölünün karşılaşacağı son sıkıntıdır. Cevapları alınınca «Doğru söyledin!» diye nida eder. Bu husus şu ayet-i kerimede ifadesini bulur:

***"Allah Teâlâ sağlam sözle iman edenleri hem dünya hayatında hem de ahirette sapasağlam tutar. Zalimleri ise Allah saptırır. Allah dilediğini yapar."**[700]*

Sonra yanına güzel yüzlü, güzel kokulu ve güzel giyimli biri gelerek şöyle der:

– Seni Allah'ın rahmeti ve içinde ebedi nimetler bulunan cennetleri ile müjdelerim!

Kabirdeki kişi şöyle cevap verir:

– Allah c.c. seni de hayırla müjdelesin! Sen kimsin?

– Ben senin salih amelinim. Vallahi, senin ibadet yapmaya ne kadar hevesli olduğunu ve günahlara karşı ne kadar yavaş ve çekingen davrandığını iyi biliyordum. Allah Teala seni hayırla mükafatlandırsın.

Sonra şöyle diye nida edilir:

– Onun için cennet döşeklerinden bir döşek serilir, kabirden cennete bir kapı açın!

Bunun üzerine kendisi için bir cennet döşeği serilir ve kabrine cennetten bir kapı açılır. Sonra kabirdeki kişi şöyle der:

– Allahım! Kıyamet gününü bir an önce gerçekleştir ki, ben de aileme ve yerime kavuşayım!

---

699 Tâhâ, 55.

700 İbrahim, 27.

Kafir kişi de dünyadan ayrılıp ahiret yolculuğuna başladığı sırada yanına kaba ve sert görünüşlü melekler iner. Yanlarında ateşten elbiseler ve katrandan gömlekler vardır. Hemen kafirin etrafını sararlar. Ruhu çıkınca, yerle gökler arasındaki bütün melekler ve yeryüzündeki meleklerin tamamı onu lanetler. Bütün gök kapıları kendisine kapanır. Gök kapılarından hiçbiri o pis ruhun kendisinden geçerek yukarı çıkmasını istemez. Bu yüzden yukarı çıkarken geri aşağı atılır. Derler ki:

– Ya Rabbi! Falanca kulun ruhu! Onu gökler de yer de kabul etmedi!

Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

– Götürün onu ve kendisine hazırladığım azabı gösterin. Çünkü ben ona şöyle söz vermiştim:

«Sizi topraktan yarattık ve tekrar sizi oraya döndüreceğiz!»[701]

Mezardaki kişi kabirden dönüp gidenlerin ayak seslerini işitir. Tam bu esnada kendisine şu sorular sorulur:

– Ey falanca! Rabb'in kim? Dinin ne? Peygamberin kim?

Bu sorulara şöyle cevap verir:

– Hiç bilmiyorum!

Kendisine «Bilemeyesin!» denilir. Sonra yanına çirkin yüzlü, pis kokulu, pis elbiseli biri gelir ve ona şöyle der:

– Sana Allah'ın azabını ve ebediyen devam edecek olan acıklı azabı müjdelerim!

Ölü şöyle karşılık verir:

– Allah Teala da seni şer ile müjdelesin! Sen de kimsin?

Ölünün karşısındaki ona şöyle cevap verir:

– Ben senin çirkin amelinim! Allah'a yemin ederim ki ben senin Allah'a isyan konusunda çok hızlı, Allah'a itaat konularında ise çok yavaş olduğun çok iyi biliyordum. Allah senin cezanı versin!

Kafir de şöyle karşılık verir:

– Allah senin de cezanı versin!

Bundan sonra onun üzerine sağır ve kör bir azap meleği tayin edilir. Meleğin yanında demir bir topuz vardır. Bu topuzu bütün insanlar ve melekler bir araya gelip kaldırmaya çalışsalar güçleri yetmez. Bu topuzla bir

---

701 Tâhâ, 55.

dağa vursa onu toprağa çevirir. İşte bu topuzla kafire bir darbe vurur onu toz haline getirir. Sonra ruhu kendisine iade edilir, arkasından bu topuzla iki gözü arasına öyle bir darbe vurur ki, insanlar ve cinler dışındaki bütün canlılar onun şiddetini duyarlar.

Sonra bir nidacı şöyle nida eder:

– Onun için ateşten iki levha halinde yatak serin ve kendisine cehennemden bir kapı açın!

Bunun üzerine ateşten iki levha halinde döşek serilir ve cehennemden bir kapı açılır."[702]

Muhammed b. Ali b. Hüseyin r.a. şöyle der:

"Ölen her kişiye iyi ve kötü ameli mutlaka gösterilir. İyi amellere gözlerini dikip bakar, kötü ameller karşısında başını öne eğer."

Ebû Hureyre r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Mümin kişinin ölüm anında yanına, içinde misk ve reyhan kokuları bulunan ipekler ile melekler gelir. Ölmek üzere olan kişinin ruhu tereyağından kıl çeker gibi çekilip alınır ve kendisine şöyle denilir:

– Ey huzura kavuşmuş ve tatmin olmuş rûh! Sen Rabb'inden razı Rabb'in de senden hoşnut olarak Allah'ın yüceliğine ve keremine doğru koş!

Ruhu çıkınca meleklerin yanında bulunan misk ve reyhana konularak ipek parçasına sarılır ve İlliyyûn denilen makama gönderilir.

Kafir kişi ölmek üzere iken, içinde kor ateş bulunan kaba bez parçası ile bir kısım melek yanına gelirler. Ruhunu şiddetli bir şekilde çekip çıkarırken şöyle derler:

– Ey pis rûh! Üzgün ve Rabb'inin öfkesini üzerine çekmiş olarak O'nun ceza ve azabına doğru çık!

Ruhu çıkınca, bu kor parçalarının üzerine konulur. Bu kor parçaları kaynama sesi gibi fokurdar. Sonra kaba kumaşa sarılır ve Siccîn denilen yere götürülür."[703]

Muhammed b. Ka'b el-Kurazî şu ayetleri okur ve şöyle açıklardı:

---

702 Ebû Dâvûd, 4753; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 4/287.

703 et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 1/225; el-Mizzî, Tehzîbü'l-Kemâl, 23/605.

***"Nihayet onlardan (müşriklerden) birine ölüm gelip çattığında: ‹‹Rabb'im! der, beni geri gönder; ta ki boşa geçirdiğim dünyada iyi iş yapayım!›› der."*[704]**

Bunu söyleyen kula Allah Teala ‹‹Ne istiyorsun, hangi şeyleri yapmayı arzularsın? Mal biriktirmek, ağaç dikmek, binalar yapmak, nehirler açmak için mi tekrar dünyaya dönmek istiyorsun?›› diye sorar. Kul şöyle der:

***"Ta ki boşa geçirdiğim dünyada iyi iş yapayım!"*[705]**

Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

***"Hayır! Onun söylediği bu söz (boş) laftan ibarettir. Onların gerisinde ise, yeniden dirilecekleri güne kadar (süren) bir berzah vardır."*[706]**

Yani bu kişiler ölüm esnasında bu sözleri mutlaka söyler.

Ebû Hureyre r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Mümin kabirde yemyeşil bir bahçe içinde ve kabri yetmiş arşın genişliğindedir. Kabrin içi ayın on dördü gibi aydınlıktır. Sizler şu ayet kimler hakkında indi biliyor musunuz?

***‹‹Şüphesiz onun sıkıntılı bir hayatı olacak ve biz onu, kıyamet günü kör olarak haşr edeceğiz.››*[707]**

Sahâbe-i kirâm dediler ki:

– Allah ve Rasûlü bilir!

Rasûlullah s.a.v. buyurdu ki:

– Bu ayet kafirlerin kabirde çekeceği azabı bildirmek için inmiştir. Kabirde ona doksan dokuz Tinnîn musallat olur. Tinnîn nedir bilir misiniz?

– Allah ve Rasûlü bilir!

– Doksan dokuz ejderhadır. Her ejderhanın yedi başı vardır. Hepsi de onu ısırır, sokar ve vücuduna üflerler. Bu durum tekrar diriltilip kabirden kalkıncaya kadar devam eder!"[708]

Burada belirtilen sayının özellikle doksan dokuz olmasına şaşırmamak gerekir. Zira kabirdeki yılan ve akreplerin sayısı, kişinin sahip olduğu

---

704 Mü'minûn, 99-100.

705 Mü'minûn, 100.

706 Mü'minûn, 100.

707 Tâhâ, 124

708 İbnu Hibbân, es-Sahîh, 7/392; et-Taberî, 16/228; el-Âcurrî, s. 358; el-Beyhakî, İsbâtu Azâbi'l-Kabr, 68; el-Bezzâr, el-Müsned, 2233.

kibir, riya, hased, aldatma, kin vb. kötü sıfatlar sayısı kadardır. Bu kötü huylar asıllara, asıllar dallara, dallar budaklara ayrılır. Ve her bir sıfat bizatihi insanı helake sürükleyen sebeplerdendir. Bundan dolayı her biri kabirde akrep ve yılanlara dönüşür. Bu kötü sıfatların en kuvvetlisi ejderha gibi ısırır, zayıfı da akrep gibi ısırır. Bunların arasında olan kötü sıfatlar da yılan gibi ısırırlar.

Basiret sahibi ve kalp gözü açık kişiler basiret nuru ile bu kötü sıfatları ve onlardan dallanıp budaklanan kötülükleri müşahede ederler. Ancak bunların tam sayısı peygamberlik nuru ile tesbit edilebilir. Bu tür rivayetle gelen haberlerin sahih olan zahirleri ve gizli olan sırları vardır. Fakat bunların hepsi de basiret sahipleri için gayet açıktır. Bu tür haberlerin mahiyetini kavramakta güçlük çekenler, haberin zahirine bakarak onu inkar etmemeli. Bunun yerine imanın en alt basamağı olan, doğruluğunu kabul ve teslim olma yolunu tutmalıdır.

KIRK ALTINCI BÖLÜM

YAKÎN VE KIYAMET GÜNÜ ARZ

Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

"Çokluk kuruntusu sizi o derece oyaladı ki, nihayet kabirleri ziyaret ettiniz. Hayır! Yakında bileceksiniz! Elbette yakında bileceksiniz! Gerçek öyle değil! Kesin bilgi ile bilmiş olsaydınız, gerçek öyle değil! Kesin bilgi ile bilmiş olsaydınız,"[709]

Yani, kıyametin kopacağını kesin olarak (yakînen) bilmiş olsaydınız, bu bilgi sizi sayı çokluğuyla övünmekten ve böbürlenmekten alıkoyardı. Ve sizler kendiniz için faydalı olan şeyleri yapmaya yönelir ve fayda vermeyen şeyleri terk ederdiniz.

Ayetin açıklaması hakkında şöyle de denilebilir: Eğer sizler hesap günü mal ve sayı çokluğunun bir fayda vermediğini, peygamberlerin bildiği gibi kesin bir bilgi ile bilmiş olsaydınız; mal ve sayı çokluğuyla asla övünmezdiniz.

"Mutlaka cehennem ateşini göreceksiniz."[710]

Allah Teala yemin ederek, sizler kıyamet gününde cehennemi ve ateşinin şiddetini gözlerinizle göreceksiniz, buyuruyor.

"Sonra onu çıplak gözle göreceksiniz."[711]

Yani, ahirette hiçbir şüphe ve tereddüde yer bırakmayacak şekilde kesin olarak cehennemi gözlerinizle müşahede edip göreceksiniz!

Soru: İlmu'l-Yakîn ile Aynu'l-Yakîn arasında ne fark vardır?

Cevap: Bu soruya birkaç şekilde cevaplamak mümkün!

---

709 Tekâsür, 1-5.

710 Tekâsür, 6.

711 Tekâsür, 7.

Birincisi: İlmu'l-Yakîn, peygamberlerin nübüvvet sayesinde sahip olduğu bilgidir. Aynu'l-Yakîn ise, meleklerin sahip oldukları bilgidir. Çünkü onlar cenneti, cehennemi, Levh-i Mahfuz'u, Kalem'i, Arş'ı, Kürsü'yü gözleriyle görerek bilirler. Bu sebeple onların bilgileri çıplak göze dayanır.

İkincisi: İlmu'l-Yakîn, hayatta olanlara nazaran ölüm ve kabre girme hakkındaki bilgidir. Çünkü onlar, insanların ölüp kabre girdiklerini biliyorlar. Fakat kabir içinde ne halde olduklarını bilmiyorlar. Aynu'l-Yakîn ise, ölmüş olanların ölüm ve kabir hakkındaki bilgileridir. Çünkü onlar gözleriyle kabir hayatını görüyor, içinde yaşıyorlar. Onlar, kabrin ya cennet bahçelerinden bir bahçe, ya da cehennem çukurlarından bir çukur olduğunu görerek biliyor ve yaşıyorlar.

Üçüncüsü: İlmu'l-Yakîn, cennet ve cehennem hakkında sahip olunan bilgi; Aynu'l-Yakîn ise, bunları gözle görmektir.

"Nihayet o gün (dünyada yararlandığınız) nimetlerden elbette ve elbette hesaba çekileceksiniz."[712]

Yani ahirette vücut sağlığı, kulak, göz vs. gibi organların sağlıklı olması, kazanarak elde ettiğiniz yiyecek, içecek gibi dünyaya ait nimet ve lezzetlerden elbette hesaba çekileceksiniz. Bu nimetlerin sahibi olan Rabb'inizi tanıyarak şükrünü yerine getirdiniz mi yoksa nankörlük mü yaptınız, bütün bunlar sizlere sorulacak!

İbnu Ebî Hâtim ve İbnu Mirdeveyh, Zeyd b. Eslem'den o da babasından şöyle rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v. Tekâsür suresini okudu ve şöyle tefsir etti:

"Çokluk kuruntusu sizi o derece oyaladı ki,"[713] *Yani sizleri Allah'a ibadet ve itaat etmekten alıkoydu.*

"Nihayet kabirleri ziyaret ettiniz."[714] *Yani, ölüm size gelip kabre girinceye kadar oyalandınız.*

"Hayır! Yakında bileceksiniz!"[715] *Kabre girince öğreneceksiniz.*

"Elbette yakında bileceksiniz!"[716] *Kabirlerinizden kalkıp mahşer yerine varınca anlayacaksınız.*

---

712 Tekâsür, 8.

713 Tekâsür, 1.

714 Tekâsür, 2.

715 Tekâsür, 3.

716 Tekâsür, 4.

"Gerçek öyle değil! Kesin bilgi ile bilmiş olsaydınız,"[717]

– Rabb'inizin huzurunda amellerinize vakıf olsaydınız,

"Mutlaka cehennem ateşini görürdünüz."[718]

– Evet herkes cehennemi görecek, çünkü Sırat Köprüsü cehennemin tam üstüne kurulmuştur. Kimi başarıyla geçerek kurtulur, kimi zar zor tırmanarak geçip kurtulur, kimi de cehennem ateşine düşer.

"Nihayet o gün (dünyada yararlandığınız) nimetlerden elbette ve elbette hesaba çekileceksiniz."[719]

– Karnınızın tokluğundan, soğuk içeceklerden, gölgelendiğiniz evlerden, vücudunuzun ve organlarınızın sağlamlığından, rahat uykunuzdan.... bunların hepsinden hesaba çekileceksiniz."[720]

Hazret-i Ali k.v. der ki: "Hesabı sorulacak olan nimetler sağlık ve afiyettir."

Yine o şöyle der: "Dünya nimetlerinden maksat kaliteli buğday ekmeği yemek, soğuk tatlı sulardan içmek, içinde oturulan evdir. Bunlar insanın hesaba çekileceği nimetlerdir."

Ebû Kılâbe r.a. ***"Nihayet o gün (dünyada yararlandığınız) nimetlerden elbette ve elbette hesaba çekileceksiniz."***[721] ayeti hakkında Rasûlul-lah s.a.v.'den şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Onlar, ümmetim içinde tereyağı ile saf balı birbirine karıştırıp yiyenlerdir!"[722]

İkrime rh.a. nakleder: ***"Nihayet o gün (dünyada yararlandığınız) nimetlerden elbette ve elbette hesaba çekileceksiniz."***[723] ayeti inince Sahâbe-i kirâm şöyle dedi:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Biz hangi nimetlere sahibiz ki! Bizler sadece arpa ekmeği yiyerek yarı tok bir halde yaşıyoruz!

Cenab-ı Hak c.c. Hazret-i Peygamber s.a.v. şöyle vahyetti:

---

717 Tekâsür, 5.

718 Tekâsür, 6.

719 Tekâsür, 8.

720 es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 1/91; el-Münâvî, el-Teysîr, 1/317.

721 Tekâsür, 8.

722 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 5/111.

723 Tekâsür, 8.

– Onlara de ki; ayaklarına ayakkabı giyip soğuk sulardan içmiyorlar mı? İşte bunlar birer nimettir!"[724]

Tirmizî ve diğer muhaddisler şöyle rivayet eder:

"Tekâsür suresi inince, Rasûlullah s.a.v. bu sureyi sonundaki ***"Nihayet o gün (dünyada yararlandığınız) nimetlerden elbette ve elbette hesaba çekileceksiniz."***[725] ayetine kadar okudu.

Bunun üzerine Sahâbe-i kirâm sordu:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Hangi nimetlerden hesaba çekileceğiz? Bizim sahip olduğumuz nimet, iki temel gıda olan hurma ve sudan ibaret! Kılıçlarımız boynumuzda asılı, düşmanımız ise yanı başımızda! Hangi nimetten hesaba çekileceğiz!..

Rasûlullah s.a.v. buyurdu ki:

– Ama dikkat edin, bu hesaba çekilme mutlaka gerçekleşecektir!"[726]

Ebû Hureyre r.a. şöyle rivayet eder: "Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurdu:

Kıyamet günü kulun ilk hesaba çekileceği şey sahip olduğu nimetlerdir. Kendisine ‹‹Sana sağlıklı bir beden vermedik mi? Soğuk sulardan sana içirmedik mi?›› diye sorulacaktır!"[727]

Müslim ve diğerleri Ebû Hureyre r.a.'dan şöyle rivayet eder:

"Bir gün Rasûlullah s.a.v. dışarı çıktı, dışarıda Ebû Bekir ile Ömer r.a.'yu gördü ve sordu:

– Sizleri bu saatte evinizden çıkaran şey nedir?

İkisi birden şöyle cevap verdiler:

– Açlık, Ey Allah'ın Rasûlü!

– Nefsimi kudret elinde tutana yemin ederim ki, benim dışarı çıkma sebebim de sizinki ile aynı! Haydi yürüyün!

İkisi de Rasûlullah s.a.v. ile birlikte kalkıp yürüdüler. Ensâr'dan birinin evine geldiler. Ev sahibi evde yoktu. Evin hanımı kendilerini görünce onlara ‹‹Hoş geldiniz!›› dedi. Bunun üzerine Rasûlullah s.a.v. sordu:

– Falanca nerede?

– Bize tatlı su getirmeye gitti!

Ziyâ el-Makdisî, el-Muhtâre, 3/53.

Tekâsür, 8.

Tirmizî, 3356; İbnu Mâce, 4158; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 1408.

Tirmizî, 3416; el-Hâkim, el-Müstedrek, 4/153.

Ev sahibi olan Ensârî gelince Rasûlullah s.a.v.'e ve iki arkadaşına baktı, sonra şöyle dedi:

– Allah'a hamd olsun! Bu gün benim yanımda en şerefli misafirler var!

Kalktı ham ve olgun hurmalardan oluşan bir salkım getirdi ve ‹‹Buyurun bundan yiyin!›› dedi. Sonra bıçağını eline aldı, bu sırada Rasûlullah s.a.v. süt istedi. Ardından misafirler için bir koç kesti. Koçun etinden ve hurmadan yediler, sütü içtiler. Karınları doyup susuzlukları gidince Rasûlullah s.a.v. Ebû Bekir ve Ömer r.a.'a şöyle buyurdu:

– Nefsimi kudret elinde tutana yemin ederim ki, kıyamet günü şu nimetlerden mutlaka hesaba çekileceksiniz!"[728]

[728] Müslim, 2038; Tirmizî, 2369; İbnu Mâce, 3180.

KIRK YEDİNCİ BÖLÜM

ZİKRULLAH'IN FAZİLETİ

Allah Teala c.c. şöyle buyurur:

"Öyle ise siz beni zikredin ki ben de sizi anayım."[729]

Sâbit el-Bünânî rh.a. der ki:

– Ben, Rabb'imin beni ne zaman zikrettiğini çok iyi biliyorum! Bu sözü duyanlar irkilerek sorar:

– Bunu nasıl bilebilirsin? Şöyle cevap verir:

– Ben O'nu zikrettiğim zaman, O da beni zikreder!

Yine Yüce Allah c.c. şöyle buyurur:

"Ey inananlar! Allah'ı çokça zikredin."[730]

"(Hac mevsiminde ticaret yaparak) Rabb'inizden gelecek bir lütfu (kazancı) aramanızda size herhangi bir günah yoktur. Arafat'tan ayrılıp akın ettiğinizde Meş'ar-i Haram'da Allah'ı zikredin ve O'nu size gösterdiği şekilde anın. Şüphesiz siz daha önce yanlış gidenlerden idiniz."[731]

"Hac ibadetlerinizi bitirince, babalarınızı andığınız gibi, hatta ondan daha kuvvetli bir şekilde Allah'ı zikredin."[732]

"Onlar, ayakta dururken, otururken, yanları üzerine yatarken (her vakit) Allah'ı zikrederler, göklerin ve yerin yaratılışı hakkında derin derin düşünürler (ve şöyle derler:) Rabb'imiz! Sen bunu boşuna yaratmadın. Seni tesbih ederiz. Bizi cehennem azabından koru!"[733]

---

729 Bakara, 152.

730 Ahzâb, 41.

731 Bakara, 198.

732 Bakara, 200.

733 Âlu İmrân, 191.

***"Namazı bitirince de ayakta, otururken ve yanınız üzerinde yatarken (daima) Allah'ı zikredin."*[734]**

İbnu Abbâs r.a. bu ayetle ilgili tefsirinde şöyle der:

"Yani gece ve gündüz, karada ve denizde, evde ve yolculukta, zenginlikte ve fakirlikte, hastalıkta ve sağlıkta, gizli ve açık her hâlükarda Allah'ı zikretmeye devam edin demektir!"

Cenab-ı Hak c.c., münafıkları kötülerken şu özelliklerinden bahseder:

***"Şüphesiz münafıklar Allah'a oyun etmeye kalkışıyorlar; halbuki Allah onların oyunlarını başlarına çevirmektedir. Onlar namaza kalktıkları zaman üşenerek kalkarlar, insanlara gösteriş yaparlar, Allah'ı da pek az zikrederler."*[735]**

***"Kendi kendine, yalvararak ve ürpererek, yüksek olmayan bir sesle sabah akşam Rabb'ini zikret. Gafillerden olma."*[736]**

***"(Resûlüm!) Sana vahyedilen Kitab'ı oku ve namazı kıl. Muhakkak ki, namaz, hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar. Allah'ı zikretmek elbette (ibadetlerin) en büyüğüdür. Allah yaptıklarınızı bilir."*[737]**

İbnu Abbâs r.a. bu ayetin tefsiri ile ilgili olarak şöyle der: "Bu ayet-i kerimeyi iki şekilde anlayabiliriz:

Birincisi: Allah'ın sizi anması, sizin O'nu zikretmenizden elbette daha önemlidir!

İkincisi: Zikrullah, geride kalan bütün ibadetlerin en faziletlisidir.

Nitekim Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Gafillere nisbetle Allah'ı zikreden kimse, kurumuş otlar arasında yeşil ot gibidir!"[738]

"Allah'ı zikreden kişi ile gafil kişilerin durumu, cepheden kaçanlara nazaran cephede savaşan kişi gibidir."[739]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

---

734 Nisâ, 103.

735 Nisâ, 142.

736 Bakara, 198.

737 Ankebût, 45.

738 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Bu hadis-i şerifi Ebû Nu'aym, el-Hilye'de, el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân'da rivayet etmişlir.

739 et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 9797; el-Mu'cemu'l-Evsat, 273; Ahmed b. Hanbel, ez-Zühd, 295; el-Bezzâr, el-Müsned, 5/169; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 16793.

"Cenab-ı Hak c.c. buyurur ki:

– Kulum beni andığı sürece, dudakları beni anmak için kıpırdadıkça ben o kulum ile birlikteyim!"[740]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kulun işlediği ameller içinde onu Allah'ın azabından kurtarmaya en ziyade layık olanı Allah'ı zikretmektir.

Sahâbe-i kirâm sordu:

– Allah yolunda cihad da mı bunun değerinde değil?

– Hayır, Allah yolunda cihad dahi onun değerinde değildir. Ancak kılıcın düşmana vura vura elinde parçalanır, sonra yine kılıcın düşmana vura vura elinde parçalanır ve sonra tekrar kılıcın düşmana vura vura elinde parçalanırsa, bu durum başka!"[741]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kim cennet bahçelerinde gezinip ondan kâm almak isterse Cenab-ı Hakk'ı çok çok zikretsin!"[742]

"Rasûlullah s.a.v.'e sordular:

– Hangi amel daha faziletli?

– Dilin Allah'ın zikrinden kesilmeden ölmen!"[743]

Aynı soruya diğer rivayette şöyle cevap verir:

"Sabahlarken ve akşamlarken hep Allah'ı zikretmek!"[744]

Yine aynı soruya diğer bir rivayette şöyle cevap verir:

"Dilin Allah'ın zikrinden hiç kesilmeden sabahlar ve akşamlarsın, yine bir günah işlemeden sabahlar ve akşamlarsın!"[745]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

---

[740] Buhârî, 6/2736; İbnu Mâce, 3792; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 2/540; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 3/97; el-Hâkim, el-Müstedrek, 1/673; Bağavî, Şerhu's-Sünne, 1242.

[741] İbnu Ebî Şeybe, 6/57; et-Taberânî, 3/5.

[742] İbnu Ebî Şeybe, 7/171; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 20157.

[743] İbnu Hibbân, es-Sahîh, 3/99-100; İbnu's-Sünnî, Amelu'l-Yevm ve'l-Leyle, 2; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 20/106, 107; el-Bezzâr, el-Müsned, 3059; Abdullah b. el-Mübârek, ez-Zühd ve'r-Rekâ'ik, 935, 1141; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 16747.

[744] Bir önceki hadisin tahricine bakınız.

[745] Bir önceki hadisin tahricine bakınız.

"Sabah akşam Allah'ı zikretmek, Allah yolunda cihad ederken kılıcın elde parçalanmasından ve malı hayır yolunda su gibi akıtmaktan daha faziletlidir."[746]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

– Kulum beni içinden gizlice zikredince ben de onu gizlice zikrederim. Kulum beni bir topluluğun içinde zikredince ben de onu daha hayırlı bir kalabalık içinde zikrederim. O bana bir karış yaklaşırsa, ben ona bir dirsek boyu yaklaşırım. Eğer bana bir dirsek boyu yaklaşırsa, ben ona bir kulaç yaklaşırım. O bana doğru yürüyerek gelse ben ona doğru koşarım."[747]

Hadis-i şerifte geçen "ben ona doğru koşarım" ifadesi, "onun duasına süratle icabet ederim" manasına gelmektedir.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Allah Teala c.c. yedi zümreyi, kendisinin gölgesinden başka gölgenin bulunmadığı günde kendi gölgesinde gölgelendirir. Bunlardan biri de, yalnız başına olduğu halde Allah'ı zikreden ve Allah korkusundan gözleri dolanlardır."[748]

Ebu'd-Derdâ r.a. Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Size amellerinizin en hayırlısını, Rabb'iniz katında en temiz olanını, sizleri en yüksek dereceye eriştirecek olanı, altın ve gümüş parayı sadaka olarak dağıtmaktan daha hayırlı, düşmanlarınızla karşılaşıp onların boyunlarını vurmaktan ya da onların sizin boynunuzu vurmasından (cihaddan) daha hayırlı olan ameli haber vereyim mi?

Sahâbe-i kirâm dediler ki:

– Bu amel nedir, ey Allah'ın Rasûlü!

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

---

[746] Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Bu hadis-i şerif Enes b. Mâlik r.a.'dan rivayet edilmiştir, ancak İbnu Abdilberr'in et-Temhîd'de belirttiğine göre bu İbnu Ömer r.a.'ın sözü olarak maruf olmuştur.

[747] Buhârî, 7405; el-Kudâ'î, 2675; Tirmizî, 3603; İbnu Mâce, 3822; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 9087.

[748] Buhârî, 660; Müslim, 1031; Tirmizî, 2391; Nesâî, 5380; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 9373; İmam Mâlik, 1777; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 4469.

– Allah Teala'yı c.c. sürekli zikretmek!"[749]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Allah Teala c.c. buyuruyor ki:

– Beni zikretmekten dolayı benden bir şey istemeye fırsat bulamayanlara, dilekte bulunanlara verdiğimin en hayırlısını veririm!"[750]

Fudayl b. Iyâz rh.a. şöyle der:

"Öğrendiğimize göre Cenab-ı Hak şöyle buyurur: Ey kulum! Sabahtan sonra beni bir müddet an, ikindiden sonra da bir müddet an; bu ikisi arasında kalan sürelerde ben sana kâfiyim!

Hikmet sahibi alimlerden biri şöyle der:

"Cenab-ı Hak c.c. buyurur ki: Kalbine nazar kıldığımda bir kulun kalbinde benim zikrimin baskın olduğunu görürsem; onun işlerini yürütmeyi üzerime alırım, onun meclisinde arkadaşı, sohbet ettiği kişi ve yakın dostu olurum."

Hasan-ı Basrî rh.a. şöyle der:

"Zikir iki çeşittir. Biri, Allah Teala'yı senin ile Allah c.c. arasında kalacak şekilde zikretmek. Böylesi zikir ne kadar güzel, ecri ne kadar muazzamdır! Bundan daha üstün olan zikir ise, Allah Teala'nın haram kıldığı bir şey ile karşılaşınca Allah'ı zikretmek (ve o haramdan uzaklaşmaktır)."

Rivayet edildiğine göre Allah'ı zikredenlerden başka her nefis dünyayı susuz olarak terk eder.

Mu'âz b. Cebel r.a. şöyle der:

"Cennet ehli sadece, dünyada iken Allah'ı zikretmeden geçirdiği vakitlere hayıflanırlar."

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Bir topluluk Allah'ı zikir için bir meclise oturdukları anda, mutlaka melekler onların etrafını kuşatır, Allah c.c. rahmeti ile onları bürür ve Allah c.c. da onları kendi katındakiler arasında anar."[751]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

---

[749] Tırmizî, 3374; İbnu Mâce, 3790; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 6/447; el-Hâkim, el-Müstedrek, 1/496.

[750] Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Buhârî, et-Târîhu'l-Kebîr'de, el-Bezzâr el-Müsned'de, el-Beyhakî Şu'abu'l-Îmân'da rivayet etmiştir.

[751] Müslim, 2699; Tirmizî, 2945; Ebû Dâvûd, 1455; İbnu Mâce, 225; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 7379.

"Sırf Allah Teala'nın rızasını kazanmak maksadıyla Allah'ı zikretmek için bir araya gelmiş her topluluk için semada bir nidacı şöyle ilan eder:

– Meclisinizden günahlarınız bağışlanmış olarak kalkınız! Günahlarınız sevaba dönüşmüştür artık!"[752]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Bir yerde oturup Allah Teala'nın adını hiç zikretmeyen ve Peygambere hiç salavât getirmeyen her topluluk, kıyamet günü bundan dolayı mutlaka hayıflanıp pişman olur!"[753]

Davud a.s. şöyle der:

– Allahım! Allah'ı zikredenlerin meclisinden geçip gafillerin meclisine doğru gittiğimi gördüğünde, gafillerin yanına varmadan benim ayaklarımı kır! Böylesi benim için büyük bir nimet olur!

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Salih bir mecliste bulunmak, bir müminin iki milyon kötü mecliste bulunmasına keffarettir."[754]

Ebû Hureyre r.a. şöyle der:

"Sema ehli, gökteki yıldızları birbirlerine gösterir gibi, yeryüzünde Allah'ın ismi zikredilen evleri birbirlerine gösterirler."

Süfyân b. Uyeyne rh.a. şöyle der:

"Müminler bir araya gelip Allah'ı zikrettikleri zaman şeytan ve dünya onlardan uzaklaşır. Şeytan dünyaya şöyle der:

– Görüyor musun, ne yapıyorlar!

Dünya da şöyle der:

– Bırak sen onları! Dağıldıkları zaman ben onları boyunlarından tutar sana getiririm!

Ebû Hureyre r.a.'dan rivayet edilir. "Bir gün kendisi çarşıya girer ve oradakilere şöyle der:

– Rasûlullah s.a.v.'in mirası mescidde dağıtılırken sizleri burada çarşıda görüyorum!

---

752 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 12045.

753 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 2/527; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 2/351; Ebû Nu'aym, el-Hilye, 7/207; Ahbâru Isbahân, 2/244; el-Hâkim, el-Müstedrek, 1/491.

754 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Bunu Firdevs müellifi mürsel olarak rivayet etmiştir.

Çarşıdakiler alış verişi bırakıp doğruca mescide giderler, fakat mescidde bir miras taksimi göremezler. Bu durum karşısında derler ki:

– Ey Ebû Hureyre! Mescidde taksim edilen bir miras göremedik!

– Peki ne gördünüz?

– Allah'ı zikreden ve Kur'ân-ı Kerîm okuyan bir topluluk gördük!

– İşte Rasûlullah s.a.v.'in mirası budur!"[755]

A'meş Ebû Sâlih'ten, o da Ebû Hureyre r.a. ve Ebû Sa'îd el-Hudrî r.a.'dan rivayet eder.

"Rasûlullah s.a.v. buyurdu ki:

– Allah Teala'nın, kulların amellerini yazan katip melekleri dışında yeryüzünde sürekli dolaşan melekleri vardır. Bu melekler Allah'ı zikreden bir topluluk buldukları zaman «Haydi gelin, aradığınız burada!» diye seslenirler.

Toplanırlar, göklere kadar onların etrafını sarıp kuşatırlar. Cenab-ı Hak c.c. onlara sorar:

– Kullarımı ne yapıyorlarken terk ettiniz?

– Sana hamd ederlerken, senin adını yüceltirlerken ve seni tesbih ederlerken onları terk ettik! Allah Teala c.c. sorar:

– Onlar beni görmüşler mi?

– Hayır!

– Peki, ya görselerdi nasıl olurdu?

– Eğer seni görmüş olsalardı, sana daha çok hamd eder, senin adını daha çok yüceltir ve seni daha çok tesbih ederlerdi!

– Peki onlar neden korkarak bana sığınıyorlar?

– Cehennemden!

– Acaba cehennemi hiç görmüşler mi?

– Hayır!

– Peki, ya görselerdi nasıl olurdu?

– Eğer onu görmüş olsalardı, ondan daha şiddetli bir şekilde kaçar, daha çok nefret ederlerdi!

– Onlar benden ne istiyorlar?

---

el-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 2/114; el Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 505.

– Cenneti!

– Peki onu hiç görmüşler mi?

– Hayır!

– Peki, ya görselerdi nasıl olurdu?

– Eğer cenneti görmüş olsalardı, ona karşı arzuları çok daha şiddetli olurdu!

Bunun üzerine Cenab-ı Hak c.c. buyurur ki:

– Ben sizleri şahit tutarak söylüyorum ki; ben onları bağışladım!

Bunun üzerine melekler derler ki:

– Zikir için toplananlar arasında falan isimde biri vardı. O kişi zikir maksadıyla değil, bir ihtiyacı için onların arasına gelmişti (bu sebeple zikir meclisinde bulundu, o da bağışlananlardan mı)?

Cenab-ı Hak c.c. buyurur ki:

– Onlar öyle bir topluluktur ki, onların meclisinde bulunanlar asla bedbaht olmaz!"[756]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Ben ve benden önceki peygamberlerin söylediği sözlerin en faziletlisi, ‹‹Lâ ilâhe illallâh vahdehû lâ şerîkeleh›› (Allah'tan başka ilah yoktur, O tektir ve ortağı yoktur!) sözüdür!"[757]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kim günde yüz defa ‹‹Lâ ilâhe illallâh vahdehû lâ şerîkeleh lehu'l-mülkü ve lehu'l-hamdu ve hüve alâ külli şey'in kadîr›› (Allah'tan başka ilah yoktur, tektir ve ortağı yoktur. Mülk O'nun, hamd da O'na aittir ve O her şeye kadirdir!) sözünü söylerse; bu onun için on köle azad etmeye denk olur, kendisi için yüz iyilik yazılır, yüz kötülüğü silinir ve bu sözler kendisi için bu sözleri söylediği gün boyunca akşama kadar şeytana karşı bir kalkan olur. Bu sözleri kendisinden daha fazla söyleyen kişilerden başka, hiç kimse onun yaptığından daha faziletli bir amel ile Allah'ın huzuruna gelmiş olmaz!"[758]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

---

756 Buhârî, 6408; Müslim, 2689; Tirmizî, 3600; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 7376.

757 İmam Mâlik, el-Muvatta', 498.

758 Buhârî, 3293; Müslim, 2691; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 7947; İmam Mâlik, el-Muvatta', 486.

"Abdest alan ve bu abdestini de güzel bir şekilde tamamlayan, sonra başını semaya kaldırarak «Eşhedü en lâ ilâhe illallâh vahdehû lâ şerîkeleh ve eşhedü enne Muhammeden abduhû ve rasûlüh» (Allah'tan c.c. başka ilah olmadığına, O'nun tek ve ortağı bulunmadığına şehadet ederim! Muhammed s.a.v.'in Allah'ın c.c. kulu ve Rasûlü olduğuna şehadet ederim!) diyen kişi için cennetin kapıları açılır ve dilediği kapıdan cennete girer!"[759]

---

[759] Müslim, 234; Ebû Dâvûd, 169; Tirmizî, 55; İbnu Mâce, 480; Nesâî, 148; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 16863.

KIRK SEKİZİNCİ BÖLÜM

NAMAZIN FAZİLETLERİ

Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

"Elbette ki namaz müminler üzerine vakitleri belli bir farzdır."[760]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Allah Teala c.c. kullarına beş vakit namazı farz kılmıştır. Namazın her hangi bir rüknünü zayi etmeden ve hafife almadan her gün beş vakit namazını kılan kimseyi cennete sokmağa Allah Teala söz vermiştir. Beş vakit namazı kılmayan kimseler için Allah Teala'nın bir taahhüdü yoktur; dilerse onlara azap eder, dilerse cennete sokar!"[761]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Namazın misali şuna benzer: Sizden birinizin kapısının önünden bir nehir aksa ve bu nehirde her gün beş kere yıkansa, ne dersiniz, acaba üzerinde hiç kir kalır mı?

Bu soru üzerine Sahâbe-i kirâm dediler ki:

– Bu hal, onun üzerinde kirlerinden hiçbir şey bırakmaz!

Bu cevap üzerine Rasûlullah s.a.v. de buyurdular ki:

– İşte beş vakit namaz da böyledir; suyun kirleri giderdiği gibi namaz da günahları ve bütün hataları siler!"[762]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Büyük günahlardan sakınıldığı takdirde, beş vakit namaz vakit aralarındaki günahlara keffârettir."[763]

---

760 Nisâ, 103.

761 Nesâî, 461; Ebû Dâvûd, 1420; Ahmed, 27740; İmam Mâlik, 270; ed-Dârimî, es-Sünen, 1577.

762 Buhâri, 528; Müslim, 668; Tirmizî, 2868; Nesâî, 462; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 9221; İmam Mâlik, el-Muvatta', Sefer 91, (1,174); ed-Dârimî, es-Sünen, 1183.

Nitekim Cenab-ı Hak c.c. da şöyle buyurur:

"Gündüzün iki ucunda, gecenin de ilk saatlerinde namaz kıl. Çünkü iyilikler kötülükleri (günahları) giderir. Bu, öğüt almak isteyenlere bir hatırlatmadır."[764]

İmam Buhârî, Müslim ve diğer hadis alimleri İbnu Mes'ûd r.a.'dan şöyle rivayet eder:

"Adamın biri yabancı bir kadını öpmüştü. Bunu gelip Rasûlullah s.a.v.'e anlattı. Sanki bunun keffâretini soruyor gibiydi. Bunun üzerine şu ayet-i kerime indi:

"Gündüzün iki ucunda, gecenin de ilk saatlerinde namaz kıl. Çünkü iyilikler kötülükleri (günahları) giderir. Bu, öğüt almak isteyenlere bir hatırlatmadır."[765]

Adam sordu:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Bu ayet sırf benim için mi?

Rasûl-i Ekrem s.a.v. buyurdular ki:

– Bu ayet, onunla amel eden ümmetimin her ferdi içindir!"[766]

İmam Ahmed b. Hanbel, Müslim ve diğer hadis alimleri Ebû Umâme r.a.'dan rivayet ederler:

"Rasûlullah s.a.v. ile beraber mescidde idik. O esnada bir adam geldi ve dedi ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Ben bir günah işledim, bana bu konuda Allah'ın takdir ettiği cezasını ver!

Rasûlullah s.a.v. adama cevap vermedi. Adam talebini bir veya iki defa daha tekrar etti. Rasûl-i Ekrem s.a.v. yine sükut buyurdu. Derken (namaz vakti girdi ve) namaz kılındı. Rasûlullah s.a.v. namazdan çıkınca adam yine peşine düştü, ben de adamı takip ettim. Ona vereceği cevabı işitmek istiyordum. Efendimiz adama sordu:

– Evinden çıkınca abdest almış, abdestini de güzel yapmış mıydın?

– Evet ey Allah'ın Rasûlü!

---

763 Müslim, 233; Tirmizî, 214; İbnu Mâce, 1086.

764 Hûd, 114.

765 Hûd, 114.

766 Buhârî, 4687; Müslim, 2763; Tirmizî, 3112; Ebû Dâvûd, 4468; İbnu Mâce, 4254; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 3645.

– Sonra da bizimle namaz kıldın mı?

– Evet ey Allah'ın Rasûlü!

– Öyleyse Allah Teâlâ hazretleri cezanı –veya günahını demişti– affetti!"[767]

Bunun üzerine Cenab-ı Hak Hazretleri şu ayeti indirdi:

"Gündüzün iki ucunda, gecenin de ilk saatlerinde namaz kıl. Çünkü iyilikler kötülükleri (günahları) giderir. Bu, öğüt almak isteyenlere bir hatırlatmadır."[768]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Münafıklarla aramızdaki fark, yatsı namazı ile sabah namazlarında hazır bulunmaktır. Bunlar münafıklara ağır gelir, yerine getiremezler."[769]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Namazını kılmadan Allah'ın huzuruna varan kişinin Allah Teala diğer iyiliklerine değer vermez!"[770]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Namaz dinin direğidir, onu terk eden dinini yıkmış olur!"[771]

"Rasûlullah s.a.v.'e sordular:

– Hangi amel daha faziletlidir? Buyurdular ki:

– Vaktinde kılınan namaz!"[772]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kim abdestlerini güzelce alarak ve vaktine itina göstererek beş vakit namazını kılmaya devam ederse (muhafaza ederse); kıyamet gününde namazı kendisi için bir nur ve kılavuz olur. Namazı terk edip zayi edenler Firavun ve Hâmân ile birlikte haşr edilir."[773]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

---

767 Buhârî, 6437; Müslim, 2764; Ebû Dâvûd, Hudûd 9, (4381); İbnu Hibbân, es-Sahîh, 5/15; İbnu Huzeyme, es-Sahîh, 311.

768 Hûd, 114.

769 es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 26. Said b. Mansur'dan naklen rivayet eder.

770 Benzer lafızla rivayeti için Bkz., es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 2/175.

771 es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 2/54. Hadisin farklı lafızlarla rivayeti için Bkz., el-Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ, 2/31 (1621).

772 Buhârî, 1/198; Müslim, 85.

773 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 2/169; ed-Dârimî, es-Sünen, 2/301; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 4/329; Tahâvî, 4/229.

"Cennetin anahtarı namazdır!"[774]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Allah Teala c.c., kullarına Kelime-i Tevhid dışında namaz kadar kendisine sevimli gelen bir ibadet farz kılmadı. Eğer Allah katında namazdan daha sevimli bir ibadet olsaydı, melekler o ibadet ile kendisine kulluk ederlerdi. Meleklerden bazıları rükûda, bazıları secdede, bazıları ayakta ve bazıları da oturmuşlar (namaz kılıyorlar)."[775]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Namazı kasten terk eden kişi küfre düşer."[776]

Yani, namazı kasten terk ederek iman kulpundan elini bırakan ve dininin direğini yıkan kişi, küfre düşmeye yaklaşır. Tıpkı bir şehre yaklaşan kişi için "şehre ulaştı", "şehre girdi" denildiği gibi!

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Namazı kasten terk eden kimse, Muhammed s.a.v.'in himayesinden sıyrılıp çıkmıştır."[777]

Ebû Hureyre r.a. şöyle der:

"Kim abdest alır ve abdestini de mükemmel şekilde tamamlar, sonra namaz kılmak niyetiyle evinden çıkarsa; o kişi namaz kılma niyetini devam ettirdiği sürece namaz kılıyor gibidir. Onun her adımı için bir iyilik yazılır ve bir kötülüğü silinir. Buna göre biriniz namaz kılınma davetini duyduğu zaman, artık geri kalması yakışık almaz. Elbette sizin en büyük ecir alacak olanınız, evi mescide en uzak olanınızdır.

Orada bulunanlar sordular:

– Neden, ey Ebû Hureyre?

– Mescide namaza giderken daha çok adım attığı için!

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kulu gizli secde (namaz) kadar Allah'a yaklaştıran başka bir ibadet yoktur!"[778]

---

774 Tirmizî, 4; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 3/340; et-Taberânî, el-Mu'cemu's-Sağîr, 596; es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 2/162-163. el-Beyhakî'nin Şu'abu'l-Îmân ile Ahmed b. Hanbel'in el-Müsned'-inden naklen rivayet eder.

775 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da, bunu bu lafızla bulamadığını, ancak son kısmını et-Taberânî'nin rivayet ettiğini söyler.

776 İbnu Mâce, 1080; Muhammed b. Nasr, Ta'zîmu Kadri's-Salât, 899. Benzer lafızla rivayeti için Bkz., es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 2/175.

777 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 5/431; el-Münzirî, et-Terğîb ve't-Terhîb, 813.

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Allah Teala c.c. için secde eden her mümin, o secdesi ile Allah c.c. tarafından bir derece yükseltilir ve bir günahı silinir!"[779]

Rivayet edildiğine göre sahabeden biri Rasûlullah s.a.v.'e şöyle der:

– *Allah'a dua et de beni senin şefaatine nail olanlardan ve cennette komşuluğunla şereflenenlerden eylesin!*

Rasûl-i Ekrem s.a.v., onun bu talebine şu cevabı verir:

– *Sen de çokça secde ederek bu hususta bana yardımcı ol!"*[780]

Yine söylendiğine göre, kulun Allah Teala'ya en yakın olduğu an secde halidir. Bu durum şu ayet-i kerime ile belirtilen manaya da uygun düşmektedir:

"Allah'a secde et ve yaklaş!"[781]

Yine Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

"Onları rükûya varırken, secde ederken görürsün. Allah'tan lütuf ve rıza isterler. Onların nişanları yüzlerindeki secde izidir."[782]

Bazıları yüzlerindeki secde izinin, secde ettiklerinde yerden yüzlerine yapışan toz toprak gibi şeylerin olduğunu söyler. Bazıları da şöyle der: Ayette bahsedilen nişandan maksat; huşû ve takvadan kaynaklanan ve iç alemden (bâtından) dışa (zâhire) yansıyan yüzdeki nurun parıltısıdır. Bu yorum daha doğrudur. Bazıları da bu nişanın, kıyamet günü abdest almanın eseri olarak yüzdeki parlayacak nur olduğunu söyler.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Âdemoğlu secde ayetini okur ve arkasından secde edince şeytan bir köşeye çekilir ve ağlayarak şöyle der:

– *Bana yazıklar olsun! Şu adam secde etmekle emredildi, secde etti, onun için cennet var! Ben de secde ile emrolundum, ben isyan ettim, benim için de cehennem var!"*[783]

---

778 es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 7877.

779 Müslim, 488; Tirmizî, 388; Nesâî, 1139; İbnu Mâce, 1423; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 21865.

780 Müslim, 489; Nesâî, 1138; Ebû Dâvûd, 9420.

781 Alak, 19. (Ayet-i kerime secde ayetidir).

782 Fetih, 29.

783 Müslim, 81; İbnu Mâce, 1052; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 9420.

Rivayet edildiğine göre Ali b. Abdullah b. Abbâs r.a. günde bin defa secde ederdi. Bu yüzden çok secde eden manasına ‹‹Seccâd›› olarak isimlendirilmişti.

Yine rivayet edildiğine göre Ömer b. Abdülaziz rh.a., hep toprak üzerine secde ederdi.

Yusuf b. Esbât rh.a. şöyle derdi:

– Ey gençler! Hastalık ve ihtiyarlık gelmeden hemen ibadete yönelin. Ben, artık rükû ve secdesini tam olarak yapabilenlerden başkasına gıpta etmiyorum. İhtiyarlığım sebebiyle rükû ve secdeleri artık tam olarak yerine getiremiyorum!

Said b. Cübeyr r.a. şöyle der:

"Dünyada, sadece geçirmiş olduğum ve yapamadığım secdelere üzülüyorum!"

Ukbe b. Müslim rh.a. der ki:

"Allah Teala'nın bir kulda en çok beğendiği haslet, kulun Allah'a kavuşma arzusudur. Kulun da Allah'a en yakın olduğu an, onun yaratıcısına secdeye kapandığı andır!"

Ebû Hureyre r.a. şöyle der:

"Kulun Allah Teala Hazretlerine en yakın olduğu an, secde halidir. Secde halinde çokça dua ediniz."[784]

---

[784] Bu hadis aynı zamanda Rasûlullah s.a.v.'den merfû olarak da rivayet edilmiştir. Merfû' rivayet için bkz., Müslim, 482; İbnu Huzeyme, es-Sahîh, 2/182; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 5/254.

KIRK DOKUZUNCU BÖLÜM

NAMAZ KILMAMANIN CEZASI

Cenab-ı Hak c.c. cehennem ehlinin halini haber verirken şöyle buyurur:

"Sizi şu yakıcı ateşe sokan nedir? Onlar şöyle cevap verirler: Biz namaz kılanlardan değildik, yoksulu doyurmuyorduk, (bâtıla) dalanlarla birlikte dalıyorduk."[785]

İmam Ahmed b. Hanbel rh.a. şöyle rivayet eder: Rasûlullah s.a.v. buyurur ki:

"Kişi ile küfür arasında namazı terk vardır!"[786]

İmam Müslim'in rivayet ettiği bir hadis-i şerif de şöyledir:

"Kişi ile küfür veya şirk arasında sadece namazı terk vardır!"[787]

Ebû Dâvûd ve Nesâî ise şöyle rivayet eder:

"Kişi ile küfür arasında sadece namazı terk vardır!"[788]

Tirmizî şöyle rivayet eder:

"Küfür ile iman arasında namazı terk vardır!"[789]

İbnu Mâce'nin rivayeti şöyledir:

"Kul ile küfür arasında namazı terk vardır!"[790]

Tirmizî ve diğer hadis alimlerinin rivayet ettiği şu hadis de sahih hadislerden biridir. Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

---

785 Müddessir, 42-45.

786 Müslim, 82; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 14762.

787 Benzer lafızlarla: Müslim, 82.

788 Nesâî, 464; İbnu Mâce, 1080; ed-Dârimî, es-Sünen, 1233,

789 Tirmizî, 2618.

790 Tirmizî, 2620; Ebû Dâvûd, 4678; İbnu Mâce, 1078; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 14561.

"Bizim ile onlar (kafirler) arasındaki temel fark namazdır, onu terk eden kafir olur!"[791]

et-Taberânî'nin rivayet ettiği bir hadis-i şerif de şöyledir:

"Kasten namazı terk eden kişi açıkça küfre girmiş olur!"[792]

Diğer bir rivayet şöyledir:

"Kul ile küfür veya şirk arasında namazı terk vardır; namazı terk edince küfre girer!"[793]

Başka bir rivayet şöyledir:

"Kul ile şirk arasında namazı terkten başka bir şey yoktur, namazı terk edince şirke düşer!"[794]

Diğer bir rivayet de şöyledir:

"İslâm'ın izzeti ve temeli üç esasa dayanır ve İslâm binası bu üç temel üzerinde yükselir; kim bunlardan birini terk ederse, bu sebeple küfre girer ve kanı helal olur. Bu üç temel; Allah'tan başka ilah bulunmadığına şehadet getirmek, farz namazları kılmak ve Ramazan orucunu tutmaktır!"[795]

Diğer bir rivayette şu ifade vardır:

"Bu temel esaslardan birini kim terk ederse, Allah'a karşı kafir (nankör) olur. Allah Teala c.c., onun hiçbir tasarrufunu ve adaletli davranışını kabul etmez, onun kanı da canı da helal olur!"[796]

et-Taberânî ve başkaları Ubâde b. Sâmit r.a.'dan şöyle rivayet eder:

"Halilim (dostum) s.a.v. bana şu yedi şeyi tavsiye etti:

- *Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmayın; kesilseniz, yakılsanız ve asılsanız bile!*
- *Kasten namazı terk etmeyiniz; kim namazı kasten terk ederse İslâm dininden çıkar!*
- *Günahlara dalarak haddi aşmayın; çünkü bu Allah Teala'yı öfkelendirir.*

---

791 Tirmizî, 2621; Nesâî, 463; İbnu Mâce, 1079; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 22428.

792 et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 3/343; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 1/295.

793 Benzer lafızla rivayeti için Bkz., Tirmizî, 2621; Nesâî, 463; İbnu Mâce, 1079; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 22428.

794 İbnu Mâce, 1080.

795 Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 2349.

796 Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 2349.

- *İçki içmeyiniz, çünkü o bütün kötülüklerin başıdır!...*"[797]

İmam Tirmizî şöyle rivayet eder:

"Sahâbe-i kirâm, namazı terk dışında hiçbir amelin terk edilmesini küfür olarak değerlendirmezlerdi."[798]

Sahih olarak gelen bir hadis de şudur:

"Kulun imanı ile küfrü arasında namaz vardır; onu terk edince şirke girer!"[799]

el-Bezzâr şöyle rivayet eder:

"Namazı olmayanın İslâm'dan bir payı yoktur, abdesti olmayanın da namazı yoktur!"[800]

et-Taberânî şöyle rivayet eder:

"Emanete riayet etmeyenin imanı yoktur. Abdesti olmayanın namazı yoktur. Namazı olmayanın da dini yoktur. Namazın dindeki yeri, vücutta başın yeri gibidir!"[801]

İbnu Mâce ve el-Beyhakî, Ebu'd-Derdâ r.a.'dan şöyle rivayet eder:

"Dostum Rasûlullah s.a.v. bana şunları tavsiye etti:

– *Seni kesseler ve yaksalar bile Allah'a şirk koşma! Farz namazları kasten terk etme, bunları kasten terk eden benim himayemden sıyrılmış demektir. İçki içme, çünkü o bütün kötülüklerin anahtarıdır!*"[802]

el-Bezzâr ve başkaları İbnu Abbâs r.a.'dan şöyle rivayet eder:

"Gözbebeğim yerinde durduğu halde gözlerim görmez olunca bana dediler ki:

– Senin gözlerini tedavi edelim, birkaç günlüğüne namazı bırak!

Ben de onlara şöyle cevap verdim:

---

797 el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 7114.

798 Tirmizî, 2622; el-Hâkim, el-Müstedrek, 1/7.

799 Benzer rivayetler için bkz., Müslim, 82; Tirmizî, 2618, 2620, 2621; Nesâî, 464; İbnu Mâce, 1080; Ebû Dâvûd, 4678.

800 el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 1/292.

801 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 13225; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 1/422; el-Bezzâr, el-Müsned, 3/61; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 6/100; el-Mu'cemu'l-Kebîr, 8/247; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 4/78; es-Sünenü'l-Kübrâ, 9/231; İbnu Ebî Şeybe, 6/160; el-Kudâ'î, eş-Şihâb, 2/43; İbnu Ebi'd-Dünyâ, Mekârimu'l-Ahlâk, 278; Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 4/343: Hennâd, ez-Zühd, 2/502; Abdullah b. Ahmed, es-Sünne, 805; İshâk b. Râhaveyh, 1/382.

802 İbnu Mâce, 4034; el-Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 7/304.

– Hayır olmaz! Çünkü Rasûlullah s.a.v. *«Kim namazı terk ederse, kendisine öfkelenmiş olarak Allah Teala'ya kavuşur!»*[803] buyurmuştur!"

Yine et-Taberânî şöyle rivayet eder:

"Adamın biri Rasûlullah s.a.v.'e geldi ve şöyle dedi:

– *Ey Allah'ın Rasûlü! Yaptığım takdirde cennete gireceğim bir ameli bana öğret!*

– *Sana işkence etseler ve seni yaksalar dahi Allah'a şirk koşma! Seni, sahip olduğun maldan ve sana ait olan her şeyden çıkarsalar bile ana-babana itaat et! Sakın ola namazı kasten terk etme; zira kim namazı kasten terk ederse Allah Teala'nın himayesinden sıyrılıp çıkmış olur!...*"[804]

Yine Rasûlullah s.a.v., kendisinden nasihat isteyen birine şöyle tavsiyede bulunur:

"Allah Teala'ya hiçbir şeyi ortak koşma, öldürülsen ve yakılsan bile! Ana ve babana itaatsizlik yapma; sana malını ve aileni terk etmeni emretseler bile! Asla farz namazları kasten terk etme! Zira farz namazları kasten terk eden kimse, Allah Teala'nın zimmetinden sıyrılıp çıkmış olur. Sakın içki içme, çünkü içki her kötülüğün başıdır. Günahlardan da sakın, zira günah işleyen Allah'ın gazabını hak eder. Bütün insanlar helak olsa bile savaş meydanından kaçma! İnsanlar ölseler bile sen savaş meydanındaki yerinde sebat et. Varlığın nisbetinde ailene harca. Onları terbiye etmekten geri durma, daima onları Allah'ın azabından korkut!"[805]

İbnu Hibbân es-Sahîh'inde şöyle rivayet eder:

"Bulutlu ve kapalı havalarda namazı erken kılınız. Zira namazı terk eden kişi kafir olur!"[806]

et-Taberânî, Rasûlullah s.a.v.'in azatlısı Ümeyme r.a.'dan şöyle rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v.'in başına su döküyordum. Bu sırada bir adam geldi ve dedi ki:

– *Bana tavsiyede bulun!*

Rasûl-i Ekrem s.a.v. buyurdular ki:

---

803 el-Bezzâr, Keşfu'l-Estâr, 43; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 1/295.

804 İbnu Mâce, 4034; el-Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 7/304.

805 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 5/238.

806 İbnu Mâce, 694; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 5/361; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 1461; İbnu Ebî Şeybe, 1/342.

– Sana işkence etseler ve ateşte yaksalar bile Allah'a şirk koşma. Ailenden ve dünyalıklarından ayrılmanı emretseler bile onlardan ayrıl fakat ana ve babana isyan etme! Sakın içki içme, çünkü o her kötülüğün anahtarıdır. Asla namazı kasten terk etme. Kim namazı kasten terk ederse, Allah ve Rasûlü'nün himayesi ondan sıyrılıp gider....'[807]

Ebû Nu'aym da şöyle rivayet eder:

"Kim namazı kasten terk ederse, Cenab-ı Hak onun ismini cehennemin kapısına cehenneme girecekler arasına yazar!"[808]

et-Taberânî ve el-Beyhakî şöyle rivayet eder:

"Kim namazı kasten terk ederse, sanki ailesi ve malı eksilmiş gibidir!"[809]

el-Hâkim, Hazret-i Ali k.v.'den Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Ey Kureyşliler! Vallahi, ya mutlaka namazı kılar, zekatı verirsizin ya da dinin emri gereği boynunuzu vurmak üzere birini gönderirim..."[810]

el-Bezzâr şöyle rivayet eder:

"Namazı olmayanın İslâm'dan bir payı yoktur. Abdesti olmayanın da namazı yoktur!"[811]

İmam Ahmed b. Hanbel mürsel olarak şöyle rivayet eder:

"Şu dört şeyi Allah Teala c.c. İslâm dininde farz kılmıştır. Bunlardan üçünü yapıp da birini yerine getirmeyen kişiye, dördünü de yerine getirmedikçe işlemiş oldukları bir fayda vermez. Bunlar namaz, zekat, Ramazan orucu ve Kâbe'yi haccetmektir."[812]

el-Isbehânî'nin rivayetine göre Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kim kasten namazı terk ederse, Allah Teala c.c. onun amelini boşa çıkarır ve tevbe edip Allah yoluna dönünceye kadar o kişi Allah'ın himayesinden çıkmış olur!"[813]

et-Taberânî şöyle rivayet eder:

---

807 İbnu Mâce, 4034; el-Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 7/304.
808 Ebû Nu'aym, el-Hilye, 7/254.
809 İbnu Hibbân, es-Sahîh, 1466. Benzer lafızla rivayeti için bkz., Buhârî, 3602; Müslim, 2886.
810 el-Hâkim, el-Müstedrek, 4/332.
811 el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 1/292.
812 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 4/201.
813 el-Isbehânî, et-Terğîb, 1900.

"Kim namazı terk ederse açıkça kafir olur."[814]

İmam Ahmed b. Hanbel, şöyle rivayet eder:

"Namazı kasten terk etmeyin! Zira kim namazı kasten terk ederse o kişi Allah ve Rasûl'ünün himayesinden çıkmış olur!"[815]

İbnu Ebî Şeybe ve Buhârî Tarih'inde mevkûf olarak Hazret-i Ali k.v.'nin şöyle söylediğini rivayet eder:

"Namaz kılmayan kişi kâfirdir!"[816]

Muhammed b. Nasr ve İbnu Abdilber yine mevkûf olarak İbnu Abbâs r.a.'ın şu sözünü rivayet eder:

"Kim namazı terk ederse kafir olur."[817]

Yine Muhammed b. Nasr mevkûf olarak İbnu Mes'ûd r.a.'dan şöyle rivayet eder:

"Namazı terk edenin dini yoktur."[818]

İbnu Abdilber mevkûf olarak Câbir b. Abdullah r.a.'dan şöyle rivayet eder:

"Namaz kılmayan kişi kafirdir."[819]

İbnu Abdilber ve başkaları mevkûf olarak Ebu'd-Derdâ r.a.'dan şöyle rivayet eder:

"Namazı olmayanın imanı yoktur. Abdesti olmayanın da namazı yoktur."[820]

İbnu Ebî Şeybe Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Kim namazı terk ederse gerçekten kafir olur!"[821]

Muhammed b. Nasr şöyle der: İshak'ın şöyle dediğini işittim:

"Rasûlullah s.a.v.'in ‹‹Namazı terk eden kişi kafirdir!›› buyurduğu sahihtir (doğrudur). Rasûlullah s.a.v.'den gelen bu bilgiye dayanarak alimler

---

814 Benzer lafızla rivayeti için Bkz., Tirmizî, 2621; Nesâî, 463; İbnu Mâce, 1079; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 22428.

815 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 6/421.

816 İbnu Ebî Şeybe, 126.

817 Muhammed b. Nasr el-Mervezî, Ta'zîmu Kadri's-Salât, 939.

818 Muhammed b. Nasr el-Mervezî, Ta'zîmu Kadri's-Salât, 936-937; İbnu Ebî Şeybe, el-İman, 47.

819 İbnu Abdilber, et-Temhîd, 4/226.

820 İbnu Abdilber, et-Temhîd, 4/226; İbnu Ebî Şeybe, el-İman, 46.

821 Benzer lafızla rivayeti için Bkz., Tirmizî, 2621; Nesâî, 463; İbnu Mâce, 1079; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 22428.

de, namazı özürsüz olarak, vakti çıkıncaya kadar kasten terk eden kişinin kafir olduğuna hükmetmişlerdir."

Eyyub şöyle der: "Namazı terk etmek küfürdür, bunda hiçbir ihtilaf yoktur. Nitekim Cenab-ı Hak şöyle buyurur:

"Nihayet onların peşinden öyle bir nesil geldi ki, bunlar namazı bıraktılar; nefislerinin arzularına uydular. Bu yüzden ileride sapıklıklarının cezasını çekecekler. Ancak tevbe edip, iman eden ve iyi davranışta bulunan kimseler hariçtir. Bunlar, cennete, girecekler. Ve hiç bir haksızlığa uğratılmayacaklardır."[822]

İbnu Mes'ûd r.a. şöyle der:

"Ayet-i kerimede geçen ***‹‹namazı bıraktılar››*** ifadesi, ***‹‹namazı büsbütün bıraktılar››*** manasına değil ***‹‹namazları vaktinde kılmadılar››*** demektir.

Tâbiûnun önde gelen alimlerinden olan Said b. el-Müseyyib rh.a. şöyle der:

"Ayet-i kerimede geçen ***‹‹namazı bıraktılar››*** ifadesi ile *‹‹ikindi olmadan öğle namazını, akşam olmadan ikindi namazını, yatsı olmadan akşam namazını, sabah olmadan yatsı namazını, güneş doğmadan sabah namazını kılmayanlar››* kastedilmektedir. Bu huyda ısrar ederek tevbe etmeden bu hal üzere ölen kişileri Cenab-ı Hak, ceza olarak cehennemde Gayya kuyusuna atmakla tehdit etmiştir. Gayya kuyusu, cehennemin dibinde ve azabın şiddetli olduğu bir yerdir."

Cenab-ı Hak şöyle buyurur:

"Ey iman edenler! Mallarınız ve çocuklarınız sizi Allah'ı anmaktan alıkoymasın. Kim bunu yaparsa işte onlar ziyana uğrayanlardır."[823]

Tefsir alimlerinden büyük bir kısmına göre yukarıdaki ayet-i kerimede geçen ***‹‹Allah'ı anmak››*** ifadesinden kast edilen beş vakit namazdır. Buna göre; malı, alış-verişi, sanatı veya çocukları bir kimseyi namazı kılmaktan alıkoyarsa, o kimse ziyana uğrayanlardan olur. İşte bu sebeple Rasûlullah s.a.v. buyurmuştur ki:

"Kıyamet günü kulun ilk hesaba çekileceği şey namazıdır. Eğer bunun hesabını düzgün bir şekilde verebilirse kurtuluşa ve başarıya erişmiş olur.

---

822 Meryem, 59-60.

823 Münâfikûn, 9.

Eğer namaz konusunda eksiği çıkarsa kaybetmiş ve ziyana uğramış olur."[824]

Yine Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

"Yazıklar olsun o namaz kılanlara ki, onlar namazlarını ciddiye almazlar."[825]

Rasûlullah s.a.v. buyurur ki:

"Ayette söz konusu edilenler, namazları vaktinden sonraya erteleyenlerdir."[826]

İmam Ahmed b. Hanbel ceyyid bir sened ile, et-Taberânî ve İbnu Hibbân da es-Sahîh'inde şöyle rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v. bir gün namazdan bahsetti ve şöyle buyurdu:

– Kim namazını sürekli olarak kılar ve onu korursa kıyamet günü namazı kendisi için bir nur, kurtuluş vesilesi ve kılavuz olur. Namazlarına gerekli özeni göstermeyenlerin ise ne bir nuru, ne kurtarıcısı ve ne de kılavuzları olur. Onlar kıyamet günü Firavun, Kârûn, Hâmân ve Ümeyye b. Halef ile birlikte olur."[827]

Alimler der ki: Namazlarına titizlik göstermeyenlerin kıyamet günü bu gibi kimselerle birlikte olmasının sebebi; ya Kârûn gibi serveti kendisini namazdan alıkoyar ve onunla birlikte haşr edilir. Ya Firavun gibi saltanatı sebebiyle namazdan geri kalır ve onunla birlikte haşr edilir. Yahut da üzerine aldığı diğer bir iş sebebiyle namazını savsaklar, bu takdirde de Hâmân ile birlikte haşr edilir. Veya ticareti sebebiyle namazdan geri kalır ve Mekkeli kafirlerin taciri olan Ümeyye b. Halef ile birlikte haşr edilir.

el-Bezzâr, Sa'd b. Ebî Vakkâs r.a.'dan rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v.'e şu ayeti sordum:

«Onlar namazlarını ciddiye almazlar.»[828]

Buyurdular ki:

– Onlar namazı vaktinde kılmayıp sonraya erteleyenlerdir!"[829]

---

824 Tirmizî, 413; Nesâî, 465.

825 Mâ'ûn, 4-5.

826 el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 1823.

827 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 6540; ed-Dârimî, es-Sünen, 2721.

828 Mâ'ûn, 4-5.

829 el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 1823.

Ebû Ya'lâ, hasen bir sened ile Mus'ab b. Sa'd r.a.'dan şöyle rivayet eder:

"Babama dedim ki:

– Babacığım! Şu ***"Yazıklar olsun o namaz kılanlara ki, onlar namazlarını ciddiye almazlar (gafildirler)."*** ayet-i kerimesi hakkında ne dersin! Bizim hangimiz namaz hususunda gaflete düşmüyoruz ki! Hangimizin aklına namaz kılarken başka şeyler gelmiyor? Babam dedi ki:

– Bu ayet-i kerimede kastedilen senin anladığın değil, namazı erteleyerek vaktini kaçırmaktır. Zira ayette geçen «veyl» kelimesinin manası şiddetli azaptır. Hatta bunun cehennemde bir vadi olduğu da söylenmiştir. Dünyadaki bütün dağlar oraya konsa, sıcaklığın şiddetinden hepsi de eriyiverir. Burası, namazı hafife alanların, onu vaktinden sonraya erteleyenlerin yeridir. Ancak tevbe eder Allah'ın emrine döner ve yaptıklarına pişman olurlarsa o başka."[830]

İbnu Hibbân es-Sahîh'inde şöyle rivayet eder:

"Kim bir namazı kaçırırsa, sanki ailesinde ve malında bir eksilme olmuş gibidir."[831]

Yine el-Hâkim'in rivayet ettiği ancak senedi üzerinde ihtilaf edilen bir hadis-i şerif şöyledir:

"Kim bir özrü olmadan iki namazı birleştirirse büyük bir günah işlemiş olur!"[832]

Buhârî ve Müslim ile diğer dört hadis kitabı (Tirmizî, İbnu Mâce, Ebû Dâvûd, Nesâî) şöyle rivayet eder:

"İkindi namazını kaçıran kimsenin (uğradığı zarar yönünden) durumu, malını ve ehlini kaybeden kimsenin durumu gibidir."[833]

İbnu Huzeyme es-Sahîh'inde şöyle der:

"İmam Mâlik rh.a. bu hadisi açıklarken der ki: Namazı kaçırmak, namazın vaktini geçirmek demektir."

Nesâî şöyle rivayet eder:

---

830 el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 1823.

831 İbnu Hibbân, es-Sahîh, 1466. Benzer lafızla rivayeti için bkz., Buhârî, 3602; Müslim, 2886.

832 el-Hâkim, el-Müstedrek, 1/275.

833 Buhârî, Mevâkît 14; Müslim, Mesâcid 200, (626); Ebû Dâvûd, Salât 5, (414, 415); Tirmizî, Salât 128, (175); Nesâî, Salât 17, (1, 238); İmam Mâlik, el-Muvatta', Vukûtu's-Salât 21, (1,11,12); Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 4531.

"Namazlar arasında öyle bir namaz var ki, onu kaçıran sanki ailesini ve malını kaybetmiş gibidir."[834]

Bu hadis-i şerifte ikindi namazına işaret edilmektedir.

İmam Müslim ve Nesâî şöyle rivayet eder:

"Gerçekten şu namaz – yani ikindi namazı– sizden öncekilere arz edildi, fakat onlar onu zayi ettiler. Artık bu namazı aranızdan kim muhafaza ederse (vaktinde itinayla kılarsa) onun için iki kat ecir vardır. Bu namazdan sonra (hava kararıp da) yıldızlar doğuncaya kadar başka namaz yoktur."[835]

Buhârî, Ahmed b. Hanbel ve Nesâî şöyle rivayet eder:

"Kim ikindi namazını terk ederse ameli boşa çıkar!"[836]

Ahmed b. Hanbel sahih bir sened ile ve İbnu Ebî Şeybe şöyle rivayet eder:

"Kim kasten ikindi namazını terk eder ve böylece namazı kaçırırsa ameli boşa çıkar!"[837]

İbnu Ebî Şeybe mürsel olarak şöyle rivayet eder:

"Kim güneş batıp kayboluncaya kadar ikindi namazını özürsüz olarak terk ederse ameli boşa çıkmış olur!"[838]

Abdurrezzâk şöyle rivayet eder:

"Sizden birinizin ailesini ve malını kaybetmesi, ikindi namazını kaçırmasından kendisi için daha hayırlıdır!"[839]

et-Taberânî ve Ahmed b. Hanbel şöyle rivayet eder:

"Güneş batıncaya kadar bilerek ikindi namazını kılmayan kimse ailesini ve malını kaybetmiş gibidir."[840]

İmam-ı Şâfiî ve el-Beyhakî şöyle rivayet eder:

"Namazı kaçıran kişi, tıpkı ailesini ve malını kaybetmiş gibidir."[841]

---

834 Buhârî, 3602; Müslim, 2886; Nesâî, 479.

835 Müslim, 830; Nesâî, 521; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 26685.

836 Buhârî, 553; Nesâî, 474; İbnu Mâce, 694; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 22448.

837 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 5/360.

838 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 2/76; İbnu Ebî Şeybe, 1/301.

839 Abdurrezzâk, el-Musannef, 3/124.

840 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 2/76; Abd b. Humeyd, 749.

841 Buhârî, 3602; Müslim, 2886; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 5/429; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 4/330; İmam-ı Şâfiî, 1/49.

Buhârî, Semure b. Cündüb r.a.'dan şöyle rivayet eder:

"Rasûl-i Ekrem s.a.v.'in ashabına çokça söylediği sözlerden biri de şuydu:

– Aranızda rüya gören var mı?

Görenler de, O'na Allah'ın dilediği kadar anlatırlardı. Yine bir sabah bize sordu:

– Aranızda rüya gören var mı? Kendisine dediler ki:

– Bizden kimse bir şey görmedi!

Bunun üzerine: «Ama ben gördüm» dedi ve şöyle anlattı:

– Bu gece, benim için gönderilmiş iki kişi yanıma geldi ve bana «Yürü gidelim!» dediler. Yürüdüm. Yatan bir adamın yanına geldik. Yanı başında biri, elinde bir kaya başucunda duruyordu. Bazen bu kayayı başına indirip onunla başını yarıyor, taş da sağa sola yuvarlanıp gidiyordu. Adam taşı takip ediyor ve tekrar alıyordu. Ama, başı eskisi gibi iyileşinceye kadar vurmuyordu. İyileştikten sonra tekrar indiriyor, önceki yaptıklarını aynen tekrarlıyordu. Beni getirenlere sordum:

– Sübhânallâh! Nedir bu?

Dinlemeyip; «Yürü! Yürü!» dediler. Yürüdük, sırtüstü uzanmış birinin yanına geldik. Bunun da yanında, elinde demir kancalar bulunan biri duruyordu. Adamın bir yüzüne gelip, çengeli takıp yüzünün yarısını ensesine kadar soyuyordu. Burnu ve gözü enseye kadar soyuluyordu. Sonra öbür tarafına geçip, aynı şekilde diğer yüzünün derisini de ensesine kadar soyuyordu. Bu da, yüz derileri iyileşip eskisi gibi sıhhate kavuşuncaya kadar bekliyor, sonra tekrar önce yaptıklarını yapmaya başlıyordu. Ben burada da dedim ki:

– Sübhanallah, nedir bu?

Cevap vermeyip; «Yürü! Yürü!» dediler. Beraberce yürüdük. Fırın gibi bir yere geldik. İçinden birtakım gürültüler, sesler geliyordu. Gördük ki, içinde bir kısım çıplak kadınlar ve erkekler var. Aşağı taraflarından bir alev yükselip onları yalıyordu. Bu alev onlara ulaşınca feryatları yükseliyordu. Ben yine dayanamayıp sordum:

– Bunlar kimdir?

Bana cevap vermeyip; «Yürü! Yürü!» dediler. Beraberce yürüdük. Kan gibi kırmızı bir nehir kenarına geldik. Nehirde yüzen bir adam vardı. Nehir kenarında da yanında bir çok taş bulunan bir adam duruyordu.

Adam bir müddet yüzüp kıyıya doğru yanaşınca yanında taşlar bulunan kıyıdaki adam geliyor, öbürü ağzını açıyor bu da ona bir taş atıp kovalıyordu. Adam bir müddet yüzdükten sonra geri dönüp adama doğru yine yaklaşıyordu. Her dönüşünde ağzını açıyor, kıyıdaki de ona bir taş atıyordu. Ben yine dayanamayıp sordum:

– Bu nedir?

Cevap vermeyip yine: «Yürü! Yürü!» dediler. Beraberce yürüdük. Çok çirkin görünüşlü bir adamın yanına geldik. Böylesine çirkin birini görmemişsindir. Bunun yanında bir ateş vardı. Adam ateşi tutuşturup etrafında dönüyordu. Ben yine sordum:

– Bu nedir?

Cevap vermeyip; «Yürü! Yürü!» dediler. Beraberce yürüdük. İri iri ağaçları olan bir bahçeye geldik. İçerisinde her çeşit bahar çiçekleri vardı. Bu bahçenin içinde çok uzun boylu bir adam vardı. Semaya yükselen başını neredeyse göremiyordum. Etrafında çok sayıda çocuklar vardı. Ben yine sordum:

– Bu nedir, bunlar kimdir?

Cevap vermeyip; «Yürü! Yürü!» dediler. Beraberce yürüdük. Ulu bir ağacın yanına geldik. Ne bundan daha büyük, ne de daha güzel bir ağaç hiç görmedim. Arkadaşlarım: «Ağaca çık!» dediler. Beraberce çıkmaya başladık. Altın ve gümüş tuğlalarla yapılmış bir şehre doğru yükselmeye başladık. Derken şehrin kapısına geldik. Kapıyı çalıp açmalarını istedik. Açtılar ve beraberce girdik. Bizi bir kısım insanlar karşıladı. Bunlar yaratılışça bir yarısı çok güzel, diğer yarısı da çok çirkin kimselerdi. Sanki böylesine güzellik, böylesine çirkinlik görmemişsindir. Arkadaşlarım onlara dediler ki:

– Gidin şu nehre dalıp çıkın!

Meğerse orada açıkta bir nehir varmış. Suyu sanki sâfi süttü, bembeyaz. Gidip içine dalıp çıktılar. Çirkinlikleri tamamen gitmiş olarak geri geldiler. İki tarafları da en güzel şekli almıştı.

Beni dolaştıran arkadaşlarım gördüklerimizi şöyle açıkladılar:

– Bu gördüğün, Adn cennetidir. Şu da senin makamındır!

Gözümü çevirip baktım. Bu bir saraydı, tıpkı beyaz bir bulut gibi. Dedim ki:

– Beni gezdirin, içine bir gireyim! Bana dediler ki:

-Şimdilik hayır! Amma mutlaka gireceksin! Ben tekrar sordum:

– Geceden beri acayip şeyler gördüm, neydi bunlar?

– Sana anlatacağız! Taşla başı yarılan, o ilk gördüğün adam, Kur'ân'ı atıp reddeden, farz namazlarda uyuyup kılmayan kimsedir. Ensesine kadar yüzünün derileri, burnu, gözü soyulan adam; evinden çıkıp yalanlar uydurup, etrafa yalan yayan kimsedir. Fırın gibi bir binanın içinde gördüğün kadınlı erkekli çıplak kimseler, zina yapan erkek ve kadınlardır. Kan nehrinde yüzüp ağzına taş atılan adam fâiz yiyen adamdır. Ateşin yanında durup onu yakan ve etrafında dönen pis manzaralı adam; cehennemin, ateşin bekçisidir. Bahçede gördüğün uzun boylu adam İbrahim a.s. idi. Onun etrafındaki çocuklar ise, fıtrat üzere (bûluğa ermeden) ölen çocuklardır.

Bunun üzerine cemaatten biri hemen atılarak dedi ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Müşrik çocukları da mı?

Rasûlullah s.a.v. «Evet, müşrik çocukları da!» dedi ve anlatmaya devam etti:

– Yarısı güzel yarısı çirkin yaratılışlı olan adamlara gelince, bunlar iyi amellerle kötü amelleri birbirine karıştırıp her ikisini de yapan kimselerdir. Allah onları affetmiştir."[842]

el-Bezzâr'ın rivayetine göre hadis-i şerif şöyle sona erer:

"Sonra Rasûlullah s.a.v., başları taşla ezilen bir topluluğa uğradı. Başları her ezilişinde tekrar eski haline geliyordu. Onlara yapılan bu işlem durmaksızın devam ediyordu. Rasûlullah s.a.v. sordu:

– Ey Cibril! Kim bunlar?

Cebrail a.s. şöyle cevap verdi:

– Onlar, namazla başları dertte olan kişilerdir!"[843]

el-Hatîb el-Bağdâdî ve İbnu'n-Neccâr şöyle rivayet eder:

"İslâm'ın nişanesi namazdır. Bütün kalbini vererek namazlarını kılanlar, namazların şartlarına, farzlarına, sünnetlerine itina göstererek ve vakitlerine dikkat ederek namaz üzerine titreyenler mümindir!"[844]

---

842 Buhârî, Ta'bîr 48, Ezân (Sıfatu's-Salât) 156; Teheccüd 12; Cenâiz 93, Büyû' 2; Cihâd 4; Bedül-Halk 6; Enbiya 8; Tefsir, Berâet 15; Edeb 69; Müslim 23, (2275); Tirmizî, Rü'ya 10, (2295); Ahmed b. Hanbel, 19590.

843 el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 235; el-Bezzâr, el-Müsned, 55.

844 El-Hatibu'l-Bağdâdî, Târihu Bağdâd, 11/109; es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 5472.

İbnu Mâce şöyle rivayet eder:

"Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

– Senin ümmetine beş vakit namazı farz kıldım. Bu namazları vakitlerine riayet ederek kılmak suretiyle muhafaza edenleri cennete sokacağıma kendi katımdan ahd verdim. Fakat beş vakit namazı vaktinde kılmayıp savsaklayanlara, tarafımdan verilmiş hiçbir söz yoktur."[845]

İmam Ahmed b. Hanbel ve el-Hâkim şöyle rivayet eder:

"Kim, namazın kendisi üzerine bir borç olduğunu bilir ve gereği gibi eda ederse cennete girer."[846]

Tirmizî, Nesâî ve İbnu Mâce şöyle rivayet eder:

"Kıyamet günü kulun hesaba çekileceği ilk ameli namazdır. Bu hesabı iyi geçerse kurtulmuş ve başarıya erişmiş olur. Eğer bu hesabı bozuk giderse kaybetmiş ve hüsrana uğramış olur. Eğer farz namazlarda eksiği bulunursa Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

Bakın bakalım, kulumun tatavvu (farz dışında kıldığı) namazları var mı?

Eğer tatavvu namazı varsa, farz namazlardan eksiği bunlardan tamamlanır. Sonra diğer amellerden de tıpkı böyle hesaba çekilir."[847]

Nesâî şöyle rivayet eder:

"Kıyamet günü kulun ilk hesaba çekileceği amel namazdır. İnsanlar arasında ilk hükme bağlanacak dava da kan davasıdır."[848]

Ahmed b. Hanbel, Ebû Dâvûd, Nesâî, İbnu Mâce ve el-Hâkim şöyle rivayet eder:

"Kıyamet günü kulun ilk hesaba çekileceği şey namazıdır. Eğer kul namaz borcunu tam olarak yerine getirmiş ise, hesabına tam olarak kaydedilir. Şayet namazı tam olarak yerine getirmemiş ise, Cenab-ı Hak meleklerine şöyle der:

– Bakın bakalım, kulumun tatavvu (farz dışında kıldığı) namazı var mı?

---

845 İbnu Mâce, 1403; Ebû Dâvûd, 430.

846 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 425; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 1595.

847 Tirmizî, 413; Nesâî, 465.

848 Buhârî. 6533; Müslim, 1678; Tirmizî, 1397; İbnu Mâce, 2615; Nesâî, 3991; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 4201. Buhârî, Müslim ve İbnu Mâce muhtasar olarak rivayet eder.

Farz namazlardan eksiğini tatavvu namazlardan tamamlanır. Sonra zekattan aynen böyle hesaba çekilir, sonra diğer amellerden hesaba çekilir."[849]

et-Taberânî şöyle rivayet eder:

"Kıyamet günü kulun ilk sorguya çekileceği şey namazıdır. Eğer bunun hesabını başarı ile verirse gerçekten kurtuluşa ermiş olur. Eğer namazın hesabı bozuk giderse gerçekten kaybetmiş ve hüsrana uğramış olur."[850]

İbnu Asâkir şöyle rivayet eder:

"Kulun ilk hesaba çekileceği ameli namazıdır. Eğer bunun hesabını başarı ile verirse diğer amellerin hesabını da başarı ile verir. Eğer bunun hesabı bozuk giderse, diğer amellerin hesabı da bozuk gider. Sonra Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

– Bakın bakalım, kulumun nafile (farz dışında kıldığı) namazları var mı?

Eğer nafile namazı varsa, farzlardan olan eksikleri bunlardan tamamlanır. Sonra, Allah Teala'nın lütfu ve rahmetiyle diğer farzlardan da aynı şekilde hesaba çekilir."[851]

Ahmed, Ebû Dâvûd, Nesâî, ve el-Hâkim şöyle rivayet eder:

"Kıyamet günü, insanların ilk olarak hesaba çekilecekleri amelleri namazdır. Allah Teala Hazretleri –kendisi en iyi şekilde bildiği halde– meleklerine şöyle buyurur:

– Kulumun namazına bakın, tamam mı kılmış yoksa eksik var mı?

Namazını tam olarak kılmış ise hesabına tam olarak yazılır. Eğer namazında bir eksiklik varsa, Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

– Bakın bakalım, kulumun tatavvu namazı var mı?

Eğer tatavvu namazı var ise ‹‹Kulumun farz namazlardan eksiğini tatavvu namazlardan tamamlayın!›› buyurur. Sonra diğer amellerden aynen bu usulde hesaba çekilir."[852]

Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, et-Taberânî ve Ziyâ el-Makdisî, el-Muhtâre'de şöyle rivayet eder:

---

849 Nesâî, 466; İbnu Mâce, 1425; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 9210.

850 Tirmizî, 413; Nesâî, 465.

851 Benzer lafızlarla rivayeti için bkz., Tirmizî, 413; Nesâî, 466; İbnu Mâce, 1425; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 9210.

852 Nesâî, 466; İbnu Mâce, 1425; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 9210.

"Cenab-ı Hak c.c. katından Cibril a.s. bana gelerek şöyle dedi:

– Ey Muhammed! Allah Teala c.c. sana: «Ben senin ümmetine beş vakit namazı farz kıldım. Bu beş vakit namazı kim abdestine, vakitlerine, rükûlarına, secdelerine titizlik ve dikkat göstererek kılarsa; buna karşılık ben de onu cennete sokmayı taahhüt ediyorum. Bunlardan birinde eksiklik yaparak huzuruma gelenler için bir ahdim yoktur; dilersem ona azap ederim, dilersem ona merhamet ederim.» buyuruyor."[853]

el-Beyhakî şöyle rivayet eder:

"Namaz bir mizândır; onun hakkını tam olarak verene, karşılığı da tam olarak verilir."[854]

ed-Deylemî şöyle rivayet eder:

"Namaz şeytanın yüzünü karartır, sadaka belini kırar, Allah için birbirini sevmek ve ilim konusunda muhabbet şeytanın kökünü kazır. Eğer bunları yaparsanız, güneşin doğduğu yer ile battığı yer arası kadar şeytan sizden uzaklaşır."[855]

Tirmizî, İbnu Hibbân ve el-Hâkim şöyle rivayet eder:

"Allah Teala'dan korkun! Beş vakit namazınızı kılın, Ramazan orucunuzu tutun, mallarınızın zekatını verin, amirlerinize itaat edin ki Rabb'inizin cennetine girebilesiniz."[856]

Buhârî, Müslim, Ahmed, Ebû Dâvûd, Nesâî şöyle rivayet eder:

"Cenab-ı Hak c.c. katında en sevimli amel; namazları vaktinde kılmak, ana ve babaya iyilik yapmak ve Allah c.c. yolunda cihad etmektir!"[857]

el-Beyhakî Ömer b. Hattâb r.a.'dan şöyle rivayet eder:

"Bir adam Rasûlullah s.a.v.'in yanına geldi ve şöyle dedi:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Allah Teala c.c. katında daha sevimli olan amel hangisidir?

Rasûlullah s.a.v. buyurdu ki:

---

853 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 4/367; Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, 573; Ziyâ el-Makdisî, el-Muhtâre, 368.

854 el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 3/147; es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 2/54.

855 ed-Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs, 2/405; es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 2/54; el-Münâvî, Feyzu'l-Kadîr, 5189.

856 Tirmizî, 616; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 21757; İbnu Huzeyme, es-Sahîh, 4/12; el-Hâkim, el-Müstedrek, 1/52.

857 Buhârî, 527; Müslim, 85; Nesâî, 610; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 3880.

– *Vaktinde kılınan namaz! Namazı terk edenin dini yoktur.'*[858]

Gerçekten de namaz dinin direğidir. Bu yüzden Hazret-i Ömer r.a. yaralandığında, kendisine ‹‹Ey müminlerin halifesi! Namaz vakti!›› denildiği zaman şöyle cevap vermişti:

– Namaz ne güzeldir! Namazı kılmayanın gerçekten İslâm'dan bir nasibi yoktur!

Bu sözlerden sonra, yarasından kanlar aka aka namazını kıldı.

ez-Zehebî, Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Kul, vakti girer girmez namazı kılınca, namazı nurlar saçarak Arş'a varıncaya kadar semaya yükselir. Sahibi için kıyamet gününe kadar istiğfar eder ve şöyle der:

– Beni koruduğun gibi Allah Teala da seni korusun!

Kul namazını vakti dışında kılınca, namaz zulûmete bürünerek semaya doğru yükselir. Semada varacağı yere varınca, tıpkı bir paçavra gibi dürülerek sahibinin yüzüne çarpılır."[859]

Ebû Dâvûd, Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Allah Teala c.c. şu üç kişinin namazını kabul buyurmaz!"[860]

Rasûl-i Ekrem s.a.v. bunlar arasında "vakti geçtikten sonra namazını kılanları" da saymıştır.

Hadislerden anlaşıldığına göre, namazlarına itina göstererek kılan kişilere Allah Teala c.c. şu beş ihsanda bulunur:

- Geçim darlığı üzerinden kaldırılır.
- Kabir azabından emin olur.
- Allah Teala c.c. amel defterini sağ tarafından verir.
- Sırat köprüsünden yıldırım gibi geçer.
- Hesaba çekilmeden cennete girer.

Kim de namaz hususunda gevşek davranır ve namazı savsaklarsa Cenab-ı Hak c.c. ona on beş ceza verir. Bunların beşi dünyada, üçü ölüm anında, üçü kabirde ve üçü de kabirden çıktığı zamandır.

Dünyadakiler şunlardır:

---

858 el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 3/39.

859 Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, 585; el-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 3/263; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 3/144.

860 Ebû Dâvûd, 593; İbnu Mâce, 970.

- Ömrünün bereketi kaldırılır.
- Yüzündeki iyilere ait siması (nişanı) yok edilir.
- Allah Teala c.c. işlediği hiçbir amele mükafat vermez.
- Hiçbir duası semaya yükselmez.
- Salihlerin duasından payı olmaz.

Ölüm anında karşılaşacağı cezalar:

- Zelil olarak ölür.
- Aç olarak can verir.
- Susuz olarak ölür; dünyadaki bütün denizleri içse bile susuzluğa kanmadan susuzluk çekerek ölür.

Kabirde karşılaşacağı felaketler:

- Kaburga kemikleri birbirine girecek şekilde kabir kendisini sıkar.
- Kabrinde kendisine ateş yakılır; gece gündüz kor ateş içinde debelenip durur.
- Kabirde kendisine ‹‹Kel Ejderha›› denilen yılan musallat olur. Gözleri ateş ve tırnakları demirden olup, her bir tırnağının uzunluğu bir günlük yol kadardır. Bu yılan ölü ile konuşur, sesi kulakları parçalayan gök gürültüsü gibidir: ‹‹Ben Kel Ejderhayım! Rabb'im bana, sabah namazını güneş doğana kadar, öğle namazını ikindiye kadar, ikindi namazını güneş batana kadar, akşam namazını yatsıya kadar ve yatsı namazını fecir doğana kadar geciktirip zayi etmen sebebiyle her biri için ayrı ayrı dövmemi emretti.›› der. Yılanın her darbesi ile yetmiş arşın yerin içine gömülür. Kıyamet gününe kadar bu şekilde azap görmeye devam eder.

Kabirden kalkıp mahşer yerine vardığında karşılaşacağı musibetler:

- Hesabı çetin olur.
- Rabb'inin öfke ve gazabı ile karşılaşır.
- Cehenneme girer.[861]

Bir rivayete göre son kısım şöyledir:

Kıyamet günü alnında üç satır yazı ile gelir:

Birinci satırda şu yazılıdır: "Ey Allah'ın hakkını zayi eden!"

İbnu Arrâk, bunun mevzû olduğunu belirtir. Bkz., Tenzîhu'ş-Şerî'a, 2/114.

İkinci satırda "Ey hassaten Allah'ın azabına uğrayan!" yazılıdır.

Üçüncü satırda ise "Dünyada iken Allah'ın hakkını zayi ettiğin gibi, bu gün artık Allah'ın rahmetinden tamamen ümidini kes!" cümlesi yazılıdır.

Bu hadis-i şerifte namaza gereken özeni göstermeyenlere verileceği belirtilen cezaların toplam sayısı on beşe ulaşmıyor. Açıklananların sayısı on dört tanedir. Belki de ravi on beşinciyi söylemeyi unutmuştur.

İbnu Abbâs r.a. şöyle der:

"Kıyamet günü bir adam getirilir ve Allah Teala'nın huzurunda durdurulur. Cenab-ı Hak c.c., onun cehenneme atılmasını emreder. Kul sorar:

– Niçin Ya Rabbi?

Allah Teala c.c. buyurur ki:

– Vaktini geçirerek namazı geciktirdiğin ve benim adıma yalan yere yemin ettiğin için!"

Yine Rasûlullah s.a.v.'den rivayet edilir:

"Rasûlullah s.a.v. bir gün ashabına şöyle der:

– Şöyle deyiniz: Allahım! Aramızda mahrum ve bedbaht kimse bırakma!

Bu sözlerden sonra Rasûlullah s.a.v. buyurdu ki:

– Bedbaht ve mahrum kimdir, bilir misiniz?

– Ey Allah'ın Rasûlü! Onlar kimdir?

– Namazı terk edenler!"[862]

Yine rivayet edildiğine göre kıyamet günü ilk olarak namaz kılmayanların yüzü kararır. Cehennemde ‹‹Lemlem›› denilen bir vadi vardır. Bu vadi yılanlarla doludur ve her bir yılan devenin boynu kalınlığında, bir aylık yol uzunluğundadır. Bunlar namazlarını kılmayanları sokar. Yılanın ısırdığı kişinin bedeninde zehir yetmiş sene kaynar ve sonunda etleri çürüyerek dökülür.

Yine rivayet edildiğine göre, İsrailoğullarından bir kadın Musa a.s.'a gelir ve der ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Büyük bir günah işledim, fakat tevbe ederek Allah'a yöneldim. Benim için Allah'a dua et de, günahımı bağışlasın ve tevbemi kabul buyursun!

---

[862] Bu lafızla bulunamadı.

Musa a.s. sorar:

– İşlediğin günah nedir?

– Zina ettim ve zinadan doğan çocuğumu da öldürdüm!

Bu sözler üzerine Musa a.s. kadına şöyle der:

– Yanımdan defol ey günahkar kadın! Yoksa gökten ateş inip uğursuzluğun yüzünden bizleri yakacak!

Kadın kalbi kırık bir şekilde oradan çıkar. Cibril a.s. Musa a.s.'ın yanına gelir ve der ki:

– Allah Teala sana buyuruyor ki: «Tevbe eden kadını neden reddettin?» Ey Musa! Sen bundan daha fenaları ile karşılaşmadın mı?

Musa a.s. sorar.

– Bundan daha fena olanlar kimlerdir?

– Kasten bile bile namazı terk edenler!

Yine anlatıldığına göre, bir kişi vefat eden kız kardeşini defneder ve o esnada cüzdanını kabre düşürür. Fakat kabirden ayrılıp gittikten sonra bunun farkına varır, cüzdanı mezara düşürdüğünü hatırlar ve geri mezarın başına gelir. İnsanlar kabrin etrafından uzaklaştıktan sonra kabri kazar, bir de bakar ki kabrin için tutuşmuş alev alev yanıyor. Hemen kabri geri kapatır ve ağlayarak kederli bir şekilde anasının yanına varır. Anasına der ki:

– Ancığım, bana kız kardeşim ve yaptıkları hakkında bilgi ver!

Anası bu isteğe şöyle karşılık verir:

– Niçin soruyorsun?

– Anacığım! Kız kardeşimin kabrinde ateş yandığını gördüm!

Anası da ağlamaya başlar ve şöyle der:

– Yavrum, kardeşin namazı önemsemez, hep vaktini geçirdikten sonra kılardı!

Namazı vaktinde kılmayanların hali böyle olunca, ya hiç kılmayanların hali acaba nasıl olur? Allah Teala'dan c.c., namazları vaktinde ve bütün gereklerini yerine getirerek kılmamız hususunda bizlere yardımcı olmasını niyaz ederiz. O, gerçekten çok cömert, ihsanı bol, çok şefkatli ve merhametlidir!

ELLİNCİ BÖLÜM

CEHENNEMİN YAPISI VE AZABI

Cenab-ı Hak şöyle buyurur:

"Cehennemin yedi kapısı vardır. Her kapı için birer grup ayrılmıştır."[863]

Ayet-i kerimenin metninde geçen ‹‹cüz'›› kelimesi; kısım, tâife ve grup manasındadır. Kapılardan murad da, üst üste olan cehennemin yedi tabakasıdır.

İbnu Cüreyc r.a. şöyle der:

"Cehennem yedi tabakadır. Bu yedi tabaka sırasıyla Cehennem, Lazâ, Hutame, Sa'îr, Sakar, Cahîm ve Hâviye'dir. İlk tabaka, tevhid ehli günahkarlar için, ikinci tabaka yahudiler için, üçüncü tabaka hıristiyanlar için, dördüncü tabaka yıldıza tapanlar için, beşinci tabaka ateşe tabanlar için, altıncı tabaka müşrikler için ve yedinci tabaka da münafıklar içindir. En üstteki cehennem tabakası en hafif olanıdır. Sonra alttakiler sırasıyla artarak gider."

Ayet-i kerime birkaç şekilde tefsir edilmiştir.

Bir tefsir şöyledir: Allah Teala c.c., şeytana uyanları yedi kısma ayıracak, bunlardan her birini cehennemin ayrı bir tabakasına yerleştirecektir. Zira küfür ve günahın mertebeleri farklı farklı olup, buna göre cehennemdeki dereceleri de birbirinden farklı olacaktır.

Diğer bir tefsir şöyledir: İnsanın günah işlediği azaların sayısına uygun olarak cehennem de yedi tabakaya ayrılmıştır. Göz, kulak, dil, mide, tenasül organı, el ve ayaklardan ibaret olan bu yedi organ bütün kötülüklerin kaynağı ve sebebidir. Bu sebeple varacağı yer de yedi kapılı olarak takdir edilmiştir.

---

[863] Hicr, 44.

Hazret-i Ali k.v. şöyle der:

"Cehennem üst üste yedi tabaka halindedir. Önce ilk tabaka dolar sonra ikinci, arkasından üçüncü taba dolarak tamamı doluncaya kadar devam eder.

Buhârî et-Târîhu'l-Kebîr'inde ve Tirmizî İbnu Ömer r.a.'dan Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Cehennemin yedi kapısı vardır. Bu kapılardan biri ümmetime silah çekenlere ayrılmıştır."[864]

et-Taberânî el-Mu'cemu'l-Evsat'ta rivayet eder:

"Cibril a.s. Rasûlullah s.a.v.'e, her zamankinden farklı bir zamanda geldi. Rasûlullah s.a.v. onu karşıladı ve dedi ki:

– Ey Cibril! Neden yüzünün renginin değişmiş olduğunu görüyorum!...

Cibril a.s. şöyle der:

– Allah Teala c.c., cehennemin körükleri hakkında sana bilgi vermemi emretmiş olmasaydı sana gelmezdim!

– Ey Cibril! Öyleyse bana cehennemin vasıflarını anlat!

Bunun üzerine Cibril a.s. cehennemi şöyle anlatır:

– Cenab-ı Hak c.c., cehennemin bin yıl yakılmasını emretti. Bin yıl yakıldı, sonunda bembeyaz oldu. Sonra yine yakılmasını emretti. Bin yıl daha yakıldı ve kıpkırmızı oldu. Yine yakılmasını emir buyurdu. Bin yıl daha yakıldı ve kapkara oldu. Şimdi o simsiyah ve kapkaranlıktır; kıvılcımları ışık saçmaz ve alevi de hiç sönmez.

– Seni hak üzere peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki, şayet cehennemden iğne deliği büyüklüğünde bir delik açılsa, yeryüzünde bulunanların hepsi tamamen ölürlerdi.

– Seni hak üzere peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki, cehennem bekçilerinden biri yeryüzündekilere görünse, yüzünün çirkinliğinden ve kokusunun ağırlığı yüzünden dünya halkının tamamı ölürdü.

– Seni hak üzere peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki, Cenab-ı Hakk'ın Kur'ân-ı Kerîm'de özelliklerini anlattığı cehennem ehline ait zincirlerden birinin halkası, dünyadaki dağlardan birinin üzerine bırakılsaydı, onu eritip bitirir ve yerin merkezine varıncaya kadar aşağı inerdi.

Bunun üzerine Rasûlullah s.a.v. buyurdu ki:

– Bu kadarı yeter ey Cibril! Yoksa kalbim parçalanacak öleceğim!

[864] Tirmizî, 3123; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 5656.

Sonra Rasûlullah s.a.v. Cibril a.s.'a baktı, onun ağladığını görünce dedi ki:

– Cenab-ı Hakk'ın katında öyle bir makamın olduğu halde sen de mi ağlıyorsun?

– Ben neden ağlamayayım ki! Asıl benim ağlamam gerekir. Belki Allah Teala'nın ezeli ilminde, şu anda bulunduğum halden başka bir haldeyim! Bilemem, belki Allah Teala beni İblis'i tâbi tuttuğu imtihanın benzeri bir imtihana tâbi tutar. Halbuki İblis de önceleri önde gelen meleklerden biri idi. Bilemem, belki de Hârût ile Mârût'un başına gelen imtihan benim de başıma gelebilir.

Bunun üzerine Rasûlullah s.a.v. ile Cibril a.s. birlikte ağlamaya başladılar. İkisinin ağlaması, şu nida gelinceye kadar devam etti:

– Ey Cibril ve ey Muhammed! Allah Teala, ikinizi de kendisine isyan etmekten emin kılmıştır!

Bundan sonra Cibril a.s. tekrar semaya yükselir gider. Rasûlullah s.a.v. de dışarı çıkar. Yolda gülüp oynayan Ensâr'dan bir topluluk ile karşılaşır. Onlara şöyle der:

– Cehennem arkanızda sizi bekliyorken sizler gülüyor musunuz? Eğer benim bildiklerimi bilseydiniz, az güler çok ağlardınız. Boğazınızdan ne su ve ne de yemek geçerdi! Yüksek dağlara çıkar, adeta böğürürcesine Allah'a yalvarırdınız!

Rasûlullah s.a.v.'in bu sözleri üzerine şöyle nida geldi:

– Ey Muhammed! Kullarımın ümitsizliğe düşürme! Ben seni zorluk çıkarıcı olarak değil müjdeci olarak gönderdim!

Bunun üzerine Rasûlullah s.a.v. buyurdu ki:

– Orta yolu tutun ve Allah'a yakınlaşmaya çalışın!"[865]

İmam Ahmed b. Hanbel şöyle rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v. Cibril a.s.'a şöyle der:

– Neden Mikâil'in güldüğünü hiç görmüyorum?

Cibril a.s. der ki:

– Cehennem yaratılalı beri Mikâil hiç gülmedi!"[866]

Müslim şöyle rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v. buyurdu ki:

– Kıyamet günü cehennem getirilir, üzerinde yetmiş bin halat vardır ve her bir halatı yetmiş bin melek çeker!"[867]

---

865 et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 3/90; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 10/387.

866 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 1290; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 18568.

867 Müslim, 2842; Tirmizî, 2573.

ELLİ BİRİNCİ BÖLÜM

CEHENNEM AZABI

Ebû Dâvûd, Nesâî ve Tirmizî'nin rivayet ettiği bir hadis-i şerif şöyledir. Hadisin metni Tirmizî'ye aittir: "Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– Allah Teâla Hazretleri cenneti ve cehennemi yarattığı zaman Cibril a.s.'ı cennete gönderdi ve buyurdu ki:

– Git cennete ve cennet ehline neler hazırladığıma bir bak!

O da gidip cennete ve cennet ehli için hazırlananlara baktı ve dedi ki:

– (Ey Rabb'im!) Senin izzetine yemin olsun, onu işiten herkes mutlaka ona girer (girmek ister)!

(Allah Teâla Hazretleri) cennetin etrafını mekruhlarla (sevimsiz ve zor gelen şeylerle) çevirdi. Sonra buyurdu ki:

– Hele git ona bir daha bak!

Cebrail a.s. gidip ona bir daha baktı. Sonra da dedi ki:

– Senin izzetine yemin olsun! Korkarım, ona hiç kimse giremeyecek!

Cehennemi yaratınca, Cebrail a.s.'a buyurdu ki:

– Git, cehenneme ve onun içinde cehennem ehline hazırladıklarıma bak!

O da gidip ona baktı, katlarının üst üste olduğunu gördü ve dönüp gelince dedi ki:

– İzzetine yemin olsun, işitenlerden kimse ona girmez!

Allah Teâla hazretleri de cehennemin etrafını şehvetlerle kuşattı. Sonra da buyurdu ki:

– Git ona bir kere daha bak!

O da gidip ona baktı. Döndüğü zaman dedi ki:

– İzzetine yemin olsun, tek kişi kalmayıp herkesin ona gireceğinden korkuyorum!"[868]

el-Beyhakî, ***"O (cehennem), saray gibi kocaman kıvılcım atar!"***[869] ayet-i kerimesi hakkında İbnu Mes'ûd r.a.'ın şöyle dediğini rivayet eder:

– Dikkat edin! Ben, ağaç gibi demiyorum; kaleler ve şehirler gibi kıvılcım atar, diyorum!"[870]

İbnu Mâce, Ahmed, İbnu Hibbân es-Sahîh'inde ve el-Hâkim rivayet eder. Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Veyl, cehennemde bulunan bir vadidir. Kafir, onun dibine varıncaya kadar yetmiş sene aşağı doğru düşmeye devam eder."[871]

Tirmizî şöyle rivayet eder, Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Veyl, cehennemde iki dağ arasında bulunan bir vadidir. Kafir, o vadinin dibine varıncaya kadar yetmiş sene aşağı doğru düşmeye devam eder."[872]

İbnu Mâce ve Tirmizî rivayet eder, lafız İbnu Mâce'ye aittir.

"Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– Hüzün kuyusundan Allah'a sığının!

Sahâbe-i kirâm sordular:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Hüzün kuyusu nedir?

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– Cehennemin içinde bir vadidir, cehennem bile günde dört yüz defa ondan Allah'a sığınır! Sahâbe-i kirâm yine sordu:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Oraya kimler girecek?Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

---

868 Ebû Dâvûd, Sünnet 25, (4744); Tirmizî, Cennet 21, (2563); Nesâî, Eymân 3, (7, 3); Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 27512.

869 Murselât, 32.

870 el-Beyhakî, el-Ba'su ve'n-Nüşûr, 574; el-Münzirî, et-Terğîb ve't-Terhîb, 5374.

871 Tirmizî, 3164; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 11315; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 16/508; el-Hâkim, el-Müstedrek, 4/639.

872 Tirmizî, 3164; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 3/75; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 16/508; et-Taberî, 1387; el-Beyhakî, el-Ba'su ve'n-Nüşûr, 466; el-Hâkim, el-Müstedrek, 4/639; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 9/228; Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 2/523; Abd b. Humeyd, 924.

– Orası amellerinde riyakarlık yapan Kur'ân-ı Kerîm kurrâları (okuyucuları) için hazırlanmıştır. Gerçekten de Allah Teala'nın en fazla nefret ettiği kurrâ, zalim yöneticileri ziyaret (ve onları tasvip) edenlerdir."[873]

et-Taberânî şöyle rivayet eder:

"Cehennemde bir vadi vardır, cehennemin kendisi günde dört yüz defa bu vadiden Allah'a sığınır. Bu vadi, Muhammed s.a.v.'in ümmetinden riyakarlık yapanlar için hazırlanmıştır!"[874]

İbnu Ebi'd-Dünyâ şöyle rivayet eder:

"Cehennemde yetmiş bin vadi, her vadinin yetmiş bin şubesi ve her şubenin de yetmiş bin hücresi vardır. Her bir hücrede ise cehennemliklerin yüzlerini yiyen yılanlar bulunur."[875]

Buhârî et-Târîhu'l-Kebîr'inde zayıf bir senedle şöyle rivayet eder:

"Cehennemde yetmiş bin vadi, her vadide yetmiş bin şube, her şubede yetmiş bin bina, her binada yetmiş bin ev ve her evde yetmiş bin kuyu vardır. Her kuyuda yetmiş bin yılan ve her yılanın ağzında yetmiş bin akrep bulunur. Kafir ve münafıkların hepsi, vadinin dibini boylayıncaya kadar bunların hepsi ile tek tek karşılaşır!"[876]

Tirmizî munkatı' bir sened ile şöyle rivayet eder:

"Cehennemin ağzından içine bırakılan büyük bir kaya parçası, yetmiş sene düşmesine rağmen cehennemin dibine ulaşmaz."[877]

Hazret-i Ömer r.a. şöyle derdi:

– Cehennemi çok sık hatırlayınız! Çünkü onun harareti çok şiddetli, dibi çok derin ve topuzları ise demirdendir!

el-Bezzâr, Ebû Ya'lâ, İbnu Hibbân es-Sahîh'inde ve el-Beyhakî şöyle rivayet eder:

"Cehennemin içine bir taş atılsa, dibine varıncaya kadar yetmiş sene düşmeye devam eder!"[878]

---

[873] Tirmizî, 2383; İbnu Mâce, 256; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 3/261; İbnu Receb, et-Tahvîf mine'n-Nâr, s. 88; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 5/339.

[874] Bir önceki hadis-i şerifin tahricine bakınız.

[875] Buhârî, et-Târîhu'l-Kebîr, 8/124; el-Beyhakî, el-Ba'su ve'n-Nüşûr, 526, 527; el-Münzirî, et-Terğîb ve't-Terhîb, 5383.

[876] Buhârî, et-Târîhu'l-Kebîr, 8/124; ez-Zehebî, Mîzânu'l-İ'tidâl, 3/238.

[877] Tirmizî, 2575; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 4/174; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 1/249; er-Rûyânî, 1/339.

Müslim Ebû Hureyre r.a.'dan şöyle rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v.'in yanında idik. Birden, ağır bir şeyin yere düşünce çıkardığı gibi bir ses işittik. Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– Biliyor musunuz bu nedir? Bizler dedik ki:

– Allah ve Rasûlü en doğrusunu bilir!

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– Allah Teala yetmiş yıl önce cehenneme bir taş salmıştı, şu anda cehennemin dibine vardı! Duyduğunuz, onun düşme sesinin yankısıydı!"[879]

et-Taberânî, Ebû Sa'îd el-Hudrî r.a.'dan şöyle rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v. bir gün şiddetli bir ses duydu ve irkildi. Bu sırada Cibril a.s. yanına geldi, Efendimiz s.a.v. ona sordu:

– Ey Cibril! Bu ses de nedir?

O da şöyle cevapladı:

– Bu, yetmiş yıl önce ağzından cehennemin içine bırakılan bir kayanın, şu anda dibine ulaşması sebebiyle çıkardığı sestir. Allah Teala c.c. o kayanın çıkardığı sesi sana duyurmak istedi.

Bu olaydan sonra ruhu kabzedilinceye kadar Rasûlullah s.a.v.'in ağzının dolusunca güldüğü hiç görülmedi."[880]

Ahmed ve Tirmizî rivayet eder. Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Eğer şunun gibi –Rasûlullah s.a.v. bu esnada kafasını işaret buyurdu– bir kurşun parçası gökten yere bırakılsa, aradaki mesafe beş yüz senelik olduğu halde, akşam olmadan yere varır. Fakat aynısı cehennemin ağzından içine bırakılsa, dibine varabilmek için kırk yıl gece gündüz düşmeye devam eder!"[881]

Ahmed, Ebû Ya'lâ ve el-Hâkim rivayet eder ve hadisin sahih olduğunu belirtir. Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

---

878 İbnu Hibbân, es-Sahîh, 16/509; el-Bezzâr, el-Müsned, 3494; el-Beyhakî, el-Ba'su ve'n-Nüşûr, 483; Hennâd, ez-Zühd, 251.

879 Müslim, 2844; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 8622; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 16/510.

880 et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 1/249; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 18590.

881 Tirmizî, 2588; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 6817.

"Cehennemin demir topuzlarından biri yeryüzüne bırakılsa, bütün insanlar ve cinler onu kaldırmak için bir araya gelseler yine de onu yerden kaldıramazlar!"[882]

el-Hâkim şöyle rivayet eder:

"Eğer cehennemin demir topuzlarından biri ile bir dağa vurulmuş olsaydı, onu paramparça eder küle çevirirdi!"[883]

İbnu Ebi'd-Dünyâ şöyle rivayet eder:

"Eğer cehennemden tek bir taş bir dağın üzerine bırakılmış olsaydı, onun etkisinden erirdi. (Cehennemde) her insanın yanında böyle bir taş ve bir de şeytan vardır."[884]

el-Hâkim şöyle rivayet eder:

"Yedi kat olan arzın her katı arasındaki mesafe beş yüz yıllık mesafedir.

Arzın birinci katı, iki tarafı havaya kalkmış bir balığın sırtı üzerindedir. Balık bir kayanın üzerinde, kaya ise bir meleğin elindedir.

İkinci kat arz ise rüzgarın hapsedildiği yerdir. Allah Teala c.c., Âd kavmini helak etmeyi irade buyurunca, rüzgarların idaresiyle görevli meleğe, onları helak etmek üzere rüzgar göndermesini emir buyurdu. Melek sordu:

– Ya Rabbi! Öküzün burun deliklerinden çıktığı kadar rüzgar salayım mı?

Cenab-ı Hak Hazretleri buyurdu ki:

– Bu kadarı yeryüzünde bulunanların hepsini öldürmeye kafi gelir! Sen onlara yüzük deliği kadar rüzgar gönder!

Şu ayet işte bu rüzgara işaret eder: ***"Âd kavminde de (ibretler vardır). Onlara kasıp kavuran rüzgarı göndermiştik. Üzerinden geçtiği şeyi canlı bırakmıyor, onu kül edip savuruyordu."***[885]

Üçüncü kat arzda cehennem taşları ve dördüncü kat arzda ise cehennem kibriti vardır.

Sahâbe-i kirâm sordu:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Cehennemin de kibriti mi var?

---

882 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 27623; es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 2/134.

883 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 11377.

884 es-Suyûtî, ed-Dürrü'l-Mensûr, Sûretu Tahrim, 5.

885 Zâriyât, 41-42.

– Evet var! Nefsimi kudret elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, o katta öylesine kibrit vadileri vardır ki içine yüce dağlar bırakılsa eriyip su gibi akar!

Beşinci kat arzda cehennem yılanları vardır. Ağızları vadi genişliği kadardır. Kafirleri öyle bir ısırır ki, kemikleri üzerinde etten eser kalmaz.

Altıncı kat arzda cehennem akrepleri bulunur. Onların en küçüğü semerlenmiş katır büyüklüğündedir. Kafire öyle bir darbe vurur ki, bu darbe ona cehennemin hararetini unutturur.

Yedinci kat arzda ise bir eli önde bir eli arkada demirden kelepçeye vurulmuş İblis vardır. Allah Teala c.c., onu kullarından biri üzerine salmak isteyince çözer."[886]

Ahmed, et-Taberânî, İbnu Hibbân es-Sahîh'inde ve el-Hâkim şöyle rivayet eder:

"Cehennemde deve boynu kalınlığında yılanlar vardır. İnsanı öyle bir sokar ki, onun acısı kırk sene geçmez. Yine cehennemde öyle akrepler vardır ki, semerlenmiş katır büyüklüğündedir. Bir defa ısırınca onun yangısı kırk sene devam eder."[887]

Tirmizî, İbnu Hibbân es-Sahîh'inde ve el-Hâkim şöyle rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v. ***"Ve de ki: Hak, Rabb'inizdendir. Öyle ise dileyen iman etsin, dileyen inkâr etsin. Biz, zalimlere öyle bir cehennem hazırladık ki, onun duvarları kendilerini çepeçevre kuşatmıştır. (Susuzluktan) imdat dileyecek olsalar imdatlarına, erimiş maden gibi yüzleri haşlayan bir su ile cevap verilir. Ne fena bir içecek ve ne kötü bir kalma yeri!"***[888] *ayet-i kerimesinde geçen ‹‹mühl›› (erimiş maden) kelimesiyle ilgili olarak şöyle buyurur:*

– O su, zeytinyağının tortusu gibi siyahtır. İçmek için onu yüzlerine yaklaştırınca, yüzünün derisi eriyerek içine akar!"[889]

Tirmizî'nin, "hasen-sahih" olarak rivayet ettiği bir hadis-i şerif şöyledir: Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

---

886 el-Hâkim, el-Müstedrek, 4/636.

887 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 17260; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 16/512; el-Hâkim, el-Müstedrek, 4/636.

888 Kehf, 29.

889 Tirmizî, 2581; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 11275; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 16/514; el-Hâkim, el-Müstedrek, 2/544.

"Cehennemliklerin başına dökülen kaynar su, dökülür dökülmez kaynar su içlerine işler, vücudun içinde ne varsa ayaklarından çıkar. Eriyik gibidir. Sonra tekrar eski haline döndürülür."[890]

"Hamîm" kavuracak derecede sıcak sudur. Dahhâk rh.a. der ki: "Cehennemliklerin içeceği olan ‹‹hamîm››, Allah Teala'nın yerleri ve gökleri yarattığı günden cehennem ehline içirileceği ana kadar kaynatılır ve başlarından aşağı dökülür."

Başka bir görüşe göre hamîm, cehennem ehlinin göz yaşlarından bir havuzda biriktirilir ve onlara içirilir. Bundan başka görüş belirtenler de vardır. Şu ayet-i kerimede, cehennem ehline içirilecek olan *'hamîm'*e işaret edilir:

"Muttakîlere vâdolunan cennetin durumu şöyledir: İçinde bozulmayan sudan ırmaklar, tadı değişmeyen sütten ırmaklar, içenlere lezzet veren şaraptan ırmaklar ve süzme baldan ırmaklar vardır. Orada meyvelerin her çeşidi onlarındır. Rablerinden de bağışlama vardır. Hiç bu, ateşte ebedî kalan ve bağırsaklarını parça parça edecek kaynar su (hamîm) içirilen kimselerin durumu gibi olur mu?"[891]

Ahmed, Tirmizî ve el-Hâkim şöyle rivayet eder:

"Ardından da (o inatçı zorbaya) cehennem vardır; kendisine irinli su içirilecektir! Onu yudumlamaya çalışacak, fakat boğazından geçiremeyecek ve ona her yandan ölüm gelecek, oysa o ölecek değildir (ki azaptan kurtulsun). Bundan ötede şiddetli bir azap da vardır."[892]

Ayeti hakkında Rasûlullah s.a.v., şöyle buyurur:

– *İrinli suyu ağzına yaklaştırınca ondan tiksinir. Daha da yaklaştırınca irinli sudan yüzü kavrulur, başının derisi solup düşer. Onu içince bağırsakları parça parça olur ve dübüründen dışarı çıkar. Nitekim Cenab-ı Hak buyurur ki:*

"Ve cehennemdekilere bağırsakları parça parça eden kaynar sudan içirilir."[893]

Diğer bir ayette şöyle:

---

890 Tirmizî, 2582; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 8647.

891 Muhammed, 15.

892 İbrahim, 16-17.

893 Muhammed, 15.

"(Susuzluktan) imdat dileyecek olsalar imdatlarına, erimiş maden gibi yüzleri haşlayan bir su ile cevap verilir. Ne fena bir içecek ve ne kötü bir kalma yeri!"[894] *buyurulur.* "[895]

Ahmed ve el-Hâkim şöyle rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– *Cehennem irininden bir kova dünyaya dökülmüş olsaydı bütün dünya ehlini kokuturdu!"[896]*

Cehennemliklere sunulacak olan irin (ğassâk) şu ayet-i kerimede geçer.

"Onlar cehenneme girecekler. Orası ne kötü bir kalma yeridir. İşte bu; kaynar su ve irindir. Onu tatsınlar!"[897]

"(Azgınlar) orada çağlar boyu kalacaklar. Orada bir serinlik ya da (susuzluk gideren) bir içecek tatmazlar. Sadece kaynar su ve irin (tadarlar)."[898]

Ayet-i kerimelerde geçen ‹‹ğassâk›› hakkında çeşitli görüşler vardır. İbnu Abbâs r.a.'a göre o, kafirin cildinden ve diğer yerlerinden akan sudur. Diğer bazılarına göre, kafirlerin pis kokulu irinleridir.

Ka'b rh.a. şöyle der: "Bu, cehennemde bir pınardır. Yılan, akrep ve diğer zehirli hayvanların zehirleri akarak burada birikir. Sonra Âdemoğlu getirilip bu birikintinin içine bir defa batırılır. Bunun etkisiyle kemikleri üzerindeki derisi ve etleri soyulup dizlerinden ve topuklarından aşağı dökülür. O da, tıpkı insanın elbisesini giyinmek için yukarı doğru çektiği gibi etlerini yukarı doğru çeker."

Tirmizî'nin rivayet ettiği ve "hasen-sahih" dediği bir hadis-i şerif şöyledir:

"Rasûlullah s.a.v. şu ayet-i kerimeyi okudu:

"Ey iman edenler! Allah'tan, O'na yaraşır şekilde korkun ve ancak müslümanlar olarak can verin!"[899]

Ayeti okuduktan sonra Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

---

894 Kehf, 29.

895 Tirmizî, 2583; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 21782.

896 Tirmizî, 9997; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 11377.

897 Sâd, 56-57.

898 Nebe', 23-25.

899 Âlu İmrân, 102.

– Eğer zakkûmdan bir damla dünya alemine damlamış olsaydı, dünya halkının bütün yiyecek ve içeceklerini bozardı. Yiyeceği bu olanın halini siz düşünün!"[900]

Hadisin diğer bir rivayetinde sonu şöyledir:

"Bundan başka yiyeceği bulunmayan kimsenin hali acaba nasıl olur?"

İbnu Abbâs r.a.'dan gelen sahih bir rivayete göre ***"Boğazdan geçmez bir yiyecek..."***[901] ayeti hakkında şöyle demiştir:

"Yani gırtlağa takılıp kalan, ne dışarı çıkan ve ne de içeri giden diken gibi!"

Buhârî ve Müslim şöyle rivayet eder:

"Kafirin (cehennemde) iki omuzu arası, atla hızlı giden bir sürücü için üç günlük yoldur!"[902]

İmam Ahmed şöyle rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– Kafirin azı dişi Uhud dağı büyüklüğünde, uyluğu Beyzâ dağı büyüklüğünde, cehennemde kapladığı yer ise Kadîd ile Mekke arası kadar, yani takriben üç günlük mesafe, derisinin kalınlığı ise Cebbâr'ın arşını ile kırk iki arşın boyundadır."[903]

Hadiste geçen Cebbâr hakkında denilmiştir ki: Yemen kralı olup boyu uzundu. İbnu Hibbân ve başkaları böyle söylemişlerdir. Bazıları da İran kralı olduğunu söyler.

Müslim şöyle rivayet eder: "Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– Kafirin azı dişi – yahut köpek dişi dedi– Uhud dağı büyüklüğünde, derisinin kalınlığı ise üç günlük yol mesafesi kadardır."[904]

Tirmizî şöyle rivayet eder: "Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– Kıyamet günü kafirin azı dişi Uhud dağı büyüklüğünde, uyluğu Beyzâ dağı kadar ve cehennemde oturduğunda kapladığı yer ise Rebeze'den üç günlük yol mesafesi kadardır."[905]

Yani Medine ile Rebeze arasındaki mesafe kadardır.

---

900 Tirmizî, 2585; İbnu Mâce, 4325; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 2730.

901 Müzzemmil, 13.

902 Buhârî, 6553; Müslim, 2852.

903 Müslim, 2815; Tirmizî, 2577; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 10548; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 7486.

904 Müslim, 2851; Tirmizî, 2579. Tirmizî'nin rivayeti muhtasardır.

905 Tirmizî, 2578.

Ahmed ceyyid senedle şöyle rivayet eder: "Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– *Kafirin azı dişi kıyamet günü Uhud dağı gibidir. Derisinin genişliği yetmiş arşın, pazuları ise Beyzâ dağı gibi, uyluğu Verekân dağı gibi, cehennemde oturduğu yer ise burası (Medine) ile Rebeze arası kadardır."*[906]

Diğer bir rivayet: *"Cehennemde oturduğu yer ise üç günlük yol mesafesi, yani Rebeze kadardır."* şeklindedir.

Ahmed, et-Taberânî ve Tirmizî, Fudayl b. Yezîd'den şöyle rivayet eder:

"Kafirin dili bir iki fersah uzatılır, kıyamet günü insanlar onu çiğnerler."[907]

Fudayl b. Yezîd, Ebu'l-Aclân'dan şöyle rivayet eder:

"Kafirin dili kıyamet günü iki fersah uzunluğunda yerlerde sürünür, insanlar onu çiğner."[908]

Bunu el-Beyhakî rivayet etmiştir ve doğru olan budur.

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Cehennemliklerin gövdesi cehennemde öyle büyütülür ki, her birinin kulak memesi ile omuzu arasındaki mesafe yedi yüz yıllık yol kadar olur. Her birinin derisinin kalınlığı yetmiş arşın ve azı dişleri de Uhud dağı kadar olur."[909]

Ahmed sahih bir senedle ve el-Hâkim sahih olduğunu belirttiği senedle Mücâhid'den şöyle rivayet eder: "İbnu Abbâs r.a. dedi ki:

– Cehennemin genişliğinin ne kadar olduğunu biliyor musun? Ben dedim ki:

– Hayır bilmiyorum! Bunun üzerine dedi ki:

– Evet, vallahi bilmiyorsun! Orada cehennemlik bir adamın kulak memesi ile omuz başı arası yetmiş yıllık yoldur. Onun içinde irin ve kan vadiler akar. Ben dedim ki:

– Nehirler mi akar? Dedi ki:

– Hayır, vadiler akar![910]

---

906 Tirmizî, 2578; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 8145.

907 Tirmizî, 2580; el-Beyhakî, el-Ba'su ve'n-Nüşûr, 622, 623; el-Münzirî, et-Terğîb ve't-Terhîb, 5412.

908 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 5638. Hadis merfû olarak rivayet edilmiştir.

909 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 4785.

910 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 24335; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 18609.

ELLİ İKİNCİ BÖLÜM

GÜNAHTAN KORKMANIN FAZİLETİ

Bilmelisin ki, insanı günah işlemekten alıkoyan en önemli husus Allah korkusu, O'nun intikamından ve yüceliğinden çekinmek, O'nun cezasından, öfkesinden ve suçüstü yakalamasından korkmaktır. Nitekim Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

"Bu sebeple, onun emrine aykırı davrananlar, başlarına bir belâ gelmesinden veya kendilerine çok elemli bir azap isabet etmesinden sakınsınlar."[911]

"Bir gün Rasûlullah s.a.v. ölmek üzere olan bir genci ziyaret etti ve dedi ki:

– Kendini nasıl hissediyorsun?

– Ey Allah'ın Rasûlü! Hem Allah'a karşı ümitvarım, hem de günahlarımdan dolayı korkuyorum!

Bunun üzerine Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– Bir kulun kalbinde bu şekilde iki duygu bir araya gelince, Allah Teala c.c. mutlaka ona umduğunu verir ve onu korktuğu şeyden güvene erdirir!"[912]

Vehb b. Verd der ki: İsa a.s. şöyle derdi:

– Firdevs cennetlerine karşı duyulan muhabbet ve cehennem korkusu; belalara karşı sabırla katlanma, kulu dünya zevklerinden, şehvetlerden ve günahlardan uzak tutma duygusu verir!

Hasan-ı Basrî rh.a. şöyle der:

---

911 Nûr, 63.

912 Tirmizî, 983; İbnu Mâce, 4261.

– Vallahi sizden önce öyleleri gelip geçti ki, onlar çakıl taşları sayısınca altın dağıtsalar bile işledikleri günahın kötülüğünden kurtulamayacaklarından korkarlardı!

Bir gün Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– Benim işittiğimi sizler de işitiyor musunuz? Sema figan ediyor, figan etmekte de haklıdır. Nefsimi elinde tutana yemin ederim ki, semada dört parmak aralığı kadar her yerde mutlaka Allah Teala'ya secde halinde, kıyamda ve rükûda bir melek bulunur. Eğer sizler benim bildiğimi bilseydiniz çok az güler fazlasıyla ağlar, yüksek zirvelere yani dağların başına çıkar hesap sormasının çetinliğinden, intikamının şiddetinden duyulan korkudan feryat ederek Allah Teala'ya yalvarırdınız."[913]

Bir rivayette *"Üstelik kurtulacak mısınız yoksa kurtulamayacak mısınız bilemezdiniz."* ilavesi vardır.

Bekir b. Abdullah el-Müzenî der ki: "Kim gülerek günah işlerse ağlayarak ateşe girer!"

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Mümin kul, Allah Teala katındaki azap çeşitlerinin tamamını bilmiş olsaydı asla azaptan emin olamazdı!"[914]

Buhârî ve Müslim şöyle rivayet eder:

"Yakın akrabalarını uyar!"[915] *ayeti inince Rasûlullah s.a.v. kalktı ve akrabalarına şöyle hitap etti:*

– Ey Kureyşliler! Kendi nefislerinizi Allah Teala'dan satın alın. Ben sizleri Allah'ın hiçbir hükmünden kurtaramam. Ey Abdumenâf oğulları! Ben Allah'ın hükmüne karşı sizlere bir şey yapamam! Ey Rasûlullah'ın amcası Abbâs! Senin için de Allah'ın hükmüne karşı bir şey yapamam. Ey Rasûlullah'ın halası Safiyye! Ben senin için de Allah'ın hükmüne karşı bir şey yapamam! Ey Muhammed'in kızı Fâtıma! Benim malımdan dilediğin miktarı benden iste; senin için de Allah'ın hükmüne karşı bir şey yapamam!"[916]

"Bir gün Hazret-i Aişe r.a. validemiz şöyle der:

---

913 Tirmizî, 2312; İbnu Mâce, 4190; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 21005.

914 Buhârî, 6469; Müslim, 206; Nesâî, 6/249; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 14/486.

915 Şuarâ, 214.

916 Buhârî, 2753; Müslim, 206; Nesâî, 3647; Tirmizî, 3184; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 8509; ed-Dârimî, es-Sünen, 2732. Tirmizî ve Ahmed b. Hanbel yakın lafızlarla rivayet eder.

– Ey Allah'ın Rasûlü! ***"Ve Rablerine dönecekleri için yapmakta oldukları işleri kalpleri çarparak yapanlar!"***[917] *ayetinde kastedilenler zina eden, hırsızlık yapan ve içki içenler, bu sebeple Allah Teala'dan korkanlar mıdır?*

– Hayır ey Ebû Bekir'in kızı, ey Sıddîk'ın kızı! Bu ayet-i kerimede namaz kılan, oruç tutan, sadaka veren ve buna rağmen acaba kabul edildi mi yoksa kabul edilmedi mi diye korku taşıyanlar kastediliyor!"[918] Bunu İmam Ahmed rivayet etmiştir.

Adamın biri Hasan-ı Basrî rh.a.'e şöyle der:

– Ey Ebû Said! Kalbimi sevinçten neredeyse uçuracak şekilde bana ümit telkin edenlere karşı nasıl davranmamı tavsiye edersin?

– Vallahi, sonu güvene çıkacak şekilde seni korkutanlarla arkadaşlık etmen, önce güven verip de sonu korkuyla karşılaşmana sebep olacaklarla birlikte olmandan senin için daha hayırlıdır!

Hazret-i Ömer r.a. suikasta uğrayıp yaralandıktan sonra ölümü yaklaşınca oğluna şöyle der.

– Vah bana! Yüzümü yere koy, anasız kalasıca! Vah bana, eğer Allah Teala rahmet etmezse vay başıma geleceklere!

Bunun üzerine İbnu Abbâs r.a. ona der ki:

– Ey müminlerin halifesi! Bu korkunun sebebi nedir? Cenab-ı Hak c.c., sana bunca fetihler nasip etti, şehirler senin elinle fethedildi! Sonra şunları şunları yaptın!

Hazret-i Ömer r.a. der ki:

– Ben kurtulmak istiyorum, benim tasam sevap ve günah değil!

Zeynelabidin Ali b. Hüseyin r.a., abdestini aldıktan sonra kendisini bir titreme tutardı. Kendisine bunun sebebi sorulunca şöyle derdi:

– Yazıklar olsun size! Kimin karşısında kıyama durup namaz kılacağımı, kime münâcâatta bulunacağımı bilmiyor musunuz?

Ahmed b. Hanbel rh.a. şöyle der: "Allah korkusu beni yiyip içmekten alıkoyuyor, iştahım kalmıyor!"

Buhârî ve Müslim rivayet eder.

---

917 Müminûn, 60.

918 Tirmizî, 4198; İbnu Mâce, 3175; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 25117.

"Rasûlullah s.a.v., Allah Teala'nın gölgesinden başka gölgenin bulunmadığı günde Arş'ının altında gölgelendireceği yedi kısım insanı sayarken bunlar arasında; tenhada tek başına Allah'ı anan –yani günahkarlara yönelik tehdit ve azabını hatırlayan– ve bundan dolayı gözlerinden yaşlar dökülenleri de saymıştır."[919] Buradaki gözlerden yaş akmasının sebebi, Allah'ın emrine aykırı olarak yaptıkları ve işledikleri günah sebebiyle duyulan büyük korku olmalıdır.

İbnu Abbâs r.a.'dan rivayet edilen bir hadis-i şerifte Rasûlullah s.a.v. buyururlar ki:

"Şu iki göze asla cehennem ateşi değmez: Gecenin ortasında Allah korkusundan ağlayan göz, Allah yolunda geceyi nöbet tutarak uykusuz geçiren göz!"[920]

Ebû Hureyre r.a.'dan rivayet edilen bir hadis-i şerifte Rasûlullah s.a.v. buyururlar ki:

"Kıyamet günü bütün gözler ağlar; ancak haramlara karşı kapanmış olan göz, Allah yolunda sabaha kadar uykusuz kalmış göz ve Allah korkusundan sinek başı gibi yaşlar akıtan göz o günde ağlamaz!"[921]

Tirmizî'nin Ebû Hureyre r.a.'dan rivayet ettiği "hasen-sahih" bir hadis şöyledir: "Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– *Memeden çıkan süt çıktığı yere tekrar girmedikçe, Allah korkusundan ağlayan kişi de cehenneme girmez! Allah yolunda uğraşma sebebiyle oluşan toz duman ile cehennem dumanı aynı insan üzerinde bir araya gelmez!"*[922]

Abdullah b. Amr b. Âs r.a. der ki:

– Allah korkusuyla bir damla göz yaşı akıtmak, benim için Allah yolunda bin dinar sadaka olarak dağıtmaktan daha sevimlidir!

Avn b. Abdullah rh.a. der ki: "Öğrendiğime göre, Allah korkusundan dolayı bir insanın gözünden damlayıp vücuduna düştüğü yerin cehennem ateşinde yanmasını Cenab-ı Hak c.c. haram kılar.

---

919 Buhârî, 660; Müslim, 1031; Tirmizî, 2391; Nesâî, 5380; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 9373; İmam Mâlik, 1777; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 4469.

920 Tirmizî, 1639; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 16762. Ahmed b. Hanbel buna benzer lafızla rivayet eder.

921 Ebû Nu'aym, el-Hilye, 3/163; ed-Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs, 3/2556; Kazvînî, et-Târîh, 2/110.

922 Tirmizî, 1633; Nesâî, 3108; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 10182.

Rasûlullah s.a.v. ağlarken göğsünden kaynayan kazanın çıkardığı gibi ses gelirdi.

El-Kindî rh.a. der ki: "Allah korkusu ile akıtılan göz yaşının damlası denizler büyüklüğündeki ateşi söndürür!"

İbnu's-Semmâk sürekli nefsini hesaba çekerek şöyle derdi:

– Ey nefsim! Sen zahidlerin sözlerini söylüyor, fakat münafıkların amelini işliyorsun! Bununla birlikte cennete girmek istiyorsun. Heyhat, heyhat! Cennet senin gibiler için değil, onların amelleri bizimki gibi değil!

Süfyan-ı Sevrî rh.a. şöyle der: "Cafer-i Sâdık'ın rh.a. yanına girdim ve dedim ki:

– Ey Rasûlullah s.a.v.'in torunu! Bana nasihat et!

Bana dedi ki:

– Ey Süfyan! Yalancıda mürüvvet, hasetçide rahat, tembelde dostluk ve kötü ahlaklı kişide örnek davranış bulunmaz!

Ben dedim ki:

– Ey Rasûlullah s.a.v.'in torunu! Bana biraz daha nasihat et!

Dedi ki:

– Ey Süfyan! Allah'ın haram kıldıklarından el çek, âbid kişi olursun! Allah Teala'nın sana takdir ettiğine rıza göster, müslüman (selamette) olursun! İnsanların sana nasıl dost olmasını istiyorsan sen de onlara öyle dost ol, mümin (güvende) olursun! Günahkarla dostluk yapma, sana işlediği günahları öğretir. Hadis-i şerifte şöyle buyurulur: *"Kişi arkadaşının dini üzeredir, öyleyse kiminle dostluk yaptığınıza dikkat edin!"*[923]

İşlerinde Allah'tan korkanlarla istişâre et. Ben yine dedim ki:

– Ey Rasûlullah s.a.v.'in torunu! Bana biraz daha nasihat et! Şöyle devam etti:

– Ey Süfyan! Aşiret ve kabilesi olmadan izzet sahibi olmak, saltanatı olmadan heybetli olmak isteyen, Allah'a isyan zilletinden çıkıp Allah'a taat yoluna girsin! Ben yine dedim ki:

– Ey Rasûlullah s.a.v.'in torunu! Bana biraz daha nasihat et! Yine şöyle devam etti:

---

923 Tirmizî, 2378; Ebû Dâvûd, 4833; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 7968; İshâk b. Râhaveyh, 1/352; el-Hâkim, el-Müstedrek, 4/188; Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, s. 335; Abd b. Humeyd, s. 418; el-Kudâ'î, eş-Şihâb, 1/141; Abdullah b. Ahmed, el-Vera', s. 89; Hasan-ı Basrî, Târîhu Bağdâd, 4/115.

– Babam bana şu üç edebi öğretti. Bana dedi ki: Yavrucuğum! Kötü kişilerle dost olanın başı dertten kurtulmaz! Kötülerin girip çıktığı yerlerde bulunan töhmet altında kalır! Diline sahip olmayan pişman olur!

Abdullah b. el-Mübârek rh.a. der ki: "Vehb b. Verd'e sordum:

– Allah Teala'ya isyan eden kişi ibadetin lezzetini alabilir mi?

Şöyle cevap verdi:

– Hayır, Allah'a isyanı düşünen kişi dahi ibadetten tat alamaz!

İmam Ebu'l-Ferec b. El-Cevzî şöyle der:

"Allah korkusu, nefsin azgın arzularını yakan bir ateştir. Öyleyse bunun fazileti, şehvetleri yakıp bitirdiği, insanı günahlardan alıkoyduğu ve insanı ibadete yaklaştırdığı oranda artar.

Allah korkusu nasıl fazilet olmasın ki; bunun sayesinde iffet, verâ, takva, nefis terbiyesi ve kulu Allah Teala'ya yaklaştıran faziletli ameller elde edilir! Bu husus ayet ve hadislerden de açıkça anlaşılmaktadır. Şimdi şu ayetlere göz atalım:

"Onlardaki yazıda Rablerinden korkanlar için hidayet ve rahmet (haberi) vardı."[924]

"Allah kendilerinden hoşnut olmuş, onlar da Allah'tan hoşnut olmuşlardır. Bu söylenenler hep Rabb'inden korkan içindir."[925]

"İşte o şeytan, ancak kendi dostlarını korkutur. Şu halde, eğer iman etmiş kimseler iseniz onlardan korkmayın, benden korkun."[926]

"Rabb'inin huzurunda durmaktan korkan kimselere iki cennet vardır."[927]

"(Allah'tan) korkan öğütten yararlanacak."[928]

"Kulları içinden ancak âlimler, Allah'tan (gereğince) korkar."[929]

Bu ayet-i kerimeye göre, ilmin faziletine delalet eden her ayet ve her hadis aynı zamanda Allah'tan korkmanın faziletine de delalet eder. Çünkü Allah korkusu ilmin bir sonucudur.

İbnu Ebi'd-Dünyâ şöyle rivayet eder:

---

924 A'râf, 154.
925 Beyyine, 8.
926 Âlu İmrân, 175.
927 Rahmân, 46.
928 A'lâ, 10.
929 Fâtır, 28.

"Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– *Allah korkusundan bir kimsenin vücudu titreyip tüyleri diken diken olunca, tıpkı kurumuş ağacın yapraklarının döküldüğü gibi onun da günahları dökülür!"*[930]

Yine Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki: "Allah Teala c.c. buyurdu ki:

– *İzzetim hakkı için, ben bir kulumda iki korkuyu ve iki güveni bir araya getirmem; eğer dünyada kendisini bana karşı güvende görürse ahirette onu korkuturum, eğer dünyada iken benden korkarsa ahirette ona güven veririm!"*[931]

Ebû Süleyman ed-Dârânî rh.a. şöyle der: "Allah korkusu bulunmayan her kalp harabe bir haldedir. Çünkü Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

"Allah'ın azabından emin mi oldular? Fakat ziyana uğrayan topluluktan başkası, Allah'ın (böyle) mühlet vermesinden emin olamaz."[932]

---

930 el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 803, 804; es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 2/21; el-Münzirî, et-Terğîb ve't-Terhîb, 4880. et-Taberânî'nin el-Mu'cemu'l-Kebîr'inden naklen rivayet eder.

931 İbnu Hibbân, es-Sahîh, 2/406; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 1/483; et-Taberânî, Müsnedü'ş-Şâmiyyîn, 1/266; Ebû Nu'aym, el-Hilye, 6/98.

932 A'râf, 99.

ELLİ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TEVBENİN FAZİLETİ

Tevbenin fazileti hakkında pek çok ayet-i kerime vardır. Şu ayetler gibi:

"Ey müminler! Hep birden Allah'a tevbe ediniz ki kurtuluşa eresiniz."[933]

"Yine onlar ki, Allah ile beraber (tuttukları) başka bir tanrıya yalvarmazlar, Allah'ın haram kıldığı cana haksız yere kıymazlar ve zina etmezler.

Bunları yapan, günahı (nın cezasını) bulur. Kıyamet günü azabı kat kat arttırılır ve onda (azapta) alçaltılmış olarak devamlı kalır.

Ancak tevbe ve iman edip iyi davranışta bulunanlar başkadır; Allah onların kötülüklerini iyiliklere çevirir. Allah çok bağışlayıcıdır, engin merhamet sahibidir.

Kim tevbe edip iyi davranış gösterirse, şüphesiz o, tevbesi kabul edilmiş olarak Allah'a döner."[934]

Tevbe konusundaki hadis-i şerifler ise çoktur. İmam Müslim'im rivayet ettiği şu hadis-i şerif bunlardan biridir: "Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– Gündüz günah işleyenler tevbe etsinler diye Cenab-ı Hak c.c. gece rahmet elini uzatır, gece günah işleyenler tevbe etsin diye yine Cenab-ı Hak c.c. gündüz rahmet elini uzatır! Bu durum (tevbe kapısının açık durması), güneş battığı yerden doğuncaya kadar devam eder."[935]

Tirmizî şöyle rivayet eder:

"Gün batısı tarafında bir kapı vardır, genişliği kırk veya yetmiş yıllık yoldur. Allah Teala c.c., yerleri ve gökleri yarattığı zaman bu kapıyı kulla-

---

933 Nûr, 31.

934 Furkân, 68-71.

935 Müslim, 2759; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 19035.

rının tevbe etmesi için açmıştır. Güneş o cihetten (batıdan) doğmadıkça o tevbe kapısı kapanmaz!"[936]

Yine Tirmizî şöyle rivayet eder:

"Allah Teala c.c. batı tarafında tevbe için genişliği yetmiş yıllık yol olan bir kapı yaratmıştır. Güneş battığı yerden doğmadıkça bu kapı kapanmaz."[937]

Nitekim şu ayet-i kerime bu hususa işaret eder:

"Rabb'inin bazı alâmetleri geldiği gün, önceden inanmamış ya da imanında bir hayır kazanmamış olan kimseye artık imanı bir fayda sağlamaz. De ki: Bekleyin, şüphesiz biz de beklemekteyiz!"[938]

et-Taberânî ceyyid senedle şöyle rivayet eder:

"Cennetin sekiz kapısı vardır, yedisi kapanmıştır, bir kapı tevbe edenler için güneş battığı yerden doğuncaya kadar açıktır."[939]

İbnu Mâce ceyyid bir senedle şöyle rivayet eder:

"Eğer günah işleseniz ve günahlarınız göklere kadar ulaşsa, sonra de tevbe etseniz, Allah Teala c.c. sizin tevbenizi kabul eder!"[940]

el-Hâkim şöyle rivayet eder:

"Ömrü uzun olup Allah Teala'nın kendisine tevbe nasip ettiği kişi bahtiyar kişidir!"[941]

Tirmizî, İbnu Mâce ve el-Hâkim şöyle rivayet eder:

"Âdem oğlunun hepsi günah işler, fakat günah işleyenlerin hayırlısı tevbe edenlerdir!"[942]

Buhârî ve Müslim şöyle rivayet eder: Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Bir kul günah işler ve der ki:

– Ya Rabbi günahımı affet!

Hak Teâla da şöyle buyurur:

---

936 Tirmizî, 3535, 3536; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 17629; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 7076.

937 el-Münzirî, et-Terğîb ve't-Terhîb, 4579/2.

938 En'âm, 158.

939 el-Hâkim, el-Müstedrek, 4/290; Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 8/429; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 10/206.

940 İbnu Mâce, 4248.

941 el-Hâkim, el-Müstedrek, 4/268.

942 Tirmizî, 2499; İbnu Mâce, 4251; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 12637; ed-Dârimî, es-Sünen, 2727.

– Kulum bir günah işledi; arkadan bildi ki günahları affeden ve günah sebebiyle cezalandıran bir Rabb'i vardır!

Ve o kulun günahını bağışlar. Sonra kul dönüp başka günah işler ve der ki:

– Ey Rabb'im günahımı affet!

Allah Teâla Hazretleri de buyurur ki:

– Kulum bir günah işledi; arkadan bildi ki günahları affeden ve günah sebebiyle cezalandıran bir Rabb'i vardır!

Ve o kulun günahını bağışlar. Sonra kul dönüp başka günah işler ve der ki:

– Ey Rabb'im beni affeyle!

– Kulum bir günah işledi; arkadan bildi ki günahları affeden ve günah sebebiyle cezalandıran bir Rabb'i vardır!

Sonra Allah Teâla Hazretleri: «Dilediğini yap, ben seni affettim!» buyurdu."[943]

el-Münzirî *"dilediğini yap"* sözü ile ilgili olarak şöyle der:

"Allah daha iyisini bilir ama bunun manası şu olsa gerek: Kul her günah işleyip tevbe ederek affedilmesini istediğinde, aynı günaha bir daha dönmüyor demektir. Zira hadiste *"sonra dönüp başka günah işler"* ifadesi geçmektedir. Böyle davrandığı sürece dilediği gibi amel etsin demektir. Zira her günah işlediğinde tevbe edip bağışlanmasını dilemekte, bu da günahına keffaret olmaktadır. Böylece günah kendisine bir zarar vermez. Yoksa hadis-i şerif, günah işleyip sonra günahı tamamen kalbinden çıkarıp atmadan sadece dil ile tevbe etmeyi, ardından tekrar aynı günahlara dalmayı ifade etmez. Böylesi yalancıların tevbesidir."

Bir cemaatten rivayet edildiğine göre Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Mümin bir günah işlediği zaman kalbi üzerinde siyah bir nokta oluşur. Eğer tevbe eder, günahı kalbinden çıkarır ve bağışlanma dilerse kalbi tekrar eski parlaklığına kavuşur. Eğer günah işlemeye devam ederse, kalp üzerindeki siyah noktalar da artar, nihayet kalbi tamamen kaplar. Kalbin üzerini kaplayan bu pas ve kiri Cenab-ı Hak ayet-i kerimede şöyle ifade eder:

---

943 Buhârî, Tevhid 35, (7507); Müslim, Tevbe 29, (2758); Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 7888.

***"Hayır! Bilakis onların işlemekte oldukları (kötülükler) kalplerini kirletmiştir."*[944].**

Tirmizî şöyle rivayet eder:

"Allah Teala c.c., can boğaza dayanmadıkça kulun tevbesini kabul eder."[945]

et-Taberânî ve el-Beyhakî Mu'âz b. Cebel r.a.'dan şöyle rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v. bir gün elimden tuttu ve bir mil kadar yürüdük. Sonra buyurdu ki:

– Ey Mu'âz! Sana takva sahibi olmayı, doğru konuşmayı, ahde vefa göstermeyi, emanete riayet etmeyi, hıyaneti terk etmeyi, yetime merhametli olmayı, komşuna iyi davranmayı, öfkeye sahip olmayı, yumuşak konuşmayı, selamı yaymayı, imama bağlı kalmayı, Kur'ân-ı Kerîm hakkında derin bilgi sahibi olmayı, ahireti sevmeyi, hesap gününden korkmayı, kısa emelli olmayı, güzel amel işlemeyi tavsiye ederim! Bununla birlikte yine seni müslümana sövmekten, yalancıyı tasdik etmekten, doğruyu yalanlamaktan, adil imama isyan etmekten ve yeryüzünde bozgunculuk yapmaktan men ederim!

– Ey Mu'âz! Her ağacın ve taşın yanında Allah'ı zikret! İşlediğin her günah için tevbe et; gizli işlediklerine gizlice, açıktan işlediklerine de açıkça!"[946]

el-Isfehânî şöyle rivayet eder:

"Bir kul günahlarına tevbe edince, Cenab-ı Hak c.c. o günahları yazıcı meleklere, kulun azalarına ve günaha şahit olan yerdeki diğer izlerine unutturur. Böylece o kul kıyamet günü, o günahtan bir iz kalmaksızın Allah Teala'ya kavuşur."[947]

Yine el-Isfehânî şöyle rivayet eder:

"Günahına pişman olan Allah'ın rahmetini, kendisini beğenen ise Allah'ın gazabını bekler. Ey Allah'ın kulları! İyi bilin ki, her amel işleyen kişi mutlaka ameliyle karşılaşacak; iyi amelini dünyada görmeden dünyadan ayrılmayacaktır. Ameller sonuçlarına göre değerlendirilir. Gece ve gündüz birer binektir. Bu binekler üzerinde ahirete doğru güzel bir yolculuk yapın.

---

944 Mutaffifîn, 14.

945 Tirmizî, 3537; İbnu Mâce, 4253; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 6125.

946 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Bu hadisi el-Harâ'itî Mekârimu'l-Ahlâk'ta, el-Beyhakî Şu'abu'l-Îmân'da ve Ebû Nu'aym el-Hilye'de rivayet etmiştir.

947 es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 513. İbnu Asâkir'den naklen rivayet eder.

Uzun emelden sakının, yapmanız gerekenleri ertelemeyin, zira ölüm ansızın geliverir! Allah Teala'nın suçun akabinde hemen ceza vermemesi sizi aldatmasın. Çünkü cehennem size ayakkabılarınızın bağından daha yakındır!

*Bundan sonra Rasûlullah s.a.v.: **"Kim zerre miktarı hayır yapmışsa onu görür. Kim de zerre miktarı şer işlemişse onu görür."**[948] mealindeki şu ayet-i kerimeyi okudu."*[949]

et-Taberânî şöyle rivayet eder:

"Günahına tevbe eden kişi hiç günah işlememiş gibidir!"[950]

el-Beyhakî bu hadis-i şerifi başka bir senedle rivayet eder ve sonunda şu ilave vardır:

"Günahının bağışlanmasını dilediği halde günah işlemeye devam eden kimse, Rabb'i ile alay eden kimse gibidir."[951]

İbnu Hibbân ve el-Hâkim şöyle rivayet eder:

"Pişmanlık tevbedir."[952]

Bu hadis-i şerif, tevbenin en büyük şartını ortaya koymaktadır. Tıpkı *"Hac Arafat vakfesinden ibarettir!"*[953] hadis-i şerifi gibi. Yani Arafat vakfesi haccın en önemli şartı olduğu gibi, günahlara pişman olmak da tevbenin en önemli şartıdır. Elbette bu pişmanlığın işlenen günahtan, onun kötülüğünden ve karşılığında verilecek cezanın korkusundan kaynaklanması gerekir. Yoksa işlediği günahtan dolayı malı kaybetmek veya zarara uğramak korkusuyla vb. sebeplerle günaha pişman olmak tevbe yerine geçmez.

el-Hâkim şöyle rivayet eder:

---

948 Zilzâl, 1-8.

949 et-Taberânî, el-Mu'cemu's-Sağîr, 1/314; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 10/199; İbnu Adiy, el-Kâmil, 6/430; ed-Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs, 4/313.

950 İbnu Mâce, 4250; el-Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 10/154; İbnu Hacer, Fethu'l-Bârî, 13/471.

951 el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 5/436; es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 3378.

952 İbnu Mâce, 4252; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 3558; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 2/376; el-Hâkim, el-Müstedrek, 4/271; el-Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 10/154; el-Bezzâr, el-Müsned, 5/310, eş-Şâşî, 1/309.

953 Tirmizî, 3/237; Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 5/173, İbnu Mâce, 2/1003; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 4/309; Dârekutnî, 2/240; İbnu Huzeyme, es-Sahîh, 4/257; Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, 1/185.

"Allah Teala c.c., bir kulun günahına pişmanlık duyduğunu bilir bilmez daha o istiğfar edip tevbe etmezden önce onun günahını bağışlar."[954]

Müslim ve başkaları şöyle rivayet eder:

"Nefsimi elinde tutana yemin ederim ki, eğer sizler hiç günah işlemez ve bu sebeple de tevbe etmeseydiniz; Allah Teala sizleri yok eder ve sizin yerinize, günah işleyen ve sonra Allah'a tevbe ederek bağışlanma dileyen, Allah Teala'nın da kendilerini bağışladığı başka bir topluluk getirirdi!"[955]

Müslim şöyle rivayet eder:

"Övülmeyi Allah'tan daha çok seven bir kimse yoktur. Bu yüzden kendi nefsini övmüştür. Allah'tan daha gayretli kimse yoktur, bu sebeple fuhşiyyatı haram kılmıştır. Kendisinden özür dilenmesini Allah'tan daha çok seven kimse yoktur. Bu yüzden kitap indirmiş ve peygamberler göndermiştir!"[956]

Müslim şöyle rivayet eder:

"Cüheyne kabilesinden bir kadın Rasûlullah s.a.v.'e geldi. Kadın zina yapmış ve hamile kalmıştı. Rasûlullah s.a.v.'e şöyle dedi:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Had cezası vurulması gereken bir suç işledim, bana cezayı tatbik et!

Rasûlullah s.a.v. kadının velisini çağırdı ve ona şöyle dedi:

– Buna iyi bak, doğum yapınca onu bana getir!

Kadının velisi denileni yaptı. Kadın getirilince Hazret-i Peygamber s.a.v. kadının elbisesinin sıkıca üzerine bağlanmasını emretti. Sonra kadını recm ettiler ve arkasından Rasûlullah s.a.v. kadının cenaze namazını kıldı. Bunun üzerine Hazret-i Ömer r.a. şöyle dedi:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Bu kadın zina ettiği halde onun cenaze namazını mı kılıyorsun?

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– Bu kadın öyle bir tevbe etti ki, eğer Medine ehlinden yetmiş kişiye dağıtılsa hepsine de kafi gelirdi! Sen hiç Allah için kendi canından geçen kimseden daha üstün bir kimse gördün mü?"[957]

---

[954] el-Hâkim, el-Müstedrek, 4/282.

[955] Müslim, 2749; Tirmizî, 2525; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 8021.

[956] Buhârî, 4634, 7416; Müslim, 1499, 2760; Tirmizî, 3530; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 3605, 17703; ed-Dârimî, es-Sünen, 2225.

[957] Müslim, 1696; Tirmizî, 1435; Nesâî, 1957; Ebû Dâvûd, 4440; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 19360.

Tirmizî, İbnu Hibbân ve el-Hâkim İbnu Ömer r.a.'dan şöyle rivayet eder:

"Size Rasûlullah s.a.v.'den işittiğim bir hadisi nakledeyim. Ben bunu bir kere iki kere değil yedi veya daha fazla defalar işitmişimdir. Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– İsrailoğulları içinde Kifl adında biri vardı. Günah işlemekten hiç çekinmezdi. Bir gün yanına bir kadın geldi. Kendisiyle birlikte olması karşılığında kadına altmış dinar verdi. Adam, kocanın karısına yaklaştığı gibi kadının yanına girince kadın titremeye ve ağlamaya başladı. Adam kadına sordu:

– Niye ağlıyorsun, benden tiksindin mi?

Kadın şöyle dedi:

– Hayır, bu benim hiç yapmadığım (haram) bir amel. Bu günaha beni razı eden de fakirliğimdir!

Adam da ona şöyle dedi:

– Yani sen şimdi Allah korkusuyla mı ağlıyorsun? Madem ki şimdiye kadar yapmadığın bir iş haydi git, verdiğim para da senin olsun. Vallahi ben bundan böyle Allah'a hiç asi olmayacağım!

Adam o gece öldü. Sabah, kapısının üstünde şu yazılı idi:

– Allah Kifl'i mağfiret etti!"[958]

İbnu Mes'ûd r.a. şöyle anlatır:

"İki köy vardı, birinin halkı iyi diğerinin halkı ise isyankar idi. İsyankarların bulunduğu köyden biri salih insanların bulunduğu köye gitmek üzere yola çıktı. Fakat Allah'ın emri geldi ve iki köy arasında vefat etti. O kişi üzerinde melek ile şeytan anlaşmazlığa düştüler. Şeytan dedi ki:

– Vallahi bu adam bana hiç isyan etmedi!

Melek de şöyle dedi:

– Bu adam tevbe etmeye salihlerin bulunduğu yere doğru gidiyordu!

Allah Teala ikisi arasında şöyle hükmetti: İki köyden hangisine yakın ise oraya aittir. Sonra mesafeyi ölçtüler ve adamın iyilerin bulunduğu köye bir karış daha yakın olduğunu gördüler. Böylece adam mağfiret edildi."

---

958 Tirmizî, Kıyamet 49, (2498); Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 4733. Tirmizî'deki rivayetle hadisin sonunda şu ilave vardır: "...*Halk bu durumа şaşırdı kaldı. Allah o devrin peygamberine Kifl'in durumunu vahiy ile bildirinceye kadar şaşkınlıkları devam etti.*"

Ma'mer der ki: "Benim işittiğime göre de, adamı iyilerin köyüne Allah Teala'nın yaklaştırdığını söylüyorlardı."

Buhârî ve Müslim şöyle rivayet eder:

"Sizden önce yaşayanlar arasında doksan dokuz kişiyi öldüren bir adam vardı. Bir ara yeryüzünün en bilgin kişisini sordu. Kendisine bir râhib tarif edildi. Ona kadar gidip, doksan dokuz kişi öldürdüğünü, kendisi için bir tevbe imkânının olup olmadığını sordu. Râhib: «Hayır yoktur!» dedi. Herif onu da öldürüp cinayetini yüze tamamladı. Adamcağız, yeryüzünün en bilginini sormaya devam etti. Kendisine âlim bir kişi tarif edildi. Ona gelip, yüz kişi öldürdüğünü, kendisi için bir tevbe imkânı olup olmadığını sordu. Âlim dedi ki:

– Evet, vardır, seninle tevben arasına kim perde olabilir? Ancak, falan memlekete gitmelisin. Zîra orada Allah'a ibadet eden kimseler var. Sen de onlarla Allah ibadet edeceksin ve bir daha kendi memleketine dönmeyeceksin. Zira orası kötü bir yer.

Adam yola çıktı. Giderken yarı yola varır varmaz ölüm meleği gelip ruhunu kabzetti. Rahmet ve azap melekleri onun hakkında ihtilâfa düştüler. Rahmet melekleri dediler ki:

– Bu adam tevbekâr olarak geldi. Kalben Allah yönelmişti!

Azap melekleri de dediler ki:

– Bu adam hiçbir hayır işlemedi!

Onlar böyle çekişirken insan suretinde bir başka melek, yanlarına geldi. Melekler onu aralarında hakem yaptılar. Hakem onlara dedi ki:

– Onun çıktığı yerle, gitmekte olduğu yer arasını ölçün, hangi tarafa daha yakınsa ona teslim edin.

Ölçtüler, gördüler ki, gitmeyi arzu ettiği yere (iyiler diyarına) daha yakın. Onu hemen rahmet melekleri aldılar."[959]

Diğer bir rivayette hadisin sonu şöyledir:

"Adam iyiler diyarına bir karış daha yakın idi, böylece mağfiret edildi."

Başka bir rivayet şöyledir:

---

[959] Buhârî, Enbiya 50, (4370); Müslim, Tevbe 46, (2766); İbnu Mâce, Diyât 2, (2621); Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 10770. Bir rivayette şu ziyade var:

"Bir miktar yol gidince, ölüm gelip çattı. Adamcağız yönünü sâlih köye doğru çevirdi. Böylece o köy ehlinden sayıldı."

"Allah Teala, iyilerin diyarına yaklaşmasını ve geldiği yere de uzaklaşmasını vahyetti. Sonra, hangisine yakın olduğunu ölçün dedi. Ölçünce iyilerin diyarına bir karış daha yakın olduğu görüldü ve mağfiret edildi."

Diğer bir rivayet de Katâde şöyle der:

Hasan-ı Basrî rh.a. der ki: Bize anlatıldığına göre hadisin sonu şöyle sona eriyor: *"...adama ölüm meleği gelince göğsünü iyiler diyarına doğru çevirdi."*

et-Taberânî şöyle rivayet eder:

"Pek azgın ve şerli bir adam vardı. Yolda giderken biri ile karşılaştı ve ona şöyle sordu:

– Hayırdan uzak biri, hepsi de haksız yere olmak üzere doksan dokuz adam öldürdü, bunun için tevbe yolu var mı?

Adam ‹‹Hayır!›› diye cevap verince onu da öldürdü. Başka birine vardı ve ona da sordu:

– Hayırsız bir adam, hepsi de haksız yere olmak üzere yüz kişi öldürdü. Bunun için tevbe yolu var mı?

Adam şöyle cevap verdi:

– Eğer sana ‹‹Allah tevbe edenin tevbesini reddeder!›› dersem yalan söylemiş olurum! Şu tarafta Allah'a ibadet eden insanlar var, onların yanına git sen de onlarla birlikte Allah'a ibadet et!

Adam, onların yanına gitmek üzere yola koyulur ve yolda ölür. Onun ruhunu alma hususunda rahmet ve azap melekleri ihtilaf ederler. Allah Teala c.c. onlara hakem olarak bir melek gönderir. Melek onlara şöyle der:

– Adam ile iki yer arasındaki mesafeyi ölçün, adam hangi yere daha yakın ise oraya aittir.

Ölçerler ve adamın tevbekarların köyüne bir parmak daha yakın olduğunu görürler, böylece mağfiret edilir."[960]

Başka bir rivayette hadisin sonu şöyledir:

"Sonra adam başka birine varır ve der ki:

– Ben yüz kişiyi öldürdüm, benim için bir tevbe yolu var mı?

Adam şöyle cevap verir:

– Sen haddi aşmışsın! Bilemiyorum! Fakat şurada biri Nasara diğeri Kefere adında iki köy var. Nasara halkı cennet ehlinin amelini işler, başkaları orada barınamaz. Kefere halkı ise cehennem halkının amelini işler,

[960] Hadisin kaynakları için bir önceki hadisin tahricine bakınız.

başkaları orada barınamaz. Sen Nasara köyüne git. Eğer orada sebat eder ve oradakilerin amelini işlersen; tevbenin kabul edildiğinde bir şüphe yok demektir.

Adam Nasara köyüne gitmek üzere yola çıkar. Tam iki köy arasına gelince eceli gelir ve ölür. Melekler, bu adamın durumunu Rab'lerine sorarlar. Cenab-ı Hak c.c. buyurur ki:

– Bakın, o iki köyden hangisine daha yakın ise, onu o köy halkından yazın!

Ölçtüklerinde, adamı Nasara köyüne bir parmak daha yakın bulurlar ve kendisini o köy halkından sayarlar!"[961]

---

[961] Hadisin kaynakları için bir önceki hadisin tahricine bakınız.

ELLİ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ZULÜMDEN SAKINMAK

Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

"Haksızlık edenler, hangi dönüşe (hangi akıbete) döndürüleceklerini yakında bileceklerdir."[962]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Zulümden kaçının. Zulüm, Kıyamet günü karanlıklar olacaktır."[963]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kim zulüm yoluyla (haksız yere) bir karış toprağı ele geçirirse, Cenab-ı Hak kıyamet günü yedi kat arzı o kişinin boynuna dolar!"[964]

Eski kitaplardan birinde şöyle yazar: "Cenab-ı Hak buyurur ki: Benden başka yardımcısı bulunmayan birine zulmeden kişiye öfkem artar!"

Şair ne güzel söylemiş:

Zulmetme, onu yapmaya muktedir olsan da!
Zulüm, sonunda pişmanlık olarak döner sana!
Gözlerin uykuya dalar, fakat mazlum uyumaz,
Beddua eder sana, Allah'ı ise hiç uyku tutmaz!

Diğer bir şair şöyle der:

Zalim kişi yeryüzünü zulüm ile çiğneyince,
Kötülük yapmada gemi iyice azıya alınca,
Artık onu zamanın tasarrufuna bırak!
Zaman ona hesap etmediklerini çıkaracak!

Seleften biri der ki:

---

962 Şuarâ, 227.

963 Buhârî, 2447; Müslim, Birr 56, (2578); Tirmizî, 2030; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 5798

964 Buhârî, Bed'ü'l-Halk 2; Mezâlim 13, (2453); Müslim, Müsakat 142, (1612); Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 25692.

"Zayıflara zulmedip de güçlülerin şerlilerinden olma!"

Ebû Hureyre r.a. şöyle der:

"Toy kuşu, zalimin zulmünden korkup yuvasında ölür!"

Denilir ki Tevrat'ta şöyle yazılıdır:

"Sırat köprüsünün arkasından bir nidacı şöyle nida eder:

– Ey azgın zorbalar! Ey haddi aşan şakiler! Allah Teala izzeti üzerine yemin ederek buyurdu ki; bugün bu köprüden hiçbir zalimin zulmü geçmeyecek!"

Câbir b. Abdullah r.a. şöyle rivayet eder: *"Habeşistan hicretinden sonra Rasûlullah s.a.v.'in yanına dönünce Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:*

– Habeşistan'da gördüğün en ilginç hadiseyi bana anlatır mısın?

Bunun üzerine Habeşistan hicretine katılanlardan Kuteybe r.a. dedi ki:

– Ben anlatayım Ey Allah'ın Rasûlü! Bir gün bizler oturuyorduk. Derken onların zayıflarından bir yaşlı kadın yanımızdan geçti. Başı üzerinde bir su küpü taşıyordu. Bir genç o ihtiyar kadın ile karşılaştı, bir elini kadının iki omuzu arasına koydu ve onu itti. İhtiyar kadın dizi üzerine düştü, su küpü de kırıldı. Ayağa kalktı ve gence şöyle dedi:

– Ey zalim! Allah Teala'nın Kürsü'yü kurup bütün insanları bir araya topladığı, ellerin ve ayakların dile gelerek yaptığı şeyleri anlattığı gün sen göreceksin! İkimizin arasındaki dava orada nasıl çözülecek göreceksin!

Bunun üzerine Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– Allah Teala zayıfın hakkını güçlüden almayan bir topluluğu takdis edip temize çıkarır mı hiç!"[965]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Şu beş kişiye Allah Teala öfkelenir. Bu öfkesini dilerse dünyada yürürlüğe koyar, dilerse onları ahirette cehennemde ağırlar.

1. *Bir toplumun devlet başkanı: Bu yönetici halkından hakkını tam olarak aldığı halde onlara karşı insaflı davranmaz ve uğradıkları zulme karşı onları müdafaa etmez!*
2. *Bir toplumun yöneticisi: Halk kendisine itaat ettiği halde kuvvetli ile zayıfa eşit davranmaz ve hevasına göre konuşur.*

---

965 İbnu Mâce, 4010.

3. *Aile reisi: Bu da hanımına ve çocuklarına Allah'ın emirlerine uymalarını emretmez! Onlara dinin emirlerini öğretmez!*
4. *İşveren: İşini yaptırmak için işçi tutar, işini yaptırır fakat ücretini tam olarak vermez!*
5. *Koca: Bu da hanımına mehri konusunda haksızlık yapar!"*[966]

Abdullah b. Selâm r.a. şöyle der: "Cenab-ı Hak c.c. mahlukatı yaratıp da ayakları üzerine doğrulunca sordular:

– Ya Rabbi! Sen kimin yanındasın?

Cenab-ı Hakk c.c. şöyle buyurur:

– Hakkı teslim edilinceye kadar mazlumun yanındayım!"

Vehb b. Münebbih r.a. der ki: "Zorba bir hükümdar zorbalıkla bir köşk yapar ve etrafını sur ile çevirir. Sonra ihtiyar yaşlı bir kadın gelir ve kendine barınak olarak köşkün yanı başına bir kulübe yapar.

Bu zalim kişi bir gün atına binip gezintiye çıkar, köşkün etrafını şöyle bir gezer ve ihtiyar kadının kulübesini görür. Bunu üzerine sorar:

– Kimin bu kulübe?

Kendisine derler ki:

– Yaşlı fakir bir kadın kendisine barınak olarak yapmış!

Zalim kişi, o kulübenin yıkılması için emir verir ve derhal kulübeyi yıkarlar. İhtiyar kadın gelip de kulübenin yıkıldığını görünce sorar:

– Kim yıktı bunu?

Kendisine, hükümdarın kulübeyi gördüğünü ve yıkma emrini onun verdiğini söylerler. Bunun üzerine ihtiyar kadın başını semaya kaldırır ve şöyle der:

– Ya Rabbi! Evim yıkılırken ben hazır değildim, peki sen neredeydin!

Bu hal üzerine Allah Teala c.c. Cibril a.s.'a, derhal içindekilerler beraber sarayın altını üstüne getirme emrini verir, o da hemen emri yerine getirir!

Derler ki: Bermeklilerin ileri gelenlerinden biri oğlu ile birlikte hapse düşer. Oğul babasına der ki:

– Babacığım, onca izzet ve saltanattan sonra zincire vurulup hapse düştük!

Babası şöyle der:

---

[966] Bu rivayetin kaynağı bulunamadı.

– Evladım, mazlumun duası geceleri yol alırken biz ondan gafil olduk! Fakat Allah Teala c.c. hiçbir şeyden gafil değildir!

Yezîd b. Hakîm der ki:

– Kendisine zulmettiğim kişiden korktuğum kadar asla hiç kimseden korkmam! Çünkü ben, Allah'tan başka onun yardımcısı olmadığını bilirim. O kişi bana, ‹‹Allah bana kafidir, ikimizin arasında Allah hükmedecektir!›› der.

Ebû Ümâme el-Bâhilî r.a. der ki:

"Kıyamet günü zalim gelir. Cehennemin üzerindeki sırat köprüsüne varınca, birden karşısına haksızlık ettiği mazlum çıkar ve kendisine yaptığı zulmü hatırlatır. Mazlumlar zalimlerin ellerinde bulunan iyi amellerini almadıkça oradan ayrılmazlar. Eğer zalimlerin iyi amelleri yoksa, zulmettikleri mazlumların günahlarını yüklenirler. Nihayet o zalimler cehennemin en alt tabakasını boylarlar."

Abdullah b. Üneys r.a. anlatır: "Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu işittim:

– Kıyamet günü insanlar yalın ayak, çıplak, sünnetsiz ve karışık olarak mahşer yerinde toplanırlar. Sonra bir nidacı, uzak ve yakındakinin aynı ayarda duyacağı şekilde şöyle ilan eder:

– Ben hesaplaşmanın Mutlak Hakim'iyim! Hiçbir cennetlik kişi, cehennemliklerden birine bir fiske vurmuş veya daha fazlasıyla zulmetmiş olduğu halde hak sahipleriyle ödeşmeden) cennete giremez! Aynı şekilde hiçbir cehennemlik kişi de, herhangi birine bir fiske vurmuş veya daha fazlasıyla zulmetmiş olduğu halde (hak sahipleriyle ödeşmeden) cehenneme girmez! Nitekim Cenab-ı Hak şöyle buyurur:

"Senin Rabb'in hiç kimseye zulmetmez!"[967]

Bunun üzerine bizler dedik ki:

– Bizler orada yalın ayak, çıplak, sünnetsiz ve karışık olarak orada bulunacağımıza göre bu hesaplaşma işi nasıl olacak?

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

*– **‹‹Ancak (dünyada yaptıklarına) uygun karşılık olarak.››**[968] Hesaplaşma sevaplar ve günahlar ile olacak! Zira Cenab-ı Hak **‹‹Senin Rabb'in hiç kimseye zulmetmez.››**[969] buyurmaktadır."*[970]

---

967 Kehf, 49.

Yine Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Kim haksız yere bir kamçı bile vurmuş ise, kıyamet günü kendisine kısas uygulanacaktır!"[971]

Anlatıldığına göre İran hükümdarı oğlunu eğitip terbiye etmek için bir mürebbi tutar. Nihayet Şehzâde edep ve fazilet yönünden istenen noktaya ulaşır. Bir gün mürebbi şehzadeyi çağırır, onu suçsuz ve sebepsiz olarak acı bir şekilde döver. Bundan dolayı çocuk hocasına karşı kin besler. Nihayet babası vefat eder ve saltanatı kendisi devralır. Hükümdar olunca mürebbisini çağırır, neden dolayı kendisini suçsuz ve sebepsiz olarak dövdüğünü sorar. Hocası ona şöyle cevap verir:

– Ey hükümdar! Bilmiş ol ki; edep ve fazilet yönünden istenilen noktaya eriştiğini görünce, babandan sonra tahta senin geçeğini anlamıştım. Bu sebeple sana dayağın acısını tattırdım ki tahta geçince kimseye zulmetmeyesin!

Bu ifadeler üzerine hükümdar hocasına ‹‹Allah seni hayırla mükafatlandırsın!›› der ve hocasına bahşiş vererek onu gönderir.

---

968 Nebe', 26.

969 Kehf, 49.

970 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 3/495; el-Hâkim, el-Müstedrek, 2/475; et-Taberânî, Müsnedü'ş-Şâmiyyîn, 1/104.

971 es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 8830; Elbânî, Sahîhu'l-Câmi', 6374.

ELLİ BEŞİNCİ BÖLÜM

YETİME ZULÜMDEN SAKINMAK

Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

"Haksızlıkla yetimlerin mallarını yiyenler şüphesiz karınlarına ancak ateş tıkınmış olurlar; zaten onlar alevlenmiş ateşe gireceklerdir."[972]

Katâde der ki: Bu ayet-i kerime, velisi olduğu yetim yeğeninin bütün malını yiyen Ğatafân kabilesinden olan zat hakkında inmiştir. Ayet-i kerimede "zorla ve haksız yere" yenilmesi yasaklanmıştır. Buna göre, hakkına riayet ederek ve şartlarına uyarak yemek, fıkıh kitaplarında da belirtildiği gibi haram kapsamının dışındadır.

Yine Cenab-ı Hak c.c. yetimlerin mallarından yeme konusunda şöyle buyurur:

"Zengin olan (veli) iffetli olmaya çalışsın, yoksul olan da (ihtiyaç ve emeğine) uygun olarak yesin."[973]

Yani, sadece ihtiyacı kadar yiyebilir, yahut borç olarak alır, ya da sadece emeğinin karşılığı kadar alır, ya da zorda kalınca alır ve eli bollaşınca geri öder, eğer ödeyebilecek durumda değilse kendisine helal olur.

Allah Teala yetimlerin haklarının önemine ve onların haklarına fazlasıyla itina gösterilmesi gerektiğine dikkat çeker. Nitekim şöyle buyurur:

"Geriye eli ermez, gücü yetmez çocuklar bıraktıkları takdirde (halleri ne olur) diye korkacak olanlar (yetimlere haksızlık etmekten) korkup titresinler; Allah'tan sakınsınlar ve doğru söz söylesinler."[974]

---

972 Nisâ, 10.

973 Nisâ, 6.

974 Nisâ, 9.

Bu ayet-i kerime, diğer ayetlerle birlikte değerlendirilirse, burada söz konusu olan konunun malın üçte birinden fazlasını vasiyet etmekle ilgili olmadığı görülür. Asıl üzerinde durulan konu, evinde yetim bulunan kişilerin yetimlere iyi davranmasıdır. Bu davranış biçimine onlara hitap ederken bile itina göstermeli, tıpkı kendi çocuğuna hitap ettiği gibi yetimlere de ‹‹yavrucuğum›› diye hitap etmeli. Yetimlere iyi davranmalı, ihsanda bulunmalı. Kendi malını ve kendisinden sonra neslini devam ettirecek çocuklarının malını nasıl koruyup gözetiyorsa yetimin malını da öylece kollayıp gözetmeli. Zira insanın alacağı karşılık amel ve davranışının aynısı olacaktır. Çünkü Cenab-ı Hak ***"Din günün sahibidir!"***[975] buyurmaktadır. ‹‹Din›› kelimesinin bir manası karşılık vermektir. Buna göre kıyamet günü bir bakıma karşılık alma günüdür. Onun için derler ki, ‹‹Nasıl davrandıysan, o şekilde karşılık görürsün!›› Sen ne yaptı isen bunun karşılığında da aynısını görürsün.

İnsanoğlu güven içinde başkasının malı, kendi evladı olmayan kişilerin üzerinde tasarruf ederken ansızın ölüm kendisini yakalayıverir. O zaman, kendisinin arkasından Cenab-ı Hak c.c. da onun malına, nesline ve diğer akrabalarına, tıpkı kendisinin başkasına davrandığı gibi davranır. Kendisi iyi davranmış ise hayırla, kütü davranmış ise şer ile karşılık görür.

Öyleyse akıllı kişi, dini üzerinde bir korkusu yoksa bile malı ve evlatları hakkında endişe duymalı. Kendi çocuklarının bir velinin idaresi altında nasıl idare edilmesini istiyorsa, o da velisi olduğu yetim çocuklara ve mallarına karşı öyle davranmalıdır.

Allah Teala c.c. Davud a.s.'a şöyle vahyeder:

– Ey Davud! Yetimlere karşı şefkatli bir baba gibi ve dullara karşı merhametli bir eş gibi ol. İyi bil ki, ne ekersen onu biçersin! Nasıl davranırsan, sana da öyle davranılır. Zira günün birinde sen de mutlaka ölecek ve geride dul bir eş ile yetim çocuklar bırakacaksın!

Yukarıdaki ayet-i kerimede belirtilen şiddetli tehditlere uygun olarak, insanları böylesine tehlikeli ve helake sürükleyen davranıştan sakındırmak üzere, yetimlerin mallarını yemekten ve onlara zulmetmekten şiddetle sakındıran pek çok hadis-i şerif varid olmuştur.

Müslim ve diğerleri şöyle rivayet eder: "Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

---

975 Fatiha, 3.

– Ey Ebû Zer! Ben seni zayıf yapılı görüyorum. Kendim için arzuladığım şeyi senin için de arzuluyorum! Sakın ha iki kişiye bile âmir olma! Asla yetim malına veli olma!"[976]

Buhârî, Müslim ve diğerleri şöyle rivayet eder:

"İnsanı helak eden yedi günahtan sakının!

Sahâbe-i kirâm sordu:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Nedir onlar? Buyurdular ki:

– Allah'a şirk koşmak, sihir, haksız yere Allah'ın haram kıldığı bir cana kıymak, faiz yemek ve yetim malı yemek..."[977]

el-Bezzâr şöyle rivayet eder:

"Büyük günahlar yedi tanedir: Allah'a şirk koşmak, haksız yere adam öldürmek, faiz yemek, yetim malı yemek...."[978]

el-Hâkim şöyle rivayet eder:

"Şu dört kısım insanı cennete sokmamak ve nimetlerinden tattırmamak Cenab-ı Hak üzerine bir haktır: Devamlı içki içen, faiz yiyen, haksız yere yetim malı yiyen, ana-babaya isyan eden!"[979]

İbnu Hibbân şöyle rivayet eder: Rasûlullah s.a.v.'in, Amr b. Hazm r.a. ile Yemenlilere gönderdiği mektup içinde şunlar da vardı:

"Allah Teala katında kıyamet günü büyük günahların en büyüğü Allah'a ortak koşmak, mümin birini haksız yere öldürmek, Allah yolunda yapılan savaşta savaş meydanından kaçmak, ana-babaya isyan etmek, namuslu kadına zina iftirası atmak, büyücülük öğrenmek, faiz yemek ve yetim malı yemek."[980]

Ebû Ya'lâ şöyle rivayet eder:

"Kıyamet günü bir topluluk ağızlarından ateşler saçarak kabirlerinden kalkarlar.

Sahâbe-i kirâm sordu:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Kimdir onlar? Efendimiz buyurdular ki:

---

976 Müslim, 1826; Nesâî, 3667; Ebû Dâvûd, 2868; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 21053.

977 Buhârî, 2767; Müslim, 89; Nesâî, 3671; Ebû Dâvûd, 2874.

978 et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 17/48; ed-Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs, 3/313.

979 el-Hâkim, el-Müstedrek, 2/43; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 4/397.

980 İbnu Hibbân, es-Sahîh, 14/504.

*– Sizler Allah Teala'nın şu «**Haksızlıkla yetimlerin mallarını yiyenler şüphesiz karınlarına ancak ateş tıkınmış olurlar; zaten onlar alevlenmiş ateşe gireceklerdir.**»[981] buyruğunu hiç görmediniz mi?"[982]*

Müslim'in rivayet ettiği Mirâç hadisinde şu ifadeler vardır:

"Baktım bazı insanların yanındayım. Bir kısım insanlar da onların başına tayin edilmiş onların sakallarını yoluyorlardı. Diğer bir kısım insan da ateşten koca taşlar getiriyorlar, sakalları yolunanların ağızlarından atıyorlar ve dübürlerinden çıkıyordu. Cibril a.s.'a sordum:

– Bunlar kimdir? Bana:

*– «**Haksızlıkla yetimlerin mallarını yiyenler şüphesiz karınlarına ancak ateş tıkınmış olurlar!**»[983] diye cevap verdi."[984]*

Ebû Sa'îd el-Hudrî r.a.'dan şöyle rivayet edilir: Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Miraç gecesi, dudakları deve dudağı gibi olan bir kısım insanlarla karşılaştım. Onların başlarında dudaklarını tutan kimseler vardı. Bu adamlar o kişilere ateşten büyük taş parçaları yutturuyorlar ve taşlar tekrar altlarından çıkıyordu. Cibril a.s.'a «Kimdir bunlar?» diye sordum. Bana:

– Onlar, haksız yere yetimlerin mallarını yiyenlerdir! diye cevap verdi."[985]

---

981 Nisâ, 10.

982 İbnu Hibbân, es-Sahîh, 12/377; Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 2/347.

983 Nisâ, 10.

984 es-Suyûtî, ed-Dürrü'l-Mensûr, Nisâ, 10.

985 el-Kurtubî, el-Câmi' li-Ahkâmi'l-Kur'ân, 5/53. Ayrıca bir önceki hadisin tahricine bakınız.

ELLİ ALTINCI BÖLÜM

KİBRİN KÖTÜLÜĞÜ

Kibrin daha önce saydığımız fenalığı ve insanı kötü sona götürmesine ilave olarak onun yerilmesi gereken bir huy olduğunu gösteren hususları açıklamak istiyoruz. Kibir, İblis'in işlediği ilk günahtır. Bu günah sebebiyle Cenab-ı Hak onu lanetlemiş, genişliği gökler ve yer kadar olan cennetten çıkararak cehennem ateşine atmıştır.

Bir hadis-i kudsîde Allah Teala buyurur ki:

"Kibriya (ululuk) ridâm, azamet (büyüklük) gömleğimdir! Kim bunlardan birini benimle birlikte giymeye kalkışırsa, hiç aldırmadan belini kırarım!"[986]

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Kibirli olanlar kıyamet günü karıncalar şeklinde haşr edilir. Bütün insanlar, karınca şekline çevrilmiş insan şeklindeki o kibirlileri ayakları ile çiğner. En küçük şey bile onlardan büyük kalır ve onları çiğner. Sonra cehennemde ‹‹Bûles›› denilen bir zindana hapsedilirler. Ateş onları çepeçevre sarar. Cehennemliklerin vücudundan artan tortulardan sulanırlar."[987]

Yine Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Üç kısım insan vardır ki, kıyamet günü Allah Teala ne onlarla konuşur, ne de yüzlerine bakar! Onlar için acıklı bir azap vardır! Onlar; zina eden ihtiyar, zalim hükümdar ve kibirli fakirdir!"[988]

Hazret-i Ömer r.a. ***"Kendisine ‹‹Allah'tan kork!›› denilince benlik ve gurur kendisini günaha sevk eder."***[989] ayetini okudu, hayretinden dolayı "Biz Allah'ın kullarıyız ve biz O'na döneceğiz" dedi ve ayeti şöyle açıkladı.

---

986 Müslim, 2620; Ebû Dâvüd, 4090; İbnu Mâce, 4175; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 9410.

987 Tirmizî, 2492; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 6639; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 6/288; Abdullah b. el-Mübârek, ez-Zühd ve'r-Rekâ'ik, s. 52; Hennâd, ez-Zühd, 2/427; el-Humeydî, 2/272.

988 Müslim, 107, Nesâî, 2575; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 9867.

989 Bakara, 206.

– Adamın biri kalkar, Allah'ın emri üzere iyiliği emreder ve öldürülür. Başka biri de kalkar ve ‹‹Sana iyiliği emredeni mi öldürdün?›› der. Kibirli kişi kalkar onu da öldürür. Bu kişiyi öldürmeye sevk eden kibridir!

İbnu Mes'ûd r.a. der ki:

– Bir kişiye ‹‹Allah'tan kork!›› denildiği zaman, ‹‹Sen kendi işine bak!›› demesi günah olarak yeter!

"Rasûl-i Ekrem s.a.v., sol eliyle yemek yiyen birine dedi ki:

– Sağ elinle ye! Adam şöyle cevap verdi:

– Yiyemiyorum! Bunun üzerine Rasûlullah s.a.v. ona dedi ki:

– Yiyemeyesin!

O kişi kibri sebebiyle sağ elinden yemedi. Rasûlullah s.a.v.'in o sözünden sonra adam sağ elini ağzına götüremedi. Yani eli sakatlandı."[990]

Rivayet edildiğine göre; "Sâbit b. Kays b. Şemmâs r.a. bir gün Rasûlullah s.a.v.'e der ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Gördüğünüz gibi ben güzellikten hoşlanan biriyim! Acaba bu da kibir mi?

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– Hayır, bu kibir değil! Kibir, hakka karşı çıkmak ve insanları küçümsemekten ileri gelir."[991]

Yani kibir, başkaları da kendisi gibi hatta kendisinden daha hayırlı bir insan olduğu halde onları değersiz görmekten kaynaklanır.

Vehb b. Münebbih rh.a. der ki:

Musa a.s. Firavuna dedi ki:

– İman et, yine saltanatın sende kalsın!

Firavun, Hâmân'a bir danışayım, dedi. Danışınca Hâmân kendisine: ‹‹Şimdi sen, kendisine ibadet edilen bir Rab iken, ibadet eden bir kul olacaksın!›› dedi. Bunun üzerine Firavun iman etmekten yüz çevirdi ve denizde boğuldu.

Kur'ân-ı Kerîm'in haber verdiğine göre Kureyşliler şöyle demişlerdi:

"Ve dediler ki: Bu Kur'an iki şehirden bir büyük adama indirilse olmaz mıydı?"[992]

Katâde rh.a. şöyle der:

---

990 Müslim, 2021; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 16058; ed-Dârimî, es-Sünen, 2032.

991 Müslim, 91; Tirmizî, 1999; Ebû Dâvûd, 4092.

992 Zuhruf, 31.

"Kur'ân-ı Kerîm'de bahsedilen ve Kureyşlilerin kast ettiği iki büyük adam Velîd b. Muğîre ile Ebû Mes'ûd es-Sakafî idi. Hazret-i Peygamber s.a.v.'den daha yüksek birini istiyorlardı. Onlar dediler ki:

– Yetim bir çocuk bize nasıl peygamber olarak gönderilir ki!

Cenab-ı Hak c.c. onlara şöyle cevap verdi:

"Rabb'inin rahmetini onlar mı paylaştırıyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz paylaştırdık. Birbirlerine iş gördürmeleri için kimini ötekine derecelerle üstün kıldık. Rabb'inin rahmeti onların biriktirdikleri şeylerden daha hayırlıdır."[993]

Sonra Cenab-ı Hak c.c., cehenneme girdikleri zaman onların nasıl hayret edeceklerini, dünyada iken kibirlerinden dolayı hakir gördükleri Ashâb-ı Suffe'yi orada göremeyince yaşayacakları şaşkınlığı şöyle haber verir:

"(İnkârcılar) derler ki: Kendilerini dünyada iken kötülerden saydığımız kimseleri burada niçin görmüyoruz?"[994]

İnkarcıların burada kast ettikleri Ammâr b. Yâsir, Bilâl-i Habeşî, Süheyb-i Rûmî ve Mikdâd b. Esved gibi zayıf ve değersiz gördükleri sahabilerdi. Allah Teala hepsinden razı olsun!

Vehb b. Münebbih rh.a. şöyle der:

"İlim yağmur gibidir; gökten saf ve tatlı olarak iner. Ağaçlar o suyu kökleri ve damarları vasıtasıyla emer, o suya kendi yapılarına göre tat verirler. Acı meyve veren ağaçlar suyu acılaştırır, tatlı meyve verenler de tadını tatlandırır. İşte ilim de böyledir; insanlar onu gayret ve arzularına göre öğrenir ve muhafaza ederler. Böylece ilim, kötü adamın kibrini arttır, mütevazı kişinin de tevazuunu arttırır."

Kibre meyli ve arzusu olan kişi cahildir. Birazcık ilim öğrendi mi, kibirlenecek şeyi bulmuş demektir. Böylece kibri daha da artar. Fakat bir kimse cahil iken Allah Teala'dan korkuyorsa, ilim öğrenince korkusu, tevazuu ve Allah'ın azabından çekinmesi daha da artar. Zira daha fazla tevazu sahibi olması ve korkması için daha fazla delillere ulaşmıştır. Bundan dolayı Abbâs r.a.'dan rivayet edildiğine göre Rasûlullah s.a.v. buyurmuştur ki:

"İleride öyle insanlar gelecek ki, okudukları Kur'ân gırtlaklarından öteye geçmeyecek! O kişiler diyecekler ki:

---

[993] Zuhruf, 32.

[994] Sâd, 62.

– Bizler Kur'ân-ı Kerîm'i ne güzel okuyoruz! Kim bizden daha güzel Kur'ân-ı Kerîm okuyabilir? Bizden daha bilgili olan var mı?

Sonra Rasûlullah s.a.v. Sahâbe-i kirâma döndü ve buyurdu ki:

– Ey ümmetim, bunlar sizlerin arasından çıkacak! Onlar cehennemin yakıtıdır!"[995]

Hazret-i Ömer r.a. şöyle der:

"Böbürlenen alimlerden olmayın! Zira bilgileriniz asla cehaletinize kafi gelmez!"

Anlatıldığına göre İsrailoğulları içinde bozgunculuk ve ahlaksızlığının çokluğu sebebiyle ‹‹İsrailoğullarının sefihi›› diye adlandırılan biri vardı. Bu sefih kişi bir gün, ‹‹İsrailoğullarının abidi›› denilen kişi ile karşılaştı. Abidin başı üzerinde, kendisini gölgelendiren bir bulut vardı. Sefih kişi abid olanla karşılaşınca kendi kendine dedi ki:

– Bu adam İsrailoğullarının abididir. Yanında biraz oturursan belki Allah Teala bana merhamet eder!

Sonra abidin yanına oturdu. Abid kişi de kendi kendine dedi ki:

– Ben İsrailoğullarının en abid kişisiyim, bu ise en sefih kişisi! Böyle birisi benim yanıma nasıl oturur!

Sonra o serseri kişiyi ‹‹Yanımdan kalk git!›› diyerek kovdu. Bunun üzerine Cenab-ı Hak c.c., zamanın peygamberine şöyle vahyetti:

– O ikisine de yeniden amele başlamalarını söyle! Zira ben o serseriyi affettim ve abidin amellerini de silip boşa çıkardım!

Diğer bir rivayete göre, abidin başındaki gölgelendirici bulut, abidi bıraktı ve sefih kişinin üzerine gitti.

Bu ifadeler, Allah Teala'nın kulların kalplerine nazar ettiğini açıkça göstermektedir.

"Rivayet edildiğine göre; Sahâbe-i kirâm Rasûlullah s.a.v.'e bir adamın iyiliğinden bahseder. Derken bir gün söz konusu adam çıkıp gelir. Sahâbe-i kirâm Rasûlullah s.a.v.'e derler ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Sana bahsettiğimiz adam işte bu!

Rasûlullah s.a.v. o kişiye bakınca der ki:

– Ben onun yüzünde şeytanî bir karanlık görüyorum!

Adam selam verir ve gelip Rasûlullah s.a.v.'in yanında durur. Rasûlullah s.a.v. ona şöyle der:

---

[995] et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 12/250; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 1/186; el-Münzirî, et-Terğîb ve't-Terhîb, 231.

– Allah adına sana soruyorum; nefsin sana etrafında senden daha değerli insan bulunmadığını söylüyor mu? Adam şöyle cevap verir:

– Allah adına söylüyorum, evet aynen söylediğin gibi!

Demek ki Rasûlullah s.a.v., nübüvvet nuru ile o kişinin kalbinde yerleşmiş olan şeytanî karanlığı yüzünden okumuştu."[996]

Sahâbe-i kirâmdan Hâris b. Cüz' ez-Zebîdî r.a. şöyle der:

"Müslümanlar arasındaki kurrâların şu gülünç durumuna hayret ederim! Sen onu güler yüzle karşılarsın, o ise, sahip olduğu ilim ile karşısındakine üstünlük taslayarak ona asık suratla karşılık verir. Allah Teala c.c., müslümanlar arasında bu gibilerinin sayısını arttırmasın!"

Ebû Zer r.a.'dan rivayet edilir:

"Bir gün Rasûlullah s.a.v.'in yanında birisi ile tartıştım. Adama ‹‹Ey siyah kadının oğlu!›› dedim. Bunun üzerine Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– Ey Ebû Zer! Bardağı taşırdın, bardağı taşırdın! Beyaz kadının oğlunun siyah kadının oğlu üzerine bir üstünlüğü yoktur! Ebû Zer r.a. der ki:

– Bunun üzerine yere uzandım ve adama ‹‹Gel yüzümü çiğne!›› dedim."[997]

Hazret-i Ali k.v. şöyle der:

"Cehennemlik bir adam görmek isteyen, önündeki insanlar ayakta iken kendisi oturan kişiye baksın!"

Enes b. Mâlik r.a. der ki:

"Sahâbe-i kirâm nazarında Rasûlullah s.a.v.'den daha değerli biri yoktu. Böyle iken, bundan hoşlanmadığını bildikleri için Rasûlullah s.a.v.'i gördükleri zaman ayağa kalkmazlardı."[998]

Rasûl-i Ekrem s.a.v. bazı vakitler bir kısım ashabı ile birlikte yürüyüşe çıkar, onlara ileri geçmeleri emreder kendisi arkada aralarında yürürdü. Bunu, onlara tevazuu öğretmek ya da şeytanın kalbine sokmaya çalıştığı kibir ve kendini beğenmişlik duygusunu silmek için yapardı. Bir defasında da namaz kılarken yeni elbiseyi çıkarıp eski elbisesini giymesi bu iki hedeften biri için olsa gerek![999]

---

996 Dârekutnî, 2/54; Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 1/90; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 6/302; Ebû Nu'aym, el-Hilye, 3/52.

997 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Abdullah b. el-Mübârek, el-Birru ve's-Sılâ'da rivayet etmiştir.

998 Tirmizî, 2902.

999 Bu manada rivayet edilen hadisler için bkz., Buhârî, 373; Müslim, 556; Ebû Dâvûd, 4052; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 25108.

ELLİ YEDİNCİ BÖLÜM

TEVAZU VE KANAATİN FAZİLETİ

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Allah Teala c.c., başkalarını affedenin sadece şerefini arttırır. Kim de Allah c.c. için tevazu gösterirse, Allah onu yüceltir!"[1000]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Mutlaka herkesin yanında iki tane melek bulunur. Bunlar insanları engelleyen bir gemi ellerinde tutarlar. Eğer kişi kendisini yüceltirse, melekler gemi çeker ve ‹‹Allahım! Onu alçalt!›› derler.

Eğer kişi tevazu gösterir ve alçak gönüllü davranırsa, bu sefer melekler ‹‹Allahım, onu yücelt!›› derler."[1001]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Zavallı ve aciz duruma düşmeden tevazu gösteren kişiye ne mutlu! Helal yoldan kazandığı parayı Allah yolunda harcayana ne mutlu! Düşkün ve zavallı kimselere merhamet edenlere, derin din bilgisine sahip kişilerle ve hikmet sahibi zatlarla düşüp kalkanlara ne mutlu!"[1002]

Bir gün Rasûlullah s.a.v. bir kısım Sahâbe-i kirâm ile birlikte evinde yemek yiyordu. Kapıya bir dilenci geldi, insanların tiksindiği bir hastalığı vardı. Kendisine izin verildi ve onu dizinin dibine oturttu ve ona ‹‹Buyur

---

1000 Müslim, 2588; Tirmizî, 2029; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 8782; İmam Mâlik, el-Muvatta',1885; ed-Dârimî, es-Sünen, 1676.

1001 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Bunu Ukaylî ed-Du'afâ"da ve el-Beyhakî de Şu'abu'l-Îmân'da rivayet etmiştir.

1002 el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 3/225; es-Sünenü'l-Kübrâ, 4/182; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebir, 5/71; Müsnedü'ş-Şâmiyyîn, 2/56; Ebû Nu'aym, el-Hilye, 3/203; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 10/229.

ye!›› dedi. Fakat Kureyş'ten biri ondan iğrenir gibi oldu. O kişi aynı tiksindirici hastalığa yakalanmadan vefat etmedi.[1003]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Rabb'im beni şu ikisinden birini seçmem hususunda serbest bıraktı: Rasûl bir kul ve Nebî bir melek olmak! Fakat hangisini seçeceğimi bilemedim. Melekler arasında en candan dostum Cebrail a.s. idi. Başımı kaldırıp ona doğru baktım: bana dedi ki:

– Rabb'ine karşı mütevazı ol!

Ben de ‹‹Rasûl kul olmayı seçtim!›› dedim."[1004]

Allah Teala c.c. Musa a.s.'a şöyle vahyetti:

"Ben sadece azametim karşısında tevazu sahibi olan, mahlukatıma karşı büyüklük taslamayan ve kalbinde sürekli korkumu taşıyanların namazını kabul ederim!"

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kerem takva, şeref tevazu ve yakîn (kesin bilgi ve iman) ise zenginliktir."[1005]

İsa Mesîh a.s. şöyle der:

"Dünyada tevazu sahibi olanlara ne mutlu! Onlar ahirette minber sahibidir. Dünyada insanların arasını düzeltenlere ne mutlu! Onlar da kıyamet günü Firdevs cennetine varis olacaklardır. Dünyada iken kalpleri tertemiz olanlara ne mutlu! Onlar da kıyamet günü Allah Teala'ya nazar kılacaklardır!"

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Allah Teala c.c. bir kula İslâm hidayetini nasip ederse ona yüz güzelliği verir. Onu layık olmadığı yüksek bir makama eriştirir. Bunun yanında kendisini tevazu ile nimetlendirir. Bütün bunlar Allah Teala'nın ona tanıdığı imtiyazlardır."[1006]

Rasûl-i Ekrem s.a.v. şöyle buyurur:

"Şu dört hasleti Allah Teala c.c. sadece sevdiği kişilere verir:

[1003] İhyâ'nın hadislerini tahric eden Hâfız Irâkî bu rivayetin aslının olmadığını söyler.

[1004] Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 7120.

[1005] es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 6458.

[1006] Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Bunu et-Taberânî, İbnu Mes'ûd r.a.'dan mevkûf olarak rivayet etmiştir.

1. *İbadetin başı olan sükut!*
2. *Allah'a tevekkül!*
3. *Tevazu sahibi olmak!*
4. *Dünyanın geçici nimetlerinden vazgeçmek!"*[1007]

Yine rivayet edildiğine göre, bir gün Rasûlullah s.a.v. yemek yerken, çiçek hastalığına yakalanmış ve yaraları kabuk bağlamış siyahî biri gelir. Bu kişi kimin yanına oturursa yanındaki kişi kalkar gider. Bunun üzerine Rasûlullah s.a.v. onu yanına oturtur ve şöyle der:

– Bir kişinin, yanında ailesine mihnet olacak bir şey taşıyarak bununla nefsindeki kibri bertaraf etmesi benim gerçekten hoşuma gider!"[1008]

"Rasûl-i Ekrem s.a.v., bir gün Sahâbe-i kirâma şöyle der:

– Neden ben ibadetin halâvetini sizlerin üzerinde göremiyorum!

Sahâbe-i kirâm sordu:

– İbadetin halâveti de nedir?

Buyurdular ki:

– Tevazu!"[1009]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Ümmetimden mütevazı kişileri gördüğünüzde, siz de onlara karşı tevazu gösterin. Kibirlilerle karşılaştığınızda ise siz de onlara kibir gösterin; bu tutum onları hor ve küçük duruma düşürür!"[1010]

Bu konuda şair bak ne güzel söylemiş:

Tevazu göster; yıldız gibi ol, bakan için parıldar!
Suyun yüzünde, oysa o çok yükseklerde durur!
Duman gibi olma, kendini yükseklere salan,
Gök tabakalarının üstüne, oysa alçaktadır aslı onun!

Kanaat hakkında daha önce söylediklerimize ilave olarak da şunları söyleyelim:

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

[1007] Benzer lafızlarla rivayeti için bkz., et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 741; el-Hâkim, el-Müstedrek, 4/311; İbnu'l-Cevzî, el-Mevdû'âtu'l-Kübrâ, 3/135; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 18050.

[1008] Bu lafızla bulunamadı.

[1009] Bu lafızla bulunamadı.

[1010] Bu lafızla bulunamadı.

"Müminin izzeti, insanlara ihtiyaç duymayıp onlara karşı gönül tokluğu göstermesindedir."[1011]

Kanaatkar olmakta hürlük ve izzet vardır. Bu sebeple denilmiştir ki: "Kime karşı gönlü tok olur ihtiyaç göstermezsen, onun gibi olursun. Kime muhtaç olur el açarsan, onun esiri olursun! Kime iyilik edersen, onun efendisi olursun! Sana kifayet eden az, seni isyana sürükleyen çoktan daha hayırlıdır!"

Hikmet sahibi bir zat şöyle der:

– Kanaatten daha üstün bir zenginlik ve başkalarının elindekine göz dikmekten daha kötü bir fakirlik görmedim!

Şair şöyle der:

Kanaat bana izzet elbisesini giydirdi.
Hangi zengin kanaatkardan daha zengin olabilirdi!
Kanaati kendine baş sermaye edin!
Sonra takvayı kâr hanesine eklemelisin!
İşte iki kazanç elde ettin; kimseye muhtaç olmazsın!
Bir anlık sabrın ile cennetleri kazandın!

Diğer bir şair şöyle der:

Sana yetecek olanla kanaat etmeye alıştır nefsini!
Yoksa ister hep daha fazlasını, unutur yetinmesini!
Şu ömür sermayesi içinde büyük bir devlettir,
Sana ait olanı sadece içinde bulunduğun saattir !

Diğer bir şair şöyle der:

Biraz uzak durursa rızık şayet senden, sabret!
Elinde bulunan ile yetinmeye bak, kanaat et!
Onu elde etmek için kendini yorma, dikkat et!
Eğer nasibinde varsa sana ulaşır, seyret!

Diğer bir şair şöyle der:

Aşağılıkların avuçları seni susuz bırakırsa eğer,
Suya kanmak ve duymak için kanaat sana yeter!
Öyle bir er ol ki, ayağı basıyorken toprağa,
Himmet ve gayreti erişsin ta Süreyya'ya!

Diğer bir şair şöyle der:

[1011] el-Hâkim, el-Müsledrek, 4/360; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 4/306; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 7/349; el-Kudâ'î, eş-Şihâb, 1/121.

Ey güce dayanarak rızık arayan kişi!
Heyhat ki, batılla uğraşmaktır onun işi!
O kuvvetine rağmen yılan çöldeki leşleri yer.
Şu zayıf sivrisinek ise bal içinde gezinir!

"Rasûl-i Ekrem s.a.v. ihtiyaç ve sıkıntı içinde olduğu zaman ailesine ‹‹*Haydi namaza kalkın! Ben bununla emrolundum!*›› buyurur ve sonra:

"Ailene namazı emret; kendin de ona sabırla devam et! Senden rızık istemiyoruz; biz seni rızıklandırıyoruz. Güzel sonuç, takva iledir."[1012] mealindeki ayet-i kerimeyi okurlardı."[1013]

Şair şöyle der:

Dünya ve süslerine abanmayı bırak!
Aldatmasın seni mal biriktirme ve tamahkarlık!
Kanaat et Rahman'ın taksimine, rıza göster,
Zira kanaat hiç bitmez bir sermayedir !
Geçiminden fazla olanın tümünü bırakıver,
İyi düşünürsen fazlalığın sana faydası yoktur!

Şair şöyle der:

Öğrenmelisin hırsla koşmayıp eline geçenle yetinmeyi,
Bak Rabb'imiz hiç unuttu mu şu minik karıncayı?

Hikmet sahipleri der ki: "İzzet ve şeref güzel elbisede değildir!"

Zira güzel elbiselerle oyalanmak, onlarla zevklenmek, güzel görünümlü olmaya çalışmak insanı fazlasıyla meşgul eder. İnsan, dünyaya olan aşırı meylinden dolayı dinin emirlerine ve ibadete fazla değer vermez duruma gelir. Böylesi kişilerin kendini beğenmişlik duygusundan uzak kalmaları çok zordur."

Şair şöyle der:

Razıyım şu dünyanın kuru bir lokmasına,
Kaba işlemeden de olsa giydiğim abasına!
Baktım ki, bu devran kalıcı değil,
Ömrüm de devran da fani, başka şey değil!

1012 Tâhâ, 132.

1013 el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 11173. el-Heysemî, hadisi et-Taberânî'nin el-Mu'cemu'l-Evsat'ta rivayet ettiğini kaydeder.

ELLİ SEKİZİNCİ BÖLÜM

DÜNYANIN ALDATICILIĞI

Dünyadaki bütün hadiseler üzüntü veren ve sevindiren diye ikiye ayrılır. Fakat bu hadiseler yeryüzündeki bütün mahlukat için uygun olmayabilir. Yüce yaratıcının hikmeti gereği herkes için farklı şekillerde tezahür eder. Nitekim Yüce Allah c.c. şöyle buyurur:

"Rabb'in dileseydi bütün insanları bir tek millet yapardı. (Fakat) onlar ihtilafa düşmeye devam edecekler. Ancak Rabb'inin merhamet ettikleri müstesnadır. Zaten Rabb'in onları bunun için yarattı. Rabb'in «Andolsun ki cehennemi tümüyle insanlar ve cinlerle dolduracağım» sözü yerini buldu!"[1014]

Bazı tefsir alimlerine göre, ayette söz konusu olan farklılıktan murat, rızık yönünden farklı durumlarda olmaları, zenginlik ve fakirlik bakımından aynı durumda olmamalarıdır. Dünya hayatı bolluk ve zenginlik içinde bulunan, Rabb'i tarafından kendisine bol imkanlar sunulan kişilerin, buna karşılık şükretmeleri, güzel ameller işlemeleri vaciptir. Böyle yapmaları onları kötülüklerden ve dünyaya aldanmaktan korur. Bu manayı, yani dünya hayatının geçiciliğine aldanmamayı anlamak için şu ayet-i kerimeler yeterlidir:

"Ey insanlar! Allah'ın vâdi gerçektir, sakın dünya hayatı sizi aldatmasın ve o aldatıcı (şeytan) da Allah hakkında sizi kandırmasın!"[1015]

"Evet ama, siz kendi başınızı belaya soktunuz; fırsat beklediniz; şüpheye düştünüz ve kuruntular sizi aldattı. O çok aldatıcı (şeytan) sizi Allah hakkında bile aldattı. Nihayet Allah'ın emri gelip çattı!"[1016]

Rasûl-i Ekrem s.a.v. de şöyle buyurur:

1014 Hûd, 118-119.

1015 Fâtır, 5.

1016 Hadîd, 14.

"Akıllı kimselerin uykuları ve oruçsuz halleri ne güzeldir! Ahmakların ve mürailerin uykusuz kalıp ibadet etmelerine neden gıpta etsinler ki! Takva ve kesin iman sahibinin yaptığı zerre kadar iyilik, o aldanmışların dünya dolusu kadar yaptıkları amelden daha değerlidir!"[1017]

Rasûlullah s.a.v. yine şöyle buyurur:

"Akıllı kişi kendi nefsini hesaba çeken ve ölümden sonrası için amel edendir. Ahmak ise nefsini hevasının peşine takan, Allah'tan bir takım temennilerde bulunan kişidir!"[1018]

Şair şöyle der:

Sevindikleri şey için dünyaya övgü dizenler,
Vallahi, azıcık bir kötülük için hemen onu kınarlar!
Sırtını döndüğünde insana, hasreti yukarı çıkar,
İkbal ettiği zaman da, tasası durmadan artar !

Diğer bir şair şöyle der:

Vallahi, şu dünya tamamen bize kalsa,
Rızkı da her yerden bol bol üzerimize aksa,
Hür kimsenin buna boyun eğmesi yakışık alıcı değil,
Nasıl olabilir, hepsi yok olucu kalıcı değil!

Şair İbnu Bessâm şöyle der:

Yazıklar olsun dünyaya ve orada geçen günlere,
Zira o mahlukata hüzün kaynağı olarak yaratıldı.
Hiç bitmez, arkası kesilmez onun gam ve kederleri,
Hem krallara ve hem de halka çektirdikleri,
Şaşmak gerek dünyaya ve onun hallerine,
O düşmanlık yaparken, ona aşık olanların haline!

Diğer bir şair şöyle der:

Dünya der ki; bakıyorum günler geçiyor,
İnsanların alçaklarına çabucak rızıklar geliyor.
Şeref ve fazilet sahiplerine elini sıkıyor,
Dünyaya dedim; sözün aslını benden al,
O bol kazancı haramda gördü,

[1017] Hâfız Irâkī, Tahrīcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Bunu İbnu Ebi'd-Dünyâ Kitabu'l-Yakîn'de rivayet etmiştir.

[1018] Tirmizī, 2459; İbnu Mâce, 4260; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 16674; el-Hâkim, el-Müstedrek, 1/125; el-Bezzâr, el-Müsned, 8/417; el-Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 3/369; Ebû Dâvûd et-Tayâlisī, 1122.

Habis olan habise bol bol yürüdü.

Diğer bir şair şöyle der:

Geçen günlere sor, neler yapmışlar Kisra'ya,
Kayser'e, saraylara ve orada yaşayanlara!
Hep birlikte onları ayrılığa sürüklemedi mi?
Geride bir akıllı ya da sefih terk etti mi?

Anlatıldığına göre bir bedevi kabilenin birine misafir olur. Kendisine yiyecek ikram ederler, yer. Sonra onların çadırlarının gölgesinde uyur. Kabilede bulunanlar çadırı söker hareket ederler. Bedevi güneşin harareti ile uyanır, kendine gelir, yoluna devam eder ve şu şiiri söyler.

Dikkat et, dünya tıpkı bir gölge gibidir,
Elbet bir gün her gölgenin zevali gelir!
Dünya, yolcu için bir öğle uykusu yerindedir,
Orada ihtiyacını giderip yola düşmek gerekir!

Ehl-i hikmetten biri dostuna şöyle der:

"Dua edenler sana işittirdi, isteyenlerde mazeretlerini açıkladılar. Fakat yakîni (kesin imanı) kaybeden ve amelden uzak kalandan daha fazla yardıma muhtaç kimse yoktur!"

İbnu Mes'ûd r.a. der ki:

"İlim olarak Allah korkusu kafidir, cehalet de Allah namına aldanmak için yeterlidir."

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kim dünyadan hoşlanır ve onunla sürur duyarsa, kalbinde ahiret korkusu kalmaz!"[1019]

Hikmet sahibi bir zat şöyle der:

"Kul, elinden kaçırdığı dünyalıklara üzülürse bundan dolayı hesaba çekilir. Elde ettiği dünyalıklardan dolayı sevinirse, bundan da hesaba çekilir. Sizden önceki salih müslümanlar, sizlerin haramdan kaçındığınızdan daha fazla helal olan dünyalıklardan uzak dururlardı. Sizin nazarınızda hiç önemsiz gibi görünen hususlar, onlara göre insanı mahveden büyük tehlikeler olarak değerlendirilirdi."

[1019] Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Bu sözün, ancak Hâris b. Esed el-Muhâsibî'ye kadar ulaştığını tesbit ettim.

Ömer b. Abdülaziz rh.a., Mis'ar b. Kidâm'a ait olan şu beyitleri misal olarak verirdi:

Ey aldanmış, gündüzün gaflet ve uyku,
Gecen ise uyku ve değersiz işlerdir,
Fani olana aldanır, hayallerle aldanır ve sevinirsin,
Asılsız lezzetlerle aldandığı gibi rüyadaki kişinin!
Bu meşgale ile sen varacaksın kötü bir akıbete,
İşte böyle yaşar bu dünya üzerinde hayvanlar!

ELLİ DOKUZUNCU BÖLÜM

DÜNYANIN KÖTÜLÜĞÜ ve ONDAN SAKINDIRMA

Ebû Ümâme el-Bâhilî'den r.a. şöyle rivayet edilir:

"Sa'lebe b. Hâtıb, Rasûlullah s.a.v.'e şöyle der:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Allah Teala'ya dua et, bana bol mal versin!

Bu istek üzerine Efendimiz s.a.v. buyururlar ki:

– Ey Sa'lebe! Şükrünü eda ettiğin az mal, yoldan çıkarıp azdıracak çok mal mandan senin için daha hayırlıdır!

Bu uyarıya rağmen Sa'lebe isteğinde ısrar eder:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Allah Teala'ya dua et, bana bol mal versin!

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– Ey Sa'lebe! Ben senin için uyulacak güzel bir örnek değil miyim? Allah Teala'nın Rasûlü gibi olmak istemez misin? Nefsimi kudretinde tutan Allah'a yemin ederim ki, eğer dağların altın ve gümüş olarak benimle birlikte yürümelerini isteseydim, yürürdü!

Sa'lebe dedi ki:

– Seni hak peygamber olarak gönderene yeminle söylüyorum ki, eğer bana çok mal vermesi için Allah dua edersen, her hak sahibine mutlaka hakkını vereceğim! Muhakkak veririm, muhakkak veririm!

Bunun üzerine Rasûlullah s.a.v. şöyle dua etti:

– Allahım! Sa'lebe'ye bol mal ihsan et!

Sa'lebe bir koyun aldı. Koyunu böcek gibi üremeye başladı. Artık Medine kendisine dar gelmeye başladı. Şehirden uzaklaştı vadilere doğru gitti. Artık sadece öyle ve ikindi namazlarında cemaate katılabiliyor, diğer vakitlerde mescide gelemiyordu. Sonra koyunları çoğalmaya devam etti.

Bu sebeple daha uzaklara gitmek zorunda kaldı ve Cuma namazı hariç cemaati tamamen terk etti. Koyunları hala böcek gibi çoğalmaya devam ediyordu. Nihayet Cuma namazını da terk etti. Artık Sa'lebe Cuma günleri kervanların yollarına çıkıyor ve Medine'de olup bitenleri onlardan öğreniyordu.

Bu arada Rasûlullah s.a.v. Sa'lebe'yi merak ederek bir gün şöyle sordu:

– Sa'lebe b. Hâtıb acaba ne yapıyor?

Sahâbe-i kirâm dediler ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Koyun aldı, koyunlar çoğalıp sürü Medine'ye sığmaz oldu...

Böylece Sa'lebe'nin durumunu baştan sona anlattılar. Sa'lebe'nin durumunu öğrenince Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– Yazık oldu Sa'lebe'ye! Yazık oldu Sa'lebe'ye! Yazık oldu Sa'lebe'ye!

Bu arada şu ayet-i kerime indi:

"Onların mallarından sadaka al; bununla onları (günahlardan) temizlersin, onları arıtıp yüceltirsin. Ve onlar için dua et. Çünkü senin duan onlar için sükûnettir (onları yatıştırır). Allah işitendir, bilendir."[1020]

Bu ayet-i kerime ile zekat farz kılındı. Bunun üzerine Rasûlullah s.a.v., Cüheyne kabilesinden bir kişi ve Benî Süleym kabilesinden diğer bir kişiyi zekat toplamakla görevlendirdi. Müslümanlardan zekat toplamaları için ellerine yazılı bir emir verdi. Onlara şöyle dedi:

– İkiniz gidin, Sa'lebe ve Benî Süleym'den falanca kişiden zekatları alıp getirin!

İki kişi çıkıp Sa'lebe'nin yanına geldiler, zekatı istediler ve kendisine Rasûlullah s.a.v.'in yazılı emrini okudular. Bunun üzerine Sa'lebe dedi ki:

– Bu cizyeden[1021] başka bir şey değil! Bu cizyenin kardeşinden başka bir şey değil! Siz gidin diğer işlerinizi bitirin, sonra bana tekrar uğrayın!

Rasûlullah s.a.v.'in görevlendirdiği zekat tahsildarları Süleymî kabilesine yöneldiler. Süleymîler zekat tahsildarlarının geldiğini duyunca, deve-

1020 Tevbe, 103.

1021 Cizye: İslâm'a göre, gayr-i müslim tebaadan alınan bir tür vergi.

lerin en iyilerini zekat için ayırdılar ve onlarla zekat memurlarını karşıladılar. Görevliler en iyi develerin zekat için ayrıldığını görünce dediler ki:

– Develerin en semizini vermekle yükümlü değilsin, biz bunları almak istemiyoruz!

– Hayır, bilakis almalısınız! Ben bunları içimden gelerek veriyorum! Bunları sizin almanız için ayırdım!

Görevliler zekat hayvanlarını alınca dönüp tekrar Sa'lebe'nin yanına uğradılar. Ona tekrar Rasûlullah s.a.v.'in emrini hatırlatarak zekatını vermesini istediler. Bunun üzerine Sa'lebe onlara dedi ki:

– Bana yazılı emri gösterin!

Yazılı emre baktıktan sonra şöyle dedi:

– Bu cizyeden başka bir şey değil! Bu cizyenin kardeşinden başka bir şey değil! Siz gidin, ben vereceğim kararı bir düşüneyim!

Memurlar dönüp Rasûlullah s.a.v.'in yanına geldiler. Rasûlullah s.a.v. onları görünce henüz memurlarla konuşmadan buyurdu ki:

– Yazık oldu Sa'lebe'ye! Yazık oldu Sa'lebe'ye! Yazık oldu Sa'lebe'ye!

Sonra da Süleymî için dua buyurdu. Sonra görevliler Sa'lebe ve Süleymî'nin yaptıklarını haber verdiler. Cenab-ı Hak c.c. Sa'lebe hakkında şu ayet-i kerimeyi indirdi:

"Onlardan kimi de, «Eğer Allah lütuf ve kereminden bize verirse, mutlaka sadaka vereceğiz ve elbette biz sâlihlerden olacağız!» diye Allah'a and içti. Fakat Allah lütfundan onlara (zenginlik) verince, onda cimrilik edip (Allah'ın emrinden) yüz çevirerek sözlerinden döndüler. Nihayet, Allah'a verdikleri sözden döndüklerinden ve yalan söylediklerinden dolayı Allah, kendisiyle karşılaşacakları güne kadar onların kalbine nifak (iki yüzlülük) soktu."[1022]

Rasûlullah s.a.v.'in yanında Sa'lebe'nin akrabalarından biri vardı. Onun hakkında inen ayetleri duyunca, doğru Sa'lebe'nin yanına vardı ve hakkında inen ayetleri ona şöyle duyurdu:

– Ey anasız kalasıca Sa'lebe! Allah Teala c.c. senin hakkında şöyle şöyle ayetler indirdi!

Sa'lebe bunları duyar duymaz doğruca Rasûlullah s.a.v.'in yanına koştu ve zekatını almasını istedi. Rasûlullah s.a.v. buyurdu ki:

1022 Tevbe, 75-77.

– Cenab-ı Hak c.c., senden zekat almamı yasakladı!

Bu hal üzerine Sa'lebe saçına başına toprak saçmaya başladı. O halini gören Rasûlullah s.a.v. sordu:

– Bu senin amelinin sonucu! Ben sana zekatı vermeni emrettim, sen vermedin!

Sa'lebe, verdiği zekatı Rasûlullah s.a.v.'in kabul etmediğini görünce geri evine döndü. Rasûlullah s.a.v.'in vefatından sonra Ebû Bekir r.a. yanına geldi ve zekatını ona vermek istedi. Hazret-i Ebû Bekir r.a. da onun zekatını almadı. Hazret-i Ömer r.a. döneminde zekatını vermek istedi, fakat o da Sa'lebe'nin zekatını kabul etmedi. Sa'lebe, Hazret-i Osman r.a.'ın halifeliğe gelmesinden sonra vefat etti.[1023]

Cerîr'in rivayetine göre Leys şöyle der: "Adamın biri İsa a.s.'a arkadaş olmak isteyerek şöyle der:

– Sana dost olup sana yoldaş olabilir miyim?

Bu teklifin kabul görmesinden sonra birlikte yola koyulurlar ve bir nehir kıyısına gelirler. Burada yemek için mola verirler. Yanlarında bulunan üç pideden ikisini yerler, üçüncü pide kalır. İsa a.s. kalkar nehirden su içer. Döndüğünde üçüncü pidenin bulunmadığını görür ve adama sorar:

– Pideyi kim aldı?

– Bilmiyorum!

Sonra kalkıp tekrar yola koyulurlar. Yolda, yanında iki küçük yavrusu bulunan bir geyik görürler. İsa a.s. yavrulardan birini çağırır. Yanına gelince onu keser, bir kısmını kızartarak ikisi birlikte yerler. Sonra İsa a.s. geyik yavrusundan arta kalan paçalara ‹‹Allah'ın izni ile ayağa kalk!›› der, yavru kalkıp gider. İsa a.s. adama tekrar sorar:

– Şu mucizeyi sana gösteren Allah adına soruyorum! Pideyi kim aldı?

Adam tekrar ‹‹Bilmiyorum!›› diye cevap verir. Kalkıp tekrar yola devam ederler. Nihayet bir dereye varırlar. İsa a.s. adamın elinden tutar, suyun üzerinden yürüyerek karşıya geçerler. İsa a.s. tekrar sorar:

– Şu mucizeyi sana gösteren Allah adına soruyorum! Pideyi kim aldı?

1023 İbnu Ebî Âsım, Âhâd ve'l-Mesânî, 4/250; Ebû Nu'aym, Ma'rifetü's-Sahâbe, 3/271; İbnu Cerîr et-Taberî, et-Tefsîr, 6/425; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 7873; el-Ahâdîsü't-Tıvâl, 20; el-Beyhakî, Delâ'ilü'n-Nübüvve, 5/289; el-Vâhidî, Esbâbu'n-Nüzûl, s. 191; İbnu Abdilber, el-İstî'âb, 1/201; İbnu'l-Esîr, Usdü'l-Ğâbe, 1/283-284; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 11047.

Adam yine ‹‹Bilmiyorum!›› diye cevap verir. Bir süre sonra çöle varırlar. İsa a.s. topraktan bir yığın yapmaya başlar. Sonra yaptığı yığına ‹‹Allah'ın izni ile altın ol!›› der ve o da altın olur. İsa a.s., ortadaki altını üçe böler ve der ki:

– Üçte biri benim, üçte biri senin ve üçte biri de pideyi alan kişinin!

Bunun üzerine adam ‹‹Pideyi alan benim!›› der. İsa a.s. ‹‹Altının hepsi senin olsun!›› der ve adamın yanından ayrılır. Adam altınların başında iken yanına iki kişi gelir. İki kişi, adamı öldürüp altınları elinden almak isterler. Fakat adam der ki:

– Altını üçümüz aramızda paylaşalım. Biriniz şehre gitsin yiyecek bir şeyler alıp gelsin yiyelim!

İki kişiden birini yiyecek almak için gönderirler. Yiyecek almaya giden adam yolda kendi kendine der ki:

– Bu altınları neden diğer iki kişi ile paylaşayım ki! Getireceğim yiyeceğe zehir koyar ikisini de öldürür altınları tek başıma alırım!

Yiyecek almaya giden adam, düşündüğü gibi yiyeceğin içine zehir koyar. Diğer taraftan altınların yanında kalan iki kişi de kendi aralarında şöyle konuşurlar:

– Niye o kişiye altının üçte birini verelim? Adam döndüğünde onu öldürelim ve malı aramızda paylaşalım!

Adam şehirden dönünce, iki kişi onu öldürür ve yemeği yerler. Fakat yiyince kendileri de ölür. Altın çölün ortasında kalır ve üçü de yanı başında ölü olarak kala kalırlar. Bu esnada oradan geçen İsa a.s. arkadaşlarına der ki:

– İşte dünyanın hali böyledir, ondan kaçının!

Anlatıldığına göre Zülkarneyn, bir yolculuğunda garip bir topluluğa rastlar. Bu topluluğun elinde diğer insanların yararlandıkları hiçbir dünyalık yoktur. Kendileri için kabirler kazmışlar; sabah olunca bu kabirlerin başına gelir, onları temizler, orada namaz kılarlar. Tıpkı hayvanlar gibi sadece yeşillik ve sebze yerler. Ayrıca pek çok bitkileri de kendilerine yasaklamışlardır.

Zülkarneyn, onların sultanına bir adam gönderir ve yanına gelip kendisiyle görüşmesini ister. Sultan gelen kişiye şöyle cevap verir:

– Benim ona ihtiyacım yok! Eğer ihtiyacı varsa kendisi bana gelsin!

Bu haber üzerine Zülkarneyn ‹‹Adam doğru söylemiş!›› der ve kendisi onun yanına gider. Ona der ki:

– Yanıma gelmen için sana haber gönderdim fakat sen gelmedin. İşte ben sana geldim! Hükümdar:

– Eğer sana ihtiyacım olsaydı yanına gelirdim! Zülkarneyn:

– Neden sen ve halkın, hiçbir toplumda görülmeyen bir hal üzeresiniz? Hükümdar:

– Nedir o? Zülkarneyn:

– Dünyalığınız yok, hiçbir şeyiniz yok! Altın ve gümüş edinip onlardan yararlansanız! Hükümdar:

– Biz altın ve gümüşten nefret ederiz! Çünkü bir kişi onlara sahip olunca nefsi kabarır ve daha fazlasını, dahi iyisini istemeye başlar! Zülkarneyn:

– Peki, kendinize kabirler kazmanızın sebebi ne? Sabah olunca kabirlerin başına gidiyorsunuz, onları temizliyorsunuz ve orada namaz kılıyorsunuz? Hükümdar:

– Bunu yapmaktan kastımız şudur; oraya gidip o söylenenleri yapınca, o kabirler bizi dünya karşı uzun emel beslemekten alıkoyar! Zülkarneyn:

– Yine sizler, neden yeryüzünde yetişen sebzelerden başka şeyler yemiyorsunuz? Hayvanlar edinseniz; onların sütünden yararlansanız, binit olarak kullansanız ve daha başka yönlerinden yararlansanız? Hükümdar:

– Biz, midelerimizi hayvanlara mezar yapmak istemiyoruz! Yeryüzünde yetişen sebze ve bitkileri kendimiz için yeterli görüyoruz. Hayatı sürdürecek asgari şartlar İnsanoğlu için yeterlidir. Gırtlaktan yiyecek olarak geçen her türlü şey bize göre aynı yiyecektir!

Daha sonra hükümdar eline bir kafa tası alır ve der ki:

– Ey Zülkarneyn! Bu kafatası kime ait, biliyor musun? Zülkarneyn:

– Hayır bilmiyorum! Kime ait? Hükümdar:

– Yeryüzünde hüküm sürmüş bir hükümdara! Allah Teala kendisine yeryüzünde saltanat bahşetmiş, fakat o halkına haksızlık ve zulüm yoluna girmiş azgınlaşmıştı. Cenab-ı Hak da yaptıklarına karşılık onun canını almış ve yeryüzüne atılmış bir taş gibi olmuştu. Ayrıca yaptıklarına ahirette gerekli cezayı vermek için Allah Teala onun amellerini tek tek sayıp kayıt altına aldı.

Bundan sonra hükümdar eline diğer bir kafa tası aldı ve bunu Zülkarneyn'e uzatarak sordu:

– Ey Zülkarneyn! Peki bunun kime ait olduğunu biliyor musun? Zülkarneyn:

– Hayır bilmiyorum! Kime ait? Hükümdar:

– Bu da, Allah Teala'nın biraz önce bahsettiğim hükümdardan sonra saltanat bahşettiği hükümdardı. Bu hükümdar, kendisinden önceki hükümdarın halka yaptığı zulüm, haksızlık ve zorbalığı gördü. Allah korkusu ve tevazu ile hareket etti; halkına karşı adaletli davranmıştı. Sonra o da, senin gördüğün gibi şu hale geldi. Aynı şekilde, onun yaptıklarına karşılık ahirette mükafat vermek için Allah Teala onun bütün amellerini tek tek sayıp kayıt altına aldı.

Daha sonra hükümdar, Zülkarneyn'in kafasını işaret ederek şöyle der:

– Ey Zülkarneyn! Dikkat et, bu kafatası da bu ikisinden biri gibi olacak! O halde neler yaptığına dikkat et! Zülkarneyn:

– Bana dost olmak ister misin? Seni kendime kardeş ve vezir, Allah'ın bana lütfettiği şeylere ortak kabul edeyim! Hükümdar:

– Ben ve sen bir yerde barınamayız, ikimiz bir araya gelemeyiz! Zülkarneyn:

– Neden? Hükümdar:

– Çünkü bütün insanlar sana düşman, halbuki herkes bana dosttur! Zülkarneyn:

– Neden? Hükümdar:

– İnsanların tamamının gözü senin sahip olduğu saltanat, mal ve dünyalık üzerindedir! Fakat bunların tamamını ben zaten terk etmiş olduğumdan ve yanımda ihtiyacıma yetecek çok az şey bulunduğundan bana kimse düşmanlık beslemez.

Zülkarneyn, hükümdarı çok beğenmiş ve ondan fazlasıyla istifade etmiş olarak oradan ayrılır.

Şair ne güzel söyler:

Ey, şu dünya ve onun süsleriyle oyalanan kişi,
Gözlerini kırpmadan hep lezzetlere dalmak olan işi,
Erişemediğin şeylerle hep nefsini meşgul ettin,
Yarın kavuştuğun zaman Allah'a ne diyeceksin?

Diğer bir şair şöyle der:

Sitem ettim dünyaya, cahili yücelttiğinden,
Ve faziletliyi gerilettiğinden. Özür diledi benden,
Cahiller öz evlatlarımdır, ilerlettim onları,
Muttakiler ise kumama ahirete aittir, gerilettim onları.

Mahmud el-Bâhilî şöyle der:

Bilin ki dünya insan için bir imtihandır,
Her halükarda; ikbal etse yüz çevirse de,
Sana ikbal ile gelirse, şükürle karşıla onu,
Yüz çevirdiğinde ise sabret ve sebat göster!

ALTMIŞINCI BÖLÜM

SADAKANIN FAZİLETİ

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kim helal kazancından bir hurma tanesine denk gelecek kadar sadaka verirse –zaten Allah Teala helal olandan başkasını kabul buyurmaz–, Allah Teala onu sağ eliyle, yani rıza ve bereketiyle alır. Sonra o sadakayı veren kişi adına, tıpkı sizin bir tayı büyütmeniz gibi, dağ kadar oluncaya kadar büyütür!"[1024]

Hadisin diğer rivayetinde şu ifade vardır:

"... tıpkı sizin tayı büyütmeniz gibi, bir lokmayı Uhud dağı kadar büyütür!"

Şu ayet-i kerimeler de bu manayı doğrular niteliktedir:

"Allah'ın, kullarının tevbesini kabul edeceğini, sadakaları geri çevirmeyeceğini ve Allah'ın tevbeyi çok kabul eden ve pek esirgeyen olduğunu hâla bilmezler mi?"[1025]

"Allah faizi tüketir (Faiz karışan malın bereketini giderir), sadakaları ise bereketlendirir."[1026]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Sadaka maldan bir şey eksiltmez. Allah, başkasını affedenin sadece şerefini arttırır. Kim Allah için tevazu gösterirse, Allah onu mutlaka yüceltir!"[1027]

Bu hadis-i şerifin et-Taberânî'deki rivayeti şöyledir:

1024 Buhârî, Zekat 8, (1410); Müslim, Zekât 63, (1014); Tirmizî, Zekât 28, (661); Nesâî, Zekât 48, (5, 57, 2525); İbnu Mâce, 28, (1842); İmam Mâlik, Sadakât 1, (2, 995); Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 8181.

1025 Tevbe, 104.

1026 Bakara, 276.

1027 Benzer lafızlarla rivayeti için bkz , Tirmizî, Zühd 17, (2326); İbnu Mâce, Zühd 21, (4228).

"Sadaka, maldan bir şey eksiltmez. Kul sadaka olarak eliyle bir şey uzatınca, o önce Allah Teala'nın eline düşer. Yani o sadaka henüz alıcının eline geçmeden, Cenab-ı Hak c.c. onu rıza ve hoşnutlukla kabul eder. Bir kişi ihtiyacı olmadığı halde dilenme kapısı açarsa, Allah Teala da ona fakirlik (ihtiyaç) kapısı açar.

İnsan oğlu ‹‹Malım, malım!›› der durur. Halbuki onun malı şu üç şeyden ibarettir:

1. *Yiyip tükettikleri,*
2. *Giyip eskittikleri,*
3. *Allah Teala için verip ahiret için biriktirdikleri!*

Bunun dışındakiler ya elinden gider ya da başkalarına (mirasçılarına) kalır."[1028]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Sizden herkese Rabb'i, aralarında bir tercüman olmaksızın, doğrudan doğruya hitap edecektir. Kişi o zaman sağına bakar, hayatta iken gönderdiği hayırlı amellerden başka bir şey göremez. Soluna bakar, orada da hayatta iken işlediği kötü amellerden başka bir şey göremez. Ön tarafa bakar, karşısında ateşten başka bir şey göremez! Sizler yarım hurma ile de olsa kendinizi ateşten koruyun."[1029]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Yarım hurmayla da olsa cehennemden korunun!"[1030]

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Ey Ka'b b. Ucre! Suyun ateşi söndürdüğü gibi sadaka da günahları söndürür! Ey Ka'b b. Ucre! Haram ile beslenen et ve kan (insan bedeni) asla cennete girmez. Böyleleri cehenneme yaraşır. İnsanlar sabah kalktıklarında iki yol tutarlar. Birisi; kendini kurtarmak ve azat etmek için, diğeri ise kendini helak etmek için yol alır. Ey Ka'b b. Ucre! Namaz kulu Allah'a

---

[1028] Müslim, Zühd 3, 4, (2958); Nesâî, Vesâya 1 (6, 238); Tirmizî, Tefsir, Tekâsür, (3351); el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 4611. Müslim, Tirmizî ve Nesâî hadisi muhtasar olarak rivayet eder.

[1029] Buhârî, Rikâk 49, 51, Tevhid 36, 24, Zekât 9, Menâkıb 25, Edeb 34 (7512); Müslim, Zekât 67, (1016); Timizî, Kıyamet 1, (2415, 2427); İbnu Mâce, 185; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 17782.

[1030] Buhârî, Zekât 10, 9, Menâkıb 25, Edeb 34, Rikâk 49, 51, Tevhid 24, 36; Müslim, Zekât 66-67, (1016); Nesâî, 63, (5, 74-75); Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 3670.

yaklaştırır, oruç (kötülüklere karşı) kalkandır, tıpkı tepelerin üzerindeki buzların eridiği gibi sadaka da günahları eritir!"[1031]

Diğer bir rivayet şöyledir:

"Su nasıl ateşi söndürürse, sadaka da öylece Rabb'in öfkesini söndürür ve insanı kötü ölümden korur!".

Diğer bir rivayette şu lafızlar vardır:

"Allah Teala c.c., sadaka ile kötü ölümün yetmiş çeşidini savar!"

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"İnsanlar arasında hüküm verilip hesapları görülünceye kadar herkes sadakasının gölgesi altındadır."[1032]

Başka bir rivayet şu şekildedir:

"Kulun sadaka olarak verdiği her şey, kendisinden şeytanın yetmiş kötülüğünü giderir."[1033]

"Bir gün Rasûlullah s.a.v.'e sordular:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Hangi sadaka daha üstündür? Buyurdular ki:

– Fakirin cömertliğidir! Sen bakımıyla mükellef olduklarından (aile efradından) başla."[1034]

"Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– Bir dirhem yüz bin dirhemi geçti! Sahâbe-i kirâmdan biri sordu:

– Bu nasıl olur, Ey Allah'ın Rasûlü! Rasûl-i Ekrem s.a.v. buyurdular ki:

– Adamın birinin çok miktarda malı var, bu malın içinden yüz bin dirhemini aldı sadaka olarak verdi. Diğer birinin de iki dirhemi var, bu da iki dirhemden birini alıp sadaka olarak verdi (işte bu bir dirhem o yüz bin dirhemi geçti)!"[1035]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

1031 Tirmizî, Salât 433. (614); Nesâî, Bey'ât 35, 36, (7,160); Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 3/321; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 5/9; el-Hâkim, el-Müsledrek, 4/442.

1032 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 16882.

1033 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 5/350; el-Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 4/187; Şu'abu'l-Îmân, 3/257; Er-Rûyânî, 18.

1034 Ebû Dâvûd, Zekât 40, (1677).

1035 Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 2/32; es-Sünenü's-Suğrâ, 5/59; İbnu Huzeyme, es-Sahîh, 2443; el-Hâkim, el-Müstedrek, 1/576; el-Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 4/181.

"Sakın senden bir şey isteyeni boş çevirme, tırnak kadar (az veya değersiz) bir şey bile olsa ver!"[1036]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Yedi kısım insan vardır, Allah onları hiçbir gölgenin olmadığı Kıyamet gününde kendi gölgesinde gölgeler:...." Daha sonra bunlar arasında şunu zikretti: *"...Allah için sadaka veren ve verdiği sadakayı gizleyen adam. Öyle ki, sağ elinin verdiğini sol eli bilmez."*[1037]

Yine Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"İyi amelleri insanı kötü sondan korur. Gizlice verilen sadaka Rabb'in öfkesini söndürür. Akrabalık bağını devam ettirmek (sıla-i rahim) ömrü uzatır."[1038]

et-Taberânî'nin diğer rivayeti şöyledir:

"İyi ameller insanı kötü akıbetten korur. Gizli sadaka Rabb'in öfkesini söndürür. Akrabalık bağını devam ettirmek ömrü uzatır. Her iyilik sadakadır. Dünyada iyilik sahibi olanlar ahirette de iyilik sahibidir. Dünyada kötülük sahibi olanlar ahirette de kötülük sahibidir. Cennete ilk girecek olanlar iyilik sahipleridir."[1039]

İmam Ahmed ve et-Taberânî şöyle rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v.'e sordular:

– Ey Allah'ın Rasûlü, sadaka nedir?

– Kat kat mükafat demektir, Allah katında daha fazlası da vardır!

Sonra Rasûlullah s.a.v. şu ayet-i kerimeyi okudu:

"Verdiğinin kat kat fazlasını kendisine ödemesi için Allah'a güzel bir borç (isteyene faizsiz ödünç) verecek yok mu? Darlık veren de bolluk veren de Allah'tır. Sadece O'na döndürüleceksiniz."[1040]

Sahâbe-i kirâm yine sordu:

1036 Nesâî, 2565; Tirmizî, 665; Ebû Dâvûd, 1667; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 26607; İmam Mâlik, el-Muvatta', 1714.

1037 Buhârî, Ezan 36, Zekat 16, Rikâk 24, Hudûd 19; Müslim 91, (1031); İmam Mâlik, el-Muvatta'; 14, (952, 953); Tirmizi, Zühd 53, (2392); Nesâî, Kudât 2, (8, 222, 223).

1038 et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 19/421; el-Mu'cemu's-Sağîr, 2/205: el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 3/245; el-Kudâ'î, eş-Şihâb, 1/92; Elbânî, Sahîhu'l-Câmi', 3760.

1039 et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 1/289; es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 5041; Elbânî, Sahîhu'l-Câmi', 3796.

1040 Bakara, 245.

– Ey Allah'ın Rasûlü! Hangi sadaka daha hayırlıdır?

Buyurdular ki:

– Fakire gizlice verileni yahut az maldan zorlukla verileni!

Sonra şu ayet-i kerimeyi tilavet buyurdular:

"Eğer sadakaları açıktan verirseniz ne âlâ! Eğer onu fakirlere gizlice verirseniz, işte bu sizin için daha hayırlıdır. Allah da bu sebeple sizin günahlarınızı örter. Allah, yapmakta olduklarınızı bilir."[1041]

Hazret-i Peygamber s.a.v. sonra şöyle devam etti:

– Kim bir müslümanı giydirirse, giydirilen kişinin üzerinde o elbisenin ipliği veya yaması kaldığı sürece giydiren kişi Allah Teala'nın himayesi altındadır. Hangi müslüman, elbisesi bulunmayan bir müslümanı giydirirse, Cenab-ı Hak c.c. da onu cennet ipeklerinden giydirir. Hangi müslüman aç bir müslümanı yedirirse, Allah da ona cennet meyvelerinden yedirir. Hangi müslüman susuz bir müslümanı suya kandırırsa, Allah Teala onu mühürlü cennet içkisiyle sular. Fakire verilen sadaka bir sadakadır, akrabaya verilen sadaka iki sadakadır; hem sadaka ve hem de sıla-ı rahimdir (akrabalık bağını gözetmektir)."[1042]

"Rasûl-i Ekrem s.a.v.'e sordular:

– Hangi sadaka daha faziletlidir? Buyurdular ki:

– İçinden sana düşmanlık besleyen akrabaya verdiğin sadaka!"[1043]

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Kim iyilik olarak sütü, yani sütlü bir hayvanı sonra geri almak üzere ihtiyacı olan birine sütünden istifade etmek üzere ödünç verirse, yahut ihtiyacı olan birine borç para verirse, ya da bir deri kırba hediye ederse bir köle azat etmiş gibi sevap kazanır."[1044]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Her borç verilen para sadakadır."[1045]

Yine alimlerden bir topluluğun rivayetine göre Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

1041 Bakara, 271.

1042 et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 3187; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 4645.

1043 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 14896; ed-Dârimî, es-Sünen, 1679.

1044 Müslim, 1020; Tirmizî, 1957; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 18045. Müslim, benzer lafızlarla rivayet eder.

1045 et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 4/17; Elbânî, Sahîhu'l-Câmi', 4542.

"İsra-Mirâç gecesi cennetin kapısında «Sadakalara on misli sevap vardır, borç verilen para için on sekiz misli sevap vardır, kim sıkıntıda olan birinin sıkıntısını giderip rahatlatırsa Allah da onu dünya ve ahirette rahatlatır!» diye yazılmış olduğunu gördüm!"[1046]

"Rasûl-i Ekrem s.a.v.'e sordular:

– İslâm'da hangi amel daha faziletlidir?

– Yemek yedirmek, tanıdığın ve tanımadığın herkese selam vermek!"[1047]

"Sahâbe-i kirâmdan biri Rasûlullah s.a.v.'e der ki:

– Bana her şey hakkında bilgi ver!

– Her şey sudan yaratılmıştır!

– Bana, onunla amel ettiğim takdirde cennete gireceğim bir şey söyle!

– Yemek yedir, selamı yay, akrabalık bağını gözet, gece insanlar uykuda iken namaz kıl; cennete selametle girersin!"[1048]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Rahman olan Allah Teala'ya ibadet edin, yemek yedirin, selamı yayın; selametle cennete girin!"[1049]

Fakir müslümana yemek yedirmek Cenab-ı Hakk'ın rahmetini celbeden hususlardandır. Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kim bir kardeşini karnı doyasıya yemek yedirir, kanasıya kadar su içirirse; Allah Teala c.c., onu cehennemden yetmiş hendek uzaklaştırır ki, her iki hendek arası beş yüz yıllık yoldur!"[1050]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Cenab-ı Hak c.c. kıyamet günü buyurur ki:

– Ey Âdemoğlu! Hastalandım ziyaretime gelmedin!

– Sen alemlerin Rabb'i iken seni nasıl ziyaret edebilirdim?

1046 Müslim, 2699; İbnu Mâce, 2331. Müslim'in rivayeti muhtasardır.

1047 Buhârî, 12; Müslim, 39; Nesâî, 5000; Ebû Dâvûd, 5194; İbnu Mâce, 3253.

1048 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 7873.

1049 Tirmizî, 1855; İbnu Mâce, 3694; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 6551; ed-Dârimî, es-Sünen, 2081. İbnu Mâce, muhtasar olarak rivayet eder.

1050 el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 4720. el-Heysemî, hadis-i şerifi et-Taberânî'nin el-Mu'cemu'l-Kebîr'de ve el-Mu'cemu'l-Evsat'ta da benzer lafızlarla rivayet ettiğini belirtir.

– Falan kulum hastalındı ziyaretine gitmedin! Bilmiyor musun ki, eğer onu ziyaret etseydin beni(m rızamı) onun yanında bulacaktın?

Cenab-ı Hak c.c. tekrar şöyle hitap eder:

– Ey Âdemoğlu! Senden yemek istedim bana yemek vermedin!

– Ya Rabbi! Sen alemlerin Rabbi olduğun halde sana nasıl yemek verebilirdim?

– Biliyor musun, falan kulum senden yemek istemişti de sen ona yemek vermemiştin! Biliyor musun, eğer onu yedirseydin beni onun yanında bulacaktın!

Cenab-ı Hak c.c. tekrar şöyle hitap eder:

– Ey Âdem oğlu! Senden su istedim bana su vermedin!

– Ya Rabbi! Sen alemlerin Rabb'i olduğun halde sana nasıl su verebilirdim?

– Falan kulum senden su istemişti, fakat sen ona su vermemiştin! Eğer ona su verseydin beni onun yanında bulacağını bilmiyor musun?"[1051]

[1051] Müslim, 2569; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 8989.

ALTMIŞ BİRİNCİ BÖLÜM

MÜSLÜMAN KARDEŞİNİN İHTİYACINI GİDERMEK

Yüce Allah c.c. şöyle buyurur:

***"İyilik ve takva üzere yardımlaşın!"*[1052]**

Rasûlullah s.a.v. de şöyle buyurur:

"Mümin kardeşine yardım etmek ve ona yararlı olmak için çalışan kişi için, Allah yolunda cihad edenlere verilen sevap vardır."[1053]

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Allah Teala'nın yeryüzünde insanların ihtiyacını görmek için yarattığı kulları vardır. Allah Teala c.c., onlara cehennemde azap etmeyeceğine dair kendi zatı üzerine yemin etmiştir. Kıyamet günü olunca onlar için nurdan minberler kurulur. İnsanlar hesap vermekle meşgul iken, onlar Cenab-ı Hak ile söyleşirler."[1054]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Bir kimse müslüman kardeşinin ihtiyacını görmek için gayret gösterirse, onun işini görsün veya görmesin, Allah Teala c.c. kendisinin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlar. Kendisi için iki tane berat yazar; birisi cehennemden kurtuluş beratı, diğeri ise münafıklıktan kurtuluş beratıdır!"[1055]

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Kim bir mümin kardeşinin ihtiyacını görürse, mizanda amelleri tartılırken ben onun yanı başında dururum. Eğer sevabı ağır basarsa mesele yok, değilse onun için şefaatte bulunurum!"[1056]

1052 Mâide, 2.

1053 ez-Zehebî, bu rivayetin mevzû olduğunu belirtir. Bkz., ez-Zehebî, Mîzânu'l-İ'tidâl, 5/54.

1054 et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 12/358.

1055 el-Fettenî, s. 69. Allâme el-Fettenî, bu rivayetin mevzû olduğunu söyler.

1056 Ebû Nu'aym, el-Hilye, 6/353.

Enes b. Mâlik r.a. Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Kim mümin kardeşinin ihtiyacını görmek için gayret gösterirse; Cenab-ı Hak onun her adımı için yetmiş iyilik sevabı yazar, yetmiş günahını siler. Eğer onun gayreti ile mümin kişinin ihtiyacı yerine getirilirse, anasından doğduğu günkü gibi günahlarından kurtulur. Eğer bu esnada vefat ederse, hesaba çekilmeden cennete girer."[1057]

İbnu Abbâs r.a. Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Kim bir mümin kardeşinin ihtiyacını görmek için onunla birlikte gayret gösterir, bu gayretinde ona karşı samimi ve içten davranırsa; Allah Teala c.c., o kişi ile cehennem arasında yedi hendek koyar. Bu hendeklerden her biri ile diğeri arasındaki mesafe gök ile yer arasındaki mesafe kadardır."[1058]

İbnu Ömer r.a. Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Allah Teala'nın c.c. bazılarına ihsan ettiği nimetleri vardır; o kimseler insanların ihtiyaçlarına koştukları ve bundan bıkmadıkları sürece Allah Teala onlara olan nimetini devam ettirir. Eğer bıkarlarsa, Allah Teala c.c. bu nimetleri başkalarına verir."[1059]

Ebû Hureyre r.a. Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

– Aslan kükrerken ne demek ister, bilir misiniz?

– Allah ve Rasûlü daha iyi bilir!

– Aslan der ki; Allahım, beni iyilik sahibi birine musallat etme!"[1060]

Hazret-i Ali b. Ebî Tâlib r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Biriniz bir ihtiyacını görmek istediği zaman Perşembe günü erkenden kalksın; evinden çıktığı zaman Âlu İmrân suresini, Âyetelkürsü'yü, İnnâ enzelnâhu fî leyleti'l-kadr suresini ve Fâtiha suresini okusun. Zira bunların içinde hem dünyanın hem de ahiretin ihtiyaçları vardır."[1061]

Abdullah b. Hasan r.a. der ki:

"Bir ihtiyaç için Ömer b. Abdülaziz rh.a.'in kapısına gitmiştim. Bana dedi ki:

1057 el-Isbehânî, et-Terğîb ve't-Terhîb, 1148; Münzirî, et-Terğîb ve't-Terhîb, 3872; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 8/190; Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 2789.

1058 Benzer lafızlarla rivayeti için bkz., el-Hâkim, el-Müstedrek, 4/270; el-Hatîbu'l-Bağdâdî, Târîhu Bağdâd, 4/126; İbnu'l-Cevzî, el-İlelu'l-Münenâhiye, 855; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 13716; el-Münzirî, el-Terğîb ve't-Terhîb, 3867.

1059 el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 8/192.

1060 es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 3275.

1061 el-Fettenî, et-Tezkire, s. 122. el-Fettenî, bunun mevzû olduğunu söyler.

– Benim tarafımdan görülecek bir ihtiyacın olduğu zaman ya bana bir adam gönder ya da bir mektup yaz. Çünkü ben, seni bir ihtiyaç için kapımda görmekten Allah Teala'dan haya ederim!

Hazret-i Ali b. Ebî Tâlib r.a. şöyle der:

"Her sesi işitenin adına yeminle söylüyorum ki, kim bir kimsenin kalbine sevinç salarsa; Allah Teala c.c. o sevinçten dolayı bir lütuf yaratır ve o kişinin başına bir sıkıntı geldiği anda o lütfu kalbine su gibi akıtır. O lütuf yabancı deveyi kovar gibi sıkıntıyı kovar."

Yine Ali b. Ebî Tâlib r.a. şöyle der:

– Bir ihtiyacın görülmemesi, onu ehil olmayandan istemekten daha hafiftir!

– Kardeşinden çok sık olarak ihtiyacını isteme! Zira buzağı anasının memesini çok fazla emerse anası ona tos vurur!

Şair şöyle der:

İyilik adetini kimseye karşı asla bozma!
İyiliğe güç yetirdikçe ve günler aktıkça!
Ve Allah'ın sana olan büyük lütfunu hatırla,
Seni muhtaç olmaktan kurtararak diğer insanlara!

Şair şöyle der:

Gücün yettiğince insanların hacetlerini yerine getir,
Onlar için ihtiyaç gören bir kardeş oluver!
Zira kişinin en hayırlı günü bil ki şudur,
Kişi o günde kardeşinin hacetini görür!

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Elinden hayırlı işler çıkan kişilere ne mutlu! Elinden kötü işler çıkan kişileri yazıklar olsun!"[1062]

[1062] Bu lafızla bulunamadı. Ancak İbnu Mâce'nin Sünen'inde şu mealde bir hadis-i şerif mevcuttur: *"İnsanlar arasında öyleleri vardır ki, hayırların kapısını açan bir anahtar ve kötülükler karşısında kilitli kapı gibidirler. Yine insanlardan öyleleri de vardır ki; şerlerin kapısını açan bir anahtar ve iyiliklerin önünde duran bir kilitli kapı gibidirler. Allah Teala'nın, hayırların kapılarını kendi eliyle açmayı nasip ettiği kişiye ne mutlu! Şerlerin kendi eliyle açılmasını dilediği kişilere de yazıklar olsun!"* İbnu Mâce, Sünen, Mukaddime, 19, (237).

ALTMIŞ İKİNCİ BÖLÜM

ABDESTİN FAZİLETİ

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kim güzel şekilde abdest alır ve iki rekat namaz kılar ve kıldığı namazda dünyevi hiçbir şey düşünmez ise, anasından doğduğu gün gibi günahlarından kurtulur."[1063]

Diğer bir rivayette şu lafızlar vardır:

"... ve o iki rekat içinde sehv (hata) yapmazsa, geçmiş günahları bağışlanır."

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Allah Teala'nın, hataları silmeye ve dereceleri yükseltmeye vesile kıldığı şeyleri size bildireyim mi? Zahmetine rağmen abdesti tam almak. Mescide çok adım atmak. Bir namazdan sonra diğer namazı beklemek. İşte bu ribâttır, işte bu ribâttır, işte bu ribâttır."[1064]

Hazret-i Osman r.a. şöyle rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v. abdest azalarını birer defa yıkayarak abdest aldı ve buyurdu ki:

– Bu şekilde alınan abdest namazın kabul edilmesi için şart olan abdesttir!

Sonra abdest azalarını ikişer defa yıkayarak abdest aldı ve buyurdu ki:

– Kim abdest azalarını ikişer defa yıkarsa, Allah Teala ona ecrini iki kat verir!

Ardından azaları üçer defa yıkayarak abdest aldı ve buyurdu ki:

1063 Buhârî, Vudû', 24, 28; Savm, 27; Müslim, Taharet 3, 4, (226); Ebû Dâvûd, Tahâret 50, (106); Nesâî, Tahârel 27, 2 8, 93, (1).

1064 Müslim, Tahâret 41, (251); Tirmizi, Tahâret 39, (51, 52); Nesâî, Tahâret 106; İbnu Mâce, 427; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 7935; İmam Mâlik, el-Muvatta', Sefer 55, (1,161).

– Bu da benim, benden önceki diğer peygamberlerin ve Halilurrahman İbrahim a.s.'ın abdestidir!"[1065]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kim abdestinin başında Allah'ı zikrederse (besmele çekerse) bedeninin tamamı temizlenir. Eğer Allah'ın ismini zikretmezse bu kimsenin sadece abdestte yıkadığı uzuvları temizlenir."[1066]

Rasûl-i Ekrem s.a.v. şöyle buyurur:

"Abdestli iken abdest alan kişiye on iyilik yazılır."[1067]

"Abdest üzerine alınan abdest, nur üzerine nurdur."[1068]

Bu gibi hadis-i şerifler müminleri abdest tazelemeye teşvik eder. Hazret-i Peygamber s.a.v. buyururlar ki:

"Kul abdest alıp ağzına su verdiğinde, günahları ağzından çıkar. Burnuna su verdiği zaman burnundan günahları dökülüverir. Yüzünü yıkadığında ise günahları yüzünden dökülür. Hatta iki göz kapağının kenarlarından bile günahları dökülür. Ellerini yıkadığı zaman ellerinden günahları dökülür. Hatta tırnaklarının dibinden bile günahları çıkar. Başını mesh ettiği zaman başından günahları çıkıp dökülür. Hatta kulaklarından bile dökülür. Ayaklarını yıkadığı zaman ayaklarından günahları çıkar, hatta ayaklarının ucundaki tırnaklarından bile günahlar dökülür. Abdest aldıktan sonra mescide doğru yürümesi ve namaz kılması ise onun için fazladan bir sevap olur."[1069]

Rivayet edildiğine göre abdestli kimse oruçlu gibidir.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

*"Kim abdest alır ve bu abdestini de güzel bir şekilde tamamlar, ardından başını semaya kaldırır ve ‹‹**Eşhedü en lâ ilâhe illallâhu vahdehû lâ şerîkelehû ve eşhedü enne Muhammeden abduhû ve rasûluh**›› (Ben şehâdet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur ve Muhammed O'nun kulu*

1065 İbnu Mâce, 419: Tirmizi, Tahâret 35 (45, 46). Tirmizî benzer lafızlarla rivayet eder.

1066 es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 2/177; el-Münâvî, Feyzu'l-Kadîr, 6/128. es-Suyûtî, hadis-i şerifi el-Beyhakî'nin Şu'abu'l-Îmân'da rivayet ettiğini kaydeder.

1067 Tirmizî, 59; Ebû Dâvûd, 62; İbnu Mâce, 512.

1068 el-Münzirî, et-Terğîb ve't-Terhîb, 1/98; Tuhfetü'l-Ahvezî, 1/132.

1069 Nesâî, Tahâret 35, (1, 74); İbnu Mâce, Tahâret 6, (283); Muvatta, Tahâret 30, (1, 31); Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 4/349.

ve rasûlüdür) derse; onun için sekiz cennetin kapıları açılır, hangi kapıdan isterse cennete girer."[1070]

Hazret-i Ömer r.a. şöyle der:

"Güzelce alınmış bir abdest şeytanı insandan uzaklaştırır."

Mücâhid rh.a. şöyle der:

"Abdestsiz, zikirsiz ve istiğfarsız gecelememeyi başarabilenler, bu alışkanlıklarını devam ettirsinler. Zira öldükleri hal üzere diriltilirler."

Rivayet edildiğine göre, Ömer b. Hattâb r.a. Sahâbe-i kirâmdan birini Kâbe'ye giydirilen örtü için Mısır'a gönderdi. Elçi Şam (Suriye) topraklarından geçerken, rahiplerden birine ait olan manastır yanında konakladı. Devrinde o rahipten daha bilgilisi yoktu. Ömer r.a.'ın elçisi onunla karşılaşmak ve nasıl bir ilme sahip olduğunu öğrenmek istedi. Bu niyetle adamın evine geldi ve kapısını çaldı. Fakat uzunca bir süre kendisine kapıyı açmadılar. Derken kapı açıldı, rahibin yanına girdi ve rahibe sorular sorup ilminin derecesini öğrenmek istedi. Fakat öncelikle kendisini kapıda uzun süre bekletmelerinden şikayette bulundu. Bu şikayet üzerine rahip dedi ki:

– Sen bizim eve doğru yönelip geldiğinde seni sultan gibi heybetli gördük ve senden korktuk. Seni şunun için kapıda beklettik: Cenab-ı Hak c.c. Musa a.s.'a şöyle buyurmuştu:

– Ey Musa! Bir sultandan korktuğun zaman hemen abdest al ve ailene de abdest almasını emret. Zira abdest alan kişi, korktuğu şeye karşı benim güvencem altındadır.

İşte biz de seni bu sebeple kapıda beklettik. Ben ve ailemde bulunan herkes abdest aldık, sonra namaz kıldık ve sana karşı kendimizi güvenceye aldık. Sonra da sana kapıyı açtık.

[1070] Tirmizî, 55; İbnu Mâce, 469; Nesâî; 148; ed-Dârimî, es-Sünen, 716.

ALTMIŞ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

NAMAZIN FAZİLETİ

Namaz ibadetlerin en faziletlisi olduğu için, biz de Allah'ın kitabına uyarak namazı tekrar tekrar teşvik etmek istiyoruz. Burada daha öncekileri ilave olarak şunları söylemek istiyoruz.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Bir kula, iki rekat namaz kılması için verilen izinden daha hayırlı bir hediye verilemez!"[1071]

Muhammed b. Sîrîn rh.a. şöyle der:

– İki rekat namaz ile cennet arasında muhayyer bırakılsaydım, iki rekat namazı cennete tercih ederdim. Zira iki rekat namazda Allah'ın rızası, cennette ise benim hoşnutluğum var!

Anlatıldığına göre, Cenab-ı Hak c.c. yedi kat gökleri yaratınca onları, bir an bile boş kalmadan sürekli namaz kılan meleklerle doldurdu. Her gök katı için bir ibadet şekli takdir etti. Bir kattaki melekler sura üfleninceye kadar kıyamda, bir gök katındakiler rükûda, bir gök katındakiler secdede, bir gök katındaki melekler Allah'ın heybeti karşısında kanatlarını yerlere sermiş halde ibadet etmektedir. İlliyyûn ve Arş melekleri, Arş'ın etrafında sürekli tavaf ederek Rablerini hamd ile tesbih eder ve yeryüzündekiler için istiğfarda bulunurlar.

İşte Yüce Allah c.c., meleklerin farklı gök katlarında yaptıkları ibadetlerin tamamını müminlere lütuf ve ihsan olmak üzere namazda bir araya getirmiştir. Böylece müminler, bütün gök katlarındaki meleklerin yaptığı ibadetlerin tamamından hissedar olmaktadır. Buna ilaveten namaz içinde Kur'ân-ı Kerîm'in tilavet edilmesini, namazın şükrünün yerine getirilmesini

---

[1071] Tirmizî, 5/176; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 5/268; İbnu Ebî Şeybe, 2/158; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 8/151.

istedi. Namazın şükrü ise, onu şartlarına ve ölçülerine uyarak kılmaktır. Nitekim Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

"Onlar gayba inanırlar, namaz kılarlar, kendilerine verdiğimiz mallardan Allah yolunda harcarlar."[1072]

"Namazı tam kılın, zekâtı hakkıyla verin, rükû edenlerle beraber rükû edin."[1073]

"Gündüzün iki ucunda, gecenin de ilk saatlerinde namaz kıl. Çünkü iyilikler kötülükleri (günahları) giderir. Bu, öğüt almak isteyenlere bir hatırlatmadır."[1074]

"Fakat içlerinden ilimde derinleşmiş olanlar ve müminler, sana indirilene ve senden önce indirilene iman edenler, namazı kılanlar, zekâtı verenler; Allah'a ve ahiret gününe inananlar var ya; işte onlara pek yakında büyük mükâfat vereceğiz."[1075]

Kur'ân-ı Kerîm'de namaz nerede geçerse, mutlaka ‹‹dosdoğru kılmak, hakkını vererek kılmak›› manasına gelen ‹‹ikâme›› kelimesiyle birlikte zikredilir.

Münafıkların özellikleri sayılırken şöyle denilir:

"Yazıklar olsun o namaz kılanlara ki, onlar namazlarını ciddiye almazlar."[1076]

Bu ayetlerde münafıkların özellikleri ‹‹musallûn/namaz kılarlar›› şeklinde iken, müminler ‹‹mukîmûne's-salâte/namazı dosdoğru kılarlar›› şeklinde nitelenmektedir. Şu sebeple bu ifadeler kullanılmaktadır: Bilinmeli ki namaz kılanlar çoktur, ancak dosdoğru namaz kılanlar çok azdır. Gaflet ehli kişiler, halk arasında rağbet görmek için amel işlerler; amellerin Allah Teala'ya arz edileceği gün onun kabul veya ret edileceğini hesaba katmazlar.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"İçinizde öyleleri var ki, kıldıkları namazdan sadece üçte biri, dörtte biri, beşte biri, altıda biri –onda bire kadar saymaya devam etti– amel

---

[1072] Bakara, 3.

[1073] Bakara, 43.

[1074] Hûd, 114.

[1075] Nisâ, 162.

[1076] Mâ'ûn, 4-5.

defterine yazılır."[1077] Yani insanın kıldığı namazdan amel defterine yazılacak olanı şuurunda ve aklederėk kıldığı kadarıdır.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Bütün kalbi ile Allah'a yönelerek iki rekat namaz kılan kişi, anasından doğduğu günkü gibi günahlarından kurtulur."[1078]

Kulun namaz kılması, bütün kalbiyle Allah'a yöneldiği zaman ancak büyük bir önem kazanır. Bütün kalbi ile Allah'a yönelmez ve içine bir takım düşünce ve vesveseler dolarsa tıpkı şu kişinin durumuna düşer:

Bir kişi, kusurunun bağışlanması için hükümdarın kapısına gelir ve onun huzurunda ayakta dikilir. Padişahın huzurunda dururken sağındaki ve solundakilerle ilgilenmeye başlar. Tâbii ki hükümdar da onun dileğini yerine getirmez. Zira hükümdar, kendisine verilen değere göre dilekleri yerine getirir.

İşte namaz da tıpkı bunun gibidir. Kişi namaza başlar, namaz içinde kalbi başka şeylerle ilgilenirse kıldığı namaz makbul olmaz.

İyi bil ki namazın durumu tıpkı bir sultanın verdiği düğün yemeğine benzer. Sultan düğün için çeşit çeşit yiyecek ve içeceklerin her türlüsünü hazırlamış, her zevke göre bir hazırlık yapar. Hazırladığı bu ziyafete insanları davet eder. İşte namaz da böyledir. İbadetin her çeşidinden tatmaları ve hepsiyle kulluk yapmaları için Allah Teala c.c. kullarına çeşitli fiiller ve zikirler hazırlamış. Namazdaki fiiller ve zikirler, ziyafetteki türlü yiyecek ve içeceklere benzer.

Denilmiştir ki: Namazda on iki bin haslet vardır. Sonra bu on iki bin haslet on iki haslette bir araya getirilmiştir. Kim hakkıyla namaz kılmak istiyorsa bu on iki hasleti bir arada bulundurması gerekir. Bu hasletlerin altısı namaza başlamadan öce yerine getirilmeli, altısı da namazın içinde bulunmalıdır.

1. **İlim:** Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur: *"Bilerek yapılan az amel, cahilce işlenen çok amelden hayırlıdır."*[1079]

[1077] Ebû Dâvûd, 796; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 1886.

[1078] Müslim, 224. Ancak Müslim şu lafızla rivayet eder:

"Bir müslüman abdest alır ve bu abdestini de güzel bir şekilde yerine getirir, sonra kalkar bütün kalbi ile sırf Allah Teala'nın rızasını isteyerek iki rekat namaz kılarsa; cennet ona vacip olur!"

[1079] es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 2/70, (5618). es-Suyûtî, bunu er-Râfi'î ve ed-Deylemî'nin rivayet ettiğini belirtir. Buradaki lafız şöyledir:

2. **Abdest:** Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki: *"Abdesti olmayanın namazı yoktur."*[1080]

3. **Elbise:** Cenab-ı Hak şöyle buyurur:

"Ey Âdem oğulları! Her secde edişinizde güzel elbiselerinizi giyin."[1081]

4. **Vakti gözetmek:** Zira Cenab-ı Hak şöyle buyurur:

"Huzura kavuşunca da namazı dosdoğru kılın; çünkü namaz müminler üzerine vakitleri belli bir farzdır."[1082]

5. **Kıbleye yönelmek:** Ayet-i kerimede şöyle buyurulur:

"Nereden yola çıkarsan çık (namazda) yüzünü Mescid-i Haram'a doğru çevir. Nerede olursanız olunuz, yüzünüzü o yana çevirin."[1083]

6. **Niyet:** Rasûl-i Ekrem s.a.v. şöyle buyurur:

"Ameller niyetlere göre değer kazanır, herkes için niyetinin karşılığı vardır."[1084]

7. **Tekbir:** Efendimiz s.a.v. şöyle buyurur:

"Namaza tekbir ile başlanır ve selam ile bitirilir."[1085]

8. **Kıyâm:** Cenab-ı Hak şöyle buyurur:

"Namazlara ve orta namaza devam edin. Allah'a saygı ve bağlılık içinde kıyamda durun (namaz kılın)."[1086]

9. **Fatiha suresi:** Ayet-i kerimede şöyle buyurulur:

"Artık, Kur'an'dan kolayınıza geleni okuyun."[1087]

10. **Rükû:** Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

"Sünnete uygun olarak işlenen azıcık amel, bid'at üzere işlenen çok amelden daha daha hayırlıdır."

1080 Ebû Dâvûd, Tahâret 48, (101,102); İbnu Mâce, Tahâret 41, (271, 399); Tirmizî, Tahâret 20, 25, (1).

1081 A'râf, 31.

1082 Nisâ, 103.

1083 Bakara, 150.

1084 Buhârî, Bed'u'l-Vahy 1; Itk 6, Menâkıbu'l-Ensâr 45; Nikâh 5; Eymân 23; Hiyel 1; Müslim, İmâret 155, (1907); Ebû Dâvûd, Talâk 11, (2201); Tirmizi, Fedâilu'l-Cihâd 16, (1647); Nesâî, Tahâret 60, (1, 59, 60); İbnu Mâce, 4228; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 169.

1085 Tirmizî, 238; Ebû Dâvûd, 61; İbnu Mâce, 275; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 1009; ed-Dârimî, es-Sünen, 287.

1086 Bakara, 238.

1087 Müzzemmil, 20.

*"**Namazı tam kılın, zekâtı hakkıyla verin, rükû edenlerle beraber rükû edin.**"*[1088]

11. **Secde:** Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

*"**Ey iman edenler! Rükû edin; secdeye kapanın; Rabb'inize ibadet edin; hayır işleyin ki kurtuluşa eresiniz.**"*[1089]

12. **Son oturuş:** Rasûl-i Ekrem s.a.v. şöyle buyurur:

"Kişi son secdeden başını kaldırır ve teşehhüd miktarı oturursa namazı tamamlanmış olur."[1090]

Bu on iki şart yerine getirilince, bunların kabul edilip kemal derecesi kazandığını işaret için bir mühre ihtiyacı vardır. İşte o mühür de ihlastır. Zira Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

*"**Şüphesiz ki Kitab'ı sana hak olarak indirdik. O halde sen de dini Allah'a has kılarak (ihlâs ile) kulluk et.**"*[1091]

Namazın birinci hasleti olan ilmin üç yönü vardır:

1. Namazın farz ve sünnetlerini bilip birbirinden ayırdedebilmek.
2. Aynı şekilde abdestin farz ve sünnetlerini bilip ayırdedebilmek. Zira namazın kemali bunlarla sağlanabilir.
3. Şeytanın tuzaklarını bilip ciddi şekilde onunla savaşabilmek.

Abdest şu üç şey ile tamam olur:

1. Kalbi hased, kin ve hileden temizlemek.
2. Bedeni günahlardan temizlemek.
3. Abdest azalarını, suyu israf etmeden mükemmel bir şekilde yıkamak.

Elbise de üç şey ile tamam olur:

1. Elbisenin helal kazanç ile alınmış olması.
2. Pisliklerde arınmış ve temiz olması.
3. Sünnete uygun olmalı; övünmek ve çalım satmak için olmamalı.

Vakte riayet üç şey ile tamam olur:

[1088] Bakara, 43.

[1089] Hac, 77.

[1090] ez-Zeyla'î, Nasbu'r-Râye, 1/435.

[1091] Zümer, 2.

1. Vaktin girdiğini anlamak için gözün sürekli güneş, ay ve yıldızlarda (yani vakti belirleyen şeylerde) olmalı.
2. Kulağın ezanda olmalı.
3. Kalbin de vaktin girişini tefekkür halinde bulunmalı.

Kıbleye yönelmek üç şey ile tamam olur:

1. Yüzünü kıbleye çevirmek.
2. Kalp ile kıbleye yönelmek.
3. Kalbi huşû içinde ve nefsi zelil bir durumda olmak.

Niyet üç şey ile tamam olur:

1. Hangi namazı kıldığını bilmek.
2. Allah Teala'nın huzurunda durduğunu, seni gördüğünü bilmek, O'nun heybetinden çekinmek.
3. Kalbinden geçenlere vakıf olduğunu bilmek ve kalbi dünyevi düşüncelerden uzak tutmak.

Tekbir üç şey ile tamam olur:

1. Tazîm kastıyla doğru şekilde tekbir getirmek.
2. Elleri kulak hizasına kadar kaldırmak.
3. Kalp huzuru ile ve tazimle birlikte tekbir getirmek.

Kıyam üç şey ile tamam olur:

1. Gözlerin secde mahalline bakması.
2. Kalbi Allah'a bağlamak.
3. Sağa sola bakmamak.

Kıraat üç şey ile tamam olur:

1. Hatasız ve teğannî yapmadan Fatiha'yı doğru bir okuyuşla okumak.
2. Tefekkür ederek ve manayı düşünerek okumak.
3. Okudukları ile amel etmek.

Rükû üç şey ile tamam olur:

1. Sırtı dümdüz tutmak, aşağı veya yukarı doğru eğmemek.
2. Parmaklar açık bir şekilde elleri diz kapaklarına koymak.
3. Rükûda vücudun tam olarak durmasını sağlamak, tesbihleri tazim ve vakarla yapmak.

Secde üç şey ile tamam olur:

1. Elleri kulak hizasında yere koymak.
2. Dirsekleri yere değdirmemek.
3. Secdede vücudun tam olarak durmasını sağlamak ve tesbihleri tazim ile yapmak.

Son oturuş üç şey ile tamam olur:

1. Sol ayağı yatırıp üstüne oturmak ve sağ ayağı dikmek.
2. Hürmet ve tazim içinde tahiyyatı okumak, kendisi ve müslümanlar için dua etmek.
3. Tam olarak ve adabına uygun şekilde selam vermek.

Adabına uygun tam selam: Kalpten ve şuurlu bir niyet ile, sağa selam verirken sağdaki yazıcı meleği, kadın ve erkek müslümanları kast ederek selam vermek. Aynı şekilde sola selam verirken de soldaki yazıcı meleği, kadın ve erkek müslümanları kast ederek selam vermek. Selam esnasında gözleri omuz başlarından başka yere çevirmemek.

İhlas da üç şey ile tamam olur:

1. Kıldığın namaz ile insanların rızasını değil Allah'ın rızasını kazanmayı istemek.
2. Muvaffakiyetin Allah Teala'dan geldiğini bilmek.
3. Namazı ve ihlası, kıyamet günü Allah Teala'nın huzuruna varıncaya kadar korumak. Zira Cenab-ı Hak c.c. Kur'ân-ı Kerîm'de ***«Kim (Allah huzuruna) iyilikle gelirse ona getirdiğinin on katı vardır.»***[1092] buyurmuş; «Kim iyilik yaparsa...» buyurmamıştır.

[1092] En'âm, 160.

ALTMIŞ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KIYAMETİN KORKUNÇ HALLERİ

Hazret-i Aişe r.a. validemizden şöyle rivayet edilir: "Rasûl-i Ekrem s.a.v.'e dedim ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Kıyamet günü sevenler sevdiklerini hatırlarlar mı?

Buyurdular ki:

– Şu üç yerde hatırlamazlar:

1. *Mizanın başında; amellerinin hafif ya da ağır geldiğini öğreninceye kadar!*
2. *Amel defterlerinin havalarda uçuştuğu ve kitabının sağ taraftan mı yoksa sol taraftan mı verildiğini görünceye kadar!*
3. *Cehennemden bir boyun uzanarak üzerlerine abandığı ve şöyle dediği zaman: Ben şu üç kısım insan için görevlendirildim: 1. Allah Teala ile birlikte başka bir ilaha ibadet eden, 2. Bütün inatçı zorbalar, 3. Hesap gününe inanmayan herkes! Sonra bunlara dolanır ve onları cehennemin korkunç derinliklerine atar.*

Cehennem üzerinde kıldan ince ve kılıçtan keskin bir köprü, üzerinde de demir kancalar ve dikenler vardır. Bu köprünün üzerinden bazı insanlar şimşeğin çakması gibi geçer, bazıları rüzgar gibi geçer..."[1093]

Ebû Hureyre r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Allah Teala c.c. gökleri ve yeri yarattıktan sonra Sûr'u yarattı. Onu İsrafil a.s.'a verdi. O da Sûr'u ağzına dayamış, gözlerini Arş'a dikmiş; ne zaman üfleme emri verilecek diye bekliyor! Ben sordum:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Sûr nedir? Buyurdular ki:

[1093] Ebû Dâvûd, 4755; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 24272. Ebû Dâvûd benzer lafızlarla rivayet eder.

– Nurdan bir boyuzdur! Ben tekrar sordum:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Bu nasıldır? Yine buyurdular ki:

– Çok büyük bir daire! Beni hak peygamber olarak gönderenin adına yemin ederim ki, onun çapının büyüklüğü gökleri ve yeri alacak kadardır. Ona üç defa üfürülecektir. Birincisi korkutmak, ikincisi bütün canlıları öldürmek ve üçüncüsü de yeniden dirilmek içindir. Üçüncü üfleme ile ruhlar çıkar, yer ile gök arasını arılar gibi doldurur. Sonra genizlerden cesedlere girerler.

Sonra Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– Toprak yarılarak yerden ilk olarak çıkacak olan benim!"[1094]

Diğer bir hadis-i şerifte şöyle buyurulur:

"Allah Teala c.c. Cibril, Mikâil ve İsrafil a.s.'ı diriltince bunlar yanlarında Burak ve cennet hülleleri ile beraber Rasûlullah s.a.v.'in kabri başına gelirler. Yer yarılır ve Rasûlullah s.a.v. Cibril a.s.'a bakar ve der ki:

– Ey Cibril! Bu ne günüdür?

Cibril a.s. şöyle der:

– Bu gün kıyamet günüdür! Bu gün gerçekleşecek (el-Hâkka) olan gündür! Bugün kapının çalındığı (el-Kâri'a) gündür!

Bunun üzerine Rasûlullah s.a.v. şöyle der:

– Ey Cibril! Allah Teala c.c. ümmetime ne yapacak?

Cibril a.s. ona şöyle der:

– Sana müjdeler olsun! Toprağı açılıp da ilk olarak çıkan sensin!"[1095]

Ebû Hureyre r.a. Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

– Ey insanlar ve cinler topluluğu! Ben sizlere gerekli nasihati yaptım. İşte şu anda amelleriniz defterlerinizde yazılı. Kim defterinde hayır bulursa Allah'a hamd etsin. Kim de başka şey bulursa, sakın kendisinden başka kimseyi kötülemesin!"[1096]

Rivayet edildiğine göre Yahya b. Mu'âz er-Râzî rh.a. bir gün meclisinde şu ayet-i kerimeyi okur:

1094 Buhârî, 2/850; Tirmizî, 5/622; Ebû Dâvûd, 4/218; İbnu Mâce, 2/1440; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 1/4, 281; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 14/135.

1095 Bu rivayetin aslı bulunamadı.

1096 Müslim, 2577.

"Takvâ sahiplerini heyet halinde çok merhametli olan Allah'ın huzurunda (diz çökmüş olarak) toplayacağımız gün. Günahkârları da susuz (ve piyade) olarak cehenneme süreceğiz."[1097]

Sonra şöyle der:

– Ey insanlar! Dinleyin, dinleyin! Yarın mahşer yerinde toplanacaksınız. Her taraftan bölük bölük gelecek ve Allah Teala'nın huzurunda tek tek dikileceksiniz. Sonra yaptığınız her şeyden harf harf hesaba çekileceksiniz. Allah'ın veli (salih) kulları binitli olarak Rahmân'ın huzuruna sevk edilecekler. Günahkarlar da yaya ve susuz olarak cehenneme gönderilecek ve bölük bölük oraya girecekler.

– Kardeşlerim! Önünüzde öyle bir gün var ki: ***"...miktarı (dünya senesi ile) elli bin yıl olan bir gün."***[1098]

– O gün için ne hazırlık yaptınız! O gün sarsıntı günü, o gün yaklaşan gün! Bütün insanlar o gün kalkıp Allah Teala'nın huzuruna dikilecekler. O gün hasret ve pişmanlık günü! O gün münakaşa günü, o gün hesaplaşma günü! O gün sorguya çekilme günü! O gün feryat etme günü, o gün gerçekleşecek olan gün! O gün yeniden dirilme günü!

– ***"O gün kişi önceden neler yaptığına bakacak."***[1099] O gün aldanma günü!

– O gün, ***"Nice yüzlerin ağardığı, nice yüzlerin de karardığı gün!"***[1100]

– O gün öyle bir gün ki; ***"O gün, ne mal fayda verir ne de evlât. Ancak Allah'a kalb-i selîm (temiz bir kalp) ile gelenler (o günde fayda bulur)."***[1101]

– O gün öyle bir gün ki; ***"O gün zalimlere, özür dilemeleri hiçbir fayda sağlamaz. Artık lânet de onlarındır, kötü yurt da onlarındır!"***[1102]

Mukâtil b. Süleyman rh.a. şöyle der:

"Bütün mahlukat Cenab-ı Hakk'ın huzurunda hiç konuşmadan yüz yıl beklerler. Yüz yıl da karanlıkta şaşkınlık içinde bekleşirler. Yüz yıl daha Rab'lerinin huzurunda dalga dalga ve çekişerek beklerler. Kıyamet günü-

---

1097 Meryem, 85-86.
1098 Me'âric, 4.
1099 Nebe', 40.
1100 Âlu İmrân, 106.
1101 Şuarâ, 88-89.
1102 Mümin, 52.

nün bir günü, sizin buradaki hesabınıza göre elli bin sene eder. Fakat mümin için bu vakit, hafif bir farz namaz kılmak kadar kısa geçer."

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kul şu dört şeyden hesaba çekilmeden ayağı kaymaz:

1. *Ömrünü nerede tükettiğinden,*
2. *Bedenini nerede yıprattığından,*
3. *İlmi ile nasıl amel ettiğinden,*
4. *Malını nereden kazandığı ve nerede harcadığından."*[1103]

İbnu Abbâs r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Her peygamberin mutlaka kabul edilecek duası vardır ve bütün peygamberler bu dualarını dünyada yapmışlardır. Ben ise dua etme hakkımı ümmetime şefaat etmek için kıyamet gününe sakladım."[1104]

Allahım! Senin katındaki yüce hatırı için bizleri Rasûl-i Ekrem s.a.v.'in şefaatine eriştir! Yüce Allah c.c., O'na, ailesine ve ashabına salât u selam eylesin!

[1103] Tirmizî, 2417; ed-Dârimî, es-Sünen, 537; el-Bezzâr, el-Müsned, 7/88; el-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 7/307; el-Mu'cemu'l-Kebîr, 11/102; Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 13/428; er-Rûyânî, 2/337.

[1104] Buhârî, Da'avât 1, Tevhid 31, (6304); Müslim, İman 334, (198, 199); Tirmizî, Da'avât 141, (3597, 3602); İbnu Mâce, 4307; İmam Mâlik, el-Muvatta', Kur'an 26, (1, 212); Ahmed b. Hanbel. el-Müsned, 7657.

ALTMIŞ BEŞİNCİ BÖLÜM

CEHENNEM ve MİZANIN VASIFLARI

Daha önce bu konunun bazı yönlerine değinmiş olsak da, faydasının tam olabilmesi için burada yeniden ele almayı gerekli gördük. Tekrarlanan nasihatlerin, gaflete düşmüş ve fesada uğramış kalplere fayda vereceğini umut ediyoruz.

Cenab-ı Hak c.c., yüce kitabı Kur'ân-ı Kerîm'de cehennemin dehşetine ve kıyamet gününün korkunç ahvaline büyük önem verir. Bu yüzden bunları pek çok yerde tekrar etmiştir. Bu durum da cehennem ve kıyamet ahvalinin akıl sahibi kimselerde büyük etki bıraktığını gösterir. Ayrıca bunların dışındaki hususların daha ehven, ahiretin ise daha hayırlı ve baki olduğuna da tenbih vardır.

Cehennemin sıfatlarına gelecek olursak – Yüce Allah c.c. lütfu ve ihsanıyla bizleri ondan korusun– Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Cehennem siyah ve karanlıktır; ne ışığı ve ne de alevi görülür. Yedi kapısı vardır, her kapıda yetmiş bin dağ, her dağda ateşten yetmiş bin bölüm, her şubede ateşten yetmiş bin kısım, her kısımda ateşten yetmiş bin vadi, her vadide ateşten yetmiş bin han, ve her handa ateşten yetmiş bin ev vardır. Her evin içinde yetmiş bin yılan ve yetmiş bin akrep bulunur. Her akrebin yetmiş kuyruğu, her kuyruğun yetmiş boğumu vardır. Her boğumda yetmiş bin testi zehir bulunur.

Kıyamet günü olunca cehennemin üzerinden örtü çekilir. Oradan uçuşan büyük çadırlar insanların ve cinlerin sağından ve solundan, önünden ve akasından geçip durur. İnsanlar ve cinler bu manzarayı görünce diz üstü yere çöker ve «Ya Rabbi kurtar!» diye hep birden niyaz etmeye başlarlar."[1105]

[1105] Buhârî, et-Târîhu'l-Kebîr, 8/124; el-Beyhakî, el-Ba'su ve'n-Nüşûr, 526, 527; el-Münzirî, et-Terğîb ve't-Terhîb, 5383.

Müslim, Rasûl-i Ekrem s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Kıyamet günü cehennem yetmiş halat ile çekilerek getirilir. Her halatı yetmiş bin melek çeker."[1106]

"Ey inananlar! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun. Onun başında, acımasız, güçlü, Allah'ın kendilerine buyurduğuna karşı gelmeyen ve emredildiklerini yapan melekler vardır."[1107]

Bir hadis-i şerifte, bu ayet-i kerimede geçen; cehennem zebanileri ve ne kadar büyük olduklarına işaret edilen hakkında şöyle buyurulur:

"Oradaki her bir meleğin iki omuz arası mesafesi bir yıllık yol kadardır. Ve her biri, elindeki demir topuz ile bir dağa vurduğunda onu toz haline getirecek güçtedir. Her darbesi ile yetmiş bin kişiyi cehennemin derinliklerine gönderir."[1108]

"Üzerinde on dokuz (muhafız melek) vardır."[1109] ayetinde belirtilen on dokuz melek, cehennem zebanilerinin reislerinin sayısıdır. Yoksa cehennemde görevli meleklerin sayını Allah Teala'dan başka kimse bilemez. Nitekim ayet-i kerimede şöyle buyurulur:

"Biz cehennemin işlerine bakmakla ancak melekleri görevlendirmişizdir. Onların sayısını da inkârcılar için sadece bir imtihan (vesilesi) yaptık ki, böylelikle, kendilerine kitap verilenler iyiden iyiye öğrensin, iman edenlerin imanını arttırsın; hem kendilerine kitap verilenler hem müminler şüpheye düşmesinler, kalplerinde hastalık bulunanlar ve kâfirler de: "Allah bu misalle ne demek istemiştir ki?" desinler. İşte Allah böylece, dilediğini sapıklıkta bırakır, dilediğini doğru yola eriştirir. Rabb'inin ordularını, kendisinden başkası bilmez. Bu ise, insanlık için ancak bir öğüttür."[1110]

İbnu Abbâs r.a.'a, cehennemin büyüklüğünü sordular. Dedi ki:

– Vallahi büyüklüğünün ne kadar olduğunu bilmiyorum! Fakat bize ulaşan bilgilere göre; cehennemde görevli her zebaninin kulak memesi ile omuzu arasındaki mesafe yetmiş yıllık yoldur. Ve buradan irin ve kan dereleri akar.

1106 Müslim, 2842; Tirmizî, 2573.

1107 Tahrîm, 6.

1108 Bu lafızla bulunamadı.

1109 Müddessir, 30.

1110 Müddessir, 30.

Tirmizî şöyle rivayet eder:

"Cehennemdeki çadırların duvarlarının kalınlığı kırk yıllık yoldur."[1111]

Müslim, Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Sizin dünyadaki şu ateşiniz, cehennem ateşinin hararetinin yetmişte biridir.

Sahâbe-i kirâm dediler ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Zaten bu ateş, (ahirette âsileri cezalandırmaya) yeterliydi!

Bunun üzerine Rasûlullah s.a.v. buyurdu ki:

– Cehennem ateşi öbürüne altmış dokuz kat üstün kılındı. Her bir katın harareti, bunun mislindedir."[1112]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Eğer cehennemliklerden biri elinin içini dünyadakilere uzatmış olsaydı, onun hararetinden dünyada yaşayanların hepsi yanardı. Cehennemde görevli bulunanlardın biri çıkıp dünyaya gelse ve dünyadakiler de onu görseler, Allah Teala'nın onun üzerinde bulunan gazabı sebebiyle, onu gördüğü anda derhal ölürlerdi."[1113]

Müslim ve diğerleri şöyle rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v. Sahâbe-i kirâm ile birlikte oturuyordu. Birden büyük bir cismin düşme sesi duyuldu. Bunun üzerine Rasûlullah s.a.v. dedi ki:

– Biliyor musunuz bu nedir? Biz dedik ki:

– Allah ve Rasûlü en doğrusunu bilir! Buyurdular ki:

– Bu, yetmiş sene önce cehennem kuyularından birine atılmış olup düşmekte olan bir taşın dibe ulaşma sesi idi. O taş cehennemin dibine şu anda ulaştı."[1114]

Ömer b. Hattâb r.a. şöyle derdi:

– Cehennemi sıkça hatırlayın! Zira onun harareti pek şiddetli, dibi çok derin ve topuzları demirdendir!

1111 Tirmizî, 9998; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 27624.

1112 Buhârî, Bed'ü'l-Halk 10, (3265); Müslim, Cennet 29, (2843); Tirmizi, Cehennem 7, (2590, 2592); İbnu Mâce, 4318; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 27260; İmam Mâlik, el-Muvatta', Cehennem 1, (2, 994); ed-Dârimî, es-Sünen, 2847.

1113 el-Münzirî, et-Terğîb ve't-Terhîb, 5409.

1114 Müslim, 2844; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 8622.

İbnu Abbâs r.a. şöyle derdi:

– Muhabbet kuşu nasıl sahibini arar bulursa, cehennem de kendisine girecekleri arar bulur!

"Cehennem ateşi uzak bir mesafeden kendilerini görünce, onun öfkelenişini (müthiş kaynamasını) ve uğultusunu işitirler."[1115]

İbnu Abbâs r.a.'a, yukarıdaki ayet-i kerimeyi sordular ve ‹‹Cehennemin gözleri mi var?›› dediler. İbnu Abbâs re şöyle cevap verdi:

– Evet var! Siz Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu işitmediniz mi:

– Kim bilerek benim adıma bana yalan isnad ederse, cehennemin iki gözü arasındaki yerine hazırlansın!

Sahâbe-i kirâm sordular:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Cehennemin gözleri var mı?

*– Siz Cenab-ı Hakk'ın ‹‹**Cehennem ateşi uzak bir mesafeden kendilerini görünce...**››[1116] buyruğunu işitmediniz mi?"*[1117]

Şu hadis-i şerif de yukarıdaki hadisi teyid eder:

"Cehennemden bir boyun uzanır; bakan iki gözü ve konuşan dili vardır. Şöyle der:

– Ben, Allah Teala'nın yanında başka ilahlar tanıyanları yakalamakla görevlendirildim.

O, kuşların susam tanelerini iştahla topladıkları gibi cehennemlikleri görür ve toplar!"[1118]

Mizan'ın Vasıfları

Mizan'ın vasıflarına gelince:

Hadis-i şerifte belirtildiğine göre, iyiliklerin tartıldığı kefe nurdan ve kötülüklerin tartıldığı kefe ise karanlıktandır.

Tirmizî, Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Cennet Arş'ın sağına, cehennem ise soluna konulur. İyilik kefesi sağa ve kötülük kefesi de sola konulur. Böylece cennet iyilikler kefesine ve cehennem de kötülükler kefesinin karşısına gelmiş olur."[1119]

[1115] Furkân, 12.

[1116] Furkân, 12.

[1117] et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 7599; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 653.

[1118] Tirmizî, 2700; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 2/336.

[1119] Bu lafızla bulunamadı.

İbnu Abbâs r.a. şöyle derdi:

– İyilikler ve kötülükler; iki kefesi ve dili olan Mizan'da tartılır. Kıyamet günü, Allah Teala c.c. kulların amellerini tartmak isteyince, onları maddi cisimler haline getirir ve Mizan'da tartar.

ALTMIŞ ALTINCI BÖLÜM

KİBİR ve KENDİNİ BEĞENMENİN KÖTÜLÜĞÜ

Cenab-ı Hak c.c., bizleri ve sizleri dünya ve ahiretin hayırlarına kavuştursun! Şunu bil ki; kibir ve kendini beğenme, insandan bütün faziletleri soyar alır ve bunun yerine insana bütün kötülükleri giydirir! Kibir ve kendini beğenmenin, kişiyi nasihat dinlemekten ve edep sahibi olmaktan alıkoyması kötülük ve rezalet olarak yeter! Bundan dolayı demişlerdir ki:

"İlim utanma ve kibir arasında barınmaz, kaybolur! Sel nasıl yüksek binaları yıkarsa, ilim de büyüklük taslayanları yıkar!"

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Kalbinde zerre ağırlığınca kibir bulunan cennete giremez."[1120]

"Cenab-ı Hak c.c., elbisesini kibir ile yerde sürüyenin yüzüne bakmaz!"[1121]

Ehl-i hikmet der ki: "Kibir ile saltanat devam etmez!"

Cenab-ı Hak c.c., Kur'ân-ı Kerîm'de kibir ile bozgunculuğu bir arada zikreder. Buyurur ki:

"İşte ahiret yurdu! Biz onu yeryüzünde böbürlenmeyi ve bozgunculuğu arzulamayan kimselere veririz. (En güzel) âkıbet, takvâ sahiple-rinindir."[1122]

Yine Yüce Allah c.c. şöyle buyurur:

"Yeryüzünde haksız yere böbürlenenleri âyetlerimden uzaklaştıracağım. Onlar bütün mucizeleri görseler de iman etmezler. Doğru

---

[1120] Müslim, 91; Tirmizî, 1998; Ebû Dâvûd, 4091; İbnu Mâce, 59; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 3779.

[1121] Buhârî, 3665; Müslim, 2085; Tirmizî, 1731; Nesâî, 5327; Ebû Dâvûd, 4085; İbnu Mâce, 3571; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 4869.

[1122] Kasas, 83.

yolu görseler onu yol edinmezler. Fakat azgınlık yolunu görürlerse, hemen ona saparlar."[1123]

Ehl-i hikmetten biri der ki:

"Ne kadar kibirli insan gördümse, ona karşı tavrım değişmiş, ben de ona karşı kibirlenmişimdir!"

İbnu Avâne, kibir bakımından insanların en kötüsü idi. Bir gün hizmetçisine ‹‹Bana su ver!›› dedi. Hizmetçisi de ‹‹Peki!›› dedi. Bunun üzerine İbnu Avâne ‹‹Ancak hayır diyebilecek durumda olanlar peki diyebilir!›› diyerek hizmetçisini azarladı ve dövülmesini emrederek onu dövdürdü.

Yine İbnu Avâne, sabanla çift süren birini çağırır ve onunla konuşur. Konuşmasını bitirdikten sonra, çiftçi ile konuşmasından iğrenerek gidip ağzını yıkar.

Böyleleri için denilir ki: Falanca kişi kendini öyle yükseklere çıkardı ki, eğer oradan düşecek olsa paramparça olur!

Câhız şöyle der:

"Kureyş içinde kibirleriyle meşhur olan Benî Mahzûm ve Benî Ümeyye kabileleri ve Araplar içinde de Benî Cafer b. Kilâb ile Benî Zürâre b. Adiy kabileleri idi."

İran kisraları (kralları) kendilerini ilah, insanları da köle olarak görürlerdi.

Kibirli olmalarıyla meşhur Abdüddâr oğullarından birine ‹‹Halifeyi ziyarete gelmeyecek misin?›› diye sorarlar. Şöyle cevap verir:

– Köprünün benim şerefimi taşıyamayacağından korkuyorum!

Haccâc b. Ertât'a sorarlar:

– Neden cemaatle namaz kılmaya gelmiyorsun? Şöyle cevap verir:

– Bakkal taifesinin camide beni sıkıştırıp izdiham içinde bırakmasından korkuyorum!

Vâil b Hicr, Rasûlullah s.a.v.'in yanına gelir. Efendimiz ona bir miktar devlet arazisi tahsis eder ve Muaviye r.a.'a şöyle der:

– Verdiğim araziyi kendisine göster ve ismine kaydet!

1123 A'râf, 146.

Sıcağın şiddetli olduğu bir günde Vâil deve üzerinde ve Muaviye r.a. yaya olarak yola çıkarlar. Sıcak altında devenin peşinde yürüyen Muaviye r.a. sıcaktan bunalır ve Vâil'e der ki:

– Beni de devenin arkasına bindirsen!

– Sen hükümdarın terkisine deveye binebileceklerden değilsin!

– Bari ayakkabılarını bana ver!

– Ey Muaviye! Ayakkabılarımı senden esirgeyecek kadar cimri değilim! Fakat ayakkabılarımı giydiğinin Yemen kabileleri arasında duyulmasından hoşlanmam! Ancak devemin gölgesinde yürüyebilirsin. Bu sana şeref olarak yeter!

Denilir ki: Bu zat, Muaviye'nin r.a. halifeliği dönemine yetişmiş, yanına gelmiş, halife kendisini divan üzerine oturtarak bu hadiseyi anlatmış.

Mesrûr b. Hind, birisine sorar:

– Beni tanıyor musun?

– Hayır!

– Ben Mesrûr b. Hind'im!

– Ben seni tanımıyorum!

– Gökteki ayı tanımayanlara yazıklar olsun!

Bu manada şair şöyle der:

De ki şu kendini kaybetmiş mağrur ahmak kişiye,
Bilseydin böbürlenmenin kötülüğünü yapmazdın, diye!
Kendini beğenmek dine zarar verir, eksikliktir,
Akıl için ve şerefi yok eder; artık uyanmak gerekir!

Denilir ki: "Ancak düşük kişiler kibirlenir ve sadece yüksek ruhlu kişiler tevazu gösterir!"

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Şu üç şey insanı helak eder: Boyun eğilen cimrilik, peşinde koşulan heva ve kişinin kendisini beğenmesi!"[1124]

Abdullah b. Amr r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Nuh a.s. ölmek üzere iken iki oğlunu yanına çağırır ve onlara şöyle der:

[1124] el-Kudâ'î, eş-Şihâb, 1/214; el-Hakîm, en-Nevâdir, 2/7; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 6/47; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 1/90.

– Sizlere iki şeyi emrediyorum ve iki şeyi yasaklıyorum! Sizlere «Lâ ilâhe illallâh» demeyi emrediyorum.

– Ben sizlere şu iki şeyi yapmanızı emrediyor ve iki şeyi de yasaklıyorum! Sizlere şirki ve kibri yasaklıyorum! Emrettiğimin birincisi: «Lâ ilâhe illallâh» demeniz ve ona uygun yaşamanız. Zira şurası muhakkak ki; gökler, yer ve bu ikisinde bulunan ne varsa terazinin bir kefesine konsa, «Lâ ilâhe illallâh» kelimesi de diğer kefeye konsa, mutlaka «Lâ ilâhe illallâh» kelimesinin bulunduğu kefe ağır basardı. Yine gökler ve yer bir araya gelip bir halka oluştursa da «Lâ ilâhe illallâh» kelimesi bu halkanın üzerine konsa, halkayı parçalardı.

İkinci olarak size «Sübhânellâhi ve bi-hamdihî» demenizi emrediyorum. Çünkü bu, canlı cansız bütün varlıkların duasıdır, bütün canlılar bunun sayesinde rızıklandırılır."[1125]

İsa a.s. şöyle der:

– Allah Teala'nın kendisine kitabını öğrettiği ve zorba olarak ölmeyen kişiye ne mutlu!

Abdullah b. Selâm r.a. bir gün sırtında odun yükü olduğu halde çarşıdan geçerken kendisine derler ki:

– Seni böyle yapmaya sevk eden sebep ne? Halbuki Cenab-ı Hakk'ın sana verdikleri sayesinde buna muhtaç değilsin!

– Nefsindeki kibir duygusunu kovmak istedim!

"Gizlemekte oldukları ziynetleri anlaşılsın diye ayaklarını yere vurmasınlar."[1126]

Bu ayet-i kerimenin tefsiri hakkında şöyle denilir:

"Eğer kadınlar bunu, erkeklere çekiciliğini göstermek ve kendilerini arz etmek için yaparlarsa haram olur. Aynı şekilde erkeklerin de kendilerini beğenerek ayaklarını yere vurmaları haramdır. Zira kendini beğenmek büyük günahtır."[1127]

1125 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 2/225; Buhârî, el-Edebü'l-Müfred'de rivayet eder.

1126 Nûr, 31.

1127 el-Kurtubî, el-Câmi' li-Ahkâmi'l-Kur'ân; 12/238.

ALTMIŞ YEDİNCİ BÖLÜM

YETİME İYİLİK YAPMAK ve ZULÜMDEN KAÇINMAK

İmam Buhârî şöyle rivayet eder: "Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– Ben ve yetimin bakımını üzerine alan kişi şu ikisi gibiyiz!

Rasûlullah s.a.v. bu esnada işaret parmağı ve orta parmağını gösterdi ve aralarını birazcık açtı."[1128]

Müslim'deki rivayet şöyledir:

"Kendi yakını veya yabancı bir yetimin gözetimini üzerine alan kişi ile ben cennette şu ikisi gibiyiz!"[1129]

Hadisin ravisi bu esnada işaret ve orta parmakları ile işaret etti.

el-Bezzâr şöyle rivayet eder:

"Akrabasından olan veya başkasından olan bir yetimin bakımını üzerine alan kişi ile ben cennette şu ikisi gibiyiz!"[1130]

Bu esnada parmaklarını birleştirdi.

"Kim üç kız çocuğunu yetiştirirse o da cennettedir. O kişi için oruçlu olarak ve geceleri ibadet ederek Allah yolunda cihad eden kişi sevabı vardır."[1131]

İbnu Mâce şöyle rivayet eder:

"Kim üç yetim kızın geçimini üzerine alırsa; o kişi gündüzleri oruç tutan, geceleri ibadetle geçiren, kılıcını çekerek Allah yolunda cihad eden kişi gibi-

---

[1128] Buhârî, Talak 14, Edeb 24, (6005); Tirmizî, Birr 14, (1918, 1919); Ebû Dâvûd, Edeb 131, (5150); Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 22313; İmam Mâlik, el-Muvatta', 1768.

[1129] Müslim, 2983; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 8664; İmam Mâlik, el-Muvatta', 1768.

[1130] Irâkî, el-Mecma', 13493. Irakî, hadisi el-Bezzâr'ın rivayet ettiğini söyler.

[1131] Bu rivayetin kaynağı için bir önceki hadisin tahricine bakınız.

dir. Ben ve o, tıpkı şu ikisinin kardeş oldukları gibi cennette kardeş oluruz."[1132]

Bu esnada Rasûlullah s.a.v. orta parmağı ile işaret parmağını birbirine yapıştırdı.

Tirmizî şöyle rivayet eder:

"Kim Müslümanlar arasından bir yetim alır, onu yiyecek ve içeceğine ortak ederse, affedilmez bir günah (şirk) işlememişse, Allah onu mutlaka cennete koyar."[1133]

Diğer bir rivayet şöyledir:

"...ondan yüz çevirmediği takdirde cennet ona vacip olur!"

İbnu Mâce şöyle rivayet eder:

"Müslümanlar içinde en hayırlı ev kendisine iyilik yapılan bir yetimin bulunduğu evdir. Müslümanlar içinde en kötü ev de kendisine kötülük yapılan bir yetimin bulunduğu evdir."[1134]

Ebû Ya'lâ şöyle rivayet eder:

"Cennetin kapısını ilk olarak açacak olan benim. Ancak o sırada beni bir kadının geçmekte olduğunu görürüm ve ona ‹‹Sana ne oluyor, sen kimsin?›› diye sorarım. Bana ‹‹Ben, sorumluluğunu üzerime aldığım yetimlere iyi bakan bir kadınım!›› diye cevap verir!"[1135]

et-Taberânî şöyle rivayet eder:

"Beni hak peygamber olarak gönderene yemin ederim ki, yetime merhamet edene, ona yumuşak söz söyleyene, düşküne yardım edene ve Allah'ın kendisine verdiği (nimet) ile komşusuna çalım satıp sataşmayana kıyamet günü Allah Teala azap etmeyecektir."[1136]

İmam Ahmed ve diğerleri şöyle rivayet eder:

"Kim sırf Allah rızası için bir yetimin başını okşasa, elinin dokunduğu saç sayısınca kendisine iyilik yazılır. Kim yanında bulunan bir yetim ço-

---

1132 İbnu Mâce, 3670.

1133 Tirmizî, 1917; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 19818.

1134 İbnu Mâce, 3679.

1135 Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 6651; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 13519.

1136 el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 4652. el-Heysemî, hadisi et-Taberânî'nin el-Mu'cemu'l-Evsat'ta rivayet ettiğini kaydeder.

cuğa veya yetim kıza iyilik ederse, ben ve o cennette tıpkı şu ikisi gibiyiz..."[1137]

Hadis alimlerinden bir topluluk ve el-Hâkim şöyle rivayet eder:

"Allah Teala c.c. Yakub a.s.'a buyurdu ki:

– Yakub'un gözlerinin görmez duruma gelmesi, belinin kambur olması ve Yusuf'a kardeşlerinin tuzak kurmasının sebebi şu idi: Yakub a.s. ve ailesi bir gün koç kesmişler sofrada yiyorlardı. Kapılarına oruçlu ve aç bir fakir geldi. Fakat ona yemek vermediler. Sonra Allah Teala c.c., Yakub a.s.'a; kulları arasında yetim ve fakirleri sevdiği kadar kimseyi sevmediğini bildirdi. Sonra, yemek yapıp fakirleri davet etmesini ona emir buyurdu ve o da bunu yerine getirdi."[1138]

Buhârî ve Müslim Ebû Hureyre r.a.'dan şöyle rivayet eder:

"Dul ve kimsesiz fakirler için çalışan, Allah yolunda cihad eden kimse gibidir!" Veya şöyle dedi zannediyorum: *"... gündüzleri oruç tutup geceleri de ibadet eden kimse gibidir"*[1139]

Yukarıdaki hadis-i şerifi İbnu Mâce şöyle rivayet eder:

"Dul ve kimsesiz fakirler için çalışan kişi, Allah yolunda cihad eden ve gündüzleri oruç tutup geceleri de ibadet eden kimse gibidir"[1140]

Seleften biri şöyle der:

"Ben, içkiye müptelâ, günahlara dalmış biri idim. Bir gün bir yetim gördüm; ona tıpkı çocuğum gibi hatta daha fazla iyilik yaptım. Sonra uyudum. Gece rüyamda zebanileri gördüm. Beni sert bir biçimde yakalayıp cehenneme doğru sürüklüyorlardı. Tam o esnada karşımıza o yetim çıktı ve onlara ‹‹Onu bırakın, onun için Rabb'ime yalvaracağım!›› dedi. Fakat zebaniler onu dinlemeyip devam etmek istediler. İşte bu esnada ‹‹Onu serbest bırakın! Biz onu, yetime yaptığı iyiliğe karşılık bağışladık!›› diye bir hitap geldi.

Bu hal üzere uyandım. O günden sonra yetimlere karşı fazlasıyla iyilik ve ikramda bulunmaya gayret gösterdim."

1137 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 5/265; et-Taberânî, 8/238.

1138 Bu rivayetin kaynağı bulunamadı.

1139 Buhârî, Nafakât 1; Edeb 25, 26 (6007); Müslim, Zühd 41, (2982) ; Nesâî, Zekât 78, (5, 86, 87); Tirmizî, Birr 44, (1970).

1140 Hadisin kaynağı için bir önceki hadisin tahricine bakınız.

Zengin Alevilerden biri vefat eder, geride kalan ailesi ve kızları iyice fakir kalıp muhtaç duruma düşerler. Çevredekilerin düşmanlık ve hakaretlerine maruz kalmamak için vatanlarını terk edip başka yere göçerler. Vardıkları şehirde terk edilmiş bir mescide yerleşirler. Anneleri kızlarını mescidde bırakarak onlar için yiyecek aramaya çıkar. Şehrin ileri gelenlerinden bir müslümanın kapısı çalar ve durumunu ona arz eder. Fakat o kişi kadının doğru söylediğine inanmaz ve kendisinden söylediğini ispat edecek bir belge ister.

Kadın, şehre yeni gelmiş garip birisi olduğunu söylerse de adam kadını eli boş geri çevirir. Daha sonra kadın bir mecusinin yanına varır, durumunu ona anlatır. Mecusi kadının anlattıklarına inanır. Hanımını gönderip kız çocuklarını evine aldırır ve onlara fazlasıyla ikramda bulunur.

Gece yarısı olunca, o müslüman kişi rüyasında kıyametin koptuğunu görür. Rasûl-i Ekrem s.a.v. Livâ-i Hamd sancağını açmış altında oturmakta ve yanında ise muazzam bir saray durmaktadır. Müslüman kişi ‹‹Ey Allah'ın Rasûlü! Bu saray kime ait?›› diye sorar. Efendimiz de ‹‹Bir müslümana!›› diye cevap verir. Adam ‹‹Ben müslüman ve muvahhidim!›› deyince, Efendimiz ‹‹Bunu ispatlayacak delil getir!›› der. Bunun üzerine adam şaşırıp kalır. Efendimiz adama yoksul garip kadının durumu hatırlatır.

Adam kadını geri çevirdiği için üzüntü ve pişmanlık içinde uyanır. Hemen sıkı bir şekilde onu araştırmaya başlar. Nihayet aradığı yoksul kadının mecusinin evinde olduğunu öğrenir. Gider mecusiden kadını ister, fakat o vermek istemez ve ‹‹Onlar sayesinde evime bereket geldi!›› der. Adam ‹‹Sana bin altın vereyim, onları bana teslim et!›› der fakat mecusi yine reddeder. Adam zorla almaya kalkışınca mecusi ona şöyle der:

– Senin peşinde koştuğun şeye ben senden daha lâyığım. Rüyanda gördüğün köşk benim için yaratılmıştır. Müslümanlığın ile bana karşı övünüyor musun? Allah'a yemin ederim ki, ben ve evimde bulunan halkım bu kadın sayesinde müslüman olduk ve öylece uyuduk. Senin rüyanda gördüğünü ben de gördüm. Rasûlullah s.a.v. bana ‹‹O fakir kadın ve kızları senin yanında mı?›› diye sordu, ben de ‹‹Evet Ey Allah'ın Rasûlü!›› dedim. Bunun üzerine Efendimiz ‹‹Köşk senin ve ev halkınındır!›› buyurdular.

Bu hal üzerine şehrin ileri gelen o müslüman zatı, ancak Allah'ın bilebileceği bir üzüntü ve keder ile oradan ayrılıp gider.

ALTMIŞ SEKİZİNCİ BÖLÜM

HARAM YEMEK

Allah Teala c.c. şöyle buyurur:

"Ey iman edenler! Karşılıklı rızaya dayanan ticaret olması hali müstesna, mallarınızı, bâtıl (haksız ve haram yollar) ile aranızda (alıp vererek) yemeyin."[1141]

Ayet-i kerimede geçen ‹‹bâtıl›› kelimesinden ne kast edildiği konusunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bundan maksadın faiz, kumar, gasp, hırsızlık, hainlik, yalan şahitlik ve yalan yere yemin ile elde edilen mal olduğunu söyleyenler olmuştur.

İbnu Abbâs r.a. der ki: "Bâtıldan maksat, bedel ödenmeden bir insandan alınan maldır."

Yukarıda geçen ayetle ilgili olarak denilir ki: Bu ayet indikten sonra, Sahâbe-i kirâm harama düşmemek için başkasının yanında bir şey yemekten kaçınmaya başladılar ve bu hal üzerine Nûr suresindeki şu ayet-i kerime indi:

"Âmâya güçlük yoktur; topala güçlük yoktur; hastaya da güçlük yoktur. (Bunlara yapamayacakları görev yüklenmez; yapamadıklarından dolayı günahkâr olmazlar.) Sizin için de, gerek kendi evlerinizden, gerekse babalarınızın evlerinden, annelerinizin evlerinden, erkek kardeşlerinizin evlerinden, kız kardeşlerinizin evlerinden, amcalarınızın evlerinden, halalarınızın evlerinden, dayılarınızın evlerinden, teyzelerinizin evlerinden, veya anahtarlarını uhdenizde bulundurduğunuz yerlerden, yahut dostlarınızın evlerinden yemenizde bir sakınca yoktur. Toplu halde veya ayrı ayrı yemenizde de bir sakınca yoktur.

1141 Nisâ, 29.

Evlere girdiğiniz zaman, Allah tarafından mübarek ve pek güzel bir yaşama dileği olarak kendinize (birbirinize) selâm verin. İşte Allah, düşünüp anlayasınız diye size âyetleri böyle açıklar."[1142]

Bazı alimlere göre ayetteki bâtıl sözcüğünden maksat ‹‹fâsit (İslâm dinine göre geçerliliği bulunmayan) akitlerdir››.

Bu hususta en tercihe şayan olan İbnu Mes'ûd r.a.'a ait olan şu sözdür:

"Bu ayet-i kerime muhkemdir, nesh edilmemiştir (hükmü daha sonra yürürlükten kaldırılmamıştır), kıyamete kadar da kaldırılmayacaktır."

"Batıl yolla yemek", haksız yolla elde edilen her türlü kazancı içine alır. İster gasp, hıyanet gibi zulüm yoluyla olsun, ister kumar ve el çabukluğu gibi oyun ve kandırma yoluyla olsun hepsi de aynıdır. Bunların açıklamasını ileride yapacağız. Yine fasid akit ile hile ve aldatma yoluyla almak da aynıdır. Bazı alimlerin şu sözü yukarda söylediklerimizi teyid eder: Bu ayet-i kerime, bir insanın kendi malını veya başkasının malını zikredilen misallerde olduğu gibi haram yere harcamak suretiyle batıl yolla yemesinin haramlığını da kapsar.

Yukarıdaki ayet-i kerimede geçen ***"...ticaret olması hali müstesna..."*** cümlesi şöyle anlaşılmalıdır: Ticaret hangi manada alınırsa alınsın ticaret kelimesinin batıl yollarla elde edilen kazançlarla ilgisi olamaz. Ticaret sırf karşılıklı bedelleri içine alan akitlerden ibaret ise de, borç para vermek ve hibe gibi işlemler de başka delillerle buna eklenmiştir.

"Karşılıklı rızaya dayanan..." ifadesi ise; dinin çizdiği sınırlar dahilinde gönül hoşluğu ile olmasını ifade eder. Ayet-i kerimede "yemek" tabirinin geçmesi sınırlayıcı bir kayıt değil, faydalanma yollarının en çok bilineni bu olması sebebiyle zikredilmiştir. ***"Haksızlıkla yetimlerin mallarını yiyenler şüphesiz karınlarına ancak ateş tıkınmış olurlar; zaten onlar alevlenmiş ateşe gireceklerdir."*** Ayetindeki üslup ve ifade tarzı da aynen buna benzer. Buna benzer tarzda varid olmuş pek çok hadis-i şerif vardır. Bazılarını burada zikredelim:

Müslim ve diğerleri Ebû Hureyre r.a.'dan şöyle rivayet eder:

"Allah temizdir, temizden başkasını kabul etmez. Allah Teala c.c., peygamberlere verdiği emri aynen müminlere vererek şöyle buyurdu:

"Ey Peygamber! Temiz olan şeylerden yiyin; güzel işler yapın. Ben sizin yaptıklarınızı hakkıyla bilmekteyim."[1143] *Yine şöyle buyurdu:*

[1142] Nûr, 61.

"Ey iman edenler! Size verdiğimiz rızıkların temiz olanlarından yiyin, eğer siz yalnız Allah'a kulluk ediyorsanız O'na şükredin."[1144]

Sonra Rasûlullah s.a.v. şöyle devam etti:

– Bir adam uzun süre yolculuk yapar; saçı başı toz toprak içinde kalır. Sonra ellerini semaya kaldırır ‹‹Ya Rabbi, Ya Rabbi!›› diye yalvarmaya başlar. Halbuki yediği haram, içtiği haram, giydiği haram ve bütünüyle haramla büyümüş! Öylelerinin duası nasıl kabul edilsin ki!"[1145]

et-Taberânî şöyle rivayet eder:

"Helal kazanç aramak her müslüman üzerine farzdır."[1146]

et-Taberânî ve el-Beyhakî şöyle rivayet eder:

"Helal kazanç aramak farz ibaretlerden hemen sonra gelen bir farzdır."[1147]

Tirmizî ve el-Hâkim şöyle rivayet eder:

"Helalinden yiyen, sünnete göre yaşayan ve kötülüğünden insanların emin olduğu kişi cennete girer!

Sahâbe-i kirâm dediler ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Bugün senin ümmetin içinde böyleleri çok!

– Bu söylediğim husus benden sonraki asırlarda olacaktır!"[1148]

İmam Ahmed ve diğerleri şöyle rivayet eder:

"Şu dört haslet sende varsa, dünyada elinden kaçırdığın hiçbir şey sana zarar vermez:

1. *Emaneti korumak,*
2. *Doğru sözlü olmak,*
3. *Güzel ahlak,*
4. *Yediğini iffetiyle kazanmak!"[1149]*

1143 Müminûn, 51.

1144 Bakara, 172.

1145 Müslim, Zekât 65, (1015); Tirmizi, Tefsir, Bakara (2992); Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 8148; ed-Dârimî, es-Sünen, 2717.

1146 es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 5272.

1147 et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 10/74; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 6/420; es-Sünenü'l-Kübrâ, 6/128; el-Kudâ'î, eş-Şihâb, 1/104; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 10/291.

1148 Tirmizî, 2520.

1149 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 6614.

et-Taberânî şöyle rivayet eder:

"Kazancı helal, gönlü temiz, dış görünüşü nezih ve dilini lüzumsuz konuşmadan uzak tutan kişiye ne mutlu!"[1150]

et-Taberânî şöyle rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

– Ey Sa'd! Yiyeceklerini helalinden al, duaların kabul edilsin! Muhammed s.a.v.'in canını elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, kul haram bir lokmayı midesine attığında kırk gün süreyle hiçbir ameli kabul edilmez. Bedeni haramlarla beslenip büyüyen her kula cehennem ateşi daha layıktır!"[1151]

el-Bezzâr şöyle rivayet eder:

"Emanete riayet etmeyen kişinin ne dini vardır, ne namazı vardır, ne de zekatı vardır. Kim haram yoldan bir mal edinir ve bununla bir gömlek alırsa, o gömleği sırtından çıkarmadıkça namazı kabul edilmez."[1152]

Allah Teala c.c. Hazretleri, üzerinde haram parayla alınmış gömlek bulunan bir kişinin namazını ve ibadetlerini kabul etmekten yüce ve uludur.

İmam Ahmed, İbnu Ömer r.a.'dan şöyle rivayet eder:

"Kim on dirheme bir elbise alır ve bu on dirhemden sadece biri haram olursa; o elbise sırtında bulunduğu sürece Allah Teala c.c. onun namazını kabul etmez."[1153]

Hadisi rivayet eden İbnu Ömer r.a. parmaklarını kulaklarına soktu ve sonra ‹‹Eğer bu sözleri Rasûlullah s.a.v.'den işitmediyse her ikisi de sağır olsunlar!›› dedi.

el-Beyhakî şöyle rivayet eder:

"Kim, çalıntı olduğunu bile bile çalıntı malı satın alırsa onun ayıbına ve günahına ortak olur."[1154]

İmam Ahmed şöyle rivayet eder:

1150 et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 46115, 4616; el-Kudâ'î, eş-Şihâb, 6115; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 17701; el-Münâvî, Feyzu'l-Kadîr, 4/278.

1151 et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 6/311; İbnu Hacer, Telhîsu'l-Habîr, 4/149.

1152 el-Bezzâr, Keşfu'l-Estâr, 3561; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 10/292.

1153 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 5698; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 10/292.

1154 el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 5500.

"Nefsimi elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, sizden birinin ipini alıp dağa gitmesi sonra sırtına odun yüklenip gelerek onun kazancını yemesi; Allah'ın haram kıldığı bir şeyi ağzına koymasından hayırlıdır."[1155]

İbnu Hibbân, İbnu Huzeyme ve el-Hâkim şöyle rivayet eder:

"Kim haram mal biriktirse ve sonra onun tamamını tasadduk etse ondan hiçbir sevap kazanamadığı gibi günahı üzerinde kalmaya devam eder."[1156]

et-Taberânî şöyle rivayet eder:

"Kim haram yoldan mal kazanır ve bununla köle azat eder veya akrabalarına iyilik ederse, bunlar kendisi için sadece vebal olur."[1157]

İmam Ahmed ve diğerleri şöyle rivayet eder:

"Allah Teala c.c., aranızda rızkınızı taksim ettiği gibi ahlakınızı da bölüştürmüştür. Allah Teala c.c., dünyalıkları sevdiklerine de sevmediklerine de verir. Fakat dini sadece sevdiklerine verir. Allah Teala c.c., kime din vermiş ise onu seviyor demektir. Nefsimi elinde tutana yemin ederim ki, kulun kalbi ve lisanı selamete ermedikçe müslüman olamaz; komşusu da kötülüklerinden emin olmadıkça mümin olamaz!

Sahâbe-i kirâm sordu:

– Bu kötülükler nedir Ey Allah'ın Rasûlü! Efendimiz buyurdular ki:

– Kötülüklerden maksat aldatma ve zulümdür. Kul haramdan kazanır ve bunu tasadduk ederse kabul edilmez. Ondan yaptığı harcamanın bir bereketi olmaz. O haram maldan geriye (miras olarak) bıraktığı ise sadece cehennemdeki azabını arttırır. Zira Cenab-ı Hak c.c., kötülüğü (günahları) başka bir kötülük (haram mal) ile gidermez! Ancak kötülüğü iyilik ile siler. Pislik pisliği gidermez."[1158]

Tirmizî şöyle rivayet eder:

"Sahâbe-i kirâmdan biri Rasûlullah s.a.v.'e sordu:

– İnsanlar cehenneme en çok hangi sebeple girerler?

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

– Ağız ve cinsel organ!

1155 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 2/257; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 10/293.

1156 İbnu Huzeyme, es-Sahîh, 2206; el-Hâkim, el-Müstedrek, 1/390.

1157 el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 10/293. el-Heysemî, hadisi et-Taberânî'nin rivayet ettiğini kaydeder.

1158 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 3663; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 5524; el-Hâkim, el-Müstedrek, 1/33.

– İnsanların cennete girmesine en çok vesile olan nedir?

– Allah'a karşı takvalı olmak ve güzel ahlak!"[1159]

Tirmizî şöyle rivayet eder:

"Kıyamet günü şu dört şeyden hesaba çekilmeden kulun ayakları kaymaz:

1. *Ömrünü nerede harcadığı,*
2. *Gençliğini nerede tükettiği,*
3. *Malını nereden kazanıp nerelere harcadığı,*
4. *İlmi ile nasıl amel işlediği!"*[1160]

el-Beyhakî şöyle rivayet eder:

"Dünya yeşillik (cezbedici) ve tatlıdır. Kim dünyada helalinden kazanır, harcanması gereken yerlere harcarsa; Allah Teala c.c. ona sevap verir ve kendisini cennete koyar. Kim de dünyada helal olmayan yollardan mal kazanır, onu haram yerlere harcarsa; Allah Teala c.c., onu alçaklık yurduna (cehenneme) atar. Allah ve Rasûlünün malına göz diken niceleri vardır ki, kıyamet günü onlar için cehennem ateşi hazırlanmıştır."[1161]

Cenab-ı Hak şöyle buyurur:

"Kıyamet gününde onları kör, dilsiz ve sağır bir halde yüzükoyun haşr ederiz. Onların varacağı ve kalacağı yer cehennemdir ki, ateşi yavaşladıkça onun alevini arttırırız."[1162]

İbnu Hibbân, es-Sahîh'de şöyle rivayet eder:

"Haram ile beslenen et ve kan cennete giremez, öyleleri ateşe layıktır!"[1163]

Tirmizî şöyle rivayet eder:

"Haram ile beslenen et (beden) mutlaka cehenneme layıktır!"[1164]

Diğer bir rivayet şöyledir.

"Haram ile beslenen bir vücut cennete giremez!"[1165]

1159 Tirmizî, 2004; İbnu Mâce, 4246; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 7847.

1160 Tirmizî, 2417; ed-Dârimî, es-Sünen, 537; el-Bezzâr, el-Müsned, 7/88; el-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 7/307; el-Mu'cemu'l-Kebîr, 11/102; Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 13/428; er-Rûyânî, 2/337.

1161 el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 5527.

1162 İsrâ, 97.

1163 Tirmizî, 614; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 5541.

1164 Tirmizî, 614.

1165 Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 1/83, 84; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 5759.

ALTMIŞ DOKUZUNCU BÖLÜM

FAİZDEN UZAK DURMAK

Faizi yasaklayan ayet-i kerimeler pek çoktur. Aynı şekilde faiz çok sayıda hadis-i şerif ile de yasaklanmıştır.

Bu konudaki hadis-i şeriflerden biri Buhârî ve Ebû Dâvûd'un rivayet ettiği şu hadis-i şeriftir:

"Rasûlullah s.a.v. vücuda dövme yapanları ve yaptıranları, faiz yiyenleri ve yedirenleri lanetledi. Köpekten alınan ücreti ve fuhuş kazancını yasakladı ve tasvircileri lanetledi."[1166]

Ahmed, Ebû Ya'lâ, İbnu Huzeyme ve İbnu Hibbân, İbnu Mes'ûd r.a.'dan şöyle rivayet eder:

"Faizi yiyen, yediren, bile bile ona şahitlik ve katiplik yapanlar, güzellik için dövme yapan ve yaptıranlar, zekatı umursamayanlar, hicretten sonra İslâm dininden dönenler (mürtedler) Muhammed s.a.v.'in dili ile lanetlenmiş-lerdir."[1167]

el-Hâkim şöyle rivayet eder:

"Şu dört kısım insanı cennete koymamak ve nimetlerini tattırmamak Allah Teala c.c. tarafından kesin olarak ifade edilmiş bir sözdür:

1. *Sürekli içki içenler,*
2. *Faiz yiyenler,*
3. *Haksız yere yetimlerin mallarını yiyenler,*
4. *Ana-babasına isyan edenler!"*[1168]

1166 Buhârî, Büyû' 113, 25, Talâk, Libas 86, 96 (5347); Ebu Davud, Büyû' 65, (3483). Ebû Dâvûd, hadisi muhtasar olarak rivayet eder.

1167 Nesâî, 5102; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 3871; İbnu Huzeyme, es-Sahîh, 2250.

1168 el-Hâkim, el-Müstedrek, 2/37.

el-Hâkim'in rivayet ettiği ve Sahihayn'ın (Buhârî ve Müslim) şartlarına uygun dediği bir hadis-i şerif de şöyledir:

"Faiz yetmiş üç şubedir; bunun en hafifi kişinin anası ile zina yapması gibidir."[1169]

el-Bezzâr şöyle rivayet eder:

"Faiz yetmiş küsur şubedir, şirk de onun gibidir."[1170]

el-Beyhakî şöyle rivayet eder:

"Faiz yetmiş şubedir, en hafifi anası ile zina yapanın işlediği günah gibidir."[1171]

et-Taberânî el-Mu'cemu'l-Kebîr'de Abdullah b. Selâm r.a.'dan şöyle rivayet eder: "Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Kişinin faiz yolu ile kazandığı bir dirhem, müslüman iken yaptığı otuz üç zinadan daha büyük günahtır."[1172]

İbnu Ebi'd-Dünyâ, el-Bağavî ve başkaları Abdullah r.a.'dan mevkûf[1173] olarak rivayet eder. Ancak buradaki mevkûf hadis merfû' hadis[1174] hükmündedir. Zira, faiz yoluyla kazanılmış olan bir dirhemin, burada belirtilen sayıdaki (otuz üç) zinadan daha büyük günah olması ancak vahiy yolu ile bilinebilir. Bu sebeple Abdullah r.a. bunu Rasûlullah s.a.v.'den işitmiş olsa gerek.

Bu mevkûf hadisin rivayetlerinden biri şöyledir. Abdullah r.a. şöyle der:

"Faizin günahı yetmiş iki derecedir; bunun en hafif derecesi kişinin Müslüman olduktan sonra anası ile zina etmesi gibidir. Faiz yoluyla elde edilen bir dirhem, otuz üç defa zina yapmaktan daha kötü günahtır.

Allah Teala c.c., kıyamet günü bütün iyilere ve günahkarlara ayakta durmaları için izin verir, sadece faiz yiyenlere izin verilmez. O faiz yiyenler ancak şeytan çarpmış gibi kabirlerinden kalkarlar."

1169 İbnu Mâce, 2275; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 4/393; Elbânî, Sahîhu'l-Câmi',3541.

1170 İbnu Mâce, 2275; el-Bezzâr, Keşfu'l-Estâr, 91; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 4/116-117. İbnu Mâce, muhtasar olarak rivayet eder.

1171 el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 5520; ez-Zehebî, Mîzânu'l-İ'tidâl, 2/424.

1172 el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 6575. el-Heysemî, hadis-i şerifi et-Taberânî'nin el-Mu'cemu'l-Kebîr'de rivayet ettiğini belirtir.

1173 Hadis ıstılahında, sahabi sözü olarak rivayet edilen hadislere **mevkûf hadis** denir.

1174 Hadis ıstılahında, Rasûlullah s.a.v.'in sözü olarak rivayet edilen hadislere **merfû hadis** denir.

Ahmed b. Hanbel, Müsned'de Ka'bu'l-Ahbâr r.a.'dan şöyle rivayet eder:

"Otuz üç defa zina yapmak, bile bile bir dirhem faiz yemekten daha hafif günahtır."[1175]

Ahmed ve et-Taberânî Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Kişinin faiz olduğunu bile bile yediği bir dirhem, otuz üç defa zina yapmaktan daha ağır günahtır."[1176]

İbnu Ebi'd-Dünyâ ve el-Beyhakî şöyle rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v. bize bir hitabede bulundu, faiz konusunu ve onun ne derece büyük günah olduğunu dile getirerek buyurdu ki:

– *İnsanın faiz yoluyla ele geçirdiği bir dirhem, bir adamın otuz altı defa zina yapmasından Allah katında daha büyük günahtır. Halbuki en katmerli faiz müslüman kişinin şeref ve haysiyetine tecavüzdür."*[1177]

et-Taberânî el-Mu'cemu's-Sağîr'de şöyle rivayet eder:

"Kim bir hakkı örtmek için bir zalime yardım ederse, o kişi Allah ve Rasûl'ünün himayesinden uzaktır. Kim bir dirhem faiz yerse, otuz üç defa zina yapmış gibidir. Kimin de etleri (vücudu) faiz ile gelişirse, o kişi cehenneme layıktır."[1178]

el-Beyhakî şöyle rivayet eder:

"Faiz yetmiş küsur derecedir. En hafif derecesi, müslüman olduktan sonra kişinin anası ile zina yapması gibidir. Bir dirhem faiz yemek otuz beş zinadan daha ağır günahtır."[1179]

et-Taberânî el-Mu'cemu'l-Evsat'ta şöyle rivayet eder:

"Faiz yetmiş iki kısımdır. Bunun en hafifi, kişinin anası ile zina etmesi gibidir. Mümin kardeşinin namusuna (şeref ve haysiyetine) dil uzatmak ise faizin katmerlisidir."[1180]

[1175] Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 21451; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 5516. Hadis, mevkûf olarak rivayet edilmiştir.

[1176] Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 21450.

[1177] Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Bu hadisi, İbnu Ebi'd-Dünyâ rivayet etmiştir.

[1178] el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 4/211, (6576); 4/371, (7063). el-Heysemî, hadis-i şerifi et-Taberânî'nin el-Mu'cemu'l-Evsat ve el-Mu'cemu's-Sağîr'de rivayet ettiğini kaydeder.

[1179] et-Taberânî, el-Mu'cemu's-Sağîr, 1/82; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 6715: el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 4/117.

[1180] el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 4/211, (6575).

İbnu Mâce ve el-Beyhakî, Ebû Hureyre r.a.'dan şöyle rivayet eder:

"Faizde yetmiş günah vardır; bunların en hafifi, kişinin anası ile zina etmesi gibidir."[1181]

el-Hâkim, İbnu Abbâs r.a.'dan şöyle rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v., olgunlaşıp yetişmedikçe meyvenin satılmasını yasakladı ve buyurdu ki:

– Bir ülkede zina ve faizcilik yaygınlık kazanırsa, artık onlar Allah'ın azabını hak etmiş olurlar."[1182]

Ebû Ya'lâ'nın İbnu Mes'ûd r.a. vasıtasıyla Rasûlullah s.a.v.'den rivayet ettiği hadis-i şerifte şu ifadeler vardır:

"Bir toplumda zina ve faiz salgın haline gelince, kendilerini Allah'ın azabına maruz bırakmış olurlar."[1183]

İmam Ahmed şöyle rivayet eder:

"Bir toplumda faiz yaygın hale gelince kıtlık ve kuraklığa uğrar; bir toplumda rüşvet baş gösterirse, korku ve huzursuzluğa maruz kalır."[1184]

İmam Ahmed'in uzunca, İbnu Mâce'nin özet olarak ve el-Isbehânî'nin rivayet ettiği bir hadis-i şerif şöyledir:

"Miraç gecesi yedinci kat semaya vardığımda yukarı doğru bakınca şimşekler, yıldırımlar ve fırtınalar gördüm. Sonra bir topluluğun yanına geldim. Karınları bir ev büyüklüğünde idi ve içindeki yılanlar dışardan bakıldığında görülüyordu. Ben Cibril a.s.'a sordum:

– Ey Cibril! Bunlar kimdir?

– Bunlar faiz yiyenlerdir!"[1185]

el-Isbehânî, Ebû Sa'îd el-Hudrî r.a.'dan şöyle rivayet eder:

"Miraca yükseltildiğim zaman birinci kat semaya vardığımda, karınları büyük evler gibi olan adamlar gördüm. Karınları meyletmişti. Hepsi de Firavun hanedanın bulunduğu yere üst üste istif edilmişlerdi. Her sabah ve akşam ateşin üzerine getirilip durduruluyor ve şöyle diyorlardı:

– Allahım! Kıyamet ebediyyen vuku bulmasın!

1181 et-Taberânî, el-Mu'cemu's-Sağîr, 1/82; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 6715: el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 4/117.

1182 el-Hâkim, el-Müstedrek, 2/37.

1183 Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 4981; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 4/118.

1184 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 17367; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 4/118.

1185 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 8426; İbnu Mâce, 2273.

Ben Cibril a.s.'a «Bunlar kimdir?» diye sordum. Dedi ki:

– Bunlar, senin ümmetinden faiz yiyenlerdir. Bunlar ancak şeytanın çarpıp serseme çevirdiği kişiler gibi kabirlerinden kalkarlar!"[1186]

et-Taberânî şöyle rivayet eder:

"Kıyamet kopmasına yakın zina, faiz ve içki yaygınlık kazanacak!"[1187]

et-Taberânî, Kâsım b. Abdülvâhid el-Vezzân'dan şöyle rivayet eder:

"Abdullah b. Ebî Evfâ r.a.'yu sarraflar çarşısında gördüm şöyle diyordu:

– Ey sarraflar topluluğu! Size müjdeler olsun! Çarşıdakiler dediler ki:

– Ey Abdullah, Allah Teala da seni cennet ile müjdelesin! Sen bizi niçin müjdeliyorsun? Abdullah r.a. şöyle cevap verdi:

– Rasûlullah s.a.v. «Ey sarraflar topluluğu sizi cehennemle müjdeliyorum!» buyurmuştu!"[1188]

et-Taberânî şöyle rivayet eder:

"Mağfiret edilmeyen şu günahlardan kesinlikle sakınınız:

Hıyânet: Kim bir hıyanet yaparsa, kıyamet günü o hıyaneti ile birlikte getirilir.

Faiz yemek: Kim faiz yerse kıyamet günü şeytan çarpmış ve delirmiş olarak diriltilir.

*Sonra Rasûlullah s.a.v.: «**Faiz yiyenler (kabirlerinden), şeytan çarpmış kimselerin cinnet nöbetinden kalktığı gibi kalkarlar. Bu hal onların "Alım-satım tıpkı faiz gibidir" demeleri yüzündendir. Halbuki Allah, alım-satımı helâl, faizi haram kılmıştır. Bundan sonra kime Rabb'inden bir öğüt gelir de faizden vazgeçerse, geçmişte olan kendisinindir ve artık onun işi Allah'a kalmıştır. Kim tekrar faize dönerse, işte onlar cehennemliktir, orada devamlı kalırlar.**»[1189] mealindeki ayet-i kerimeyi okudu."*[1190]

el-Isbehânî şöyle rivayet eder:

*"Faiz yiyen herkes kıyamet günü cinnet geçirmiş gibi ayaklarını sürükleye sürükleye gelir. Sonra Rasûlullah s.a.v. «**Faiz yiyenler (kabirlerin-***

1186 el-Bezzâr, Keşfu'l-Eslâr, 55; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 1/67.

1187 el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 6575.

1188 el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 6587. et-Taberânî'nin el-Mu'cemu'l-Kebîr'de rivayet ettiğini belirtir.

1189 Bakara, 275.

1190 el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 6588.

den), şeytan çarpmış kimselerin cinnet nöbetinden kalktığı gibi kalkarlar.››[1191] *ayetini okudu."*[1192]

İbnu Mâce ve el-Hâkim şöyle rivayet eder:

"Malını faiz ile çoğaltan kişinin sonu kıtlıktır (yoksulluktur)!"[1193]

Yine el-Hâkim şöyle rivayet eder:

"Her ne kadar faiz ile kişinin malı çoğalsa da, onun akıbeti kıtlıktır (yoksulluktur)."[1194]

Ebû Dâvûd ve İbnu Mâce Ebû Hureyre r.a.'dan şöyle rivayet eder:

"İnsanların üzerine öyle bir zaman gelecek ki faiz yemeyen insan kalmayacak, faiz yemeyenlere de onun tozu bulaşacak!"[1195]

Abdullah b. Ahmed b. Hanbel, Zevâ'idü'l-Müsned'de şöyle rivayet eder:

"Nefsimi elinde tutan Allah'a yemin ederek söylüyorum ki, ümmetim içinden şerli ve kibirli kimseler akşamleyin şen şakrak, oyun ve eğlence içinde yatacaklar, sabahleyin maymun ve domuz suretinde kalkacaklar. Onların bu duruma düşmelerinin sebebi; haramları helal saymaları, şarkıcı ve çalgıcı kadınlar edinmeleri, içki içmeleri, faiz yemeleri ve ipek giymeleridir."[1196]

Ahmed ve el-Beyhakî şöyle rivayet eder:

"Bu ümmetten bazıları akşam yiyip içerek, oynayıp eğlenerek yatarlar; sabahleyin maymun ve domuza çevrilmiş olarak kalkarlar. Onlardan bazılarının başına taş yağma ve yere batma gibi felaketler gelir. Öyle ki, insanlar şöyle diyecekler:

– Allah Teala, falan topluluğu yerin dibine batırdı! Bu gece falancalar yere batırıldı!

Yahut da Lût a.s.'ın kavmine gökten taş yağdırıldığı gibi üzerlerine gökten taş yağar. Bütün bunların sebebi; içki içmeleri, ipek giymeleri, şarkıcı ve çalgıcı kadınlar edinmeleri, faiz yemeleri, akrabalık bağını kesmeleridir. Bir hasleti daha var ki onu ravi unutmuştur."[1197]

1191 Bakara, 275.

1192 el-Isbehânî, et-Terğîb ve't-Terhîb, 1374; el-Münzirî, et-Terğîb ve't-Terhîb, 2776/1.

1193 İbnu Mâce, 2279; es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 7788.

1194 el-Hâkim, el-Müstedrek, 2/44.

1195 Nesâî, 4455; Ebû Dâvûd, 3331; İbnu Mâce, 2278; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 10037.

1196 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 22284; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 8/10.

1197 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 5/259; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 5614; Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, 1137.

YETMİŞİNCİ BÖLÜM

MÜSLÜMANLARIN KARŞILIKLI HAKLARI

Kul haklarından bazıları şunlardır:

- Müslüman kardeşinle karşılaşınca ona selam vermen.
- Davet ettiğinde davetine icabet etmen.
- Aksırdığında hayır duasında bulunman.
- Hastalandığında ziyaretinde bulunman.
- Vefat ettiğinde cenazesine katılman.
- Seninle ilgili bir yemin ettiğinde, yemininde onu doğru çıkarman.
- Senden nasihat istediği zaman ona nasihat etmen.
- Onun bulunmadığı yerde hakkını savunman.
- Kendi nefsin için istediğin şeyi kardeşlerin için de istemen.
- Kendi nefsin için istemediğin şeyi kardeşlerin için de istememen.

Yukarıda saydığımız bu hususların hepsi hadis-i şerifler ile ifade edilmiş hususlardır.

Sahâbe-i kirâmdan Enes b. Mâlik r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Şu dört şey müslümanların senin üzerindeki hakkıdır:

- *İyilerine yardım etmen,*
- *Günahkarları için af dilemen,*
- *Yoldan sapanları hakka davet etmen,*
- *Tevbe edenlerini sevmen!"*[1198]

1198 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Firdevs müellifi bunu rivayet etmiştir, ancak bunun için bir isnad bulamadım.

İbnu Abbâs r.a. *"... kendi aralarında merhametlidirler."*[1199] Mealindeki ayet-i kerime hakkında şöyle der:

"İyileri şerlileri için dua eder, şerlileri iyileri için dua eder. Muhammed s.a.v.'in ümmetinden şerli olan salih olana bakar ve şöyle dua eder:

– Allahım! Şu kardeşimi, kendisine verdiğin iyilik üzere sebatkar eyle ve bizleri de onun iyiliğinden nasiplendir!

Yine salih olanlar şerli olanlara bakar ve şöyle dua eder:

– Allahım onu hidayete erdir, kendisine tevbe nasip et ve hatasını bağışla!"

Müslümanların karşılıklı haklarından biri de şudur: Kendi nefsi için sevip istediği şeyleri müslüman kardeşleri için de sevip istemek, kendisi için hoşlanmadığı şeylerden müslüman kardeşleri için de hoşlanmamak.

Sahâbe-i kirâmdan Numan b. Beşîr r.a. şöyle der: Ben Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu işittim:

"Müslümanların birbirini sevme ve desteklemedeki durumları bir vücut gibidir; vücudun bir uzvu rahatsız olursa, ondan dolayı vücudun diğer bütün organları rahatsız olur ve uykusu kaçar!"[1200]

Ebû Musa el-Eş'ârî r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Müminin mümine karşı durumu, birbirine destekleyerek ayakta duran bir bina gibidir."[1201]

Müslümanların karşılıklı haklarından biri de, herhangi bir müslümana sözle ve fiille eza vermemektir. Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Müslüman, diğer müslümanların elinden ve dilinden selamette olduğu kişidir!"[1202]

Yine Rasûlullah s.a.v., faziletli hasletleri saydığı uzunca bir hadis-i şerifte şöyle buyurur:

"... eğer buna gücü yetmezse, insanları kötülüklerden vazgeçirmeye çalış. Çünkü böyle yapman senin için hesabına yazılacak bir sadakadır."[1203]

1199 Fetih, 29.

1200 Buhârî, 6011; Müslim, 2586; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 18907.

1201 Buhârî, 481; Müslim, 2585; Tirmizî, 1928/; Nesâî, 2560; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 19127; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 1/467; el-Bezzâr, el-Müsned, 8/160; er-Rûyânî, 1/301.

1202 Buhârî, 10; Müslim, 2518; Tirmizî, 2627; Nesâî, 4996; Ebû Dâvûd, 2481; ed-Dârimî, 2716; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 6479.

Yine Rasûl-i Ekrem s.a.v. şöyle buyurur:

"Müslümanların en faziletlisi, müslümanların elinden ve dilinden selamette olduğu kişidir."[1204]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle sordu:

"Bilir misiniz müslüman kimdir? Sahâbe-i kirâm dediler ki:

– Allah ve Rasûlü en iyisini bilir! Efendimiz s.a.v. buyurdular ki:

– Müslüman, müslümanların elinden ve dilinden selamette olduğu kişidir. Sonra Sahâbe-i kirâm tekrar sordular:

– Peki mümin kimdir? Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– Mümin, müslümanların kendisine malını ve canını güvendikleri kişidir. Sahâbe-i kirâm yine sordular:

– Peki muhacir kimdir? Rasûl-i Ekrem s.a.v. bu soruyu da şöyle cevapladılar:

– Kötülüğü terk edip ondan uzaklaşan kişi!"[1205]

"Sahâbe-i kirâmdan biri sordu:

– Ey Allah'ın Rasûlü! İslâm nedir?

– Kalbini Allah'a teslim etmen, müslümanların senin elinden ve dilinden güvende olmalarıdır."[1206]

Mücâhid rh.a. şöyle der:

"Cehennemliklere öyle bir uyuz musallat olur ki, derisini kaşımaktan kemikleri görülür. Bu arada şöyle bir nida duyulur:

– Ey falan oğlu filan! Bu kaşıntı canını acıtıyor mu?

Adam ‹‹Evet acıtıyor!›› diye cevap verir. Kendisine denilir ki:

– İşte bu, müminlere çektirmiş olduğun acının karşılığıdır!

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Gelip geçen müslümanlara eziyet veren yolda bulunan bir ağacı kesmesi sebebiyle bir kişinin cennette dolaştığını gördüm!"[1207]

Ebû Hureyre r.a. Rasûlullah s.a.v.'e dedi ki:

1203 Buhârî, 2518; Müslim, 84; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 8805.

1204 Yakın lafızlarla rivayeti için bkz., Buhârî, 10; Müslim, 2518; Tirmizî, 2627; Nesâî, 4996; Ebû Dâvûd, 2481; ed-Dârimî, 2716; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 6479.

1205 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 6886

1206 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 6451; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 199.

1207 Müslim, 1914.

– Ey Allah'ın Rasûlü! Bana faydalı olacak bir şey öğret!

Rasûl-i Ekrem s.a.v. buyurdu ki:

"Müslümanların geçtiği yollarda onlara eziyet veren şeyleri gider!"[1208]

Yine Rasûl-i Ekrem s.a.v. şöyle buyurur:

"Kim, yolda müslümanlara eziyet veren bir şeyi kaldırırsa, bunun için Allah Teala kendisine bir iyilik yazar. Allah Teala c.c., kime bir iyilik yazarsa cennet ona vacip olur!"[1209]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Müslüman kardeşine eziyet verici gözlerle bakması bir müslüman için helal olmaz!"[1210]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Bir müslümanın diğer bir müslümanı korkutması helal olmaz!"[1211]

Rasûlullah s.a.v. diğer bir hadis-i şerifte şöyle buyurur:

"Allah Teala c.c., müslümanlara eziyet verilmesinden hoşlanmaz!"[1212]

Rebî' b. Haysem der ki:

"İnsanlar iki kısımdır; ya mümindir, sakın ona eziyet etme, ya da cahildir ki, sen de ona karşı cahilce karşılık verme!"

Müslümanların karşılıklı haklarından biri de, müslümanlara karşı tevazu göstermesi, onlara karşı kibirlenmemesidir. Zira Allah Teala c.c., kendisini beğenen kibirlileri sevmez.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kimsenin kimseye karşı övünmemesi için Cenab-ı Hak c.c., birbirinize karış tevazu göstermenizi vahyetti!"[1213]

Ancak bir kimse sana karşı övünürse, buna da tahammül göstersin. Nitekim Cenab-ı Hak c.c., Peygamberine şöyle buyurur:

1208 Müslim, 2618; İbnu Mâce, 3681; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 19269.

1209 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 26933.

1210 el-Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ, 3091. Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da, bunu Abdullah b. el-Mübârek'in ez-Zühd ve'r-Rekâ'ik ile el-Birru ve's-Sıla isimli eserlerinde rivayet ettiğini söyler.

1211 Ebû Dâvûd, 5004; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 22555; el-Kudâ'î, eş-Şihâb, 2/58; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 2/188.

1212 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Bu hadis-i şerifi Abdullah b. el-Mübârek ez-Zühd ve'r-Rekâ'ik'de mürsel olarak rivayet etmiştir.

1213 Müslim, 2865; Ebû Dâvûd, 4895; İbnu Mâce, 4179.

***"(Resûlüm!) Sen af yolunu tut, iyiliği emret ve cahillerden yüz çevir."*[1214]**

İbnu Ebî Evfâ şöyle rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v., bütün müslümanlara karşı tevazu gösterir, kimseyi küçümsemezdi. Kimsesiz dul kadınların ve kimsesiz fakirlerin yardımına koşmaktan ar duymaz, onların ihtiyaçlarını gidermeye çalışırdı."[1215]

Müslümanların birbiri üzerindeki haklarından biri de, insanların birbirlerine anlattıkları şeyleri dinlemek için kulak kabartmaya çalışmamak, birinden duyduğunu diğerine götürerek dedi-kodu yapmamaktır.

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Koğuculuk yapan cennete giremez."[1216]

Halil b. Ahmed şöyle der:

"Sana karşı başkalarının koğuculuğunu yapan, başkasına karşı da senin koğuculuğunu yapar. Başkası hakkında size ihbarcılık yapan, sizin hakkınızda da başkalarına ihbarcılık yapar."

Karşılıklı haklardan biri de; tanıdığı bir kişiye ne kadar kızarsa kızsın, onunla üç günden fazla küs kalmamaktır.

Ebû Eyyûb el-Ensârî r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Bir müslümanın müslüman kardeşi ile üç günden fazla küs kalması, birbirini görünce yüzlerini çevirip gitmeleri helal olmaz. İki kişiden hangisi (barışmak için) önce selam verirse o daha hayırlıdır."[1217]

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Kim bir müslümanın hatasını affederse, kıyamet günü de Allah Teala c.c. onu affeder."[1218]

İkrime r.a. der ki:

"Allah Teala c.c. Yusuf a.s.'a şöyle vahyetti: Kardeşlerini affettiğin için dünya ve ahirette senin şanını yücelttim!"

1214 A'râf, 199.

1215 es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 7142; Elbânî, Sahîhu'l-Câmi', 5005. es-Suyûtî, bu hadisi Nesâi ve el-Hâkim'in rivayet ettiğini belirtir.

1216 Buhârî, 6056; Müslim, 105; Tirmizî, 2026; Ebû Dâvûd, 4871; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 22766.

1217 Buhârî, 6077; Müslim, 2560; Tirmizî, 1932; Ebû Dâvûd, 4911; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 12941.

1218 Ebû Dâvûd, 3460; İbnu Mâce, 2199; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 7383.

Hazret-i Aişe r.a. validemiz der ki:

"Rasûlullah s.a.v. kendi nefsi için asla intikam almadı. Ancak Allah'ın bir yasağı çiğnendiği zaman Allah'ın emrini yerine getirmek için ceza verdi."[1219]

İbnu Abbâs r.a. şöyle der:

"Bir kimse kendisine yapılan haksızlığı affederse, Allah Teala c.c. sadece onun şerefini arttırır!"

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Sadaka maldan hiçbir şey eksiltmez. Allah Teala c.c., başkasını affeden kimsenin sadece şerefini arttırır. Kim de tevazu sahibi olursa, Allah Teala c.c. onu mutlaka yüceltir."[1220]

[1219] Buhârî, 3560; Müslim, 2337; Ebû Dâvûd, 4785; İmam Mâlik, el-Muvatta', 1671; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 24325.

[1220] Benzer lafızlarla rivayeti için bkz., Tirmizî, Zühd 17, (2326); İbnu Mâce, Zühd 21, (4228).

YETMİŞ BİRİNCİ BÖLÜM

NEFSİN HEVASINA UYMANIN KÖTÜLÜĞÜ ve ZÜHD

Allah Teala c.c. şöyle buyurur:

"Hevâ ve hevesini tanrı edinen ve Allah'ın (kendi katındaki) bir bilgiye göre saptırdığı, kulağını ve kalbini mühürlediği, gözünün üstüne de perde çektiği kimseyi gördün mü? Şimdi onu Allah'tan başka kim doğru yola eriştirebilir? Hâla ibret almayacak mısınız?"[1221]

İbnu Abbâs r.a. şöyle der:

Burada söz konusu olan, Allah Teala'dan bir hidayet ve burhan olmadan kendi kendine bir din edinen kafir kişidir. Böylesi kişiler Allah'ın Kitabı ile amel etmez; nefsinin arzusuna tâbi olur, nefsi kendisini neye davet ederse ona uyar. Böylece nefsinin hevasına kulluk eder.

Yine ayet-i kerimede Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

"(Sana şu talîmatı verdik): Aralarında Allah'ın indirdiği ile hükmet ve onların arzularına uyma."[1222]

"Hevâ ve hevese uyma, sonra bu seni Allah'ın yolundan saptırır. Doğrusu Allah'ın yolundan sapanlara, hesap gününü unutmalarına karşılık çetin bir azap vardır.[1223]

İşte bundan dolayıdır ki Rasûlullah s.a.v. nefsin hevasından Allah'a sığınarak şöyle buyurur:

"Allahım! Hevaya uymaktan ve cimrilik yapmaktan sana sığınırım!"[1224]

1221 Câsiye, 23.

1222 Mâide, 49.

1223 Sâd, 26.

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Şu üç haslet insanı helak eder: Nefsin hevası peşinde koşmak, cimrilik ve kişinin kendi nefsini beğenmesi."[1225]

Bu hasletlerin insanı helak etmesinin sebebi şudur: İnsanın günah işleyip isyan yolunu tutmasının sebebi nefsin arzularına uymaktır. Zira nefsin arzuları insanı cehenneme doğru sürükler. Cenab-ı Hak c.c. bizleri ondan korusun!

Âriflerden biri şöyle der: "Hangisinin doğru olduğunu bilmediğin iki işle karşı karşıya kaldığın zaman; o iki işten hangisinin nefsine daha yakın olduğuna bak ve ona muhalefet et."

Bu manada İmam-ı Şâfiî rh.a. şöyle der:

İki tercihle karşı karşıya kaldığın zaman,
Ve doğru olan ile yanlış olanı kestiremezsen,
Nefsinin meylettiği şeyin tersini yap hemen sen,
Çünkü nefis insanı hep kötüye yeder, ah bilsen!

Abbâs r.a. şöyle der:

"Hangisinin doğru olduğu hakkında tereddüde düştüğün iki görüşle karşı karşıya kaldığında, nefsinin hoşuna gideni terk et, sana ağır geleni seç!"

Çünkü, basit ve değersiz olanın gerçekleşmesi kolay, erişilmesi yakın, zahmeti az olduğundan nefis ona meyleder ve onu şiddetle arzular. Fakat ağır gelenin gerçekleşmesi zor, erişilmesi uzak, zahmeti fazla olduğu için nefis ona karşı tembellik gösterir ve onun zahmetine katlanmaktan hoşlanmaz.

Hazret-i Ömer r.a. şöyle der:

"Nefsin arzularına gem vurunuz. Çünkü nefsâni arzular insanı şerrin en kötüsüne götüren bir kılavuzdur. Elbette hak nefis üzerine ağır ve acı, batıl ise nefse hafif ve hoş gelir. Ayrıca günahları terk etmek, işlenen günahları tevbe ile gidermekten daha kolaydır. Nice bakışlar vardır ki insanın kalbine şehvet tohumları eker, nice anlık lezzetler çok uzun üzüntülere sebep olur."

1224 Benzer lafızlarla rivayeti için bkz., Hakîm, en-Nevâdir, 2/7; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 6/47; el-Kudâ'î, eş-Şihâb, 1/214; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 1/90.

1225 el-Hâkim, en-Nevâdir, 2/7; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 6/47; el-Kudâ'î, eş-Şihâb, 1/214; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 1/90.

Lokman a.s. oğluna şöyle der:

– Yavrucuğum! Öncelikle sana nefsinden sakınmanı öğütlerim. Çünkü her nefsin hevası ve şehveti vardır. Eğer nefse istediğini verirsen, bu isteklerini devam ettirir ve daha başkalarını ister. Tıpkı çakmak taşında ateşin gizli olduğu gibi, şehvetler de nefislerde gizli durur. Eğer taşı çakarsan ateş çıkar, çakmazsan ateş gizli kalır.

Şair şöyle der:

Nefsin her davetine uyarsan eğer,
Seni çirkin ve haramlara sürer!

Diğer bir şair şöyle der:

Nefsin sultasına karşı çıkmazsan eğer, gider,
Hakkında dedi kodu yapılacak işlere sürükler.

Diğer bir şair şöyle der:

Bil ki, hiç yükselemez ve asla göremezsin,
Doğru yolu, nefsine tâbi oldukça sen!

Diğer bir şair şöyle der:

İstersen şayet bütün övgülerin sana gelmesini,
Ve elde etmeyi, arzuladığın Rabb'in rahmetini,
Durma, nefsin çirkin arzularına karşı dur!
Çünkü nefsin arzusu aşkdan daha kötüdür.
Her ikisi de insanı durmadan felakete savurur,
Ancak aşık, iffeti nisbetinde günahtan uzak durur!
İyi bil ki, hevaya uymak günahları arttırır,
Akın varsa nefsin hevasına karşı çık!

Diğer bir şair şöyle der:

Aklın aydınlattığı yol nefsin yoluna girmekle kararır,
Hevasının arzularına karşı çıkanın aklı daha parlaktır.

Fadl b. Abbâs r.a. şöyle der:

Bazen olur ki, geçen günler cahil bir kişiyi yükseltir,
Ancak, hevaya uymak keskin görüşlü de olsa kişiyi alçaltır!
Bazen insanlar, kişi hatalı olduğu halde onu överler,
Ya da kınarlar onu iyiliği için; halbuki yapığı doğrudur.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Cenab-ı Hak c.c., aklı yarattı ve ‹‹Bana yönel!›› buyurdu, o da yöneldi. Sonra ‹‹Geri dön!›› buyurdu, o da geri döndü. Sonra buyurdu ki:

– İzzetim ve celalim hakkı için, seni en çok sevdiğim yaratıklar için yarattım!

Sonra ahmaklığı yarattı ve ona «Bana yönel!» buyurdu, o da yöneldi. Sonra «Geri dön!»buyurdu, o da geri döndü. Sonra buyurdu ki:

– İzzetim ve celalim için, seni en çok nefret ettiğim yaratıklar için yarattım!"[1226]

Şu şiir sahibine Allah c.c. hayırlar versin:

Kim ki yaptığı her işte aklı ile isitşare eder,
Yaptığı işte o kişi tam doğruya isabet eder.
Anlamıştır artık o, hevaya uyan kişi,
Kötü akıbet ve günaha düşmektir işi.

Diğer bir şair şöyle der:

Başarılı olmak ve gayene ulaşmak istersen eğer,
Hevanın kölesi nefse yüz vermemen gerekir.
Onun arzuları karşısında dimdik dur,
Sapık ve azgınlarla birlikte olmaktan sakın.
Nefsi ve davet ettiği şeyi bırak, çünkü nefis,
Bir işe yeltenir ve niyetlenirse kötülüğü emreder.
Belki böylelikle kurtulursun ateşe düşmekten,
Zira o ateş bağırsakları parçalar, derileri kavurur!

Ehl-i hikmetin ifadesi ile:

– Nefis yerilmiş bir binektir. Kolaylıkla seni karanlık fitnelere sürükler, sıkıntılı mıntıkalara çekebilir. O halde nefsin şehvetleri sakın ola seni yerilmiş olan çirkin işleri yapmaya sevk etmesin ve kötülüklerin bataklığına sürüklemesin!

Birisine «Evlensen iyi olur!» derler. Şöyle cevap verir:

– Eğer gücüm yetse nefsimi boşardım!

Sonra şu şiiri okudu:

Dünyada yalnızlığı seç, çünkü sen,
Dünyaya yalnız olarak geldin!

Dünya uyku, ahiret uyanıklık, bu ikisinin arası ise ölümdür. Biz ise karışık rüyalar içindeyiz. Kim heva gözüyle bakarsa şaşırır, kim hevasına

---

1226 Bu rivayetin Hazret-i Peygamber s.a.v. aidiyeti hususunda hadis alimleri ihtilaf etmişlerdir. Daha geniş açıklama için bkz., el-Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ, 1/236-238, hadis nu. 723.

göre hükmederse zulmeder. Kim dünyaya uzun uzun bakar (dalar kalır) ise hedefine ulaşamaz. Çünkü dünyaya dalmanın bir sınırı yoktur.

Hikmet sahibi bir zat bir kişiye şöyle nasihat eder:

– Sana, nefsinin arzuları ile savaşmanı tavsiye ederim. Zira nefsin hevaları kötülüklerin anahtarıdır, iyiliklerin hasmıdır. Nefsin bütün hevaları sana düşmandır. Hevaların en tehlikelisi günahı sana takva olarak göstermesidir. İnsanın içinde bulunan bu çatışmayı çözmenin yolu; gevşekliğe yer bırakmayan bir kararlılık, yalana asla meyil göstermeyen bir doğruluk, gecikmenin bulunmadığı bir devamlılık, ümitsizliğe kapılmadan sabır göstermek ve hiç boş vakit geçirmeden bütün vakti ibadet niyetiyle geçirmektir.

– Allahım! Akıllarımızı nefsimizin hevalarına üstün kıl, bizlere zarar ve gevşeklik tattırma! Dünya ile oyalanarak ahireti unutmamıza fırsat verme! Sevgili Peygamberin Muhammed s.a.v. hürmetine bizleri zikreden ve nimetlerine şükreden kullarından eyle! Bizleri nimetlere boğan Allah'a hamd olsun!

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Dininizin en hayırlı hasleti verâdır!"[1227]

"Amellerin en değerlisi verâdır!"[1228]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Verâ sahibi ol, insanların en abidi olursun; kanaat sahibi ol, insanların en şükredeni olursun!"[1229]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Bir kimse günah işlemekle yüz yüze kaldığında kendisini ondan alıkoyacak bir verâ sahibi değilse, Allah Teala c.c. o kişinin ilmine hiçbir değer vermez!"[1230]

İbrahim b. Edhem rh.a. şöyle der:

"Zühd üç mertebedir:

Birincisi farz olan zühd: Haramlardan uzak durmak bu kısma girer.

1227 İbnu Ebî Âsım, ez-Zühd, s. 240; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 2/264; ez-Zühdü'l-Kebîr, 2/309; Abdullah b. Ahmed, el-Vera', s. 73.

1228 İbnu Ebi'd-Dünyâ, el-Vera', 1/159; Ebû Nu'aym, el-Hilye, 2/378; el-Kudâ'î, eş-Şihâb, 1/303; İbnu'l-Cevzî, Zemmu'l-Hevâ, 595.

1229 İbnu Mâce, 4217; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân; 5/53, 7/500; ez-Zühdü'l-Kebîr, 2/310; el-Kudâ'î, eş-Şihâb, 1/371.

1230 el-Kudâ'î, eş-Şihâb, 1/303.

İkincisi insanı selamette tutan zühd: Şüphelilerden uzak durmak bu kısma girer.

Üçüncüsü fazilet olan zühd: Bazı helallerden gönüllü olarak uzak durmak da bu kısma girer."

Bu izah zühdün güzel bir açıklamasıdır.

Abdullah b. el-Mübârek rh.a. şöyle der:

"Zühdün aslı, zühdü gizlemektir. Zühd insanlardan kaçtığında sen onun peşinde koş, insanlar onun peşinde koştuğunda sen onlardan kaç!"

Şu beyitlerin sahibi ne güzel söyler:

Ben takvayı şu parada buldum, sakın,
Başka şeyde bulduğumu sanmayın!
Önce ona sahip oldum, sonra terk ettim!
Evet, işte budur müslümana yaraşan takva!

Zahid kişi, dünyadan yüz görmeyince dünyayı terk eden kişi değildir. Asıl zahid, dünya kendisine teveccüh ettiği halde ondan yüz çeviren ve ondan kaçan kişidir.

Tıpkı Ebû Temmâm'ın dediği gibi:

Eğer kişi, bütün güzelliğiyle gelirken koşarak kendisine,
Yüz çevirmiyorsa dünyadan, zahid denilmez öylesine!

Ehl-i hikmetten bir şöyle der:

"Biz neden dünyaya karşı zühd göstermeyelim! Halbuki onun ömrü sınırlı, faydası sıkıntılarla dolu, safâsı kederlerle içiçe, güveni aldanma, sana yöneldiğinde üzer, kaçınca alçaltır.

Şair şöyle der:

Yazık şu kişiye, fani dünya peşinde durmaz koşar!
Baksana ona, tıpkı rüya gibi durmadan değişir!
Onun safası keder, bolluğu zarar,
Güveni aldanma, aydınlığı karanlık,
Gençliği ihtiyarlık, sıhhati hastalık,
Lezzeti pişmanlık, bulması yokluktur.
Orada bulunan sıkıntıdan salim olamaz,
İrem'de bulunanlara sahip olsa bile!
Bırak onu, süsüne meyletme sakın!
Çünkü o belalarla dolu bir nimettir.
Sen şunun için gayret göster, nimetinin tükenmesi olmasın,
Çekilmesin orada ölüm korkusu ya da ihtiyarlama tasası!

Yahya b. Mu'âz er-Râzî rh.a.'in hikmetli sözlerinden biri şöyledir:

"Dünyaya bakışın ibret gözü ile olsun, dünyayı terk edişin kendi isteğinle olsun, dünya için çalışman mecburiyetten olsun, ahiret için çaban ertelemeden kendi isteğinle olsun!"

YETMİŞ İKİNCİ BÖLÜM

CENNET ve CENNETLİKLERİN DERECELERİ

Özelliklerini daha önceki bölümlerde öğrendiğimiz sıkıntı ve mihnet yurdu olan cehenneme mukabil başka bir yurt daha vardır. Şimdi o yurdun nimetleri ve sevinçleri üzerinde düşün. Zira bu iki yurttan birinden uzak kalan mutlaka diğerine yerleşir.

Sen cehennemin korkunç hallerini uzun uzun tefekkür ederek kalbine korkuyu ve yine cennetliklere vâdedilen cennetin ebedi nimetlerini tefekkür ederek kalbine ümidi yerleştir. Nefsini korku kırbacıyla sevk et, ümit dizginiyle sırat-ı müstakîme yönlendir. Böyle yaparsan, muazzam nimetlere erişir ve elem verici azaptan emin olursun.

Şimdi o cennetlikleri bir düşün! Cennet nimetlerinden yüzleri parıldar. ***Kendilerine mühürlü hâlis bir içki sunulur.***[1231] Ak inciden yapılmış çadırlar içinde kızıl yakuttan sedirler üzerinde otururlar. Orada yeşil ipekten eşsiz güzellikte döşekleri vardır. Cennet ırmaklarının kenarına konulmuş koltuklarına yaslanırlar. Etrafları cennet hizmetçileri olan gılmânlar, vildân ve iri gözlü güzel hurilerle süslenmiştir. Sanki onlar yakut ve mercandırlar[1232], bunlardan önce onlara ne insan ne de cin el sürmüştür.[1233]

Onlar cennetin dereceleri arasında dolaşır dururlar. Hurilerden biri edalı bir şekilde yürüse, yetmiş bin gılmân eteğini taşır. Giyindikleri ipek elbiseleri insanların gözlerini kamaştırır. Başlarında ince ve mercanlarla süslü taçları vardır. Alımlı, ağır başlı ve gonca kokuludurlar. İhtiyarlamaları ve çirkinleşmeleri söz konusu değildir.

1231 Mutaffifîn, 25.

1232 Rahman, 58.

1233 Rahman, 56.

Cennet bahçelerinin ortasına kurulmuş yakut köşklerin içindeki çadırlarda ikamet ederler, gözlerini yalnız eşlerine çevirmişlerdir.[1234] Çevrelerinde, (hizmet için) ölümsüz gençler dolaşır. Maîn çeşmesinden doldurulmuş testiler, ibrikler ve kadehlerle.[1235] Berraktır, içenlere lezzet verir.[1236] Yaptıklarına karşılık olarak, saklı inciler gibi çevrelerinde vildân ve hizmetçiler sürekli dolaşıp durur.[1237] Hakikaten güvenilir bir makamda, bahçelerde ve pınar başlarındadırlar.[1238] Cennetlerde ve ırmakların kenarlarındadır. Güçlü ve Yüce Allah'ın huzurunda hak meclisindedirler.[1239]

Orada kerem sahibi Yüce Rablerinin yüzüne nazar kılarlar. Onların yüzünde nimetlerin sevincini görürsün.[1240] Onların yüzlerine ne bir toz bulaşır ne de bir horluk.[1241] Bilakis, Rablerinin kendilerine vâdettiği sayısız lütuf ve ihsana mazhar olmuş kullardır.[1242] Gönüllerinin dilediği nimetler içinde ebedî kalırlar.[1243] Onlar için herhangi bir korku yoktur. Onlar üzüntü çekmeyeceklerdir.[1244] O zamanın felaketine uğramaktan güvendedirler. Orada her türlü nimetlerden yerler; süt, şarap, bal ve saf su nehirlerden içerler.[1245]

Oranın zemini gümüş, çakılı mercan, toprağı saf misk, bitkileri zaferandır. Kâfûr tepelerinden gülsuyu yüklü bulutlardan üzerlerine yağmur yağar. İnci, yakut ve mercan ile süslü gümüş kaplar ile kendilerine içki sunulur. Tatlı su ile karıştırılmış mühürlü hâlis bir içki kupaları, cevherinin saflığından dolayı üzerine düşen ışığı yansıtan ve arkasından bakıldığında içindeki içkinin kızıllığını ve inceliğini gösteren kupalar vardır.

Bütün sanatkarlığını ve sanatının güzelliklerini ortaya koysa bile hiçbir İnsanoğlu bunların bir benzerini yapmayı başaramazlar. Bu kupalar, yüzlerinin parlaklığı güneşin aydınlığını andıran hizmetçiler eliyle kendilerine

---

1234 Rahman, 56.
1235 Vâkıa, 17-18.
1236 Sâffât, 46.
1237 Vâkıa, 23-24.
1238 Duhân, 51-52.
1239 Kamer, 54-55.
1240 Mutaffifîn, 24.
1241 Yunus, 26.
1242 Enbiya, 26.
1243 Enbiya, 102.
1244 Bakara, 62.
1245 Muhammed, 15.

sunulur. Fakat nerede onların o tatlı yüzleri, yanaklarının güzelliği ve çenelerinin insicamı ve nerede güneşin ışığı!...

Şu vasıflardaki bir alemin varlığına iman eden, orada bulunanların asla ölmediklerine, ellerine geçen nimetlerin asla bir değişikliğe uğramadığına, orada bulunanların başına hiçbir felaket gelmediğine kesin olarak inanmış olan kişi; nasıl olur da, Allah Teala'nın yıkılıp bozulmasına izin verdiği bir yurda (dünyaya) ısınabilir? Onun dışındaki bir yaşantıyla kalbi nasıl tatmin olur?

Allah'a yemin ederim ki; şayet ahirette sadece beden sağlığı ve buna ilave olarak ölüm, açlık, susuzluk ve diğer felaketlerden güvende olma nimeti bulunmuş olsaydı, bu bile ahireti dünyaya tercih etmek için yeterli olurdu. Kaldı ki orada ne bir sıkıntı ne de bir keder vardır. Nasıl osun ki; cennetliklerin tamamı sultanlar gibi güvendedir. Her türlü nimet ve sevinçlerle zevklenirler. Canlarının çektiği her şey kendilerine verilir. Onlar her gün Arş'ın etrafına gider kerem sahibi Rab'lerinin cemalini seyre dalarlar. Allah Teala'nın cemali seyretmek ile, diğer cennet nimetlerinden elde edemedikleri kadar büyük bir haz alırlar ve o esnada hiçbir şeye iltifat etmezler. Sahip oldukları bu nimetler süreklidir, birinden diğerine dolaşıp dururlar. Asla sona erme tehlikesi yoktur.

Ebû Hureyre r.a. şöyle rivayet eder: "Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

Cennette bir nidacı şöyle ilan eder:

– Ebediyen hastalanmayacak bir sıhhate kavuşacaksınız! Asla ölmeyecek bir hayat yaşayacaksınız. Ebediyen ihtiyarlamayacak bir gençliğe sahip olacaksınız. Şimdi sizin ebediyen tasalanmadan nimetlere erme zamanınızdır!

*Nitekim Cenab-ı Hak c.c.: **"Onlara: İşte size cennet; yapmış olduğunuz iyi amellere karşılık ona vâris kılındınız diye seslenilir."**[1246] buyurur."*[1247]

Cennetin vasıflarını öğrenmeye karşı ne kadar arzuluysan o kadar çok Kur'ân-ı Kerîm'i oku! Zira Allah Teala'nın açıklamasının ötesinde bir açıklama yoktur.

Cennetin vasıfları hakkında bilgi sahibi olmak için ***"Rabb'inin huzurunda durmaktan korkan kimselere iki cennet vardır."***[1248] ayetinden

---

[1246] A'râf, 43.

[1247] Müslim, 2837; Tirmizî, 3246; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 11495.

[1248] Rahmân, 46.

itibaren Rahmân suresini sonuna kadar, Vâkıa suresini ve ilgili diğer sureleri oku.

Eğer Rasûlullah s.a.v.'in hadislerinde bildirdiği cennetin vasıflarını öğrenmek istiyorsan, cennet hakkındaki ana bilgilerden sonra onun tafsilatı üzerinde düşün. Önce cennetin sayısıyla başlayalım:

Rasûlullah s.a.v. ***"Rabb'inin huzurunda durmaktan korkan kimselere iki cennet vardır."***[1249] ayetiyle ilgili olarak şöyle buyurur:

"Bütün kapları ve içindekileri gümüşten olan iki cennet, yine bütün kapları ve içindeki eşyaları altından olan iki cennet vardır. Adn cennetinde insanlar Rab'lerini seyrederlerken Rab'leri ile aralarında sadece Kibriya perdesi vardır."[1250]

Sonra cennetin kapılarına bakalım. Cennetin kapıları, temel ibadetlerin sayısı kadardır. Aynı şekilde cehennemin kapıları da temel günahların sayısı kadardır.

Ebû Hureyre r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Kim malından Allah c.c. rızası için bir çift sadaka olarak verirse, cennetin bütün kapılarından davet edilir. Cennetin sekiz kapısı vardır. Namaz ehli olanlar namaz kapısından, oruç ehli olanlar oruç kapısından, sadaka ehli olanlar sadaka kapısından ve cihad ehli olanlar cihad kapısından cennete davet edilirler.

Bunun üzerine Ebû Bekir r.a. dedi ki:

– Vallahi, bir kulun cennetin her hangi bir kapısından çağrılması zaruri değildir! Acaba bu kapıların hepsinden çağırılacak bir kul var mıdır?

– Evet, senin de onlardan olacağını umuyorum!"[1251]

Âsım b. Damra der ki: "Hazret-i Ali k.v. bir gün bize cehennemden bahsetti. Bu hususta şu anda hatırımda olmayan çok önemli şeyler söyledi sonra cennet hakkında dedi ki:

"Rab'lerine karşı gelmekten sakınanlar, bölük bölük cennete sevk edilir."[1252]

1249 Rahmân, 46.

1250 Buhârî, Tefsir, Rahman 1, 2, Bedu'l-Halk 8, Tevhid 24, (4878); Müslim, İman 180, (296); Tirmizi, Cennet 3, (2530); İbnu Mâce, 186; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 19183.

1251 Buhârî, 1897; Müslim, 1037; Tirmizî, 3674; Nesâî, 2238; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 7577; İmam Mâlik, el-Muvatta', 1021.

1252 Zümer, 73.

Cennetin kapılarından birine vardıklarında orada bir ağaç bulurlar. Ağacın dibinden iki çeşme kaynar; emrolundukları gibi iki çeşmenin birinden içerler. Ondan içtikleri anda karınlarındaki pislik ve sıkıntı kaybolur. Sonra diğer çeşmeye yönelirler ve ondan yıkanırlar. Yıkanınca cennet nimetlerinin parlaklığı yüzlerinde belirir. Bundan sonra saçlarının rengi hiç değişmez, başları asla tozlanmaz; yağlanmış gibi hep parıldar.

Sonra cennete varınca cennet bekçileri onlara şöyle der:

"Cennete varıp da kapıları açıldığında bekçileri onlara: Selam size! Tertemiz geldiniz. Artık ebedî kalmak üzere girin buraya, derler."[1253]

Sonra vildânlar (cennet görevlileri) kendilerini karşılar ve sevilen bir kişinin uzun süren ayrılıktan sonra ansızın evine döndüğünde çocuklar nasıl onun etrafını sararsa, vildân da onun etrafını öylece çevirirler. Hepsi birden kendisine şöyle derler: ‹‹Sana müjdeler olsun! Allah Teala c.c. sana şöyle şöyle nimetler hazırladı!››

Ardından içlerinden biri, onun hurilerden olan eşlerinden birine giderek adamın dünyada söylenen ismiyle ‹‹Falan kişi geldi!›› der. Huri ona ‹‹Sen onu gördün mü?›› diye sorar. Gelen hizmetli de ‹‹Evet gördüm, peşimden geliyor!›› der. Bu haber üzerine huri, adeta kuş gibi uçarak kapının eşiğine gelir.

Adam cennetteki evine varınca, yapısına şöyle bir göz atar. Yuvarlak inci taneleri üzerinde kırmızı, yeşil, sarı ve her renkten oluşan bir sarayın yükseldiğini görür. Sonra başını kaldırır tavanına bakar ve şimşek gibi göz kamaştırıcı olduğunu görür. Eğer Allah Teala c.c., ona dayanacak güç veremese parlaklığından gözleri kör olurdu. Sonra başını aşağı indirince eşleri şöyle der:

"Konulmuş kadehler, sıra sıra dizilmiş yastıklar, serilmiş halılar vardır."[1254]

Sonra sırtını bir yere yaslar ve şöyle der:

"Hidayetiyle bizi (bu nimete) kavuşturan Allah'a hamd olsun! Allah bizi doğru yola iletmeseydi kendiliğimizden doğru yolu bulacak değildik."[1255]

1253 Zümer, 73.

1254 Ğâşiye, 14-16.

1255 A'râf, 43.

Daha sonra bir nidacı şöyle nida eder:

– Ebediyen ölmeden yaşayın! Asla ayrılmamak üzere yerleşin! Ebediyen hastalanmayan bir sağlık sahibi olun!

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Ben kıyamet günü cennetin kapısına gelip açılmasını isterim. Kapıda görevli melek sorar:

– Sen kimsin?

Ben: ‹‹Muhammed'im!›› derim. Bunun üzerine melek şöyle der:

– Hoş geldin! Senden önce kimseye açmamakla emr olundum!"[1256]

Şimdi de cennetteki köşkleri ve köşklerin derecelerinin yükseklikleri üzerinde düşün. Zira en büyük ve en faziletli dereceler ahirettedir. İnsanlar arasında zahiri ibadetler ve batınî ahlaklar bakımından nasıl açık bir farlılık varsa, elbette buna karşılık alacakları mükafat da farklı olacaktır. Eğer cennette derece bakımından seni kimsenin geçmemesini istiyorsan, Allah'a ibadet yolunda seni kimsenin geçemeyeceği şekilde gayret göster. Zira Cenab-ı Hak c.c., kulların bu yolda birbirleriyle yarışmalarını ve müsabaka yapmalarını emir buyurmaktadır:

"Rabb'inizden bir mağfirete; Allah'a ve peygamberlerine inananlar için hazırlanmış olup genişliği gökle yerin genişliği kadar olan cennete koşuşun."[1257]

Diğer Ayet-i kerime şöyledir:

"onların yüzünde nimetlerin sevincini görürsün. Kendilerine mühürlü halis bir içki sunulur. Onun içiminin sonunda misk kokusu vardır. İşte yarışanlar ancak onun için yarışsınlar."[1258]

Şurası şaşırtıcıdır ki; akranlarından ya da komşularından biri senden birkaç kuruş fazla kazansa yahut evi seninkinden biraz güzel olsa; onlara duyduğun hased yüzünden bunlar sana ağır gelir veya için daralır.

Halbuki senin için en güzel olanı cenneti kazanıp oraya yerleşmektir. Üstün ahlakı ve ibadeti ile seni geçenler olabilir. Dünyadaki bütün nimetler bir araya gelse, cennette derece bakımından daha üstün olanların diğerlerinden fazla olarak elde edecekleri nimetlere tekabül etmez.

Ebû Sa'îd el-Hudrî r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

[1256] Müslim, İman 333, (197); Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 11989.

[1257] Hadîd, 21.

[1258] Mutaffifîn, 24-26.

"Cennettekiler, aralarındaki fazilet farkı yüzünden, kendilerinden üstün derecede olanları, doğudan bakınca batıdaki ufukta dağılmış yıldızları gördükleri gibi görürler. Sahâbe-i kirâm dediler ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Herhalde bunlar, peygamberlerden başka kimsenin ulaşamayacağı derecelerdir? Rasûlullah s.a.v. şöyle der:

– Hayır öyle değil! Nefsimi elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, bu dereceler Allah'a iman eden ve peygamberleri tasdik edenler için hazırlanmıştır!"[1259]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Yüksek derecedekilere aşağı derecelerden bakanlar onları, gök ufkunda doğan bir yıldızı yerden görüyormuş gibi görürler. Ebû Bekir ve Ömer de o yüksek dereceye sahip olanlardandır."[1260]

Câbir r.a. şöyle der: "Rasûlullah s.a.v. bize şöyle buyurdu:

– Size cennet köşklerinin derecelerini bildireyim mi?

Bizler dedik ki:

– Evet bildir Ey Allah'ın Rasûlü! Allah'ın salâtı üzerine olsun, anamız ve babamız sana feda olsun!

Efendimiz s.a.v. buyurdular ki:

– Cennette, hepsi de cevherlerden yapılmış köşkler vardır. Dışarıdan bakılınca içerisi ve içeriden bakılınca dışarısı görünür. Orada hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın duymadığı ve hiçbir beşerin hatırına getiremeyeceği her türlü nimetler, lezzetler ve sevinçler vardır.

Ben dedim ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Bu köşkler ve dereceler kimler içindir?

Buyurdular ki:

– Bu köşkler; selamı yayan, yemek yediren, oruca devam eden ve gece insanlar uykuda iken namaz kılanlar içindir.

Biz dedik ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Hangimiz buna güç yetirebilir ki!

– Benim ümmetim buna güç yetirebilir. Size bunu açıklayayım: Kim bir kardeşiyle karşılaşır ve ona selam verirse, selamı yaymış olur. Kim çoluk çocuğuna yemek yedirir karınlarını doyurursa, yemek yedirmiş olur. Kim

---

[1259] Buhârî, 3256; Müslim, 2831; Tirmizî, 2556; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 8216.

[1260] Tirmizî, 3658; İbnu Mâce, 96; Ebû Dâvûd, 3987; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 10822.

Ramazan orucunu tutar ve buna her aydan üç gün oruç eklerse, o kişi oruca devam etmiş olur. Kim yatsı ve sabah namazlarını cemaatle kılarsa, insanlar uykuda iken namaz kılmış olur!"[1261]

Hadiste ifade edilen uyuyan insanlardan maksat Yahudi, Hıristiyan ve Mecusilerdir.

"Allah, mümin erkeklere ve mümin kadınlara, içinde ebedî kalmak üzere altından ırmaklar akan cennetler ve Adn cennetlerinde güzel meskenler vâdetti. "[1262]

Rasûlullah s.a.v.'e bu ayet-i kerime soruldu. Buyurdular ki:

– Bunlar inciden yapılmış saraylardır. Her sarayın kırmızı yakuttan yapılmış yetmiş dairesi, her dairenin yeşil zümrütten yapılmış yetmiş odası, her odanın içinde yetmiş adet taht, her tahtın üzerinde her renkten yetmiş tane döşek ve her döşeğin üzerinde iri gözlü hurilerden yetmiş adet zevce vardır. Her odada yetmiş sofra kurulmuştur, her sofrada yetmiş çeşit yiyecek vardır. Her oda için yetmiş hizmetçi kız verilir. Her sabah mümine, hanımlarının hepsi ile birlikte olacak güç yeniden verilir."[1263]

1261 el-Beyhakî, el-Ba'su ve'n-Nüşûr, 279; Ebû Nu'aym, el-Hilye, 2/356.

1262 Tevbe, 72.

1263 el-Bezzâr, el-Müsned, 2217; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 296; el-Mu'cemu'l-Kebîr, 18/160-161; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 11045, 18769.

YETMİŞ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SABIR, RIZA VE KANAAT

Şu ayet-i kerimeler rızanın faziletini dile getirir:

"Bu, doğrulara doğruluklarının fayda vereceği gündür. Onlara, içinde ebedî kalacakları, zemininden ırmaklar akan cennetler vardır. Allah onlardan razı olmuştur, onlar da O'ndan razı olmuşlardır. İşte büyük kurtuluş ve kazanç budur."[1264]

"İyiliğin karşılığı iyilikten başka bir şey midir?"[1265]

İyiliğin (ihsanın) sonu, Allah Teala'nın kulundan razı olmasıdır. Bu rıza da, Allah Teala'nın hükmüne ve emrine kulun rıza göstermesinin mükafatıdır.

Yine Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

"Allah, mümin erkeklere ve mümin kadınlara, içinde ebedî kalmak üzere altından ırmaklar akan cennetler ve Adn cennetlerinde güzel meskenler vâdetti. Allah'ın rızası ise hepsinden büyüktür. İşte büyük kurtuluş da budur." [1266]

Bu ayet-i kerimede ifade buyurulduğu gibi Cenab-ı Hak c.c., "rıza"sını Adn cennetlerinden daha yüksek olarak nitelemiştir. Diğer bir ayet-i kerimede de zikri namazdan daha yüksek olarak niteler:

"(Resûlüm!) Sana vahyedilen Kitab'ı oku ve namazı kıl. Muhakkak ki, namaz, hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar. Allah'ı zikretmek elbette (ibadetlerin) en büyüğüdür. Allah yaptıklarınızı bilir."[1267]

Namazda adı anılan Yüce Allah c.c.'yu müşahede etmek namazdan daha büyük olduğu gibi, cennetin Rabb'inin rızası elbette ki cennetten

---

1264 Mâide, 119.

1265 Rahmân, 60.

1266 Tevbe, 72.

1267 Ankebût, 45.

daha üstündür. Hatta Cenab-ı Hakk'ı c.c. müşahede etmek, cennetliklerin en büyük arzusudur.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Allah Teala c.c., kullarına tecelli eder ve buyurur ki: ‹‹Benden isteyin!›› Kullar da ‹‹Rızanı isteriz Ya Rabbi!›› derler."[1268]

Allah Teala'yı müşahede ettikten sonra müminlerin Allah Teala'dan rızasını talep etmeleri, rıza makamının en üstün gaye olması sebebiyledir.

Kulun Allah Teala'dan hoşnutluğu ve rızasının hakikatini ileride ele alacağız.

Allah Teala'nın kullardan razı olmasına gelecek olursak; bu diğer bir manadadır. Bu mana, daha önce zikretmiş olduğumuz Allah Teala'nın kulu sevmesine yakındır. Bu hakikatin içyüzünü açıklamak caiz değildir. Zira halkın idraki bunu anlamaktan acizdir. Ancak idrakleri güçlü olup bunu anlayabilenler bildiklerini kendilerine saklasınlar. Sözün özü, Cenab-ı Hakk'ın cemaline nazar kılmaktan daha üstün bir mertebe yoktur. Kullar da Cenab-ı Hak'tan, rızasını talep etmişlerdir. Zira Cenab-ı Hakk'ın rızası, cemalini seyretmenin sebebidir. Sanki kullar, Rab'lerinin cemalini nazar nimetine nail olunca nihai gayeyi ve en büyük hedefi görerek onu talep etmiş oluyorlar. Cenab-ı Hak'tan ‹‹Benden isteyiniz!›› emrini alınca; Cenab-ı Hakk'ın rızasının, perdenin kalkarak cemali seyretmenin sebebi olduğunu anladıklarından, sadece bu müşahedenin devamını istemişlerdir.

Nitekim Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

"Orada kendileri için diledikleri her şey vardır. Katımızda daha fazlası da vardır."[1269]

Müfessirlerin çoğu bu ayetin tefsiriyle ilgili olarak derler ki: Cennetliklere ‹‹daha fazlası›› faslında Alemlerin Rabb'inden üç hediye gelir:

Birincisi: Cennetlerin hiçbirinde benzeri bulunmayan Allah Teala'nın katından bir hediyedir. Şu ayet-i kerime bu hususa işaret eder:

"Yaptıklarına karşılık olarak, onlar için ne mutluluklar saklandığını hiç kimse bilemez."[1270]

[1268] Ebû Nu'aym, Sıfatu'l-Cenne, 91; el-Beyhakî, el-Ba'su ve'n-Nüşûr, 493; el-Münzirî, et-Terğîb ve't-Terhîb, 5562. Bu rivayet, uzunca bir hadisin bir bölümüdür.

[1269] Kâf, 35.

[1270] Secde, 17.

İkincisi: Allah Teala'nın katından gelen selamdır. Bu hediye daha üstün bir hediyedir. Şu ayet-i kerime de buna işaret eder:

"Onlara merhametli Rabb'in söylediği selam vardır."[1271]

Üçüncüsü: Cenab-ı Hakk'ın onlara karşı söylediği «Ben sizden razıyım!» sözüdür. Bu ise birinci hediyeden ve selam hediyesinden daha büyük bir hediyedir. Şu ayet-i kerime de buna işaret eder:

"Allah'ın rızası ise hepsinden büyüktür."[1272]

Yani, cennette içinde bulundukları nimetlerin en büyüğüdür. Allah Teala'nın rızasının kula mükafat olarak ihsan edilmesi, kulun dünyada iken Allah'ın emirlerine rıza gösterip uymasının bir semeresidir.

Rızanın faziletine işaret eden pek çok hadis-i şerif vardır. Bunlardan biri şöyledir:

"Rasûlullah s.a.v. ashabından bazılarına sordu:

– *Sizler nesiniz?Sahâbe-i kirâm dediler ki:*

– *Müminleriz! Efendimiz s.a.v. buyurdular ki:*

– *Peki imanınızın alameti nedir? Sahâbe-i kirâm şöyle cevap verdiler:*

– *Belaya karşı sabreder, bolluk zamanında şükreder ve Cenab-ı Hak'tan gelen kaza ve kadere rıza gösteririz! Bu cevap üzerine buyurdular ki:*

– *Kâbe'nin Rabb'ine yemin ederim ki sizler müminsiniz!"*[1273]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Hikmet sahibi alimler, derin anlayışları sebebiyle neredeyse peygamber olacaklardı!"[1274]

Rasûl-i Ekrem s.a.v. şöyle buyurur:

"Cenab-ı Hakk'ın kendisine İslâm hidayetini nasip ettiği, rızkı ihtiyacına yetecek kadar olan ve buna da rıza gösterenlere ne mutlu!"[1275]

Rasûl-i Ekrem s.a.v. şöyle buyurur:

1271 Yâsîn, 58.

1272 Tevbe, 72.

1273 el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 171. el-Heysemî, bu hadisi et-Taberânî'nin el-Mu'cemu'l-Evsat'ında rivayet ettiğini kaydeder.

1274 el-Beyhakî, ez-Zühdü'l-Kebîr, 2/354; İmâdî, er-Ravdatu'r-Riyâ, s. 97.

1275 Tirmizî, ; 2349; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 23462; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 2/480; el-Hâkim, el-Müstedrek, 1/90.

"Kim, Allah Teala'nın kendisine verdiği az rızka rıza gösterirse, Cenab-ı Hak da onun azıcık ameline rıza gösterir."[1276]

Rasûl-i Ekrem s.a.v. şöyle buyurur:

"Allah Teala c.c., bir kulu sevdiğinde onu belalarla imtihan eder, eğer sabrederse onu seçkin kullarına katar, eğer bunlara rıza gösterirse bu sefer güzide kullarından kılar."[1277]

Rasûl-i Ekrem s.a.v. şöyle buyurur:

"Kıyamet günü olunca Cenab-ı Hak c.c., ümmetimden bazılarına kanatlar verir. Onlar kabirlerinden doğru cennetlere uçarlar. Orada dolaşır, istedikleri nimetlerden diledikleri şekilde yararlanırlar. Meleklerle onlar arasında şöyle bir konuşma geçer:

– Sizler hesaba çekildiniz mi?

– Hayır, biz hesaba çekilmedik!

– Sırat'tan geçtiniz mi?

– Hayır, Sırat'ı da görmedik!

– Cehennemi gördünüz mü?

– Bir şey görmedik!

– Siz kimin ümmetindensiniz?

– Bizler Muhammed s.a.v.'in ümmetindeniz!

– Allah c.c. aşkına sizlere soruyoruz, dünyada ne gibi ameller işlediğinizi bize söyler misiniz?

– Sahip olduğumuz iki haslet Cenab-ı Hakk'ın lütfu ve keremiyle bizleri bu dereceye eriştirdi!

– Nedir o iki haslet?

– Bizler, yalnız başımıza kaldığımızda Allah Teala'ya isyan etmekten haya eder ve Cenab-ı Hakk'ın bizler için takdir ettiği azıcık şeylere rıza gösterirdik!

– Bu derece sizlerin hakkıdır!"[1278]

1276 el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 4/139; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 8/140; es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 2719.

1277 el-Fetlenî, Tezkiretu'l-Mevdû'ât, s. 193. el-Fetlenî, hadisi ed-Deylemî'nin Müsnedü'l-Firdevs'te rivayet ettiğini kaydeder. Benzer lafızla rivayeti için bkz., Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 5/428-429; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 3736.

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Ey fakirler topluluğu! Allah Teala'ya kalpten rıza gösteriniz ki, fakirliğinizin sevabını elde edebilesiniz, aksi takdirde sevap kazanamazsınız!"[1279]

İsrailoğulları Musa a.s.'a şöyle derler:

– Yaptığımız zaman rızasını kazanacağımız bir ameli sana bildirmesini Rabb'inden dile!

Musa a.s. der ki:

– Ya Rabbi, benden ne istediklerini sen işittin!

Cenab-ı Hak c.c. Musa a.s.'a şöyle buyurur:

– Ey Musa! Onlara de ki, benden razı olsunlar ben de onlardan razı olayım!

Sabrın Fazileti

Sabrın faziletine gelecek olursak; Cenab-ı Hak c.c. Kur'ân-ı Kerîm'de doksan küsur yerde sabrı zikreder, sabredenlere yüksek dereceler ve hayırlar verileceğini belirtir. Bütün bu mükafatlar sabırlarının karşılığı olarak onlara ihsan edilmiş, sabredenlere diğer amellerden daha çok müjdeler verilmiştir. Cenab-ı Hak c.c. sabredenlere verilen mükafatlar için şöyle buyurur:

"O sabredenler, kendilerine bir bela geldiği zaman: Biz Allah'ın kullarıyız ve biz O'na döneceğiz, derler. İşte Rab'lerinden bağışlamalar ve rahmet hep onlaradır. Ve doğru yolu bulanlar da onlardır."[1280]

Görülüyor ki sabreden kişiler hidayet, bağış ve rahmet gibi çok önemli hasletleri kazanmaktadır. Sabırla ilgili bütün ayetleri burada sıralamak imkan haricindedir.

Bu konudaki hadislerden bazılarına göz atalım. Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Sabır imanın yarısıdır."[1281]

[1278] Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Bunu İbnu Hibbân ed-Du'afâ'da rivayet etmiştir.

[1279] Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Bu hadisi, Ebû Mansûr ed-Deylemî Müsnedü'l-Firdevs'te rivayet etmiştir.

[1280] Bakara, 156-157.

Rasûl-i Ekrem s.a.v. şöyle buyurur:

"Sizlere en az verilen meziyetler «yakîn» ve «sabırda azimli» olmaktır. Her kime bu ikisinden pay verilmiş ise; gece ibadetlerini ve gündüz oruçlarını kaçırmış olmasına aldırış edilmez. İçinde bulunduğunuz şeye sabretmeniz, her birinizin, bütün insanların ameli kadar amel işlemesinden daha iyidir. Fakat ben asıl, benden sonra dünya nimetlerinin kapılarının sizlere açılmasından ve bu sebeple birbirinize düşmenizden, bunun sonucunda da göktekilerin (meleklerin) sizlere yüz çevirmesinden korkuyorum. Kim, sevabını Allah'tan bekleyerek sabrederse, karşılığında sevabını tam olarak alır.

Daha sonra Rasûlullah s.a.v.:

"Sizin yanınızdaki (dünya malı) tükenir, Allah katındakiler ise bâkidir. Elbette sabırlı davrananlara yapmakta olduklarının en güzeliyle mükâfatlarını vereceğiz."[1282] *mealindeki ayet-i kerimeyi okudu."*[1283]

Câbir b. Abdullah r.a. şöyle rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v.'e imanın ne olduğu soruldu. Buyurdu ki:

– Sabır ve müsamaha!"[1284]

Rasûl-i Ekrem s.a.v. şöyle buyurur:

"Sabır, cennet hazinelerinden bir hazinedir."[1285]

Yine Rasûlullah s.a.v.'e sordular:

– İman nedir?

– Sabırdır!"[1286]

Rasûl-i Ekrem s.a.v.'in bu sözü *"Hac Arafat vakfesidir!"*[1287] sözüne benziyor. Bu ifade, haccın en önemli rüknü Arafat vakfesidir manasına

---

1281 el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 188; es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 2/51. el-Heysemî, hadisi et-Taberânî'nin el-Mu'cemu'l-Kebîr'inde rivayet ettiğini; es-Suyûtî ise, el-Beyhakî'nin Şu'abu'l-Îmân'da ve Ebû Nu'aym'ın el-Hilye'de rivayet ettiğini belirtir.

1282 Nahl, 96.

1283 Irâkî, İhyâ'nın hadislerinin tahricinde, bunun aslının bulunamadığını söyler. Bkz., 1/95.

1284 el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 198. el-Heysemî, bu hadis-i şerifi Ebû Ya'lâ'nın el-Müsned'inde rivayet ettiğini kaydeder. Ayrıca hadis-i şerifteki bu ifade, bazı uzun hadisler içinde de geçmektedir. Bkz., el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 167, 210, 9165.

1285 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Bu hadisi et-Taberânî Mekârimu'l-Ahlâk'ta ve İbnu Hibbân da ed-Du'afâ'da rivayet etmiştir.

1286 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 4/385; Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 3/380; İbnu Ebî Şeybe, 6/167; İbnu Hacer, el-Matâlib, 3122. Ebû Ya'lâ'nın rivayetinde *"... ve müsamahadır!"* ziyadesi vardır.

gelmektedir. Yukarıdaki ifade de, imanın en önemli vasfı sabırdır, manasını ifade eder.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"En faziletli amel nefse zor gelen ameldir."[1288]

Nakledildiğine göre Cenab-ı Hak c.c., Davud a.s.'a şöyle vahyetti:

"Benim ahlakım ile ahlaklan! Benim vasıflarımdan biri de çok sabırlı olmaktır."

Atâ rh.a. İbnu Abbâs r.a.'dan şöyle rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v. Ensâr'ın yanına girdi ve buyurdu ki:

– Sizler mümin misiniz?

Onlar susup cevap vermediler. Bunun üzerine Ömer r.a. dedi ki:

– Evet, Ey Allah'ın Rasûlü!

– İmanınızın alameti nedir?

– Bolluk halinde Allah'a şükreder, belalara karşı sabır gösterir ve Cenab-ı Hakk'ın takdirine razı oluruz!

Bunun üzerine Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– Kâbe'nin Rabb'ine yemin olsun ki sizler müminsiniz!"[1289]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Nefse ağır gelen şeye sabır göstermekte çok hayır vardır."[1290]

Mesîh a.s. şöyle der:

– Sizler hoşlanmadığınız şeylere sabır göstermedikçe sevdiğiniz şeyleri elde edemezsiniz!

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Eğer sabır insan kılığına girseydi, mutlaka kerem sahibi biri olurdu. Allah c.c., sabırlı olanları sever."[1291]

1287 Tirmizî, 3/237; Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 5/173, İbnu Mâce, 2/1003; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 4/309; Dârekutnî, 2/240; İbnu Huzeyme, es-Sahîh, 4/257; Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, 1/185.

1288 Hâfız Irâkî, İhyâ'nın hadislerinin tahricinde, bunun merfû hadis olmadığını kaydeder. İbnu Ebi'd-Dünyâ ise Muhâsebetu'n-Nefs kitabında bunu, Ömer b. Abdülaziz rh.a.'in sözü olarak rivayet eder.

1289 el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 171. el-Heysemî, bu hadisi et-Taberânî'nin el-Mu'cemu'l-Evsat'ında rivayet ettiğini kaydeder.

1290 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 2800. Uzunca bir hadis-i şeriftir.

Sabır konusundaki hadis-i şerifler sayılamayacak kadar çoktur.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kanaat sahibi olan izzetli olur, tamahkar olan zelil olur."[1292]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kanaat tükenmez bir hazinedir!"[1293]

Önceki bölümlerde kanaat konusuna defalarca temas edilmişti.

1291 es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 7461; Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ', 4/311.

1292 Bu lafızla bulunamadı.

1293 et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 7/84; el-Kudâ'î, eş-Şihâb, 1/72; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 17869.

YETMİŞ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TEVEKKÜLÜN FAZİLETİ

Bu konudaki ayetlerden birinde Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

"Kararını verdiğin zaman da Allah'a tevekkül et. Çünkü Allah, ken-disine tevekkül edenleri sever."[1294]

Sahibi olanların Allah Teala c.c. tarafından en çok sevilen, yerine getirenlerin O'nun desteği ve himayesinde olan bir makamdır tevekkül! Tevekkül sahiplerine Allah Teala yeter ve kafi gelir. Onları sever ve gözetir, o kişi büyük bir başarı elde etmiştir. Zira Allah Teala tarafından sevilen kişi, seven tarafından azap görmez, kovulmaz ve mahcup edilmez.

İbnu Mes'ûd r.a. Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Hac mevsiminde ümmetleri gördüm, kendi ümmetimi de dağları ve ovaları doldurmuş olarak gördüm. Onların o görünüşleri ve çoklukları hoşuma gitmişti. Bana denildi ki:

– Hoşnut oldun mu?

Ben ‹‹Evet oldum!›› dedim. Bana tekrar denildi ki:

– Bunlarla birlikte yetmiş bin kişi hesapsız olarak cennete girecekler!

Bunun üzerine Sahâbe-i kirâm dediler ki:

– Kimdir onlar, Ey Allah'ın Rasûlü!

Efendimiz s.a.v. buyurdular ki:

– Onlar dağlanmayanlar, uğursuzluğa inanmayanlar, rukye (muska) yaptırmayanlar ve Rab'lerine tevekkül edenlerdir.

Bunun üzerine Ukkâşe r.a. ayağa kalktı ve dedi ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Dua buyur da Cenab-ı Hak c.c. beni onlardan kılsın!

1294 Âlu İmrân, 159.

Rasûlullah s.a.v. de dua buyurdu:

– Allahım, onu o kimselerden kıl!

Derken bir kişi daha kalktı ve dedi ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Beni de onlardan kılması için Allah Teala'ya dua buyur!

Rasûl-i Ekrem s.a.v. buyurdular ki:

– Bu konuda Ukkâşe seni geçti!"[1295]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Eğer sizler gerektiği şekilde Allah Teala'ya tevekkül etmiş olsaydınız, sabahleyin kursakları boş olarak gidip akşam karınları dolu olarak dönen kuşlar gibi sizleri de rızıklandırırdı!"[1296]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kim, her şeyden ümidini keserek sadece Allah Teala'ya dayanırsa, Allah c.c. ona her türlü destek ile kafi gelir, onu ummadığı yerden rızıklandırır. Kim sırf dünyaya dayanırsa, Allah Teala da onu dünyaya havale eder!"[1297]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kim, insanların en zengini olmaktan sevinç duyarsa, elindekilerden daha çok Allah c.c. katındakilere güvensin!"[1298]

Rivayet edildiğine göre; "Rasûl-i Ekrem s.a.v. geçim sıkıntısı ve darlığa düştüğü zaman ev halkına şöyle derdi:

– Haydi namaza kalkın! Yüce Rabb'im bana böyle emir buyurdu!

Sonra Rasûlullah s.a.v.: ***"Ailene namazı emret, sen de ona sabırla devam et. Senden rızık istemiyoruz; (aksine) biz seni rızıklandırıyoruz. Güzel sonuç takva iledir."***[1299] *ayet-i kerimesini okurdu."*[1300]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

1295 Buhârî, 5753; Müslim, İman, 371, (216, 218); Tirmizî, 2446; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 3796; ed-Dârimî, es-Sünen, 2807.

1296 Tirmizi, Zühd 33, (2345); İbnu Mâce, 4164; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 205.

1297 et-Taberânî, el-Mu'cemu's-Sağîr, 321; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 18189.

1298 el-Hâkim, el-Müstedrek, 4/301.

1299 Tâhâ, 132.

1300 el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 7/166 (11173). el-Heysemî, hadisi et-Taberânî'nin el-Mu'cemu'l-Evsat'ta rivayet ettiğini kaydeder.

"Rukye (muska) yaptıran ve dağlanan kişi tevekkül sahibi değildir."[1301]

Rivayet edildiğine göre; İbrahim a.s. mancınık ile ateşe atıldığı zaman, Cibril a.s.;

– Bana bir ihtiyacın var mı? diye sorduğunda;

– Sana bir ihtiyacım yok! diye cevap vermişti.

Böylece ‹‹Hasbiye'llâhu ve ni'me'l-vekil! (Allah bana yeter, o ne güzel vekildir!)›› sözüne bağlı kalarak vefalı olduğunu göstermişti. Nitekim Cenab-ı Hak c.c. Kur'ân-ı Kerîm'de onun hakkında şöyle buyurur:

"Ve ahdine vefa gösteren İbrahim..."[1302]

Allah Teala c.c., Davud a.s.'a şöyle vahyetti:

– Ey Davud! Bir kul, mahlukatımı bırakıp sadece bana sarılıp tevekkül ederse, kendisine göklerde ve yeryüzünde bulunanların hepsi tuzak kursa da, ben ona mutlaka bir çıkış yolu gösteririm!

Said b. Cübeyr r.a. şöyle der:

"Bir defasında beni akrep soktu. Annem, rukye yaptıracağım diye yemin etti. Rukyeciye varınca, ben ısırılmamış olan elimi uzattım. O zat bize ***"Ölümsüz ve daima diri olan Allah'a tevekkül et. O'nu hamd ile tesbih et. Kullarının günahlarını O'nun bilmesi yeter!"***[1303] ayetini okudu ve sonra şöyle dedi:

– Bu ayeti okuduktan sonra bir kulun Allah Teala'dan başka birine sığınmaması gerekir.

Alimlerden biri rüyasında şöyle seslenildiğini görür:

"Kim tam olarak Allah Teala'ya güvenirse, geçim kaynağını elde etmiş olur!"

Alimlerden biri şöyle der:

"Payına ayrılmış olan (mutlaka eline geçecek olan) rızık peşinde koşarken, üzerine farz olan amellerden geri kalarak ahiretini zayi etme. Dünyada ne kadar çabalarsan çabala, Allah Teala'nın senin payına yazdığından fazlasını elde edemezsin."

1301 Tirmizî, 4/393; İbnu Mâce, 3489; İbnu Ebî Şeybe, 5/54; es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 2/172. es-Suyûtî, bu hadis-i şerifi Tirmizî, İbnu Mâce, Ahmed b. Hanbel ve el-Hâkim'im Müstedrek'inde rivayet ettiğini kaydeder.

1302 Necm, 37.

1303 Furkân, 58.

Yahya b. Mu'âz er-Râzî rh.a. şöyle der:

"Rızkın peşinde koşmaksızın kulun rızkı bulması, rızkın kulu bulmakla görevli olduğuna delalet eder!"

İbrahim b. Edhem rh.a. şöyle der:

"Ruhbanlardan birine ‹‹Yiyip içeceğin nereden geliyor?›› diye sordum. Bana dedi ki:

– Bunun bilgisine sahip değilim! Fakat sen, nereden yedirip içirdiğini Rabb'ime sorabilirsin!

Herim b. Hibbân rh.a. Üveys el-Karanî r.a.'a şöyle der:

– Nereye yerleşmemi tavsiye edersin?

Üveys el-Karanî r.a. Şam taraflarını işaret eder. Herim der ki:

– Acaba oralarda geçim işleri nasıl?

Bunun üzerine Üveys r.a. der ki:

– Şu vesvese dolu kalplere yazıklar olsun! İçlerine şüphe karışmış, böylesine nasihat fayda vermez.

Ariflerden biri şöyle der:

"Vekil olarak Allah Teala'yı seçen kişi, her iyiliğe yol bulabilir!"

Cenab-ı Hak'tan bizlere güzel edepler nasip etmesini niyaz ederiz!

YETMİŞ BEŞİNCİ BÖLÜM

MESCİDİN FAZİLETİ

Yüce Allah c.c. şöyle buyurur:

"Allah'ın mescidlerini ancak Allah'a ve ahiret gününe iman eden, namazı dosdoğru kılan, zekatı veren ve Allah'tan başkasından korkmayan kimseler imar eder. İşte doğru yola ermişlerden olmaları umulanlar bunlardır."[1304]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kim, kaya kuşunun yuvası kadar bile olsa bir mescid bina ederse, Cenab-ı Hak c.c., onun için cennette bir köşk bina eder."[1305]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kim mescidlere ülfet ederse, Allah Teala c.c. da ona ülfet eder."[1306]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Biriniz mescide girdiğinde oturmadan önce iki rekat namaz kılsın!"[1307]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Mescide komşu olanın, mescidden başka yerde namazı (kâmil) olmaz!"[1308]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

1304 Tevbe, 18.

1305 Buhârî, 4450; Müslim, 533; İbnu Mâce, 738. Buhârî ve Müslim'in rivayetinde *"... kaya kuşunun yuvası kadar bile olsa..."* ibaresi yoktur.

1306 el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 2031.

1307 Buhârî, 444; Müslim, 714; Tirmizî, 316; Nesâî, 730; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 22017.

1308 Dârekutnî, 1/420; el-Hâkim, el-Müstedrek, 1/373; el-Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 3/111; İbnu'l-Cevzî, el-İlel, 1/411; İbnu Hibbân, el-Mecrûhîn, 2/94; ez-Zehebî, Mîzânu'l-İ'tidâl, 6/170.

"Biriniz namaz kıldıktan sonra konuşmadığı ve mescidden çıkmadığı sürece melekler onun için ‹‹Allahım ona merhamet et, Allahım onun günahlarını bağışla!›› diye dua ederler."[1309]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Ahir zamanda ümmetimde öyle kimseler gelecektir ki; mescidlerde halka kurup oturacaklar. Konuşmaları hep dünya ve dünya sevgisi üzerine olacak. Onlarla birlikte oturmayınız. Cenab-ı Hakk'ın onlara bir ihtiyacı yoktur."[1310]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Cenab-ı Hak c.c., indirdiği kitaplardan birinde şöyle buyurur:

– Benim yeryüzündeki evlerim mescidlerdir. Evlerimde beni ziyaret edenler, mescidleri imar edenlerdir. Evinde temizlenen ve sonra gelip beni evimde ziyaret eden kişiye müjdeler olsun. Ziyaretçiye ikramda bulunmak ziyaret edilenin üzerine bir borçtur."[1311]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Birinin mescidlere devam etmeyi alışkanlık edindiğini gördüğünüzde onun imanına şahitlik ediniz."[1312]

Said b. el-Müseyyib rh.a. şöyle der:

"Mescidde oturan kişi, Rabb'i ile karşı karşıya oturuyor demektir. O halde mescidde hayırdan başka bir söz söylemeye hakkı yoktur!"

Rasûlullah s.a.v.'den gelen haberlerde belirtildiğine göre:

"Hayvanların otları yediği gibi, mescidlerde konuşmak da öylece iyilikleri yer bitirir!"[1313]

İbrahim en-Neha'î rh.a. der ki:

"Önceki müslümanlar, karanlık gecede yürüyerek mescide gitmenin cenneti kazandıracak bir amel olduğunu söylerlerdi."

Enes b. Mâlik r.a. der ki:

[1309] Buhârî, 445; Müslim, 649; Tirmizî, 330; Nesâî, 733; Ebû Dâvûd, 469; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 7559; İmam Mâlik, el-Muvatta', 382; ed-Dârimî, es-Sünen, 1407.

[1310] et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 10452; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 2040.

[1311] Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Bunu Ebû Nu'aym rivayet etmiştir.

[1312] Tirmizî, 3093; İbnu Mâce, 802; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 27308; ed-Dârimî, es-Sünen, 1223.

[1313] Hâfız Irâkî, el-Muğnî, 1/152; es-Sübkî, Tabakâtu'ş-Şâfi'iyye, 4/145; ez-Zebîdî, el-İthâf, 3/31.

"Kim mescide bir kandil yakar korsa, o lamba mescidi aydınlattığı sürece melekler ve Arş'ın taşıyıcıları, lambayı koyan kişi için istiğfar ederler."

Hazret-i Ali k.v. şöyle der:

"Kul vefat ettiği zaman, yeryüzünde üzerinde namaz kıldığı yer ve gökte amelinin yükseldiği yer kendisi için ağlar." Daha sona şu ayet-i kerimeyi okudu:

"Gök ve yer onların ardından ağlamadı!"[1314]

İbnu Abbâs r.a. der ki:

"Yeryüzü onun için kırk sabah ağlar."

Atâ el-Horasânî rh.a. şöyle der:

"Bir kul yeryüzünün herhangi bir yerinde secde ettiğinde; kıyamet günü o toprak parçası kendisi için şahitlik eder ve vefat ettiği zaman da ağlar!"

Enes b. Mâlik r.a. şöyle der:

"Üzerinde namaz kılınan ya da zikir yapılan bir toprak parçası, yanındaki toprak parçalarına karşı iftihar eder; Allah'ın zikredilmesinden dolayı duyduğu sevinci yedi kat yerin altına kadar duyurur. Kul bir yerde namaza durduğu zaman, yer bütün süslerini takınır."

Denilir ki: "İnsanlar bir yerde konakladıkları zaman, sabahleyin o yer konaklayanlara ya dua eder ya da onlara lanet eder."

1314 Duhân, 29.

YETMİŞ ALTINCI BÖLÜM

RİYAZET ve KERAMET EHLİNİN FAZİLETİ

Bil ki, Cenab-ı Hak c.c. bir kul için hayır dilerse, kendisine kusurlarını gösterir. Basireti keskin olan kişilere kusurları gizli kalmaz. Kusurlarını gördüğü takdirde, onları tedavi imkanı ortaya çıkar. Fakat insanların çoğa kendi kusurlarından gafildirler. Bunlar, kardeşinin gözündeki çöpü görür, fakat kendi gözündeki merteği görmez. Kim kendi kusurlarını görmek istiyorsa, bunun dört yolu vardır:

Birinci yol: Nefsin kusurlarını bilen, gizli tehlikelere muttali olan bir şeyhin dizinin dibine oturmak; nefsi ıslah hususunda onun hükmünü hakem kabul etmek, onun irşadlarına ve nefsi terbiye hususunda gösterdiği çözümlere tâbi olmak. İşte **mürîd** ile **şeyh** arasındaki ilişki, **öğrenci** ile **üstâd** arasındaki muamelenin esası budur. Böylece kendisine şeyhi ve üstâdı nefsinin kusurlarını gösterir, bunların nasıl tedavi edileceğini öğretir. Zamanımızda böylesini bulmak çok zordur.

İkinci yol: Kişi kendine sadık, basiretli dindar bir dost edinir. Dost edindiği kişi kendisini sürekli gözetler, davranışlarını ve fiillerini denetler. Dostu, gizli açık bütün kötü huylarını kendisine hatırlatır. İleri gelen ve büyük din önderleri hep böyle yaparlardı.

Hazret-i Ömer r.a. şöyle derdi:

"Bana kusurlarımı gösteren kişiye Allah Teala merhamet eylesin!"

Selmân-ı Fârisî r.a.'a kusurlarını sorardı. Selmân-ı Fârisî r.a. bir gün yanına gelince yine kendisine sordu:

– Benim hakkımda hoşlanmadığın bir şey biliyor musun?

Selmân-ı Fârisî r.a. affını istirham etti, Ömer r.a. ısrar edince dedi ki:

– Duyduğuma göre sofranda iki çeşit yemek bulunduruyormuşsun ve biri gündüz için diğeri gece için olmak üzere iki elbisen varmış!

Hazret-i Ömer r.a. tekrar sordu:

– Bunların dışında bir şey biliyor musun?

Selmân-ı Fârisî r.a. ‹‹Hayır!›› diye cevap verince, Ömer r.a. ‹‹Bu ikisi bana kafi gelir!›› dedi.

Yine Ömer r.a., Huzeyfe r.a.'a gider ve derdi ki:

"Sen, Rasûlullah s.a.v.'in münafıkların kimlerden ibaret olduğuna dair sırrı bilen kişisin! Acaba benim üzerimde münafıklık alametlerinden bir şey görüyor musun?"

Hazret-i Ömer r.a., kadrinin yüceliğine ve makamının büyüklüğüne (Müslümanların halifesi olmasına) rağmen, böylesine nefsini kötüler ve murakabe altında tutardı.

Akıldan nasibi olan her yüksek makam sahibi, kendi nefsini çok az beğenir, hatta hiç beğenmeyerek daha çok onu suçlar ve kusurlarını araştırır. Ancak, bu çeşit insanlar da çok az bulunur. Dalkavukluk yapmayan, kusurları dile getiren, ya da hased etmeyen ve tenkitte ölçüyü kaçırmayan dostlar çok azaldı.

Dostlar arasında kusur olmayan şeyleri kusur olarak gören hasetçiler ve garaz sahipleri hiç eksik olmaz. Yahut senin kusurlarını gizleyen dalkavuklar eksik değildir. Bu sebeple Davud-ı Tâî rh.a., insanları bırakıp uzlete çekilmişti. Kendisine neden insanların arasına karışmadığı sorulunca şöyle dedi:

– Kusurlarımı gizleyen insanları ben ne yapayım!

Halbuki gerçek manada dinine sadık kişilerin arzusu, başkalarının uyarısı ile kusurlarının farkına varmak idi. Fakat bizim gibilerin arasındaki yaygın anlayışa göre, insanların en sevimsizi bizlere nasihat edenler ve bize kusurlarımızı gösteren kişilerdir. Bu, iman zayıflığının bir alameti olsa gerek!

Kötü huylar, insanı sokan zehirli akrep ve yılan gibidir. Eğer birisi bize, elbisemizin altında bir akrep bulunduğunu bildirirse, ona karşı minnet duyar ve bundan dolayı seviniriz. Hemen kalkar o akrebi yok etmeye, öldürmeye ve uzaklaştırmaya girişiriz. Halbuki akrep bedene zarar verir. Verdiği acı bir gün veya daha az sürer. Oysa ki, kötü ahlakın verdiği hasar kalbe işler ve ölümden sonra da ebediyyen ya da binlerce yıl devam etmesinden korkulur.

Ayrıca bize kötü ahlakımızın bildirilmesinden sevinç duymaz, onu gidermek için gayret göstermeyiz. Tersine bize nasihat eden kişiye ‹‹Sen de şöyle şöyle yapıyorsun!›› diye karşılık veririz. Yaptığı nasihatten istifade edecek yerde, ona düşmanlık yapmakla meşgul oluruz. Bu tür, davranışlar günahların çokluğu sebebiyle kalbin katılaşmasından ileri gelmişe benziyor. Bunların temel sebebi de iman zayıflığıdır.

Yüce Mevlâ'mızdan bizi doğruya yönlendirmesini, kusurlarımızı bizlere göstermesini, onları tedavi ile meşgul olmayı ve bizlere kusurlarımızı gösterenlere teşekkür edebilmeyi lütuf ve keremiyle nasip etmesini niyaz ediyoruz.

Üçüncü yol: Kusurlarını hasımlarının ağzından dinleme yolundan istifade etmektir. Zira kızgın gözler kusurları ortaya çıkarır. Herhalde insan, kendisini pohpohlayan, kendisine övgüler düzen ve kusurlarını gizleyen dalkavuklardan daha çok, kendisine kusurlarını söyleyen kindar bir hasımdan istifade eder.

Ancak insan tabiatı düşmanın söylediğini yalanlamaya ve onları hasmın kin duygusuna bağlamaya yatkındır. Fakat basiret sahibi kişiler hasımların sözlerinden yararlanır, kusurlarının mutlaka hasımlarının dili ile yayılacağını bilirler.

Dördüncü yol: İnsanların arasına karışmalı; halk arasında gördüğü her kötü ahlakı kendi nefsinde araştırmalı ve kendisinde bulunup bulunmadığını gözden geçirmelidir. Zira mümin müminin aynasıdır. Karşısındakinin işlediği kusur vasıtasıyla kendi kusurunu görür. İnsan tabiatının nefsin hevasına uyma hususunda birbirine yakın olduğunu bilir. Eğer kendi akranlarından biri bu kötü huylardan birine sahip ise, diğer akranlar o kötülükten bütün bütün kurtulamaz. Akranındaki kötü huyun ya daha fazlası ya da daha azı kendisinde vardır.

Öyleyse herkes kendi nefsini incelemeli, başkasını kötülediği kusurlardan kendi nefsini de arındırmalıdır. Bu yol seni kötü huylardan alıkoyar ve terbiye eder. Şayet bütün insanlar başkalarında görüp de kötüledikleri huyları kendileri terk etseler, insanların edep öğreticilerine ihtiyaçları kalmazdı.

Hazret-i İsa a.s.'a ‹‹Seni kim terbiye etti (edep öğretti)?›› diye sorarlar. Şöyle cevap verir:

– Beni kimse terbiye etmedi! Ben cahilin edepsizliğini gördüm, bunu çirkin bularak ondan uzak durdum!

Bu söylediğimiz; irfan sahibi, zeki, nefsinin kusurlarını görebilen, müşfik ve nasihat sahibi, kendi nefsini terbiye etmeyi başararak Allah'ın diğer kullarını terbiyeye yönelmiş bir şeyhten mahrum olanlar içindir. Böylesini bulan kişi, tabibini bulmuştur; artık onun yanından ayrılmasın. Çünkü kendisini hastalığından kurtaracak, karşı karşıya kaldığı tehlikeden onu kurtaracak tabip odur.

Bil ki, bu anlattıklarımızı ibret nazarıyla tefekkür edersen basiretin açılır, kalbin karşı karşıya kaldığı hastalıkları keşfeder, onları ilim ve iman nuru ile tedavi yollarını bulursun. Eğer bunu yapabilecek durumda değilsen; yine de iman ve tasdikten uzak kalmamalısın. Taklit mevkiinde bulunanlar için gerekli olan taklit yolu ile iman etmektir. İlmin dereceleri bulunduğu gibi imanın da dereceleri vardır. İlim ise imandan sonra elde edilir, imanın arkasındadır. Nitekim Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

"Allah sizden inananları ve ilim verilenler derecelerle yükseltir."[1315]

Kim, nefsin arzularına karşı gelmenin sebep ve sırlarını bilmediği halde, bunun insanı Allah Teala'ya ulaştıran yol olduğunu kabul ederse o kişi ayet-i kerimede geçen «inanlar» kısmındandır. Nefsin azgın arzularını kışkırtanlar konusunda anlattıklarımızı bilenler ise «ilim verilenler» kısmına girerler. Cenab-ı Hak c.c. bunların her ikisine de güzel mükafat vâdetmiştir. Kur'ân-ı Kerîm'de, Sünnette ve alimlerin sözlerinde bunları destekleyen pek çok delil vardır.

Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

"Rabb'inin makamından korkan ve nefsini kötü arzulardan uzaklaştıran için ise şüphesiz cennet yegane barınaktır."[1316]

"Allah'ın elçisi huzurunda seslerini kısanlar, şüphesiz Allah'ın kalplerini takvâ ile imtihan ettiği kimselerdir. Onlara mağfiret ve büyük bir mükafat vardır."[1317]

Denildiğine göre ayet-i kerimedeki ***"...kalplerini takvâ ile imtihan etti..."*** cümlesi ile, ***"kalplerini nefsin arzularına düşkünlükten arındırdı"*** denilmek istenmiştir.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Mümin şu beş sıkıntı ile karşı karşıyadır:

[1315] Mücâdele, 11.

[1316] Nâzi'ât, 41-42.

[1317] Hucurât, 3.

- *Müminler kendisine hased eder,*
- *Münafıklar ona buğz eder,*
- *Kafir onunla mücadele eder,*
- *Şeytan onu saptırmaya çalışır,*
- *Nefsi kendisi ile kavga eder."*[1318]

Yukarıdaki hadis-i şerifin ifadesine göre nefis, insanla kavga eden bir düşmandır ve ona karşı mücadele etmek gerekir.

Rivayet edildiğine göre Cenab-ı Hak c.c. Davud a.s.'a şöyle vahyeder:

– Ey Davud! Dostlarını, nefsin arzularını yerine getirmemeleri için uyar ve dikkatlerini çek. Zira nefislerinin arzularına esir olanların kalplerinin basireti ile benim aramda perde vardır.

İsa a.s. şöyle der:

– Vâdedilen, gaybda olan ve görmediği bir mükafat uğruna önünde hazır bir nefsin arzusunu terk eden kişiye ne mutlu!

Rasûl-i Ekrem s.a.v. cihaddan dönen ashabına şöyle demişti:

"Hoş geldiniz! Büyük cihaddan küçük cihada döndünüz! Dediler ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Büyük cihad nedir?

– Nefisle yapılan cihad!"[1319]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Mücâhid, Allah'ın emrine uyması için nefsi ile cihad eden kişidir!"[1320]

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Nefsine eziyet etmekten kaçın. Allah'a isyan hususundaki arzularına da uyma. Kıyamet günü nefsin seninle davalaşırsa, azalarının bazısı bazısına lanet eder. Ancak Allah Teala bağışlar ve örterse o durum başka!"[1321]

Süfyan-ı Sevrî rh.a. şöyle der:

– Nefsimi tedavi etmekten daha zor bir şeyle karşılaşmadım. Çünkü nefsim bazen lehime ve bazen de aleyhime hareket ediyor.

Ebû Abbâs el-Mavsılî rh.a. nefsine şöyle derdi:

1318 es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 7352.

1319 el-Beyhakî, ez-Zühd, 374; el-Hatîbu'l-Bağdâdî, Târîhu Bağdâd, 13/523.

1320 Tirmizî, 1621; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 27725; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 10/484; el-Bezzâr, el-Müsned, 9/206; Abd b. Humeyd, s. 135; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr,18/309; el-Kudâ'î, eş-Şihâb, 1/109; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 7/499.

1321 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da, bu lafızla bulunamadığını söyler.

– Ey nefis! Ne sultanların çocukları gibi dünyadan yararlandın, ne de ahiret için çalışan kullar gibi gayret gösterdin! Herhalde ben senin yüzünden cennet ile cehennem arasında hapis kalacağım! Ey nefis, sen hiç utanmaz mısın?

Hasan-ı Basrî rh.a. şöyle der:

– Nefis, azgın bir hayvana gereken sıkı gemden daha fazla gemlenmeye muhtaçtır!

Yahya b. Mu'âz er-Râzî rh.a. şöyle der:

– Riyazet kılıcı ile nefsin ile cihad et! Riyazet dört çeşittir:

- İhtiyacı kadar yiyecekle yetinmek,
- Az uyumak,
- İhtiyaç kadar konuşmak,
- Bütün canlılardan gelebilecek ezalara tahammül göstermek!

Az yemek nefsin arzularını söndürür; az uyku ile irade durulaşır; az konuşmak kişiyi afetlerden uzak tutar; ezalara katlanmak ise insanı nihai gayelere ulaştırır. İnsan için cefaya sabır göstermek ve ezaya tahammül etmekten nefse daha ağır gelen bir şey yoktur.

Azgın istekler ve günah arzusu nefiste harekete geçince ve ahmakça lüzumsuz konuşmaya dalınca; teheccüd kınından az yemek ve az uyumak kılıçlarını çeker; zulüm ve intikamdan uzak durabilmek için ona yumuşaklık ve az konuşma elleriyle darbeler indirir. Böyle yaptığın takdirde nefsi kötü arzuların karanlığından arındırır, onun yol açacağı afetlerden ve belalardan emin olursun. O zaman nefsin pâk, nurlu, hafif ve rûhâni bir hal alır; çevik yarış atının meydanda gezinmesi ve sultanın dinlenmek maksadıyla bahçede gezinmesi gibi artık hayır meydanlarında cevelan etmeye, taat yollarında koşmaya başlar.

Yine Yahya b. Mu'âz er-Râzî rh.a. şöyle der:

"İnsanın düşmanı üçtür: Dünya, şeytan ve nefis! Dünyaya karşı zühd ile, şeytanın emirlerine muhalefet ile ve nefse karşı da şehvetleri terk etmek suretiyle tetikte ol!"

Ehl-i hikmetten biri şöyle der:

"Nefsin denetimi altına giren kişi, azgın arzularının esiri haline gelir; hevasının zindanında mahsur kalır. Dizginleri nefsin eline geçer ve eli kolu bağlı duruma düşer. Nefis onu istediği yere çeker götürür, kalbini faydalı şeylerden men eder."

Cafer b. Humeyd rh.a. şöyle der:

"Nimet terk edilmeden nimete erişilemeyeceği hususunda alimler ve hikmet ehli ittifak etmişlerdir."

Ebû Yahya el-Verrâk şöyle der:

"Azaların azgın arzularını yerine getiren kişi, kalbine pişmanlık ağacını dikmiş olur."

Vehîb b. el-Verd der ki:

– Ekmekten fazlası şehvettir! Nefsin arzularından hoşlanan kişi zillete hazır olsun!

Rivayet edildiğine göre; Yusuf a.s. Mısır hazinelerinin başına geçmiş, ülkenin önde gelenlerinden on iki kişi ile birlikte kafilesiyle binek üzerinde geçerken, Mısır sultanın karısı onların geçtiği yol üzerine oturur ve Yusuf a.s.'a şöyle der:

– Günahları sebebiyle sultanları köle ve itaatleri sebebiyle köleleri sultan yapan Allah Teala'yı tenzih ederim. İhtiras ve nefsin arzuları sultanları köle yapar. Bu fesatçılara verilen cezadır. Sabır ve takva ise köleleri sultan yapar!

Yusuf a.s. da, bize Kur'ân-ı Kerîm'de haber verildiği gibi şöyle der:

"Çünkü kim (Allah'tan) korkar ve sabrederse, şüphesiz Allah güzel davrananların mükafatını zayi etmez."[1322]

Cüneyd-i Bağdâdî rh.a. şöyle der:

"Bir gece uykum kaçtı, kalktım virdimi çekmeye başladım. Fakat her zaman duyduğum zevki duyamadım ve uyumak istedim fakat uyuyamadım. Oturayım dedim, buna da güç yetiremedim. Dışarı çıktım. Dışarıda abasına sarılarak yere uzanmış bir adam gördüm. Benim geldiğimi hissedince dedi ki:

– Bana ayıracak biraz vaktin var mı?

Ben de ‹‹Buluşmak için sözleşmeden mi efendim?›› dedim. Dedi ki:

– Evet! Cenab-ı Hak'tan, kalbini bana doğru çevirmesini diledim!

Ben de dedim ki:

– Allah c.c. dilediğini kabul etti! Ne istiyorsun?

– Nefsin hastalığı ne zaman kendisi için ilaç olur?

[1322] Yusuf, 90.

– Nefis, senin arzularına karşı koymaya başlayınca!

Benim bu sözüm üzerine nefsine döndü ve şöyle dedi:

– Bak, dinle! Ben sana bu cevabı yedi defa verdim! Fakat sen kabul etmeye yanaşmadın ve ille de bunu Cüneyd'den duymak istedin. İşte şimdi duydun!

Bu sözü söyledikten sonra ayrılıp gitti, onu tanıyamadım.

Yezîd er-Rakkâşî rh.a. der ki:

– Soğuk suyu benden uzak tutun, belki ahirette ondan mahrum kalmam!

Adamın biri Ömer b. Abdülaziz rh.a.'e der ki:

– Ne zaman konuşayım?

– Susmak istediğin zaman!

– Ne zaman susmalıyım?

– Konuşmak istediğin zaman!

Hazret-i Ali k.v. şöyle der:

– Kim cennete aşık ise, dünyada nefsinin arzularını zihninden silsin!

YETMİŞ YEDİNCİ BÖLÜM

İMAN VE NİFAK

Bilmelisin ki, imanın kemali Allah Teala'nın birliğini ve peygamberlerin getirdiklerini tasdik etmek ve bunlara ilave olarak salih amel işlemek ile elde edilir. Nitekim Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

"Müminler ancak Allah'a ve Resûlüne iman eden, ondan sonra asla şüpheye düşmeyen, Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla savaşanlardır. İşte doğrular ancak onlardır." [1323]

Yine Yüce Allah c.c. şöyle buyurur:

"İyilik, yüzlerinizi doğu ve batı tarafına çevirmeniz değildir. Asıl iyilik, o kimsenin yaptığıdır ki, Allah'a, ahiret gününe, meleklere, kitaplara, peygamberlere inanır. (Allah'ın rızasını gözeterek) yakınlara, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışlara, dilenenlere ve kölelere sevdiği maldan harcar, namaz kılar, zekât verir. Antlaşma yaptığı zaman sözlerini yerine getirir. Sıkıntı, hastalık ve savaş zamanlarında sabreder." [1324]

Cenab-ı Hak c.c., iman edenlerle ilgili olarak ahde vefa, sıkıntılara sabır gibi... yirmiye yakın şart saydıktan sonra şöyle buyurur:

"İşte doğru olanlar, bu vasıfları taşıyanlardır. Muttakîler ancak onlardır! [1325]

Yine Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

"Ey iman edenler! Size "Meclislerde yer açın" denilince yer açın ki Allah da size genişlik versin. Size "Kalkın" denilince de kalkın ki

---

1323 Hucurât, 49.

1324 Bakara, 177.

1325 Bakara, 177.

***Allah sizden inananları ve kendilerine ilim verilenleri derecelerle yükseltsin. Allah yaptıklarınızdan haberdardır."*[1326]**

Yine Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

***"Ne oluyor size ki, Allah yolunda harcamıyorsunuz? Halbuki göklerin ve yerin mirası Allah'ındır. Elbette içinizden, fetihten önce harcayan ve savaşanlar, daha sonra harcayıp savaşanlara eşit değildir. Onların derecesi, sonradan infak eden ve savaşanlardan daha yüksektir. Bununla beraber Allah hepsine de en güzel olanı vâdetmiştir. Allah'ın yaptıklarınızdan haberi vardır."*[1327]**

***"Onlar Allah katında derece derecedirler. Allah onların yaptıklarını görmektedir."*[1328]**

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"İman çıplaktır, onun elbisesi ise takvâdır!"[1329]

Yine Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"İman yetmiş küsur şubedir; en aşağı derecesi yolda eza veren şeyi gidermektir!"[1330]

Bütün bu ayet ve hadisler imanın kemalinin amellerle ilişkili olduğunu gösteriyor.

Fakat amellerin nifak ve gizli şirkle ilgisine gelecek olursak, Rasûl-i Ekrem s.a.v. şöyle buyurur:

"Şu dört haslet kimde bulunursa halis münafıktır; namaz kılsa, oruç tutsa ve mümin olduğunu iddia etse bile:

1. *Konuştuğu zaman yalan söyler,*
2. *Vâdettiği zaman sözünde durmaz,*
3. *Emanet edildiği zaman hıyanet eder,*
4. *Davalaşınca haddi aşar!*

Bazı rivayetlerde ‹‹anlaştığı zaman anlaşmayı bozar›› şeklindedir."[1331]

[1326] Mücâdele, 11.

[1327] Hadîd, 10.

[1328] Bakara, 163.

[1329] es-Sağânî, el-Mevdû'ât, 31.

[1330] Müslim, 35; Tirmizî, 2614; Nesâî, 5005; Ebû Dâvûd, 4676; İbnu Mâce, 57; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 9097.

Ebû Sa'îd el-Hudrî r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Kalpler dört çeşittir:

1. *Pürüzsüz ve içinde parlak kandil yanan kalp. Bu müminin kalbidir.*
2. *İçinde iman ve nifakı bir arada bulunduran karışık kalp. Bu kalbin içindeki iman tatlı su ile beslenen bakla (yeşillik) gibidir. Nifak ise kalbin içinde kan ve irinle beslenen çıban gibidir. Bu iki maddeden hangisi galebe çalarsa kalp onun hükmü altına girer..."*[1332]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Bu ümmetin münafıklarının çoğu Kur'ân-ı Kerîm okuyucuları arasındadır."[1333]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Bu ümmetteki gizli şirk (nifak), parlak kaya üzerindeki karıncanın ayak sesinden daha gizlidir."[1334]

Huzeyfe r.a. der ki:

"Rasûl-i Ekrem s.a.v. zamanında bir kişi söylediği bir söz yüzünden ölünceye kadar münafık sayılırdı. Şimdilerde ise ben bu sözleri her birinizde günde onlarca defa duymaktayım!"

Alimlerden biri şöyle der: "İnsanlar içinde münafıklığa en yakın olanı, kendisini münafıklıktan beri gören kişidir."

Huzeyfe r.a. der ki:

"Günümüzdeki münafık sayısı Rasûlullah s.a.v. zamanındaki münafıkların sayısından daha çoktur. O zamanlar münafıklar kendilerini gizliyorlardı, şimdiyse münafıklıklarını açıkça gösteriyorlar."

Bu nifak imanın sadakati ve kemali ile bağdaşmaz, ona zıt ve gizlidir. Ondan en uzak olanlar nifaktan korkup çekinenler, en yakın olanlar ise kendisini nifaktan uzak görenlerdir.

1331 Buhâri, İman 24, Mezâlim 17, Cizye 17; Müslim, İman 106, (58, 59); Ebû Dâvûd, Sünnet 16, (4688); Tirmizî, İman 14, (2634); Nesâî, İman 20, (8, 116); Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 6729, 8913.

1332 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 10745.

1333 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 4/151, 154-155; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 17/305; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 10413.

1334 el-Bezzâr, el-Müsned, 3566; İbnu'l-Cevzî, el-İlelu'l-Mütenâhiye, 1378; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 17668.

Hasan-ı Basrî rh.a.'e derler ki:

– İnsanlar günümüzde münafıkların kalmadığını söylüyorlar, ne dersiniz?

– Eğer münafıkların tamamı ölmüş olsa yollar ıssız hale gelir ve ürküntü duyardın!

Yine Hasan-ı Basrî rh.a. veya başka biri der ki:

– Eğer münafıkların kuyruğu olsaydı, yeryüzünde ayaklarımızı basacak yer bulamazdık!

Bir gün Abdullah b. Ömer r.a., birinin Haccâc'ın aleyhinde konuştuğunu görür ve ona der ki:

– Acaba Haccâc senin konuştuklarını duysa, onun hakkında söylediğin şu sözleri yine söyler miydin?

Adam ‹‹Hayır!›› diye cevap verince Abdullah b. Ömer r.a. der ki:

– Biz, Rasûlullah s.a.v. zamanında böyle davranmayı münafıklık sayardık!

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Dünyada iken iki yüzlü olanları (koğuculuk yapanları), Cenab-ı Hak c.c. ahirette iki dilli yapar."[1335]

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"İnsanların en şerlileri, birine başka yüzle diğerine başka yüzle gelen iki yüzlü kişilerdir."[1336]

Hasan-ı Basrî rh.a.'e derler ki:

– Bazı insanlar ‹‹Bizim münafıklık endişemiz yok!›› diyorlar, ne dersiniz?

– Vallahi, münafıklıktan beri olduğumu bilmek, benim için yeryüzünün altın ile dolu olmasından daha sevimlidir.

Hasan-ı Basrî rh.a. şöyle der:

– Dil ile kalp, gizli ile açık, giriş ile çıkış arasındaki ihtilaf ve uyuşmazlık nifak alametidir.

Bir zat Huzeyfe r.a.'a der ki:

– Ben münafık olduğumdan korkuyorum!

1335 Ebû Dâvûd, 4873; ed-Dârimî, es-Sünen, 2764

1336 Buhârî, 7179; Müslim, 2526; Ebû Dâvûd, 4873; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 8008; İmam Mâlik, el-Muvatta', 1864.

– Eğer münafık olsaydın münafıklıktan korkmazdın! Zira münafıkların nifak endişeleri yoktur!

İbnu Ebî Müleyke rh.a. şöyle der:

– Rasûlullah s.a.v.'in ashabından yüz otuz – bir rivayette yüz elli– kişi ile görüştüm. Hepsi de nifaktan korkuyorlardı.

Rivayet edildiğine göre;

"Rasûlullah s.a.v. ashabı ile birlikte oturuyordu. Sahâbe-i kirâm birinin adını andılar ve onu fazlasıyla övdüler. Tam bu esnada sözü edilen kişi geldi. Yeni abdest aldığı için yüzünden sular damlıyordu. Adamın ayakkabıları elindeydi ve alnında da secdeden kaynaklanan alamet vardı. Dediler ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Sana sözünü ettiğimiz kişi işte bu!

Bunun üzerine Rasûlullah s.a.v. buyurdu ki:

– Yüzünde şeytanın bir lekesini görüyorum!

Adam geldi selam verip topluluğun yanına oturdu. Rasûlullah s.a.v. adama dedi ki:

– Allah aşkına sana soruyorum, buraya girdiğinde içinden ‹‹Bunlar arasında benden daha hayırlısı yok!›› diye bir şey geçirdin mi?

– Vallahi evet geçirdim!"[1337]

Rasûlullah s.a.v.'in duaları arasında şu da vardı:

"Allahım, bildiğim ve bilmediğim şeylerden dolayı senin affını istiyorum!

Sahâbe-i kirâm ona sordular.

– Korkuyor musun Ey Allah'ın Rasûlü!

Buyurdular ki:

– Nasıl emin olabilirim ki; kalpler Rahmân'ın iki parmağı arasında ve onları dilediği gibi evirip çevirir!"[1338]

Yüce Allah c.c. şöyle buyurur:

1337 Dârekutnî, 2/54; Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 1/90; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 6/302; Ebû Nu'aym, el-Hilye, 3/52.

1338 Tirmizî, 4/448; İbnu Mâce, 2/1260; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 3/112; el-Hâkim, el-Müstedrek, 1/706; Ziya el-Makdisî, el-Muhtâre, 6/211; İbnu Ebî Şeybe, 6/25; İshâk b. Râhaveyh, 1/113; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 2/147; Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, s 224; Ebû Ya'lâ, 4/207.

"Halbuki (o gün) onlar için, Allah tarafından, hiç hesaba katmadıkları şeyler ortaya çıkmıştır."[1339]

Müfessirler derler ki: İnsanlar bir takım ameller işlerler ve onların hasenat olduğunu zannederler. Fakat onların kıyamet günü kötülük kefesinde olduğunu görürler.

Seriyyü's-Sakatî rh.a. der ki:

"Bir kişi her çeşit ağacın olduğu ve ağaçlar üzerinde her cins kuşun bulunduğu bir bahçeye girse. Burada bulunan kuşlar tek tek kendisine ‹‹Selamün aleyküm ey Allah'ın veli kulu!›› diye kendisini selamlasa. O kişinin de kalbi huzur bulup buna yatsa, onların eline esir düşmüş sayılır."

Yukarıda naklettiğimiz hadis-i şerifler ve büyük zatların sözleri, nifakın ve gizli şirkin çok incelikleri bulunması sebebiyle meselenin ne kadar ciddi ve tehlikeli olduğunu ortaya koyuyor. Dolayısıyla kimse kendisini bundan güvende göremez. Meselenin inceliği ve tehlikenin büyüklüğü sebebiyle Hazret-i Ömer r.a., kendisinin münafıklar arasında bulunup bulunmadığını Huzeyfe r.a.'a sorabiliyor!

Ebû Süleyman ed-Dârânî rh.a. der ki:

"Sultanların birinden bir söz duydum ve ona itiraz etmek istedim. Öldürülmemi emredeceğinden korktum. Aslında ölümden korkmuyordum. Fakat asıl korkum, tam ölüm esnasında diğer insanlara karşı üstünlük duygusu taşıma korkusuydu ve bu yüzden itiraz etmekten vazgeçtim."

Bu tür nifaklar imanın hakikati, sadakati, kemali ve saflığı ile çelişir, fakat imanın aslı ile çelişmez. Nifak iki çeşittir:

Birincisi: İnsanı dinden çıkarır, kafirlerin arasına sokar ve ebediyyen cehennemde kalanların arasına katar.

İkincisi: Sahibinin bir süre cehennemde kalmasına, ya da yüksek derecelerden aşağı düşmesine ve sıddîklerin derecesine erişememesine sebep olur.

[1339] Zümer, 47.

YETMİŞ SEKİZİNCİ BÖLÜM

GIYBET ve KOĞUCULUKTAN UZAK DURMAK

Gıybetin çirkinliğini Cenab-ı Hak c.c. Kur'ân-ı Kerîm'de belirtmiş, gıybet yapan kişiyi ölü eti yiyene benzetmiştir. Yüce Allah c.c. şöyle buyurur:

"Ey iman edenler! Zannın çoğundan kaçının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin kusurunu araştırmayın. Biriniz diğerinizi arkasından çekiştirmesin. Biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz. O halde Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah, tevbeyi çok kabul edendir, çok esirgeyicidir."[1340]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Her müslümanın diğer müslümana kanı, malı ve ırzı haramdır."[1341]

Gıybet müslümanın ırzına, şeref ve haysiyetine zarar verir. Rasûlullah s.a.v., bunu müslümanın canına ve malına zarar vermekle birlikte zikretmiştir.

Ebû Berze r.a. Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Birbirinize hased etmeyin, birbirinize kin beslemeyin, birbirinize karşı yalandan müşteri olup malın fiyatını yükseltmeyin, birbirinizin gıybetini yapmayın; ey Allah'ın kulları kardeş olun!"[1342]

Câbir b. Abdullah r.a. ile Ebû Sa'îd el-Hudrî r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Gıybetten sakının, zira gıybet zinadan daha beterdir. Zira bir kişi zina işler ve sonra tevbe eder; Allah Teala c.c. da onun tevbesini kabul eder.

1340 Hucurât, 12.

1341 Müslim, 2524; Tirmizî, 1927; Ebû Dâvûd, 4882; İbnu Mâce, 3933; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 7670.

1342 Buhârî, 6064; Müslim, 2559; Tirmizî, 1935; Ebû Dâvûd, 4910; İbnu Mâce, 3849; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 35, İmam Mâlik, el-Muvatta', 1684.

Fakat gıybet yapan kişi, gıybeti yapılan kişi hakkını helal etmedikçe asla bağışlanmaz."[1343]

Enes b. Mâlik r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Miraç gecesi tırnakları ile yüzlerini tırmalayan bir topluluğa uğradım. ‹‹Ey Cibril! Bunlar kimdir?›› diye sordum. Bana dedi ki:

– Onlar, insanların gıybetini yapan ve şereflerini (ırzlarını) lekeleyenlerdir!"[1344]

Selim b. Câbir şöyle rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v.'in yanına geldim ve dedim ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Bana istifade edeceğim hayırlı bir amel öğret!

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– Hiçbir iyiliği küçük görme; bu iyilik bir müslüman kardeşinin kabına kendi kovandan su boşalmak, mümin kardeşini güler yüzle karşılamak ve arkasından gıybetini yapmamak olsa bile!"[1345]

Berâ' r.a. şöyle rivayet eder:

"Bir gün Rasûlullah s.a.v., evlerindeki genç kızlara bile işittirecek şekilde hitabede bulundu ve buyurdu ki:

– Ey dili ile iman ettiği halde kalbi ile iman etmeyenler! Müslümanların gıybetini yapmayın! Onların kusurlarını araştırmayın! Zira kim bir kardeşinin kusurunu araştırırsa, Allah Teala c.c. da onun kusurunu araştırır ve evinin ortasında rezil eder!"[1346]

Denilir ki; Cenab-ı Hak c.c. Musa a.s.'a şöyle vahyetti:

– Kim yaptığı gıybetten tevbe ederek vefat ederse, cennete son girenlerden olur. Kim de gıybette ısrar ederek vefat ederse, cehenneme ilk girenlerden olur!

Enes b. Mâlik r.a. şöyle rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v. bir gün insanlara oruç tutmalarını emretti ve buyurdu ki:

– Ben izin vermedikçe kimse iftar etmesin!

Herkes oruca niyetlendi, akşam olunca adamın biri geldi ve dedi ki:

1343 es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 2919.

1344 Ebû Dâvûd, 4878; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 12927.

1345 Müslim, 2626; Tirmizî, 1970; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 20110, 21008.

1346 Tirmizî, 2032; Ebû Dâvûd, 4880; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 19277.

– Ey Allah'ın Rasûlü! Ben bu günü oruçlu geçirdim, izin verirsen iftar edeyim!

Rasûlullah s.a.v. ona izin verdi, adam iftar etti. Sonra gelenlere de iftar etmeleri için izin verdi, oruçlarını açtılar. Derken bir adam geldi ve dedi ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Ailemden iki genç kız oruç tuttular, sana gelip izin istemeye utanıyorlar; onların iftar etmeleri için izin verir misin?

Rasûlullah s.a.v. adamdan yüzünü çevirdi. Adam tekrar izin istedi, Rasûlullah s.a.v. yine yüzünü çevirdi. Adam tekrar izin istedi, bunun üzerine Rasûlullah s.a.v. buyurdu ki:

– Onlar oruç tutmadılar! Gün boyunca insanların etlerini yiyenler (gıybet edenler) nasıl oruçlu olabilir ki! Git ve eğer oruç tutmuşlar ise onlara kusmalarını söyle!

Adam kızlarının yanına döndü, durumu onlara haber verdi ve kusmalarını söyledi. Her ikisi de kustular, bir parça kan pıhtısı geldi.

Sonra adam dönüp Rasûlullah s.a.v.'e geldi ve olanları haber verdi. Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– Nefsimi elinde tutana yemin ederek söylüyorum ki, eğer onlar karınlarında kalsaydı ikisini de ateş yakacaktı!"[1347]

Diğer bir rivayete göre hadis-i şerifin bir bölümü şu şekildedir:

"... Rasûlullah s.a.v. adamdan yüz çevirince, bir süre sonra tekrar geldi ve dedi ki:

– Kızlar açlıktan öldüler ya da neredeyse ölüyorlar!

Bunun üzerine Rasûlullah s.a.v. ‹‹O ikisini bana getir!›› buyurdu. Nihayet ikisi de Rasûlullah s.a.v.'in huzuruna geldiler. Rasûlullah s.a.v. bir bardak istedi ve birisine ‹‹Haydi kus!›› dedi. Kız, bardak dolusunca kan ve irin kustu. Ardından diğerini de kusturdu, ondan da aynı şekilde kusmuk geldi. Sonra buyurdular ki:

– Bu ikisi Allah Teala'nın kendilerine helal kıldığı şeylerle oruca başladılar, fakat Cenab-ı Hakk'ın kendilerine haram kıldığı şeylerle iftar ettiler. İkisi karşılıklı oturdular insanların etlerini yediler (gıybetlerini yaptılar)!"[1348]

Enes b. Mâlik r.a. şöyle rivayet eder:

[1347] Hadisin kaynakları için bir sonraki hadisin tahricine bakınız.

[1348] Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 23141.

"Rasûlullah s.a.v. bize bir gün hitabede bulundu, faizden ve onun ne kadar büyük bir günah olduğundan bahsederek buyurdu ki:

– Faiz bulaşmış bir dirhem kazanç, Allah Teala katında günah bakımından bir kişinin otuz altı defa zina yapmasından daha büyüktür. Faizin katmerlisi ise bir müslümanın (kişilik ve haysiyet) hakkına tecavüzdür."[1349]

Koğuculuk:

Bu da çirkin huylardan biridir. Nitekim Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

"Şunların hiçbirine itâat etme: Yemin edip duran, aşağılık, (herkesi) kötüleyen, söz götürüp getiren, hayra engel olan, mütecâviz ve saldırgan günahkar..."[1350]

Daha sonra buyuruyor ki:

"Kaba ve kötülükle damgalı..."[1351]

Abdullah b. el-Mübârek rh.a. der ki: Ayet-i kerimede geçen ***"kötülükle damgalı..."*** ifadesinin manası; kendisine söylenen sözü saklayamayan gayr-ı meşru (zina mahsulü) çocuktur. Bu ayet-i kerime, kendisine emanet edilen sözü saklayamayan ve sağa sola götürüp getirerek koğuculuk yapan kişinin zina dölü olduğuna işaret eder. Ayette geçen ‹‹**zenîm**›› kelimesinin manası; babası belli olmayan piç çocuk demektir.

Yüce Allah c.c. şöyle buyurur:

"Arkadan çekiştirmeyi, yüze karşı eğlenmeyi âdet edinen herkesin vay haline!"[1352]

Yüce Allah c.c. şöyle buyurur:

"Odun taşıyıcı olarak karısı da (ateşe girecek)."[1353]

Söylendiğine göre Ebû Leheb'in karısı söz taşıyan biri olduğu için kendisine odun hamalı denilmiştir.

Cenab-ı Hak c.c. yine buyurur ki:

"Allah, inkâr edenlere, Nuh'un karısı ile Lût'un karısını misal verdi. Bu ikisi, kullarımızdan iki sâlih kişinin nikâhları altında iken onlara hainlik ettiler. Kocaları Allah'tan gelen hiçbir şeyi onlardan

---

1349 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da bunu hadisi İbnu Ebi'd-Dünyâ'nın rivayet ettiğini söyler.

1350 Kalem, 10-12.

1351 Kalem, 13.

1352 Hümeze, 1.

1353 Tebbet, 4.

savamadı. Onlara: Haydi, ateşe girenlerle beraber siz de girin! denildi."[1354]

Denilir ki: Lût a.s.'ın karısı, eve gelen misafirleri haber verdi ve Nuh a.s.'ın karısı da kocasının deli olduğunu etrafa yayardı.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Koğucu cennete giremez!"[1355]

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Kötüleyen cennete giremez!"[1356]

Hadis-i şerifte belirtilen ‹‹kötüleyen›› kişiden maksat koğuculuk yapan kişidir.

Ebû Hureyre r.a. Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Allah c.c. katında en sevimli olanınız; ahlakı en güzel, etrafındakilere karşı gayet yumuşak, insanlara ülfet eden ve insanların kendisine ülfet ettiği yumuşak huylu kişilerdir. Allah c.c. katında en nefret edilenleriniz; söz getirip götürenler, dostların arasını açanlar ve temiz insanları tökezletmeye çalışanlardır!"[1357]

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Size en şerlilerinizi haber vereyim mi? Dediler ki:

– Evet bildir Ey Allah'ın Rasûlü! Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– Koğuculuk yaparak söz taşıyanlar, dostların arasını bozanlar ve temiz insanlara leke sürmek isteyenler!"[1358]

Ebû Zer r.a. Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Kim bir müslümanı lekelemek için asılsız bir söz yayarsa, kıyamet günü Cenab-ı Hak onu cehennem ile lekeler!"[1359]

Ebu'd-Derdâ r.a. Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

1354 Tahrîm, 10.

1355 Buhârî, 6056; Müslim, 105; Tirmizî, 2026; Ebû Dâvûd, 4871; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 22726.

1356 Hadisin kaynakları için bir önceki hadisin tahricine bakınız.

1357 et-Taberânî, el-Mu'cemu's-Sağîr, 835; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 12668; El-Münzirî, et-Terğîb ve't-Terhîb, 3931.

1358 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Bu hadisi Ahmed b. Hanbel, Esmâ bt. Yezîd r.a.'dan rivayet etmiştir.

1359 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Bu hadisi İbnu Ebi'd-Dünyâ es-Sumt'ta ve et-Taberânî de Mekârimu'l-Ahlâk'ta rivayet etmiştir.

"Kim bir kişi hakkında, o kişi suçsuz olduğu halde dünyada onu lekelemek maksadıyla asılsız bir söz yayarsa; o kişiyi kıyamet günü cehennem ateşinde lekelemek Allah Teala c.c. için bir haktır.[1360]

Ebû Hureyre r.a. Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Kim bir müslüman aleyhine yalan yere şahitlik yaparsa, cehennemdeki yerine hazırlansın!"[1361]

Kabir azabının üçte birinin koğuculuktan olduğu söylenir.

Abdullah b. Ömer r.a. Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Cenab-ı Hak c.c. cenneti yarattığı zaman ona «Konuş!» buyurdu. O da «Bana giren bahtiyar olur!» dedi. Cebbâr c.c. buyurdu ki:

– İzzetim ve celalim hakkı için, insanlardan sekiz sınıf sana giremez:

1. *İçki müptelası giremez,*
2. *Zinada ısrar eden giremez,*
3. *İnsanları kötüleyenler – koğuculuk yapanlar– giremez,*
4. *Hanımını başkasına peşkeş çeken deyyus giremez,*
5. *Aşağılık kişiler giremez,*
6. *Kadınlaşan erkekler giremez,*
7. *Akrabalık bağını kesenler giremez,*
8. *Allah'a adına söz veriyorum şöyle şöyle yapacağım diye ahd verip, sonra ahde vefa göstermeyenler giremez!"*[1362]

Ka'bu'l-Ahbâr r.a. şöyle rivayet eder:

1360 es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 2966.

1361 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 10239; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 7035.

1362 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Hadisin bu şekilde tamamının rivayet edildiğini görmedim.
Ahmed b. Hanbel; *"Anasına ve babasına isyan edenlerle deyyuslar cennete giremez."* lafzıyla;
Buhârî ve Müslim; *"Koğucu cennete giremez!"* lafzıyla,
Yine Buhârî ve Müslim *"Akrabalık bağını koparan cennete giremez!"* lafzıyla;
ed-Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs'te *"Cenab-ı Hak cenneti yaratınca ona «Süslen ve konuş!» diye emir buyurdu, o da süslendi ve dedi ki: «Bana girene ve Rabb'imin razı olduğu kişiye ne mutlu!» Sonra Cenab-ı Hak cennet için; «Kadınlaşan erkekler ölüye ağıt yakanlar sana giremezler!"* lafzıyla rivayet eder.

"İsrailoğulları büyük bir kıtlık ve kuraklığa maruz kalırlar. Musa a.s. defalarca yağmur yağması için dua eder fakat kendilerin yağmur yağmaz. Nihayet Cenab-ı Hak c.c. Musa a.s.'a şöyle vahyeder:

– Aranızda koğuculuk yapan bulunduğu ve bunda ısrar ettiği sürece senin ve yanındakilerin duasına icabet etmem!

Musa a.s. dedi ki:

– Ya Rabbi! Kimdir o, bana bildir de onu aramızdan çıkarayım!

Cenab-ı Hak c.c. buyurur ki:

– Ey Musa! Ben sana dedi koduyu yasaklarken kendim dedi kodu mu yapayım!

Bunun üzerine İsrailoğulları içinde bulunanlar hep birlikte tevbe ettiler ve kendilerine yağmur yağdı."

Denilir ki; adamın biri hikmet sahibi bir zattan yedi kelime öğrenmek için yedi yüz fersahlık yolu geçip gelmiş ve ona demiş ki:

– Allah Teala'nın sana bahşetmiş olduğu ilim için geldim! Bana şunları söyler misin:

1. Göklerden daha ağır olan nedir?
2. Yeryüzünden daha geniş olan nedir?
3. Kayadan daha katı olan nedir?
4. Ateşten daha hararetli olan nedir?
5. Zemheriden daha soğuk olan nedir?
6. Denizden daha zengin olan nedir?
7. Yetimden daha zelil olan kimdir?

Bunun üzerine ehl-i hikmet olan zat dedi ki:

1. Suçsuz kimseye iftira atmak göklerden daha ağırdır!
2. Hak yeryüzünden daha geniştir!
3. Kafirin kalbi kayadan daha serttir!
4. Hırs ve hased ateşten daha yakıcıdır!
5. Akraba tarafından karşılanmayan ihtiyaç zemheriden daha soğuktur!
6. Kanaatkar kalp denizden daha zengindir!
7. Hali ortaya çıkınca koğucu yetimden daha zelildir!

Şair ne güzel söyler:

İnsanlar arasında koğuculuk yapandan güvende olamaz,

Akrep gibi ısırmasından ve yılan gibi sokmasından dostları.
Gece bastıran sel gibidir o, anlayamaz hiç kimse onu,
Acaba nereden geldi, yahut nereden getirdiler onu!
Yazıklar olsun onun ahdine, nasıl da bozar onu!
Vahlar olsun onun sevgisine, nasıl da yok sayar onu!

Diğer bir şair şöyle der:

Lehinde çalıştığı gibi aleyhinde de çalışır, durmaz,
İki yüzlü hilekarın tuzaklarından emin olunmaz!

YETMİŞ DOKUZUNCU BÖLÜM

ŞEYTANIN DÜŞMANLIĞI

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Her kalbe iki dokunuş (telkin) vardır: Birincisi meleğin telkini; ona hayrı ve hakkı tasdik etmeyi telkin eder. Kimin kalbine böyle bir telkin gelirse, bilsin ki bu Hak Teâlâ'dandır, bundan dolayı Allah'a hamd etsin! Diğeri de düşmanın (şeytanın) telkini. O da kişiye şerri, hakkı yalanlamayı ve hayra engel olmayı telkin eder. Kim kalbinde böyle bir telkin hissederse, kovulmuş şeytanın şerrinden Allah'a sığınsın!

Sonra Rasûlullah s.a.v.: ***"Şeytan sizi fakirlikle korkutur ve size cimriliği telkin eder. Allah ise size katından bir mağfiret ve lütuf vâdeder. Allah her şeyi ihata eden ve her şeyi bilendir."***[1363] *ayet-i kerimesini okudu."*[1364]

Hasan-ı Basrî rh.a. der ki:

"Bunlar kalpte dolaşan iki endişedir. Bu endişelerden biri Allah katından diğeri ise düşman şeytandandır. Bu endişeleri dikkatle inceleyen ve Allah Teala katından olanı yürürlüğe koyup, düşman tarafından gelen ile mücadele eden kişiye Cenab-ı Hak c.c. rahmet eylesin!"

Câbir b. Ubeyde el-Adevî der ki:

"Kalbime gelen vesveselerden dolayı Alâ b. Ziyâd'a şikayette bulundum! Bana dedi ki:

– Bu durum tıpkı şuna benzer; eğer bir evde hırsızların ilgisini çeken bir şeyler varsa hırsızlar o evle ilgilenir, yoksa evi terk eder geçip giderler!"

Demek oluyor ki, nefsin arzularının bulunmadığı bir kalbe şeytan giremez. Nitekim Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

[1363] Bakara, 268.

[1364] Tirmizî, 2988.

"Şurası muhakkak ki, benim (ihlaslı) kullarım üzerinde senin hiçbir ağırlığın olmayacaktır. (Onlara) koruyucu olarak Rabb'in yeter"[1365]

O halde hevasına tâbi olan kişiler Allah'ın kulu değil hevasının kulu olurlar. Bu sebeple Cenab-ı Hak onlara şeytanı musallat eder. Yüce Allah c.c. buyurur ki:

"Hevasını kendisine tanrı edinen kimseyi gördün mü? Sen ona koruyucu olabilir misin?"[1366]

Bu ayet-i kerime, her kim nefsinin hevasını tanrı edinirse, o kimsenin Allah Teala'nın değil hevasının kulu olduğuna işaret eder.

Bu sebeple Osman b. Ebi'l-Âs r.a. Rasûlullah s.a.v.'e demiştir ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Şeytan namazda benimle namazımın ve Kur'ân okuyuşumun arasına giriyor! Rasûl-i Ekrem s.a.v. buyurdular ki:

– Bu Hanzeb denilen şeytandır. Bunu hissettiğin zaman, ondan Allah'a sığın ve sol tarafına üç defa tükür!

Ben denildiği gibi yaptım, Allah Teala da onu benden uzaklaştırdı."[1367]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Abdest alanlara vesvese veren bir şeytan vardır. Adına Velhân derler; siz ondan Allah'a sığının!"[1368]

Şeytanın kalbe verdiği vesveseyi yok etmek için, şeytanın kalbe düşürdüğü vesveseden başka bir şey düşünmek gerekir. Çünkü kalp bir konuyu düşünmeye başlayınca, daha önce düşünmekte olduğu konu kalpten kaybolur. Fakat Allah Teala c.c. ve O'nunla ilgili olan şeyler dışında ne varsa hepsi de şeytan için vesvese vasıtası olabilir. Şeytandan emin olunan tek yer Allah'ı zikretmek ve bu alanda şeytana yer olmadığını bilmektir. Bir şey ancak panzehiri ile tedavi edilebilir.

Şeytanın bütün vesveselerinin panzehiri Allah'ı zikretmek, şeytandan Allah'a sığınmak, güç ve kuvvetin sadece Allah'a ait olduğunu ifade etmektir. İşte ***«E'ûzü billâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm, ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ bi'llâhi'l-aliyyi'l-azîm (Kovulmuş şeytanın şerrinden Al-***

1365 İsrâ, 65.

1366 Furkân, 43.

1367 Müslim, 2203; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 17440.

1368 Tirmizî, 57; İbnu Mâce, 421; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 20733.
Ahmed b. Hanbel *"... ondan sakının"* veya *"ondan korunun"* lafzıyla;
Tirmizî ve İbnu Mâce ise *"...abdest suyunda vesvese verenden sakının"* lafızlarıyla rivayet ederler.

lah'a sığınırım; Yüce ve Büyük Allah'ın dışında ne bir güç ne de kuvvet vardır!)›› cümlesi bu manayı ifade eder.

Bunu da ancak Allah'ın zikrinin etkisi altına girmiş olan muttaki kullar başarabilir. Şeytan böylesi kulların etrafında ancak onların gaflet anlarında ve gizlice sokulmaya çalışır. Nitekim Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

"Takvâya erenler var ya, onlara şeytan tarafından bir vesvese dokunduğunda (Allah'ın emir ve yasaklarını) hatırlayıp hemen gerçeği görürler."[1369]

"O sinsi vesvesecinin şerrinden..."[1370]

Bu ayet-i kerime ile ilgili olarak Mücâhid rh.a. şöyle der:

O vesveseci kalbin üzerine uzanmıştır; Allah Teala c.c. zikredilince siner ve büzülür, Allah'ın zikrinden gaflete düşünce, genişleyip kalbin üzerine yayılır. Zikrullah ile şeytanın vesvesesi arasındaki mücadele tıpkı nur ile karanlık, gece ile gündüz arasındaki mücadele gibidir. Zikrullah ile vesvesenin birbirine nasıl zıt olduğunu şu ayet-i kerime çok güzel ifade eder:

"Şeytan onları etkisi altına aldı da kendilerine Allah'ın zikrini unutturdu. İşte onlar şeytanın yandaşlarıdır. İyi bilin ki şeytanın yandaşları hep kayıptadırlar."[1371]

Enes b. Mâlik r.a. Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Şeytan hortumunu İnsanoğlunun kalbi üzerine koymuş bekler. Eğer kişi Allah'ı zikrederse siner ve geri çekilir. Şayet Allah'ı unutursa kalbi tam olarak ele geçirir."[1372]

İbnu Vaddâh naklettiği bir hadiste der ki:

"Bir kimse kırk yaşına geldiği halde hala tevbe etmemişse; şeytan onun yüzünü eli ile sıvazlar ve ‹‹Babam hakkı için kurtuluşa eremeyen birinin yüzü!›› der."

Arzular ve şehvetler insanın kanına ve etine sirayet ettiği gibi şeytanın sultası da insanın kanına ve etine sirayet eder. Kalbi dört bir tarafından kuşatır. Bu sebeple Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Şeytan, tıpkı kanın dolaştığı gibi insanın damarlarında dolaşır. Siz açlıkla şeytanın dolaştığı yerleri daraltın!"[1373]

1369 A'râf, 201.

1370 Nâs, 4.

1371 Mücâdele, 19.

1372 el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 11560; Ebû Ya'lâ, 4301. Benzer lafızlarla rivayet eder.

Bu hadis-i şerifte anlatılmak istenen şudur: Açlık insanın arzularını kırar. Şeytanın girip dolaştığı yerler ise arzulardır. Arzular her taraftan kalbi sarıp kuşatmıştır. Cenab-ı Hak c.c. bu hakikati bildirerek şöyle buyurur:

"İblis dedi ki: Öyle ise beni azdırmana karşılık, and içerim ki, ben de onları saptırmak için senin doğru yolunun üstüne oturacağım. Sonra elbette onlara önlerinden, arkalarından, sağlarından, sollarından sokulacağım ve sen, onların çoklarını şükredenlerden bulmayacaksın!"[1374]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Şeytan, Âdemoğlunun yoluna birkaç defa dikildi. İslâm yoluna girerken bir defa yoluna dikildi ve ona dedi ki:

– Kendi dinini ve atalarının dinini terk ederek İslâm dinine mi giriyorsun?

Fakat İnsanoğlu onu dinlemedi ve İslâm dinini seçti. Sonra yine hicret yolunda onun yoluna dikildi ve ona dedi ki:

– Toprağını, yaşadığın çevreyi terk edip gidiyor musun?

Âdemoğlu yine onun sözüne bakmadı ve hicret etti. Sonra cihad yolunda karşısına dikildi ve ona dedi ki:

– Cihada mı gidiyorsun? Bu canını ve malını kaybetmek demek! Savaşırsın öldürülürsün, hanımını başkaları nikahlar ve malını alıp paylaşırlar!

Fakat Âdemoğlu yine onu dinlemedi ve cihad etti!

Sonra Rasûlullah s.a.v. buyurdu ki:

– Kim bu amelleri işler ve vefat ederse, Allah Teala'nın onu cennete koyması kesindir!"[1375]

1373 Buhârî, 2039; Müslim, 2174; Ebû Dâvûd, 4719; İbnu Mâce, 1779; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 12182.

1374 A'râf, 16-17.

1375 Nesâî, 3134; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 15528.

SEKSENİNCİ BÖLÜM

MUHABBET ve NEFİS MUHASEBESİ

Süfyan-ı Sevrî rh.a. der ki: Muhabbet Rasûlullah s.a.v.'e uymaktır.

Bir başkası şöyle der: Muhabbet zikre devam etmektir.

Diğer biri şöyle der: Muhabbet, sevileni her şeye tercih etmektir.

Başka bir zat şöyle der: Muhabbet dünyada kalmaktan hoşlanmamaktır.

Bütün bunlar muhabbetin değişik yönlerine ve semerelerine işaret eder. Fakat bunlar muhabbetin asıl manasını ortaya koymamışlardır. Ariflerden birine göre muhabbet, mahbubdan bir manadır ve kalpler onu idrakten aciz, diller onu ifadede yetersizdir.

Cüneyd-i Bağdâdî rh.a. der ki:

"Allah Teala c.c. başka şeylerle alakası olanlara muhabbetini haram kılmıştır. Her muhabbetin bir bedel karşılığındadır; bedel ortadan kalkarsa muhabbet de ortadan kaybolur."

Zünnûn-ı Mısrî rh.a. şöyle der:

"Allah'ı sevdiğini gösterenlere ‹‹Allah'tan başkası önünde alçalmaktan sakın!›› deyiver!"

Şiblî rh.a.'e sorarlar:

– Arif kimdir ve muhabbet sahibi nasıl olur, bize açıkla!

Şöyle cevap verir:

– Arif, konuşursa helak olan; muhabbet sahibi ise susarsa helak olan kişidir!

Sonra şu şiiri okur:

Ey Efendi ve cömert olan,
Muhabbetin gönülde taht kurmuş.

Ey göz kapakları üzerinden uykuyu alan,
Neye duçar olduğumu sensin bilen!

Başka bir şair şöyle der:

Şaşarım ben şu söz sahibine; sevgilimi yad ettim!
Hiç unuttum mu ki, hatırlayıp yad edeyim!
Seni anarken ölür sonra tekrar dirilirim.
Hüsn-i zannım olmasa yaşayamazdım.
Ümitle dirilirim, şevkle ölürüm.
Senin için kaç defa dirilir, kaç defa ölürüm!
Muhabbetinden kadehler dolusu içtim.
Ne içecek bitti ne de ben suya kandım!
Keşke hayalini gözümün önüne dikilseydi,
Ve bir an ondan kayan gözlerim kör olsaydı!

Râbi'atü'l-Adeviyye rh.a. bir gün der ki:

– Kim bizi sevgilimize götürür?

Yanındaki hizmetçi kadın der ki:

– Sevgilimiz yanımızdadır, fakat dünya bizimle onun arasını açıyor!

İbnu'l-Celâ' rh.a. der ki: "Cenab-ı Hak c.c. İsa a.s.'a şöyle vahyetti:

– Bir kulun kalbinde dünya ve ahiret sevgisi bulunmadığına muttali olursam, onu muhabbetimle doldururum ve himayem altına alırım!

Söylendiğine göre bir gün Semnûn muhabbet hakkında konuşurken, bir kuş önüne konar. Hiç durmadan yeri gagalamaya başlar ve nihayet aşırı kan kaybından ölür.

İbrahim b. Edhem rh.a. şöyle der:

– Allahım! Biliyorsun ki, bana lütfettiğin muhabbetin, zikrine verdiğin ünsiyetin ve azametini tefekkür imkanı tanıman yanında, cennetin sivrisineğin kanadı kadar değeri yoktur!

Seriyyü's-Sakatî rh.a. şöyle der:

– Allah'ı seven yaşar, dünyaya meyleden hedefi şaşırır. Ahmak sabah akşam boşa gidip gelir, akıllı olan araştırır!

Nefis Muhasebesi

Nefsi muhasebeye çekme konusuna gelecek olursak, bu hususta Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

"Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve herkes, yarına ne hazırladığına baksın. Allah'tan korkun, çünkü Allah, yaptıklarınızdan haberdardır." [1376]

Bu ayet-i kerimede nefis muhasebesine dikkat çekilmekte, herkesin ne gibi ameller işlediğine dönüp bakması istenmektedir. İşte bu sebeple Hazret-i Ömer r.a. demiştir ki:

– Hesaba çekilmezden önce siz kendi kendinizi hesaba çekin, amelleriniz tartılmadan siz onları tartın!

Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet edilir:

"Adamın biri geldi ve dedi ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Bana nasihat et!

– Sen nasihat mı istiyorsun?

– Evet!

– Bir iş yapmaya niyetlendiğin zaman sonucunu iyi düşün! Eğer doğru olduğunu görüyorsan, onu yap; şayet sana yanlış geliyorsa onu bırak!" [1377]

Bir haberde şöyle varid olmuştur:

"Aklı başında bir kişinin dört ayrı vakti olması gerekir ve bu vakitlerden birinde kendisini hesaba çekmelidir!" [1378]

Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

"Ey müminler! Hep birden Allah'a tevbe ediniz ki kurtuluşa eresiniz." [1379]

Cenab-ı Hak c.c., burada tevbeyi emretmektedir. Tevbe ise, bir fiili işledikten sonra dönüp ona bakmayı, bir muhasebe yapmayı ve pişmanlığı gerektirir.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Ben günde yüz defa Allah Teala'dan istiğfar diler ve tevbe ederim." [1380]

1376 Haşr, 18.

1377 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Bu hadisi Abdullah b. el-Mübârek ez-Zühd ve'r-Rekâ'ik'te ve Ebû Nu'aym da el-Îcâz'da yakın lafızlarla rivayet eder.

1378 İmam-ı Gazâlî, el-İhyâ, 4/404.

1379 Nûr, 31.

1380 Buhârî, 6307; Müslim, 2702; Tirmizî, 3259; İbnu Mâce, 3815; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 9515.
Buhârî, *"...yüz defa..."* yerine *"...yetmiş defa..."* lafzıyla rivayet eder.

Yüce Allah c.c. şöyle buyurur:

"Takvâya erenler var ya, onlara şeytan tarafından bir vesvese dokunduğunda (Allah'ın emir ve yasaklarını) hatırlayıp hemen gerçeği görürler."[1381]

Hazret-i Ömer r.a.'dan nakledildiğine göre, akşam olunca kamçısı ile ayaklarına vurur ve ‹‹Bu gün ne amel işledin?›› derdi.

Meymûn b. Mihrân şöyle der:

"Bir kişi, iş ortağının kendisini sorguladığından daha sıkı bir şekilde nefsini hesaba çekmedikçe muttakilerden olamaz! Her ortak iş sonunda birbirlerini karşılıklı olarak hesaba çekerler."

Hazret-i Aişe r.a. validemiz şöyle rivayet eder: "Hazret-i Ebû Bekir r.a. vefatı esnasında dedi ki:

– İnsanlar içinde bana Ömer'den daha sevimlisi yoktur!

Bu söz söyledikten sonra kızına ‹‹Nasıl demiştim?›› diye sordu. Hazret-i Aişe, söylediği sözü kendisine tekrar edince, sözünü şöyle değiştirdi:

– İnsanlar içinde benim için Ömer'den daha değerlisi yok!

Şuna dikkat et; Hazret-i Ebû Bekir r.a. sözü bitirdikten sonra nasıl onun üzerinde düşünmüş, ne söylediğini araştırmış ve sözünü düzeltme yoluna gitmiştir!

Ebû Talha r.a.'nun başından geçen hadise de buna benzer. Ebû Talha r.a. bahçesinde namaz kılarken, bahçenin içinde ağaçların üzeride uçan bir kuş kendisini fazlasıyla meşgul etmişti. Bunun üzerinde düşündü ve namazda meşgul olarak kaybettiklerine pişmanlık maksadıyla ve bu sevabı elde etmek umuduyla bahçesini Allah yolunda tasadduk etti!

İbnu Selam r.a.'nun başından geçen hadisede de böyle bir muhasebe gayesi vardı. İbnu Selam r.a. sırtında odun yükü olduğu halde çarşıdan geçiyordu. Kendisine dediler ki:

– Ey İbnu Selam! Neden sen taşıyorsun? Senin evinde bu işleri görecek yeteri kadar hizmetçi ve köle var!

Onlara şöyle cevap verdi:

– Bu işin nefsime ağır gelip gelmeyeceğini denemek istedim!

Hasan-ı Basrî rh.a. şöyle der:

[1381] A'râf, 201.

– Mümin; nefsinin üzerinde otoriter bir yönetici gibi durur ve onu Allah rızası için hesaba çeker. Şurası bir gerçektir ki, dünyada nefsini hesaba çekenlerin hesabı hafif ve hayatlarını nefis muhasebesi yapmadan geçirenlerin kıyamet günü hesabı çetin olur.

Arkasından nefis muhasebesinin açıklamasını yaparak şöyle dedi:

– Mümin, ansızın nefsinin hoşlandığı bir şeyle karşı karşıya kalır ve der ki ‹‹Vallahi sen benim hoşuma gidiyorsun, sana ihtiyacım da var; fakat heyhat senin ile benim aramda engel var!›› Bu bir ameli işlemeden önce yapılan muhasebedir.

Bazen nefis bir işte aşırıya gider ve ifrat yolunu tutar. O zaman, bir işi yaptıktan sonra hesaba çekmek üzere nefsine döner ve dersin ki:

– Bu davranışı neden yaptın? Bununla neyi kast ettin? Vallahi bunun için geçerli bir mazeret yok! Vallahi, Allah yardım ederse bunu bir daha ebediyyen işlemeyeceğim!

Enes b. Mâlik r.a. şöyle der:

"Bir gün Ömer b. Hattâb r.a.'nun evden çıktığını işittim ben de onunla birlikte çıktım. Derken bir bahçeye vardık fakat aramızda bir duvar vardı. Orada şöyle dediğini işittim:

– Müminlerin halifesi Ömer b. Hattâb ha! Vah vah! Yemin ederim ki, ya Allah'tan korkar takva sahibi olursun, yahut mutlaka azaba çarpılırsın!

Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

"Kendini kınayan (pişmanlık duyan) nefse yemin ederim (diriltilip hesaba çekileceksiniz). *"*[1382]

Bu ayet-i kerimenin tefsiriyle ilgili olarak Hasan-ı Basrî rh.a. şöyle der:

"Mümin kul ‹‹Bu sözü niçin söyledin? Bu yiyeceği neden yedin? Bunu neden içtin?›› diyerek nefsini kınamaktan ve hesaba çekmekten geri durmaz. Günahkar ise nefsini hiç kınamadan ömrünü geçirir."

Mâlik b. Dînâr rh.a. şöyle der:

"Nefsine karşı dönüp ‹‹Sen şu hataları işlemedin mi! Şu kusurları sen yapmadın mı!›› diye onu hesaba çeken, sonra onu kötüleyen; sonra da nefsine yular takıp bu yuları Allah'ın Kitabı'na bağlayan ve onun güdümüne giren kula Allah rahmetini versin!" İşte bu nefsi kınamaktır.

Meymûn b. Mihrân rh.a. şöyle der:

1382 Kıyâme, 2.

"Takva sahibi mümin, zalim bir hükümdardan ve cimri bir ortaktan daha çetin bir şekilde nefsini hesaba çeker."

İbrahim et-Teymî rh.a. şöyle der:

"Bir defasında nefsimi şöyle düşündüm: Cennetin içinde; meyvelerinden yiyor, nehirlerinden içiyor ve genç kızlarla kucaklaşıyordum. Sonra da nefsimin cehennemin içinde olduğunu düşündüm; zakkûm yiyor, kan ve irin içiyor, zincirlere ve kelepçelere vurulmuş demir topuzlarla dövülüyordum.

Sonra nefsime döndüm ve dedim ki:

– Ey nefsim! Bu ikisinden hangisini istiyorsun?

Nefsim bana şöyle cevap verdi:

– Dünyada bulunup hayırlı amel işlemek istiyorum!

Ben de kendisine dedim ki:

– Şimdi güvendesin, fırsat elindeyken hayırlı amel işle!

Mâlik b. Dînâr rh.a. şöyle der:

"Haccâc'ın bir hutbesinde şöyle dediğini işittim:

– Hesabı başkasının eline düşmeden nefsini hesaba çeken kişiye Allah rahmetini versin. Amellerin dizginini eline geçirerek ne için amel işlediğine dikkat eden kula Allah rahmetini versin. Ölçüsüne dikkat eden kula Allah rahmetini versin. Tartısına dikkat eden kula Allah rahmetini versin!

Beni ağlatıncaya kadar bu sözleri söylemeye devam etti."

Ahnef b. Kays'ın arkadaşlarından biri anlatır:

"Onunla arkadaşlık yaptım. Yanında olduğum zamanlar gece namazlarının çoğunluğunu dua oluştururdu. Lambanın yanına gelir, ateşin hararetini iyice hissedinceye kadar lambanın üzerinde tutar ve sonra nefsine şöyle derdi:

– Ey Ahnefcik! Falan gün falanca işi neden yaptın! Filan gün filanca işi neden yaptın!

SEKSEN BİRİNCİ BÖLÜM

HAK İLE BATILI KARIŞTIRMAK

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"İnsanlar üzerine öyle bir zaman gelecek ki; insanın üzerindeki elbise eskiyip yıprandığı gibi Kur'ân-ı Kerîm de ihmal edilip eskimeye ve unutulmaya terk edilecek. Bütün işleri tamahkarlıktan ibaret olacak, hiç Allah korkusu taşımayacaklar. Onlardan biri iyilik yaptığı zaman «Benim bu iyiliğim mutlaka kabul edilir!» diyecek. Bir kötülük yaptığı zaman da «Allah bunu bağışlar!» diyecek!"[1383]

Peygamber Efendimiz s.a.v.'in bildirdiğine göre; bu tip insanlar Kur'ân-ı Kerîm'deki korkutma ve tehditle ilgili ayetleri bilmediklerinden bu korkunun yerine tamahkarlıklarını koyacaklardır.

Hıristiyanların da aynen bu duruma düştüğünü Cenab-ı Hak c.c. Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle haber verir:

"Onların ardından da (âyetleri tahrif karşılığında) şu değersiz dünya malını alıp, nasıl olsa bağışlanacağız, diyerek Kitab'a vâris olan birtakım kötü kimseler geldi. Onlara, ona benzer bir menfaat daha gelse onu da alırlar. Peki, Kitap'ta Allah hakkında gerçekten başka bir şey söylemeyeceklerine dair onlardan söz alınmamış mıydı ve onlar Kitap'takini okumamışlar mıydı? Âhiret yurdu sakınanlar için daha hayırlıdır. Hâla aklınız ermiyor mu?[1384]

Ayet-i kerime şunu ifade ediyor: Onlar, yani alimler Kitab'a varis oldular. Onlar, haram helal demeden arzularına uygun olarak değersiz dünya malını aldılar. Halbuki Cenab-ı Hak c.c. kendisinden korkanlara hitaben şöyle buyurur:

1383 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Bu hadis-i şerifi Ebû Mansûr ed-Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs'te rivayet etmiştir.

1384 A'râf, 169.

"Rabb'inin huzurunda durmaktan korkan kimselere iki cennet vardır."[1385]

"Ve (ey inananlar!) Onlardan sonra sizi mutlaka o yerde yerleştireceğiz. İşte bu, makamımdan korkan ve tehdidimden sakınan kimselere mahsustur."[1386]

Dikkatlice okunur ve üzerinde tefekkür edilirse, Kur'ân-ı Kerîm'in baştan itibaren ikazlarla ve korkutucu haberlerle dolu olduğu görülür. Kur'ân-ı Kerîm'e iman eden bir kişi bu ayetler üzerinde düşündüğü zaman mutlaka hüznü artar, korkusu büyür.

Bir bakarsın ki insanlar Kur'ân-ı Kerîm'i, Arapların şiirleri okudukları gibi akıcı ve güzel bir şekilde okurlar; harflerini mahreçlerinden çıkarır, üstün, ötre ve esre okunması gereken yerlere dikkat eder. Bu hususta birbirleriyle yarışırlar. Ancak onun manasına ve içindekilerle amel etmeye hiç iltifat etmezler. Acaba cihanda bundan daha büyük bir aldanış var mıdır?

Buna yakın bir aldanma da şudur: Bir takım insanlar hem ibadet eder ve hem de günah işlerler. Ancak; günahları sevaplarından daha çok olduğu halde affedileceklerini beklerler. Günah kefeleri daha dolu ve baskın olduğu halde mizanda sevap kefelerinin ağır basacağını zannederler. İşte bu, cehaletin zirve noktasıdır!

Bakarsın böyle birisi helal haram birbirine karışmış birkaç kuruşluk sadaka verir; diğer taraftan bu verdiğinin birkaç katı kadarını müslümanların malından ve şüpheli şeylerden zimmetine geçirir. Belki de o tasadduk ettiği birkaç kuruş müslümanlardan zimmetine geçirdiği maldan verilmiştir. Bir de buna güvenerek, haram helal karışık olarak verilen bir kuruşluk sadakanın, bin kuruşluk haram yemeyi karşılayacağını zanneder.

Böylesi kişilerin yaptığı tıpkı şuna benzer: Terazinin bir kefesine on kilo ve diğer kefesine de bin kilo koymuş, sonra da ağır basan kefe ile hafif gelen kefeyi dengeye getirmeye çalışıyor! Bu, onun zirveye ulaşan cehaletinin bir göstergesidir!

Bunların bazıları da yaptığı ibadetlerin günahlarından çok olduğunu zanneder. Çünkü nefsini hesaba çekmez, günahlarını hiç araştırmaz. Ama bir iyilik yaptığı zaman hemen onu hafızasını yerleştirir ve onu sayıp durur.

Bu kişilerin durumu aynen şuna benzer: Günde yüz defa Cenab-ı Hakk'a istiğfar eder veya Allah'ı tesbih eder. Ancak sonra kalkar müslümanların gıybetini yapar, onların şereflerine leke sürer ve gün bo-

---

1385 Rahmân, 46.

1386 İbrahim, 14.

yunca sayılamayacak miktarda Allah Teala'nın rızasına aykırı şeyler söyler. Fakat onun gözü yaptığı yüz tesbih ve istiğfara takılır. Gün boyunca işlediği hezeyanları hiç hesaba katmaz. Halbuki bunların bir hesabını tutup kaydetse; onun tesbihinin yüz katı belki de bin katı olurdu. Ne var ki Kirâmen Kâtibin (Yazıcı melekler) bunları tek tek yazmaktadır!

Cenab-ı Hak c.c. da, insanın ağzında çıkan her kelimenin mutlaka karşılığının verileceği tehdidini şu ayet-i kerimede ifade buyurur:

"İnsan hiçbir söz söylemez ki, yanında gözetleyen yazmaya hazır bir melek bulunmasın."[1387]

Buna rağmen o yine de yaptığı tesbihlerin ve tehlillerin sevabını düşünür. Gıybet edenlere, dedi kodu yapanlara, içi başka dışı başka olan münafıklara ve buna benzer kötülükleri işleyenlere ne ceza verileceğine dair tehditlere iltifat etmez. İşte bu tam bir aldanıştır.

Yeminle söylüyorum ki; eğer bu yazıcı melekler, yaptığı tesbihlerin sayısından fazla gelen ve ağızlarından çıkan her bir hezeyan için kendisinden ücret talep etseydi, bu kişi diline sahip olur, hatta önemli gördüğü işlerle ilgili sözlerini bile sınırlar, boş bulunduğu andaki sözlerini sayar, yazıcı meleğe yazma ücreti edememek için tesbih sayısı ile söylediği sözlerin sayısını denkleştirmeye çalışırdı.

Peki insan şu duruma şaşırmaz da ne yapar! Adam, birkaç kuruş yazı ücreti veririm korkusuyla ihtiyatlı davranıyor ve nefsini hesaba çekiyor, fakat üstün Firdevs cennetlerini ve oradaki nimetleri kaybetmemek için korkup ihtiyat göstermiyor! Üzerinde düşünülürse bunun büyük bir musibet olduğu anlaşılır.

Bu durum bizi iki hususla karşı karşıya bırakır: Eğer Allah'ın kitabı hakkında bir şüphemiz var ise, inkarcı kafirlerden oluruz. Eğer onu tasdik edenlerdin isek, aldanmış ahmaklardan oluruz. Bu hal Kur'ân-ı Kerîm'i tasdik edenlerin içinde bulunması gereken hal olmadığına göre, Allah'ın kitabını inkar eden kafirlerden olmaktan Allah'a sığınırız. Apaçık uyarı ve açıklamalara rağmen uyanıp gerçeği görmekten bizi uzak tutan Allah'ı tesbih ederim!

Böylesine bir aldanış ve gafleti kalplere musallat etmeye kadir olan Yüce Allah c.c., korkulmaya, sakınılmaya; şeytan ve hevanın batıl dileklerine, kuruntularına ve asılsız gerekçelerine güvenerek kendisine karşı aldatılmamaya ne kadar da layıktır! En doğrusunu Allah c.c. bilir.

[1387] Kâf, 18.

SEKSEN İKİNCİ BÖLÜM

CEMAATLE NAMAZIN FAZİLETİ

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Cemaatle kılınan namaz tek kişinin kıldığı namazdan yirmi yedi derece daha faziletlidir."[1388]

Ebû Hureyre r.a. rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v., bazı kimselerin namazda bulunmadıklarını fark etti. Bunun üzerine buyurdu ki:

– *İstedim ki, yerime birini insanlara namaz kıldırması için tayin edeyim. Sonra çıkıp namaza gelmeyenleri arayıp bulayım ve evlerini başlarına yakayım!"*[1389]

Bu hadis-i şerifin diğer bir rivayeti şöyledir:

"... Sonra gidip cemaatten geri kalanları bulayım. Ardından odun yığıp evlerinin yakılmasını emredeyim! Eğer bunlardan biri yağlı bir kemik ya da hayvan paçası bulacaklarını bilselerdi, elbette cemaatle namazda hazır bulunurlardı."[1390]

Rasûlullah s.a.v. burada yatsı namazını kastediyordu.

Hazret-i Osman r.a. Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

[1388] Buhârî, 645; Müslim, 650; Tirmizî, 215; Nesâî, 837; Ebû Dâvûd, 5310; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 5745.

[1389] Buhârî, 7224; Müslim, 651; Nesâî, 848; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 8673; İmam Mâlik, el-Muvatta', 292; ed-Dârimî, 1274.

[1390] Bu hadisin kaynağı için bir önceki hadis-i şerifin tahricine bakınız.

"Yatsı namazını cemaatle kılan kişi gecenin yarasını ibadetle geçirmiş gibidir. Sabah namazını da cemaatle kılarsa bütün geceyi ibadetle geçirmiş gibi olur."[1391]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kim bir vakti cemaatle kılarsa, göğsü ibadetle dolar."[1392]

Said b. el-Müseyyib rh.a. şöyle der: "Yirmi senedir müezzin her ezan okuduğunda ben mescidde olurum."

Muhammed b. Vâsi' şöyle der: "Dünyadan istediğim sadece şu üç şeydir:

1. Eğrilip yanıldığım zaman beni doğrultacak bir din kardeşi.
2. Kimseye muhtaç olmadan zaruri geçim kaynağı olan rızk.
3. Yanlışlığından muaf tutulduğum ve faziletini elde ettiğim cemaatle namaz."

Rivayet edildiğine göre, Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh r.a. bir defasında bazı kimselere imamlık yaparak namaz kıldırdı. Namazı bitirince dedi ki:

– Biraz öncesine kadar şeytan durmadan benimle uğraşıp durdu ve kendimi başkalarından üstün görmeme yol açtı. Artık asla imamlık yapmayacağım!

Hasan-ı Basrî r.a. şöyle der:

– Alimlerle düşüp kalkmayan kişinin arkasında namaz kılmayın!

İbrahim en-Neha'î rh.a. şöyle der: "İlmi yetersiz olduğu halde namaz kıldıran kişinin durumu denizden ölçekle su doldurana benzer; hangisin fazla hangisinin eksik olduğunu fark edemez."

Hâtem-i Esam rh.a. şöyle der:

– Bir vakit namazı cemaatle kaçırdım, sadece Ebû İshak el-Buhârî bana taziyede bulundu. Eğer bir çocuğum vefat etmiş olsaydı on bin kişiden fazlası taziyede bulunurdu! Çünkü insanlar din konusunda başlarına gelen musibetleri, dünya konusunda başlarına gelen musibetlerden daha hafif görüyorlar!

İbnu Abbâs r.a. şöyle der:

[1391] Müslim, 656; Tirmizî, 221; Ebû Dâvûd, 555; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 410.

[1392] Bu rivayetin merfû olarak tesbit edilemediğini kaydeden Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da bunu, Muhammed b. Nasr el-Mervezî'nin Ta'zîmu Kadri's-Salât'la Said b. Müseyyib'in sözü olarak rivayet ettiğini kaydeder.

– Namaza yapılan daveti duyduğu halde icabet etmeyen; ne kendisi hayrı bulmuştur ne de hayır kendisini!

Ebû Hureyre r.a. şöyle der:

– Âdemoğlunun kulağına erimiş kurşun dolması, ezanı işitip de icabet etmemesinden daha hayırlıdır!

Meymûn b. Mihrân rh.a. bir gün mescide gelir, kendisine derler ki:

– İnsanlar namazı kılıp dağıldılar!

Bunun üzerine der ki:

– İnnâ li'llâhi ve innâ ileyhi râci'ûn! Bu namazın fazileti benim için Irak valiliğinden daha değerliydi!

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kim kırk gün tahrim (namaza başlama) tekbirini kaçırmadan cemaatle namaz kılarsa, Allah Teala onun için iki berat yazar; biri münafıklıktan kurtuluş beratı diğeri de cehennemden kurtuluş beratı!"[1393]

Denilir ki: Kıyamet günü olunca, yüzleri yıldız gibi parlak bir topluluk mahşer yerine gelir. Melekler onlara derler ki:

– Siz ne tür ameller işlediniz?

Onlar şöyle cevap verirler:

– Biz, ezanı duyar duymaz hemen kalkar abdest alır başka bir şeyle meşgul olmazdık.

Sonra yüzlere ay gibi parlak bir topluluk görülür. Onlar da derler ki:

– Bizler daha vakit gelmeden abdest alırdık!

Sonra yüzleri güneş parlak bir topluluk görülür. Onlar da der ki:

– Bizler ezanı mescidde duyardık!

Rivayet edildiğine göre; seleften biri namaza başlama tekbirini kaçırsa üç gün kendisine taziyeye giderler; eğer cemaati kaçırırsa yedi gün taziyede bulunurlardı.

[1393] Tirmizî, 241.

SEKSEN ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GECE (TEHECCÜD) NAMAZININ FAZİLETİ

Yüce Allah c.c. şöyle buyurur:

"(Resûlüm!) Senin, gecenin üçte ikisine yakın kısmını, (bazen) yarısını, (bazen de) üçte birini yatmadan (ibadetle) geçirdiğini ve beraberinde bulunanlardan bir topluluğun da (böyle yaptığını) Rabb'in elbette biliyor. Gece ve gündüzü (içinde olup bitenleri iyiden iyiye) ölçüp biçen ancak Allah'tır. O sizin, bunu sayamayacağınızı bildiği için, sizi bağışladı.

Artık, Kur'ân'dan kolayınıza geleni okuyun. Allah bilmektedir ki, içinizde hastalar bulunacak, bir kısmınız Allah'ın lütfundan (rızık) aramak üzere yeryüzünde yol tepecekler, diğer bir kısmınız da Allah yolunda çarpışacaklardır. O halde Kur'ân'dan kolayınıza geleni okuyun.

Namazı kılın, zekâtı verin, Allah'a gönül hoşluğuyla ödünç verin. Kendiniz için önden (dünyada iken) ne iyilik hazırlarsanız Allah katında onu bulursunuz; hem de daha üstün ve mükâfatça daha büyük olmak üzere. Allah'tan mağfiret dileyin, şüphesiz Allah çok bağışlayıcı, çok esirgeyicidir."[1394]

Yine Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

"Şüphesiz gece kalkışı, (kalp ve uzuvlar arasında) tam bir uyuma ve sağlam bir kıraate daha elverişlidir."[1395]

Yine Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

"Korkuyla ve umutla Rablerine yalvarmak üzere (ibadet ettikleri için), vücutları yataklardan uzak kalır ve kendilerine verdiğimiz rızıktan Allah yolunda harcarlar."[1396]

1394 Müzzemmil, 20.

1395 Müzzemmil, 6.

Diğer bir ayet-i kerimede Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

"Yoksa geceleyin secde ederek ve kıyamda durarak ibadet eden, ahiretten çekinen ve Rabb'inin rahmetini dileyen kimse (o inkarcı gibi) midir? (Resûlüm!) De ki: Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Doğrusu ancak akıl sahipleri bunları hakkıyla düşünür."[1397]

Gece namazı ile ilgili diğer bir ayet-i kerime de şöyledir:

"Gecelerini Rablerine secde ederek ve kıyam durarak geçirirler."[1398]

"Sabır ve namaz ile Allah'tan yardım isteyin. Şüphesiz o, Allah'a saygıdan kalbi ürperenler dışında herkese zor ve ağır gelen bir görevdir."[1399]

Bir görüşe göre burada ayette söz konusu olan «gece namazı»dır; bu zor görevi yerine getirmek için de sabır ve nefis mücahedesi ile yardım sağlanmalıdır.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Biriniz uyuyunca ensesine şeytan üç düğüm atar. Her düğümü atarken, düğüm yerine eliyle vurarak «Üzerine uzun bir gece olsun, yat!» dileğinde bulunur. Adam uyanır ve Allah'ı zikrederse bir düğüm çözülür, abdest alacak olursa bir düğüm daha çözülür, namaz kılarsa bütün düğümler çözülür ve böylece dinç ve hoş bir halde sabaha erer. Aksi halde habis ruhlu (içi kararmış) ve uyuşuk bir halde sabaha erer."[1400]

Hadis-i şerifte zikredildiğine göre;

"Rasûlullah s.a.v.'in huzurunda birinin sabaha kadar uyuduğundan bahsederler. Efendimiz s.a.v. buyurur ki:

– *Bu adamın kulağına şeytan işemiştir!"*[1401]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

1396 Secde, 16.

1397 Zümer, 9.

1398 Furkân, 64.

1399 Bakara, 45.

1400 Buhârî, Teheccüd 12, Bed'ü'l-Halk 11; Müslim, Müsafirîn 207, (776); Ebû Dâvûd, Salât 307, (1306); Nesâî, Kıyâmu'l-Leyl 5, (3. 203); İmam Mâlik, el-Muvatta', Kasru's-Salât 95, (1, 176); Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 7266.

1401 Buhârî, Teheccüd 13, Bed'ü'l-Halk 11; Müslim, Müsâfirîn 205, (774); Nesâî, Kıyâmu'l-Leyl 5, (3, 204); İbnu Mâce, 1330; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 4049.

"Şeytanın enfiyesi, afyonu ve göz damlası vardır. Birine enfiyesini çektirdiği zaman o kişi kötü ahlaklı olur, afyon yalattığı zaman dili kötülük konuşmaya başlar, gözüne damla akıttığı zaman da sabaha kadar uyur."[1402]

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Geceleyin kılınan iki rekat namaz, o kişi için dünya ve içindekilerden daha hayırlıdır. Eğer ümmetime zor gelmeyeceğini bilseydim iki rekat gece namazını üzerlerine farz kılardım!"[1403]

Câbir b. Abdullah r.a. Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Gecenin öyle bir anı vardır ki, bir müminin Allah Teala'dan istediği hayırlı bir dileği bu ana denk gelse Allah c.c. kendisine dilediğini mutlaka verir."[1404]

Diğer bir rivayet şöyledir:

"... dünya ve ahiretle ilgili bir hayır dilerse Allah Teala c.c. kendisine mutlaka verir. Bu bütün gecenin içinde belli bir vakittir."

Muğîre b. Şu'be r.a. anlatıyor:

"Rasûlullah s.a.v. ayakları kabarıncaya kadar geceleri kalkıp namaz kılardı. Kendisine dediler ki:

– Allah Teala c.c. senin geçmiş ve gelecek günahlarını affetmedi mi (niye kendini bu kadar yoruyorsun)?

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– Şükreden bir kul olmayayım mı?"[1405]

Bu hadis-i şeriften anlaşıldığına göre Rasûlullah s.a.v. *‹‹Şükreden bir kul olmayayım mı?››* sözü ile, Cenab-ı Hakk'ın katında derecesinin artmasını istiyordu. Çünkü Kur'ân-ı Kerîm'de ifade edildiği gibi şükür, nimetin artmasının sebebidir. Yüce Allah c.c. şöyle buyurur:

1402 Yakın lafızlarla rivayeti için bkz., el-Bezzâr, el-Müsned, 3035, 3036; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 6855; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 3577, 8357.

1403 Hâfız Irâkî, bu hadis-i şerifi Âdem b. İyâs'ın es-Sevâb'da, Muhammed b. Nasr el-Mervezî'nin Ta'zîmu Kadri's-Salât'la ve Ebû Mansûr ed-Deylemî'nin de Müsnedü'l-Firdevs'te rivayet ettiğini kaydeder.

1404 Müslim, 757; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 14336.

1405 Buhârî, Teheccüd 16, Tefsir, Feth 1, Rikâk 20; Müslim, Sıfatu'l-Münâfikîn 79, (2819); Tirmizî, Salât 304, (412); Nesâî, Kıyamu'l-Leyl 17, (3, 219); İbnu Mâce, 1419; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 17779.

"Hatırlayın ki Rabb'iniz size: Eğer şükrederseniz, elbette size (nimetimi) artıracağım ve eğer nankörlük ederseniz hiç şüphesiz azabım çok şiddetlidir! diye bildirmişti."[1406]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Ey Ebû Hureyre! Hayatta iken, öldüğünde, kabirde ve tekrar dirildiğin zaman Allah'ın rahmetinin seninle birlikte olmasını istiyor musun? O halde gece kalk ve Allah rızası için namaz kıl! Ey Ebû Hureyre! Namazını evinin bir köşesinde kıl ki, evinin nuru semadakiler için yıldızların merkezi, dünyadakiler için gökteki yıldızlar gibi olsun!"[1407]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Gece namazı kılmaya devam edin! Zira gece namazı sizden önceki salihlerin geleneğidir. Gece namazı kulu Allah Teala'ya yaklaştırır, günahlar için keffaret, insanın bedeninden hastalıkları uzaklaştırıcı ve günahları engelleyicidir!"[1408]

Hazret-i Aişe r.a. anlatıyor:

"Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– Mûtad olarak geceleyin namaz kılan bir kimseye uyku gâlebe çalarsa (gece uyuya kalsa ve namazını kılamasa), Allah Teala c.c. onun namazının sevabını yine de yazar, onun uykusu bir sadaka (Allah'ın ona yaptığı bir ikram) olur."[1409]

"Rasûlullah s.a.v. Ebû Zer r.a.'a şöyle der:

– Bir sefere çıkmak istediğin zaman hazırlık yapar mısın?

– Ebette yaparım Ey Allah'ın Rasûlü!

– Peki kıyamet gününe giden seferin yolculuğu nasıl olacak? Ey Ebû Zer, bu gün için sana faydalı olacak şeyleri bildireyim mi?

– Evet bildir, anam babam sana feda olsun ey Allah'ın Rasûlü!

– Dirilme günü için çok sıcak günde oruç tut; kabir yalnızlığı için gecenin karalığında iki rekat namaz kıl; çetin işler için hac yap; yoksula sa-

---

1406 İbrahim, 7.

1407 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da bunun aslının bulunmadığını belirtir.

1408 Tirmizî, Da'avât 112, (3543, 3544); et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 4766; el-Mu'cemu'l-Evsat, 93; el-Hâkim, el-Müstedrek, 1/308; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 3519, 3520.

1409 Ebû Dâvûd, Salât 310, (1314); Nesâî, Kıyamu'l-Leyl 61, (3, 257); İbnu Mâce, 1344; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 23820; İmam Mâlik, el-Muvatta', Salâtu'l-Leyl 1, (1,117). İbnu Mâce ve Ahmed b. Hanbel benzer lafızlarla rivayet eder.

daka vermek, hak bir sözü söylemek veya kötü bir sözü söylemekten uzak durmak suretiyle sadaka ver!"[1410]

Anlatıldığına göre; "Rasûlullah s.a.v. zamanında yaşayan biri vardı. Herkes yataklarına uzanıp, gözlerini kapatıp uykuya daldıklarında o kalkardı. Namaz kılar, Kur'ân-ı Kerîm okur ve şöyle dua ederdi:

– Ey cehennemin Rabbi! Sen beni ondan koru!

Adamın bu halini Rasûlullah s.a.v.'e anlattılar. Rasûlullah s.a.v. buyurdu ki:

– O kişi dua ederken bana haber verin!

Adamın yanına geldi ve dua esnasında söylediklerini dinledi. Sabah olunca ona dedi ki:

– Ey falanca! Niçin Allah Teala'dan cenneti istemedin?

Adam şöyle dedi:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Ben henüz o dereceye ulaşmadım; amelim oraya varacak kadar değil!

Aradan fazla bir vakit geçmeden Cibril a.s. Rasûlullah s.a.v.'e geldi ve şöyle haber verdi:

– Falanca kişiye haber ver; Allah Teala c.c. onu cehennemden kurtardı ve cennete koydu!"[1411]

Yine rivayet edildiğine göre;

"Cibril a.s. Rasûlullah s.a.v.'e dedi ki:

– Abdullah b. Ömer ne güzel bir kişi! Keşke gece namazı da kılsa!

Rasûlullah s.a.v. bu durumu kendisine haber verdi. Bundan sonra Abdullah b. Ömer r.a. gece namazına ara vermeden devam etti. Nâfi' rh.a. der ki:

Abdullah b. Ömer r.a. gece namazını kılar ve şöyle derdi:

– Ey Nâfi'! Seher[1412] *vakti girdi mi?*

Ben «Hayır!» derdim ve o da kalkıp namazına devam eder sonra tekrar sorardı:

– Ey Nâfi'! Seher vakti girdi mi?

1410 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Bu hadisi İbnu Ebi'd-Dünyâ, Kitabu't-Teheccüd'de rivayet etmiştir.

1411 Hâfız Irâkî, bu rivayetin aslının bulunamadığını kaydeder.

1412 Sabah namazının başlangıcı olan «fecr-i sâdık»ın doğmasından az önceki vakit.

Ben «Evet girdi!» deyince; gelip oturur ve fecir doğup sabah namazı vakti girinceye kadar Allah Teala'ya istiğfar ederdi."[1413]

Ali b. Ebî Tâlib r.a. der ki: "Bir gün Yahya a.s. arpa ekmeği yiyerek karnını doyurur. Sonra yatıp uyur, gece virdini ihmal eder ve böylece sabahlar. Cenab-ı Hak c.c. ona şöyle vahyeder:

– Benim yurdumdan daha hayırlı bir yurt mu buldun? Bana yakın olmaktan daha hayırlı bir çevre mi buldun? İzzetim ve celalime yemin ederim ki, eğer cenneti şöyle bir görseydin kalbinin yağı erir, ona olan iştiyakından ruhunu teslim ederdin! Eğer cehenneme muttali olsaydın; yağların erir, ağlamaktan dolayı gözlerinin yaşı kuruduktan sonra kan ve irin akar, kumaş yerine deri aba giyerdin!"

Rasûlullah s.a.v.'e denildi ki:

"Falan kişi gece namaz kılıyor, sabahleyin de hırsızlık yapıyor!

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– Bu ameli (gece namazı) yakında onu o kötülükten alıkoyacaktır!"[1414]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Geceleyin kalkıp namaz kılan ve hanımını da uyandıran, hanımı kalkmak istemediği taktirde yüzüne su döken kula Allah c.c. rahmetini bol kılsın. Geceleyin kalkıp namaz kılan, kocasını da uyandıran, kocası kalkmak istemeyince yüzüne su döken kadına da Allah c.c. rahmetini bol kılsın."[1415]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kim gece uyanır ve hanımını da uyandırır birlikte iki rekat namaz kılarlarsa; her ikisi de Allah'ı çokça zikreden kadın ve erkekler arasına yazılır!"[1416]

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Farz namazdan sonra en faziletli namaz, gece (teheccüd) namazıdır!"[1417]

1413 Buhârî, 1122; Müslim, 2479. Buhârî ve Müslim benzer lafızlarla rivayet eder. *«Ey Nâfi'! Seher vakti girdi mi?»* kısmını ise el-Heysemî rivayet eder. Bkz., el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 9486.

1414 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 9486; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 3555.

1415 Ebû Dâvûd, Salât 307, (1308); Nesâî, Kıyamu'l-Leyl 5, (3, 205); İbnu Mâce, 1336; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 7362.

1416 Ebû Dâvûd, 1451; İbnu Mâce, 1335.

1417 Müslim, 1163; Tirmizî, 438; Nesâî, 1613; Ebû Dâvûd, 2429; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 8329.

Ömer b. Hattâb r.a. şöyle der: "Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– *Kim hizbini ya da bir kısmını okumadan uyuya kalırsa; onu sabah namazı ile öğle namazı arasında okursa gece okumuş gibi sevap yazılır!"*[1418]

İmam Buhârî rh.a. genellikle şu şiirleri okur ve onu hayatına tatbik ederdi:

Fırsat elindeyken namazın kıymetini bil,
Bilemezsin, belki de ansızın ölüm geliverir!
Nince kişiler gördüm; sapasağlam, bir hastalığı yoktu,
O sağlam bedenden ruhları kuş gibi uçtu.

1418 Müslim, 747; Tirmizî, 581; Nesâî, 1790; Ebû Dâvûd, 1313; İbnu Mâce, 1343; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 220; İmam Mâlik, el-Muvatta', 470.

SEKSEN DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DÜNYALIK ALİMLERİN KÖTÜLÜĞÜ

Dünyalık alimlerden maksat; dünyadan yararlanmak, insanların gözünde makam ve mevki kazanmak gayesiyle öğrenen kişilerdir.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kıyamet günü insanların en çetin azaba uğratılacak olanı, Allah Teala'nın kendisini ilminden yararlandırmadığı alimdir."[1419]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kişi, öğrendiği ilim ile amel etmedikçe alim olamaz."[1420]

Rasûl-i Ekrem s.a.v. şöyle buyurur:

"İlim iki kısımdır:

Sözlü olarak dillerde ifade edilen ilim. Bu, Allah Teala'nın kullarına karşı bir hüccetidir. Diğeri ise kalpte bulunan (kendisiyle amel edilen) ilim. Asıl faydalı olan ilim budur!"[1421]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Ahir zamanda cahil âbidler ile fâsık (günahlara dalmış) alimler olacak!"[1422]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

1419 el-Taberânî, el-Mu'cemu's-Sağîr, 1/182-183; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 1778; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 872; el-Münzirî, et-Terğîb ve't-Terhîb, 222.

1420 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da, bunu İbnu Hibbân'ın Ravdatu'l-Ukalâ'da ve el-Beyhakî'nin de el-Medhal'de rivayet ettiğini söyler. el-Münâvî de, Feyzu'l-Kadîr'de bunu Ebu'd-Derdâ r.a.'ın sözü olarak rivayet eder.

1421 el-Hatîbu'l-Bağdâdî, Târîhu Bağdâd, 4/346; el-Hakîmu't-Tirmizî, Nevâdiru'l-Usûl, s. 255; el-Münzirî, et-Terğîb ve't-Terhîb, 140.

1422 el-Hâkim, el-Müstedrek, 4/315; Ebû Nu'aym, el-Hilye, 2/331.

"İlmi, ulemâya karşı böbürlenmek, aşağılık kişiler ile münakaşa etmek ve insanların dikkatini kendinize çekmek için öğrenmeyin. Kim böyle yaparsa yeri cehennemdir."[1423]

Resûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Kim, bir ilimden sorulur, o da bunu gizleyip söylemezse, Allah Teala c.c. onu (Kıyamet günü) ateşten bir gem ile gemler."[1424]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Ben, Deccâl'in dışında fakat ondan daha tehlikeli birinden sizin adınıza korkuyorum!

Sahâbe-i kirâm dediler ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Kimdir o?

– Onlar saptırıcı önderlerdir (alimlerdir)!"[1425]

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Kimin ilmi artar fakat hidayet (amel) yönünden bir ilerleme kaydetmezse, sadece Allah Teala'dan uzaklaşması artar!"[1426]

İsa a.s. şöyle der:

– Sizler şaşkınlarla düşüp kalktığınız halde akşam karanlığında yol soranlara nasıl yol gösterebilirsiniz?

Bu ve benzeri hadisler ve rivayetler ilmin önemini ve ne gibi büyük tehlikeler taşıdığını bize haber vermektedir. Alim, ya ebedi bir felaketle karşı karşıya ya da ebedi bir saadete adaydır. İlme dalan kişi, eğer saadete erememiş ise, kendisini selametten mahrum bırakmış olur.

Ömer b. Hattâb r.a. şöyle der:

– Bu ümmet için en çok korktuğum şey münafık alimdir!

Dediler ki:

– Münafık alim nasıl olur?

– Dilde bilgili, fakat kalp ve amel yönünden cahil olmakla!

Hasan-ı Basrî rh.a. şöyle der:

[1423] İbnu Mâce, 254; el-Hâkim, el-Müstedrek, 1/161; el-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 6/32; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 2/283;

[1424] Ebu Davud, İlm 9, (3658); Tirmizi, İlim 3, (2651); İbnu Mâce, 256, Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 8328.

[1425] Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 20879.

[1426] es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 8397; Muhammed el-Hût, Esna'l-Matâlib, 1322.

– Alimlerin bilgilerini ve hikmet sahiplerinin güzel sözlerini topladığı halde, amel yönünden aşağılık kimselerin tuttuğu yolu tutma!

Adamın biri Ebû Hureyre r.a.'a şöyle der:

– İlim öğrenmek istiyorum ama onu kaybetmekten korkuyorum!

Ebû Hureyre r.a. şu cevabı verir:

– İlimle ameli terk etmek kayıp olarak yeter!

İbrahim b. Uyeyne rh.a.'e sorarlar:

– Pişmanlığı en uzun süren kişi kimdir?

– Dünya hayatında nankörlere iyilik edenler, ahiret aleminde ise amelsiz alimler!

Halil b. Ahmed rh.a. şöyle der:

– İnsanlar dört kısımdır:

1. Bilen ve bildiğinin farkında olan: Bunlar alimdir, onlara tâbi olunuz!
2. Bilen fakat bildiğinin farkında olmayan: O uykudadır, onu uyandırınız!
3. Bilmez fakat bilmediğini bilir: Onun bir rehbere ihtiyacı var, ona rehberlik ediniz!
4. Bilmez ve bilmediğini de bilmez: Bu cahildir, ondan uzak durunuz!

Süfyan-ı Sevrî rh.a. şöyle der:

– İlim ameli davet eder; amel icabet ederse kalır, aksi takdirde ilim çeker gider!

Abdullah b. el-Mübârek rh.a. şöyle der:

– Kişi ilim peşinde olduğu sürece alim sayılır. Eğer artık kendisinin alim olduğunu zannederse cahiller arasına katılır!

Fudayl b. Iyâz rh.a. şöyle der:

– Ben gerçekten şu üç kişiye acırım:

1. Toplumun efendisi iken zelil duruma düşen,
2. Halkın zengini iken muhtaç duruma düşen,
3. Dünyanın oyuncağı durumuna düşen alim!

Hasan-ı Basrî rh.a. şöyle der:

– Alimler için en büyük ceza kalplerinin ölmesidir. Kalbin ölmesi demek, ahiret için yapılacak amel ile dünyalık peşinde koşmak demektir.

Sonra şu şiiri okudu:

Şaşmak gerek hidayeti verip dalaleti alana,

Ve dini karşılığında dünyayı satın alana.
Bunların en garibi, başkasının dünyası uğruna,
Dinini satar; budur şüphesiz en şaşılacak olan!

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Alim, öylesine ağır bir azaba çarptırılır ki, onun çektiği azabın şiddetinden büyük bir rahatsızlık duyarlar!"[1427] Burada söz konusu olan elbette kötü alimlerdir.

Usâme b. Zeyd r.a. Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Kıyamet günü bir alim getirilir ve cehenneme atılır. Bağırsakları dışarı sarkar, su çeken eşeğin dolap etrafında dönmesi gibi bağırsağın etrafında döner. Cehennemlikler etrafına toplanır ve sorarlar:

– Sana ne oldu?

Adam şöyle cevap verir:

– Ben insanlara iyiliği emreder kendim yapmazdım, insanlara kötülüğü yasaklar kendim yapardım!"[1428]

Bildiği halde isyan ettiği için alimin azabı kat kat verilir. Çünkü o günahları ve haramları bile bile işlemiştir. Nitekim Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

"Şüphe yok ki münafıklar cehennemin en alt katındadırlar. Artık onlara asla bir yardımcı bulamazsın."[1429]

Münafıklar cehennemin en alt tabakasına atılmışlardır. Çünkü onlar bildikleri halde dini inkar etmişlerdir. Cenab-ı Hak c.c., Yahudilerin Hıristiyanlardan daha şerli olduğunu bildirmiştir. Halbuki Yahudiler, Hıristiyanlar gibi «O Allah üç ilahın üçüncüsüdür» dememişlerdi. Ancak Yahudiler, Hazret-i Peygamber s.a.v.'in vasıflarını ve İslâm dinin hak olduğunu bildikleri halde inkar etmişler ve bu yüzden daha şerli olarak vasıflandırılmışlardır. Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

"Kendilerine kitap verdiklerimiz onu (o kitaptaki peygamberi), öz oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar. Buna rağmen onlardan bir kısmı bile bile gerçeği gizler."[1430]

1427 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da, bunun aslını bulamadığın söyler.

1428 Buhârî, 3268; Müslim, 2989; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 21277.
Ahmed b. Hanbel, "... *bir alim getirilir...*" lafzı yerine "... *bir adam getirilir...*" lafzıyla rivayet eder.

1429 Nisâ, 145.

"Ne zaman ki, onlara Allah katından, yanlarında bulunanı (Tevrat'ı) doğrulayan bir kitap (Kur'ân) geldi, daha önce inkar edenlere karşı yardım isteyip dururlarken o bildikleri (Kur'ân) kendilerine gelince onu inkar ettiler. İşte Allah'ın lâneti böyle inkârcılaradır."[1431]

Yüce Allah c.c., Bel'âm b. Bâ'ûrâ ile ilgili olarak şöyle buyurur:

"Onlara (yahudilere), kendisine âyetlerimizden verdiğimiz ve fakat onlardan sıyrılıp çıkan, o yüzden de şeytanın takibine uğrayan ve sonunda azgınlardan olan kimsenin haberini oku.

Dileseydik elbette onu bu âyetler sayesinde yükseltirdik. Fakat o, dünyaya saplandı ve hevesinin peşine düştü. Onun durumu tıpkı köpeğin durumuna benzer: Üstüne varsan da dilini çıkarıp solur, bıraksan da dilini sarkıtıp solur. İşte âyetlerimizi yalanlayan kavmin durumu böyledir. Kıssayı anlat; belki düşünürler."[1432]

İşte günahlara dalan alimlerin hali böyledir. Bel'âm b. Bâ'ûrâ, Allah'ın kitabını biliyordu. Fakat buna rağmen nefsinin azgın arzularına daldı ve bu yüzden köpeklere benzedi. Kendisini hikmet verilsin veya verilmesin fark etmez, o sadece nefsinin arzularına uyar!

İsa a.s. şöyle der:

– Kötü alim, nehrin önüne düşüp suyu kapayan bir kaya gibidir; ne kendisi suyu içer ve ne de suyun bitkilere ulaşmasına izin verir!

1430 Bakara, 146.

1431 Bakara, 89.

1432 A'râf, 175-176.

SEKSEN BEŞİNCİ BÖLÜM

GÜZEL AHLAKIN FAZİLETİ

Cenab-ı Hak c.c., Rasûlü ve Habib'ini övmek ve kendisine ihsan ettiği nimetini açıklamak maksadıyla şöyle buyurur:

"Ve sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin."[1433]

Hazret-i Aişe r.a. validemiz şöyle der:

"Rasûlullah s.a.v.'in ahlakı Kur'ân-ı Kerîm'den ibaret idi!"[1434]

"Adamın biri Rasûlullah s.a.v.'e güzel ahlakın ne olduğunu sordu. Rasûlullah s.a.v. şu ayet-i kerimeyi okudu:

"(Rasûlüm!) Sen af yolunu tut, iyiliği emret ve cahillerden yüz çevir."[1435]

Sonra buyurdu ki:

– Emredilen iyilik; seninle ilişkiyi kesen akrabanla ilişkiyi devam ettirmek, senden esirgeyip mahrum bırakana vermek ve sana haksızlık yapanı affetmektir!"[1436]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Şüphesiz ki ben güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim!"[1437]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

1433 Kalem, 4.

1434 Kamil Miras, Tecrîd-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi, 9/275. Mütercim bu hadis-i şerifi Tirmizî ve Müslim'in rivayet etmiş olduğunu belirtir.

1435 A'râf, 199.

1436 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Bu hadisi İbnu Mirdeveyh rivayet etmiştir.

1437 Buhârî, el-Edebü'l-Müfred, s. 104; et-Târîhu'l-Kebîr, 7/188; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned. 8729; İmam Mâlik, el-Muvatta', 2/904; İbnu Sa'd, et-Tabakâtu'l-Kübrâ, 1/192; el-Hâkim, el-Müstedrek, 2/670.

"Kıyamet günü mizana konulacaklar içinde en ağır basacak olan Allah'a karşı takva sahibi olmak ve güzel ahlaktır."[1438]

"Adamın biri Rasûlullah s.a.v.'in önünden geldi ve şöyle sordu:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Din nedir? Rasûlullah s.a.v. şöyle cevap verdi:

– Güzel ahlak!

Sonra adam Rasûlullah s.a.v.'in sağ tarafından geldi ve ‹‹Din nedir?›› diye sordu. Efendimiz yine ‹‹Güzel ahlak!›› buyurdular. Adam bu sefer Hazret-i Peygamber'in sol tarafından geldi ve yine ‹‹Din nedir?›› diye sordu. Hazret-i Peygamber yine ‹‹Güzel ahlak!›› diye cevap verdi. Adam tekrar dolandı arkadan geldi ve ‹‹Din nedir?›› diye sordu. Bunun üzerine Rasûlullah s.a.v. adama döndü ve buyurdu ki:

– Anlamıyor musun? Din, öfkelenmemektir!"[1439]

Rasûlullah s.a.v.'e sordular:

– Uğursuzluk nedir, ey Allah'ın Rasûlü! Rasûlullah s.a.v. buyurdu ki:

– Kötü ahlak![1440]

"Sahâbe-i kirâmdan biri Rasûlullah s.a.v.'e gelerek dedi ki:

– Bana nasihat et! Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– Nerede olursan ol Allah'tan kork! Sahabi yine dedi ki:

– Bana daha çok nasihat et! Rasûl-i Ekrem s.a.v. buyurdular ki:

– Her kötülükten sonra bir iyilik yap ki kötülüğü silsin! Sahabi tekrar dedi ki:

– Bana yine nasihat et! Rasûl-i Ekrem s.a.v. buyurdular ki:

– İnsanlara karşı güzel ahlaklı ol!"[1441]

Rasûlullah s.a.v.'e sordular:

– Hangi amel daha faziletlidir? Rasûl-i Ekrem s.a.v. buyurdular ki:

– Güzel ahlak!"[1442]

1438 Ebû Dâvûd, 4799; Tirmizî, 2002; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 26950; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 2/230.

1439 Muhammed b. Nasr el-Mervezî, Ta'zîmu Kadri's-Salât, 878; el-Münzirî, et-Terğîb ve't-Terhîb, 3912.

1440 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 6/85; İbnu Şâhîn, el-Emâlî, 1/97.

1441 Tirmizî, 1987; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 20827; ed-Dârimî, es-Sünen, 2791.

1442 İbnu Mâce, 3436; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 4/278. Hadisi, *"İnsanlar için verilmiş en hayırlı şey güzel ahlaktır!"* lafzıyla rivayet etmişlerdir.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Cenab-ı Hak c.c., yaratılışını ve ahlakını güzel yaptığı bir kulunu ebediyyen cehenneme atmaz!"[1443]

Fudayl rh.a. şöyle nakleder: "Rasûlullah s.a.v.'e dediler ki:

– Falanca kadın gündüzleri oruç tutuyor ve geceleri namaz kılıyor. Ancak kötü ahlaklı biridir; diliyle komşularına eza veriyor!

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– Onda bir hayır yoktur, o cehennemlikler arasındadır!"[1444]

Ebu'd-Derdâ r.a. şöyle rivayet eder: "Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu işittim:

– Mizana ilk konulacak şey güzel ahlak ve cömertliktir!"[1445]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Allah Teala imanı yaratınca iman dedi ki:

– Allahım beni kuvvetlendir!

Cenab-ı Hak c.c. onu güzel ahlak ile kuvvetlendirdi. Allah Teala küfrü yaratınca küfür dedi ki:

– Allahım beni kuvvetlendir!

Cenab-ı Hak c.c. da onu cimrilik ve kötü ahlak ile güçlendirdi."[1446]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Allah Teala c.c., bu dini zatına has olarak seçti. Bu dininizde size ancak güzel ahlak ve cömertlik yaraşır. Sözümü iyi dinleyin; dininizi bu iki haslet ile süsleyin!"[1447]

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Güzel ahlak, Allah Teala'nın ahlakıdır!"[1448]

"Rasûlullah s.a.v.'e sordular:

1443 et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 7/37; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 12663.

1444 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 2/44; el-Bezzâr, el-Müsned, 1902; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 5764; el-Hâkim, el-Müstedrek, 4/166.

1445 es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 1/114. et-Taberânî'nin el-Mu'cemu'l-Kebîr'inden naklen rivayet eden es-Suyûtî'nin rivayetinde «cömertlik» kelimesi geçmemektedir.

1446 et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 24/253; Abd b. Humeyd, s. 452; el-Kudâ'î, eş-Şihâb, 1/154; ed-Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs, 1/18; İbnu Ebî Şeybe, 5/212; Ebû Nu'aym, el-Hilye, 5/75.

1447 et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 18/159; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 4706.

1448 es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 3717; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 12658; el-Münzirî, et-Terğîb ve't-Terhîb, 39115.

– Ey Allah'ın Rasülü! İman bakımından hangi mümin daha faziletlidir? Buyurdular ki:

– Ahlakı en güzel olan!"[1449]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Siz insanları mallarınızla memnun edemezsiniz! Onları güler yüz ve güzel ahlak ile memnun edin!"[1450]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Sirkenin balı bozduğu gibi kötü ahlak da iyi amelleri bozar."[1451]

Cerîr b. Abdullah r.a. Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Sen, Cenab-ı Hakk'ın güzel olarak yarattığı bir kişisin; öyleyse sen de ahlakını güzelleştir!"[1452]

Berâ' b. Âzib r.a. şöyle rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v., insanların en güzel yüzlüsü olduğu gibi ahlak bakımından da en güzel olanı idi."[1453]

Ebû Sa'îd el-Hudrî r.a. şöyle rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v. şöyle dua ederdi:

– Allahım! Yaratılışımı güzel yaptığın gibi ahlakımı da güzelleştir!"[1454]

Abdullah b. Ömer r.a. şöyle rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v. şu duayı çok sık yapardı:

– Allahım! Senden sıhhat, afiyet ve güzel ahlak diliyorum!"[1455]

Ebû Hureyre r.a. Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

1449 el-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 17/48; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 193, 9165, 9615; el-Münzirî, et-Terğîb ve't-Terhîb, 3929.

1450 Ebü Ya'lâ, el-Müsned, 6550; el-Bezzâr, el-Müsned, 1977, 1978, 1979; el-Münzirî, et-Terğîb ve't-Terhîb, 3/260; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 12675.

1451 es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 4137; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 10777; el-Mu'cemu'l-Evsat, 854; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 12690.

1452 es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 2531.

1453 Buhârî, 3549; Müslim, 2337.
Bu rivayetteki lafız şöyledir: *"Rasûlullah s.a.v., insanların en güzel yüzlüsü ve ahlakı en güzel olanı idi. Boyu, ne çok uzundu ve ne de kısa idi."*

1454 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 3713; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 6/346; Hennâd, ez-Zühd, 2/599; ed-Deylemî, el-Firdevs, 1/481; İbnu Sa'd, et-Tabakâtu'l-Kübrâ, 1/377.

1455 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Bu hadis-i şerifi el-Harâ'itî, Mekârimu'l-Ahlâk'la rivayet etmiştir.

"Müminin şerefi dini, asaleti güzel ahlakı ve mürüvveti de aklıdır!"[1456]

Usâme b. Şüreyk r.a. şöyle rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v.'in yanına bedevi Arapların geldiğini gördüm. Şunu soruyorlardı:

– Bir kula verilmiş olanlar içinde en hayırlısı nedir? Efendimiz buyurdular ki:

– Güzel ahlak!"[1457]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Bana en sevimli olanınız ve kıyamet günü meclisime en yakın olanınız, ahlakı en güzel olanınızdır!"[1458]

İbnu Abbâs r.a. Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Şu üç haslet veya bunlardan biri kimde bulunmazsa, onun amelini hiç hesaba katmayınız:

1. *Günah işlemeye engel olacak bir takva!*
2. *Basit ve aşağılık işlerden alıkoyan bir vakar!*
3. *İnsanlarla iyi geçinmesini sağlayacak güzel ahlak!*

Rasûlullah s.a.v. namaza başlarken şu duayı yapardı:

"Allahım beni en güzel ahlaka yönelt! Zira, senden başkası en güzel ahlaka yöneltemez! Beni kötü ahlaktan uzaklaştır; zira senden başkası beni kötü ahlaktan uzaklaştıramaz!"[1459]

‹‹Güzellik nedir?›› diye sorarlar. Denilir ki:

– Yumuşak sözlü olmak, güzel yüz gösterip tebessüm etmek! Kim insanları güzellikle karşılar, onlara güzel ahlakla muamele ederse; insanlar üzerinde bir ağırlık olmaz ve kardeşleri tarafından övülen biri olur.

Şair şöyle der:

İyi hasletlerin hepsine sahip olduğunda,
Ve bütün insanlara güzel davrandığında,
Arş'ın sahibi tarafından her hayra kavuşursun,
Onların gizli ve açık teşekkürüne nail olursun.

1456 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 8556; İmam Mâlik, el-Muvatta', 1007; Dârekutnî, 3/303; İbnu'l-Ca'd, s. 435; el-Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 7/136; el-Kudâ'î, eş-Şihâb, 1/143; İbnu Ebi'd-Dünyâ, Mekârimu'l-Ahlâk, 1.

1457 İbnu Mâce, 3436; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 17986.

1458 Buhârî, 3760; Müslim, 2321; Tirmizî, 2018; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 17278. Buhârî ve Müslim yakın lafızlarla rivayet eder.

1459 Müslim, 771; Tirmizî, 3421; Nesâî, 896; Ebû Dâvûd, 760; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 731; ed-Dârimî, es-Sünen, 1238.

SEKSEN ALTINCI BÖLÜM

GÜLMEK, AĞLAMAK ve GİYİM-KUŞAM

Yüce Allah c.c. şöyle buyurur:

***"Şimdi siz bu söze (Kur'ân'a) mı şaşıyorsunuz? Gülüyorsunuz da ağlamıyorsunuz! Ve siz gaflet içinde oyalanmaktasınız!"*[1460]**

Bazı müfessirler bu ayetleri şöyle açıklar: Sizler Kur'ân-ı Kerîm karşısında şaşırıp kalıyor ve onu yalanlıyorsunuz. Bu kitap, Allah katından gelmiş olmasına rağmen onunla alay edip gülüyorsunuz da; inkarcılar için yapılan tehditlerden çekinerek korkup ağlamıyorsunuz! Üzerinize yüklenen görevlere aldırış etmeden gaflet içinde oyalanıp duruyorsunuz!

Derler ki: Bu ayet-i kerime indikten sonra Rasûlullah s.a.v. kahkaha ile hiç gülmedi, sadece tebessüm etmekle yetindi.

Diğer bir görüşe göre; bundan sonra Rasûlullah s.a.v. ne gülerken ne de tebessüm ederken görüldü!

İbnu Ömer r.a. şöyle rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v. bir gün mescidden çıktı, bir de baktı ki bazı kimseler konuşup gülüşüyorlar. Yanlarında durdu, onlara selam verdi ve buyurdu ki:

– Lezzetleri gidereni (ölümü) sıkça hatırlayınız!

Daha sonra yine mescid çıkışında gülüşen bir topluluk gördü. Onlara dedi ki:

– Nefsimi elinde tutan Allah'a yeminle söylüyorum ki, eğer sizler benim bildiğimi bilseydiniz az güler ve çokça ağlardınız!"[1461]

[1460] Necm, 59-61.

[1461] Burada nakledilen hadis-i şerif aslında iki hadisin birleştirilmiş şeklidir. Bu hadisler için Bkz., Buhârî, 1044, 4621; Müslim, 901, 2359; Tirmizî, 2307, 2312; Nesâî, 1474, 1824; İbnu Mâce,

Hızır a.s. Musa a.s. ile ayrılmak istediği zaman Musa a.s. ona şöyle dedi:

– Bana nasihat et!

– Ey Musa! İnatçılık ve dik kafalılıktan kaçın! İhtiyacın olmadığı yere adım atma! Hayretini çeken bir şey olmadıkça gülme! Hataları yüzünden insanları ayıplama! Hataların için ağla!

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Çok gülmek kalbi öldürür!"[1462]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Gençliğinde gülen kişi ihtiyarlığında ağlar! Zenginliğinde gülen fakirliğinde ağlar! Hayatında gülen ölümünde ağlar!"[1463]

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Kur'ân-ı Kerîm'i okuyun ve ağlayın. Ağlayamıyorsanız ağlar gibi yapın!"[1464]

"Artık kazanmakta olduklarının cezası olarak az gülsünler, çok ağlasınlar!"[1465]

Bu ayet-i kerime hakkında Hasan-ı Basrî rh.a. şöyle der: İşlediklerine karşılık dünyada az gülsünler, ahirette çok ağlasınlar!

Yine Hasan-ı Basrî rh.a. şöyle der: "Önünde cehennem varken gülen kimseye ve önünde ölüm duruyorken sevinen kişiye şaşarım!"

Hasan-ı Basrî rh.a., gülen bir gence rastlar ve ona şöyle der:

– Evladım, sırat köprüsünü aştın mı?

– Hayır!

– Kesin cennetlik olduğun belli oldu mu?

– Hayır!

– O halde neden gülüyorsun?

4190, 4258; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 7447, 7865; İmam Mâlik, 444; ed-Dârimî, es-Sünen, 2735.

1462 Tirmizî, 2305; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 8034; Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 11/113; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 7/125, el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 7/78; Ebû Nu'aym, el-Hilye, 6/295.

1463 Bu lafızla bulunamadı.

1464 İbnu Mâce, 1337; el-Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 10/231; Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 4134; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 18604.

1465 Tevbe, 83.

Bu hadiseden sonra o genç hiç gülerken görülmedi.

İbnu Abbâs r.a. şöyle der:

– Gülerek günah işleyen ağlayarak cehenneme girer!

Cenab-ı Hak c.c., şu ayet-i kerimede ağlayan insanları bakın nasıl övüyor:

"Ağlayarak yüz üstü yere kapanırlar. (Kur'an okumak) onların saygısını artırır."[1466]

"Kitap ortaya konmuştur: Suçluların, onda yazılı olanlardan korkmuş olduklarını görürsün. "Vay halimize! derler, bu nasıl kitapmış! Küçük büyük hiçbir şey bırakmaksızın (yaptıklarımızın) hepsini sayıp dökmüş!" Böylece yaptıklarını karşılarında bulmuşlardır. Senin Rabb'in hiç kimseye zulmetmez."[1467]

Evzâ'î rh.a. bu ayetle ilgili olarak şöyle der: Kitapta yazılı olan küçükler tebessüm, büyükler ise kahkahadır.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kıyamet günü şu üç göz dışında bütün gözler ağlar: Allah korkusuyla ağlayan gözler, harama bakmaktan sakınıp kapanan gözler ve Allah yolunda uykusuz geceleyen (nöbet tutan) gözler!"[1468]

Denilir ki üç şey kalbi karartır:

1. Hayret edilecek bir şey yokken gülmek!
2. Acıkmadan yemek!
3. Lüzumsuz yere konuşmak!

Giyim Kuşam

Rasûl-i Ekrem s.a.v. gömlek, kaftan, iç çamaşır, cübbe gibi elbiselerden ne bulursa giyerdi. Yeşil elbiseleri beğenirdi ve elbiselerinin çoğu beyazdı. Şöyle buyururdu:

"Beyaz elbiseyi dirilerinize giydirin, ölülerinizi de onunla kefenleyin!"[1469]

1466 İsrâ, 109.

1467 Kehf, 49.

1468 es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 6334; İbnu Kesîr,el-Tefsîr, 3/293; el-Isbehânî, et-Terğîb ve't-Terhîb, 477; el-Münzirî, et-Terğîb ve't-Terhîb, 1858; 2840.

1469 Tirmizî, 994; Ebû Dâvûd, 3878; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 1439.

Rasûlullah s.a.v.'in atlastan bir kaftanı vardı ve onu giydiğinde beyaz tenine yeşil renk güzel yakışırdı. Elbiselerinin hiçbiri topuklarından aşağı inmez, yerlerde sürünmezdi. İç gömleği ise daha yukarıda olur, dizinin yarısına kadar uzanırdı.

Siyah bir elbisesi vardı, birine hediye etti. Hanımı Ümmü Seleme r.a. validemiz kendisine sordu:

– Anam babam sana feda olsun, şu siyah elbiseyi ne yaptın?

Efendimiz s.a.v. ‹‹Birine giydirdim!›› buyurdu. Ümmü Seleme r.a. dedi ki:

– Beyaz tenin üzerine o siyah elbiseden daha güzel yakışan bir şey görmüş değilim!

Rasûlullah s.a.v. bir elbise giydiği zaman sağ tarafından giymeye başlar ve şöyle derdi:

"El-hamdu li'llâhi'l-lezî kesânî mâ üvârî bihî avretî ve etecemmelü bihî fi'n-nâs."

"Ayıp yerlerimi örten elbiseleri bana giydiren ve onunla insanlara güzel görünmemi sağlayan Allah'a hamd olsun!"

Elbiselerini çıkarırken de önce sol taraftan çıkarmaya başlardı. Yeni bir elbise alıp giydiği zaman, eski elbisesini yoksul birine verir sonra şöyle buyururdu:

"Bir müslüman, sırf Allah rızası için eski elbisesini bir müslümana verip giydirirse, o elbise giyildiği sürece, veren kişi ister hayatta ister ölmüş olsun Allah'ın koruması altındadır."[1470]

Rasûlullah s.a.v.'in bir abası vardı. Nereye gitse onu ikiye katlar ve altına yaygı olarak sererdi. Hasır üzerinde uyur, hasırın üstünde başka bir şey bulunmazdı.

[1470] Tirmizî, 3560; İbnu Mâce, 3557; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 307.

SEKSEN YEDİNCİ BÖLÜM

KUR'ÂN-I KERÎM, İLİM ve ALİMLERİN FAZİLETİ

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kim Kur'ân-ı Kerîm'i okur, ardından da başkasına verilenin kendisine verilenden daha üstün olduğunu düşünürse; Allah Teala'nın azametini küçük görmüş olur!"[1471]

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Allah Teala c.c. katında Kur'ân-ı Kerîm'den daha üstün derece bir şefaatçi yoktur!"[1472]

"Ümmetimin en faziletli ibadeti Kur'ân-ı Kerîm tilavetidir!"[1473]

"Sizin en hayırlınız Kur'ân-ı Kerîm'i öğrenen ve öğreteninizdir!"[1474]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Demir paslandığı gibi kalpler de paslanır! Sahâbe-i kirâm dediler ki:

– Peki onun cilası nedir ey Allah'ın Rasûlü? Efendimiz buyurdular ki:

– Kur'ân-ı Kerîm tilaveti ve ölümü hatırlamak!"[1475]

Fudayl b. Iyâz rh.a. şöyle der:

1471 Abdullah b. el-Mübârek, ez-Zühd ve'r-Rekâ'ik, 799; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 11632.

1472 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Bu hadis-i şerifi et-Taberânî İbnu Mes'ûd r.a.'dan yakın bir lafızla rivayet etmiştir.

1473 es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 1304.

1474 Buhârî, 5027; Tirmizî, 2907, 2908; 2909; Ebû Dâvûd, 1452; Nesâî, el-Kübrâ, 5/19; İbnu Mâce, 211; ed-Dârimî, es-Sünen, 3338; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 502; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 1/324.

1475 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Bu hadis-i şerifi el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân'da rivayet etmiştir.

"Hafız kişi İslâm'ın sancağı gibidir. Kur'ân-ı Kerîm'in hakkını tazim için oyalananlarla birlikte oyalanmaması, yanlış yapanlarla yanlış yapmaması ve boş laf konuşanlarla boş laflara dalmaması gerekir!

Kim Haşr suresinin son ayetlerini sabahleyin okur ve o gün içinde vefat ederse, şehidlere mahsus mühür ile mühürlenir. Her kim akşamleyin Haşr suresinin sonunu okur ve o gece vefat ederse, ona da şehidlere mahsus mühür vurulur!"

İlim ve alimlerin fazileti hususunda pek çok hadis-i şerif vardır.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Allah Teala c.c. kimin hakkında hayır dilerse, onu dinde fakih (derin anlayış sahibi) kılar ve ona doğru yolu ilham eder."[1476]

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Alimler peygamberlerin varisleridir."[1477]

Bilindiği gibi peygamberlik rütbesinden üstün bir rütbe yoktur. Öyleyse bu rütbeye varis olmaktan daha büyük bir şeref olamaz.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Müminlerin en faziletlisi kendisine ihtiyaç duyulduğunda faydalı olan ve kendisine ihtiyaç duyulmadığı zaman da nefsini zenginleştiren kişidir!"[1478]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"İnsanlar içinde peygamberlik derecesine en yakın olanları alimler ve cihad edenlerdir."[1479]

Çünkü alimler, insanlara peygamberlerin getirdikleri yolu gösterir ve ona davet ederler. Cihad edenler de, peygamberlerin getirdikleri din uğruna kılıçları ile savaşırlar. Onların faziletleri bu özelliklerinden kaynaklanır.

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

[1476] Buhârî, 71; Müslim, 1037; Tirmizî, 2645; Nesâî, el-Kübrâ, 3/425; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 2786; İmam Mâlik, el-Muvatta', 1752; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 1/291; İshâk b. Râhaveyh, 1/400; Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 13/371.

[1477] Tirmizî, 2682; Ebû Dâvûd, 3641; İbnu Mâce, 223; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 1/289; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 2/263; el-Kudâ'î, eş-Şihâb, 2/103; et-Taberânî, Müsnedü'ş-Şâmiyyîn, 2/224.

[1478] Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Bunu el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân'da Ebu'd-Derdâ r.a.'dan mevkûf olarak rivayet etmiştir.

[1479] Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Bu hadisi Ebû Nu'aym rivayet etmiştir.

"Bir kabilenin ölümü, bir alimin ölümünden daha hafiftir!"[1480]

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Kıyamet günü alimlerin mürekkebi şehidlerin kanları ile tartılır."[1481]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Alim kişi, son durağı cennet oluncaya kadar ilme doymaz."[1482]

Rasûl-i Ekrem s.a.v. şöyle buyurur:

"Ümmetimin helaki şu iki şeydedir:

1. *İlmi terk etmek!*
2. *Mal toplama hırsına kapılmak!"*[1483]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Ya alim ol, ya ilim öğrenen ol, ya dinleyen ol, ya da ilme sevgi besleyen ol! Beşincisi, yani ilimden hoşlanmayanlardan olma, yoksa helak olursun!"[1484]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"İlmin maruz kalacağı en büyük tehlike kibirdir."[1485]

Bu konudaki hikmetli sözlerden biri şöyledir:

– Kim baş olmak için ilim öğrenirse hem başarıyı ve hem de baş olmayı kaybeder!

Nitekim Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

"Yeryüzünde haksız yere böbürlenenleri ayetlerimden uzaklaştıracağım! Onlar doğru yolu görseler de iman etmezler."[1486]

1480 el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 986. el-Heysemî, hadis-i şerifi et-Taberânî'nin el-Mu'cemu'l-Kebîr'de rivayet ettiğini belirtir.

1481 İbnu Abdilber, Câmi'u Beyâni'l-İlm, 1/30; ez-Zehebî, Mîzânu'l-İ'tidâl, 7395; es-Sem'ânî, Edebu'l-İmlâ', s. 162.

1482 Tirmizî, 5/50; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 3/185; el-Hâkim, el-Müstedrek, 4/1444; el-Kudâ'î, eş-Şihâb,2/68; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 2/86.

1483 Bu lafızla bulunamadı.

1484 el-Bezzâr, el-Müsned, 9/94; et-Taberânî, el-Mu'cemu's-Sağîr, 786; ed-Dârimî, es-Sünen, 248; İbnu Ebî Şeybe, 5/284; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 2/256; Buhârî, et-Târîhu'l-Kebîr, 4/99; Ebû Nu'aym, el-Hilye, 7/237.

1485 et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 2688; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 18038. Bu hadis-i şerifin meşhur olan rivayeti şu lafızladır: *"İlmin karşılaşacağı tehlike unutmak, güzelliğin afeti ise kibirdir!"*

1486 A'râf, 146.

İmam-ı Şâfiî rh.a. şöyle der:

– Kim Kur'ân-ı Kerîm'i öğrenirse kıymeti artar! Kim fıkıh öğrenirse kadri yücelir. Kim hadis öğrenirse hücceti (delili) güçlü olur. Kim matematik öğrenirse aklı gelişir. Kim herkesin bilmedikleri incelikleri öğrenirse kalbi yumuşar. Kim nefsini yüceltmezse ilmi ona fayda vermez!

Hasan b. Ali r.a. şöyle der:

"Alimlerle fazlaca düşüp-kalkan kişinin dilindeki bağlar çözülür, zihnindeki bulanıklıklar kaybolur. Kişiliğindeki gelişmeler kendisini memnun eder. Bildiklerine hakim olur ve bildiklerini ifade etme gücü kazanır."

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Allah Teala c.c. bir kulu reddettiği zaman ilmi ondan uzak tutar!"[1487]

Yine Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Cehaletten daha şiddetli bir fakirlik yoktur!"[1488]

1487 Hafız ez-Zehebî bunun batıl olduğunu söyler, İbnu Hacer de bu görüşe katılır. İbnu Adiy ise bu rivayetin mevzû olduğunu söyler. Geniş bilgi için bkz., ez-Zehebî, Mîzânu'l-İ'tidâl, 1/297; İbnu Hacer, Lisânu'l-Mîzân, 1/295; İbnu Adiy, el-Kâmil, 2/339.

1488 et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 23/307, 395; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 18038. Burada geçen hadis-i şerif, Hazret-i Ali r.a.'ın rivayet ettiği uzun bir hadisin sadece bir bölümüdür.

SEKSEN SEKİZİNCİ BÖLÜM

NAMAZ VE ZEKATIN FAZİLETİ

Bilmelisin ki, Cenab-ı Hak c.c. zekatı İslâm'ın temellerinden biri kılmış ve onu İslâm'ın en önemli nişanesi olan namazın hemen peşinden zikretmiştir.

Yüce Allah c.c. şöyle buyurur:

"Namazı tam kılın, zekatı hakkıyla verin, rükû edenlerle beraber rükû edin!"[1489]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"İslâm beş esas üzerine bina edilmiştir:

1. *Allah c.c.'dan başka ilah olmadığına ve Muhammed s.a.v.'in O'nun kulu ve peygamberi olduğuna şehadet etmek!*
2. *Namazı kılmak!*
3. *Zekatı vermek!*
4. *Ramazan orucunu tutmak!*
5. *Allah'ın Beyt'ini ziyaret edip hac yapmak!"*[1490]

Cenab-ı Hak c.c. bu iki ibadeti yerine getirmeyenleri şiddetli tehditlerle korkutmuştur. Nitekim şöyle buyurur:

"Yazıklar olsun o namaz kılanlara ki, onlar namazlarını ciddiye almazlar."[1491]

1489 Bakara, 43.

1490 Buhârî, 8; Müslim, 16; Tirmizî, 2609; Nesâî, 5001; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 2/26, 93, 120, 143; el-Humeydî, el-Müsned, 703; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 158, 1446; el-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 2363, 2364; el-Mu'cemu's-Sağîr, 782.

1491 Mâ'ûn, 4-5.

Bu ayetler hakkında daha önceki bölümlerde yeterli açıklamayı yaptık. Diğer bir ayet-i kerimede Yüce Allah c.c. şöyle buyurur:

"Altın ve gümüşü yığıp da onları Allah yolunda harcamayanlar yok mu, işte onlara elem verici bir azabı müjdele! Bu paralar cehennem ateşinde kızdırılıp bunlarla onların alınları, yanları ve sırtları dağlanacağı gün (onlara): «İşte bu kendiniz için biriktirdiğiniz servettir. Artık yığmakta olduğunuz şeylerin azabını tadın!» (denilir)."[1492]

Ayet-i kerimedeki ***"...onları Allah yolunda harcamayanlar..."*** cümlesinden maksat; malın zekatını tam olarak çıkarıp vermemektir.

Faydalı biri bilgi: Zekatını verecek kişilerin zekatlarını vermek üzere, dünyadan yüz çevirmiş ve kendilerini ahiret ticaretine adamış muttaki kişileri arayıp bulması müstehabtır. Çünkü böyle yapmak malın çoğalmasına sebep olur.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Muttaki olanlardan başkasının yemeğini yeme, senin yemeğini de muttaki olanlardan başkası yemesin!"[1493]

Çünkü muttaki kişilere yapılan yardımlar mutlaka takva yolunda kullanılır ve veren kişi de muttaki kişinin yaptığı ibadete ortak olarak ecir kazanır.

Alimlerden biri zekatını özellikle tasavvuf ehli fakirlere vermeyi tercih ederdi. Kendisine dediler ki:

– Zekatını bütün fakirlere dağıtıp hepsini de yaptığın iyilikten yararlandırsan daha iyi olmaz mı?

– Hayır olmaz! Çünkü bunların bütün himmet ve gayretleri Allah'ın rızası ve O'nun yolunda olmak içindir. Eğer onlar bir yoksulluk ve ihtiyaç hali ile karşılaşırlarsa, o zaman himmet ve gayretleri bölünür. Bir kişiyi sadece Allah Teala ile meşgul olmaya yöneltmek, hedefi dünya olan bin kişiye yardım etmekten daha sevimlidir!

Bu sözü Cüneyd-i Bağdâdî rh.a.'e naklederler. Dinledikten sonra şöyle der:

[1492] Tevbe, 34-35.

[1493] Tirmizî, 2395; Ebû Dâvûd, 4832; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 10944; ed-Dârimî, es-Sünen, 2/140; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 2/314; Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 4/484; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 7/42; el-Hâkim, el-Müstedrek, 4/143.

– Bunu söyleyen kişi Allah'ın veli kullarından biri olsa gerek! Şu kadar zamandır bundan daha güzel bir söz işitmedim.

Bir süre sonra adamın işlerinin bozulduğu ve dükkanını kapatmak istediği Cüneyd-i Bağdâdî rh.a.'e söylendi. Cüneyd-i Bağdâdî rh.a. ona bir miktar yardım gönderdi ve dedi ki:

– Bunu kendine sermaye yap, dükkanını kapatma! Ticaret yapmak senin gibilere bir zarar vermez!

Bu kişinin bir bakkal dükkanı vardı, kendisinden alış-veriş yapan fakirlerden sattığı malın parasını almazdı.

Abdullah b. el-Mübârek rh.a. de zekat ve sadakalarını özellikle alimlere tahsis ederdi. Ona da dediler ki:

– Yardımlarını daha geniş tutup herkese dağıtsan daha iyi olmaz mı?

– Ben, peygamberlik makamından sonra alimlerin makamından daha yüksek bir makam bilmiyorum! İlimle uğraşan bir kişi, ihtiyaçlarını gidermek için çalışmaya kalkarsa ilimle uğraşmaya vakit bulamaz, ilim öğrenmeye yönelemez. Onların ihtiyaçlarını giderip sadece ilimle uğraşmalarını sağlamak daha faziletlidir.

Zekat ve sadaka verirken hasta ve sakat olanları, özellikle de akraba içinden bu durumda olan kişileri tercih etmekte fayda vardır. Çünkü böyle yapılırsa hem sadaka sevabı ve hem de akrabalık bağını gözetme sevabı kazanır. Akrabalık bağını gözetmenin sevabı ise hesap edilemeyecek kadar çoktur. Bunu daha önce ilgili bölümde açıklamıştık.

Ayrıca riya tehlikesinden korunmak ve alan kişiyi insanlar önünde küçük düşürmekten kurtarmak için bu sadakaları gizli vermekte fayda vardır. Zira Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Gizice verilen sadaka Rabb'in öfkesini söndürür!"[1494]

Allah Teala'nın gölgesinden başka hiçbir gölgenin bulunmadığı kıyamet gününde Arş'ın gölgesi altında gölgelenecek yedi sınıf insan sayılırken bunlardan birini şu kimseler olduğu belirtilir:

"...Sadaka veren ve sağ elinin verdiğini sol eli göremeyecek kadar sadakasını gizli veren kişi..."[1495]

[1494] el-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 19/421; el-Mu'cemu'l-Evsat, 1/289; el-Mu'cemu's-Sağîr, 2/205; el-Kudâ'î, eş-Şihâb, 1/92; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 3/245; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 4636, 4637, 4638, 4639.

Ancak riya ve başa kakma gibi tehlikelerden uzak ise; onu görerek başkalarının da vermesi gibi bir fayda var ise, sadakayı ve zekatı açıktan vermekte hayır vardır. Nitekim verilen sadakanın başa kakılmasının kötülüğünü Cenab-ı Hak c.c. şu ayet-i kerime dile getirir:

"Ey iman edenler! Allah'a ve ahiret gününe inanmadığı halde malını gösteriş için harcayan kimse gibi, başa kakmak ve incitmek suretiyle, yaptığınız hayırlarınızı boşa çıkarmayın. Böylesinin durumu, üzerinde biraz toprak bulunan düz kayaya benzer ki, sağanak bir yağmur isabet etmiş de onu çıplak pürüzsüz kaya haline getiriver-miştir. Bunlar kazandıklarından hiçbir şeye sahip olamazlar. Allah, kâfirleri doğru yola iletmez"[1496]

Yapılan iyilik için en büyük tehlike onu başa kakmaktır. Öyleyse gizli vermeyi tercih etmeli, verdiğini unutmayı huy haline getirmelidir. Buna karşılık kendisine yapılan iyilikleri hep dile getirmeli ve iyilik yapan kişiye teşekkür etmeyi alışkanlık haline getirmelidir. Nitekim Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"İnsanlara teşekkür etmeyen Allah'a şükretmez!"[1497]

Şair ne güzel söylemiş:

İyiliğin eli ganimettir, nerede olursa olsun.
İster nankör biri isterse şükreden sahip olsun!
Şükredenin şükrüne elbet bir mükafat vardır,
Nankörün görmezden geldiği de Allah katındandır.

1495 Buhârî, 660; Müslim, 1031; Tirmizî, 2391; Nesâî, 5380; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 9373; İmam Mâlik, 1777; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 4469.

1496 Bakara, 264.

1497 Ebû Dâvûd, 4811; Tirmizî, 1954; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 7879; Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, s. 326; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 8/198; el-Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 6/182; Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 2/365.

SEKSEN DOKUZUNCU BÖLÜM

ANA-BABAYA İYİLİK ve ÇOCUKLARIN HAKLARI

Akrabaların birbiri üzerinde hakları olduğu daha önce belirtilmişti. Akrabalık bağı kuvvetlendikçe bu hakların artacağı da tahmin edilebilir. Hiç şüphesiz insanlar arasındaki en kuvvetli akrabalık bağı ana-baba ile evlatlar arasındaki bağdır ve bunlar arasındaki haklar da diğerlerinden kat kat fazladır.

Nitekim Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Bir kimse, ancak ana-babasını köle olarak bulur ve satın alıp azat ederse onların haklarını ödeyebilir!"[1498]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Ana-babaya iyilik yapmak; namaz kılmaktan, sadaka vermekten, oruç tutmaktan, hac ve umre yapmaktan ve Allah yolunda cihad etmekten daha hayırlıdır!"[1499]

1498 Müslim, 1510; Tirmizî, 1906; Ebû Dâvûd, 5137; İbnu Mâce, 3659; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 7103.

1499 Cemaluddin el-Fettenî, Tezkiretü'l-Mevdû'ât'ında, bu lafızla bulunamadığın belirtir. Hâfız Irâkî ise; Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da bunun farklı bir lafızla Ebû Ya'lâ'nın el-Müsned'inde ve et-Taberânî'nin el-Mu'cemu's-Sağîr'inde rivayet edildiğini söyler. Bu rivayetin lafzı şöyledir:

Enes b. Mâlik r.a. rivayet eder: *"Adamın biri Rasûlullah s.a.v.'e geldi ve ‹‹Ben cihada katılmak istiyorum, fakat buna katılabilecek güçte değilim!›› dedi. Rasûlullah s.a.v. o kişiye; ‹‹Ebeveyninizden sağ olan var mı?›› diye sordu. Adam ‹‹Anam hayatta!›› diye cevap verdi. Bunun üzerine Rasûlullah s.a.v. o kişiye; ‹‹Anana iyilik yapmak suretiyle Allah'ın rızasını kazanmaya çalış! Eğer bunu yaparsan; sen hacceden, umre yapan ve cihad edenler gibi sevap kazanırsın!›› buyurdu."*

Bkz., Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 2760; et-Taberânî, el-Mu'cemu's-Sağîr, 218; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 13399; el-Münzirî, et-Terğîb ve't-Terhîb, 3653.

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Kim, ana-babası memnun etmiş olarak sabahlarsa, kendisi için cennete doğru iki kapı açılmış olarak sabahlar! Kim, aynı şekilde akşamlarsa, aynı şekilde kendisi için cennete doğru iki kapı açılır. Ana-babasından sadece biri var ise bir kapı açılır. Ana-babası zalim olsalar bile!... Ana-babası zalim olsalar bile!... Ana-babası zalim olsalar bile!...

Kim de ana-babasını öfkelendirmiş olarak sabahlarsa, kendisine cehenneme doğru iki kapı açılmış olarak sabahlar. Aynı şekilde akşamlayan için yine cehenneme doğru iki kapı açılır. Ana-babadan biri var ise bir kapı açılır. Ana-babası zalim olsalar bile!... Ana-babası zalim olsalar bile!... Ana-babası zalim olsalar bile!..."[1500]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Cennetin kokusu beş yüz yıllık mesafeden duyulabilir. Ancak ana-babasına isyan edenler ve akrabalık bağını kesenler onun kokusunu duyamazlar!"[1501]

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Önce anana, sonra babana, sonra kız kardeşine, sonra erkek kardeşine iyilik yap; sonra yakınlık sırasına göre diğerler akrabalarına iyilik et!"[1502]

Rivayet edildiğine göre Cenab-ı Hak c.c. Musa a.s.'a şöyle buyurur:

– Ey Musa! Ana-babasına iyilik edip bana isyan edeni iyilerden yazarım. Bana itaat edip ana-babasına isyan edenleri de isyankar olarak yazarım!

Denilir ki: Yakub a.s. Yusuf a.s.'ın yanına girdiği zaman babası için ayağa kalkmamıştı. Bunun üzerine Cenab-ı Hak c.c. kendisine şöyle vahyetti:

– Babanı ayakta karşılamak gururuna mı dokundu? İzzetim ve celalime yemin ediyorum ki senin soyundan peygamber getirmeyeceğim!

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

[1500] Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da, bu hadisi el-Beyhakî'nin Şu'abu'l-Îmân'da rivayet ettiğini kaydeder.

[1501] Yakın lafızlarla rivayeti için bkz., et-Taberânî, el-Mu'cemu's-Sağîr, 408; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 13435.

[1502] Ebû Dâvûd, 5140.

"Bir kişinin ana-babası müslüman ise, sadaka verirken onların adına niyetlenmesi gerekmez. Çünkü onun ecri zaten ana-babasına ulaşır. Ebeveyninin ecrinden hiçbir eksilme olmadan kendisi de ecir alır."[1503]

Mâlik b. Râbi'a r.a. şöyle der: "Bizler Rasûlullah s.a.v.'in huzurunda iken, Seleme oğullarından biri çıka geldi ve dedi ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Ebeveynim vefat ettikten sonra onlar için yapabileceğim bir iyilik var mı?

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– Evet! Onlar için dua etmek, istiğfarda bulunmak, dostlarına ikramda bulunmak, onlar aracılığı ile olan akrabalar ile ilişkiyi devam ettirmek!"[1504]

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"İyiliklerin en güzeli, babanın vefatından sonra onun dostları ile ilişkiyi sürdürmektir!"[1505]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Anaya yapılan iyilik için kişiye babaya yapılanın iki katı ecir vardır."[1506]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"En hızlı kabul edilen dua ananın duasıdır! Sahâbe-i kirâm sordular:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Bunun sebebi nedir?

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– Çünkü o çocuğa babadan daha merhametlidir. Merhamet ile yapılan dua ise geri çevrilmez!"[1507]

Adamın bir Rasûlullah s.a.v.'e sordu:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Kime iyilik yapayım?

Efendimiz buyurdular ki:

– Anana ve babana iyilik yap!

– Benim ne anam var ne de babam!

1503 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Bu hadis-i şerifi et-Taberânî el-Mu'cemu'l-Evsat'ta rivayet etmiştir.

1504 Ebû Dâvûd, 5142; İbnu Mâce, 3664; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 15629.

1505 İbnu Hibbân, es-Sahîh, 433; İbnu Hacer, el-Matâlibu'l-Âliye, 2518; Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 5669.

1506 Bu lafızla bulunamadı.

1507 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da, bunun aslını bulamadığını belirtir.

– Öyleyse çocuklarına iyilik yap! Ana-babanın senin üzerinde hakları olduğu gibi çocuklarının da senin üzerinde hakları var!"[1508]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"İyilik yolunda çocuğuna yardım eden babaya Allah rahmet eylesin!"[1509]

Yani çocuğuna kötü davranarak onu isyana sürüklemeyen baba kastediliyor.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Bir şey verirken çocuklarınıza eşit davranın!"[1510]

Denilir ki:

– Çocuğun senin için bir çiçektir; yedi sene onu koklarsın, yedi sene de sana hizmet eder; bundan sonra ya senin düşmanın olur ya da yardımcı ortağın!

Enes b. Mâlik r.a. Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Çocuk doğup yedi günlük olunca akika kurbanı kesilir, ismi konulur ve saçları tıraş edilir. Altı yaşına gelince terbiye edilir, dokuz yaşına girince yatağı ayrılır, on üç yaşına gelince namaz kılmadığı taktirde dövülebilir. On altı yaşına gelince babası onu evlendirir. Sonra elinden tutar ve şöyle der:

– Seni terbiye ettim, dinini öğrettim ve evlendirdim! Senin sebebinle dünyada belaya düşmekten ve ahirette azaba uğramaktan Allah'a sığınırım!"[1511]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Çocuğun baba üzerindeki hakları arasında, çocuğunu güzelce eğitip terbiye etmek ve ona güzel bir isim vermek de vardır!"[1512]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

1508 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Bu hadisi, Ebû Ömer en-Nûkânî, Kitâbu Mu'âşereti'l-Ehleyn'de rivayet etmiştir.

1509 es-Sehâvî, el-Makâsidu'l-Hasene, 516.

1510 es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 4632.

1511 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da, bunu Ebû'ş-Şeyh İbnu Hibbân'ın Kitabu'd-Dahâyâ ve'l-Akîka'da rivayet ettiğini söyler.

1512 el-Bezzâr, el-Müsned, 1984; es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 3745; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 12829.

"Her erkek ve kız çocuğu akika kurbanı karşılığında rehindir. Yedinci günü kurbanı kesilir ve saçı tıraş edilir."[1513]

Katâde rh.a. şöyle der:

"Akika kurbanı kesilince, kurbanın yününden bir tutam alınır kesilen kurbanın can damarına tutulur ve çocuğun başının üzerine konulur. Çocuğun başından iplik gibi kan akıncaya kadar beklenilir. Sonra başı yıkanır ve tıraş edilir.

Adamın bir Abdullah b. el-Mübârek rh.a.'e gelir ve çocuğu hakkında şikayette bulunur. Abdullah b. el-Mübârek rh.a. ona der ki:

– Ona hiç beddua ettiğin oldu mu?

– Evet!

– Onu sen bozmuşsun!

Çocuklara karşı yumuşak davranmak müstehabtır.

"Akra' b. Hâbis et-Temîmî r.a., Rasûlullah s.a.v.'in torunu Hasan r.a.'ı öptüğünü gördü. Bu hal üzerine dedi ki:

– Benim on tane çocuğum var, onlardan hiçbirini öpmedim!

Bunun üzerine Rasûl-i Ekrem s.a.v. buyurdu ki:

– Merhamet etmeyene elbette merhamet edilmez!"[1514]

Hazret-i Aişe r.a. şöyle rivayet eder:

"Bir gün Rasûlullah s.a.v. bana dedi ki:

– Usâme'nin yüzünü yıka!

Ben yıkamaya başladım, fakat gururuma dokunmuştu. Bunun üzerine Rasûlullah s.a.v. elime vurdu, onu elimden aldı kendisi yüzünü yıkadı, onu öptü ve sonra şöyle dedi:

– Onun babası Zeyd bize iyilik etti, çünkü onun kızı yoktu!"[1515]

Bir gün Rasûlullah s.a.v. minberde iken, Hasan r.a. sendeleyip düştü. Rasûlullah s.a.v. hemen minberden indi onu kucağına aldı ve şu mealdeki ayet-i kerimeyi okudu:

1513 Ebû Dâvûd, 2837; Tirmizî, 1522; Nesâî, 4220; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 19579.

1514 Buhârî, 5997; Müslim, 2318; Ebû Dâvûd, 5218; Tirmizî, 1911; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 7592.

1515 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Hadisi bu lafızla bulamadım, Ahmed b. Hanbel el-Müsned'inde buna yakın bir lafızla rivayet etmiştir.

"Doğrusu mallarınız ve çocuklarınız sizin için bir imtihandır: Büyük mükâfat ise Allah'ın yanındadır."[1516]

Abdullah b. Şeddâd r.a. şöyle rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v. bize namaz kıldırıyorken, bir de Hüseyin r.a. çıka geldi ve secdede iken omuzuna çıkıp oturdu. Rasûlullah s.a.v. secdeyi öylesine uzattı ki, insanlar onun vefat ettiğini zannettiler. Rasûlullah s.a.v. namazı bitirdikten sonra kendisine dediler ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Secdeyi öyle uzattın ki, biz bir hadise oldu zannettik!

Rasûlullah s.a.v. buyurdu ki:

– Torunum Hüseyin geldi beni binek yaptı. Ben de torunum hevesini tam olarak alsın diye secdeden çabucak kalkmak istemedim!"[1517]

Rasûl-i Ekrem s.a.v.'in bu davranışında pek çok faydalı hususlar vardır:

1. Allah Teala'ya yakınlık. Zira kulun Allah Teala'ya en yakın olduğu an secdede olduğu andır.
2. Çocuklara karşı yumuşak davranmak.
3. Ümmeti eğitmek ve benzer durumlarda nasıl davranacaklarını öğretmek!

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Evlat kokusu cennet kokusundandır!"[1518]

Yezîd b. Mu'âviye şöyle der:

"Babam birini Ahnef b. Kays'a gönderdi ve çağırttı. Yanına gelince ona dedi ki:

– Ey Ahnef! Çocuklar hakkında görüşün nedir?

– Ey müminlerin halifesi! Çocuklar kalplerimizin meyvesi, bizleri ayakta tutan direklerdir! Bizler onların ayakları altına serilmiş toprak, onları gölgelendirici bir gök gibiyiz. Her yüceliğe onlar vasıtasıyla erişiriz. Bir şey isterlerse onlara ver, eğer öfkelenirlerse onları memnun et ki; onların sevgisini kazanasın ve sana olan bağlılıkları artsın! Varlığın onlar üzerinde

---

1516 Teğâbün, 15.

1517 Nesâî, 1141; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 15603.

1518 el-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 4860; el-Mu'cemu's-Sağîr, 2/83; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 13488.

ağır bir yük olmasın ki; senin ölümünü özlemesinler ve sana yakın olmaktan nefret etmesinler!

Muaviye r.a. dedi ki:

– Ey Ahnef! Sen içeri girdiğinde Yezid'e karşı öfke ve nefret dolu idim!

Ahnef yanından ayrılınca öfkesi geçti ve ondan memnun oldu. Oğluna iki yüz bin dirhem ve iki yüz kat elbise gönderdi. Yezid de, Ahnef b. Kays'a yüz bin dirhem ve yüz elbise verdi. Böylece babasından gelen hediyelerin yarısını ona vermiş oldu.

DOKSANINCI BÖLÜM

KOMŞU HAKKI VE YOKSULLARA İYİLİK

İyi bilinmelidir ki, İslâm kardeşliğinin getirdiği haklar dışında komşuluk da ilave bazı haklar getirir. Bu sebeple her müslüman komşunun müslüman üzerinde bir takım hakları vardır.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Komşular üç kısımdır: Bir hakkı olan komşu, iki hakkı olan komşu ve üç hakkı olan komşu!

Üç hakkı olan komşu: Akrabadan olan müslüman komşudur. Bunun bir komşuluk hakkı, bir din kardeşliği hakkı ve bir de akrabalık hakkı vardır.

İki hakkı olan komşu: Müslüman olan komşudur. Biri komşuluk hakkı diğeri de din kardeşliği hakkıdır.

Bir hakkı olan komşu: Bu da müşrik olan komşudur!"[1519]

Müşrik bir kişinin sırf komşuluk sebebiyle sahip olduğu hak, üzerinde düşünülmesi gerekin bir husustur.

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Çevrendeki komşularına iyi davran ki müslüman olasın!"[1520]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Cibril a.s. bana komşu hakkında o kadar çok tavsiyede bulundu ki onu mirasçı yapacak zannettim."[1521]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

1519 es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 3656; el-Bezzâr, el-Müsned, 1896; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 13536.

1520 Tirmizî, 2305; İbnu Mâce, 4217; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 8034;

1521 Buhârî, 6014; Müslim, 2625; Tirmizî, 1942; Ebû Dâvûd, 5152; İbnu Mâce, 3673; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 5552; el-Bezzâr, el-Müsned, 6/371; el-Humeydî, el-Müsned, 2/270; İshâk b. Râhaveyh, 1/190.

"Kim Allah'a ve ahiret gününe iman ediyorsa komşusuna iyilik yapsın!"[1522]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Bir kimse, komşusu kendisinin zararından emin olmadıkça iman etmiş sayılmaz!"[1523]

Hazret-i Peygamber s.a.v. şöyle buyurur:

"Kıyamet günü ilk davalaşacak olanlar komşulardır!"[1524]

"Komşunun köpeğine taş atmakla komşuna eza vermiş olursun!"[1525]

Rivayet edildiğine göre: "Bir adam İbnu Mes'ûd r.a.'a gelir ve şöyle der:

– Benim bir komşum var; bana eziyet ediyor, sövüyor ve beni sıkıştırıyor!

İbnu Mes'ûd r.a. ona şöyle der:

– O adam senin hakkında Allah'a isyan ediyor, sen de onun hakkında Allah'a itaat et!"

"Rasûlullah s.a.v.'e denildi ki:

– Falan kadın geceleri namaz kılıyor, gündüzleri oruç tutuyor ve komşularına da eziyet ediyor! (Bunun hakkında ne buyurursunuz?)

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– O kadın cehennemliktir!"[1526]

Komşu hakkı ile ilgili bir rivayet de şöyledir:

"Adamın biri Rasûlullah s.a.v.'e geldi ve komşusu hakkında şikayette bulundu. Rasûlullah s.a.v. ona sabretmesini tavsiye etti. Sonra adam ikinci defa geldi ve yine komşusu hakkında şikayette bulundu. Rasûlullah s.a.v. yine sabretmesini tavsiye buyurdu. Adam üçüncü ve dördüncü defa şikayete gelince Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki.

– Eşyalarını caddeye, sokağa at!

[1522] Buhârî, 6019; Müslim, 47; Tirmizî, 1967; İbnu Mâce, 3672; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 15939; İmam Mâlik, el-Muvatta', 1728; ed-Dârimî, es-Sünen, 2036.

[1523] Buhârî, 6016; Müslim, 46; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 7818; el-Hâkim, el-Müstedrek, 1/53; Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, s. 190; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 22/187.

[1524] Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 16921; es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 2812; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 18387.

[1525] Hâfız Irâkî, bu rivayetin aslını bulamadığını söyler.

[1526] Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 9383; el-Bezzâr, el-Müsned, 1902; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 13562.

Adam da denildiği gibi yaptı. Oradan geçenler ‹‹Sana ne oldu?›› diye sormaya başladılar. Soranlara ‹‹Bu adama komşusu rahatsızlık veriyor!›› denilince, gelen geçen şöyle demeye başladı:

– Allah'ın laneti onun üzerine olsun!

Gelen geçenin okuduğu bu lanet adamın kulağına ulaştı. Adam, rahatsız ettiği komşusuna vardı ve dedi ki:

– Eşyalarını evine al! Allah'ın adına yemin ederim ki bir daha sana rahatsızlık vermeyeceğim!"[1527]

Zührî rh.a. şöyle rivayet eder: "Adamın biri Rasûlullah s.a.v.'e geldi ve komşusunu şikayet etmeye başladı. Rasûlullah s.a.v. emir verdi ve mescidin kapısında şöyle ilan edildi:

– Dikkat edin, kırk haneye kadar komşu hakkı vardır!"[1528]

Hadisi rivayete eden Zührî rh.a.; ‹‹Kırk hane bu taraf içindir; kırk hane bu tarafa, kırk hane bu tarafa ve kırk hane bu tarafa!›› diyerek dört tarafı eliyle işaret etti!

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Uğur ve uğursuzluk; kadında, meskende ve binekte söz konusudur.

Kadının uğuru; mehrinin hafifliğinde, nikahının kolaylığında ve ahlakının güzelliğindedir. Uğursuzluğu ise; mehrinin çok yüksek olmasında, nikahının zorluğunda ve ahlakının kötü olmasındadır.

Evin uğuru; genişliğinde ve etrafındaki komşuların iyiliğindedir. Uğursuzluğu ise; evin darlığında ve etrafındaki komşuların kötülüğündedir.

Bineğin uğuru; bineğin uysallığında ve ahlakının iyiliğindedir. Uğursuzluğu ise; bineğin serkeşliğinde ve kötü huylu olmasındadır."[1529]

[1527] Ebû Dâvûd, 5153; Ali el-Muttakî, Kenzu'l-Ummâl, 9/187.

[1528] et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 19/73; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 13566.

[1529] Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Bu hadis-i şerifi Müslim İbnu Ömer r.a.'dan; Tirmizî, Hakîm b. Mu'âviye r.a.'dan; İbnu Mâce, Muhammed b. Mu'aviye r.a.'dan; et-Taberânî de Esmâ bt. Umeys r.a.'dan değişik lafızlarla rivayet etmişlerdir.

Uğur ve uğursuzluk konusunda halk arasında çok farklı ve bir temele dayanmayan inanışlar vardır. Bu konuda yanlış anlayıştan uzak durmak maksadıyla, Rasûlullah s.a.v.'den bu konuda gelen hadislerden bazılarını burada naklediyoruz:

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki: *"Bir şeyde (uğursuzluk) olsaydı, bu atta, kadında, meskende olurdu."* Buhârî, Cihad 47, Nikah 17; Müslim, Selam 119, (2226); İmam Mâlik, el-Muvatta', İsti'zan 21.

Şurası da iyi bilinmelidir ki; komşuluk hakkı, komşuya eziyetten uzak durmaktan ibaret değildir. Aynı zamanda ondan gelen eza ve cefaya da katlanmak da gerekir. Bir kimse komşusuna eza vermekten uzak kalmakla komşuluk hakkını yerine getirmiş olmaz. Çünkü denilir ki:

Kıyamet günü fakir olan komşu zengin olan komşusunun yakasına yapışır ve şöyle der:

Rasûlullah s.a.v.'in şöyle söylediğini işittim: *"Uğursuzluk yoktur. Ancak üç şeyde uğur olabilir: Kadında, atta, evde."*

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki: *"Uğursuzluk üç şeydedir: At, kadın ve evdedir."*

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki: *"Ne sirayet (hastalığın bulaşması), ne uğursuzluk, ne hâme (denen öldürülenin başından çıkıp intikam istediğine inanılan mahluk) ne de safer (ayının uğursuzluğu) vardır."*

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki: *"Ne sirayet, ne safer ne de hâme vardır!" Bunu işiten bir bedevi atılıp: "Ey Allah'ın Resulü! Öyle de, kumda geyik gibi olan develer, uyuzlu bir deve aralarına girince hepsine uyuz bulaşması nasıl oluyor?" diye sordu. Hazret-i Peygamber s.a.v. şu cevabı verdi: "Peki birinciye kim sirâyet ettirdi?"* Buhârî, Tıb 54; Müslim, Selam 101, (2220); Ebû Dâvûd, Tıb, 24, (3911, 3912, 3913, 3914, 3915).

Mu'âviye b. el-Hakem es-Sülemî r.a. şöyle nakleder: *"Ben Rasûlullah s.a.v. ile birlikte namaz kılıyordum. Derken cemaatten bir şahıs hapşırdı. Ben: "Yerhamükallah " dedim. Cemaattekiler bana kötü kötü baktılar. Bunun üzerine (kızıp) : "Vay başıma gelen, niye bana böyle bakıyorsunuz?" dedim. Bu sefer ellerini dizlerine vurarak beni susturmak istediler. Rasûlullah s.a.v. namazı bitirince (bana iyi davrandı), annem babam O'na fedâ olsun, ben O'ndan, ne önce ne de sonra, ondan daha iyi öğreten bir muallim görmedim. Allah'a yemin olsun O beni ne azarladı ne dövdü, ne de betimi yıktı; sadece: "Namazda insan kelamından (dünyevi) bir söz münasib değildir, ona uygun olan söz, tesbîh, tekbîr ve Kur'an kıraatıdır!" dedi. Ben dedim ki: "Ey Allah'ın Rasûlü! Ben cahiliyeden daha yeni çıkmış birisiyim. Allah bize İslâm'ı lütfetti ama bizde öyleleri var ki, hâlâ kâhinlere geliyorlar, (bu hususta ne tavsiye edersiniz?) " Rasûlullah s.a.v.: "Sen onlara gitme!" buyurdu. Ben tekrar:*

"Bizde (kuşun uçuşuna vs.'ye bakarak) uğursuzluk çıkaranlar da var?" dedim. Cevaben : "Bu (uğursuzluk zannı) kalplerinde mevcut olan bir kuruntudur. Sakın onları (gayelerine gitmekten) alıkoymasın!" dedi. Ben: "Bizde, kum üzerine hatlar çizerek fala bakanlar da var? " dedim. Şu açıklamayı yaptı: "Peygamberlerden biri de (kum üzerine) çizgi çizerdi. Kim çizgisini onun çizgisine uygun düşürürse isabet eder!" buyurdu. Ben: "Benim bir câriyem vardı, Uhud ve Cevâniyye taraflarında koyun otlatırdı. Bir gün öğrendim ki bir kurt peyda olmuş ve sürüden bir koyun götürmüş. Ben bir insan oğluyum, herkes gibi ben de öfkelenirim. (Bu hâdise yüzünden kızıp) câriyeye bir tokat aşkettim. (Râvi der ki: Bu sözümü işitince) Rasûlullah s.a.v. tokadımı fazla buldu, (yakıştıramadı). "O halde onu âzad etmeyeyim mi?" dedim. "Bana bir getir hele!" dedi. Ben de câriyeyi ona getirdim. Ona : "Allah nerede?" diye sordu. Cariye: "Semâda!" diye cevap verdi. Bu sefer: "Ben kimim?" diye sordu. O da: "Sen Rasûlullah'sın!" diye cevap verdi. Bunun üzerine Hazret-i Peygamber: "Onu âzad et, çünkü mü'mine'dir" buyurdu." Müslim, Mesâcid 33, (537); Ebu Dâvud, Salât 171, (930, 931); Nesâî, Sehv, 20, (3, 14-1 8).

– Ya Rabbi! Neden yardımını benden esirgediğini ve neden kapısını yüzüme kapattığını bu kişiye sor!

İbnu'l-Mukaffa', komşusunun binek hayvanı borcundan dolayı evini satmak zorunda kaldığını duydu. Kendisi de komşusunun evinin gölgesinden istifade ediyordu. «Eğer komşum, yokluk sebebiyle evini satmak zorunda kalırsa, onun evinde gölgelenmiş olmamdan doğan hakkını yerine getirmemiş olurum!» diye düşünerek, adama evinin parası kadar para gönderdi ve evini satmamasını söyledi.

Adamın biri evinde çok sayıda fare bulunduğundan şikayet etti. Kendisine evde bir kedi bulundurmasını söylediler. Bu teklif karşısında adam dedi ki:

– Kedinin geldiğini gören farelerin, komşuların evlerine kaçmasından; kendim için istemediğim bir şeyi komşularım için istemiş duruma düşmekten korkarım!

Özetleyecek olursak komşuluk hakları şunlardır:

1. Karşılaşınca ondan önce selam vermek.
2. Onu fazla lafa tutmamak.
3. Komşuya çok fazla soru sormamak.
4. Hastalandığında ziyaret etmek.
5. Başına bir felaket geldiğinde taziyede bulunup teselli etmek ve kendisine destek olmak.
6. Sevindirici hadiseler karşısında yanında olup tebrik etmek, sevincine ortak olduğunu göstermek.
7. Kusurlarını görmezden gelmek.
8. Mahrem sırlarına vakıf olmak için evini gözetlememek.
9. Duvarı üzerine bir şeyler koymak ve asmak suretiyle onu zorda bırakmamak.
10. Yoluna süprüntü ve su dökmemek.
11. Bahçesine toprak vs. atmamak.
12. Evinin yolunu daraltmamak.
13. Evine ne götürdüğünü takip edip gözetlememek.
14. Açığa çıkan ayıplarını örtmek.
15. Başın bir felaket geldiğinde elinden tutup kaldırmak.

16. Yokluğunda evine göz kulak olmak.
17. Aleyhinde söylenen sözlere itibar etmemek.
18. Mahremlerine karşı gözlerini kapatmak.
19. Hizmetçilerine bakıp durmamak.
20. Çocuklarına yumuşak sözler söylemek.
21. Bilmediği dini ve dünyevi konularda kendisine doğruları göstermek.

Bunlara, genel manada diğer müslümanlar arasındaki hakları da ilave etmek gerekir.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Biliyor musunuz komşu hakkı nedir? Senden yardım istediği zaman ona yardım edersin, destek istediği zaman destek verirsin, borç istediği zaman borç verirsin, hastalandığı zaman ziyaret edersin, öldüğü zaman cenazesine katılırsın, iyi bir durumla karşılaşırsa kendisini tebrik edersin, başına bir felaket geldiğinde teselli edersin, izni olmaksızın havasını kesecek derecede yüksek bina yapmazsın, meyve satın aldığın zaman ona hediye edersin, eğer böyle yapmazsan satın aldıklarından gizlice evine götürürsün, komşunun çocuğu görüp kıskanmasın diye çocuğunun eline meyve verip dışarı salmazsın, pişirdiğin yemekten komşuna göndermeyeceksen kokusu ile onu rahatsız etmezsin!

Bunları söyledikten sonra Rasûlullah s.a.v. buyurdu ki:

– Komşu hakkı nedir biliyor musunuz? Nefsimi elinde tutana yemin ederim ki, Allah'ın rahmetine mazhar olanlar ancak komşuluk haklarını yerine getirebilir!"[1530]

Hadis-i şerif bu lafızlarla; Amr b. Şu'ayb babasından, o da dedesinden ve o da Rasûlullah s.a.v.'den rivayet etmiştir.

Mücâhid rh.a. şöyle der:

"Abdullah b. Ömer r.a.'ın yanında idim, yanında hizmetçilerdin biri koçu yüzüyordu. Ona dedi ki:

– Koyunu yüzüp bitirince, dağıtmaya önce Yahudi komşumuzdan başla!

Bu sözünü defalarca tekrarladı. Bunun üzerine hizmetçi dedi ki:

[1530] Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Bu hadis-i şerifi el-Harâ'itî Mekârimu'l-Ahlâk'la ve İbnu Adiy el-Kâmil'de rivayet etmiştir.

– Kaç defadır aynı şeyi söylüyorsun!

Abdullah b. Ömer r.a. dedi ki:

– Rasûlullah s.a.v. bize komşulara iyi davranmamızı o kadar çok tavsiye etti ki, biz neredeyse komşuyu komşuya mirasçı yapacak zannettik!"[1531]

Hişâm rh.a. şöyle der: "Hasan-ı Basrî rh.a. kurban etinden Yahudi ve Hıristiyan komşuya yedirmede bir beis görmezdi."

Ebû Zer r.a. şöyle der: "Bana dostum Rasûlullah s.a.v. tavsiyede bulunarak şöyle buyurur:

– Yemek tenceresini kaynatırken suyunu biraz çoğalt! Sonra etrafındaki komşularına bir kısmını ikram et!"[1532]

[1531] Ebû Dâvûd, 5152; Tirmizî, 1943.

[1532] Müslim, 2625; Tirmizî, 1833; İbnu Mâce, 3362; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 20873; ed-Dârimî, 2079. Tirmizî ve İbnu Mâce yakın lafızlarla rivayet etmişlerdir.

DOKSAN BİRİNCİ BÖLÜM

İÇKİ İÇENİN CEZASI

Cenab-ı Hak c.c., içki hakkında üç ayet-i kerime indirmiştir. Bu ayetlerden birincisi şu mealdedir:

"Sana, şarap ve kumar hakkında soru sorarlar. De ki: Her ikisinde de büyük bir günah ve insanlar için bir takım faydalar vardır. Ancak her ikisinin de günahı faydasından daha büyüktür. Yine sana iyilik yolunda ne harcayacaklarını sorarlar. "İhtiyaç fazlasını" de. Allah size âyetleri böyle açıklar ki düşünesiniz."[1533]

Bu ayet-i kerime indikten sonra müslümanların bir kısmı içkiyi terk etti, bir kısmı ise içmeye devam etti. Derken bir kişi içkili iken namaza durdu ve namazda ayetleri karıştırdı. Bunun üzerine şu mealdeki ayet-i kerime indi:

"Ey iman edenler! Siz sarhoş iken -ne söylediğinizi bilinceye kadar- cünüp iken de -yolcu olan müstesna- gusül edinceye kadar namaza yaklaşmayın. Eğer hasta olur veya bir yolculuk üzerinde bulunursanız, yahut sizden biriniz ayak yolundan gelirse, yahut kadınlara dokunup da (bu durumlarda) su bulamamışsanız o zaman temiz bir toprakla teyemmüm edin: Yüzlerinize ve ellerinize sürün. Şüphesiz Allah çok affedici ve bağışlayıcıdır."[1534]

Bu ayet-i kerime üzerine müslümanların bir kısmı daha içkiyi bıraktı, bazıları yine içmeye devam ettiler. Bu arada bir gün Hazret-i Ömer r.a. içki içti, eline geçirdiği devenin çene kemiği ile de Abdurrahman b. Avf r.a.'nun kafasını yardı. Sonra da oturup Bedir'de öldürülenler için ağıt yakmaya başladı. Bu hadise Rasûlullah s.a.v.'e ulaşınca çok öfkelendi. Çıkıp geldi Ömer r.a.'yu çekti elindeki ile ona vurup durdu. Bunun üzerine Ömer r.a. dedi ki:

[1533] Bakara, 219.

[1534] Nisâ, 43.

– Allah'ın ve Rasûlullah'ın gazabından Allah'a sığınırım!

Bunun üzerine Cenab-ı Hak c.c. şu mealdeki ayeti indirdi:

"Şeytan içki ve kumar yoluyla ancak aranıza düşmanlık ve kin sokmak; sizi, Allah'ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister. Artık (bunlardan) vazgeçtiniz değil mi?"[1535]

Bu ayet-i kerime üzerine Ömer b. Hattâb r.a. ‹‹Son verdik! Son verdik!›› dedi.

İçkinin haramlığını belirten hadis-i şerifler ise pek çoktur. Bunlardan birinde Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"İçki müptelâsı olanlar cennete giremez!"[1536]

Yine Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Putlara ibadeti terk emrinden sonra Rabb'imin bana ilk yasakladığı şey, içki içmek ve erkeklerin çirkin laflarla birbirlerini kötülemesidir!"[1537]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Dünyada iken içki içmek için bir araya gelen bir topluluğu, Cenab-ı Hak c.c. mutlaka cehennemde de bir araya getirir. Bunun üzerine onlar orada karşılıklı olarak birbirlerini kötülemeye başlarlar. İçlerinden biri diğerine şöyle der:

– Ey falanca! Allah Teala c.c. senin belanı versin! Benim bu duruma düşmeme sebep sensin!

Karşısındaki kişi de kendisine aynı suçlamaları yöneltir."[1538]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kim dünyada iken içki içerse, kıyamet günü Cenab-ı Hak c.c. da ona ejderhaların zehrinden bir içecek içirir. O zehrin etkisiyle daha içmeden yüzlerinin etleri kabın içine dökülür. Onu içtiği zaman, tüm derisi ve etleri dökülüverir. Cehennemlikler bile ondan rahatsız olur.

– Dikkat edin! İçki içen, içki yapmak üzere üzümün suyunu sıkan, içkiyi yaptıran, onu taşıyan, kendisi için taşınan ve onun kazancından yiyen kişi, bu içkinin günahına ortaktırlar. Bu günahtan tevbe etmedikçe Cenab-ı

1535 Mâide, 91.

1536 Nesâî, 5672; İbnu Mâce, 3376; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 6501; Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, s. 303; Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 13/224; Abd b. Humeyd, s. 132; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 8/288.

1537 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Bu hadis-i şerifi et-Taberânî, el-Beyhakî ve İbnu Ebi'd-Dünyâ es-Samt'ta ve el-Merâsîl'de rivayet etmiştir.

1538 Bu rivayetin aslı bulunamadı.

Hak c.c. onların ne namazını, ne orucunu, ne de haccını kabul eder! Eğer tevbe etmeden ölürlerse; içtikleri her yudum içkiye karşılık, cehennemin kanlı irinli suyundan onlara içirmek Cenab-ı Hak c.c. üzerine bir hak olur!

– Dikkat edin! Sarhoşluk veren her şey haramdır! Bütün şaraplar haramdır!"[1539]

İbnu Ebi'd-Dünyâ şunu nakleder:

Adamın biri eline işer, onunla abdest alır gibi kollarını yıkar ve şöyle der:

– İslâm'ı bizler için bir nur ve suyu da temizlik vasıtası kılan Allah'a hamd olsun!

Abbâs b. Mirdâs es-Sülemî r.a.'a İslâm'dan önceki cahiliyye döneminde sorarlar:

– Sen neden içki içmiyorsun? Halbuki o senin içini ısıtır!

Şöyle cevap verir:

– Beni cahil biri durumuna düşüren bir şeyi kendi elimle alıp içime doldurmam! Sabahleyin kavmin efendisi olarak kalkıp, kavmin en sefihi olarak akşamlamaya rıza gösteremem!

el-Beyhakî, İbnu Ömer r.a.'dan şöyle rivayet eder: "Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki.

– Bütün kötülüklerin anası olan içkiden uzak durunuz! Zira sözden önce yaşayanlar arasında uzlete çekilerek kendisini ibadete vermiş biri vardı. Kötü yolda olan bir kadın ona askıntı oldu. Bu kötü kadın hizmetçisini bu abid kişiye gönderip ‹‹Senin şahitliğine ihtiyacımız var!›› diyerek onu çağırttı. Adam içeri girince, girdiği kapıları üzerine bir bir kapatarak ona oturmakta olan alımlı bir kadının yanına götürdüler. Kadının yanında bir oğlan çocuğu ve bir kase de içki vardı. Kadın ona dedi ki:

– Seni şahitlik etmen için çağırmadık! Şunun için çağırdık; ya şu çocuğu öldüreceksin, ya benimle birlikte olacaksın ya da şu kadehteki içkiyi içeceksin! Eğer bunlardan birini kabul etmezsen, bağırıp yaygara çıkarır seni rezil ederim!

Adam bu üçünden birini yapmaktan başka çare olmadığını görünce kadehteki içkiyi içmeyi tercih etti. Bir bardak içtikten sonra daha fazlasını

1539 Benzer lafızlarla rivayeti için bkz., Tirmizî, 1295; Ebû Dâvûd, 3485, 3674; İbnu Mâce, 3380, 3381; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 1/316; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 5336; el-Hâkim, el-Müstedrek, 2/31, 4/145; el-Münzirî, et-Terğîb ve't-Terhîb, 3466, 3467, 3468, 3471.

istedi. İçmeye devam etti ve nihayet kadın ile birlikte oldu ve çocuğu da öldürdü.

İçkiden uzak durunuz! Çünkü Cenab-ı Hak c.c., iman ile ayyaşlığı bir insanın göğsünde asla bir araya getirmez! Bunlardan biri diğerini mutlaka kovar!"[1540]

İmam Ahmed Müsned'inde ve İbnu Hibbân es-Sahîh'inde, İbnu Ömer r.a.'dan şöyle rivayet eder: "Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu işittim:

Âdem a.s. yeryüzüne indirilince melekler şöyle dediler:

– Ya Rabbi! "Bizler hamdinle seni tesbih ve seni takdis edip dururken, yeryüzünde fesat çıkaracak, orada kan dökecek insanı mı halife kılıyorsun?"

Cenab-ı Hak c.c. onlara şöyle cevap verdi:

"Sizin bilemeyeceğinizi herhalde ben bilirim!"[1541]

Melekler dediler ki:

– Ya Rabbi! Biz sana Âdem oğlundan daha çok bağlıyız!

Cenab-ı Hak c.c. onlara buyurdu ki:

– Öyleyse aranızdan iki melek seçin, bakalım onlar nasıl davranacaktır!

Melekler dediler ki:

– Ya Rabbi! Hârût ile Mârût'u seçiyoruz!

Cenab-ı Hak c.c. onlara yeryüzüne inmeleri emrini verdi. Çiçeklerden biri çok güzel bir kadın şekline bürünerek karşılarına çıkarılır. İkisi bir kadının yanına sokularak birlikte olmayı teklif ederler. Kadın der ki:

– Hayır! Allah'a şirk ifade eden şu kelimeyi söylemeden vallahi olmaz!

Hârût ile Mârût şirk kelimesini duyunca derler ki:

– Hayır, vallahi biz asla Allah'a şirk koşmayız!

Bunun üzerine kadın yanlarından ayrılıp gider. Daha sonra kadın kucağında bir çocuk olduğu halde tekrar yanlarına gelir. Onlar tekrar kadın ile birlikte olmak isterler. Kadın onlara der ki:

– Hayır, vallahi şu çocuğu öldürmedikçe olmaz!

– Hayır, vallahi biz onu asla öldürmeyiz!

1540 Nesâî, 5666.

1541 Bakara, 30.

Bunun üzerine kadın tekrar gider. Bu sefer elinde bir kadeh şarap ile tekrar yanlarına gelir. Onlar yine beraber olmayı teklif ederler. Kadın şöyle der:

– Hayır, vallahi şu şarabı içmedikçe olmaz!

İkisi de şarabı içer, kadınla birlikte olur ve çocuğu öldürürler. Ayılıp kedilerine geldiklerinde kadın onlara der ki:

– Vallahi, yapmayı reddettiğiniz iki günahı da sarhoş olunca işlediniz!

Bunun üzerine yaptıklarının cezasını dünyada ya da ahirette çekmek üzere serbest bırakılırlar. Onlar da cezayı dünyada çekmeyi tercih ederler."[1542]

Rasûlullah s.a.v.'in zevcelerinde Ümmü Seleme r.a. validemizden şöyle rivayet edilir:

"Kızım rahatsızlanmıştı. Ona ilaç olsun diye testi içinde biraz nebîz hazırladım. O sırada Rasûlullah s.a.v. yanımıza girdi, nebîz de ocakta kaynıyordu. Hemen bana sordu:

– Ey Ümmü Seleme! Bu nedir?

Ben, kızıma ilaç hazırladığımı söyledim. Bunun üzerine buyurdular ki:

– Cenab-ı Hak c.c. haram kıldığı şeyde ümmetim için deva yaratmamıştır!"[1543]

Denilir ki: Cenab-ı Hak c.c. şarabı haram kılınca, ondaki faydalı şeyleri de çekip aldı!

[1542] Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 2/134; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 4/64; el-Bezzâr, el-Müsned, 2938; İbnu Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye, 1/33-34.

[1543] Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 159; Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 8966; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 4/233; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 23/749; el-Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 10/5.

DOKSAN İKİNCİ BÖLÜM

RASÛLULLAH S.A.V.'İN MİRÂCI

İmam Buhârî rh.a. Katâde rh.a.'den şöyle rivayet eder:

"Hz. Enes b. Mâlik r.a., Mâlik İbnu Sa'sa'a r.a.'dan naklen anlatıyor:

Resûlullah s.a.v., onlara, Mirac'a götürüldüğü geceyi anlatarak demiştir ki:

– Ben Kâbe'nin avlusunda Hatîm kısmında –belki de Hıcr'da demişti– yatıyordum. –Bir rivayette şu ilave var: Uyku ile uyanıklık arasında idim.– Derken bana biri (Cebrail a.s.) geldi, şuradan şuraya kadar (göğsümü) yardı.

Ravilerden biri yanında oturan Cârûd'a bununla ne kastedildiğini sorar. O da, bu sözüyle boğaz çukurundan kıl biten yere kadar olan kısmı kastettiğini söyler. Sonra anlatmaya devam eder:

– Kalbimi çıkardı. Sonra bana, içerisi imanla (ve hikmetle) dolu, altından bir kap getirildi. Kalbim (çıkarılıp su ve zemzem ile) yıkandı. Sonra içerisi (imanla) doldurulup tekrar yerine kondu. Sonra bu işlemi bir daha yaptı. Sonra merkepten büyük katırdan küçük beyaz bir hayvan getirildi.

Cârûd, raviye der ki:

– Bu Burak'tı, ey Ebû Hamza!

Enes b. Mâlik r.a. da «Evet!» diye karşılık verdi. Sonra anlatmaya devam etti:

– Ön ayağını gözünün gittiği en son noktaya koyarak yol alıyordu. Ben onun üzerine bindirilmiştim. Böylece Cibril a.s. beni götürdü. Dünya semasına kadar geldik. Kapının açılmasını istedi. «Gelen kim?» diye soruldu. «Cibril!» dedi. «Beraberindeki kim?» denildi. «Muhammed s.a.v.!» dedi. «O'na Mirâç daveti gönderildi mi?» denildi. «Evet!» dedi. «Hoş gelmişler! Bu geliş ne iyi geliştir!» denildi.

– Derken kapı açıldı. Kapıdan geçince, orada Hz. Âdem a.s.'ı gördüm. Denildi ki:

– Bu babanız Âdem'dir! O'na selam ver!

Ben de selam verdim. Selamıma karşılık verdi. Sonra bana dedi ki:

– Salih evlad hoş gelmiş, salih peygamber hoş gelmiş!"

Sonra Hz. Cebrail beni yükseltti ve ikinci kat semaya geldik. Kapıyı çaldı. ‹‹Bu gelen kim?›› denildi. ‹‹Ben Cibril'im!›› dedi. ‹‹Beraberindeki kim?›› denildi. ‹‹Muhammed s.a.v.!›› dedi. ‹‹Ona Mirac daveti gönderildi mi?›› denildi. ‹‹Evet!›› dedi. ‹‹Hoş gelmişler! Bu geliş ne iyi geliş!›› dediler.

Derken bize kapı açıldı. İçeri girince, Hz. Yahya a.s. ve Hz. İsa a.s. ile karşılaştım. Bu ikisi teyze oğullarıydı. Hz. Cebrail a.s. dedi ki:

– Bunlar Hz. Yahya ve Hz. İsa a.s.'dırlar, onlara selam ver!

Ben de selam verdim. Onlar da selamıma karşılık verdiler. Sonra şöyle dediler:

– Hoş geldin salih kardeş, hoş geldin salih peygamber!

Sonra Cebrail a.s. beni üçüncü kat semaya çıkardı. Kapıyı çaldı. ‹‹Bu gelen kim?›› denildi. ‹‹Ben Cibril'im!›› dedi. ‹‹Beraberindeki kim?›› denildi. ‹‹Muhammed s.a.v.!›› dedi. ‹‹Ona Mirac daveti gönderildi mi?›› denildi. ‹‹Evet!›› dedi. ‹‹Hoş gelmişler! Bu geliş ne iyi geliş!›› dediler.

Kapı bize açıldı. İçeri girince Hz. Yusuf a.s. ile karşılaştık. Cebrail a.s. dedi ki:

– Bu Yusuf a.s.'dır! Ona selam ver!

Ben de selam verdim. Selamıma karşılık verdi. Sonra dedi ki:

– Salih kardeş hoş gelmiş, salih peygamber hoş gelmiş!

Sonra Cebrail a.s. beni dördüncü kat semaya çıkardı. Kapıyı çaldı. ‹‹Bu gelen kim?›› denildi. ‹‹Ben Cibril'im!›› dedi. ‹‹Beraberindeki kim?›› denildi. ‹‹Muhammed s.a.v.!›› dedi. ‹‹Ona Mirac daveti gönderildi mi?›› denildi. ‹‹Evet!›› dedi. ‹‹Hoş gelmişler! Bu geliş ne iyi geliş!›› dediler.

Kapı açıldı. İçeri girdiğimizde, Hz. İdris a.s. ile karşılaştık. Hz. Cebrail a.s. dedi ki:

– Bu İdris a:s.'dır, ona selam ver!

Ben selam verdim. O da selamıma mukabele etti. Sonra bana dedi ki:

– Salih kardeş hoş geldin, salih peygamber hoş geldin!

Sonra Hz. Cebrail a.s. beni yükseltti. Beşinci kat semaya geldik. Kapıyı çaldı. ‹‹Bu gelen kim?›› denildi. ‹‹Ben Cibril'im!›› dedi. ‹‹Beraberindeki kim?›› denildi. ‹‹Muhammed s.a.v.!›› dedi. ‹‹Ona Mirac daveti gönderildi mi?›› denildi. ‹‹Evet!›› dedi. ‹‹Hoş gelmişler! Bu geliş ne iyi geliş!›› dediler.

Kapı açıldı. İçeri girince, Hârun a.s. ile karşılaştık. Cebrail a.s. dedi ki:

– Bu Hârun a.s.'dır. Ona selam ver!

Ben selam verdim, o da selamıma karşılık verdi dedi ki:

– Salih kardeş hoş geldin, salih peygamber hoş geldin!

Sonra Cebrail a.s. beni yükseltti ve altıncı kat semaya geldik. Kapıyı çaldı. ‹‹Bu gelen kim?›› denildi. ‹‹Ben Cibril'im!›› dedi. ‹‹Beraberindeki kim?›› denildi. ‹‹Muhammed s.a.v.!›› dedi. ‹‹Ona Mirac daveti gönderildi mi?›› denildi. ‹‹Evet!›› dedi. ‹‹Hoş gelmişler! Bu geliş ne iyi geliş!›› dediler.

Kapı açıldı. İçeri girince, Hz. Musa a.s. ile karşılaştık. Hz. Cebrail a.s. dedi ki:

– Bu Hz. Musa a.s.'dır! Ona selam ver!

Ben selam verdim, o da selamıma mukabelede bulundu. Sonra dedi ki:

– Salih kardeş hoş geldin, salih peygamber hoş geldin!

Ben onun yanından geçince ağladı. Kendine: ‹‹Niye ağlıyorsun?›› denildi. Şöyle cevap verdi:

– Çünkü, benden sonra bir delikanlı peygamber oldu. Onun ümmetinden cennete gidecekler benim ümmetimden cennete gideceklerden daha çok!

Sonra Cibril a.s. beni yedinci kat semaya çıkardı ve sonra kapıyı çaldı. ‹‹Bu gelen kim?›› denildi. ‹‹Ben Cibril'im!›› dedi. ‹‹Beraberindeki kim?›› diye soruldu. ‹‹Muhammed s.a.v.!›› dedi. ‹‹Ona Mirac daveti gönderildi mi?›› denildi. ‹‹Evet!›› dedi. ‹‹Hoş gelmişler! Bu geliş ne iyi geliş!›› dediler.

İçeri girince, Hz. İbrahim a.s. ile karşılaştık. Cebrail a.s. dedi ki:

– Bu baban İbrahim a.s.'dır, ona selam ver!

Ben selam verdim. O da selamıma mukabele etti. Sonra dedi ki:

– Salih oğlum hoş geldin, salih peygamber hoş geldin!

Sonra Sidretü'l-Müntehâ'ya çıkarıldım. Bunun meyveleri (Yemen'in) Hecer şehrinin testileri gibi iri idi, yaprakları da fil kulakları gibiydi. Cebrail a.s. bana dedi ki:

– İşte bu Sidretü'l-Müntehâ'dır!

Burada dört nehir vardı: İkisi bâtınî (gizli) nehir, ikisi zâhirî (açık) nehir! Ben sordum:

– Bunlar nedir, ey Cibrîl?

Cebrail a.s. dedi ki:

– Şu iki batını nehir cennetin iki nehridir. Zahiri olanların biri Nil, diğeri Fırat'tır!

Sonra bana el-Beytü'l-Ma'mûr gösterildi. Her gün oraya yetmiş bin melek giriyordu. Sonra bana bir kap şarap, bir kap süt, bir kap da bal getirildi. Ben bunların içinden sütü seçtim. Cebrail a.s. dedi ki:

– Bu seçtiğin fıtrattır! Sen ve ümmetin bu fıtrat (yaratılış) üzerindesiniz!

Sonra bana, günde elli vakit olmak üzere namaz farz kılındı. Oradan geri döndüm. Hz. Musa a.s.'a uğradım. Bana sordu:

– Ne ile emrolundun?"

Ben de dedim ki:

– Bir günün gece ve gündüzde elli vakit namazla!

Bana dedi ki:

– Ümmetin her gün elli vakit namaz kılmaya güç yetiremez. Vallahi ben, senden önce insanları tecrübe ettim. İsrailoğullarına muamelelerin en şiddetlisini uyguladım fakat muvaffak olamadım. Sen çabuk Rabb'ine dön! Elli vakit namazdan ümmetin için hafifletme talep et!

Ben de hemen döndüm (hafifletme istedim, Rabb'im) benden on vakit namaz hafifletti. Musa a.s.'a tekrar uğradım. Yine bana sordu:

– Ne ile emrolundun?

Ben dedim ki:

– Benden on vakit namazı kaldırdı!

Musa a.s. dedi ki:

– Rabb'ine dön! Ümmetin için daha da azaltmasını iste!

Ben döndüm. Rabb'im benden on vakit daha kaldırdı. Dönüşte yine Musa a.s.'a uğradım, bana aynı şeyi söyledi. Ben, beş vakitle namazla emrolununcaya kadar bu şekilde Hz. Musa ile Rabb'im arasında gidip gelmeye devam ettim. Bu sonuncu defa da Hz. Musa'ya uğradım. Yine bana sordu:

– Ne ile emredildin?

Ben de dedim ki:

– Her gün beş vakit namazla!

Bana dedi ki:

– Senin ümmetin her gün beş vakit namaza da tâkat getiremez. Vallahi ben, senden önce insanları tecrübe ettim. İsrailoğullarına muamelelerin en şiddetlisini uyguladım fakat muvaffak olamadım. Rabb'ine dön, hafifletme talep et!

Ben de dedim ki:

– Rabb'imden çok fazla talepte bulundum! Artık utanıyorum, daha da hafifletmesini isteyemem! Ben beş vakte razıyım. Allah'ın emrine teslim oluyorum!

Musa a.s.'ı geçer geçmez bir münâdi (Allah adına) nida etti:

– Farzımı kesinleştirdim, kullarıma hafiflettim de!

Bir rivayette şu ziyade geldi:

– Namazlar (günde) beştir (vakittir). Ve onlar (sevap bakımından) ellidir de. Artık katımda hüküm değişmez!"[1544]

[1544] Buhârî, Bed'u'l-Halk 6, Enbiya 22, 43, Menâkıbu'l-Ensâr 42; Müslim, İman 264 (164); Tirmizi, Tefsir, İnşirah, (3343); Nesâî, Salât 1, (1, 217-218); Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 17380.

DOKSAN ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CUMA'NIN FAZİLETİ

Cuma günü büyük bir gündür. Cenab-ı Hak c.c., bu gün ile İslâm'ı yüceltmiş ve bunu müslümanlara mahsus muazzam bir gün kılmıştır.

Yüce Allah c.c. şöyle buyurur:

"Ey iman edenler! Cuma günü namaza çağırıldığı (ezan okunduğu) zaman, hemen Allah'ı anmaya koşun ve alış verişi bırakın. Eğer bilmiş olsanız, elbette bu, sizin için daha hayırlıdır."[1545]

Bu ayet-i kerime mealinde açıkça görüldüğü gibi Cenab-ı Hak c.c., Cuma günü dünya işleriyle uğraşmayı, daha doğrusu Cuma namazına gitmekten alıkoyan her türlü işi haram kılmıştır.

Nitekim Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Şüphesiz Allah Teala bu gününde ve bu makamda size Cuma namazını farz kılmıştır!"[1546]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kim mazereti olmadan üç Cuma namazını terk ederse, Cenab-ı Hak c.c. onun kalbini mühürler."[1547]

Diğer bir rivayet şöyledir:

"Kim peşpeşe üç Cuma namazını terk ederse, o kimse İslâm'ı arkasına fırlatıp atmış olur!"[1548]

[1545] Cuma, 9.

[1546] İbnu Mâce, 1081.

[1547] Tirmizî, 500; Nesâî, 1369; Ebû Dâvûd, 1052; İbnu Mâce, 1126; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 14149; İmam Mâlik, el-Muvatta', 248; ed-Dârimî, es-Sünen, 1571; es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 8559.

[1548] Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 2712; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 3177.

Adamın biri İbnu Abbâs r.a.'a gelip; ömründe hiç Cuma namazı kılmamış ve cemaatle namaza katılmamış birinin durumunu sordu. İbnu Abbâs r.a. ‹‹O kişi cehennemdedir!›› dedi. Adam bir ay süreyle gelip giderek aynı soruyu İbnu Abbâs r.a.'a sordu ve her seferinde de ‹‹O kişi cehennemdedir!›› cevabını aldı.

Hadis-i şerifte belirtildiğine göre:

"Daha önce Cuma günü ehl-i kitaba (Yahudi ve Hıristiyanlara) verilmişti. Fakat onlar bu gün üzerinde ihtilafa düştüler ve sonra onlardan alındı. Sonra Cenab-ı Hak c.c. bu günü bize hediye etti ve onu müslümanlara bırakarak onlar için bir bayram yaptı. Sonradan gelmelerine rağmen müslümanlar bu güne liyakatte en önde olanlardır, ehl-i kitap müslümanlardan sonra gelir."[1549]

Enes b. Mâlik r.a. Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Cibril a.s. bana geldi, elinde beyaz bir ayna vardı. Dedi ki:

– Bu Cuma'dır. Rabb'in bu günde Cuma namazını senin için bayram olarak farz kıldı. Senden sonra da ümmetin için bu farz devam edecek! Ben dedim ki:

– Bu günde bizim için ne var? Dedi ki:

– Bu güde öyle hayırlı bir vakit var ki; kim o anda Allah Teala'dan hayırlı bir şey dilerse, eğer o dilediği kendisi içi takdir edilmişse Allah c.c. onu kendisine verir. Yahut takdir edilmemiş ise, daha büyük olanı kendisi için saklar. Ya da başına gelmesi takdir edilmiş bir şerden Allah'a sığınırsa, Allah c.c. mutlaka ondan daha büyük bir beladan korur. Bize göre o, günlerin en şereflisidir. Biz ahirette o güne ‹‹Yevmü'l-Mezîd›› (nimetin zirveye çıktığı gün) deriz!

Ben ‹‹Niçin?›› dedim. Cibril a.s. dedi ki:

– Rabb'in, cennette beyaz miskten daha hoş kokulu bir vadi seçmiştir. Cuma günü olunca İlliyyûn makamından Kürsü'süne iner ve cennetliklere tecelli eder, cennetlikler O'nun yüce cemalini seyretme şerefine erişirler (onun içi bu güne Yevmü'l-Mezîd deriz)."[1550]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Güneşin üzerine doğduğu günlerin en hayırlısı Cuma günüdür. Âdem a.s. o günde yaratıldı, cennete o günde girdi, yeryüzüne o günde indirildi,

---

1549 Buhârî, 1/299; Müslim, 2/585.

1550 el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 2/164; el-Münzirî, el-Terğîb ve't-Terhîb, 1027.

o günde tevbesi kabul edildi, o günde vefat etti ve kıyamet de o günde kopacaktır. O gün Allah Teala c.c. katında «Yevmü'l-Mezîd» (nimetin zirveye çıktığı gün)dür. Melekler Cuma gününü semada bununla isimlendirmişlerdir. O gün, cennetliklerin Cenab-ı Hakk'ın cemaline nazar kılma günüdür!"[1551]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Cenab-ı Hak c.c., her Cuma günü altı yüz bin kişiyi cehennemden azat eder!"[1552]

Enes b. Mâlik r.a. Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Cuma günü salim geçerse diğer günler de salim geçer."[1553]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Her gün, güneş tam tepede iken zevalden önce cehennem yeniden alevlendirilir. Bu vakitte namaz kılmayınız. Ancak Cuma günü bunun dışındadır. Cuma gününün tamamı namaz olduğu için o günde cehennem alevlendirilmez."[1554]

Ka'bu'l-Ahbâr r.a. şöyle der:

"Cenab-ı Hak c.c., şehirler içinde Mekke'yi, aylar içinde Ramazan'ı, günler içinde Cuma gününü ve geceler içinde de Kadir gecesini diğerlerinden faziletli kıldı."

Denilir ki: Kuşlar ve haşerat Cuma günü karşılaştıkları zaman şöyle der:

– Selam, selam, ne iyi bir gün!

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kim Cuma günü veya Cuma gecesi vefat ederse; Cenab-ı Hak c.c. ona şehid sevabı verir ve kendisini kabir fitnesinden korur."[1555]

1551 Müslim,854; Tirmizî, 488; Nesâî, 1430; Ebû Dâvûd, 1046; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 9930; İmam Mâlik, el-Muvatta', 243.

1552 Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 3434; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 17634.

1553 Ebû Nu'aym, el-Hilye, 7/140; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 3708.

1554 Ebû Dâvûd, 1083.

1555 Hakîm et-Tirmizî, en-Nevâdir, 3/386; Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 7/146; ed-Deylemî, el-Müsned, 3/504.

DOKSAN DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KADININ KOCASI ÜZERİNDEKİ HAKLARI

Hanımların kocaları üzerindeki hakları pek çoktur. Bunlardan bazıları; hanımlarına karşı iyi ahlakla muamele etmeleri, yaratılıştan gelen bazı eksiklikleri sebebiyle kendilerine merhamet ederek onlardan gelen ezalara katlanmalarıdır.

Yüce Allah c.c. şöyle buyurur:

"Ey iman edenler! Kadınlara zorla vâris olmanız size helâl değildir. Apaçık bir edepsizlik yapmadıkça, onlara verdiğinizin bir kısmını ele geçirmeniz için de kadınları sıkıştırmayın. Onlarla iyi geçinin. Eğer onlardan hoşlanmazsanız (biliniz ki) Allah'ın hakkınızda çok hayırlı kılacağı bir şeyden de hoşlanmamış olabilirsiniz."[1556]

Allah Teala c.c., kadınların haklarının yüceliğini belirtmek için şöyle buyurur:

"Vaktiyle siz birbirinizle haşir-neşir olduğunuz ve onlar sizden sağlam bir teminat almış olduğu halde onu nasıl geri alırsınız!"[1557]

"Allah'a ibadet edin ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana-babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yakın arkadaşa, yolcuya, ellerinizin altında bulunanlar (köle, cariye, hizmetçi ve benzerlerine) iyi davranın; Allah kendini beğenen ve daima böbürlenip duran kimseyi sevmez."[1558]

Bu ayet-i kerimede geçen ‹‹**yakın arkadaş**›› ile kast edilen kişinin hanımıdır.

1556 Nisâ, 19.

1557 Nisâ, 21.

1558 Nisâ, 36.

Rasûlullah s.a.v.'in en son tavsiye ettiği şeyler arasında şu üç şey vardı. Bunları söyleye söyleye dili peltekleşti ve nihayetinde sustu. Şöyle buyurdu:

"Namaz... namaz... Bir de ellerinizin altındakilere dikkat edin. Onlara güçlerinin üzerinde yük yüklemeyin. Kadınlar hakkında Allah'tan korkun, Allah'tan korkun! Onlar sizin yanınızda yardımcılarınızdır. Onları Allah'ın bir emaneti olarak aldınız, namuslarını Allah'ın emri uyarınca helal edindiniz!"[1559]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kim hamının kötü ahlakına karşı sabrederse, Allah Teala c.c., karşılaştığı belalara sabreden Eyyûb a.s.'a verdiği ecir kadar ecir verir. Hangi kadın da kocasının kötü ahlakına sabrederse; Cenab-ı Hak c.c. da ona, Firavun'un hanımı Asiye'ye verdiği ecir kadar sevap verir."[1560]

Şunu bilmeli ki; kadınlara karşı sadece ezadan uzak durmak güzel ahlakın göstergesi değildir. Asıl güzel ahlak, Rasûl-i Ekrem s.a.v.'in güzel ahlakına uyarak onlardan gelen ezalara tahammül göstermek, taşkınlık yaptıklarında ve öfkelendiklerinde onlara karşı sabırlı ve yumuşak davranmaktır. Çünkü Rasûlullah s.a.v.'in hanımları kendisine sözle karşılık verir, bazen birisi akşama kadar Rasûlullah s.a.v. ile küs kalırdı.

Bir defasında Ömer b. Hattâb r.a.'nun hanımı kendisine sözle karşılık vermişti. Hazret-i Ömer r.a. dedi ki:

– Sen bana cevap mı veriyorsun ey değersiz?

Hanımı şöyle cevap verdi:

– Rasûlullah s.a.v. senden hayırlı biri olduğunu halde hanımları Rasûlullah s.a.v.'e cevap veriyorlar!

– Eğer Hafsa Rasûlullah s.a.v.'e cevap veriyorsa aldanmış hüsrana uğramıştır!

Sonra Hazret-i Ömer r.a. Hazret-i Hafsa r.a.'nın yanına geldi ve dedi ki:

1559 İbnu Mâce, 1625; el-Münzirî, et-Terğîb ve't-Terhîb, 3375. Buradaki rivayetin lafzı şöyledir. "Rasûlullah ölümle neticelenen hastalığında şöyle buyurdu; *‹‹Namaza ve elinizin altındakilere dikkat edin!›› Öyle ki, Rasûlullah s.a.v. dili köpürünceye kadar bunu söylemeye devam etti."* Ancak Rasûlullah s.a.v.'in kadınlar hakkındaki tavsiyesi, Müslim tarafından rivayet edilen ve uzunca bir hadis-i şerif olan meşhur Veda Haccı'ndaki hutbesinde ifade edilmiştir.

1560 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da, bunun aslını bulamadığını söyler.

– Ey kızım! Sen Ebû Bekir'in kızı Aişe'ye bakarak aldanma! Rasûlullah s.a.v.'in ona karşı muhabbeti vardır. Sakın sen Rasûlullah s.a.v.'e cevap verme!

Yine rivayet edildiğine göre; Rasûlullah s.a.v.'in hanımlarından biri Efendimizi göğsünden itmiş. Hanımın annesi kızını azarlayınca, Rasûlullah s.a.v. buyurmuşlar ki:

– Bırak onu! Onlar daha fazlasını da yapıyorlar!"[1561]

Hazret-i Aişe ile Efendimiz s.a.v. arasında bir tartışma geçer. Aralarından Ebû Bekir r.a.'yu hakem yaparlar. Rasûlullah s.a.v. Aişe r.a.'a der ki:

– Sen mi önce konuşuyorsun, yoksa ben mi konuşayım?

Hazret-i Aişe r.a. şöyle der:

– Hayır, sen konuş! Fakat haktan başka bir şey söyleme!

Bunun üzerine Hazret-i Ebû Bekir r.a. ona bir şamar attı, ağzı kanadı. Sonra kızına dedi ki:

– Ey nefsinin düşmanı! O, haktan başka bir şey söyler mi ki!

Bunun üzerine Hazret-i Aişe r.a. Rasûlullah s.a.v.'in arkasına geçerek ona sığındı. Rasûlullah s.a.v. Ebû Bekir r.a. dedi ki:

– Seni bunun için çağırmamıştık, senden bunu yapmanı istememiştik!"[1562]

Yine Hazret-i Aişe r.a. bir öfkeli anında Rasûlullah s.a.v.'e ‹‹Peygamber olduğunu söyleyen sen değil misin?›› demişti. Rasûlullah s.a.v., ise yüce ahlakı ve sabrı ile bu durumu tebessüm ederek geçiştirmişti.

Rasûlullah s.a.v. Hazret-i Aişe r.a. der ki:

"Ben senin bana kızgın olduğun ve benden memnun olduğun hali bilirim!

Hazret-i Aişe der ki:

– Bunu nasıl biliyorsun?

Rasûlullah s.a.v. buyurur ki:

– Benden hoşnut olduğun zaman ‹‹Hayır, Muhammed s.a.v.'in Rabb'ine yemin olsun ki...›› dersin. Öfkeli olduğun zamanlar da ‹‹Hayır, İbrahim a.s.'ın Rabb'ine yemin olsun ki...›› dersin!

Hazret-i Aişe r.a. der ki:

1561 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da, bunun aslını bulamadığını söyler.

1562 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Bunu el-Taberânî el-Mu'cemu'l-Evsat'ta ve el-Hatîbu'l-Bağdâdî ise Târîhu Bağdâd'da rivayet etmişlir.

– Doğru söyledin! Sana kızgın olduğumda ismini söylemeyi terk ederim!"[1563]

Denilir ki: İslâm tarihinde, iki kişi arasında yaşanmış ilk muhabbet Hazret-i Peygamber s.a.v. ile Hazret-i Aişe r.a. arasında gerçekleşmiştir. Rasûlullah s.a.v. Hazret-i Aişe r.a.'a şöyle derdi:

"Sen benim gözümde, Ebû Zer'in hanımı Ümmü Zer' gibidir! (Ebû Zer' karısını boşamıştır) ancak ben seni boşamayacağım!"[1564]

1563 Buhârî, 6078; Müslim, 2439; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 23797.

1564 Buhârî, 5189; Müslim, 2448.

Bu hadis-i şerif uzunca bir hadisin son bölümüdür. Konunun iyi anlaşılması için hadisin tamamını aşağıya alıyoruz:

Hazret-i Aişe r.a. anlatıyor:

"On bir kadın oturup, kocalarının ahvalini haber vermede ve hiçbir şeyi gizlemeyecekleri hususunda birbirlerine kesin söz verip anlaştılar:

Birincisi (kötüleyerek): "Benim kocam (yalçın) bir dağın başındaki zayıf bir devenin eti gibidir. Kolay değil ki çıkılsın, semiz değil ki götürülsün " dedi. (Yani kocasının sert mizaçlı, huysuz, gururlu oluşuna, ailenin kendisinden istifade etmediğine işaret etti.)

İkincisi (kocasını kötüleyerek): "Ben kocamın haberini fâş etmek istemem, çünkü korkarım. Eğer zikretmeye başlarsam büyük-küçük her şeyini söyleyip bırakmamam gerekir, (bu ise kolay değil) " dedi. (Bu sözüyle kocasının çok kötü olduğuna işaret etti).

Üçüncüsü (kötüleyerek): "Benim kocam uzun boyludur, konuşursam, boşanırım, konuşmazsam muallakta bırakılırım " dedi. (Bu da kocasının akılca kıt olduğunu belirtmek istedi).

Dördüncüsü (överek): "Kocam Tihâme gecesi gibidir. Ne sıcaktır, ne soğuktur. Ne korkulur, ne usanılır " dedi.

Beşincisi: "Kocam içeri girince pars, dışarı çıkınca aslan gibidir. Bana bıraktığı (ev işlerinden hesap) sormaz" dedi.

Altıncısı: "Kocam, yedi mi (üst üste katlayıp) çok yer, içti mi sömürür, yattı mı sarınır. Benim kederimi anlamak için (elbiseme) elini sokmaz." (Bu da kocasının kendisiyle ilgilenmediğini, yiyip içmekten başka bir şey düşünmediğini söylemek ister.)

Yedincisi: "Kocam tohumsuzdur (erlik yapmaktan acizdir). Her dert onundur (vücudunda çeşitli hastalıklar var). Başımı yarar, vücudumu yaralar, (bunları yapmak için) her şeyi toplar, (her eline geçeni kullanır, vurur) " dedi.

Sekizincisi: "Onun (vücuduna) dokunmak tavşana dokunmak gibi (yumuşak)tır. Güzel kokulu bitki gibi hoş kokar" dedi.

Dokuzuncusu: "Kocamın direği yüksektir (evi rahattır), kılıcının kını uzundur (boylu posludur), ocağının külü çoktur, evi meclise yakın (misafirperver) bir adamdır." dedi.

Onuncusu: "Kocam maliktir, hem de ne mâlik! Artık akıl ve hayalinizden geçen her hayra mâliktir. Onun çok devesi vardır. Develerin çökecek yerleri çok, yaylakları azdır. Çalgı sesini duydular mı helâk olacaklarını anlarlar. (Yani develer yayılmaya salınmaz, kesilmek üzere beklelilir, çalgı ve eğlence sesi duyunca kesileceklerini anlarlar demektir.)

Rasûlullah s.a.v. hanımlarına şöyle derdi:

"Aişe hakkında beni üzmeyin! Allah'a yemin ederim ki, onun dışında diğer hanımlarımın yatağında bana vahiy inmiş değildir!"[1565]

Enes b. Mâlik r.a. şöyle der:

"Rasûlullah s.a.v., kadınlara ve çocuklara karşı insanların en merhametlisiydi."

Erkeğin hanıma karşı görevlerinden biri de; hanımı ile oynaşma, mizah yapma ve eğlenme gibi faaliyetlerden doğacak fazladan sıkıntılara katlanmaktır. Zira kadınlar bu tür davranışlardan hoşlanırlar.

On birincisi: "Kocam Ebû Zer'dir. Amma ne Ebû Zer'dir! Anlatayım: Kulaklarımı ziynetlerle doldurdu, pazularımı yağla tombullaştırdı. Beni hoşnut kıldı, kendimi bahtiyar ve yüce bildim. O beni Şıkk denen bir dağ kenarında bir miktar davarla geçinen bir âilenin kızı olarak buldu. Beni atları kişneyen, develeri böğüren, ekinleri sürülüp taneleri harmanlanan müreffeh ve mesut bir cemiyete getirdi. Ben onun yanında söz sahibiyim, hiç azarlanmam. (Akşam) yatar sabaha kadar uyurum. Doya doya süt içerim.

– Ebû Zer'in annesi de var: Ümmü Ebû Zer. Ama o ne annedir! Onun zahire anbarları büyük, hararları iri, evi geniştir.

– Ebû Zer'in oğlu da var. Ama ne nezaketli gençtir o. Onun yallığı yer, kılıcı çekilmiş kın gibidir. Onu dört aylık bir kuzunun tek budu doyurur, (az yer).

– Ebû Zer'in bir de kızı var. Ama o ne terbiyelidir. Babasına itaatkârdır. Anasına da itaatkârdır. Vücudu elbisesini doldurur. Endamıyla (kuma ve akranlarını) çatlatır.

– Ebû Zer'in bir de câriyesi var. O ne sadakatli, ne iyi câriyedir. Aile sırrımızı kimseye söylemez, evimizin azığını asla ifsad ve israf etmez, evimizde çer çöp bırakmaz, temiz tutar. Nâmusludur, eve kir getirmez.

- Bir gün Ebû Zer evden çıktı. Her tarafta süt tulumları yağ çıkarılmak için çalkalanmakla idi. Yolda, bir kadına rastladı. Kadının, beraberinde, pars gibi çevik iki çocuğu vardı, koltuğunun altından kadının memeleriyle oynuyorlardı. (Kocam bu kadını sevmiş olacak ki) beni bıraktı, onunla evlendi. Ondan sonra ben de şeref sâhibi bir adamla evlendim. O da güzel ala binerdi. Hattî mızrağını alır ve akşam üzeri deve ve sığır nev'inden birçok hayvan sürer, bana getirirdi. Getirdiği her çeşit hayvandan bana bir çift verirdi.

(Bu kocam da bana:) "Ey Ümmü Zer! Ye, iç ve akrabalarına ihsanda bulun! " derdi. Ümmü Zer der ki:

"Buna rağmen, ben bu ikinci kocamın bana verdiklerinin hepsini bir araya toplasam, Ebû Zer'in en küçük kabını dolduramaz."

Bu hadisi rivayet eden Hz. Aişe der ki: "Rasûlullah s.a.v. (gönlümü almak için) buyurdular ki: "Ey Aişe, ben sana Ebû Zer'in Ümmü Zer'e nisbeti gibiyim. Şu farkla ki Ebû Zer Ümmü Zer'i boşamıştır, ben seni boşamadım. Biz beraber yaşayacağız."

Buhârî, Nikâh 82 ; Müslim, Fedâilü's-Sahâbe 92, (2448).

[1565] Buhârî, 3775; Tirmizî, 3879; Nesâî, 3949; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 25973.

Rasûlullah s.a.v. de hanımları ile şakalaşır; onlarla eğlenip ve oyalanırken hep onların seviyesine inerdi. Nitekim rivayet edildiğine göre;

"Rasûlullah s.a.v. ile Hazret-i Aişe r.a. arasında koşu yarışı düzenlenmişti, Hazret-i Aişe r.a. Rasûlullah s.a.v.'i geçti. Diğer bir yarışta da Rasûlullah s.a.v. onu geçti ve ‹‹Bu, önceki yarışın rövanşıdır!›› buyurdu!"[1566]

Yine Rasûlullah s.a.v. kadınlara karşı insanların en çok neşe vereni ve eğlendireni idi.

Hazret-i Aişe r.a. şöyle rivayet eder:

"Ben Aşure günü Habeşli ve diğerlerinden oluşan bazı kimselerin mescidde oynarken çıkardıkları sesleri duydum. Rasûlullah s.a.v. bana buyurdu ki:

– Onların oyunlarını seyretmek ister misin?

Bu soruya ben de ‹‹Evet isterim!›› diye karşılık verdim. Rasûlullah s.a.v. onlara haber gönderdi; bunun üzerine yakınımıza geldiler. Rasûlullah s.a.v. ayağa kalktı kapıya geldi ve avucunun içini kapıya dayayıp kolunu uzattı. Ben de çenemi kolunun üzerine koydum. Onlar oynamaya başladı ve ben de seyre koyuldum. Rasûlullah s.a.v. bana ‹‹Artık yeter mi?›› diye soruyor, ben de ‹‹Sus, konuşma!›› diyordum. Bunu iki üç defa tekrarladı. Nihayet Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki ‹‹Ey Aişe, artık yeter mi?›› Ben de ‹‹Peki!›› dedim. Rasûlullah s.a.v. oynayanlara işaret etti, onlar da ayrılıp gittiler. Sonra Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

– Müminler içinde imanı en kamil olanı; ahlakı en iyi olan ve ailesine karşı en güzel davrananıdır!"[1567]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Sizin en hayırlınız, hanımlarına karşı en iyi davrananızdır. Hanımlarına karşı en iyi davrananız benim!"[1568]

[1566] Buhârî, Salât 69, Îdeyn 2, 3, 25, Cihâd 81, Menâkıb 15, Fezâilu'l-Ashab 46, Nikâh 82, 114; Müslim, Îdeyn 18, (892); Nesâî, Îdeyn 35, (3, 195); Ebû Dâvûd, 2578; İbnu Mâce, 1979; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 25745; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 10/545; el-Humeydî, el-Müsned, 1/128; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 23/47.

[1567] Buhârî, 455; Müslim, 892; Nesâî, 1595; Tirmizî, 1162; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 7354; ed-Dârimî, es-Sünen, 2792; el-Kudâ'î, eş-Şihâb, 2/249; el-Hâkim, el-Müstedrek, 1/43, el-Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 10/192; Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 7/237.

[1568] Tirmizî, 3895; İbnu Mâce, 1977; ed-Dârimî, es-Sünen, 2260.

Hazret-i Ömer r.a., onca sertliğine rağmen şöyle der: "Erkeğe yaraşan davranış, ailesinin yanında çocuk gibi olmaktır. Erkeklik yapması istendiği zaman ve gerekli yerlerde erkekliğini ortaya koysun!"

Lokman a.s. şöyle der:

"Erkek, ailesinin içinde çocuk gibi olmalı, insanların arasına karıştığında erkek gibi davranmalıdır."

Rasûlullah s.a.v.'in «*Allah Teala c.c., huysuz ve kibirli kişilerden nefret eder!*»[1569] hadisinin açıklamasında şöyle denilir:

Bu hadis-i şerifte kast edilen kişiler; ailesine karşı sert olan ve aynı zamanda kibirli olan kişilerdir. Bu aynı zamanda ***"Kaba ve kötülükle damgalı..."***[1570] mealindeki ayet-i kerimede kast edilen manadan da biridir. Çünkü kaba kişi; dili kötü olan ve ailesine karşı da kalbi katı olan kişidir.

Rasûlullah s.a.v., dul bir kadın ile evlenen Câbir b. Abdullah r.a.'a şöyle demişti:

"Bir bakire ile evlenseydin, sen onunla oynaşırdın o da seninle oynaşırdı!"[1571]

Bir bedevi kadın vefat eden kocasını şu sözlerle metheder:

– Vallahi o, eve girdiği zaman güler yüzlü, dışarı çıktığında az konuşan, bulduğunu yiyen ve kaybolanın hesabını sormayan biri idi!

Gözetilmesi gereken bir husus da; hanımı ile oynaşırken ve ona güzel davranırken ölçüyü kaçırmaması; kadının ahlakını ifsat edecek derecede hevasına uymamasıdır. Böyle yaparsa, erkeğin karısı üzerindeki heybeti ve vakarı kaybolur. Bu konuda dengeyi korumalı ve vakarını kaybetmeden itidalli davranmalıdır.

1569 Hadis-i şerifin farklı lafızlarla rivayeti mevcuttur. Bunlardan bazıları şöyledir:
Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki: *"Size cennet ehlini haber vereyim mi?" Sahâbe-i kirâm: "Evet ey Allah'ın Resûlü" dedi. Hazret-i Peygamber: "Her bir biçare addedilen zayıf kimsedir. Bu kimse, bir hususta Allah'a yemin etse, Allah onun dilediğini yerine getirerek temize çıkarır ve hânis kılmaz." buyurdu ve tekrar sordu: "Size cehennem ehlini haber vereyim mi? Bunlar kaba, cimri ve kibirli kimselerdir."* Buhari, Tefsir, Nûn 1, Edeb 61, Eymân 9; Müslim, Cennet 46, (2853); Tirmizi, Cehennem 13, (2608).
Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki: *"Cennete ne zengin cimri, ne de kaba merhametsiz girer."* Ebu Davud, Edeb 8, (4801).

1570 Kalem, 13.

1571 Buhârî, 5080; Müslim, 715; Tirmizî, 1100; ed-Dârimî, es-Sünen, 2216; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 14/448.

Bir kötülük gördüğünde bunun karşısına dikilmesini bilmelidir. Dinin kötü olarak kabul ettiği hususlarda asla müsamaha göstermemeli, bu hususta açık kapı bırakmamalıdır. İslâm dinine ve insanlığa yaraşmayan hareketler karşısında kükremeyi ve kızmayı bilmelidir!

Hasan-ı Basrî rh.a. şöyle der:

– Vallahi, bir erkek karısının hevasına göre hareket eder duruma gelirse, Cenab-ı Hak onu yüz üstü cehenneme atar!

Hazret-i Ömer r.a. der ki:

– Kadınların arzularına karşı koyunuz, çünkü kadınların arzularına karşı koymada bereket vardır!

Denilir ki: Kadınlarla istişare et, fakat tersini yap!

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Karısının kulu olan kişi yüz üstü sürünsün!"[1572]

Rasûlullah s.a.v.'in böyle buyurmasındaki hikmet şudur: Bir kişi kadının hevasına uyarsa, onun kulu haline gelir. Halbuki Cenab-ı Hak c.c., erkeği kadın üzerinde hakim kılmış iken, o kişi Allah'ın bu hükmünü tersine çevirip şeytana uymuş olur. Nitekim Yüce Allah c.c. şöyle buyurur:

"Onları mutlaka saptıracağım, muhakkak onları boş kuruntulara boğacağım, kesinlikle onlara emredeceğim de hayvanların kulaklarını yaracaklar (putlar için nişanlayacaklar), şüphesiz onlara emredeceğim de Allah'ın yarattığını değiştirecekler. Kim Allah'ı bırakır da şeytanı dost edinirse elbette apaçık bir ziyana düşmüştür."[1573]

Çünkü erkek, kadına uymak için değil kendisine uyulan taraf olarak yaratılmıştır!

Zira Cenab-ı Hak c.c., erkekleri kadınlar üzerine yönetici ve koruyucu[1574] olarak vasfetmiş ve kocayı efendi olarak isimlendirerek şöyle buyurmuştur:

1572 el-Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ, 2/3.
Ayrıca Buhârî, Ebû Hureyre r.a.'dan şu lafızla rivayet eder: *"Paranın, pulun ve midesinin kulu olanlar yüzüstü sürünsün!..."* Buhârî, 2886, 2887.

1573 Nisâ, 119.

1574 Müellif burada şu ayet-i kerimenin mealine işaret ediyor:
"Allah'ın insanlardan bir kısmını diğerlerine üstün kılması sebebiyle ve mallarından harcama yaptıkları için erkekler kadınların yöneticisi ve koruyucusudur. Onun için sâliha kadınlar itaatkârdır. Allah'ın kendilerini korumasına karşılık gizliyi (kimse görmese de namuslarını) koruyucudurlar. Baş kaldırmasından endişe ettiğiniz kadınlara

"İkisi de kapıya doğru koştular. Kadın onun gömleğini arkadan yırttı. Kapının yanında kadının efendisine (kocasına) rastladılar. Kadın dedi ki: Senin ailene kötülük etmek isteyenin cezası, zindana atılmaktan veya elem verici bir işkenceden başka ne olabilir!"[1575]

Öyleyse efendi olan koca, küçük düşürülüp baskı altına alınırsa, Allah'ın nimetine karşı nankörlük edilmiş olur.

Kadının nefsi de tıpkı senin nefsin gibidir. Onu biraz serbest bıraksan seni uzun bir serkeşliğe kapılır; dizginlerini bir santim gevşetsen seni bir metre uzağa sürükler. Eğer dizginlerine hakim olur, sıkılması gereken yerlerde iyice kavrayıp sıkarsan ona hakim olursun.

İmam-ı Şâfiî rh.a. şöyle der:

"Üç kişiye sen ihsanda bulunup iyi davranırsan seni hor görür; eğer sen onları hor görürsen sana ihsanda bulunurlar: Kadın, hizmetçi ve aşağılık insanlar!"

İmam-ı Şâfiî rh.a. bu sözü ile; sertlikle yumuşaklığın, acılıkla tatlılığın dengelenmediği ve sadece ihsanın söz konusu olduğu durumu kastetmektedir.

öğüt verin, onları yataklarda yalnız bırakın ve (bunlarla yola gelmezlerse) dövün. Eğer size itaat ederlerse artık onların aleyhine başka bir yol aramayın; çünkü Allah yücedir, büyüktür." (Nisâ, 34).

1575 Yusuf, 25.

DOKSAN BEŞİNCİ BÖLÜM

ERKEĞİN HANIMI ÜZERİNDEKİ HAKLARI

İmam-ı Şâfiî rh.a.'in bu husustaki sözü şundan ibarettir: Nikah bir nevi bağdır; kadın kocasının cariyesi gibidir. Bir kadın, kocasının günah ve isyan içermeyen her isteğine mutlak olarak itaat etmesi gerekir.

Kocanın hanımı üzerindeki hakkın büyüklüğünü ifade hususunda pek çok hadis-i şerif varid olmuştur. Bunlardan birinde Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kocası kendisinden memnun (razı) olduğu halde vefat eden her kadın cennete girer!"[1576]

"Adamın biri sefere çıkmıştı. Çıkarken de karısına, üst kattan alt kata inmemesini tembih etmişti. Kadının babası alt katta oturuyordu ve hastalandı. Kadın, Rasûlullah s.a.v.'e birini göndererek alt kata inmek için izin istedi. Efendimiz s.a.v. ona şöyle haber gönderdi:

– Kocanın sözünü tut!

Daha sonra kadının babası vefat etti. Kadın tekrar Rasûlullah s.a.v.'den izin istedi. Rasûlullah s.a.v. ona dedi ki:

– Kocanın sözünü tut!

Kadının babasını toprağa verdiler. Daha sonra Rasûlullah s.a.v. kadına şöyle haber gönderdi:

– Kocanın sözünü tutman sebebiyle babanın günahları affedildi!"[1577]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

1576 Tirmizî. 1161; İbnu Mâce, 1854.

1577 el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 7666.

"Kadın beş vakit namazını kılar, bir ay (Ramazan) orucunu tutar, namusunu muhafaza eder ve kocasına itaat ederse, Rabb'inin cennetine girer!"[1578]

Rasûlullah s.a.v. kadınlar hakkında şöyle buyurur:

"Hamile olanlar, doğum yapanlar, çocuk emzirenler ve çocuklarına karşı şefkatli olan kadınlar; eğer kocalarına itaatsizlik etmezlerse namaz kılanları cennete girer!"[1579]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Cehennem bana gösterildi; cehennemliklerin çoğunun kadınlar olduğunu gördüm!

Kadınlar Rasûlullah s.a.v.'e sordular:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Bunun sebebi nedir?

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki.

– Çokça lanet okurlar ve kendileriyle iyi geçinen kocalarına karşı nankörlük yaparlar!"[1580]

Diğer bir hadis-i şerifte Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Cennetlikler bana gösterildi. Bir de baktım, cennetliklerin çok azı kadınlardan idi. Bunun üzerine ben sordum:

– Kadınlar nerede?

Bana (Cibril a.s.) şöyle cevap verdi:

– İki kırmızı; altın ve zaferan onları meşgul etti!"[1581]

Buradaki iki kırmızıdan maksat altın, gümüş, pırlanta, elmas gibi ziynet eşyaları ile süslü elbiselerdir.

Hazret-i Aişe r.a. şöyle rivayet eder:

"Bir genç kız Rasûlullah s.a.v.'e geldi ve dedi ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Ben genç bir kızım, bana dünür geldi. Fakat ben evlenmekten korkuyorum! Bana, kocanın hanımı üzerindeki haklarını söyler misiniz?

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

1578 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 1661; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 9/471; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 7634.

1579 İbnu Mâce, 2013; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 21669.

1580 Buhârî, 304, 1462; Müslim, 80; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 16/521.

1581 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 21729.

– Kocan tepeden tırnağa kadar irin olsa ve sen onu dilin ile yalayarak temizlesen hakkını ödeyemezsin!

– Peki, o halde evlenmeyeyim mi?

– Hayır, bilakis evlen; bu senin için daha hayırlıdır!"[1582]

İbnu Abbâs r.a. şöyle rivayet eder:

"Has'am kabilesinden bir kadın Rasûlullah s.a.v.'e geldi ve dedi ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Ben dul bir kadınım ve evlenmek istiyorum! Kocanın hakları nelerdir?

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– Kocanın hanımı üzerindeki hakları şunlardır:

1. *Kocası onu ister ve birlikte olmayı arzularsa, kadın deve sırtında bile olsa onu reddetmemelidir.*
2. *Kocanın izni olmadan evden bir şey vermemelidir. Eğer verirse günahı kadına ve sevabı ise kocasına olur.*
3. *Kocanın izni olmadan nafile oruç tutmamalıdır. Eğer tutarsa, boşuna açlık ve susuzluk çekmiş olur; orucu kabul görmez.*
4. *Kocasından izinsiz olarak evinden çıkarsa; evine dönünceye veya tevbe edinceye kadar melekler ona lanet eder."*[1583]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Eğer bir insanın diğer bir insana secde etmesini emredecek olsaydım; kocanın hanımı üzerindeki hakkının büyüklüğü sebebiyle kadının kocasına secde etmesini emrederdim!"[1584]

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Kadının, Rabb'inin rızasına en yakın olduğu hali; evinin duvarları arasında bulunduğu andır. Evinin sahanlığında kıldığı namaz, mescidde kıldığı namazdan daha faziletlidir. Evinin içinde kıldığı namaz da sahanlı-

---

1582 el-Bezzâr, el-Müsned, 1465; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 7639. Benzer lafızlarla rivayet etmiştir.

1583 Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 2455; el-Bezzâr, el-Müsned, 1464; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 7638.

1584 Ebû Dâvûd, 2140; İbnu Mâce, 1852; ed-Dârimî, es-Sünen, 1463; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 23950.

ğında kıldığı namazdan daha faziletlidir. Evinin iç odasında kıldığı namaz ise evinde kıldığı namazdan daha faziletlidir."[1585]

Bu sebeple Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Kadın avrettir, dışarı çıkınca hemen şeytan onu gözetlemeye başlar!"[1586]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kadın için on tane avret vardır. Evlenince kocası bu avretlerden sadece birini örter. Öldüğü zaman ise bu avretlerin onu da örtülür."[1587]

Bütün bu rivayetlerden, kocanın hanımı üzerinde pek çok hakkı olduğu anlaşılıyor. Bunların en önemlisi şu iki husustur:

Birincisi: Namus ve şerefini koruması, aile sırlarını dışarıya yaymaması.

İkincisi: İhtiyaç fazlası şeyler istemeyi terk etmesi. Kocasını haram yollarla kazanç elde etmekten alıkoyması. Bu yol, önceki sâliha kadınların tuttukları yoldur. Kocaları evden çıkarlarken o sâliha hanımlar veya kızları kendilerine şöyle derdi:

– Aman haram kazançtan sakın! Çünkü bizler açlığa ve sıkıntıya katlanabiliriz ama cehenneme dayanamayız!

Adamın biri yolculuğa çıkmaya niyetlenir. Fakat komşuları adamın sefere çıkmasını istemezler ve adamın hanımına derler ki:

– Kocanın sefere çıkmasına neden rıza gösteriyorsun, size hiç nafaka bırakmadı!

Kadın onlara şöyle cevap verir:

– Ben onu tanıdım tanıyalı o bir rızık yiyicidir, rızık verici değil! Benim Rezzâk olan Rabb'im var! Rızık yiyiciler gider fakat Rezzâk olan bâkidir!

Şam'lı sâliha kadınlardan Râbi'a bt. İsmail isimli hanım, Ahmed b. Ebi'l-Hivârî'ye evlenme teklif etti. Fakat Ahmed, kendisini ibadete verdiği için bu hanıma şu şekilde cevap vermiş:

1585 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Hadis-i şerifi İbnu Hibbân İbnu Mes'ûd r.a.'dan rivayet etmiştir. Ancak bu rivayette hadisin son kısmı yoktur. Hadisin son kısmını ise Ebû Dâvûd ve el-Beyhakî rivayet etmiştir.

1586 Tirmizî, 1173; İbnu Huzeyme, es-Sahîh, 3/93; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 12/412; İbnu Ebî Şeybe, el-Musannaf, 2/157; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 1173; el-Mu'cemu'l-Evsat, 10/108.

1587 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Bu hadisi Hâfız Ebû Bekir Muhammed . Ömer el-Ce'âbî, Tarîhu't-Tâliîn'de rivayet etmiştir.

– Ben şu halimle ibadet ile meşgul olduğumdan kadınlarla ilgilenecek halde değilim!

Bunan üzerine evlenme teklifi yapan hanım da şöyle der:

– Doğrusu şu halimle ben de seninle meşgul olacak halde değilim; erkeklere karşı ben de bir arzu yok! Fakat vefat eden kocamdan bana çok miktarda mal kaldı. Ben de bu malı senin vasıtanla salih kardeşlerine dağıtmak ve salihleri tanımak; bu şeklide kendim için Allah'a giden bir yol hazırlamak istedim!

Ahmed dedi ki:

– Üstadıma bir danışayım!

Ahmed b. Ebi'l-Hivârî danışmak üzere hocası Ebû Süleyman ed-Dârânî'ye gider. Üstadı önceden beri onları evlenmekten men etmekte ve şöyle demekteydi:

– Dostlarımızdan kim evlendiyse mutlaka değişti, bozuldu!

Ancak Râbi'a'nın söylediği sözleri duyunca dedi ki:

– Bu hanımla evlen, çünkü bu Allah'ın veli kullarından biridir. Bu söz sıddîklere ait bir sözdür!

Ahmed der ki:

– Bunun üzerine Râbi'a ile evlendim! Evimizde kerpiçten yapılmış küçük bir kulübe vardı. Burası, evimizden yemekten sonra acele ile çıkmak isteyenlerce el yıkamak için kullanılırdı ve çok geçmeden yıkıldı. Yemekten sonra ellerini sabunla yıkayanlar oraya dahil değildir. Bu hanımın üzerine üç defa evlendim. Râbi'a bana helalinden yedirir, güzel kokular sürer ve ‹‹Hadi şimdi dinç ve kuvvetli olarak diğer hanımlarının yanına git!›› derdi.

Burada adı geçen Râbi'a Şam halkından olup, diğer Râbi'atü'l-Adeviyye ise Basralıdır.

Kadının kocasına karşı görevlerinden biri de, kocasının malını israf etmemesi tersine onu koruması gerekir.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kadın, kocasının izni olmadan evinde kimseye bir şey yediremez. Ancak beklemekle bozulmasından korkulan yemekleri izinsiz verebilir. Kadın, kocasının izni ve rızası ile yedirirse kendisi de kocası gibi sevap

kazanır. Şayet kocasının rızası olmadan yedirirse, sevabı kocası kazanır ve kendisine de (izinsiz verdiği için) günahı kalır!"[1588]

Kadının ana-babası üzerin düşen sorumluluklar da vardır. Bunların en önemlisi, kocası ile nasıl iyi geçineceğini, insanlara karış nasıl davranması gerektiğini kızlarına öğretmektir. Rivayet edildiğine göre Esmâ bt. Hârice el-Fezâriyye evlenmek üzere olan kızına şu öğütleri verir:

– Şimdi sen içinde yetişip büyüdüğün yuvadan çıkıyor, tanımadığın bir yatağa, ülfetin olmayan bir kişinin yanına gidiyorsun! Sen ona yer ol ki o da sana sema olsun! Sen ona döşek ol ki, o sana direk olsun! Sen ona cariye ol ki, o da sana köle olsun! Onu asla gücendirme ki senden nefret etmesin! Sakın ondan uzak kalma ki seni unutmasın! O sana yaklaştığı zaman sen de ona iyice sokul! Senden uzak durduğu (öfkelendiği) zaman sen de uzak dur! Onun gözüne, kulağına ve burnuna kötü şeylerine ulaşmasına izin verme! Senin yanında sadece güzel kokular koklasın, sadece güzel sözler işitsin ve sadece güzel şeyler görsün!

Şairin biri hanımına şöyle der:

Kusurlarımı görmezden gel ki devam etsin muhabbetim.
Öfkelendiğim zaman konuşup da sınırı aşma sakın.
Bir işin aslını öğrenmeden beni tefe koyma,
İç yüzünü bilmediğin şeyi anlayamazsın.
Fazlaca şikayetçi olarak nefsinin hevasına uyma,
Sebep olursun kalbimin dönmesine; kalp hep değişir!
Kanaatim odur ki, muhabbet ve eza bir araya gelse eğer,
O kalpte muhabbet barınamaz, çıkar gider.

1588 Ebû Dâvûd, 1688. Hadis-i şerifin farklı lafızlarla rivayeti mevcut olup, bazıları şöyledir:
Hz. Aişe r.a. şöyle rivayet eder: "Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki: *"Eğer kadın, evin yiyeceğinden zarar vermeyecek şekilde infak ederse, kadın infâk ettiği için, erkek de kazandığı için sevaba kavuşurlar, malı koruyan vekil harc için de aynı şekilde sevab vardır. Bunlardan birinin sevabı diğerinin sevabından hiçbir şey noksanlaştırmaz."* Buhârî, Zekât 26, 17, 25, Büyû' 12; Müslim, Zekât 80, (1024); Ebu Dâvud, Zekât 44, (1685); Tirmizi, Zekât 34, (671, 672); Nesâî, Zekât 57, (5, 65); İbnu Hibbân, es-Sahîh, 3347.
Esmâ r.a. şöyle rivayet eder: "Rasûlullah s.a.v.'e "Ey Allah'ın Rasûlü! Kocam Zübeyr'in eve getirdiğinden başka benim bir malım yok; acaba bundan az miktarda bir şey infak etsem bana bir günah olur mu?" Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki: "Mümkün olduğunca seni sıkıntıya sokmayacak kadar ver ki Allah Teala da seni sıkıntıya sokmasın!" Buhârî, 2590; Müslim, 1029, 1030; Ebû Dâvûd, 1699; Tirmizî, 1960.
Ebu Ümâme r.a. şöyle rivayet eder: *"Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurdu: "Kadın kocasının evinden, onun izni olmadan infak edemez!" Dediler ki: "Ey Allah'ın Râsûlü! Yiyecek de mi veremez?" Rasûlullah s.a.v.: "Evet o, mallarımızın en kıymetlisidir." buyurdular."* Tirmizi, Zekât 34 (670).

DOKSAN ALTINCI BÖLÜM

CİHADIN FAZİLETİ

Yüce Allah c.c. şöyle buyurur:

"Müminler ancak Allah'a ve Resûlüne iman eden, ondan sonra asla şüpheye düşmeyen, Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla savaşanlardır. İşte doğrular ancak onlardır."[1589]

Nu'mân b. Beşîr r.a. şöyle rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v.'in minberinin yanında idim. Adamın biri şöyle dedi:

– Ben müslüman olduktan sonra hacılara su dağıtsam başka amel işlemesem de aldırmam!

Başka biri şöyle dedi:

– Ben de müslüman olduktan sonra Mescid-i Harâm'ı imar etsem, başka amel işlemediğime aldırmam!

Bir diğeri şöyle dedi:

– Cihad, sizin bahsettiğiniz amellerden daha faziletlidir!

Onların bu konuşmaları üzerine Ömer b. Hattâb r.a. kendilerini şu sözlerle azarladı:

– Rasûlullah s.a.v.'in minberinin yanında böyle seslerinizi yükseltmeyin! (Rasûlullah s.a.v.'in olduğu yerde sizin fikir beyân etmeniz doğru olmaz!) Bu gün Cumadır. Namaz kılındıktan sonra ben varır Rasûlullah s.a.v.'e, sizin tartıştığınız konuyu sorar öğrenirim!

Bu hadise üzerine Cenab-ı Hak c.c. şu:

"Siz hacılara su verme ve Mescid-i Harâm'ı onarma işini yapanı, Allah'a, ahiret gününe iman eden ve Allah yolunda cihad edenlerle bir mi tutuyorsunuz? Halbuki bunlar Allah katında eşit değillerdir.

[1589] Hucurât, 15.

Allah zalimler topluluğunu hidayete erdirmez. İman edip de hicret edenler ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad edenler, rütbe bakımından Allah katında daha üstündürler. Kurtuluşa erenler de işte onlardır."[1590] *mealdeki ayet-i kerimeyi indirdi.*"[1591]

Abdullah b. Selâm r.a. anlatıyor:

"Kendi aralarında müzâkere eden Rasûlullah s.a.v.'in ashabından bir grup arasında oturuyordum. Dedik ki:

– Keşke, Allah nazarında hangi amelin daha faziletli ve rızasına uygun olduğunu bilsek de onu yapsak!

Bunun üzerine şu meâldeki ayetler nazil oldu:

"Göklerde ve yerdekilerin hepsi Allah'ı tesbih eder. O, üstündür, hikmet sahibidir. Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz? Yapmayacağınız şeyleri söylemeniz, Allah katında büyük bir nefretle karşılanır. Allah, kendi yolunda kenetlenmiş bir yapı gibi saf bağlayarak savaşanları sever.

Bir zaman Musa kavmine: Ey kavmim! Benim, Allah'ın size gönderdiği elçisi olduğumu bildiğiniz halde niçin beni incitiyorsunuz? demişti. Onlar yoldan sapınca, Allah da kalplerini saptırmıştı. Allah, fâsıklar topluluğunu doğru yola iletmez.

Hatırla ki, Meryem oğlu İsa: Ey İsrailoğulları! Ben size Allah'ın elçisiyim, benden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı ve benden sonra gelecek Ahmed adında bir peygamberi de müjdeleyici olarak geldim, demişti. Fakat o, kendilerine açık deliller getirince: Bu apaçık bir büyüdür, dediler.

İslâm'a çağırıldığı halde Allah'a karşı yalan uydurandan daha zalim kim olabilir! Allah, zalimler topluluğunu doğru yola erdirmez.

Onlar ağızlarıyla Allah'ın nûrunu söndürmek istiyorlar. Halbuki kâfirler istemeseler de Allah nûrunu tamamlayacaktır. Müşrikler istemeseler de dinini bütün dinlere üstün kılmak için Peygamberini hidayet ve hak ile gönderen O'dur.

Ey iman edenler! Sizi acı bir azaptan kurtaracak ticareti size göstereyim mi? Allah'a ve Rasûlüne inanır, mallarınızla ve canları-

---

[1590] Tevbe, 19-20.

[1591] Müslim, İmare 111, (1879).

nızla Allah yolunda cihad edersiniz. Eğer bilirseniz, bu sizin için daha hayırlıdır.

İşte bu takdirde O, sizin günahlarınızı bağışlar, sizi zemininden ırmaklar akan cennetlere, Adn cennetlerindeki güzel meskenlere koyar. İşte en büyük kurtuluş budur.

Seveceğiniz başka bir şey daha var: Allah'tan yardım ve yakın bir fetih. Müminleri (bunlarla) müjdele.

Ey iman edenler! Allah'ın yardımcıları olun. Nitekim Meryem oğlu İsa havârîlere: Allah'a (giden yolda) benim yardımcılarım kimdir? demişti. Havârîler de: Allah (yolunun) yardımcıları biziz, demişlerdi. İsrailoğullarından bir zümre inanmış, bir zümre de inkâr etmişti. Nihayet biz inananları, düşmanlarına karşı destekledik. Böylece üstün geldiler."[1592]

Rasûlullah s.a.v. bu sureyi bize sonuna kadar okudu."[1593]

Cihad hakkında gelen diğer bir rivayet şöyledir:

"Sahâbe-i kirâmdan biri geldi ve Rasûlullah s.a.v.'e şöyle dedi:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Bana cihada denk gelecek bir ameli öğret! Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– Cihada denk bir amel bilmiyorum! Sonra Rasûlullah s.a.v. şöyle devam etti:

– Bir Mücâhid cihada çıktığında, sen mescide girip hiç durmadan namaz kılabilir ve hiç iftar etmeden oruç tutabilir misin? Soruyu soran zat dedi ki:

– Buna kimin gücü yetebilir?"[1594]

Ebû Hureyre r.a. şöyle rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v.'in ashabından biri, tatlı suyu olan pınarın bulunduğu bir vadiye uğrar ve içinden şöyle düşünür:

– İnsanların yanından ayrılıp burada yerleşsem! Ama Rasûlullah s.a.v.'e danışmadan bunu asla yapmam!

Gelir ve durumu Rasûlullah s.a.v.'e anlatır. Rasûlullah s.a.v. ona şöyle der:

1592 Saf, 1-14.

1593 Tirmizi, Tefsir, (3306).

1594 Buhârî, 2785; Müslim, 1878; Tirmizî, 1619; Nesâî, 3128; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 8335.

– Hayır böyle yapma! Çünkü sizden birinin Allah yolunda bir cihada katılması, evinde yetmiş yıl namaz kılmasından daha hayırlıdır. Allah Teala'nın sizleri mağfiret etmesini ve cennetine koymasını istemez misiniz! Allah yolunda cihada çıkınız! Kim, Allah yolunda ilâ-yı kelimetullah için, devenin iki sağımı arasında geçen müddet kadar savaşacak olsa cennet kendisine vacib olur."[1595]

O yüce sahâbî, ibadete gayretli ve alıp verdiği helal biri olmasına rağmen Rasûlullah s.a.v. kendisine bir köşeye çekilmesi için izin vermedi. Onu, cihada katılmaya yönlendirdi ve teşvik etti. Öyleyse bizim gibi ibadeti az, günahları çok, alıp verdiği rızıkların helal olduğu şüpheli, karar ve niyetleri bozuk kimselerin bir köşeye çekilmesi yaraşır mı?

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Allah c.c. yolunda cihad edenin misali – ki Allah Teala kendi yolunda cihad edeni en iyi bilendir– oruç tutan, namaz kılan, huşû sahibi, rükû eden ve secde eden kişi gibidir!"[1596]

Ebû Sa'îd el-Hudrî r.a. Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Kim Rab olarak Allah c.c.'dan, din olarak İslâm'dan, peygamber olarak Muhammed s.a.v.'den râzı ise ona cennet vâcib olmuştur!

Bu sözler benim hayretime gitti ve dedim ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü, bir kere daha tekrar eder misiniz?

Aynen tekrar etti ve arkadan da şunu söyledi.

– Bir başka şey daha var ki; Allah Teala c.c., onun sebebiyle kulun cennetteki makamını yüz derece yükseltir. Bu derecelerden ikisi arasındaki uzaklık sema ile arz arasındaki mesâfe gibidir!

Ben tekrar sordum:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Öyleyse bu nedir? Şu cevabı verdi:

– Allah yolunda cihad, Allah yolunda cihad, Allah yolunda cihad!"[1597]

[1595] Tirmizî, Fedâilu'l-Cihâd 21, (1657); Ebû Dâvûd, Cihâd 42, (2541); Nesâî, Cihâd 25, (6, 26); İbnu Mace, Cihâd 15, (2792): Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 10407.

[1596] Buhârî, 2787; Müslim, 1884; Tirmizî, 1619; Nesâî, 3124; İbnu Mâce, 2754; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 9197.

[1597] Müslim, İmâret 116, (1884); Tirmizî, 2623; Nesâî, Cihâd 18, (6,19-20); Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 10718. Tirmizî, muhtasar olarak rivayet etmiştir.

DOKSAN YEDİNCİ BÖLÜM

ŞEYTANIN HİLESİ

Adamın biri Hasan-ı Basrî rh.a.'e sorar:

– Ey Ebû Said! Şeytan uyur mu?

Hasan-ı Basrî rh.a. tebessüm eder ve der ki:

– Eğer uyusaydı biz rahata kavuşurduk!

Demek ki, müminler için şeytandan tamamen kurtulmanın bir yolu yoktur. Elbette ona karşı koymak, saldırılarına karşı müdafaa yapmanın ve gücünü zayıflatmanın yolları vardır. Nitekim Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Sizden birinin yolculukta hayvanını yorup halsiz düşürdüğü gibi mümin de şeytanını halsiz düşürür!"[1598]

İbnu Mes'ûd r.a. der ki: "Müminin şeytanı zayıf ve perişandır!"

Kays b. el-Haccâc şöyle der: "Şeytan bana dedi ki:

– Sana geldiğimde kurbanlık hayvan gibiydim, şimdi ise serçe gibi zayıfladım!

Ben ona neden zayıfladığını sordum, dedi ki:

– Allah'ı zikrederek beni erittin!

Takva ehli için, şeytanın giriş yollarını kapamak ve gireceği yolları gözetleyip muhafaza altına almak zor değildir. Elbette bu kapılar gözle görünen zahiri yollar, yani insanı günaha sürükleyen görünür sebeplerdir. Takva sahipleri ancak dolambaçlı ve gizli yollarla düşerler. Çünkü bu gizli ve dolambaçlı yolların muhafazası her zaman mümkün olmayabilir.

Zira kalbe doğru açılan şeytana ait kapılar pek çoktur. Melekler için kalbe açılan kapı ise tek bir tanedir. Bu tek kapı şeytana ait diğer çok sayıdaki kapılarla her zaman karışabilir. Bundan dolayı bu kapıyı diğerlerinden

---

1598 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 2/380.

ayırdetmek zordur. İnsan hali bu durumda, karanlık bir gecede çöl ortasında ve çok sayıda yolun bulunduğu yerde tek başına kalmış bir yolcuya benzer. Burada yolunu seçebilmesi için basiret gözüne ve aydınlatıcı güneşin ışıklarına ihtiyacı vardır. Basiret gözünden maksat takva ile arınmış bir kalptir. Güneşin aydınlatıcı ışığı da; insanın doğruyu yanlıştan ayırdetmesinde yararlandığı kendisine rehberlik eden Kitap ile Sünnet'e dayanan engin ilim kaynağıdır. Basiret ve güneşin aydınlığı olmadığı takdirde şeytanın yolları çok ve gizlidir.

Abdullah b. Mes'ûd r.a. şöyle rivayet eder:

"Bir gün Rasûlullah s.a.v. bize toprak üzerinde bir yol çizdi. Ve buyurdu ki:

– Bu Allah'ın yoludur!

Sonra, çizdiği bu yolun sağında ve solunda çok sayıda yollar çizdi ve arkasından buyurdu ki:

– Bunlar da her birinin başında şeytanın bulunduğu (sapık) yollardır!

Arkasından da şu:

"Şüphesiz bu, benim dosdoğru yolumdur. Buna uyun. (Başka) yollara uymayın. Zira o yollar sizi Allah'ın yolundan ayırır. İşte sakınmanız için Allah size bunları emretti."[1599] *mealindeki ayeti okudu."*[1600]

Biz burada şeytanın belirsiz ve gizli yollarına bir misal verdik. Bu da nefsani arzularına hakim, zahiri günahlardan kendilerini alıkoyan alim ve abidleri aldatmak için kullandığı yoldur. Bir de gizli olmayan ve herkes tarafından bilinen yola bir örnek verelim. Ancak İnsanoğlu zorda kalınca bunu işlemeye mecbur olur.

Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet edilir:

"İsrailoğulları içinde bir rahip vardı. Şeytan bir genç kızı boğmaya yeltendi. Sonra da ailesine gelerek rahibin kızı tedavi edebileceğini söyledi. Ailesi kızı alıp rahibe götürdüler. Rahip kızı tedavi etmeye yanaşmadıysa da ailesi kabul edinceye kadar ısrar ettiler. Kız rahibin yanına bırakılınca şeytan rahibe gelerek kıza tecavüz etmesi için rahibi tahrîk etti. Bir süre direndiyse de sonunda tahriklere dayanamayıp kıza tecavüz etti ve kız rahipten hamile kaldı. Sonra tekrar rahibe gelerek şöyle vesvese verdi:

1599 En'âm, 153.

1600 İbnu Mâce, 11; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 4131; ed-Dârimî, es-Sünen, 202.

– Bir rezalet işledin, yakında kızın ailesi gelir durumu öğrenir. Sen kızı öldür, ailesi gelip sorunca ‹‹Öldü!›› dersin!

Bunun üzerine rahip kızı öldürdü ve gömdü. Sonra şeytan kızın ailesine gelerek onlara da şöyle vesvese verdi.

– Rahip kızınızı hamile bıraktı, sonra da öldürüp toprağa gömdü!

Bu sözlerle onların kalplerine kuşku bıraktı. Kızın ailesi rahibe geldiler ve kızlarını sordular. Rahip, kızın öldüğünü söyledi. Kızlarına karşılık onu öldürmek üzere rahibi götürmeye geldiler. Şeytan tekrar gelerek rahibe sokuldu ve şöyle vesvese verdi:

– Kızın hastalığına sebep olan benim. Tedavi olması için sana getirmelerini ailesinin kalbine düşüren de benim. Bana itaat et kurtul, ben seni onlardan kurtarırım! Rahip sordu:

– Neye karşılık beni kurtaracaksın? Şeytan şöyle dedi:

– Bana iki defa secde edeceksin!

Rahip de denileni yaptı. Bunun üzerine şeytan ‹‹Ben senden uzağım!›› diyerek oradan kaçtı. Bununla ilgili olarak Cenab-ı Hak c.c. mealen şöyle buyurur:

"Münafıkların durumu tıpkı şeytanın durumu gibidir. Çünkü şeytan insana ‹‹İnkar et›› der. İnkar edince de ‹‹Ben senden uzağım, çünkü ben âlemlerin Rabb'i olan Allah'tan korkarım!›› der."[1601] Bu ayet-i kerimesinde şeytanın bu hilesini dile getirir."[1602]

Rivayet edildiğine göre İmam-ı Şâfiî Hazretlerine İblis şöyle sorar:

– Beni dilediği gibi yaratan, dilediği amelleri işlememi sağlayan, bundan sonra da beni dilerse cennete ve dilerse cehenneme sokacak olan Allah hakkında ne dersin? Yaptığı bu şey adalete uygun mu, yoksa zulüm mü?

İmam-ı Şâfiî rh.a. bu söz üzerinde düşünür ve şöyle cevap verir:

– Be hey adam! Eğer seni sen istedin diye yarattıysa sana zulmetmiş olur! Şayet O, seni kendi isteğiyle yaratmış ise, O yaptığından asla sorumlu tutulmaz!

Bu cevap karşısında şeytan şaşırıp kalır, ne diyeceğini bilemez. Sonra kendisini toparlayarak şöyle der:

1601 Haşr, 16.

1602 Bunu et-Taberî tefsirinde buna yakın lafızlarla İbnu Mes'ûd r.a. ve İbnu Abbâs r.a.'dan, Haşr suresinin 16. ayetinin tefsirinde rivayet eder.

– Ey Şâfiî! Vallahi bu soru ile ben yetmiş bin âbidin zihnini bulandırarak kulluk divanından çıkarttım ve zındıklar divanına yazdırdım!"

Yine nakledildiğine göre; İblis bir gün İsa a.s.'a görünür ve şöyle der:

– ‹‹Lâ ilâhe illallâh›› de!

İsa a.s. şöyle der:

– Bu hak bir sözdür fakat bunu sana uyarak söylemem!

Zira şeytanın kötülük yolunda sayısız tuzakları olduğu gibi, hayır yolunda da çok sayıda tuzakları vardır. Allah Teala'nın koruduğu kişiler dışında pek çok zahidi, abidi, zengini ve halkın diğer kesimlerine mensup kişileri bu yollarla felakete sürükler.

Allahım! Hidayet üzere sana kavuşuncaya kadar bizleri şeytanın her türlü tuzaklarından koru!

DOKSAN SEKİZİNCİ BÖLÜM

MUSİKİ ve SEMÂ

Kâdî Ebu't-Tayyib et-Taberî'nin naklettiğine göre; İmam-ı Şâfiî, İmam Mâlik, İmam Ebû Hanife, Süfyan-ı Sevrî ve alimlerden büyük bir topluluk –Allah hepsine rahmet eylesin–, çalgı dinlemeyi haram saymaktaydı.

İmam-ı Şâfiî rh.a. ‹‹Âdâbu'l-Kadâ›› isimli kitabında şöyle der:

"Şarkı söylemek, batıla benzeyen mekruh ve boş bir iştir. Bununla fazlasıyla meşgul olan kişi sefihtir ve şahitliği kabul edilmez!"

Kâdî Ebu't-Tayyib rh.a. şöyle der:

"Şarkıyı, mahremi olmayan kadın sesinden dinlemek İmam-ı Şâfiî ve takipçilerine göre her halükarda haramdır. Şarkı söyleyen kadın ister önlerinde söylesin isterse perde arkasından söylesin, şarkıcı kadın ister hür olsun isterse köle olsun, haram olma durumu değişmez.

İmam-ı Şâfiî rh.a. şöyle der: "Cariyesi olan kişi, cariyesinden şarkı dinletmek üzere insanları toplarsa, o kişi sefih biridir ve şahitliği reddedilir."

Yine nakledildiğine göre; İmam-ı Şâfiî rh.a. davul vb. aletlere çubukla vurarak çalmayı mekruh sayar ve ‹‹Bu, insanların Kur'ân-ı Kerîm'i dinlemesini engellemek için kafirlerin yaptığı bir iştir!›› derdi.

Yine İmam-ı Şâfiî rh.a. der ki: "Hadis-i şerifler açısından tavla oynamak diğer oyunlardan daha fazla mekruhtur. Satranç oynamaktan da hoşlanmam. İnsanların oynadıkları bütün oyunları mekruh görüyorum. Zira oyun oynamak dindarlığa ve insan mürüvvetine yakışmaz!"

İmam Mâlik rh.a. de şarkı dinlemeyi mekruh sayar ve şöyle derdi: "Bir kişi cariye satın alsa ve sonradan onun şarkıcı olduğunu öğrense, o cariyeyi geri verme hakkı vardır. Bu görüş, İbrahim b. Sa'd hariç Medineli bütün alimlerin görüşüdür."

İmam Ebû Hanife rh.a. de, aynı şekilde mekruh sayar ve şarkı dinlemeyi günah kabul ederdi. Kûfeli diğer alimler; Süfyan-ı Sevrî, Hammâd,

İbrahim, Şa'bî ve diğerleri de –Allah hepsine rahmet eylesin– aynı görüştedirler."

Buraya kadar belirttiğimiz görüşleri Kâdî Ebu't-Tayyib et-Taberî rh.a.'den nakletmiştir.

Ebû Tâlib el-Mekkî rh.a., bazı alimlerden şarkı dinlemenin mubah olduğunu nakleder ve şöyle der:

"Sahâbe-i kirâmdan Abdullah b. Cafer, Abdullah b. Zübeyr, Muğîre b. Şu'be, Muaviye ve daha başkaları –Allah hepsinden razı olsun– şarkı dinlemiştir. Sahabi ve tâbiûn devrindeki önde gelen müslümanların pek çoğu şarkı dinlemişler ve bunda bir beis görmemişlerdir.

Yanımızda bulunan Hicazlılar, Allah Teala'nın kullarına kendi isimlerini zikretmeyi emrettiği yılın en faziletli günleri olan teşrîk günlerinde Mekke'de halen şarkı dinlerler. Aynı şekilde Medineliler de günümüze kadar şarkı dinlemeye devam ede gelmişlerdir. Benim de devrine yetiştiğim Kâdî Ebû Mervân'ın, sûfiler için bestelenmiş mûsiki okuyan cariyeleri vardı. Atâ'nın şarkı söyleyen iki tane cariyesi vardı ve bunları dostlarına dinletirdi.

Hasan b. Sâlim'e dediler ki:

– Sen şarkı dinlemeyi nasıl çirkin görürsün! Halbuki Cüneyd-i Bağdâdî, Seriyyü's-Sakatî ve Zünnûn-ı Mısrî gibileri şarkı dinliyorlardı!

Bu sözler üzerine şöyle dedi:

– Ben şarkı dinlemeyi nasıl çirkin görebilirim ki! Benden daha hayırlı kişiler bunu caiz görmüş ve dinlemişler! Abdullah b. Cafer-i Tayyâr r.a. şarkı dinlerdi. Ben, şarkı dinlerken oynayıp eğlenmeyi çirkin görüyorum!

Yahya b. Mu'âz er-Râzî rh.a. şöyle der:

– Bizler şu üç şeyi kaybettik, artık bunları çok az görüyoruz:

1. Güzel yüzle birlikte iffet ve namusu muhafaza.
2. Dine bağlılıkla birlikte güzel söz.
3. Vefa ile birlikte güzel kardeşlik.

Bu söylediklerimin bir kitapta aynen Hâris b. Esed el-Muhâsibî'den nakledildiğini gördüm. Onun bu sözlerinden; zühd ve takva sahibi, dinin emirlerini yaşama konusunda çok titiz biri olmasına rağmen şarkı dinlemeyi caiz saydığı anlaşılabilir. İbnu Mücâhid, şarkı söylenmeyen davetlere icabet etmezdi.

Pek çok kişiden rivayet edildiğine göre; "Bizler bir davette bir araya geldik. Aramızda Ebu'l-Kâsım b. Bint-i Menî', Ebû Bekir b. Davud, İbnu

Mücâhid gibi zevat vardı ve karşımızda duruyorlardı. Bu esnada şarkıcı geldi. İbnu Mücâhid, şarkı dinlemesi için İbnu Davud'u teşvik etmeye başladı. Bunun üzerine İbnu Davud dedi ki:

– Babamın Ahmed b. Hanbel'den naklettiğine göre, o şarkı dinlemeyi mekruh görürmüş. Babam da bunu mekruh kabul ederdi, ben de babamın görüşü üzereyim!

Bunun üzerine Ebu'l-Kâsım b. Bint-i Menî' şöyle der:

– Benim dedem Ahmed b. Bint-i Menî', Salih b. Ahmed'den; babasının İbnu'l-Habbâze'den şarkı dinlediğini bana rivayet etti!

Buna karşılık İbnu Mücâhid, İbnu Davud'a der ki:

– Sen beni rahat bırak; baban ile birlikte senin görüşün sana kalsın!

Ebu'l-Kâsım b. Bint-i Menî' şöyle der

– Senin ve dedenin görüşü de sana kalsın, sen de beni rahat bırak! Ne dersin ey Ebû Bekir, bir şiiri terennüm etmek haram mıdır?

İbnu Davud buna ‹‹Hayır›› diye cevap verdi.

– Peki, eğer terennüm eden kişinin sesi güzel ise bu haram olur mu?

– Hayır!

– Peki, yaptığı terennümü uzatsa; uzun yerleri kısaltsa, kısa yerleri çekse yine haram olur mu?

– Ben bir şeytan ile baş etmeye güç yetiremiyorum, o kadar çok sayıda şeytan ile baş etmeye nasıl güç yetirebilirim!

Ebu'l-Esved el-Askalânî el-Esved veli kullardan biri idi, sema yapar ve sema esnasında kendisinden geçerdi. Bu konuyla ilgili olarak bir de kitap yazmış ve buna karşı çıkanların görüşlerini reddetmiştir. Onun dışında daha başka kimseler buna karşı çıkanların görüşünü reddetmek için eserler yazmışlardır.

Meşayihten birinden şöyle nakledilir:

"Ebu'l-Abbas el-Hızır'ı rüyamda gördüm ve kendisine ‹‹Arkadaşlarımızın üzerinde ihtilaf ettiği şu sema konusunda ne dersin?›› diye sordum. Bana ‹‹Bu, alimlerden başkasının ayaklarının kaydığı bir noktadır!›› şeklinde cevap verdi."

Nakledildiğine göre: Memşâd ed-Dîneverî şöyle der: "Rüyamda Rasûlullah s.a.v.'i gördüm ve kendisine sordum:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Şu sema'ı çirkin görüyor musunuz?

Bana rüyamda ‹‹Ben bunu çirkin görmüyorum; ancak bunu yapanlar başlarken ve bitirdikten sonra Kur'ân-ı Kerîm'e yer versinler!›› diye cevap verdi."

Tahir b. Bilâl el-Hemedânî el-Verrâk, ilim sahibi zatlardan biri idi. Onun şöyle dediği rivayet edilir: "Cidde'de deniz kenarındaki bir camide itikafa girmiştim. Bir gün yanında bulunan bazı kişilerin şiir okuyup sema yaptıklarını gördüm. Kalbimden bu yaptıklarını çirkin gördüm ve kendi kendime dedim ki: ‹‹Allah'ın evi olun bu camide şiir okuyorlar!››

O gece Rasûlullah s.a.v.'i rüyamda gördüm. Onların bulunduğu köşede oturuyordu, yanında da Ebû Bekir-i Sıddîk r.a. vardı. Bir de baktım Ebû Bekir r.a. bir şeyler terennüm ediyor ve Rasûlullah s.a.v. de onu dinliyordu. Elini Ebû Bekir r.a.'nun göğsüne koymuş ve okuduklarından dolayı heyecanlanmış görünüyordu. Ben de kendi kendime: ‹‹Ben de şu terennümleri dinleyenlere kötü söz söylememeliydim. İşte Rasûlullah s.a.v. de Ebû Bekir r.a.'nun terennümlerini dinliyor!›› dedim."

Cüneyd-i Bağdâdî rh.a. şöyle der:

"Şu Allah dostlarına üç yerde rahmet inip durur:

1. Yemek yerlerken; çünkü onlar sadece ihtiyaç halinde yerler.
2. Müzakere yaparlarken; zira onlar sıddîklerin makamında birbirleriyle karşılıklı söyleşirler.
3. Semâ yaparlarken; çünkü onlar vecd içinde semâ yaparlar ve hakkı müşahede ederler."

İbnu Cüreyc rh.a., semâ'a ruhsat verenlerden idi. Kendisine dediler ki:

– Acaba bu semâ kıyamet günüde senin için iyilik olarak mı yoksa kötülük olarak mı sayılacak?

İbnu Cüreyc rh.a. şöyle cevap verir:

– Ne iyiliklerden ve ne de kötülüklerden sayılır; çünkü bu boş söz söylemeye benzer. Cenab-ı Hak c.c. da boş söz hakkında şöyle buyurur:

"Allah sizi boş (kasıtsız) yeminlerinizden sorumlu tutmaz. Lâkin kasıtlı yaptığınız yeminlerinizden dolayı sizi sorumlu tutar. Allah gafûrdur, halîmdir."[1603]

Buraya kadar bu hususta söylenmiş olan sözleri naklettik. Yapacağı işte hakka uymayı hedefleyen kişi, sözler uzadıkça görüşlerin birbiriyle çatıştığını görerek; ya şaşırıp kalır ya da bu görüşlerden birine meyleder. Fakat bunların her ikisi de yanlıştır. Doğru olan tavır; neyin mubah ve neyin mahzurlu olduğunu araştırarak uyulması gereken doğruyu tesbit etmektir.

[1603] Bakara, 225.

DOKSAN DOKUZUNCU BÖLÜM

BİDAT VE NEFSE UYMAKTAN UZAK DURMAK

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"(Dinde) sonradan çıkarılan işlerden (uydurulan bid'atlerden) uzak durun. Zira uydurulan her yenilik bid'at ve her bid'at sapıklıktır! Her sapıklık da cehennemdedir!"[1604]

Hazret-i Aişe ra, Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Kim, şu işimizde (dinimizde) olmayan yeni bir şey uydurursa, o reddedilir kabul edilmez!"[1605]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

1604 Bu hadis-i şerif, İrbâz b. Sâriye r.a.'dan rivayet edilen hadisin bir bölümüdür. Hadis-i şerifin tamamı şu şekildedir:
İrbâz b. Sâriye r.a. rivayet eder: *"Bir gün Rasûlullah s.a.v. bize namaz kıldırdı. Sonra yüzünü cemaate çevirerek çok beliğ, çok mânidar bir vaazda bulundu. Öyle ki dinleyenlerin gözleri yaşla, kalpleri de heyecanla doldu. Cemaatten biri: «Ey Allah'ın Rasûlü! Sanki bu, bir veda konuşmasıdır, bize ne tavsiye buyurursunuz?» dedi. Rasûlullah s.a.v. buyurdu ki:*
– Size, Allah'a karşı takva sahibi olmanızı, başınızda Habeşli bir köle olsa bile emirlerini dinleyip itaat etmenizi tavsiye ederim. Zira, sizden hayatta kalanlar benden sonra nice ihtilaflar görecek. Öyle ise size sünnetimi ve hidayet üzere olan Hülefâ-i Râşidîn'in sünnetini hatırlatırım, bunlara uyun ve dört elle sarılın. Dinde sonradan çıkarılan şeylere karşı da son derece dikkatli ve uyanık olun. Zira (sünnette bulunana zıt olarak) her yeni çıkarılan şey bir bid'attır, her bid'at de dalalettir, sapıklıktır."
Tirmizî, İlim 16, (2676); Ebû Dâvûd, Sünne 6, (4607); İbnu Mâce, 43, 44; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 4/126-128; ed-Dârimî, es-Sünen, 206; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 5; Tahâvî, Şerhu Müşkili'l-Âsâr, 2/69; el-Hâkim, el-Müstedrek, 1/95-97; Ebû Nu'aym, el-Hilye, 5/220, 10/115; İbnu Receb, Câmi'u'l-Ulûm, 2/109.

1605 Buhârî, 2697; Müslim, 1718; Ebû Dâvûd, 4606; İbnu Mâce, 14; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 6/73, 240, 270; İbnu Hibbân, 26, 27; Dârekutnî, 4/227.

"Benim sünnetime ve benden sonra da hidayet üzere olan Hulefâ-i Râşidîn'in sünnetine uyun!"[1606],

Bu hadis-i şeriflerden açık bir şekilde anlaşılmaktadır ki; Kitap, Sünnet ve imamların İcmâ'ına aykırı olarak dinde ihdas edilen her şey bid'attir ve merduttur.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kim hayırlı bir çığır açarsa; bu kimse hem kendi amelinin ve hem de kıyamet gününe kadar onunla amel edenlerin sevabını aynen alır. Kim de kötü bir çığır açarsa; bu kimseye hem kendi işinin günahı ve hem de kıyamet gününe kadar onu işleyenlerin günahı aynen gelir."[1607]

Yüce Allah c.c. şöyle buyurur:

"Şüphesiz bu, benim dosdoğru yolumdur. Buna uyun. (Başka) yollara uymayın. Zira o yollar sizi Allah'ın yolundan ayırır. İşte sakınmanız için Allah size bunları emretti."[1608]

Katâde rh.a. bu ayet-i kerime hakkında şöyle der: "Biliniz ki hak yol tektir ve temeli de hidayettir. İnsanları cennete ulaştırır. İblis de çok sayıda yan yollar ihdas etmiştir. Bunların temeli de dalâlettir ve insanları cehenneme götürür!"

Abdullah b. Mes'ûd r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Bir gün Rasûlullah s.a.v. bize toprak üzerinde bir yol çizdi. Ve buyurdu ki:

– Bu Allah'ın yoludur!

Sonra, çizdiği bu yolun sağında ve solunda çok sayıda yollar çizdi ve arkasından buyurdu ki:

– Bunlar da her birinin başında şeytanın bulunduğu (sapık) yollardır! Arkasından da şu:

"Şüphesiz bu, benim dosdoğru yolumdur. Buna uyun. (Başka) yollara uymayın. Zira o yollar sizi Allah'ın yolundan ayırır. İşte sakınmanız için Allah size bunları emretti."[1609] *mealindeki ayeti okudu."*[1610]

[1606] Tirmizî, 2676; Ebû Dâvûd, 4607; İbnu Mâce, 42; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 16694; ed-Dârimî, es-Sünen, 95.

[1607] Müslim, 1017; İbnu Mâce, 203; Nesâî, 2554; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 18675; İbnu Huzeyme, es-Sahîh, 4/112; ed-Dârimî, es-Sünen, 512; el-Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 4/176; İbnu Ebî Şeybe, el-Musannaf, 2/350.

[1608] En'âm, 153.

İbnu Abbâs r.a.; ayet-i kerimede geçen ‹‹diğer yollar›› hakkında ‹‹Bunların hepsi de sapık yollardır!›› der.

İbnu Atıyye rh.a. de şöyle der: "Ayet-i kerimede geçen ‹‹diğer yollar››; Yahudileri, Hıristiyanları, Mecusileri, diğer dinleri ve bunlara ilave olarak dinin emirleri konusunda haktan ayrılan, inat ve münakaşaya girişen bütün bid'at, dalâlet sahiplerini ve hevasına uyanları içine alır. Bu gibilerinin ayaklarının kayması ve sapık inançlara kapılmaları her an mümkündür.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kim benim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir."[1611]

Yine Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Hangi ümmet peygamberinden sonra dinde bir bid'at ortaya çıkarırlarsa, buna karşılık mutlaka peygamberlerinin bir sünnetini terk ederler!"[1612]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Allah katında gökyüzü altında, O'nun dışında tapılanlar arasında nefsin hevasına tapmaktan daha büyük bir günah yoktur!"[1613]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Şüpheniz olmasın ki sözlerin en hayırlısı Allah'ın Kitabı ve yolların en hayırlısı da Muhammed s.a.v.'in yoludur (sünnetidir). İşlerin en şerlisi sonradan olanlarıdır. Her bid'at dalâlettir. Sizler hakkında en çok korktuğum şey; midelerinizin ve cinsel organlarınızın şehvetlerine ve bir de saptırıcı hevanıza uymanızdır. Sonradan ortaya konan şeylerden sakının, çünkü her sonradan konan sapıklıktır."[1614]

1609 En'âm, 153.

1610 İbnu Mâce, 11; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 4131; ed-Dârimî, es-Sünen, 202.

1611 Buhârî, 5063; Müslim, 1401; Nesâî, 2317; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 22923.

1612 et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 18/99; es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 7999; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 893.

1613 et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 7502; İbnu Ebî Âsım, es-Sünne, 3; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 895.

1614 Hadis-i şerifin *"... Her bid'at dalâlettir."* kısmına kadar olan bölümü şu muhaddisler tarafından rivayet edilir: Müslim, 876; Nesâî, 1578; İbnu Mâce, 45; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 13924. Hadisin *"Sizler hakkında en çok korktuğum şey..."* diye ifade edilen bölümü ise şu kaynaklarda geçer: el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 891. el-Heysemî, hadisi Ahmed b. Hanbel, el-Bezzâr ve et-Taberânî'nin üç mu'ceminde rivayet ettiğini belirtir.
Hadisin *"Sonradan ortaya konan şeylerden sakının..."* bölümü ise, yukarıda konunun başında nakledilen ilk hadis-i şerifle geçmişti. Tahrici için konunun birinci hadisine bakılabilir.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Allah Teala c.c., bid'atını terk edinceye kadar bid'at sahibinin tevbesini kabul etmez!"[1615]

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Allah Teala c.c. bid'at sahibinin namazını, haccını, umresini, cihadını, herhangi bir tasarrufunu ve tevbesini kabul etmez. Bunlar tereyağından kılın çıkması gibi İslâm'dan çıkarlar.

Ben sizleri, gecesi tıpkı gündüz gibi olan aydınlık bir yol üzerinde bıraktım. Ancak helak olmuş kişiler bu yoldan sapar. Her amelin bir şevkli zamanı ve bir de zaafa düştüğü zamanı vardır. Kimin şevk ve gayreti sünnetime yönelik olursa hidayete ulaşır; kimin gayreti bunun dışındakilere olursa o da helak olur.

Ben ümmetim hakkında şu üç şeyden korkuyorum:

1. *Alimin ayağının kayması!*
2. *Hevaya tâbi olma!*
3. *Zalim yönetim!"*[1616]

Bu hadis-i şerifi Tirmizî birkaç yerde rivayet etmiştir.

Oyun-Eğlence Aletlerinden Uzak Durmak

İmam Buhârî, Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Kim arkadaşına ‹‹Gel kumar oynayalım!›› derse, bu sözden dolayı sadaka versin!"[1617]

1615 el-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 4360; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 17457.

1616 Hadis-i şerifin başından "... *Bunlar tereyağından kılın çıkması gibi İslâm'dan çıkarlar."* cümlesine kadar olan bölümünü şu muhaddis rivayet eder: İbnu Mâce, 49.
Yine hadis-i şerifin " *Ben sizleri, gecesi tıpkı...*" cümlesinden *"Ancak helak olmuş kişiler bu yoldan sapar."* cümlesine kadar olan bölümü ise şurada geçer: İbnu Mâce, 5.
Hadis-i şerifin, *"Her amelin bir şevkli zamanı ve bir de..."* cümlesinden, *"kimin gayreti bunun dışındakilere olursa o da helak olur."* cümlesine kadar olan bölümü şu muhaddisler rivayet eder: Tirmizî, 2453; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 6725.
Hadis-i şerifin, *"Ben ümmetim hakkında şu üç şeyden korkuyorum..."* cümlesinden sonuna kadar olan bölüm de şu kaynaklarda geçer: et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 17/17; el-Kudâ'î, eş-Şihâb, 1127; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 883.

1617 Buhârî, 4860; Müslim, 1647; Tirmizî, 1545; Nesâî, 3775; Ebû Dâvûd, 3247; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 8062.

İmam Müslim, Ebû Dâvûd ve İbnu Mâce, Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Kim tavla oyunu oynarsa elini domuz etine ve kanına bulamış gibi olur"[1618]

İmam Ahmed ve diğerleri Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Tavla oynayan ve sonra kalkıp namaza duran kişinin durumu tıpkı; irin ve domuz kanı ile abdest alıp sonradan namaz kılan kişinin durumuna benzer!"[1619]

Yani, diğer bir rivayette açık bir şekilde belirtildiği gibi bunların namazları kabul olunmaz.

el-Beyhakî, Yahya b. Kesîr'den şöyle rivayet eder: "Rasûlullah s.a.v., bir gün tavla oynayanlara uğradı ve onara dedi ki:

– *Kalpler eğlencede, eller işlemede, diller boş sözlerde!"*[1620]

ed-Deylemî, Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Şu kumar, satranç, tavla ve buna benzer haram olan hür türlü oyunları oynayan kimselere rastladığınız zaman onlara selam vermeyin! Eğer onlar size selam verirlerse, selamlarını almayın!"[1621]

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Şu üç şey meysirdendir: Kumar, zar atmak ve hamamda ıslık çalmak!"[1622]

Hazret-i Ali k.v. satranç oynayanlara rastlar ve şu mealdeki ayeti okur:

"Şu karşısına geçip tapmakta olduğunuz heykeller de ne oluyor?"[1623] Sonra der ki:

1618 Müslim, Şi'r 10, (2260); Ebû Dâvûd, Edeb 64, (4939); İbnu Mâce, 3763; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 22512.

1619 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 22628; el-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 22/292-293; Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 1104; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 13261.
Ahmed b. Hanbel ve Ebû Ya'lâ'nın rivayetinde: *"... o kişinin namazı kabul edilmez."* ilavesi vardır.

1620 el-Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 10216; Şu'abu'l-Îmân, 5/241.

1621 ed-Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs, 1/269.

1622 İbnu Ebî Hâtim, ed-Dürrü'l-Mensûr'da, Mâ'ide suresinin 90. ayetinin tefsirinde nakleder.

1623 Enbiyâ, 52.

– Vallahi, sizden birinizin eline kor ateşi alıp sönünceye kadar elinde tutması, bunlara dokunmasından daha hayırlıdır! Vallahi siz bundan başka bir iş için yaratıldınız!

Yine Hazret-i Ali k.v. şöyle der:

– Satranç oynayanlar insanların en çok yalan söyleyenleridir. Onlar öldürmediği halde ‹‹öldürdüm›› der, ölmediği halde ‹‹öldüm›› der.

Ebû Musa el-Eş‘ârî r.a. der ki: "Satrancı ancak günahkar kişiler oynar!"

Bilmelisin ki: Eğlence aletleri üç çeşittir.

Haram olanlar: Ud, tambur, düdük, davul ve zurna gibi şarkı söyleyenlere eşlik eden aletler.

Mekruh olanlar: Tek başına çalınmayıp şarkıcıyı coşturmak için çalınan zil ve kaval gibi aletler. Bunları şarkı ile birlikte çalmak mekruh, tek başına çalmak mekruh değildir.

Mubah olanlar: Bunlar şarkı maksadı dışında kullanılan; savaştaki uyarı borusu, savaş davulu, toplanma borusu gibi aletler ile ilan için kullanılan nikah esnasında çalınan def gibi aletlerdir.

YÜZÜNCÜ BÖLÜM

RECEB AYININ FAZİLETİ

Receb ayının ismi, ‹‹tazim›› ve ‹‹hürmet›› manasına gelen ‹‹**ra-cebe**›› kökünden gelir. Bu ayda tevbe edenlere rahmet saçıldığı ve ibadet edenlerin üzerine nur yağdığı için, bu aya yukarıdan dökülüp akmak manasına gelen ‹‹**asabb**›› da denir.

Bu aya ayrıca ‹‹sağır›› manasına gelen ‹‹**asamm**›› da denir. Bu ayda insanlar hiç savaş hissi duymadıklarından bu ad verilmiştir.

Bir görüşe göre de Receb cennette bir nehirdir. Bu nehrin suyu sütten daha beyaz, baldan daha tatlı, buzdan daha soğuktur. Bu nehirden sadece Receb ayında oruç tutanlar içebilir.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Receb ayı Allah'ın ayı, Şaban benim ayım ve Ramazan da ümmetimin ayıdır."[1624]

Tasavvuf (iş'âr) ehli der ki: "Receb ayı üç kelimeden meydana gelir; ‹‹**râ**››, ‹‹**cim**›› ve ‹‹**bâ**›› harfleri. **Râ** harfi ‹‹Allah Teala'nın rahmeti››; **cim** harfi ‹‹kulun cürüm ve günahları››; **bâ** harfi ise ‹‹Allah Teala'nın iyiliği›› manalarına işarettir. Receb kelimesi ile sanki Allah Teala c.c. ‹‹Kulumun günahlarını rahmetim ile iyiliklerimin arasına aldım›› demiş olmaktadır!

Ebû Hureyre r.a. Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Kim Receb ayının yirmi yedinci günü oruç tutarsa, o kişi için altmış aylık oruç sevabı yazılır."[1625]

[1624] es-Suyûtî, el-Câmi'u's-Sağîr, 4411; Aliyyü'l-Kârî, el-Esrâr, s. 438; İbnu Arrâk, Tenzîhu'ş-Şerî'a, 1/151; el-Münteka, 584.

[1625] Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Bu hadis-i şerifi Ebû Musa el-Medînî, Kitâbu Fadâ'ili'l-Eyyâmi ve'l-Leyâlî'de rivayet etmiştir.

Receb ayının yirmi yedinci günü, Cibril a.s.'ın Rasûlullah s.a.v.'e ilk defa vahiy ve peygamberlik getirdiği, aynı zamanda Rasûlullah s.a.v.'in isrâ ve Mirâç hadisesinin gerçekleştiği gündür.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Beni iyi dinleyin; Receb ayı, savaş hislerinin duyulmadığı Allah'ın (haram) ayıdır. Kim inanarak ve sevabını sadece Allah'tan bekleyerek Receb ayında bir gün oruç tutarsa Allah Teala'nın en büyük hoşnutluğunu kazanmış olur!"[1626]

Denilir ki: Allah Teala c.c., yılın aylarını şu dört ay ile süslemiştir; Zilkâde, Zilhicce, Muharrem ve Safer. Şu ayet-i kerime bu hususa işaret eder:

"Gökleri ve yeri yarattığı günde Allah'ın yazısına göre Allah katında ayların sayısı on iki olup, bunlardan dördü haram aylarıdır. İşte bu doğru hesaptır. O aylar içinde (Allah'ın koyduğu yasağı çiğneyerek) kendinize zulmetmeyin ve müşrikler nasıl sizinle topyekün savaşıyorlarsa siz de onlara karşı topyekün savaşın ve bilin ki Allah (kötülükten) sakınanlarla beraberdir."[1627]

Bu haram ayların üçü peş peşe ve biri de tek başına olup Receb ayıdır.

Nakledildiğine göre; Beytülmakdis'de bir kadın Receb ayında her gün on iki bin defa İhlas suresini okurdu. Ayrıca bu kadın yine Receb ayında kaba yünden dokunmuş elbise giyerdi. Kadın hastalandı. Oğluna, vefat ederse giyindiği yün elbise ile kendisini defnetmelerini vasiyet etti. Kadın vefat edince, oğlu kendisini daha değerli bir kumaş ile kefenledi. Gece anasını rüyasında gördü. Anası kendisine şöyle diyordu:

– Ben senden razı değilim; çünkü sen benim vasiyetimi yerine getirmedin!

Kadının oğlu korku içinde uykudan uyandı ve yün elbisesini aldı, onunla defnetmek için kabrini açtı. Fakat anasını kabir içinde bulamadı ve şaşırıp kaldı. Bu esnada şöyle bir ses işitti: ‹‹Receb ayında bize ibadet edeni, tek başına ve yalnız bırakmayacağımızı sen bilmiyor musun?››

Rivayet edildiğine göre; Receb ayının ilk Cuma günü gecenin üçte biri geçince bütün melekler Receb ayında oruç tutanlar için istiğfar ederler.

Enes b. Mâlik r.a. Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

1626 el-Fettenî, et-Tezkire, s. 116.

1627 Tevbe, 36.

"Kim haram aylarda[1628] *üç gün oruç tutarsa; kişi için dokuz yüz senelik ibadet sevabı yazılır."*[1629]

Bu hadis-i şerifi rivayet ettikten sonra Enes b. Mâlik r.a. şöyle der:

– Bu hadis-i şerifi Rasûlullah s.a.v.'den işitmediysem şu iki kulağım sağır olsun!

Güzel bir söz:

- Haram aylar dörttür, meleklerin en hayırlıları (en büyükleri) dörttür, Allah'ın indirdiği kitapların en faziletlileri dörttür, abdest azaları dörttür.
- En faziletli tesbihat şu dört kelimedir: Sübhanellâh, Elhamdulillâh, Lâ ilâhe illallâh ve Allahu Ekber.
- Hesabın temeli dörttür; birler, onlar, yüzler ve binler.
- Vakitler dörttür; saat, gün, ay, yıl.
- Yılın mevsimleri dörttür; İlkbahar, Yaz, Sonbahar, Kış.
- Varlıkların yapısı dörttür; sıcaklık, soğukluk, kuruluk, yaşlık.
- İnsan bedeninin etkileyen ana faktörler dörttür; safra, sevdâ, kan, balgam.
- Râşid halifeler dörttür; Ebû Bekir, Ömer, Osman, Ali. Allah hepsinden razı olsun.

ed-Deylemî, Hazret-i Aişe r.a.'dan şöyle rivayet eder: "Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu işittim:

– Cenab-ı Hak c.c. şu dört gecede hayırları yağmur gibi yağdırır:

1. *Kurban bayramı gecesi.*
2. *Ramazan bayramı gecesi.*
3. *Şaban'ın on beşinci (Berât) gecesi.*
4. *Receb ayının ilk gecesi."*[1630]

Yine ed-Deylemî, Ebû Ümâme el-Bâhilî r.a.'dan Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Şu dört gecede dualar reddedilmez:

[1628] Haram aylar: Kameri aylar içinde bulunan Zilkâde, Zilhicce, Muharrem ve Receb aylarıdır.

[1629] Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da, bunu el-Ezdî'nin ed-Du'afâ'da Enes b. Mâlik r.a.'dan rivayet ettiğini söyler.

[1630] ed-Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs, 2/196.

1. Receb ayının ilk gecesi.
2. Şaban ayının on beşinci gecesi olan Berât gecesi.
3. Cuma gecesi.
4. İki bayram (Kurban ve Ramazan bayramları) gecesi."[1631]

[1631] el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 3711.

YÜZ BİRİNCİ BÖLÜM

ŞABAN AYININ FAZİLETİ

Bu ayda çok fazla iyiliklerin çıkıp yayılması sebebiyle kendisine Şâban ayı denilmiştir. Şâban kelimesi dağ ve patika yolu manasına gelen ‹‹**Şi'ab**›› kelimesinden türemiştir ve hayır yolu manasına gelir.

Ebû Ümâme el-Bâhilî r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Şâban ayı girince nefislerinizi temizleyin ve niyetlerinizi güzelleştirin!"[1632]

Hazret-i Aişe r.a. şöyle rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v. öylesine çok oruç tutardı ki, biz artık hiç iftar etmeyeceğini zannederdik. Yine oruca öylesine ara verirdi ki, biz artık hiç oruç tutmayacağını zannederdik. En çok Şâban ayında oruç tutardı."[1633]

Nesâî, Usâme r.a.'dan şöyle rivayet eder:

"Ben Rasûlullah s.a.v.'e dedim ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Ben, yılın diğer aylarında Şâban ayı içinde oruç tuttuğun kadar senin oruç tuttuğunu görmüyorum!

Bunun üzerine buyurdular ki:

– Bu ay, insanların Receb ayı ile Ramazan ayı arasında ihmal ettikleri bir aydır. Bu ay, amellerin Allah Teala'ya yükseltildiği bir aydır. Ben de, oruçlu olduğum halde amelimin Allah'ın katına yükseltilmesini arzu ediyorum!"[1634]

Sahihayn'de Hazret-i Aişe r.a.'dan şöyle rivayet edilir:

1632 Bu lafızla bulunamadı.

1633 Buhârî, 1969; Müslim, 1156; Ebû Dâvûd, 2434; Nesâî, 2177; İbnu Mâce, 1711; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 12421.

1634 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 21264.

"Ben, Ramazan ayı dışında Rasûlullah s.a.v.'in bir ayı baştan sona kadar oruçlu geçirdiğini hiç görmedim. Yine O'nun Şâban ayından daha çok oruç tuttuğu bir ay görmedim!"[1635]

Diğer bir rivayet şöyledir:

"Şâban ayının tamamında oruç tutardı."[1636]

Müslim'in rivayeti şu lafızladır:

"Şâban ayının çok az günlerini oruçsuz geçirirdi."[1637]

Bütün bu rivayetler, ilk rivayeti açıklar mahiyettedir. ‹‹Şâban ayının tamamını tutardı››, ifadesinden maksat da ‹‹çoğunu tutardı›› demektir.

Denilir ki: Yeryüzündeki müslümanların iki bayram günü olduğu gibi, göklerdeki meleklerin de iki bayram gecesi vardır. Meleklerin iki bayram gecesinden biri, Şâban ayının on beşinci gecesi olan Berât gecesidir. Diğeri ise Kadir gecesidir.

Müslümanların iki bayram günü ise; Ramazan bayramı ve Kurban bayramı gecesidir. Bu sebeple Şâban ayının on beşinci gecesi olan Berât gecesi meleklerin bayram gecesi olarak isimlendirilmiştir.

es-Sübkî, tefsirinde şunları söyler:

"Berât gecesi, bir yıl içinde işlenen günahlara keffaret; Cuma gecesi, hafta içinde işlenen günahlara keffaret; Kadir gecesi ise ömür içinde işlenen günahlara keffarettir." Yani bu geceleri ibadet ile ihya etmek belirtilen sürelerdeki günahlara keffarettir.

Bu sebeple Berât gecesine ‹‹**Keffaret gecesi**›› de denilir. Yine bu geceye, şu hadis-i şerif sebebiyle ‹‹Hayat gececi›› de denilmiştir:

"Kim bayram gecesini ve Şaban ayının on beşinci (Berât) gecesini ibadetle ihya ederse, kalplerin öldüğü günde o kişinin kalbi ölmez!"[1638]

Bu gecenin bir adı da ‹‹**Şefaat gecesi**››dir. Bunun dayanağı da rivayet edilen şu hadis-i şeriftir:

1635 Buhârî, 1969; Müslim, 1156; Ebû Dâvûd, 2434; Nesâî, 2184; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 24236.

1636 Buhârî, 1970; Müslim, 1156; Nesâî, 2180; İbnu Mâce, 1710; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 24446.

1637 Müslim, 1156; Nesâî, 2179; İbnu Mâce, 1710.

1638 İbnu Mâce, 1782; el-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 1/57; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 3/341; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 3203.

"Rasûlullah s.a.v., Şâban ayının on üçüncü gecesi ümmetine şefaat etmek için dua edip yalvardı. Kendisine, ümmetinin üçte birine şefaat etme izni verildi. On dördüncü gecesi yine dua edip yalvardı. Bu sefer üçte ikisine şefaat etme yetkisi verildi. On beşinci gecesi bir daha yalvardı. Bu sefer de, kaçak develer gibi Allah'tan kaçanlar dışında bütün ümmetine şefaat etme izni verildi. Yani günah işlemeye devam ederek Allah Teala'dan kaçanlar ve O'ndan uzaklaşanlar şefaat dışında kaldı."[1639]

Bu gecenin diğer bir ismi de ‹‹**Mağfiret gecesi**››dir. İmam Ahmed'in rivayet ettiği şu hadis-i şerif bu manaya işaret eder:

"Allah Teala c.c., Şaban'ın on beşinci gecesi kullarına nazar eder ve yeryüzünde bulunanlardan şirk koşanlarla haset edenler hariç herkesi mağfiret eder."[1640]

Bu geceye ‹‹**Azat olma gecesi**›› de denilir. Bu isim verilmesinin dayanağı İbnu İshâk'ın Enes b. Mâlik r.a.'dan rivayet ettiği şu hadis-i şeriftir:

"Rasûlullah s.a.v. bir ihtiyaç için beni Hazret-i Aişe r.a. 'nın evine gönderdi. Ben de geldim Hazret-i Aişe r.a.'a dedim ki:

– Çabuk ol! Rasûlullah s.a.v.'i, insanlara Şâban ayının on beşinci gününün faziletini anlatırken bırakıp geldim!

Hazret-i Aişe r.a. bana şöyle dedi:

– Ey Enescik! Otur da sana Şâban ayının on beşinci gecesi hakkında bir hadis anlatayım;

O gece (Şâban ayının on beşinci gecesi), Rasûlullah s.a.v.'in geceleme sırası bende idi. Rasûlullah s.a.v. eve geldi ve benimle birlikte yatağa girdi. Gece bir uyandım, baktım Rasûlullah s.a.v. yanımda değil! Kendi kendime ‹‹Herhalde Kiptî cariyesinin yanına gitmiştir!›› diye düşündüm. Odamdan çıktım ve mescide geçtim. Mescidde ayağım Rasûlullah s.a.v.'e takıldı. Şöyle dua ediyordu:

– Sana bütün benliğim ve duygularımla secde ediyorum! Kalbim sana iman etti! İşte bunlar ellerim; onlarla nefsim aleyhine işlediğim günahlara gelince, ey Yüceler Yücesi! Her Yüce olandan bağışlaması umulur. Büyük günahı bağışla! Yüzüm, onu yaratıp şekil verene, kulak ve gözleri yerleştirene secde etti!

Sonra Rasûlullah s.a.v. başını kaldırdı ve şöyle dedi:

1639 Ebû Dâvûd, 2775.

1640 İbnu Mâce, 1390.

– Allahım! Bana takva sahibi, şirkten arınmış ve temizlenmiş, kafir ve bedbaht olmayan bir kalp ihsan et!

Sonra tekrar secdeye vardı ve şöyle dua ettiğini işittim:

– Allahım! Öfkenden rızana, cezalandırmandan affına ve senden yine sana sığınırım! Seni övüp senâ edecek şeyleri ben sayamam; sen kendini sena ettiğin gibisin! Ben kardeşim Davud a.s.'ın söylediği şu sözü söylerim: ‹‹Ben yüzümü efendim için yere koyup toza toprağa sürdüm; benim efendim, kendisi için yerlere yüz sürülecek biridir!››

Sonra başını kaldırdı ve ben dedim ki:

– Anam babam sana feda olsun! Ben senin hakkında neler düşünüyordum, sen ise nelerle meşgulsün!

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– Ey Humeyrâ! Bu gecenin, Şâban ayının on beşinci gecesi olduğunu bilmiyor musun? Allah Teala c.c. bu gecede, Kelp kabilesinin koyunlarının kılları sayısı kadar kişileri cehennemden azat eder. Sadece şu altı kısım insanları affetmez:

1. *Devamlı içki içenler,*
2. *Ana babasına isyan edenler,*
3. *Zina yapmaya devam edenler,*
4. *Satın almayacağı mala fiyat arttırmak için müşteri olanlar,*
5. *Sûret yapanlar,*
6. *Koğuculuk yapanlar."*[1641]

Bu gecenin bir adı da ‹‹**Kısmet ve kader gecesi**›› olarak bilinir. Bu ismi almasının sebebi şu rivayettir.

Atâ b. Yesâr rh.a. şöyle rivayet eder:

"Şâban ayının on beşinci gecesi olunca, gelecek yılın Şâban ayına kadar ölecek olanların isimleri yazılarak ölüm meleğine verilir. İnsan bir yanda ağaç diker, evlenir, bina yapar; ama ismi ölecekler listesine kaydedilmiştir! Ölüm meleği, ölüm anının gelerek emri yerine getirmeyi bekler."

[1641] Müslim, 974; Tirmizî, 836; Nesâî, 2028.

YÜZ İKİNCİ BÖLÜM

MÜBAREK RAMAZAN AYININ FAZİLETİ

Yüce Allah c.c. şöyle buyurur:

"Ey iman edenler! Oruç sizden önce gelip geçmiş ümmetlere farz kılındığı gibi size de farz kılındı. Umulur ki korunursunuz."[1642]

Said b. Cübeyr r.a. der ki: Bizden öncekilerin orucu yatsıdan başlar ertesi günün akşamına kadar devam ederdi. İslâm'ın ilk devirlerinde de oruç böyle idi.

Alimlerden bir kısmı bu konuda şöyle der:

"Oruç Hıristiyanlar üzerine farz kılınmıştı. Fakat bu oruç bazen yazın şiddetli sıcaklarına, bazen kışın şiddetli soğuklarına rast geliyor ve bu yüzden yolculuk esnasında ve hayatın bazı kısımlarında bundan fazlasıyla rahatsız oluyorlardı. Bunun üzerine ileri gelenleri, orucu yaz ile kış arasında bir mevsimde tutmayı kabul ettiler ve bunun için İlkbahar mevsiminde tutmayı kararlaştırdılar. Yaptıkları değişikliğe keffaret olsun diye de oruca on gün ilave ettiler.

Sonra kralları hastalandı. İyileşirse oruca bir hafta ilave edeceğiz dediler. Kralları iyileşti ve oruca da bir hafta ilave ettiler. Bu kral öldü, yerine yeni bir kral geçti. Kralları ‹‹Orucu elli güne çıkarın!›› dedi. Onlarda öyle yaptılar. Sonra hayvanlarını telef eden bir salgın hastalık geldi. Kralları yine ‹‹Orucu arttırın!›› dedi. Bunun üzerine on gün başından ve on gün sondan olmak üzere oruca yirmi gün daha eklediler."

Her ümmete Ramazan ayında oruç tutmak farz kılınmış fakat hepsi de bunda sapıklığa düşmüşlerdir.

el-Bağavî şöyle der: "Doğru olan görüşe göre bu aya isim olan Ramazan kelimesi ‹‹kızgın taş›› manasına gelen ‹‹**Ramzâ'**›› kelimesinden gel-

---

[1642] Bakara, 183.

mektedir. Araplar şiddetli sıcaklarda oruç tutarlardı. Araplar, aylara isim koymak istedikleri zaman, bu ay şiddetli sıcaklara denk geldiği için bu aya Ramazan ismini verdiler.

Bu ayda günahlar yakılıp eritildiği için Ramazan isminin verildiğini ileri sürenler de olmuştur."

Ramazan orucu hicretin ikinci yılında farz kılındı. Dinin kesin olarak bilenen hükümlerinden biri olduğu için farz olduğunu inkar eden küfre girer.

Ramazan ayının fazileti hakkında pek çok hadis-i şerif varid olmuştur. Bunlardan birinde Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Ramazan ayının ilk gecesi gelince sekiz cennetin bütün kapıları açılır. Bu ay boyunca cennet kapılarından hiçbiri kapanmaz. Cenab-ı Hak c.c., bir nidacıya şöyle ilan etmesi için emir verir:

– Ey hayır arayan kişi, gel! Ey kötülükte ileri giden kişi, bırak! Günahlarının bağışlanmasını dileyen yok mu, bağışlansın! Dilekte bulunan yok mu, dileği verilsin! Tevbe eden yok mu, tevbesi kabul edilsin!

Bu durum fecir doğup sabah oluncaya kadar böyle devam eder. Cenab-ı Hak c.c., her gece iftar vakti azabı hak etmiş bir milyon kişiyi cehennemden azat eder."[1643]

Selmân-ı Fârisî r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v. Şâban ayının son günü bize bir hutbe okudu ve buyurdu ki:

– Ey insanlar! Büyük bir ayın gölgesi üzerinize düşmüş bulunuyor! O ay içinde bulunan Kadir gecesi bin aydan hayırlıdır. Cenab-ı Hak c.c., bu ayda oruç tutmayı farz ve geceleri ibadet etmeyi nafile kılmıştır. Kim bu ayda hayırlı bir haslet ile Allah Teala'ya yaklaşırsa, diğer aylarda bir farz eda etmiş gibi sevap kazanır. Yine bu ayda bir farzı yerine getiren diğer aylarda yetmiş farzı yerine getirmiş gibi sevap kazanır.

– Bu ay sabır ayıdır. Sabrın karşılığı ise cennettir. Bu ay yardımlaşma ayıdır. Bu ayda müminin rızkı artar. Kim bu ayda bir oruçluya iftar ettirirse, bir köle âzat etmiş gibi sevap kazanır ve günahları mağfiret edilir.

Bu sözler üzerine biz dedik ki:

-Ey Allah'ın Rasûlü! Bizim hepimiz bir oruçluyu iftar ettirecek imkana sahip değiliz!

[1643] İbnu Huzeyme, es-Sahîh, 1887; el-Isbehânî, et-Terğîb ve't-Terhîb, 1726; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 3608.

Rasûlullah s.a.v. sözlerine şöyle devam etti:

– Oruçluya bir içim süt, bir içim su ve birkaç hurma vererek iftar ettirene de Allah Teala c.c. bu sevabı verir! Kim bir oruçlunun karnını doyurursa, Allah Teala c.c. onun günahlarını mağfiret eder. Yine onu benim Kevser Havuzu'mdan sular ve ondan sonra hiç susuzluk çekmez. Oruç tutan kişinin sevabından bir şey eksilmeden, kendisinin kazandığı sevap kadar da iftar ettiren kişiye sevap verilir.

– Bu ay öle bir aydır ki; evveli rahmet, ortası mağfiret ve sonu cehennemden azat olmaktır! Bu ayda kölesinin (hizmetçisinin, işçisinin) işini hafifleten kişiyi Allah Teala c.c. ateşten azat eder.

– Bu ayda şu dört haslete sıkıca sarılın; iki haslet ile Rabb'inizin rızasını kazanır, ikisine ise her zaman ihtiyaç duyarsınız. Rabb'inizin rızasını kazandıracak iki haslet şudur: Allah'tan başka ilah bulunmadığına şehadet getirmek ve Allah'tan günahların bağışlanmasını dilemek. Her zaman ihtiyaç duyduğumuz iki haslet ise; Rabb'inizden cenneti istemek ve cehennemden O'na sığınmaktır."[1644]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"İman ederek ve sevabını yalnız Allah Teala'dan bekleyerek Ramazan orucunu tutan kişinin geçmiş ve gelecek günahları mağfiret edilir."[1645]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Âdemoğlunun her ameli katlanır. Hayırlı ameller en az on misliyle yazılır, bu yedi yüz misline kadar çıkar. Allah Teâla Hazretleri (bir hadis-i kudside) şöyle buyurmuştur: "Oruç bu kaideden hariçtir. Çünkü o sırf benim içindir, ben de onu (dilediğim gibi) mükâfatlandıracağım. Kulum benim için şehvetini, yiyeceğini terk etti."[1646]

Bârî Teâlâ'nın, ‹‹benim için›› dediği bir ibadet için başka söz söylemeye gerek var mı!

[1644] el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 3695; el-Münzirî, et-Terğîb ve't-Terhîb, 1469.
Bu hadis-i şerifin *"Kim bir oruçluya iftar ettirirse, kendisine onun sevabı kadar sevap yazılır. Üstelik bu sebeple oruçlunun sevabından hiçbir eksilme olmaz."* bölümü için bkz. Tirmizi, Savm 82, (807); İbnu Mâce, Sıyâm 45, (1746).

[1645] Buhârî, 38; Müslim, 760; Nesâî, 2203; Ebû Dâvûd, 1372; İbnu Mâce, 1641; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 8775.

[1646] Buhârî, Savm 2, 9, Libas 78; Müslim, Sıyâm 164 (1151); Ebû Dâvûd, Savm 25 (2363); Tirmizi, Savm 55, (764); Nesâî, Sıyâm 41, (2, 160-161); İbnu Mâce, Sıyâm 1, (1638), Edeb 58, (3823); İmam Mâlik, el-Muvatta', Sıyâm 58, (1, 310).

Yine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Ramazan ayında diğer ümmetlere verilmeyen beş haslet benim ümmetime verilmiştir:

1. *Oruçlu kişinin ağız kokusu Allah Teala katında miskten daha hoştur.*
2. *İftar edinceye kadar melekler onlar için istiğfar eder.*
3. *Şeytanların azgınları bu ayda zincire vurulur.*
4. *Cenab-ı Hak c.c. her gün cenneti süsler ve ona ‹‹Salih kullarımın kötülüklerden ve ezadan kurtulmaları yakındır!›› der.*
5. *Ramazanın son gecesi günahları bağışlanır.*

Sahâbe-i kirâm sordular:

– Ey Allah'ın Rasûlü! O gece Kadir gecesi midir?

Efendimiz s.a.v. buyurdular ki:

– Hayır! Fakat her iş yapan kişiye işini bitirince ücreti eksiksiz olarak verilir!"[1647]

[1647] Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 7148, 7767, 7768, 7769, 7770, 7775, 7857, 7904; el-Bezzâr, el-Müsned, 963; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 4778,

YÜZ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KADİR GECESİNİN FAZİLETİ

İbnu Abbâs r.a. şöyle rivayet eder:

Rasûlullah s.a.v.'e, İsrailoğulları içinde bin sene yaşamış, ömrü boyunca omzunda silahı Allah yolunda savaşmış birini anlattılar. Bu durum Rasûlullah s.a.v.'in hoşuna gitti ve aynı fazilete ümmetinin de mazhar olması için şöyle yakardı:

"– Ya Rabbi! Sen ümmetimi, ömrü en kısa ve ameli en az olan ümmet olarak yarattın!"[1648]

Bunun üzerine Cenab-ı Hak c.c. kendisine ve kendisinden sonra kıyamet gününe kadar gelecek olan ümmetine, İsrailoğulları içindeki kişinin Allah yolunda silah taşıdığı bin aydan hayırlı olan kadir gecesini ikram etti. Kadir gecesi bu ümmetin sahip olduğu meziyetlerden biridir.

İsrailoğulları içinde yaşamış olun bu kişinin isminin Şem'ûn olduğu söylenir. Allah yolunda atının palanı kurumadan bin ay düşmanlarla savaşmış, Allah Teala'nın kendisine lütfettiği kuvvet ve cesaret ile kafirleri dize getirmişti.

Düşmanları artık onunla başa çıkamayacaklarını anlamışlardı. Bu yüzden hanımına bir adam gönderdiler. Eğer kocasını bağlayıp bir eve hapseder ve kendisinden kurtulmalarını sağlarsa, kadına bir tas dolusu altın vereceklerini söylediler.

Kadın, kocası uyuyorken onu iplerle iyice bağladı. Uyanınca karısına bunu neden yaptığını sordu. Kadın ‹‹Senin kuvvetini denemek için!›› diye cevap verdi. Kadın durumu düşmanlara haber verince, kocasını bağlaması için kendisine zincir gönderdiler. Fakat adam uyanınca daha önce ipi kopardığı gibi zinciri de kopardı.

[1648] Bu lafızla bulunamadı.

Bunun üzerine İblis geldi ve kafirlere şöyle fikir verdi: «Kadını kocasına gönderin ve hangi şeyi koparıp çözemeyeceğini sormasını söyleyin!» Onlar da denileni yaptılar. Kadının, neyi koparmaya güç yetiremeyeceği sorusuna kocası «Saç örgüleri!» diye cevap verdi. Adamın arkasında yerlere kadar uzanan sekiz saç örgüsü vardı. Uykuya dalınca karısı saç örgülerinin dördü ile ellerini, diğer dördü ile de ayaklarını bağladı.

Durumu kafirlere bildirdi. Geldiler ve onu öldürecekleri eve götürdüler. Evin yüksekliği dört yüz arşın boyunda idi. Onca büyüklüğüne rağmen tek bir direği vardı. Önce iki kulağını ve dudaklarını kestiler. Hepsi de önünde toplanmışlardı.

Bu sırada bağlanmış olan adam, Allah Teala'ya yalvararak kendisini bağlarından kurtaracak bir güç vermesini, direği yerinden oynatmak suretiyle evin kafirlerin başına yıkılmasını ve hepsinin helak olmasını niyaz etti. Allah Teala kendisine bağlarını koparacak gücü verdi; bağlarından kurtuldu, evi ayakta tutan direği yerinden oynattı. Ev orada bulunanların üzerine çöktü ve Cenab-ı Hak onların hepsini helak etti. Böylece kafirlerden kurtulmuş oldu.

Sahâbe-i kirâm bu adamın hikayesini dinleyince dediler ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! Bizler de onun kazandığı sevabı elde edebilir miyiz?

Rasûl-i Ekrem s.a.v. bunun için Rabb'ine niyazda bulundu. Bunun üzerine Cenab-ı Hak kendisine yukarıda belirtildiği gibi Kadir gecesini ihsan etti.[1649]

Enes b. Mâlik r.a. Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Kadir gecesi olunca, Cibril a.s. meleklerden bir cemaat ile iner; ayakta ibadet eden veya oturarak Allah'ı zikreden her kula dua eder ve selam verirler!"[1650]

Ebû Hureyre r.a. şöyle der:

"Kadir gecesinde çakıl taşlarından daha çok sayıda melek yeryüzüne iner. Meleklerin inmesi için bütün gök kapıları açılır. Ortalığı nur kaplar ve muazzam bir tecelli olur. Bu gecede melekût alemi açılır. Fakat insanların durumları bu gece karşısında farklılık arzeder. Kimisine göklerin ve yerin

---

1649 Bkz., İbnu Kesîr, Tefsîru Kur'âni'l-Azîm, 4/564.

1650 el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 3695; el-Isbehânî, et-Terğîb ve't-Terhîb, 1741; Ukaylî, ed-Du'afâ', 3/139.

melekûtu beyân olur. Kimine göklerin perdeleri açılır; orada melekleri bazısı kıyamda, bazısı rükûda, bazısı ka'dede, bazısı secdede, bazısı zikirde, bazısı şükretmekte, bazısı tesbih ve bazısı tehlil çekmekte iken asli şekillerinde müşahede ederler.

Bazı kişilere de cennet açıkça görülür; orada cennetin evlerini, köşklerini, hurilerini, nehirlerini, ağaçlarını, meyvelerini görür ve cennetin tavanı olan Rahman'ın Arş'ını müşahede ederler. Cennette Peygamberlerin, velilerin, şehidlerin, sıddîklerin makamlarını seyrederler. Bu melekûta sevdalanır, rahmet deryaları içinde gezinirler. Cehennemi, cehennemlik kafirlerin derekelerini görürler. Kimi, hicaptan kurtulur ve Allah Teala'nın cemaline nazar kılar ve O'ndan başka bir şeyi gözü görmez!"

Hazret-i Ömer r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Kim Ramazanın yirmi yedinci gecesini sabaha kadar ibadet ile ihya ederse; bu kişi benim gözümde Ramazanın bütün gecelerini ihya edenden daha değerlidir!

Hazret-i Fâtıma r.a. dedi ki:

– Babacığım! Peki bu geceyi ibadetle geçirmeye güç yetiremeyen zayıf erkek ve kadınlar ne yapsınlar?

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– Onlar da bu gecenin belli bir vaktinde yastıkları koyup ona dayanarak oturur Allah Teala'ya dua ederler. Böyle yapmaları, bütün ümmetimin Ramazan ayının tamamını ibadetle geçirmelerinden benim için daha sevimlidir!"[1651]

Hazret-i Aişe r.a. validemiz Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Kim Kadir gecesini ihya eder; içinde iki rekat namaz kılar, bu gecede istiğfar ederse Allah Teala c.c. kendisini bağışlar. Allah'ın rahmetine dalar, Cibril a.s. kendisini kanatları ile sıvazlar. Cibril a.s. kanatları ile kimi sıvazlarsa o kişi cennete girer."[1652]

1651 Bu lafızla bulunamadı.

1652 Bu lafızla bulunamadı. Ancak Kadir gecesi hakkında farklı lafızlarda hadis-i şerif nakledilmiştir. Bir rivayette şöyle gelmiştir: *"Kadir gecesinin, kim sevabına inanıp onu kazanmak ümidiyle ihya ederse geçmiş günahları affedilir."* Buhârî, Terâvih 1; Müslim, Müsâfirîn174 (759); Ebu Dâvud, Salât 318, (1371); Tirmizî, Savm 83, (808); Nesâî, Siyam 39, (4,154,155) ; İmam Mâlik, el-Muvatta', Salât fi Ramazan 2, (1,119).

YÜZ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BAYRAMIN FAZİLETİ

Şevvâl ayının birinci günü olan Ramazan bayramı ve Zilhicce'nin onuncu günü olan Kurban bayramı günlerine **‹‹Îd››** denilir. Terim olarak ‹‹Bayram›› manasına kullanılan ‹‹Îd›› kelimesi ‹‹dönmek›› manasına gelen ‹‹Âde›› kelimesinden türemiştir. Bu bayram günlerine îd denilmesini bazıları şöyle izah eder:

Müminler bu iki bayram günlerinde; Ramazan orucu farizası ile hac farizasını yerine getirdikten sonra; Şevvâl ayından altı gün oruç tutmaya ve Rasûlullah s.a.v.'in kabrini ziyarete dönerek Allah Teala'ya ibadete yönelirler. Bu ibadetlere her sene tekrar dönerler ve yeniden yaparlar. Cenab-ı Hak c.c. da daima onlara sevap ile karşılık verir. Bu günlerin dönmesi, müminlere sevinç ve sürûrun geri dönmesi manasına gelir.

Rasûlullah s.a.v.'in kıldığı ilk bayram namazı, hicretin ikinci yılında kılmış olduğu Fıtır (Ramazan) bayramı namazıdır. Bu yıldan sonra onu hiç terk etmemiştir. Bayram namazı müekked sünnettir.[1653]

Ebû Hureyre r.a. Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Bayramlarınızı tekbirlerle süsleyiniz!"[1654]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kim bayram günü üç yüz defa ‹‹Sübhane'llâhi ve bi-hamdihî›› der ve bunu müslümanların ölülerine hediye ederse; her müminin kabrine bin nur girer ve o kişi vefat ettiği zaman Cenab-ı Hak kendisinin kabri için de bin nur verir!"[1655]

1653 Bu hüküm Şâfiî mezhebine göredir. Hanefi mezhebine göre bayram namazı vaciptir.

1654 el-Taberânî, el-Mu'cemu's-Sağîr, 1/215; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 3200; el-Münzirî, et-Terğîb ve't-Terhîb, 1617.

1655 et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 1/357; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 16875.

Vehb b. Münebbih r.a. şöyle der:

"İblis her bayram feryat eder. Şeytanlar etrafına toplanır ve ‹‹Ey efendimiz, seni öfkelendiren nedir?›› diye sorarlar. İblis şöyle der:

– Allah Teala bu gün Muhammed ümmetinin günahlarını bağışladı. Gidin onları lezzetlere ve şehvetlere daldırarak oyalayın!"

Yine Vehb b. Münebbih r.a. şöyle der:

"Cenab-ı Hak c.c. cenneti Ramazan bayramı gününde yarattı, Tubâ ağacını cennete Ramazan bayramı günü dikti, Cibril a.s.'ı vahiy meleği olarak Ramazan bayramı günü seçti ve Firavunun sihirbazlarının tevbesini Allah Teala Ramazan bayramı günü kabul etti."

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Bayram gecesini, sevabını sırf Allah'tan bekleyerek ibadetle geçiren kişinin kalbi, bütün kalplerin öldüğü günde ölmez!"[1656]

Anlatıldığına göre; Ömer r.a. bayram günü çocuklarından birini üzerinde eski bir gömlek ile görür ve ağlamaya başlar. Çocuk babasına sorar:

– Babacığım seni ağlatan nedir?

– Yavrucuğum! Diğer çocuklar senin üzerinde bu eski elbiseyi görünce bayram günü kalbinin kırılmasından korkuyorum!

– Kalp ancak Allah'ın rızasından mahrum kalınca ya da ana-babaya isyan edince kırılması gerekir! Ben ise, senin rızanı kazanmak sayesinde Allah'ın rızasını elde edeceğimi ümit ediyorum!

Bunun üzerine Hazret-i Ömer r.a. oğlunu bağrına basar ve onun için dua eder. Cenab-ı Hak c.c. onlardan razı olsun!

Şair ne güzel söyler:

Yarın bayram, ne giyineceksin, dediler!
Susuz kuluna Rabb'in sunduğu hil'ati, dedim.
Öylesine güzel iki elbisedir ki fakirlik ve sabır,
Onları giyinen kalbe her gün Cuma ve Bayramdır.
Ey ümidim, matemdir bana sen yoksan bayramlar,
Görünür ya da sesini duyurursan bana, asıl o bayramdır!

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

---

el-Heysemî, *"Kim ‹‹Sübhane'llâhi ve bi-hamdihî›› derse, cennette kendisi için bir hurma ağacı dikilir." lafzıyla rivayet eder.*

1656 İbnu Mâce, 1782.

"Ramazan bayramı sabahı, Cenab-ı Hak c.c. meleklerini gönderir. Melekler yeryüzüne iner, sokakların başlarına dururlar; insanlar ve cinlerden başka Cenab-ı Hakk'ın bütün yaratıklarının duyacağı şekilde şöyle nida ederler:

– Ey Muhammed ümmeti! Bol hediyeler ihsan eden ve büyük günahları bağışlayan Kerîm olan Rabb'in huzuruna koşun!

İnsanlar namazgahta toplanınca, Cenab-ı Hak c.c. meleklerine şöyle buyurur:

– Görevini yapan kişinin karşılığı nedir?

Melekler şöyle derler:

– Ona verilecek karşılık, ücretini eksiksiz olarak almaktır!

Cenab-ı Hak c.c. Hazretleri buyurur ki:

– Sizleri şahit tutuyorum ki, onlara sevap olarak rızamı ve mağfiretimi verdim!"[1657]

[1657] el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 3695; el-Isbehânî, et-Terğîb ve't-Terhîb, 1741.

YÜZ BEŞİNCİ BÖLÜM

ZİLHİCCENİN İLK ON GÜNÜNÜN FAZİLETİ

İbnu Abbâs r.a. Rasûlullah s.a.v.'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Hiçbir günde yapılan amel, şu günlerde –Zilhiccenin on gününde– yapılan amelden Allah Teala c.c. katında daha sevimli değildir!

Sahâbe-i kirâm sordu:

– Allah yolunda yapılan cihad da mı ey Allah'ın Rasûlü!

Rasûlullah s.a.v. buyurdu ki:

– Evet, Allah yolunda yapılan cihad bile! Ancak malı ve canı ile Allah yolunda cihad etmeye çıkan, canını ve malını bu yolda kaybedenler hariçtir!"[1658]

Câbir b. Abdullah r.a. Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

"Allah Teala c.c. katında Zilhiccenin on gönünden daha faziletli ve sevimli başka gün yoktur.

Denildi ki:

– Allah yolunda cihad ile geçirilen günler de mi onlar gibi olamaz?

Rasûlullah s.a.v. buyurdu ki:

– Evet, Allah yolunda cihad ile geçirilen günler de onlar gibi olamaz. Ancak cihad esnasında atını ve canını Allah yolunda kaybedenler hariç!"[1659]

Hazret-i Aişe şöyle rivayet eder:

1658 Buhârî, 969; Tirmizî, 757; Ebû Dâvûd, 2438; İbnu Mâce, 1727; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 1969; ed-Dârimî, es-Sünen, 1773.

1659 Buna yakın lafızlarla rivayeti için bkz., Buhârî, 969; Tirmizî, 757, 758; Ebû Dâvûd, 2438; İbnu Mâce, 1727, 1728; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 6559, 6560, 9505; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 3757; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 5929-5933.

"Bir genç vardı, söze kulak verir dinlerdi. Zilhicce hilalini görünce ertesi sabah oruç tutmaya başlardı. Gencin bu yaptığı Rasûlullah s.a.v.'e ulaştı. Efendimiz onu çağırdı ve kendisine dedi ki:

– Seni bu günde oruç tutmaya sevk eden sebep nedir?

Genç şöyle cevap verdi:

– Anam babam sana feda olsun ey Allah'ın Rasûlü! Bu günler, insanların hac ve ibadet için toplandıkları günlerdir. Belki bu ibadetimle Allah Teala beni onların duaları arasına katar!

Rasûlullah s.a.v. buyurdu ki:

– Bu günlerde tuttuğun her bir günlük oruca senin için bin köleyi azat etme, bin deve kurban etme ve Allah yolunda cihad etmek üzere bin at vermiş olmaya denk sevap vardır. Arefe günü olunca iki bin köle azat etme, iki bin deve kurban etme ve iki bin at vermiş olmaya denk sevap ihsan edilir."[1660]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Arefe günü oruç tutmak, iki senenin orucuna denktir; aşure günü oruç tutmak da bir yıl oruç tutmaya denktir."[1661]

Tefsir alimleri şu ayetin tefsirinde şöyle derler:

"(Bana ibadet etmesi için) Musa'ya otuz gece vade verdik ve ona on gece daha ilâve ettik; böylece Rabb'inin tayin ettiği vakit kırk geceyi buldu."[1662]

Burada ilave edildiği söylenen on gün Zilhiccenin on günüdür.

İbnu Mes'ûd r.a. şöyle der:

"Allah Teala c.c. günler içinden dört günü, aylar içinden dört ayı, kadınlar içinden dört kadını diğerleri arasından seçti. Dört kişi cennete herkesten önce girer ve dört kişiye cennet aşıktır:

Seçilen dört gün:

1. **Birinci gün** Cuma günüdür. Bu günde öyle bir vakit vardır ki; müslüman bir kulun dünya veya ahirete yönelik bir isteği bu vakte tevafuk ederse, Cenab-ı Hak mutlaka kendisine istediğini verir!

[1660] İbnu'l-Cevzî ve İbnu Arrâk bu rivayetin mevzû olduğunu belirtir. Bkz., İbnu'l-Cevzî, el-Mevdû'ât, 2/198; İbnu Arrâk, Tenzîhu'ş-Şerî'a, 2/148.

[1661] Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 22110.

[1662] A'râf, 142.

2. **İkinci gün** ise arefe günüdür. Cenab-ı Hak c.c. bu gün ile meleklerine karşı şöyle övünür:

   – Ey meleklerim! Şu kullarıma bakın; mallarını harcayarak ve bedenlerini yorarak saçları dağınık, başları toz içinde huzuruma gelmişler! Sizler şahit olun, ben onları bağışladım!

3. **Üçüncü gün** ise Kurban bayramı günüdür. Bu gün geldiğinde, kul kurbanını kestiği zaman; kurbanın kanından ilk damla yere düşer düşmez, işlediği bütün günahlara keffaret olur!

4. **Dördüncü gün** ise Ramazan bayramı günüdür. Müslümanlar Ramazan orucunu bitirip bayram yapmak için dışarı çıktıkları zaman Cenab-ı Hak c.c. meleklerine şöyle der:

   – Her çalışan ücretini ister. Kullarım da Ramazan aylarının orucunu tuttular, bayram yapmak için çıkmışlar! Şimdi ücretlerini istiyorlar. Sizler şahit olun, ben onları bağışladım!

   Bu esnada bir münadi şöyle nida eder:

   – Ey Muhammed ümmeti! Günahlarınız iyiliklere çevrilmiş olarak evlerinize dönünüz!

Seçilmiş olan dört ay:

- Receb, Zilkâde, Zilhicce ve Muharrem aylarıdır.

Seçkin dört hanım:

1. Meryem bt. İmrân,
2. Allah ve Rasûlüne ilk iman eden Hazret-i Hatice bt. Huveylid r.a.,
3. Firavunun hanımı Âsiye bt. Müzâhim,
4. Cennet hanımlarının efendisi Fâtıma bt. Muhammed r.a.

Cenab-ı Hak c.c. hepsinden razı olsun.

Cennete ilk girecek dört kişi:

- Her kavmin bir öne geçeni vardır. Hazret-i Muhammed s.a.v. Araplar içinde cennete ilk giren,
- Selmân-ı Fârisî r.a. Farslılar arasında ilk giren,
- Süheyb-i Rûmî r.a. Rûmlar arasında ilk giren,
- Bilâl-i Habeşî r.a. Habeşliler arasında cennete ilk giren olacaktır.

Cennetin aşık olduğu dört kişi:

- Ali b. Ebî Tâlib r.a.,

- Selmân-ı Fârisî r.a.,
- Ammâr b. Yâsir r.a.,
- Mikdâd b. Esved r.a.'dır.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Kim terviye günü [1663] *oruç tutarsa, Allah Teala c.c. o kişiye Eyyûb a.s.'ın sabrına karşılık aldığı sevap kadar sevap verir!"*[1664]

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Arefe günü gelince Allah Teala c.c. rahmetini yayar. Hiçbir günde, o günde olduğu kadar cehennemden azat edilen olmaz. Arefe gününde kim Allah Teala'dan bir dünya veya ahiret hacetini isterse, Cenab-ı Hak bu dileği yerine getirir. Arefe günü oruç tutmak, geçmiş bir senenin ve gelecek bir senenin günahlarına keffarettir."[1665]

Bunun hikmeti – Allah Teala c.c. en doğrusunu bilir ama– şu olsa gerektir: Terviye ve arefe günleri, iki bayram arasında kalan müminlerin sevinç ve sürur günleridir. Müminler için günahlarının bağışlanmasından daha büyük bir sevinç kaynağı olamaz. İki bayramdan sonra gelen Muharremin onuncu günü olan Aşure günü oruç tutmak ise bir yılın günahlarına keffarettir. Çünkü Aşure günü Musa a.s.'ın oruç tuttuğu gündür; Arefe günü ise bizim Peygamberimizin oruç tuttuğu gündür. Bizim Peygamberimizin diğer peygamberlere karşı fazileti ise elbette kat kat fazladır. Allah Teala c.c., hepsine de salât u selam eylesin.

1663 Terviye günü: Terviye'nin kelime manası «suya kanmak, düşünüp tefekkür etmektir». Zilhiccenin sekizinci günüdür, yani arefe gününden bir önceki gündür. Hacılar bu günde Mina'ya doğru hareket ederler; orada yeteri kadar su bulunmadığından eskiden kendilerini ve bineklerini gereği gibi suya kandırdıkları için bu ad verilmiştir. Yahut İbrahim a.s. oğlu İsmail a.s.'ı kurban etme rüyasını bu gecede görmüş; gördüğü rüyayı tefekkür etmiş. Bu rüyanın rahmanî bir rüya olduğunu bilmiş ve onuncu günde oğlunu kurban etme işini yerine getirmiş olduğu için bu güne tefekkür günü manasına «terviye günü» denilmiştir.

1664 es-Suyûtî, el-Le'âlî, s. 121; İbnu Arrâk, Tenzîhu'ş-Şerî'a, 2/165.

1665 Benzer lafızlara rivayeti için bkz., Müslim, 1348; Nesâî, 6/251-252; İbnu Mâce, 3014; el-Münzirî, et-Terğîb ve't-Terhîb, 1740.

YÜZ ALTINCI BÖLÜM

AŞURE GÜNÜNÜN FAZİLETİ

İbnu Abbâs r.a. şöyle rivayet eder:

"Rasûl-i Ekrem s.a.v. Medine'ye geldi. Burada Yahudilerin Aşure günü oruç tuttuklarını görünce onlara bunun sebebini sordu. Yahudiler şöyle dediler:

– Bu gün, Allah Teala'nın Musa a.s.'ı Firavunun taraftarlarına karşı üstün kıldığı ve kurtardığı gündür! Bizler de bu güne hürmeten oruç tutuyoruz!

Bunun üzerine Rasûlullah s.a.v. ‹‹Bizler Musa a.s.'a sizden daha yakınız!›› buyurarak bu günde kendisi oruç tuttu ve müslümanların da oruç tutmalarını emir buyurdu."[1666]

Aşure gününün fazileti hakkında pek çok hadis-i şerif varid olmuştur. Cenab-ı Hak c.c., bu günde Âdem a.s.'ın tevbesini kabul buyurmuş, onu bu günde yaratmış, bu günde cennete koymuş, yine bu günde Arş'ı, Kürsü'yü, gökleri ve yeri, güneşi, ayı, yıldızları ve cenneti yaratmıştır. İbrahim a.s. bu günde doğmuş, yine bu günde Nemrut'un ateşinden kurtulmuştu.

Yine Musa a.s. ile kendisine iman edenler bu günde kurtulmuş, Firavun ve kavmi bu günde denizde boğulmuşlardı. İsa a.s. da bu günde doğmuş, yine bu günde semaya yükseltilmiş, İdris a.s. da bu günde yüce makamlara yükseltilmişti. Nuh a.s.'ın gemisi de bu günde Cûdî dağının tepesine oturmuştu.

Süleyman a.s.'a da bu günde büyük bir saltanat verilmiş, Yunus a.s. da bu günde balığın karnından kurtulmuştu. Gözleri ağlamaktan görmez

---

[1666] Buhârî, Savm 69, Enbiya 22, Fedailul-Ashab 52, Tefsir, Yunus 1, Tâ-hâ 1, Müslim, Sıyâm 127, (1130); Ebû Dâvûd, Savm 64, (2444); İbnu Mâce, 1734; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 2639.

olan Yakub a.s.'ın gözleri bu günde görür hale gelmiş, Yusuf a.s. da bu günde kuyudan çıkarılmıştı. Eyyûb a.s. da yakalandığı hastalıktan yine bu günde kurtulmuştu. Yine gökten yeryüzüne ilk yağmur Aşure günü düşmüştü.[1667]

Aşure günüde oruç tutma hususu bütün ümmetler arasında bilinen bir iyi bir adet idi. Hatta denilir ki; Ramazan orucu farz kılınmadan önce Aşure günü oruç tutmak farz idi, Ramazan orucunun farz kılınması ile Aşure günü oruç tutmanın farziyeti hükmü kaldırıldı. Rasûlullah s.a.v. hicretten önce de bu günlerde oruç tutmuştu. Medine'ye gelince bu günde oruç tutma talebini tekid etmişti. Rasûlullah s.a.v. ömrünün sonlarına doğru şöyle buyurmuştu:

"Eğer Allah c.c. izin verir de gelecek sene yaşarsam, Muharremin dokuzuncu ve onuncu günleri mutlaka oruç tutacağım!"[1668]

Fakat ertesi yıla kavuşmadan o yıl içinde En Yüce Dost'a kavuştu. Kendisi Aşure günü dışında oruç tutamamış, fakat Muharremin dokuzuncu ve on birinci günlerinde oruç tutulmasını şu sözleri ile teşvik etmiştir:

"Aşureden bir gün önce (dokuzuncu günü) ve bir gün sonra (on birinci günü) oruç tutarak Yahudilerin adetine muhalefet ediniz!"[1669]

Çünkü Yahudilerin adeti; sadece Muharrem ayının onuncu Aşure gününde oruç tutmak idi.

el-Beyhakî Şu'abu'l-Îmân'da şöyle rivayet eder:

"İbnu Mes'ûd r.a. anlatıyor: Resûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– Kim ailesine Aşure günü geniş (cömert) davranırsa Allah da ona senenin geri kalan günlerinde cömert davranır."[1670]

et-Taberânî şöyle rivayet eder:

"Aşure günü bir dirhem sadakaya yedi yüz bin dirhem sevabı verilir!"[1671]

Ancak *"Kim Aşure günü gözüne sürme çekerse o yıl göz rahatsızlığı çekmez, kim bu günde yıkanırsa hastalanmaz!"*[1672] şeklinde rivayet edilen

---

[1667] Bkz., et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 5538; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 5132.

[1668] Müslim, 1134.

[1669] Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 1/241; el-Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 4/287; Şu'abu'l-Îmân, 3/365.

[1670] el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 3/365; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 10007; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 5137.

[1671] Bu lafızla bulunamadı.

hadis mevzûdur (uydurmadır). Büyük hadis alimi el-Hâkim, bu günde sürme çekmenin bid'at olduğunu açıkça belirtmiştir.

Denilmiştir ki:

"Aşure gününde sürme çekilmek, aşure yemeği pişirmek, saçları yağlamak, güzel koku sürünmek ile ilgili olarak rivayet edilen hadisler yalancıların uydurmasıdır."

İyi bilmelisin ki; Hazret-i Hüseyin r.a.'nun Aşure günü uğradığı büyük ihanet ve başına gelen musibet; onun kadrinin yüceliğine, Allah Teala c.c. katında derecelerinin arttığına, tertemiz olan Ehl-i Beyt'e üstün derecelerle kavuşmasına bir delildir.

Bu günde onun başına gelen bu musibeti anmak isteyen kişi, Allah Teala'nın şu istircâ'[1673] emrine uymalı:

"O sabredenler, kendilerine bir belâ geldiği zaman: «Biz Allah'ın kullarıyız ve biz O'na döneceğiz» derler."[1674]

Ve şu ayet-i kerimede bu emre uyanlara verileceği belirtilen mükafatı elde etmeyi hedeflemelidir:

"İşte Rablerinden bağışlamalar ve rahmet hep onlaradır. Ve doğru yolu bulanlar da onlardır."[1675]

Bunun dışında kesinkes Râfizilerin ve benzerlerinin; yas tutma, ağıt yakma, dövünme gibi davranışlarından uzak kalmalıdır. Zira bu hareketler müminlerin ahlakına yakışmayan davranışlardır. Eğer böyle yapmak doğru olsaydı; Hazret-i Hüseyin r.a.'nun dedesi olan Rasûlullah s.a.v.'in vefatından dolayı bunları yapmak daha yerinde ve evla olurdu. Allah Teala c.c. tek başına bizlere yeter! O, ne güzel vekildir!

1672 Bkz., es-Sağânî, el-Mevdû'ât, 140; İbnu Arrâk, Tenzîhu'ş-Şerî'a, 2/157.

1673 İstircâ': Bir felaket, musibet ve ölüm hadisesi ile karşılaşıldığında Bakara suresinde belirtildiği gibi «**İnnâ li'llâhi ve innâ ileyhi râci'ûn**» **(Biz Allah'ın kullarıyız ve biz O'na döneceğiz)** demektir.

1674 Bakara, 156.

1675 Bakara, 157.

YÜZ YEDİNCİ BÖLÜM

FAKİRLERE ZİYAFET VERMENİN FAZİLETİ

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Misafire hizmet yüklemeyin, onu gücendirirsiniz. Zira misafiri gücendiren Allah Teala'yı gücendirmiş olur. Kim Allah'ı gücendirirse, Allah c.c. da onu gücendirir!"[1676]

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Misafir ağırlamayanda hayır yoktur."[1677]

Rasûlullah s.a.v., çok sayıda deve ve sığırı olan birine uğradı. Fakat adam Rasûlullah s.a.v.'i ağırlamadı. Sonra, sadece birkaç kuzusu bulunan bir kadına uğradı. Kadın bir kuzu keserek Rasûlullah s.a.v.'i ağırladı. Bunun üzerine Rasûlullah s.a.v. buyurdu ki:

– Şu ikisinin davranışına bakınız! Elbette ahlakı bahşetmek Allah Teala'nın elindedir; kime güzel ahlak bahşetmek isterse ona verir!"[1678]

Rasûlullah s.a.v.'in azatlısı Ebû Râfi' r.a. anlatır:

"Ben Rasûlullah s.a.v.'e misafir oldum. Bana dedi ki:

– Falanca Yahudiye git, bana Receb ayına kadar biraz ödünç un vermesini söyle!

Yahudiye durumu söyleyince bana dedi ki:

– Vallahi ancak bir rehin verirse ödünç un veririm!

Durumu Rasûlullah s.a.v.'e bildirdim. Efendimiz buyurdular ki:

1676 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Bu hadisi Ebû Bekir b. Lâl, Mekârimu'l-Ahlâk'ta rivayet etmiştir.

1677 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 16966.

1678 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da, bunu el-Harâ'itî'nin Mekârimu'l-Ahlâk'ta rivayet ettiğini söyler.

– Vallahi ben göklerde emin biriyim, yerde de emin biriyim! Eğer ödünç vermiş olsaydı, mutlaka kendisine geri öderdim. Götür şu zırhımı kendisine rehin olarak ver!"[1679]

Halil İbrahim a.s. yemek yiyeceği zaman, bir iki mil mesafeye kadar çıkar ve kendisi ile birlikte yemek yiyecek bir misafir arardı. Lakabı ‹‹Misafir Babası›› idi. Misafir ağırlamadaki samimiyetinden dolayı, vefat ettiği yerde misafir ağırlama geleneği günümüzde de devam etmektedir. Her gece mutlaka evinde üç kişiden otuz kişiye ve yüz kişiye kadar misafir yemek yerdi.

Denilir ki: Bir yerin korunması, orada misafire ikramsız bir gece geçmemesi sayesindedir.

"Rasûlullah s.a.v.'e sordular:

– İman nedir?

Efendimiz buyurdu ki:

– Yemek ikram etmek ve selamı yaymak!"[1680]

Rasûlullah s.a.v. günahlara keffaret olan ve derecelerin yükselmesine sebep olan şeyler hakkında şöyle buyurur:

"Yemek yedirmek, gece insanlar uykuda iken namaz kılmak!"[1681]

"Rasûlullah s.a.v.'e, makbul haccın ne olduğu soruldu. Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– Yemek yedirmek ve güzel söz söylemek!"[1682]

Enes b. Mâlik r.a. der ki: "Misafir girmeyen bir eve melekler girmez."

Yemek yedirme ve ziyafet verme hakkında sayılamayacak kadar hadis-i şerif vardır.

Şair de bakın ne güzel söylemiş:

Neden sevmeyeyim gelen misafiri, yahut,
Neden ona güler yüz göstermeyeyim ki!
Halbuki misafir yanımda kendi rızkını yer,
Bundan dolayı da bana teşekkür eder!

1679 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da, bunu İshâk b. Râhaveyh'in el-Müsned'inde ve el-Harâ'itî'nin Mekârimu'l-Ahlâk'ta rivayet ettiğini belirtir.

1680 Buhârî, 12; Nesâî, 5000; Ebû Dâvûd, 5194; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 16185.

1681 Tirmizî, 3233; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 3474.

1682 et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 1/113; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 5266.

Hikmetli sözlerden biri şöyledir: "İyilik ancak geleni güler yüz, güzel söz ve iyi karşılama ile tamam olur!"

Diğer bir şair de şöyle der:

Güler yüzle karşılarım misafirimi, indirmeden yükünü,
Çorak yerler bolluk bereket olur misafirim gelince.
Misafir için bolluk, köylerin çokluğu değil,
Misafire cömerdin güler yüzüdür asıl bolluk!

Davet sahibi, fâsık kişilerden uzak durarak takva sahiplerini tercih etmeye özen göstermelidir.

Rasûlullah s.a.v., kendisini davet eden bir evde dua ederken *"Yemeğini iyi (takva sahibi) kişiler yesin!"*[1683] buyurmuştu.

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

"Takva sahibi olanlardan başkasının yemeğini yeme, senin yemeğini de takva sahibi olanlar yesin!"[1684]

Yemek davetlerine özellikle zenginler yerine fakirlerin davet edilmesini söylerdi. Bir hadis-i şerifte şöyle buyurur:

"Düğün yemeklerinin en şerlisi, fakirlerin çağrılmayıp sadece zenginlerin davet edildiği yemektir."[1685]

Verilen ziyafetlerde akrabaların davet edilmesine özen gösterilmeli onlar ihmal edilmemelidir. Zira akrabaları ihmal etmek arada soğukluk doğmasına ve akrabalık bağlarının kopmasına sebep olur. Aynı şekilde dostları ve tanıdıkları arasında bir ayrım yapmamalıdır. Bu durum da davet edilmeyenlerin kalbine soğukluk ve kırgınlık doğurur.

Övünmek ve böbürlenmek maksadıyla yemek vermemeli; ziyafet verirken Rasûlullah s.a.v.'in sünnetini yerine getirmeyi ve müminlerin gönlüne sürur vermeyi hedeflemelidir.

1683 İbnu Mâce, 1747, Ebû Dâvûd, 3854; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 3/138; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 5296.

1684 Tirmizî, 2395; Ebû Dâvûd, 4832; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 10944; ed-Dârimî, es-Sünen, 2/140; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 2/314; Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 4/484; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 7/42; el-Hâkim, el-Müstedrek, 4/143.

1685 Buhârî, 5177; Müslim, 1432; Nesâî, el-Kübrâ, 4/141; Ebû Dâvûd, 3742; İbnu Mâce, 1913; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 7237;İmam Mâlik, el-Muvatta', 1160; ed-Dârimî, es-Sünen, 2066; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 12/116; el-Humeydî, 2/493; Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, s. 304; Ebû Ya'lâ, el-Müsned, 10/295; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 12/159.

Davete icabet etmekte sıkıntıya düşecek ve zorluk çekecek kişileri davet etmemelidir. Davete katıldığı takdirde her hangi bir şekilde misafirleri rahatsız edeceği bilinen kişiler davet edilmemeli, misafirlerin hoşlanacağı kişiler çağrılmalıdır.

Nitekim Süfyan-ı Sevrî rh.a. şöyle der:

"İnsanların hoşlanmadığı birini davet etmek bir günah, davet edilenin bunu bile bile davete katılması ise iki günahtır. Çünkü davete katılanlar zorla ve istemeyerek yemek zorunda kalırlar. Eğer durumu bilse o kişiler yemeğe katılmazlardı."

Muttaki kişiye yemek yedirmek, onun ibadet yapmasına yardım etmektir; fâsık kişiye yemek vermek de onun fıskını takviye etmek gibidir.

Terzilerden biri Abdullah b. el-Mübârek rh.a.'e şöyle der:

– Ben sultanların elbiselerini dikiyorum. Bunu yapmakla zalimlere yardımcı olmuş olur muyum?

– Hayır! Sana iğne iplik satanlar zalimlerin yardımcısı olurlar! Sen ise zalim kişilerin ta kendisisin!

Davete icabet etmek ise müekked bir sünnettir. Hatta bazı yerlerde davete icabet etmenin vacip olduğu söylenir.

Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

"Ben bir incik kemiği için davet edilsem bile icabet ederim, bir kol bile hediye edilse kabul ederim."[1686]

Davete icabet etmenin beş adabı vardır. Bunlar İhyâu Ulûmi'd-Dîn ve benzeri kitaplarda açıklanmıştır.

[1686] Buhârî, 51778; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 9201.

YÜZ SEKİZİNCİ BÖLÜM

ÖLÜMÜ VE KABRİ DÜŞÜNMEK

Bilmelisin ki, cenaze basiret sahipleri için bir ibrettir. Bu aynı zamanda insanlar için bir uyarı ve düşünmelerini sağlayacak bir hadisedir. Fakat bu durum gaflet ehli için farklıdır; ölümü müşahede etmek onların kalplerinin katılığını arttırmaktan başka bir işe yaramaz! Zira onlar, hep başkalarının cenazelerini seyredeceklerini zannederler; bir gün kendilerinin de tıpkı o cenazeler gibi başkalarının omzunda mezara doğru taşınacaklarını hesaba katmazlar. Yahut bunu hesaba katarlar, fakat kendi ölümlerinin pek yakın olduğunu; şu anda eller üzerinde taşınmakta olan cenazelerin de daha önce uzun emeller taşıyarak aynı düşüncelere sahip olduklarını, ancak onların hesabının boşa çıktığını ve sürelerinin ummadıkları şekilde erken dolduğunu düşünmezler.

Basiret sahibi kişi, bir cenaze gördüğü zaman tabutun içinde kendisinin olduğunu düşünmeli ve cenazeye bu gözle bakmalıdır. Zira kendisi de pek yakında, yarın ya da ertesi günü mutlaka o tabutun içine girecektir.

Rivayet edildiğine göre Ebû Hureyre r.a. bir cenaze gördüğü zaman şöyle derdi:

– Güle güle gidiniz, biz de sizin peşinizdeyiz!

Mekhûl ed-Dimeşkî rh.a. de bir cenaze gördüğü zaman şöyle derdi:

– Siz önden gidiniz, biz de arkadan geliyoruz! Bir yanda çok etkili bir nasihat, diğer tarafta gafletle dolu kısacık ömür. Birincisi geçip gitti, kalanlar ise düşünüp ibret almıyor!

Useyd b. Hudayr r.a. da şöyle der:

– Şahit olduğum her cenaze karşısında kendi kedime mutlaka ona neler yapılacağını ve ne duruma düşeceğini düşünürüm!

Mâlik b. Dînâr rh.a.'in kardeşi vefat edince ağlayarak şöyle der:

– Vallahi, senin başına neler geldiğini bilmeden gözlerimin yaşı dinmez; yaşadığım sürece bunu asla bilemeyeceğim!

A'meş rh.a. şöyle der:

– Bir cenazede bulunduğumuzda, herkes derin bir teessür ve üzüntü içinde olduğundan kime taziyede bulunacağımızı bilemezdik!

Sâbit el-Bünânî şöyle der:

– Cenazede bulunduğumuzda başı önüne eğilmiş ve ağlamakta olmayan kimse bulunmazdı!

İşte selefin ölüm korkusu böyle idi. Şimdi ise cenazede hazır bulunanların çoğunluğunun gülüp eğlenmekte, sadece ölünün mirası hakkında ve varislere ne kadar miras bıraktığı gibi konularda konuştuklarını görmekteyiz. Cenazenin akranları ve arabaları geriye kalan mirastan nasıl pay alabileceklerini düşünürler. Hiçbiri kendilerinin de bir gün bu cenaze gibi öleceğini, omuzlarda taşınarak kabre götürüleceğini düşünmez.

Bu gafletin sebebi, elbette ki günah ve isyanların çokluğundan dolayı katılaşan kalpten başkası değil! İşlemiş olduğumuz bu isyan ve günahlar bizlere Allah'ı, ahiret gününü ve önümüze çıkacak olan o dehşet dolu hadiseleri unutturdu. Bunun sonucunda da gaflete düşüp oyalanmaya daldık, bizlere bir faydası olmayan şeylerle meşgul olmaya başladık.

Cenab-ı Hak'tan bizleri bu gafletten uyandırmasını diliyoruz. Cenazeye gelenler için en güzel davranış ölü için ağlamalarıdır. Fakat hakikati anlasalar ölüye değil kendi hallerine ağlarlardı.

İbrahim ez-Zeyyâd, halkın ölüye acıyıp rahmet dilediklerini görür ve şöyle der:

– Kendinize acısanız sizin için daha hayırlı olur. Ölen kişi şu üç korkudan kurtuldu: Ölüm meleğinin yüzünü görmek; artık onu görmüş bulunuyor! İkincisi; ölüm acısıdır ki onu da tattı! Üçüncüsü ise; son nefeste imansız gitme korkusu ki artık bu korkudan da kurtulmuş durumdadır!

Ebû Amr b. el-Alâ' şöyle der:

"Bir gün Cerîr'in yanında oturuyordum. Cerîr de kâtibine şiir yazdırmakta idi. Tam o esnada bir cenaze göründü. Bunun üzerine Cerîr durdu ve sonra şöyle dedi:

– Vallahi bu cenazeler beni ihtiyarlattı!

Sonra şu şiiri okudu:

Bize doğru gelen cenazelerden korkuyoruz.
Geçip gidince de tekrar eğlenceye dalıyoruz.
İçine kurt dalan bir koyun sürüsü gibiyiz,
Kurt gidince biz de otlamaya döneriz.

Cenazede Bulunmanın Adabı:

Fıkıh kitaplarında belirtildiğine göre cenazede bulunmanın adap ve sünnetleri şunlardır: Tefekkür etmek, ölümden ibret almak, ölüm için hazırlıklı olmaya çalışmak, vakar ve tevazû ile cenazenin önünde yürümek. Yine, fâsık biri bile olsa ölen hakkında hüsn-i zan (iyi düşünce) sahibi olmak ve kendisi salih bir kişi görünümünde olsa bile nefsi hakkında sû-i zan (kötü düşünce) sahibi olmak cenazenin edeplerinden biridir. Çünkü insan son nefesini nasıl vereceğini bilemez.

Nitekim Ömer b. Zerr'in günahkar olarak tanınan bir komşusu ölür. Pek çok kişi onun cenazesine katılmaktan uzak durur. Fakat Ömer onun cenazesine katılır ve cenaze namazını kılar. Cenaze kabre konulduktan sonra Ömer kabrin başına durur ve şöyle der:

– Ey falanca! Ömrünü Tevhid inancı içinde geçirdin, yüzünü secdelerde toprağa sürerek ömür sürdün! Senin için günahkar ve hatalarla dolu idi diyorlar! Hangimiz günahsız ve kusursuzuz ki!

Anlatıldığına göre Basra'ya bağlı nahiyelerden birinde günaha düşkün olan bir kişi ölür. Fakat ölen kişinin karısı, cenazeyi taşımak için kendisine yardım edecek birini bulamaz. Günahlarının çokluğuyla tanındığından komşularından hiçbiri cenazesine katılmaz. Kadın ücretli iki hamal tutarak cenazeyi musalla taşına taşıtır. Fakat hiç kimse namazını kılmaz.

Kadın cenazeyi defin etmek için sahraya taşıtır. Oraya yakın bulunan dağlardan birinde büyük zahidlerden biri bulunmaktadır. Kadın bu zahidi karşısında görür. Sanki cenazenin gelmesini bekliyor gibidir. Sonra cenazenin namazını kıldırmaya hazırlanır.

Derken şehirde, «Zahid kişi falan kişinin cenaze namazını kıldırmaya hazırlanıyor!» diye haber yayılır. Bütün şehir halkı cenaze namazını kılmak için oraya toplanır ve hep birlikte cenaze namazını kılarlar. Halk zahidin bu cenaze namazını kılmasına şaşırır. Bunun üzerine zahid onlara şöyle der:

– Bana rüyamda denildi ki; «Falanca yere git! Orada bir cenaze göreceksin; yanında bir tek kadından başka kimse yoktur. Onun cenaze namazını kıldır! Çünkü onun günahları bağışlanmıştır!»

Bu sözler üzerine halkın şaşkınlığı bir kat daha artar. Bunun üzerine zahid ölen kişinin hanımını çağırtır. Hanımına ölen kişinin nasıl bir hali ve ne gibi özellikleri olduğunu sorar. Kadın der ki:

– Herkesin bildiği gibi gün boyunca meyhanede bulunur ve içki içmekle vakit geçirirdi!

Zahid der ki:

– İyi düşün, onun hiç iyi bir amelini biliyor musun?

Kadın şöyle der:

– Sabahleyin ayılınca elbiselerini değiştirir ve abdest alırdı. Sonra gider sabah namazını cemaatle kılar ve daha sonra da meyhaneye döner günah işlemeye devam ederdi! İkinci olarak; evinde hiçbir zaman bir veya iki yetim eksik olmazdı. Evlatlarından çok o yetimlere iyilikte bulunurdu, üzerlerine fazlasıyla titrerdi. Üçüncü olarak; gece ortasında sarhoşluğundan ayılır ve: ‹‹Ya Rabbi! Bu habis beden ile cehennem köşelerinden hangisini doldurmak istiyorsun?›› derdi.

Bundan sonra zahid kayboldu. Halkın ölen kişi hakkındaki şüphe ve tereddütleri de zail oldu.

Dahhâk rh.a. şöyle der:

"Bir zat gelerek Rasûlullah s.a.v.'e dedi ki:

– Ey Allah'ın Rasûlü! İnsanlar içinde en zahid olanları kimdir?

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki:

– Kabri ve kabir içinde çürümeyi unutmayan, aşırı dünya süslerini terk eden, baki kalanı fani olana tercih eden, yarını kendi ömründen saymayan ve kendisini bu günden ölüler arasında sayan kişi!"[1687]

Hazret-i Ali k.v.'ye derler ki:

– Neden kabristana yakın yerde oturuyorsun?

Şöyle cevap verir:

– Ben onların en iyi komşular olduğunu düşünüyorum! Ben o komşuların doğru sözlü olduklarını görüyorum; dillerine sahipler ve insana ahireti hatırlatıyorlar!

Hazret-i Osman b. Affân r.a. bir kabrin başına varınca sakalları ıslanıncaya kadar ağlardı. Kendisine bunun sebebini sordular ve dediler ki:

[1687] el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 10565.

– Sen cennet ve cehennemi hatırlayınca ağlamıyorsun da neden kabrin başına varınca ağlıyorsun?

Hazret-i Osman r.a. şöyle cevap verir:

– Ben Rasûlullah s.a.v.'in ‹‹Kabir ahiret duraklarının ilkidir. Kişi bu duraktan başarı ile geçerse, ondan sonraki konaklar da kendisine kolay gelir. Eğer ilk konakta başarılı olmazsa, ondan sonraki duraklar kendisi için daha zorlu olur!››[1688] buyurduğunu işittim!

Anlatıldığına göre Amr b. el-Âs r.a. bir gün mezarlıktan geçerken durur ve iki rekât namaz kılar. Kendisine derler ki:

– Bu senin her zaman yapmadığın bir şey, şimdi neden yaptın!

– Kabir halkını ve onlar ile kabir arasında nelerin cereyan ettiğini düşündüm! Bu iki rekat namaz ile Allah'a yaklaşmayı murad ettim!

Mücâhid rh.a. şöyle der: "Ölü ile ilk olarak kabir konuşur ve ona der ki:

– Ben böcek yuvası, yalnızlık diyarı, gurbet yeri ve karanlık bir evim! Benim sana hazırladıklarım bunlar! Peki sen benim için ne hazırladın?

Ebû Zer r.a. şöyle der: "Benim en muhtaç olduğum günü size söyleyeyim mi? Kabrime konulduğum gün!"

1688 Tirmizî, 2308; İbnu Mâce, 4267; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 456.

YÜZ DOKUZUNCU BÖLÜM

CEHENNEM AZABINDAN KORKMAK

İmam Buhârî'nin rivayet ettiğine göre Rasûl-i Ekrem s.a.v.'in çok sık yaptığı dualardan biri şöyle idi:

"Ey Rabb'imiz! Bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver. Bizi cehennem azabından koru!"[1689]

Ebû Ya'lâ şöyle rivayet eder: "Rasûlullah s.a.v. bir gün sahabeye hitabede bulunda ve şöyle buyurdu:

– Şu iki büyük konuyu; cennet ve cehennemi asla aklınızdan çıkarmayın!

Sonra ağlardı, gözlerinden dökülen yaşlar sakalının iki yanını ıslatır ve şöyle dedi:

– Nefsimi elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, eğer ahiret konusunda benim bildiklerimi bilseydiniz toprak üzerinde gezinir ve başlarınıza toz toprak saçardınız!"[1690]

et-Taberânî el-Mu'cemu'l-Evsat'ta şöyle rivayet eder:

"Cibril a.s., Rasûlullah s.a.v.'e alışılmışın dışında bir zamanda geldi. Rasûlullah s.a.v. onu karşıladı ve dedi ki:

– Ey Cibril! Neden yüzünün renginin değişmiş olduğunu görüyorum!...

Cibril a.s. şöyle der:

– Allah Teala c.c., cehennemin körükleri hakkında sana bilgi vermemi emretmiş olmasaydı sana gelmezdim!

1689 Bakara, 201.

1690 Buhârî, 6389; Müslim, 2690; Ebû Dâvûd, 1519; Nesâî, el-Kübrâ, 6/261; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 11560; İbnu Hibbân, es-Sahîh, 3/218; el-Hâkim, el-Müstedrek, 1/625.

– Ey Cibril! Öyleyse bana cehennemin vasıflarını anlat veya ateşin özelliklerinden bahset!

Bunun üzerine Cibril a.s. cehennemi şöyle anlatır:

– Cenab-ı Hak c.c., cehennemin bin yıl yakılmasını emretti. Bin yıl yakıldı, sonunda bembeyaz oldu. Sonra yine yakılmasını emretti. Bin yıl daha yakıldı ve kıpkırmızı oldu. Yine yakılmasını emir buyurdu. Bin yıl daha yakıldı ve kapkara oldu. Şimdi o simsiyah ve kapkaranlıktır; kıvılcımları ışık saçmaz ve alevi de hiç sönmez!

– Seni hak üzere peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki, şayet cehennemden iğne deliği büyüklüğünde bir delik açılsa, yeryüzünde bulunanların hepsi tamamen ölürdü.

– Seni hak üzere peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki, cehennem bekçilerinden biri yeryüzündekilere görünse, yüzünün çirkinliğinden ve kokusunun ağırlığı yüzünden dünya halkının tamamı ölürdü.

– Seni hak üzere peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki, Cenab-ı Hakk'ın Kur'ân-ı Kerîm'de özelliklerini anlattığı cehennem ehline ait zincirlerden birinin halkası, dünyadaki dağlardan birinin üzerine bırakılsaydı, onu eritip bitirir ve yerin merkezine varıncaya kadar aşağı inerdi.

Bunun üzerine Rasûlullah s.a.v. buyurdu ki:

– Bu kadarı yeter ey Cibril! Yoksa kalbim çatlayacak ve öleceğim!

Sonra Rasûlullah s.a.v. Cibril a.s.'a baktı, onun ağladığını görünce dedi ki:

– Cenab-ı Hakk'ın katında böyle bir makama sahip olduğun halde sen de mi ağlıyorsun?

– Ben neden ağlamayayım ki! Asıl benim ağlamam gerekir. Belki Allah Teala'nın ezeli ilminde, şu anda bulunduğum halden başka bir haldeyim! Bilemem, belki Allah Teala beni İblis'i tâbi tuttuğu imtihanın benzeri bir imtihana tâbi tutar. Halbuki İblis de önceleri önde gelen meleklerden biri idi. Bilemem, belki de Hârût ile Mârût'un başına gelen imtihan benim de başıma gelebilir!

Bunun üzerine Rasûlullah s.a.v. ile Cibril a.s. birlikte ağlamaya başladılar. İkisinin ağlaması, şu nida gelinceye kadar devam etti:

– Ey Cibril ve ey Muhammed! Allah Teala, ikinizi de kendisine isyan etmekten emin kılmıştır!

Bundan sonra Cibril a.s. tekrar semaya yükselir gider. Rasûlullah s.a.v. de dışarı çıkar. Yolda gülüp oynayan Ensâr'dan bir topluluk ile karşılaşır. Onlara şöyle der:

– Cehennem arkanızda sizi bekliyorken sizler gülüyor muzunuz? Eğer benim bildiklerimi bilseydiniz, az güler çok ağlardınız. Boğazınızdan ne bir damla su ve ne de bir lokma yemek geçerdi! Yüksek dağlara çıkar, adeta böğürürcesine Allah'a yalvarırdınız!

Rasûlullah s.a.v.'in bu sözleri üzerine şöyle nida geldi:

– Ey Muhammed! Kullarımın ümitsizliğe düşürme! Ben seni zorluk çıkarıcı olarak değil müjdeci olarak gönderdim!

Bunun üzerine Rasûlullah s.a.v. buyurdu ki:

– Orta yolu tutun ve Allah'a yakınlaşmaya çalışın!"[1691]

İmam Ahmed şöyle rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v. Cibril a.s.'a şöyle der:

– Neden Mikâil'in güldüğünü hiç görmüyorum?

Cibril a.s. der ki:

– Cehennem yaratılalı beri Mikâil hiç gülmedi!"[1692]

İbnu Mâce ve el-Hâkim şöyle rivayet eder:

"Sizin dünyadaki şu ateşiniz, cehennem ateşinin hararetinin yetmişte biridir. Eğer iki defa su ile söndürülmemiş olsaydı ondan istifade edemezdiniz. Bu ateş, tekrar eski hale dönmemek için Allah'a dua etmektedir!"[1693]

el-Beyhakî, şöyle rivayet eder:

"Ömer b. Hattâb r.a. ***"Şüphesiz âyetlerimizi inkâr edenleri gün gelecek bir ateşe sokacağız; onların derileri pişip acı duymaz hale geldikçe, derilerini başka derilerle değiştiririz ki acıyı duysunlar!"***[1694] ayetini okur ve şöyle der:

– Ey Ka'b! Bu ayeti bize tefsir et! Eğer doğru söylersen sözlerini tasdik ederim, yok yanlış söylersen sözlerini reddederim!

1691 el-Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 2604; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 18573.

1692 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 12930; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 18568.

1693 Buhârî, 3265; Müslim, 2843; Tirmizî, 2590; İbnu Mâce, 4318; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 8283; ed-Dârimî, es-Sünen, 2847; İmam Mâlik, el-Muvatta', 1872.

1694 Nisâ, 56.

Bunun üzerine Ka'b r.a. şöyle der:

– Âdemoğlu cehennemde yanar; cildi anında yenilenir ya da günde altmış bin defa yeniden yaratılır!

Hazret-i Ömer r.a. bu ifadeler üzerine ‹‹Doğru söyledin!›› der.

el-Beyhakî şöyle rivayet eder:

"Şüphesiz âyetlerimizi inkâr edenleri gün gelecek bir ateşe sokacağız; onların derileri pişip acı duymaz hale geldikçe, derilerini başka derilerle değiştiririz ki acıyı duysunlar! Allah daima üstün ve hakîmdir."[1695]

"Hasan-ı Basrî rh.a. bu ayet-i kerime hakkında şöyle der:

– Cehennemlikleri ateş günde yetmiş bin defa yer bitirir. Fakat ateşin kendilerini her yiyişinde onlara ‹‹Eski halinize dönün!›› denilir ve onlar da hemen eski şekillerine dönerler.

İmam Müslim şöyle rivayet eder:

"Kıyamet günü kafirlerin en müreffeh olanı getirilir. Cenab-ı Hak, onu bir defa cehennem ateşine daldırıp çıkarmalarını emreder. Sonra kendisine sorulur:

– Sen hiç nimet gördün mü? Şöyle cevap verir:

– Hayır vallahi Ya Rabbi!

Sora dünyada iken en sıkıntılı hayatı yaşamış olan (mümin) getirilir. Bir defalık cennete daldırıp çıkarılması emredilir. Sonra kendisine sorulur:

– Sen hiç sıkıntı çektin mi?

– Hayır vallahi Ya Rabbi! Ben ne bir sıkıntı ile karşılaştım ve ne de bir darlık gördüm!"[1696]

İbnu Mâce şöyle rivayet eder:

"Cehennemlikleri bir ağlama tutar; gözlerinin yaşı kesilinceye kadar ağlarlar. Sonra ağlamaya devam ederler, gözlerinden kan akmaya başlar! Öylesine ağlarlar ki, göz yaşlarının yüzlerinde açtığı çukurlarda gemiler bırakılsa yüzebilecek duruma gelirler!"[1697]

Ebû Ya'lâ, Rasûlullah s.a.v.'den şöyle rivayet eder:

1695 Nisâ, 56.

1696 Müslim, 2807; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 12699.

1697 İbnu Mâce, 4324; Elbânî, Sahîhu'l-Câmi', 8083.

"Ey insanlar ağlayınız! Eğer ağlayamıyorsanız, ağlar gibi yapınız! Zira cehennemlikler, yanaklarında kanal gibi yarıklar açılıncaya kadar sel gibi göz yaşı dökerler. Ağlamaktan dolayı gözlerinin yaşı kesilir ve gözleri irin haline gelinceye kadar kan ağlamaya devam ederler!"[1698]

[1698] İbnu Mâce, 4196; Ebû Ya'lâ, 4134; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 18604. İbnu Mâce, hadisin bir bölümünü rivayet etmiştir.

YÜZ ONUNCU BÖLÜM

MİZAN VE SIRAT

Ebû Dâvûd, Hasan-ı Basrî rh.a.'den, o da Hazret-i Aişe r.a.'dan şöyle rivayet eder:

"Aişe r.a. ağlıyorken Rasûlullah s.a.v. kendisine sorar:

– Ey Aişe, seni ağlatan nedir?

– Cehennem ahvalini düşünüyordum ondan ağladım! Acaba siz erkekler kıyamet günü ailelerinizi hatırlar mısınız?

Bu soruya Rasûlullah s.a.v. şöyle verdi:

– İnsan şu üç yerde kendi nefsinden başka hiçbir şeyi düşünemez:

- *Mizan'ın başında; sevaplarının ağır mı yoksa hafif mi geldiğini öğreninceye kadar!*
- *Amel defterleri uçuşurken; defterini sağdan mı yoksa soldan mı aldığını öğreninceye kadar!*
- *Cehennemin tam ortasına Sırat köprüsü kurulduğunda, onu geçip geçemeyeceğini bilinceye kadar!"*[1699]

Tirmizî, Enes b. Mâlik r.a.'dan şöyle rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v.'den, kıyamet günü bana şefaat etmesini istedim! Bana buyurdular ki:

– İnşaallah sana şefaat edeceğim!

Ben tekrar sordum:

– Seni nerelerde arayayım?

Buyurdular ki:

– Beni ilk önce Sırat köprüsünde ara!

[1699] Ebû Dâvûd, 4755; el-Hâkim, el-Müstedrek, 4/622.

– Peki, eğer orada bulamazsam nerede arayayım?

– O zaman Mizân'ın başında ara!

– Ya orada da bulamazsam!

– Bu takdirde beni Havz-ı Kevser'in başında ara! Zira ben, mutlaka bu üç yerden birinde bulunurum!"[1700]

el-Hâkim şöyle rivayet eder:

"Kıyamet günü Mizân kurulur. Onun üzerine gökler ve yer konulsa onları dahi tartar. Bunun üzerine melekler sorarlar:

– Ya Rabbi! Bu Mizân kimin amelini tartacak?

Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

– Kullarımdan dilediklerimin!

Melekler şöyle der:

– Seni her türlü noksanlıklardan tenzih ederiz! Bizler sana gereği gibi ibadet edemedik!

Sonra ustura gibi keskin bir şekilde Sırat köprüsü kurulur. Yine melekler şöyle derler:

– Bunun üzerinden kimler geçecek?

Cenab-ı Hak c.c. buyurur ki:

– Kullarımdan dilediklerim!

Melekler şöyle der:

– Seni her türlü noksanlıklardan tenzih ederiz! Bizler sana gereği gibi ibadet edemedik!"[1701]

İbnu Mes'ûd r.a.'dan şöyle rivayet edilir:

"Cehennemin ortasına bilenmiş ince ve kaygan bir kılıç gibi Sırat köprüsü kurulur. Üzerinde ateşten çengeller vardır, üzerinden geçenleri onlarla yakalar, tuttuğunu yüz üstü cehenneme atar.

İnsanlardan bazıları Sırat'tan şimşek gibi geçer; çengeller ona takılamaz ki onlardan kurtulmaya çalışsın! Bazıları rüzgar gibi geçer. Bunlara da çengeller takılamaz, dolayısıyla onlardan kurtulmaya çalışmazlar! Bazıları da atlı gibi geçer, bir kısmı da koşar bir hızda geçer. Bazıları hızlı adımlara yürüyor gibi, bazıları normal yürüyüşle geçer. Sırattan en son

---

1700 Tirmizî, 2433.

1701 el-Hâkim, el-Müstedrek, 4/586.

geçecek olan kişiyi cehennem ateşi yalar, ateş biraz canını yakar; fakat Cenab-ı Hakk'ın lütfu, bol ihsanı ve rahmeti ile o da Sırat'ı geçer ve cennete girer.

Bu son geçen kişiye denilir ki:

– Ne dilersen dile, ne isteğin varsa söyle!

Adam bu durum karşısında şöyle der:

– Ya Rabbi, sen izzet ve şân sahibi bir Rabsin; benimle alay mı ediyorsun!

Kendisine denilir ki:

– Ne dilersen dile, ne isteğin varsa söyle!

Adam dileklerini bitirdikten sonra Cenab-ı Hak kendisine şöyle der:

– Bütün dileklerini bir kat fazlasıyla sana veriyorum!"

Müslim, Ensâr'dan Ümmü Mübeşşir isimli hanım sahâbiyyeden şöyle rivayet eder: "Rasûlullah s.a.v.'in Hazret-i Hafsa'nın yanında şöyle buyurduğunu işittim:

– İnşâallâh ağacın altında biât eden ashabımdan hiçbiri cehenneme girmez!

Hazret-i Hafsa r.a. da: ‹‹İnşâallâh girmez Ey Allah'ın Rasûlü!›› dedi. Rasûlullah s.a.v. onun sözünü kesti. Fakat o şu mealdeki ayeti okudu:

"İçinizden, oraya uğramayacak hiçbir kimse yoktur. Bu, Rabb'in için kesinleşmiş bir hükümdür."[1702]

Buna karşılık Rasûlullah s.a.v. de şöyle buyurdu:

– Fakat Cenab-ı Hak c.c. devamında: ***"Sonra biz, Allah'tan sakınanları kurtarırız; zalimleri de diz üstü çökmüş olarak orada bırakırız."***[1703] *buyuruyor!"*[1704]

İmam Ahmed b. Hanbel şöyle rivayet eder:

"Bir topluluk, herkesin cehenneme uğrayıp uğramayacağı hakkında fikir ayrılığına düştüler. Bazıları: ‹‹Cehenneme müminler girmeyecektir!›› dedi.

Diğer bir kısmı da ‹‹Cehenneme herkes girecek, fakat Allah Teala c.c. takva sahibi olanları oradan kurtaracaktır!›› dediler.

[1702] Meryem, 71.

[1703] Meryem, 72.

[1704] Müslim, 2496; İbnu Mâce, 4281; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 26816.

Bunun üzerine içlerinden biri meseleyi Câbir b. Abdullah r.a.'a sordu. O da dedi ki:

– Herkes oraya uğrayacak!

Sonra ellerini kulaklarına götürdü ve şöyle dedi:

– Eğer Rasûlullah s.a.v.'in «*Cehenneme uğramak, içine girmek anlamına gelir. Oraya günahkar ve salih bütün herkes girecektir. Fakat o cehennem mümin kullar için, tıpkı İbrahim a.s.'a olduğu gibi serin ve selamet olacak. Hatta cehennemin soğuktan dolayı bağrışır.* ***"Sonra biz, Allah'tan sakınanları kurtarırız; zalimleri de diz üstü çökmüş olarak orada bırakırız."***[1705] *ayetinin hükmü gerçekleşmiş olur!*» buyurduğunu işitmediysem şu kulaklarım sağır olsun!"[1706]

el-Hâkim şöyle rivayet eder:

"Herkes cehenneme varır. Sonra amellerinin derecelerine göre oradan geri çıkarlar. İlk çıkın şimşek çakması gibi çıkar. Sonra çıkan rüzgar gibi, sonraki hızlı süvari gibi, sonraki normal atlı gibi, sonraki koşan bir adam gibi ve sonraki de normal yürüyüşle çıkar!"[1707]

1705 Meryem, 72.

1706 Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 3/329; el-Hâkim, el-Müstedrek, 4/587; el-Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 370; el-Heysemî, Mecma'u'z-Zevâ'id, 11159.

1707 Tirmizî, 3159, Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 4130;ed-Dârimî, es-Sünen, 2810. Ahmed b. Hanbel muhtasar olarak rivayet eder.

YÜZ ON BİRİNCİ BÖLÜM

RASÛLULLAH S.A.V.'İN VEFATI

İbnu Mes'ûd r.a. şöyle rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v. Efendimizin aramızdan ayrılması yaklaştığı sıralarda, Hazret-i Aişe r.a. validemizin evinde kendisini ziyaret ettik. Bizlere baktı, gözlerinden yaşlar geldi ve buyurdu:

– Hoş geldiniz! Cenab-ı Hak c.c. sizlere hayırlı ömürler versin, sizi korusun ve desteğini üzerinizden eksik etmesin! Sizlere Allah Teala'ya karşı takvalı olmanızı tavsiye ederim! Yine size Allah'a bağlı kalmanızı tavsiye ederim. Ben, Allah tarafından sizler için gönderilmiş açık bir uyarıcıyım!

– Allah'ın mülkü üzerinde ve onun kullarına karşı Allah'a isyan etmeyiniz! Artık ecel yaklaştı! Dönülecek yer Allah Teala'nın huzuru ve Sidretü'l-Müntehâ, cennet yurdu ve dolu kadehlerdir!

– Benden yana, kendi nefislerinize ve benden sonra dininize girecek olanlara Allah Teala'dan selam ve rahmet dileklerimi ulaştırın!"[1708]

Rivayet edildiğine göre; "Rasûlullah s.a.v. vefatı esnasında Cibril a.s.'a sorar:

– Benden sonra ümmetim kimin eline kalacak?

Cenab-ı Hak c.c. Cibril a.s.'a şöyle vahyetti:

– Habibim'e şunu müjdele: Ben onun ümmetini yüz üstü terk edilmiş bir halde bırakmam! Yine şunu müjdele: İnsanlar tekrar dirilip mahşer yerine gitmek için mezardan çıkarlarken ilk önce kendisi çıkacak, mahşer yerinde insanların seyyidi olacak; onun ümmeti girmeden diğer ümmetlere cennet haram olacak!

1708 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Bunu el-Bezzâr el-Müsned'inde, İbnu Sa'd et-Tabakâtu'l-Kübrâ'da, İbnu Ebi'd-Dünyâ ve et-Taberânî el-Mu'cemu'l-Evsat'ta rivayet etmiştir.

Bunun üzerine Rasûlullah s.a.v. ‹‹Şimdi gönlüm hoşnut oldu!›› buyurdu!"[1709]

Hazret-i Aişe r.a. şöyle der:

"Rasûlullah s.a.v., yedi kuyudan alınmış yedi tulum su ile kendisini yıkamamızı emir buyurdu. Biz de dediğini yaptık, rahatladı. Sonra evden çıktı, insanlara namaz kıldırdı. Uhud şehidleri için istiğfarda bulundu ve onlar için dua etti. Sonra Ensâr hakkında dikkatli olmamızı tavsiye ederek şöyle buyurdu:

– Ey Muhâcirler! Sizler durmadan artıyorsunuz, fakat Ensâr bu günkü miktarından fazla artmaz oldu. Ensâr, benim sırdaşım ve beni barındıran barınağımdır. Onların kerimlerine iyi davranın ve kötülerinden de el çekin!

Sonra Rasûlullah s.a.v. şöyle devam etti:

– Bir kul; dünya ile Allah katında olanı seçme hususunda serbest bırakıldı, o da Allah katında olanı seçti!

Bunun üzerine Hazret-i Ebû Bekir r.a., Rasûlullah s.a.v.'in bu söz ile kendisini kastettiğini düşünerek ağlamaya başladı. Bu hal üzerine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurdu:

– Sakin ol ey Ebû Bekir! Şu mescidin sokağa açılan tüm kapılarını kapatın, sadece Ebû Bekir'in kapısı açık kalsın! Ben, Ebû Bekir ile sohbet etmekten daha değerli bir şey bilmiyorum!"[1710]

Hazret-i Aişe r.a. şöyle der:

"Rasûlullah s.a.v. benim evimde, benim günümde ve benim kucağımda vefat etti. Cenab-ı Hak c.c., ölümü esnasında benim tükürüğüm ile onun tükürüğü birleştirdi.

Kardeşim Abdurrahman o esnada yanımıza gelmişti ve elinde misvâk vardı. Rasûlullah s.a.v. elindeki misvâka bakmaya başladı. Çünkü Rasûlullah s.a.v. misvâk kullanmaktan hoşlanırdı! Kendisine ‹‹Misvâkı sana vereyim mi?›› diye sordum. Başı ile evet diye işaret etti. Misvâkı aldım ağzına sürdüm. Biraz sert geldi. ‹‹Biraz yumuşatayım mı?›› diye sordum. Yine başı ile evet diye işaret etti. Misvâkı kendisi için ağzımda ıslattım. (Böylece benim tükürüğüm ile onunki birleşmiş oldu).

1709 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da, bunu et-Taberânî'nin uzunca bir hadis olarak rivayet ettiğini belirtir.

1710 İbnu Mâce, 1468; ed-Dârimî, es-Sünen, 81. İbnu Mâce, hadisin bir bölümünü rivayet eder.

Rasûlullah s.a.v.'in önünde küçük bir su kabı vardı. Elini suya daldırdı ve şöyle dedi:

– Lâ ilâhe illallâh! Gerçekten ölümün bazı krizleri vardır!

Sonra da elini kaldırarak şöyle dedi:

– Yüce Dost! Yüce Dost! (er-Refîku'l-A'lâ! er-Refîku'l-A'lâ!).

Sonra da elini kaldırarak şöyle dedi:

– Yüce Dost! Yüce Dost!

Ben de ‹‹Öyleyse artık bizi tercih etmiyor!›› dedim."[1711]

Said b. Abdullah babasından şöyle rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v.'in hastalığının arttığını görüne Ensâr mescidin etrafında toplandılar. Abbâs r.a. Rasûlullah s.a.v.'in yanına girdi ve Ensâr'ın endişelerini dile getirdi. Sonra Fadl r.a. girdi aynı hususları dile getirdi. Sonra Ali r.a. girdi ve aynı durumu haber verdi. Rasûlullah s.a.v. elini uzattı ve ‹‹Tutun!›› buyurdu. Onlar da tuttular. Sonra ‹‹Ne diyorsunuz?›› diye sordu. Onlar ‹‹Ölmenden korkuyoruz!›› dediler.

Erkeklerin, Rasûlullah s.a.v.'in başucunda toplandıklarını görünce feryat etmeye başladılar. Rasûlullah s.a.v. doğruldu, Hazret-i Ali ile Fadl r.a.'a dayanarak dışarı çıktı, Abbâs r.a. da önündeydi. Rasûlullah s.a.v. kendi kendine yürüyerek minberin ilk basamağına çıkıp oturdu. İnsanlar etrafına toplandı. Allah Teala'ya hamd u senada bulunduktan sonra şöyle buyurdu:

– Ey insanlar! Öğrendiğim kadarıyla ölmemden korkuyorsunuz. Sanki ölümü hoş karşılamıyor gibisiniz! Peygamberinizin vefatını neden garip karşılıyorsunuz? Ben size öleceğimi haber vermedim mi? Sizler de zaten öleceğimi biliyordunuz! Benden önce gönderilen bir peygamber baki kaldı mı ki ben sizin aranızda baki kalayım!

– İyi bilin ki, ben mutlaka Rabb'ime kavuşacağım! Sizler de mutlaka Rabb'inize kavuşacaksınız! Ben sizlere, ilk Muhâcirler hakkında hayrı ve Muhâcirlere de kendi aralarında aynı şeyi tavsiye ederim! Zira Cenab-ı Hak c.c. şöyle buyurur:

"Asra yemin ederim ki, insan gerçekten ziyan içindedir. Bundan ancak iman edip iyi ameller işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler ve sabrı tavsiye edenler müstesnadır."[1712]

[1711] Buhârî, 4449; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 23696.

– İşler Allah'ın izni ile yürür. Bir işin yavaş gitmesi, sizi onu çabuklaştırmaya sevk etmesin. Zira Cenab-ı Hak c.c., bir kimsenin acele etmesi ile acele etmez! Allah'a karşı üstünlük sağlamaya çalışana Allah Teala üstün gelir, Allah'ı aldatmak isteyeni kendisi aldatır. Şöyle buyurur:

"Geri dönerseniz, yeryüzünde bozgunculuk yapmaya ve akrabalık bağlarını kesmeye dönmüş olmaz mısınız?"[1713]

– Sizlere, Ensâr'a iyi davranmanızı tavsiye ediyorum! Onlar sizden önce buraya yerleşmiş ve burayı iman yurdu edinmişlerdi! Onlara iyi davranmaktan geri durmayın. Onlar, ellerindeki ürünlerini sizlerle paylaşmadılar mı? Evlerini yurtlarını sizlere açmadılar mı? İhtiyaç ve sıkıntı içinde oldukları halde sizleri kendi nefislerine tercih etmediler mi?

– Dikkatli olun! İçinizden kim onlardan bir kişi üzerinde hüküm verme yetkisine sahip olan iyi olana yönelsin ve kötülerin kusuruna bakmasın! Dikkat edin, hiç kimseyi Ensâr'a tercih etmeyin! Dikkat edin, ben sizden ayrılıyorum. Sizler de daha sonra bana kavuşacaksınız. Bilin ki buluşma yerimiz Havz-ı Kevser'dir.

– Benim Havuz'um Basra ile Şam ve Yemen ile San'a arasındaki mesafeden daha geniştir. Havuz'uma Kevser kanallarından su akar. Onun suyu sütten ak, köpükten daha yumuşak ve baldan daha tatlıdır.

– Ondan bir defa içen ebediyen susuzluk çekmez! Çakılları inci, yatağı ise misktir. Yarın mahşer günü ondan mahrum kalan bütün hayırlardan mahrum kalır. Dikkat edin! Yarın kim orada benimle buluşmak istiyorsa; elini ve dilini gereksiz şeylerden alıkoysun!

Abbâs r.a. ‹‹Ey Allah'ın Rasûlü! Bize Kureyşliler hakkında tavsiyede bulun!›› dedi. Rasûlullah s.a.v. buyurdu ki:

– Zaten bu tavsiyelerim Kureyşlileredir. İnsanlar Kureyşlilere tabidir. İyileri Kureyş'in iyilerine, kötüleri de Kureyş'in kötülerine tâbi olur. Ey Kureyşliler! İnsanları iyi davranmanızı tavsiye ederim.

– Ey insanlar! Günahlar nimetleri değiştirir, kısmetlerin elden çıkmasına sebep olur. İnsanlar iyi olunca, başlarındakiler de onlara iyi davranır. Kötü olunca da, yöneticileri de onlara kötü davranır. Bu hususta Cenab-ı Hak c.c.:

1712 Asr, 1-3.

1713 Muhammed, 22.

"İşte böylece işledikleri günahlardan ötürü zalimlerin bir kısmını diğer bir kısmının peşine takarız."[1714] buyurur."[1715]

İbnu Mes'ûd r.a. şöyle rivayet eder:

"Rasûlullah s.a.v. Ebû Bekir r.a. şöyle dedi:

– Ey Ebû Bekir, bir soracağın var ise sor!

– Ecel yaklaştı mı, ey Allah'ın Rasûlü!

– Ecel iyice yaklaştı ve üzerime sarktı!

– Ey Allah'ın Rasûlü! Allah'ın katındakiler sana mübarek olsun! Keşke gidişimizin nereye doğru olduğunu bilebilseydim!

Bunun üzerine Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurur:

– Allah Teala'ya, Sidretü'l-Müntehâ'ya, cennet yurduna, Firdevs-i A'lâ'ya, dolu kadehe, Yüce Dost'a, nasiplenmeye ve güzel yaşamaya!

– Ey Allah'ın Rasûlü! Sizi kim yıkasın?

– Ehl-i beytimden yakınlık sırasına göre bir kısım erkek!

– Seni ne ile kefenleyelim?

– Bu elbisemle, Yemen kumaşıyla, Mısır'ın beyaz beziyle!

– Peki namazını nasıl kılalım?

Bu esnada Ebû Bekir r.a. ve bizler ağlıyorduk. Rasûlullah s.a.v. buyurdu ki:

– Sakin olun! Cenab-ı Hak c.c. sizleri mağfiret buyursun ve Peygamberinizden yana size hayırlar ihsan etsin! Beni yıkayıp kefenledikten sonra, beni bu evimdeki şu kabrimin yanı başına sedirimin üzerine koyun. Sonra bir süre beni yalnız bırakın. Çünkü bana ilk önce Cenab-ı Hak c.c. rahmet edecek.

"Sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için üzerinize rahmetini gönderen O'dur. Melekleri de size istiğfar eder. Allah, müminlere karşı çok merhametlidir."[1716]

– Sonra namazımı kılmaları için meleklere izin verilir. Allah Teala'nın yaratıkları içinde ilk olarak namazımı kılacak olan Cibril a.s.'dır. Sonra Mikâil a.s., İsrâfil a.s. ve meleklerden büyük bir kalabalık ile Azrail a.s. namazımı kılarlar. Daha sonra bütün melekler gelip namazımı kılarlar.

1714 En'âm, 129.

1715 Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da, bunun mürsel bir rivayet olduğunu belirtir.

1716 Ahzâb, 43.

Daha sonra sizler bölük bölük gelir namazımı kılar ve güzel bir şekilde beni selamlarsınız. Ağıt, inilti, bağırma ve çağırmalarla beni rahatsız etmeyin. Önce imam başlasın, sonra ehl-i beytim, sonra yakınlık sırasına göre diğerleri, sonra kadınlar ve en sonunda çocuklar girsin.

Hazret-i Ebû Bekir r.a. ‹‹Seni kim kabre koysun?›› diye sordu. Rasûlul-lah s.a.v. buyurdu ki:

– Ehl-i beytimin en yakınlarından bir kısım erkek, büyük bir melekler topluluğu ile birlikte kabre koyarlar. Sizler onları göremezsiniz fakat onlar sizi görürler. Kalkınız bu söylediklerimi benden sonrakilere bildiriniz."[1717]

Hazret-i Aişe r.a. şöyle anlatır:

"Rasûlullah s.a.v.'in vefat ettiği gün gelince, günün ilk saatlerinde hastalığının hafiflediğini görünce, erkekler sevinçle evlerine işlerini görmeye gittiler. Rasûlullah s.a.v.'in yanında sadece hanımları kaldı. Biz böylesine bir sevinç ve ümit içinde iken tam bu esnada Rasûlullah s.a.v. şöyle buyurdu:

– Yanımdan çıkın, melek geldi yanıma girmek için izin istiyor!

Benden başka bütün hanımları dışarı çıktı. Başı kucağımda idi, kalkıp doğruldu. Ben odanın bir köşesine çekildim. Uzun süre melek ile gizlice söyleştiler. Sonra beni çağırdı ve tekrar başını kucağıma koydu. Hanımlarına ‹‹Girin!›› diye seslendi. Ben Rasûlullah s.a.v.'e ‹‹Bu gelen Cibril a.s. değil miydi?›› diye sordum. Buyurdu ki:

– Hayır ey Aişe, bu gelen ölüm meleği Azrail idi. Bana geldi ve: ‹‹Allah Teala beni sana gönderdi, izin almadan yanına girmememi, izin verilmez ise geri dönmemi bana emretti. Eğer izin verirsen yanına gireceğim. Yine bana, senin iznin olmadan ruhunu almamamı emir buyurdu. Şimdi ne buyurursun?›› diye sordu. Ben de kendisine ‹‹Cibril a.s. yanıma gelinceye kadar benden uzak dur!›› dedim. Şimdi şu sıralar Cibril a.s.'ın gelme vaktidir!

Hazret-i Aişe r.a. anlatmaya şöyle devam eder:

Öyle bir durum ile karşı karşıya kaldık ki, ne bir cevap verebiliyor ve ne de bir fikir ileri sürebiliyorduk; kederden adeta dilimiz tutulmuştu. Sanki başımıza büyük bir felaket gelmiş ve hepimizi şaşkın halde bırakmış gi-

---

[1717] Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Bunu İbnu Sa'd, et-Tabakâtu'l-Kübrâ'da rivayet etmiştir.

biydi. Meselenin vahameti ve içimizi dolduran korkunun büyüklüğü sebebiyle ehl-i beytten kimse konuşamıyordu.

Tam bu anda Cibril a.s. gelip selam verdi. Gelenin Cibril a.s. olduğunu anladım. Ev halkı dışarı çıktı ve Cibril a.s. içeri girdi ve şöyle dedi:

– Allah Teala c.c. sana selam gönderiyor ve kendini nasıl bulduğunu soruyor! Gerçi O, seni senden daha iyi biliyor. Fakat Cenab-ı Hak c.c. izzet ve şerefini arttırmak, izzet ve şeref yönünden seni kemâle erdirmek ve seni ümmetine örnek yapmak istiyor!

– Sancı hissediyorum!

Cibril a.s. şöyle dedi:

– Seni müjdelerim! Zira Cenab-ı Hak c.c., katında senin için hazırladıklarına seni kavuşturmayı diliyor!

– Ey Cibril, ölüm meleği benden izin istiyor; ona haber ver!

– Ey Muhammed s.a.v.! Rabb'in sana müştaktır, sana niçin geldiğini söylemedi mi? Allah'a yeminle söylüyorum ki ölüm meleği şimdiye kadar kimseden asla izin istemiş değildir. Bundan sonra da kimseden asla izin istemeyecek! İyi bil ki, Rabb'in senin şerefini kemale erdirdi ve O sana müştaktır!

– O halde o gelinceye kadar yanımdan ayrılma!

Sonra hanımlarına yanına girmeleri için izin verdi ve ‹‹Ey Fâtıma, bana yaklaş!›› dedi. Hazret-i Fâtıma r.a. üzerine eğildi, ona gizlice bir şey söyledi. Başını yukarı kaldırdı, gözleri yaşla doldu. Konuşabilecek durumda değildi. Sonra Rasûlullah s.a.v. tekrar ‹‹Başını bana yaklaştır!›› dedi. Tekrar üzerine eğildi, yine kendisine gizlice bir şeyler söyledi. Yine başını kaldırdı, fakat bu sefer gülüyordu. Fakat yine bir şey söyleyemedi.

Onun üzerinde gördüğümüz bu duruma çok şaşırmıştık. Daha sonra bunun sebebini kendisine sorduk. Bize dedi ki:

– Bana, ‹‹Ben bu gün öleceğim!›› dedi. Ben de bu yüzden ağladım. İkinci defa eğildiğimde de ‹‹Rabb'ime, ailemi bana kavuştursun ve ilk olarak seni bana ulaştırsın diye dua ettim!›› dedi, bundan dolayı sevincimden güldüm.

Sonra Hazret-i Fâtıma r.a. iki oğlunu kendisine yaklaştırdı, onları kokladı. Bundan sonra ölüm meleği geldi, selam vererek izin istedi ve Rasûlullah s.a.v. ona izin verdi. Ölüm meleği dedi ki:

– Bize ne buyuruyorsunuz ey Muhammed s.a.v.!

Rasûlullah s.a.v. buyurdular ki.

– Beni hemen Rabb'ime kavuştur!

– Peki, hemen bu gün kavuşturayım! Zaten Rabb'in sana müştaktır. Hiç kimseye karşı sana yaptığı gibi duraksayıp tereddüt etmedi. Senden başka kimsenin yanına izinsiz girmemi yasaklamadı. Fakat beklediğin an önündedir.

Bundan sonra Azrail a.s. çıkıp gitti. Cibril a.s. geldi ve şöyle dedi:

– Allah'ın selamı senin üzerine olsun ey Allah'ın Rasûlü! Artık bu benim yeryüzüne son inişimdir. Bundan sonra ebediyen vahiy kapısı kapandı, dünya kapısı de kapandı. Benim yeryüzünde senden başka hiç kimse ile işim yok! Yeryüzünde senin ile buluşmaktan başka bir ihtiyacım yok! Artık senden sonra burada bulunmamın gereği de kalmadı!

Hazret-i Aişe r.a. anlatmaya devam eder:

– Hayır, Muhammed s.a.v.'i hak ile gönderene yemin ederim ki, dinlediğimiz sözlerin büyüklüğünden ve bunlar karşısında Rasûlullah s.a.v.'e duyduğumuz üzüntüden dolayı ne şaşkınlığımızı ifade edebildik ne de erkek akrabalarına haber verebildik!

Sonra kalkıp Rasûlullah s.a.v.'in yanına gittim ve başını göğsüme koydum. Göğsünden tuttum. Bu esnada kendinden geçerek bayıldı. Alnında kesif bir şekilde ter birikmişti. Ben bir insanda hiç bu kadar ter görmemiştim. Elimle bu terleri silmeye başladım. Ondan daha güzel kokan bir şeyi hayatımda görmedim. Ayıldığında kendisine ‹‹Anam babam ve ailem sana feda olsun! Alnın ne kadar da terledi!›› dedim. Buyurdular ki:

– Ey Aişe! Müminin ruhu terleyerek çıkar. Kafirin ruhu ise, merkeplerde olduğu gibi avurtlarından çıkar.

Bundan sonra kendimize geldik ve ailemize haber gönderdik. Eve ilk gelen erkek, babamın bana gönderdiği ve vefat hadisesine şahit olmayan benim kardeşim idi. Onu babama gönderdik. Hiç kimse gelmeden Rasûlullah s.a.v. vefat etti. Onların gelmelerini Cenab-ı Hak c.c. engellemişti. Çünkü Cibril a.s. ile Mikâil a.s.'ı O'nunla ilgilenmesi için görevlendirmişti. Baygınlık geçirdiği esnada ‹‹Bilakis Yüce Dost'a›› diyordu. Sanki serbest bırakıldığı iki seçenekteki tercihi yeniliyordu. Konuşabilecek duruma gelince şöyle buyurdu:

– Namaz! Namaz! Sizler cemaatle namaza devam ettiğiniz sürece Allah'ın emrine sarılmış olursunuz! Namaz! Namaz!

Rasûlullah s.a.v. vefat edinceye kadar ‹‹Namaz! Namaz!›› diye tavsiyelerine devam etti."[1718]

Hazret-i Aişe r.a. der ki:

– Rasûlullah s.a.v. Pazartesi günü kuşluk vakti ile öğle vakti arasında vefat etti.

Hazret-i Fâtıma r.a. der ki:

– Allah'a yemin ederim ki, bu ümmet Pazartesi günü, etkisi hala devam eden büyük bir musibet ile karşılaşmıştır!

Hazret-i Ali r.a. Kûfe'de Pazartesi günü suikasta uğrayıp vefat edince Ümmü Gülsüm r.a. şöyle der:

– Bu Pazartesi günü ben nelerle karşılaştım! Rasûlullah s.a.v. bu günde vefat etti, Hazret-i Ali r.a. bu günde şehid edildi, babam bu günde vefat etti! Pazartesi gününden ben neler çektim!

Rasûlullah s.a.v. vefat edince Hazret-i Aişe r.a. şöyle der:

"Rasûlullah s.a.v. vefat edince insanlar mescidin etrafında toplandı ve iniltiler yükselmeye başladı. Rasûlullah s.a.v.'in üzerine melekler benim elbisem ile örtmüşlerdi. İnsanlar arasında ihtilaf çıktı; bazıları öldüğüne inanmıyordu, bazıların ise dili tutulmuştu. Ancak uzun süre geçtikten sonra konuşabildiler. Bir kısmı ise manalı manasız şeyler söylüyorlardı. Bazılarının ise aklı başında idi. Bir kısmı ise olduğu yere çöküp kalmıştı.

Ömer b. Hattâb r.a. Rasûlullah s.a.v.'in öldüğüne inanamayanlardan idi. Hazret-i Ali r.a. oturanlar arasında idi. Hazret-i Osman ise dili tutulup konuşamayanlar arasındaydı. İnsanlardan hiçbiri Hazret-i Ebû Bekir r.a. ve Abbâs r.a. gibi kendilerine hakim olamamışlardı. Cenab-ı Hak c.c. bu ikisine güç vermiş onları sanki desteklemişti. İnsanlar sadece Ebû Bekir r.a.'nun sözlerine itibar ediyordu. Abbâs r.a. gelince Ebû Bekir şöyle dedi:

– Kendisinden başka bir ilah bulunmayan Allah'a yemin ederim ki, Rasûlullah s.a.v. ölümü tatmıştır. Zaten, O henüz aramızda iken Cenab-ı Hak c.c.: ***"Muhakkak sen de öleceksin, onlar da ölecekler. Sonra şüphesiz, siz de kıyamet günü, Rabb'inizin huzurunda davalaşacaksınız."[1719]*** buyurmuştu."[1720]

[1718] Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da şöyle der: Bunu et-Taberânî el-Mu'cemu'l-Kebîr'de Câbir ve İbnu Abbâs r.a.'dan uzunca bir hadis-i şerif içinde rivayet etmişlir.

[1719] Zümer, 30-31.

[1720] Hâfız Irâkî, Tahrîcu Ahâdisi'l-İhyâ'da, bunun aslını bulamadığını belirtir.

Hazret-i Ebû Bekir r.a. Rasûlullah s.a.v.'in vefat haberi, Benî Hâris b. Hazrec'in evinde iken ulaştırılmıştı. Oradan geldi Rasûlullah s.a.v.'in yanına girdi. O'na baktı ve sonra eğilerek öptü. Arkasından şöyle dedi:

– Anam ve babam sana feda olsun ey Allah'ın Rasûlü! Allah Teala c.c. sana ölüm acısını iki defa tattırmayacaktır. Vallahi Rasûlullah s.a.v. vefat etti!

Sonra insanların yanına çıktı ve şöyle dedi:

– Ey insanlar! Kim Muhammed s.a.v.'e tapıyor idiyse, bilsin ki Muhammed s.a.v. öldü! Kim de Allah Teala'ya tapıyor ise; Cenab-ı Hak c.c. diridir, hiç ölmez! Allah Teala c.c. şöyle buyuruyor:

"Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür ya da öldürülürse, gerisin geriye (eski dininize) mi döneceksiniz? Kim geri dönerse, Allah'a hiçbir şekilde zarar vermiş olmayacaktır. Allah şükredenleri mükafatlandıracaktır."[1721]

Sanki insanlar bu ayet-i kerimeyi ilk defa o gün işitmiş gibiydiler!"

Diğer bir rivayet şöyledir:

"Ebû Bekir r.a. vefat haberi ulaşınca, geldi salavat okuyarak Rasûlullah s.a.v.'in bulunduğu eve girdi. Gözleri dolu dolu olmuş, gırtlağı düğüm düğüm yukarı aşağı kalkıp iniyordu. Buna rağmen sözlerine ve davranışlarına hakim bir durumdaydı. Üzerine eğildi, yüzünü açtı; alnından ve yanaklarından öptü, yüzünü mesh etti ve ağlamaya başladı. Dedi ki:

– Anam, babam, canım, ailem sana feda olsun! Yaşarken de güzeldin, ölümünde de güzelsin! Artık senin ölümünle, diğer peygamberlerin ölümü ile kesilmeyen vahiy kesilmiş oldu.

– Sen vasıfları sayılamayacak kadar yücesin. Sen öylesine değerlisin ki senin için ağlanmaz. Öylesine özelliğe sahiptin ki, hepimiz için teselli kaynağı idin. Bizi birbirimize kaynaştırdın, sende kedimizi bulduk. Eğer ölümün senin tercihin ile olmasaydı, hepimiz üzüntüden yasa boğulurduk!

– Şayet ağlamamızı yasaklamış olmasaydın, senin için gözlerimizden seller gibi yaşlar akıtırdık, gözlerimizin pınarları kururdu! Akmasına engel olamadığımız şu göz yaşlarımız, senden ayrılmanın verdiği üzüntünün bir nişanıdır!

– Allahım! Bu duygularımızı sen bizden O'na ulaştır! Ey Allah'ın Rasûlü! Bizleri Allah'ın katında hatırla! Bizi kalbinden çıkarma! Eğer bize

---

[1721] Âlu İmrân, 144.

bırakmış olduğun sekîne olmasaydı, hiç kimse senin ayrılığına dayanamazdı.

– Allahım! Bizim bu duygularımızı Peygamberine ulaştır ve O'nu aramızda muhafaza et! Bu, O'nunla ilgili olarak yaşadığımız son acı olsun! Kalplerimizi O'na doğru cezbet; O bize hep ‹‹Usve-i hasene›› (en güzel örnek) olsun.

Cenab-ı Hak'tan, kötülüklerimizi iyiliklere çevirmesini ve bizi imanla Peygamberimize kavuşturmasını dileriz. O, kendisinden dilekte bulunulanların ihsanı en bol olanı, umut bağlanılanların en yücesidir. Hamd alemlerin Rabb'i olan Allah'a mahsustur!

ANALİTİK İNDEKS

1. Konu ve Kavram İndeksi

- B -

- K -

- L -

2. İsimler İndeksi

- A -

- B -

- N -

- O -

- Ö -

- R -

- S -

3. Kitaplar İndeksi

- F -

- İ -

- K -

4. Ayet-i Kerimeler İndeksi

- T -

- Ü -

- V -

- Y -

- Z -

5. Hadis-i Şerifler İndeksi

6. Kıssalar İndeksi

ISBN 975-8466-78-X
9 789758 466788
online alışveriş:
www.pozitifpazarlama.com

KİTAP
2006
SKB 0642250 VAH